

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yeni Türk Dili Bilim Dalı

**BİR ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI OLARAK KEMALETTİN
TUĞCU: HAYATI, SANATI VE ÇOCUK ROMANLARI ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

Nergiz ÇORAPCI

Yüksek Lisans

Ankara, 2019

BİR ÇOCUK EDEBİYATI YAZARI OLARAK KEMALETTİN TUĞCU:
HAYATI, SANATI VE ÇOCUK ROMANLARI ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Nergiz ÇORAPCI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans

Ankara, 2019

ÖZET

ÇORAPCI, Nergiz. Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Kemalettin Tuğcu: Hayatı, Sanatı ve Çocuk Romanları Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans, Ankara, 2019.

Bu Yüksek Lisans Tezi, Kemalettin Tuğcu'nun hayatını, sanatını, eserlerini ve diğer tezlerde ele alınmayan bazı romanlarını belirlenen temalar, kişiler, mekan ve zaman yönlerinden incelemeyi amaç edinmiş bir çalışmadır. Üç padişah döneminde yaşayan, 20. yüzyılın tanığı olan Kemalettin Tuğcu, fiziki durumunu, ailesini, yaşadığı dönemi ve sosyal çevresini eserlerine ustalıkla yansıtmıştır. Tuğcu, zenginlik-fakirlik, yalnızlık, sevgi, merhamet, ümitsizlik, yardımlaşma, sabretme, tutumlu olma, eğitim, modernlik, tabiat ve hayvan sevgisi gibi temaları eserlerindeki karakterler ile en iyi şekilde vermiş, etkileyici ve akıcı üslubu ile yaşadığı dönemin önemli çocuk edebiyatı yazarlarından olmuş, bir nesil onun yazdıklarıyla büyümüştür.

Bu tezin amacı Harf İnkılabı'ndan sonra çocuklar için kitapların çok az olduğu 1970-1990 yılları arasında, üç yüzü aşkın romanıyla çocukların okuma ihtiyacını karşılayan Kemalettin Tuğcu'nun çocuk edebiyatı metinlerini incelemek ve Türk çocuk edebiyatındaki yerini saptamaktır.

Anahtar Sözcükler: Kemalettin Tuğcu, çocuk, edebiyat, çocuk edebiyatı, gerçeklik, roman.

ABSTRACT

ÇORAPCI, Nergiz. As a Children's Literature Writer Kemalettin Tuğcu: An Investigation into His Life, Art and Children Books, Master of Arts Thesis, Ankara, 2019.

This Master's thesis intends to examine the life, art, literary character, works of Kemalettin Tuğcu and some of his novels not handled in other theses from the perspectives of selected themes, people, space and time. Being a witness to 20th century and having lived within a three-Sultan-term, he reflected his physical circumstance, family and the period and his social environment he lived in his masterpieces in an artful manner. He matched the characters in his works with themes such richness-poverty, loneliness, affection, mercy, hopelessness, solidarity, patience, frugality, education, modernity, nature, and animal love; he became one of the leading authors among children's literature with his effective and fluent style, one generation grew up with what he wrote. Kemalettin Tuğcu's books became one of the indispensable tools of the being who lived in the aforementioned term.

The aim of this thesis is to examine the children's books of Kemalettin Tuğcu who addressed the needs of children's reading with over 300 novels at a time when there was a scarcity of children's books between 1970-1990 following Alphabet Reform and the secondary aim is to localize the place of him among Turkish child literature.

Key Words: Kemalettin Tuğcu, child, literature, children's literature, reality, novel.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: KEMALETTİN TUĞCU’NUN HAYATI, SANATI ESERLERİ	20
1.1. HAYATI.....	20
1.2. SANATI	33
1.3. ESERLERİ	47
2. BÖLÜM : ROMANLARIN TEMATİK İNCELENMESİ	57
2.1. SEVGİ-AŞK / SEVGİSİZLİK	57
2.2. MADDİ İMKANSIZLIK /ÇARESİZLİK	197
2.3. EĞİTİM	253
2.4. KÖY HAYATI / MODERNLİK.....	314
3. BÖLÜM: ROMANLARIN YAPISAL İNCELENMESİ	340
3.1. KİŞİLER	340
3.1.1. Çocuklar	340
3.1.1.1. Erkek Çocuklar	340
3.1.1.2 Kız Çocuklar	346

3.1.2. Yetişkinler	349
3.1.2.1 Anne/Baba	350
3.1.2.2. Büyükbaba /Büyükanne	356
3.1.2.2. Köylüler / Kasabalılar	357
3.2. MEKÂN	360
3.3. ZAMAN	373
SONUÇ	377
KAYNAKÇA	386
TEZLER	387
EK 1: ORJİNALLİK RAPORU	388
EK 2: ETİK KURUL İZİN MUAFİYET FORMU	390

ÖNSÖZ

Çocuk edebiyatı, çocukların düşünce ve hayallerinin, sanat ve estetik duyarlılıklarının, düşsel zekalarının, zihinsel, ruhsal, ahlaki yönlerinin geliştirilmesi amacıyla yazılmış olan çocuk kitaplarıyla, ürünleriyle ilgili olarak yapılan genel bir tanımdır.

Çocuğu olumsuzluklardan uzak tutan; anadilinin, algısının ve yorumlama gücünün gelişmesini sağlayan bu eserlerin, çocuğun dünyasına uygun mesajlar vermesi de önemlidir.

Tanzimat Dönemi'nde Batıdaki klasik eserlerin çevirisiyle başlayan Türkiye'deki çocuk edebiyatı, zamanla gelişmiş, bilinçli bir şekilde eserler, ürünler verilmeye başlanmıştır. Çocuk edebiyatının gelişmesinde Cumhuriyet dönemi bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde çocuk ve edebiyat kavramları daha çok önemsenmiş, birçok yazar çocuk edebiyatı alanında eserler vermiştir. Bu yazarlardan biri de bu alanda çok fazla eser yazmış olan Kemalettin Tuğcu'dur.

Biz bu tezimizde ülkemizde çocuk edebiyatı alanında üç yüzü aşkın eser veren Kemalettin Tuğcu'nun hayatı, sanatı ve bazı çocuk romanları üzerine bir inceleme yaparak onu daha iyi tanımayı, eserlerini daha iyi anlamayı amaç edindik.

Çocuk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Tuğcu, çocuk kitaplarının az olduğu 1970-1990 yılları arasında romanlarıyla çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılamış, Türk okuru üzerinde derin bir iz bırakmış, fakat yazar hakkında Türk edebiyatında birkaç tez dışında yeterince bilimsel çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışmada Kemalettin Tuğcu'nun bizden önce yapılmış tezlerde ele alınmayan ve belirlediğimiz temalara uygun olan 40 romanı seçilmiştir. Seçilen bu romanlar tema, kişi, mekan ve zaman bakımından incelenmiştir. Belirlenen eserlerden yola çıkarak edebi kişiliğinin oluşmasında etkili olan fiziki durumu, ailesi, yaşadığı dönem ve sosyal çevre ele alınarak geniş kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarının çocuk edebiyatı eserleri

arasındaki önemini belirlemek bu tezin sağlayacağı kazançlardan olacaktır. Böylece Türk çocuk edebiyatı tarihinde Kemalettin Tuğcu'nun yeri ve değeri belirlenecektir. Çocuk edebiyatı alanında yapılan değerlendirmelerin henüz yeterli olmadığı düşünülecek olursa Kemalettin Tuğcu gibi 70'li yıllardan 90'lı yıllara kadar çok okunmuş bir yazarın bütün yönleriyle ele alınmamış olması büyük bir eksikliklerdir. Bu tez bu eksikliği bir ölçüde giderecektir. Çünkü yazarın çocuk edebiyatı eserleriyle ilgili yapılmış birkaç çalışmadan biri bu tez olacaktır. Bu tezin diğer çalışmaları tamamlayacağı kanaatindeyiz.

Bu tez giriş ve sonuç dışında üç bölümden meydana gelmektedir.

Tezin girişinde çocuk edebiyatı, batıda ve ülkemizde çocuk edebiyatının tarihi gelişimi verilmiştir.

Birinci bölümde, Kemalettin Tuğcu'nun hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Yazarın eserleri kronolojik olarak verilmiş daha sonra tezde incelenecek olan romanlar listelenmiştir. Yazarın hayatı, sanatı ve eserleri konusunda, hakkında yapılan çalışmalar dışında en önemli kaynak birinci elden olması bakımından yeğeni Nemika Tuğcu tarafından yazılan ve 2004 yılında yayımlanan Kemalettin Tuğcu'nun hayatını anlatan *Sırça Köşkün Masalcısı* isimli biyografi kitabı olmuştur. Tezde incelenen eserler, yazarın daha önceki çalışmalarda yer almayan kırk romanından oluşturulmuştur.

İkinci bölümde, incelediğimiz romanları, sevgi, maddi imkansızlık-çaresizlik, eğitim ve köy hayatı- modernlik temaları bakımından değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde yazarın seçilen eserleri kişiler, mekan ve zaman unsurları esas alınarak incelenmiştir.

Tezin sonucunda incelenen romanlardan hareketle bir değerlendirme yapılmıştır. Yararlanılan kaynaklar ve tezler kaynakça bölümünde verilmiştir.

Yüksek lisans programı boyunca Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde aldığım Yeni Türk Edebiyatı adlı dersle konuya ilgi duymamı sağlayarak, değerli fikirleriyle bana yol gösteren, bu konuyu seçme özgürlüğü tanıyan, akademik alanda bana kattığı sayısız değerle lisans öğrenimimden bu yana çalışmalarına

ve hayatıma ışık tutan, yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Abide DOĞAN'a, manevi desteğini benden esirgemeyen rahmetli anneannem Huri AYDIN'a, anlayışları ve hoşgörülerinden dolayı eşim Levent ÇORAPCI ve çocuklarım Yiğit ve Belinay ÇORAPCI'ya, annem ve babam Fatma ve Yücel SOLAK'a, yardımlarından ve desteklerinden ötürü değerli arkadaşım Yasemin GÜMÜŞSOY'a çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

ÇOCUK EDEBİYATI TARİHİ

Edebiyat duygu, düşünce ve hayallerin söz ve yazıyla güzel bir şekilde anlatılması sanatıdır. Peki çocuk edebiyatı nedir? Çocuk edebiyatının tanımına ulaşılması için “çocuk” sözcüğünün kavranılması gerekmektedir. Çocuk geliştirmekte olan bir varlıktır. Yani zamanla kendi bilincine varacak, kendi kendine yeterli olmayı başaracak ve kendi benliğini annesinden ayrı olarak görüp kişiliğine kavuşacaktır. Zekâsı da belli aşamalar geçirerek, kavrama gücü gelişecek, düşünmeyi öğrenecektir. Düşünmeyi öğrendikten sonra da çocuğun kendine özgü bir düşüncesi olacak, mantık kurallarını ise çok sonra öğrenecektir. Çocuğun hayal gücü de kendisine özgüdür. Kuyruğu olmayan bir kedi onu rahatsız eder. Çünkü o kedilerin kuyruğu olduğunu bilir. Buna rağmen bir masalda bir kedinin insan gibi konuşmasını kabul eder.

İnsan hayatının en önemli dönemlerinden olan çocukluk dönemi ne zaman başlar, ne zaman sona erer bu soruların yanıtları son iki üç yüzyıldır bulunmaya çalışılmıştır. Bununla beraber tarihin her devrinde “çocuk” özel bir ilgiye erişmiş nadir yaratıklar olarak kabul edilmiştir. Çocuk ve çocuklukla ilgili söylenegelen birçok ifade vardır: çocuk olmak, çocukluk yapmak, çocukluğunu yaşamak, çocuk gibi hareket etmek, çocuklar gibi şen şakrak olmak vb. Çocukluk, bazen unutamadığımız, bazen unutmak istediğimiz ve yaşadığımız süre boyunca etkisi altında kaldığımız özel bir dönemdir.

Çocuk ve çocukluk kavramlarına açıklık getirmeye çalışırken farklı görüşlerle karşılaşmaktadır. Bunun asıl nedeni farklı disiplinlerin çocukluk kavramını kendi alanı içinde ve bu alanın sınırlarına göre tanımlamasından kaynaklanmaktadır. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarını psikoloji, sosyoloji, tarih, eğitim ve hukuk gibi alanların

her biri kendi çerçevelerinden ve alanlarının sınırları içinde ayrı ve farklı tanımlamalar yapmışlardır.

Türkçe sözlükte “çocuk” kavramı “küçük yaştaki oğlan ve kız; soy bakımından oğul veya kız evlat, bebeklik ve ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak tanımlanmaktadır.

Oğuzkan ve Alaylıoğlu çocuk kavramını, “1) genel anlamda, olgunluğa erişinceye kadar her yaştaki kız ve erkeklere verilen ad, 2) iki yaşından ergenlik çağına kadarki hayat dönemi, 3) doğumlarından 12 yaşına kadar kız ve erkeklerin ortak adı, 4) erinlik dönemine erişmemiş kimse” olarak tanımlamaktadırlar. Ciravoğlu’na göre ise; “çocuk gün gün adım adım olgunlaşan, büyüyen, bu amaçla eğitilen insan, yurttaş” olmaktadır. Şahin ise; “çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insanlardır. 0-15 yaş grubunu içine alır” sözleriyle çocuk kavramını tanımlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989’da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde ise “18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklinde bir ifade bulunmaktadır. 0-18 yaş arası bütün bu bireylerin çocuk kapsamına alınması yönünde Birleşmiş Milletlerin belirttiği görüş de çocuk kavramına açıklık getirmektedir.

Bütün bu tanımlar çerçevesinde çocuk, iki yaşından ergenlik çağı olan on iki – on dört yaşına kadarki hayat devresinde yer alan kız ve erkektir.

Çocuk Antik ve Orta Çağ’la birlikte matbaanın icadından sonra XVIII. yüzyılın ortalarına kadar bir değer olarak görülmemiş; bugünkü anlamda bir değer olarak ortaya çıkışı uzun süren sıkıntılı bir sürecin ardından gerçekleşmiştir. Çocuk, aile içinde ve toplumda XVIII. yüzyılın başlarında önem kazanmaya başlamış ise de aile içinde ayrıcalıklı bir yer edinememiştir. Çocuk Batıda ancak Rousseau’nun *Emil* adlı eseri yayımlandıktan sonra önem kazanmaya

başlamıştır. O döneme kadar çocuk, toplum içinde korku verici bir varlık, hatta bir günah ürünü olarak ele alınmış, dövülmüş itilip kakılmış; kendisinden kurtulması gereken bir yük olarak algılanmıştır. Bizde ise çocuğa değer verilmiş, çocuğun aile içinde belirli bir saygınlığı olmuştur. İslamiyet öncesi Türk destanlarında çocuk kendine bir yer bulmuş bir değer olarak toplumda kabul görmüştür.

Çocuk Batıda yetişkin oluncaya kadar değersiz bir varlık olarak ele alınırken bizde ise değersiz olmamakla birlikte tanımsız bir varlık olarak görülmüştür. Örneğin *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde çocuğun on beş yaşına gelinceye kadar adsız bırakıldığı fakat kesinlikle değersiz görülmediğinin altı çizilmiştir. Çocuk, İslamiyet'in geniş ve ayrıntılı olarak ele aldığı konulardan biridir. Tanzimat dönemine kadar Osmanlı'da çocuk yedi yaşla birlikte yetişkinler dünyasına katılan bir varlıktır. Tanzimat'tan sonra çocuğa bakış açısı, Batılılaşma çabaları doğrultusunda farklılık göstermiştir. Bu bakış açısını dönemin çocuk dergilerinde görmek mümkündür. Bu dönemdeki çocuğa yönelik, Cumhuriyet döneminde bir devlet politikasına dönüştürülerek gelişme göstermiştir.

Sosyal hayatta kendine bir yer edinen çocuğun kültürel hayatta da aynı çabayı göstermesi kaçınılmazdır. Bu durumda çocuğa ait bir edebiyatın gerekliliği meselesi karşımıza çıkar. Çocuk edebiyatı olmalı mıdır? Ne olmalıdır? sorularına muhatap olan büyükler konuyla ilgili olarak arayış içine girmişlerdir. Kavrama açıklık getirmek üzere girilen tartışmalar sonucunda farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatı ayrımını gereksiz bulanlar da vardır. Atilla Özkırımlı ve Mustafa Ruhi Şirin'e göre böyle bir ayırım yapmak gereksizdir. Çocuk edebiyatı varsa, gençlik edebiyatı kadın edebiyatı, erkek edebiyatı, yaşlı edebiyatı gibi terimler de türetilir. Böyle bir yaklaşım yanlış olduğundan çocuk edebiyatı ifadesi de doğru değildir. Çocuklar için yazmak bir yazarlık biçimidir fakat bu yazarlık biçiminin okuru her yaştan insan olabilir. Örneğin, çocuk edebiyatını savunanlarla edebiyatı bir bütün olarak kabul eden yazarlar

günümüzde birbirini tamamlayan görüşleri savunur hale gelişlerdir. Bunun nedeni, her iki görüşün sahiplerinin çocuklar için çalışmalar yapmalarıdır.

Çocuklara yönelik edebiyat, edebiyatın kendisidir. Çocuk edebiyatı yazarlarının kendi istekleri doğrultusunda gelişen bir yöneliştir. Yazarlar bu iradî tutumları ile çocuklar için yazarken çocuğun psikolojisini, eğitim ve kültür seviyesini, estetik değerlerini göz önünde tutmak zorundadır. Edebiyatta sanat ölçüleri ön planda olduğundan herhangi bir çocuk kitabı çocuk edebiyatı içinde değerlendirilemez. Çocuk edebiyatının bir başka ayırıcı yanı eğiticiliğidir. Çocuk her türlü etkiye açıktır. Kişiliğinin oluşumunda çocuğa onu eğitecek, toplumsal bir varlık olduğunu kavratacak, hayatı tanıtacak ve yaşama gücü verecek aynı zamanda da edebi zevki aşılacak eserler gereklidir. Yetişkin bir insanın çocuk için eser yazması kolay değildir. Çocuğun ruhuna şekil vermek, çocuğa edebi eserler sayesinde hayatı tanıtmak, sevgi, dostluk, güven gibi güzel duyguları aşlamak, dilini zenginleştirmek çocuk edebiyatının amaçları arasındadır. Çocuk için edebiyat gereklidir. O halde çocuk edebiyatı nedir? Çocuğa yönelik edebiyat nasıl bir edebiyattır? Çocuktan bahseden edebiyat mıdır? Çocukların yarattığı edebiyat mıdır? Kahramanları çocuk olan edebiyat mıdır? Konusunu çocuğun yaşantısından alan edebiyat mıdır? Yoksa çocuğun zevk alarak ilgilendiği edebiyat mıdır? Bu sorular etrafında gelişen kavram tartışmaları günümüze kadar sürmüştür. Çocuklar bazen kendileri için hazırlanmış eserlerden zevk almayabilir fakat büyükler için yazılmış eserleri zevkle okuyabilirler. O zaman çocuğun ruhuna hitap edebilen eserlerin - hangi amaçla yazılmış olursa olsun - çocuk edebiyatı sayılması gerekliliği ortaya çıkar. Bir yazarın çocukluk anılarını anlattığı bir eser, çocuğun hayal dünyasına girebildiği oranda çocuk edebiyatı ürünü sayılabilir. Bununla beraber konusu ve kahramanı çocuk olan her yazı çocuk edebiyatı olarak değerlendirilmemelidir. Çocuklar kendileri için bir edebiyat yaratabilirler mi? Bu sorunun cevabı kısmen evet olabilirse de en doğrusu çocukların iç dünyalarına girmeyi başarabilen sanatçılar tarafından meydana getirilmesidir. Çocuk edebiyatı ya da çocuk için edebiyat çocuğun seviyesine uygun olan, psikolojisine hitap eden, duygu, hayal ve fikir

bakımından gelişimine katkıda bulunan, edebi yönünü zenginleştiren, estetik tarafı ağır basan, az didaktik fakat çok lirik olan eserlerden oluşmalıdır.

Çocuğun kişiliğinin, his, hayal ve fikir dünyasının gelişmesi, kelime ve kavram dağarcığının zenginleşmesi, başka çocukların ve milletlerin yaşantılarını öğrenmesi, gülme ve ağlama ihtiyacını gidermesi ve kendini ifade etmesi için edebiyata ihtiyacı vardır. Çocuk bu ihtiyacını kendine yönelik edebi, ve estetik yönü olan eserler yoluyla karşılar. Edebiyatın masal, şiir hikâye, roman, piyes, fabl, destan efsane, biyografi, gezi yazısı ve anı gibi türleri bu amaca hizmet edebilir.

Masal, çocuğun hayal ve duygu gücünü geliştirir. İnsan tiplerini tanıtır. Çocukta iyilik ve güzellik duygusu uyandırır. Çocuğa bir ahlak dersi verir. Fabl çocuğun bitki ve hayvanlara ilgi duymasını sağlarken bir yandan da onları sıkmadan onlara öğüt verir. Destan, çocuğa ulusal, doğruluk, cesaret, dürüstlük gibi olumlu duyguları ve değerleri aşılar. Tarih bilgisini arttırır. Millî karakterlerin ve kahramanların tanıtılmasına yardım eder. Her milletin kendine özgü olan efsaneleri, çocukların tabii ve tarihi olaylarla ilgili meraklarını giderebilecek nitelikte olduklarından hayal gücünü zenginleştirir, onlara halkın duygu ve ihtiyaçlarını tanıtır. Çocuklar bir an önce büyümek, büyükler gibi olmak isteğindedirler. Ruhlarında büyüklere, kahramanlara karşı gizli bir hayranlık duygusu vardır. Bu yüzden de hayatlarından ders alınabilecek, yararlı ve örnek kişilerin biyografilerini okumaktan da zevk alırlar. Biyografi, bu iş için son derece uygun bir türdür. Çocuklarda kahramanlık, vatanseverlik, insanlık, cesaret gibi duyguları geliştirmek, bilim, sanat ve memleket sevgisi aşılacak, yurt ve dünya değerlerini tanıtarak kültürünü artırmak için örnek kişilerin hayatları ve hatıraları önem taşır.

Roman ve hikâye ise; çocukların boş zamanlarını zevkli bir şekilde geçirmelerini, anadilini geliştirmelerini ve hayatı tanımalarını sağlar.

Çocuğun anadili sevgisini, zevk ve sanat eğitimini geliştirmede, hayal gücünü arttırmada diğer türler kadar şiirin de rolü vardır. Çocuğun bellek eğitiminde kendine güven ve millî, ahlaki, insani duyguların gelişmesinde şiir okutma ve ezberletmenin büyük etkisi vardır. Çocuk her yaşta şiire karşı olumlu bir tepki gösterir. Gezi yazıları çocukların genel kültürünü artırır. Çocuk piyesleri ise çocuğun konuşma yeteneğinin gelişmesinde, topluluk karşısında konuşabilme alışkanlığını kazanmasında hayat ve insan ilişkilerini daha iyi kavramasında yardımcı olur.

Görüldüğü gibi edebiyatın birçok türü çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyasını zenginleştirici ve güzelleştirici niteliktedir. Bir çocuk kitabında da hangi türde olursa olsun bu ve buna benzer nitelikler olmalıdır.

Çocuk yayımlarını iki yönden değerlendirmek gerekir:

1. Biçim (şekil) yönünden
2. İçerik (muhteva) yönünden

Biçim (Şekil) Yönünden:

Boyut, kağıt cinsi, sayfa düzeni, harfler, yazma ve noktalama işaretleri, resimler ve kapak biçimi özellikleri ile ilgilidir. Çocuk yayımlarının normal boyutu 16x23 cm olarak düşünülebilirse de, çocukların farklı boyutlardaki kitapları karıştırmaktan zevk aldıkları da bir gerçektir. Bununla beraber, kitapların hacim ve ağırlıkları çocuğun taşıyabileceği biçimde, kağıt cinsi de mat, dayanıklı ve kaliteli olmalıdır. Sayfa düzeni önemlidir. Normal aralıklı ya da normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş, sayfa kenarlarında bırakılmış boşluklar, tek sütun olarak düzenlenen sayfalar çocukların ilgisini daha çok çeker. Kitaplarda kullanılan harflerin boyu da çok küçük olmamalıdır. 10-12 punto normaldir. Çocuk yayımları noktalama ve yazım kuralları bakımından kusursuz olmalıdır. Resimler konuya uygun seçilmeli ve sayfanın en uygun yerine yerleştirmelidir.

Resimler bazı yayımlarda süsleyici durumdayken, bazen metni açıklayıcı ve yorumlayıcı, bazen de metni tamamlayıcı niteliktedir. Kitaplarda yer alacak resimlerin çocukların yaş ve bilgi seviyesine göre ayarlanması gerekir. Kitapların kapakları, dayanıklı ve çocuğun ilgisini çekecek biçimde olmalıdır. Çabuk bozulan dikişsiz veya ciltsiz kitaplar çocuğun kitaba karşı ilgisini azaltabileceğinden, bu hususa dikkat edilmesi gerekir.

İçerik (Muhteva) Yönünden:

Çocuk yayımının içerik ile ilgili özellikleri denince tema, konu, kahramanlar, plan, dil, üslup akla gelir. Bir edebiyat eserinin başarılı olması için hem biçim hem de içerik yönünden mükemmel olması gerekir. Çocuklara yönelik eserlerde de tema belirgin olmalı, karışıklığa meydan vermemelidir. Çocuk yayımı kitaplarında görülen belli başlı temalar şunlardır: Aile, vatan millet, doğa ve yaşam sevgisi, kahramanlık, gelenek ve göreneklere bağlılık, saygılı, dürüst ve duyarlı olmak... Temanın konuya uygun olması gerekir. Çocuk yayımlarında konu seçimi çok önemlidir. Konular çocukların kendi yaşantılarıyla da ilgili olmalıdır. Çocukları eğlendirici, dinlendirici, düşündürücü, bazı görüşleri kazanmalarını sağlayıcı, belli inançlar aşıl原因ıcı, mizah duygusunu geliştirici konular seçilirken, hareket unsuru da göz ardı edilmemelidir. Zira çocuklar, hareketli olay ve hayat durumlarının tasvir edildiği eserleri okumaktan zevk duyarlar. Çocuk yayımlarının kahramanları masal/masalımsı eserler dışında inandırıcı ve gerçeğe yakın olmalıdır. Kahramanların sayısı az tutulmalıdır. Çocukların kendi yaşlarındaki kişilerin başlarından geçenler dinlemekten ve okumaktan zevk aldıkları düşünülürse, kahramanları çocuk olan eserleri daha çok beğenecekleri açıktır. Çocuk yayımları için de plan gereklidir. İyi bir plan eserin çocuk üzerindeki etkisini artırır. Eseri gereksiz ayrıntılardan uzak tutar. Yazarların palan yaparken okuyucuların bilgi seviyelerini ve ilgilerini göz önüne almaları gerekir. Bir planda giriş, gelişme ve sonuç bölümü olmasına dikkat edilmelidir. Çocuk yayımlarında dil ve üslup da çok önemlidir. Çocuklarda okuma zevki uyandırmak isteyen yazar kullandığı dile ve üslubuna dikkat etmek zorundadır. Kelime, deyim, atasözü ve cümlelerini seçerken paragraf kurarken

çocukların seviyelerini göz önünde bulundurmalı, yapmacık, zevksiz, aşırı abartılı ve bayağı anlatım biçiminden uzak durmalıdır.

BATIDA ÇOCUK EDEBİYATI TARİHİ

Çocuk için edebiyatın gerekliliği düşüncesi dünyada oldukça yenidir. Pedagojik araştırmaların başlaması ve matbaanın icadı çocuk için edebiyatın gerekli olduğunu ortaya koymuştur, denilebilir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde çocuklar da büyükler gibi edebi ihtiyaçlarını halk edebiyatı ürünleri ile karşılamışlardır. Hikâye, efsane, destan, masal, bilmece, türkü gibi ürünlerde toplumların kendine özgü değerleri, dünya görüşleri, inançları, örf ve adetleri yer aldığından, çocuklara bu faydalı eserlerin öğretilmesi amaçlanmıştır. Zamanla fayda fikri, eğlence ile birleştirilmiştir.

Matbaanın icadıyla birlikte basılan kitaplar arasında çocuk eğitime yönelik olanlar da yer almıştır. Batıda çocuklar için özellikle klasik eserler yeniden düzenlenmiştir. O devirlerde çocukların çoğu okuma yazma bilmediklerinden bu yayımlardan doğrudan faydalanamamışlar, sadece masal ve hikâyeleri dinlemişlerdir. Okuma yazma bilenlerin okudukları eserler ya dini ya da tarihi eserlerdir.

Batıda çocuk edebiyatı yolunda bilinçli adımlar ilk İngiltere’de atılmıştır. İngiliz edebiyatının bu tür eserleri daha sonraları ABD’li çocuklar tarafından okunmaya başlanmıştır. Bu eserlerde öğretici nitelik ön planda gelir. Çocuk edebiyatı alanında Fransızlar çok eski tarihe sahip olmakla birlikte onların XVII. yüzyıldan önce çocuklara verebilecek eserleri yoktur. Bu asırda La Fontaine’in fablları ile C. Perrault’un masalları Fransa’da hatta dünyada çocuk edebiyatının öncüsü sayılmıştır.

XVIII. yüzyılda Rousseau'nun çocuk eğitimine getirdiği katı ve kuralcı bakış açısı çocuklara yönelik eserlerde ciddi ve eğitici yönü ağır basan bir yaklaşımın benimsenmesine sebep olmuştur. XIX. yüzyılda yetişen Jules Verne'in serüven-fantezi, bilim kurgu karışık romanları devrinin çocukları için etkileyici olmuştur. George Sand ve Alphonse Daudet gibi ünlü Fransız yazarları da yayımlarıyla çocuk edebiyatını canlandırmışlardır.

Almanya'da ilk çocuk edebiyatı örnekleri dini ve öğretici mahiyettedir. XVII. yüzyılda, Joachim Heinrich Campe'in *Robinson der Jüngere (Genç Robinson)* adlı romanı, çocuğa farklı bir açıdan bakılmasını sağlamıştır. XIX. yüzyılın başlarında görülen romantizmin de etkisiyle Alman halk hikâyeleri, şiir ve şarkıları çocuklara öğretilmeye başlanmıştır. Ünlü Grimm Kardeşler ise topladıkları Alman masallarını çocuğa göre değerlendirmişlerdir. XX. yüzyılda ise çocuk edebiyatında önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Rusya'da ise durum Batıdakine hiç benzemez. 1917 devriminden önce çocuklar Rus halk masalları dinlemişlerdir. Ancak devrimden sonra, özellikle Maksim Gorki'nin de etkisiyle Rusya'da çocuk edebiyatı farklı bir nitelik kazanmıştır.

Pedagoji, eğitim ve zevk bakımından güzel eserler ortaya koyan Batı çocuk edebiyatının zaman içinde Türk çocuk edebiyatını da etkilediği söylenebilir.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK EDEBİYATI TARİHİ

Türkiye'de çocuk edebiyatıyla ilgili çalışmalar çok geç başlamıştır. Göktürklerden Osmanlı Türklerine kadar geçen zamanda bu alanda çalışmaların olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Fakat dünya edebiyatlarında da görüldüğü gibi sözlü ve yazılı halk edebiyatı ürünlerinden Türk çocukları da başlangıçta yararlanmışlardır. Dede Korkut Hikâyeleri, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Köroğlu, Battal Gazi gibi halk hikâyeleri büyükler kadar çocuklar tarafından da sevilerek okunmuştur. Çocuk kültürü bakımından renkli

ve zengin örnekler içeren ninni, tekerleme, bilmece, destan, masal ve efsanelerimiz de çocukların zevk aldıkları, uzun yıllar onların edebiyat ihtiyacını karşıladıkları, geleneksel sözlü ve yazılı ürünlerimizdir. Doğu ve İslam edebiyatlarında çocuklar için yazılmış eserlere pek rastlanmayışı da göz önünde bulundurulursa bu tür eserlerin çocuklar için ne derece önemli olduğu daha iyi anlaşılır. Eski edebiyatımızda ahlak kitabı niteliği taşıyan pendnâme (nasihatname) türü eserler mevcuttur. Ancak bunlar çocuklardan ziyade büyüklere yöneliktir. Keykavus'un oğlu Gilan Şah için yazdığı *Kabusnâme* (1082), Şair Nabi'nin, oğluna öğüt vermek için hazırladığı Hayriye, Sünbülzade Vehbî'nin oğlu için yine aynı amaçla kaleme aldığı Lutfiyye adlı eserler çağının ahlak ve davranış kurallarını öğreten dil, psikoloji ve fikir bakımından çocukları pek fazla ilgilendirmeyen eserler olduklarından çocuk edebiyatının ilk belirtileri olarak bile kabul edilmezler. Divan şairlerimizde de çocuğa pek rastlanmaz. Fuzuli'nin *Leyla vü Mecnun'u* ile Şeyh Galip'in *Hüsn-ü Aşk'ı* bu kahramanların çocukluklarından bahsetmekle birlikte, bu mesnevilerde gerçek çocuk ve çocukluk yaşantısını bulmak mümkün değildir. Bu eserlerdeki çocuklar daha beşikteyken başlayan, okul çağında devam eden büyük, ıstıraplı aşkların kahramanlarıdır. Bu durumda Tanzimat'a kadar çocuk edebi eserlerimiz de yok gibidir. Bu arada çocukların sevdiği Nasrettin Hoca fıkraları ile Karagöz oyununu bilimsel anlamda çocuk edebiyatı ürünleri saymamakla beraber, çocuklar için önemli kültür eserleri olarak kabul etmek lazımdır.

Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişiminin başlangıcı Tanzimat dönemi sayılır. Namık Kemal, dilimize Yusuf Kamil Paşa tarafından çevrilen *Fénelon*'un ünlü romanı *Telemak'ı*, anlatırken bizde eğitim kitaplarının doğrudan ahlak dersi vermesini eleştirmekte ve Kınalızade Ali Efendi'nin 16. yüzyılda yazdığı *Ahlak-ı Alai* isimli eğitim kitabında verilen öğütlerin ancak suç işlemiş bir çocuğa öğütler gibi olduğunu, oysa *Telemak*'ın eğlendirerek ve dinlendirerek eğittiğini söyler.

Tanzimat döneminde batıdan yapılan tercümelemler çocuk edebiyatında bir canlanma meydana getirmiştir. Bu yıllarda Akif Paşa'nın ölen torunu için yazdığı mersiye çocuk edebiyatı ürünü sayılamasa da Paşa'nın başka telif ve tercüme

eserlerinde çocuktan bahsedilmesi önemlidir. Aynı konumda Ethem Pertev Paşa'yı da görürüz.

Tanzimat döneminde çocuklar için eser hazırlayanlardan biri de Kayserili Doktor Rüştü'dür, Onun Nuhbetü'l Etfal (Çocukların En Seçkini) adlı eseri ilk Türk alfabesi olarak da kabul edilebilir. Ancak eserin sonunda çocuklar için yazılmış hikâye ve fabl örnekleri, çocuklara okuma zevki vermenin yanında okuduklarından ders çıkarmalarını da hedeflemektedir. Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci ve Ahmet Mithat'ın çevirdikleri fabllar çocukların ilgisini çekmiştir. Şinasi'nin Eşek ile Tilki hikâyesi belki de çocuklar için yazılmış ilk manzum hikâyedir.

Tanzimatçılar edebiyatı eğitim aracı olarak gördüklerinden, çocuklara yönelik eserlerin gerekli olduğunu savunmuşlardır. Bu konuda en çok etkisinde kaldıkları yazar J.J. Rousseau'dur. Ziya Paşa ünlü Emile çevirisine yazdığı önsözde, Rousseau gibi bir lala elinde büyümeyi arzu ettiğini belirtmiştir.

Tanzimat dönemi çocuklarının okudukları eserler arasında Recaizade Mahmut Ekrem'in Tefekkür adlı eserinin çocukluk anılarına ayrılan bölüm, Muallim Naci'nin sekiz yaşına kadarki çocukluk anılarını ihtiva eden Ömer'in Çocukluğu yer alır. Dünyada çocuk klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi de bu dönemde gerçekleşir. Yusuf Kamil Paşa'nın Fénelon'dan çevirdiği *Tercüme-i Telemak* çocuklar için değilse bile Tanzimatçılar büyük küçük demeden tüm toplumu eğitmeyi hedeflediklerinden bu kitabı çocuklara da okutmuşlardır. Çocuk edebiyatı alanında görülen çevirilerden bazıları şunlardır: Daniel Defoe'dan *Tercüme-i Hikâye-i Robinson*, *Güliver'in Seyahatnamesi*, *Merkez-i Arza Seyahat*, *Beş Haftada Balonla Seyahat*, *Gizli Ada*, *80 Günde Devrialem* modern çocuk edebiyatının gelişmesi ve yönlenmesinde bu eserlerin etkileri olmuştur. Ziya Paşa ve Namık Kemal çocuklara dair bir şey yazmamışlardır. Abdülhak Hamid Tarhan'ın ise sadece:

“Kim demiş bir çocuk küçük şeydir

Bir çocuk belki en büyük şeydir”

mısraları vardır. O kadar.

Politika ve edebiyat alanında birçok yeni görüşlerin ortaya atıldığı II. Meşrutiyet döneminde çocuk edebiyatı alanında da birçok yazı yazılmıştır. Ali Nusret'in 1908 yılında Şura-yı Ümmet gazetesinde çocuk edebiyatının önemi üzerinde durduğu yazısını takiben, dönemin tanınmış eğitimcilerinden Satı Bey'in önderliğinde birçok yazarımızın konuya ilgi gösterdikleri bilinmektedir. Ahmet Cevat Emre'nin *Çocuklara Hikâye Anlatmak Sanatı* (1910), İbrahim Alâeddin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), Tevfik Fikret'in *Şermin* (1914), adlı eserleri bu alanda verilen iyi örneklerdir. Hayatın en tatlı çağının çocukluk olduğunu söyleyen Ziya Gökalp de çocuklar üzerine genişçe durmuş: *Kızıl Elma* (1915), *Yeni Hayat* (1918), ve *Altın Işık* (1923) adlı eserlerini çocuklar için vermiştir. Bu masallar devrinde yankılar uyandırmıştır. Halide Edip Adivar bile bunların etkisi altında kaldığını belirterek “Türk'ün ilk sevimli çocuk edebiyatı”nı Ziya Bey'in yazdığını söylemiştir. Ziya Gökalp'le beraber bu devirde eser veren şair ve yazar kadrosu şu isimlerden oluşmaktadır: Siraceddin Hasırcıoğlu (*Çocuk Şiirleri* 1917, *Şiir Demeti* 1923), Ali Ekrem Bolayır (*Mektep Şiirleri*, 1918), Fuat Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul, İsmail Hikmet Ertaylan, Fazıl Ahmet Aykaç, Aka Gündüz, Kazım Nami Duru.

II. Meşrutiyet dönemi çocuk şiiri yönünden gelişme göstermekle beraber roman ve hikâye alanında ne yazık ki bekleneni verememiştir. Zamanın çocukları ancak büyükler için yazılmış roman ve hikâyeler okumak zorunda kalmışlardır. Devrin en çok okunan yazarları arasında Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Ömer Seyfettin vardır.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde geçmiş yıllara oranla çocuk edebiyatı alanında, özellikle 1928 yılındaki Harf Devrimi'nden sonra önemli adımlar atılmıştır. Her dönemde olduğu gibi, çocuklar bu dönemde de yetişkinler için yazılmış eserleri okumaya devam etmekle birlikte karşılarında sadece kendileri için yazan şair ve yazarları da bulmaya başlamışlardır. Orhan Seyfi Orhon,

Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halide Edip Adivar, Aka Gündüz, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin gibi isimlerin şiir ve nesirleri çocuklar tarafından zevkle okunmuşlardır.

1940'lı ve 1950'li yıllar çocuk edebiyatı açısından en verimli yıllardır. Cumhuriyet kuşağının inançlı öğretmenleri ve yayımcılarının bu patlamada önemli payı vardır. Bu eğitimcilerin gayretiyle çocuk yayımı sayısı artmıştır. Bu yıllarda Çocuk Esirgeme Kurumu'nun çocuk edebiyatına katkısı göz ardı edilmemelidir. Kurumun yayım kolu başkanı olan Ahmet Muhip Dıranas, çocuklar için dizi kitaplar yayımlamasını, ucuz baskılar yaparak, bunların her çocuğa ulaşmasını sağlamıştır. Kurum ayrıca Çocuk adlı bir dergi yayımlamış, bu dergide "Kurumun Destanı"nı yazar. Cahit Uçuk'un 1937-1947 yılları arasında çok sayıda çocuk hikâyesi ve masalı yayımlamış, Can Bacının Masalları ve Can Bacının Hikâyeleri genel başlığı altında yayımlanan çok sayıda masal ve hikâye Türk çocuklarına ulaşmıştır. 1956 yılında Eflatun Cem Güney'in Açıl Sofram Açıl adlı masalı da ödüle layık görülmüştür. O yıllarda Cahit Uçuk ile Eflatun Cem Güney Türk çocuk edebiyatını dünyaya tanıtmışlardır.

1940'lardan sonra geleneksel edebiyata artan ilgi sonucunda halk masal, hikâye ve efsaneleriyle ilgili derleme çalışmaları hızlanmıştır. Pertev Naili Boratav ve ekibi birçok hikâyeyi toplayıp tasnif etmiştir. Bazı yazarlarımız da halk hikâyeleri ile masallarını yeniden düzenlemişlerdir. Naki Tezel ve Eflatun Cem Güney'in eserleri çocuklara masal zevkini tattırmıştır. Güney'in *Dertli Kaval* (1945), *Nar Tanesi* (1946), *Bir Varmış bir Yokmuş* (1956), *Açıl Sofram Açıl* (1956) ve *Dede Korkut Masalları* (1958) adlı eserleri başarılı çalışmalardır. 1940'lı yıllarda yayımlanmış çocuk kitapları arasında Rakım Çalapala'nın *Mustafa Atatürk'ün Romanı* (1944) ile Hayrettin Ziya Taluy'un *Bir Avuç Askerle Tiryaki Hasan Paşa* (1945), adlı eserlerini saymak gerekir.

1960'lı ve 1970'li yıllarda çocuk edebiyatına olan ilgi artmıştır. Bu ilginin kaynağında anaokulları ve ana sınıflarının artması, bunun sonucunda da

çocuklar için daha çok yayım yapılması ihtiyacı yatmaktadır. Çocuk romanı ve hikâyesine ilginin arttığı bu dönemde pek çok eser verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Mehmet Seyda'nın Bir Gün Büyüyeceksin, Talip Apaydın'ın Toprağa Basınca, Aziz Nesin'in Köylerin En İyi Bizim Köy, Kar Baba, Halil Kocagöz, Ötleğen Kuşu, Mümtaz Zeki Taşkın'ın Çitlembik Kız.

1960'lı yıllardan itibaren çocuk edebiyatını konu alan eserler de verilmiştir. Enver Naci Gökşen'in Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı (1966), Kemal Demiray'ın Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi (1977), Tekin Özertem'in Türkiye'de Çocuk Tiyatrosu (1979), Dr. A Ferhan Oğuzkan'ın Çocuk Edebiyatı (1983) bu alandaki araştırma eserleridir.

1980'li yıllar çocuk edebiyatı açısından verimli değildir. Ekonomik darboğaz, kâğıt fiyatlarındaki artış, televizyon kanallarının çoğalması, videonun yaygınlaşmaya başlaması, kitap satışlarında düşmeye sebep olmuştur. Bu olumsuzluklara rağmen baskı teknolojisinde gelişme kaydedilmiş, yazarlar ve yayımevleri dış pazarlara açılmaya başlamış, çocuk yayımlarında kalite artmıştır. Bu gelişmelere karşın yeterli sayıda alıcı olmaması çocuk kitabı sayısını azaltmış, bu defa da yayımevi sayısında artış gözlenmiştir. Çocuk kitabı katalogları, bibliyografya, eleştiri, araştırma, panel, konferans, seminer ve çocuk yayımı sergileri çoğalmış; buna rağmen toplumun konuya ilgisi azalmıştır. 70'li yıllardan sonra Türkiye'nin içine girdiği istikrarsız dönemler, yönetimlerin değişmesi vb. sebepler Cumhuriyet'in ilk 40-45 yılındaki olumlu gelişmeleri olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak 80'den sonra İnkılap Kitapevi, Altın Kitaplar, Serhat Yayımevi, Koza, Millîyet Kitapları, Millî Eğitim ve Yapı Kredi'nin yayımları sürmekte ve çok satmaktadır.

1990'lı yıllarda çocuk edebiyatındaki gelişmeler sevindiricidir. Pek çok yazarın nitelikli eserler verdikleri görülür. Bu yazarlardan bazıları şunlardır. Cahit Uçuk, Muzaffer İzgü, Gülten Dayıoğlu, Nezihe Meriç, Yalvaç Ural, Mehmet Gür, Ülkü Tamer, Avni Haliloğlu, Şevket Yücel, Zekeriya Kara, Engin Duraker, Ünver Oral ve Hasan Demir.

Çocuk için roman, hikâye, şiir, masal, efsane, destan, fabl, anı, biyografi, gezi yazıları kadar tiyatro da önemlidir. Tiyatronun eğitim ve kültür yönünden öneminin kavranması, çocuk tiyatro ilişkisinin ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Geleneksel Türk tiyatrosu örneklerinden olan Karagöz, ortaoyunu ve kukla çocukların ilgisini çeken oyunlardır. Çocuklardan ziyade büyükler için düzenlenen bu gösteriler, laubali ve kaba-saba sözleriyle, oyunları büyükleriyle birlikte seyreden çocuklar için faydadan çok zararlıdır. Ne yazık ki çocuklarımız Meşrutiyet dönemine kadar bu tür gösterilerle tiyatro ihtiyacını karşılamak zorunda kalmıştır.

Çocuk tiyatrosu düşüncesi ilk kez Meşrutiyet döneminde ortaya atılmıştır. Bu dönemde çocukların okullarda yaptıkları tiyatro çalışmaları, onlar için yayımlanan dergiler ve bu dergilerde çocuklara yönelik yazılar “mektep temsilleri” dikkat çeker. Mecmua-ı Muallim, Çocuklara Rehber, Talebe Defteri, Yeni Nesil, Çocuk Bahçesi bu dergilerden bazılarıdır. Çocukları geleceğe hazırlamak, daha iyi yetişmelerini ve günceli takip etmelerini sağlamakta gazete ve dergilerin rolü büyüktür. Ancak geçmişte bakıldığında çocuk gazete ve dergilerinin ömrünün uzun olmadığı görülür. Bunun birçok sebebi olabilir. Çocukların süreli yayımlara ilgi göstermemesi, gazete ve dergi çıkarma zorluğu, çocuğa yönelik bu tür yayımların öneminin kavranmaması, kağıt sıkıntısı, çocuk ruhuna uygun yazıların yayımlanmaması, siyasi, sebepler, gazete ve dergilerin kendilerini tanıtamaması, ulaşım problemi nedeniyle İstanbul dışına fazla gazete ve dergi gönderilmemesi gibi sebepler çocuklara yönelik süreli yayımların uzun ömürlü olamadıklarının göstergesidir.

Birinci Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı yıllarında arka plana atılan tiyatro, özellikle de çocuk tiyatrosu Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde yine gündeme gelmiştir. Dergi (*Darübedâyi*) ve gazetelerde (*Hakimiyeti Millîye*) yayımlanan yazılarda çocuğun tiyatroya olan ihtiyacı, eğitimde tiyatronun rolü tekrar hatırlatılmaya başlamıştır. Rusya, Amerika ve Almanya'daki okullarda tiyatro çalışmaları örnek gösterilmiştir. Bu çabalar içinde en başarılı ve ses getireni 1935 yılında Muhsin Ertuğrul'un *Darübedâyi*' de yayımlandığı *Çocuk*

Tiyatrosu başlıklı yazısıdır. 1934 yılında Rusya'ya giden Muhsin Ertuğrul, orada çocuk tiyatrosu ile ilgili incelemeler yapmış, gördüklerini de aktarmıştır. İsmail Sabih'in *Almanya'da Çocuk Tiyatroları* başlıklı yazısı da çocuk tiyatrosu kavramına açıklık getirir.

Cumhuriyet döneminde çocuğa ve çocuk eğitimine önem verilmesi üzerine dikkatler çocuk üzerine yoğunlaşmış, Türkiye'nin geleceği olarak görülen çocukların iyi yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Çocuk tiyatrosunun geliştirilmesi, aynı zamanda geleceğin tiyatro seyircisini yetiştirmek anlamına da gelir. Tiyatro uzun yıllar seyirci sıkıntısı çekmiştir. Geleneksel tiyatro izleme alışkanlığına sahip büyüklerin çoğu batılı tarzındaki modern tiyatroya ilgi duymamıştır. Seyircinin azlığı, gelenlerin de tiyatrodaki nasıl davranılması gerektiğini bilmemesi vb. sorunlar yüzünden tiyatro uzun yıllar geniş halk topluluklarına yönelememiştir. Bu sıkıntı Cumhuriyet döneminin başlarında da devam etmiştir. Tiyatro kültürünü, çekirdekten yetişen yarının tiyatro seyircilerine vermek, bu yüksek zevki aşılacak, çocuk tiyatrosu çalışmalarının başlıca amaçlarından biri olmuştur.

Bu çocuklar özellikle Darülbendî sanatçıları tarafından sürdürülmüştür. Muhsin Ertuğrul'un önderliğinde ilk çocuk tiyatrosu İstanbul Şehir Tiyatrosu bünyesinde 1935-1936 döneminde gerçekleşmiştir. Oynanan ilk oyunun adı *Çocuktan İlk Tiyatro Dersi*'dir.

Çocuk tiyatrosu başlangıçta anne-babalar, okullar tarafından pek ilgi görmemişse de zamanla bu ilgisizlik ortadan kalkmıştır. 1944-1945 döneminde yetenekli çocuklar çocuk tiyatrosu kadrosuna alınmış hatta *Her Şeyden Biraz* adlı oyunda on çocuk sanatçıya yer verilmiştir.

1927-28 yılları okullarda dramatizasyon çalışmalarına da önem verilmiştir. Kızılay Haftası ve Yerli Malları Haftası gibi özel haftalarda oynanması için çocuk oyunları yazılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Reşat Nuri Güntekin ile Mahmut Yesari'ye bir seri okul piyesi hazırlatmış, bu eserler uzun süre okullarımızın

piyes ihtiyacını karşılamıştır. Bu serideki kitaplar yalnız kız veya yalnız erkek öğrenciler için hazırlanmıştır. Türk edebiyatına birçok popüler roman kazandıran Aka Gündüz de millî ve kahramanlık konulu piyesleriyle önde gelen isimlerdendir. Gazi çocukları için I, II, III, (1933-1934), adlı piyeslerini ihtiva eden kitapları Millî İktisat ve Tasarruf cemiyeti tarafından basılmış, 3. 4. ve 5. Tasarruf ve Yerli Malları Haftasında bütün Türk okullarında oynanmak üzere yazılmıştır. Aka Gündüz'ün ayrıca *Gazi'nin Gizli Ordusu* (1945) adlı hikâye kitabındaki on hikâyeden üçünün kahramanı çocuktur. İstiklâl savaşı hatıralarını ihtiva eden bu hikâyelerdeki çocuk kahramanlar savaşın içinde yaşamakta ve vatanın kurtarılması için kendilerine düşen görevi yerine getirmektedirler.

Biyolojik gelişim süreci içinde, insanın en hareketli olduğu dönem çocukluk dönemidir. Bu yüzden aksiyon tarzı oyunlar, çocuklar tarafından çok beğenilmektedir. Özellikle şarkı, müzik ve dansın sahnede yerli yerince kullanılması çocukları etkilemektedir.

Çocuk eğitiminde oyunun yeri ve önemi tartışılmaz bir gerçektir. Bu yüzden, çocuğa kazandırılacak birçok davranış oyun yoluyla daha etkili bir biçimde verilebilir.

Tiyatronun en önemli işlevlerinden biri de çocuklara dayanışmayı öğretmesidir. Tiyatro, birlikte yapılan bir sanat faaliyeti olduğu için görev alan çocuklar, birlikte bir işi başarmanın yanında dayanışmanın ve birbirlerine destek olmanın önemini de kavramış olurlar.

Okuma zevkini kazanması istenen bir insana iyi kitaplar verilmesi, onun bu eserler hakkında eleştirel bir görüşe sahip olabilmesi, okudukları üzerinde düşünme alışkanlığı kazanması için lazımdır. Okuyucu, başarılı bir edebiyat eserini her okumasında yeni yeni cephelerini görebilecek hale gelmiş olmalıdır. Çünkü gerçek edebiyat mahsulleri her okunuşta inana başka yönleriyle görünür, yepyeni hayaller verir, yeni tecrübeler kazandırır, hayatın değişik yönlerden tenkidini göz önüne serer.

Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki küçüklerin okuyacakları eserlerle büyüklerin okuyacakları eserlerin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçüler birbirlerinden farklı değildir. Elbette kafaca gelişmiş bir insanın zevkle okuyup anlayabileceği bir eserin fikir ve dil seviyesi çocuklarıinki ile kıyaslanamaz.

Burada çocuklar için yayımlanan her eserin çocuk edebiyatı mahsulü olmadığına işaret etmeliyiz. Çocuk yayımlarından önemli bir kısmının onların seviyelerine, hayal dünyalarına uygun olmadığı, onlara yeni görüşler, tecrübeler kazandırmadığı zevk kazandıracak nitelikte bulunmadığı bir gerçektir. Buna rağmen yukarıda belirttiğimiz gibi çocukların zevkle okuyabilecekleri nitelikteki, büyükler için yazılmış eserler de çocuk edebiyatı mahsulü olabilir.

Çocuk edebiyatını oluşturan yayımlar hayali konularda yazılmış olabileceği gibi gerçekler dünyasıyla, tarihle de ilgili olabilir. Tarih konularında, biyografilerde, seyahat ve macera eserlerinde, hikâyelerde, romanlarda, icatları, keşifleri, tabiatı ve fen konularını anlatan eserlerde hayata uygunluk olmalıdır.

Çocuklar, gerçekten değerli eserleri tekrar tekrar okumaya alışmalıdırlar. Onlarda güzel eserleri seçebilme yeteneği böylelikle uyanır ve okuyacaklarını kendi kendilerine seçmeyi öğrenirler. Çocuğa yol gösterme, onu yetiştirme görevini üzerine alanların vazifesi, onu bu doğru yola çıkarmak olmalıdır.

Çocukların okuma alışkanlığı kazanmasına çocuk edebiyatı ürünlerinin önemli bir rolü vardır.

Çocuk ilk karşılaştığı tekerlemelerden sonra şiirle tanıştırsa, şiir ve dinlemeyi öğrenip sevebilir. Çünkü çocuk, şiirdeki ezgi, kafiye, uyum ve ölçü gibi anlatım özelliklerinden hoşlanır.

Şiirde sözcükler titizlikle seçilir, şiir dile özendirir. Şiirde ezgi vardır. Anlatım zariftir. Çocuk bunların farkına varır. Şiirin heyecanlı yanı vardır, çocukların

duygularına hitap eder. Şiir duyguları, izlenimleri, coşkuları da anlatsa kavramlar da fikirler de aktarsa bunu heyecan yaratarak yapar. Bu da çocuğu duygusal yönden besler.

Sözün kısası edebiyatı hangi anlamıyla alırsanız alınız, bir çocuk edebiyatı vardır ve var olacaktır. Şu gerçeği de belirtelim ki, çocuk hiçbir güzel ve büyük şeye yabancı değildir. Yeniyetmeleri anlamaz, “anlamaya gücü yetmez” sanıp önlerine mama gibilerden fikir ve ruh besinleri koyacak olursak hiçbir güzel ve büyük şeyi tanıtmış ve tattırılmış olmayız.

Çocuk edebiyatına karşı düşünceler vardır. Bunlar şüphesiz bir gerçeğin ifadesidir. Fakat hayatın her şeyinde ayrılıklar vardır. Daha sonra önemli bir yazar ve şair olan Ziya Gökalp, kendini araya araya bulmuş, yetiştirmiştir, ama her çocuk bir Ziya Gökalp olabilir mi?

Biz genel olarak, çocuklar için akla uygun bilimsel ve denemelere dayanan bir metotla, zorlamaya kaçmadan, kendimizi sevdirek benimseterek yeni yetişenlere yardım etmeye yol göstermeye mecburuz. Böyle yapmazsak eğitimi de inkar etmiş oluruz. Çocuğu organik olduğu kadar fikir ve duygu bakımından da gelişmeye doğru götürmek büyüklere, eğitimcilere düşen ödevdir.

Her toplum çocuğa inandığını, güvendiğini ve özendiğini bütün heyecanıyla vermelidir. Bu, çocuğun olduğu kadar toplumun da ihtiyacıdır. Burada geniş anlamda bir eğitim amacı söz konusudur ve kitapların çocuğun ruhunda yapacağı etkilerin rolü büyük olacaktır. Onun için her millet ideallerini yayımlarıyla yaymaya çalışıyor. Bu ihtiyaç, devrim yapan ülkelerde daima ön plana alınmıştır. Bu değerleri kazandırmak için çocuğun ruhunu kitap ve dergi yoluyla da beslemek, güçlendirmek ve kökleştirmek gerekir.

1. BÖLÜM:

KEMALETTİN TUĞCU'NUN HAYATI, SANATI, ESERLERİ

1. 1. HAYATI¹

Kemalettin Tuğcu, 27 Aralık 1902 tarihinde Çengelköy'de, dedesi Faik Bey'in köşkünde dünyaya gelir. Aile kökleri Safranbolu'ya dayanan Faik Bey'in dedesi Safranbolu Yeniçeri Ağası Mustafa'dır. Safranbolu Yeniçeri Ağası Mustafa, II. Mahmut'un son yıllarında oğulları Ömer ve Halil'i alarak iyi bir eğitim almaları için İstanbul'a gider. Mustafa Ağa, çocuklarını Enderun Mektebi'ne verir. Enderun Mektebi'nde eğitimini tamamlayan Ömer, sarayda padişah II. Mahmut'un mutfak işlerine ve çiftliklerine bakan kilercibaşı olur. Kemalettin Tuğcu'nun hayatının büyük bölümünü geçirdiği Çengelköy'deki köşkün bulunduğu arazinin II. Mahmut tarafından Ömer Ağa'ya düğün hediyesi olarak verildiği söylenir.

Ömer Ağa'nın oğlu Faik Bey (1858-1910), Kemalettin Tuğcu'nun büyükbabasıdır. Faik Bey, II. Abdülhamit'in komiseri, Yedisekiz Hasan Paşa'nın muavini, Bahriye Nezareti Heyeti Teftiş Reisi Sanisidir. Faik Bey, Ayşe Hatice Hanım'la evlenir ve tek çocukları olur. O da Kemalettin Tuğcu'nun babası Galip Bey'dir.

Dedesi Faik Bey'in köşkünde dünyaya gelen Kemalettin Tuğcu'nun, ayak tabanları doğuştan içe dönüktür. Galip Bey ve Şaziment Hanım'ın ilk çocukları Mehmet Nurettin, sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmiştir fakat ikinci çocukları olan Mehmet Kemalettin aileyi büyük bir üzüntüye boğar. Aile çocuklarının bu durumuna çareler ararken tavsiye üzerine çıkıkçı Şahnazar köşke getirilir. Şahnazar, daha bir haftalık olan Kemalettin Tuğcu'nun ayaklarını tahtalara sarar ve bebeğin kemiklerinin yumuşak olduğu için bir ay sonra düzeleceğini,

¹ Kemalettin Tuğcu'nun hayatı yazılırken büyük ölçüde Nemika Tuğcu'nun Sırça Köşkün Masalcısı adlı eserinden yararlanılmıştır.

tahtalara sımsıkı sardığı bacaklarının bir ay süresince açılmamasını tembih ederek gider. Canı yanan bebek avaz avaz ağlar. Galip Bey eve gelir oğlunun ağladığını duyunca dayanamayıp sargıları açar ve bebek rahatlayarak ağlamayı keser.

Bir ay sonra Şahnazar tekrar gelir, bebeğin sargılarının açıldığını görür ve yeniden iki tahtaya sımsıkı bağlar. Şahnazar, Şaziment Hanım'a "sargıları açacak olursanız sakat kalır" der ve gider. Kemalettin Tuğcu'nun babası Galip Bey, eve geldiğinde oğlunun feryatlarını duyar, sargıları kesip atar, tahtaları da camdan dışarıya fırlatır. Böylece Kemalettin Tuğcu, babasının merhameti, acıma duygusu yüzünden sakat kalır ve ömrü boyunca bu sakatlığın ıstırabını çeker. Bu sakatlık nedeniyle okula gidemez, çocukluğunu ve gençliğini yaşayamaz. Çünkü her iki ayağında yaralar açılır ve aylarca yürüyemez ancak evin içinde dizlerinin üzerinde dolaşabilir. Sakat kalmasına sebep olan babasının merhametten mi, yoksa ağlamasına sinirlendiğinden mi sargılarını açtığını bir türlü bilemez. Galip Bey, çocuklarına karşı mesafeli, sert, ilgisiz ve sevgi göstermeyen biridir. Eve fırtına gibi girdiğinden herkes susar. Karısı Şaziment Hanım, bakışlarından ne istediğini anlar. Çok düşünüp, az konuşan Galip Bey'in bu durumu asker olmasına bağlansa da çocuklarına karşı sevgisiz bir babadır. Çocukları babalarına sevgi değil korku duyarlar.

Evin içinde fırtına gibi olan Galip Bey dışarıda öyle değildir. Evden çıktığı anda koruyucu, sevilen, sayılan bambaşka biridir. Bir kış gününde yeni diktirdiği paltosunu, soğuktan titreyen bir adam görünce sırtından çıkarıp ona verecek kadar hisli ve duyarlıdır.

Ali Galip Bey (1878-1949), 1896 yılında Harp Okulu'na girer. Binbaşılığa kadar yükselen Galip Bey çeşitli birliklerde bölük, tabur komutanlıkları, Fatih Beşiktaş, Soğuk Çeşme Askeri ve Askeri Baytar Rüştüyesi'nde öğretmenlik görevlerinde bulunur. Kurtuluş Savaşı'nda Çanakkale'de ve Sarıkamış'ta olmak üzere iki kez yaralanır. Ali Galip Bey'in harp madalyası ve gümüş liyakat madalyası vardır. Kemalettin Tuğcu "Çocuk İhtiyar" romanında, Kurtuluş Savaşı, Çanakkale ve Sakarya savaşlarına katılan, bu savaşlarda iki kez yaralanan istiklal madalyası

sahibi olan albay Hayrettin Sakarya'nın hayatını anlatır. Babası Ali Galip Bey'in ve Hayrettin Sakarya'nın hayatında benzer noktalar çok fazladır.

Galip Bey, emekli olduktan sonra eski arkadaşı Tefik Cenani'nin Çengelköy'deki suma fabrikasında bir süre müdürlük yapar. Daha sonra kendisine Cumhuriyet Halk Partisi'nin Çengelköy ocak başkanlığı görevi verilir. En sonunda da kaymakam tarafından Çengelköy'e muhtar tayin edilir.

Kemalettin Tuğcu'nun annesi Şaziment Hanım (1881-1965), risale-i ahlak, ilmihal ve Kur'an-ı Kerim okumuş, konuşması düzgün, müzik bilgisi olan ve çok güzel keman çalan bir hanımdır. Çocuklarına çok düşkündür. Bir doğum sonrası parkinson hastalığına yakalanır. Sinirlendiği zaman daha çok titrer. Müzik onu sakinleştirir. Kemalettin Tuğcu, müzik zevkini annesinden almıştır. Annesi Şaziment Hanım gibi keman çalmakta; ayrıca piyano, mandolin ve cümbüş de çalmayı bilmektedir.

Kemalettin Tuğcu, üç padişah döneminde yaşamış, I.ve II. Meşrutiyet'in ilanını, 31 Mart Olayı'nı, Çanakkale Savaşı'nı görmüş, İstanbul'un işgaline ve kurtuluşuna şahit olmuştur. II. Meşrutiyet ilan edildiğinde Kemalettin Tuğcu altı yaşındadır. Hürriyet'in ilanından kısa bir süre sonra babasından çok sevdiği dedesi Faik Bey'i kaybeder. Faik Bey'in ölümünden sonra aile iyice yoksullaşır. 31 Mart Olayı'nda yedi yaşında olan Kemalettin Tuğcu'nun ailesi, savaş yıllarında maddi yönden zor durumda kaldıkları için Çengelköy'deki köşkün bir bölümünü anaokulu ve ilkokul olan Nevfer Mektebi'ne kiraya verir. Nevfer Mektebi'nden gelecek para aileyi maddi yönden biraz rahatlatacaktır. Kemalettin Tuğcu, Nevfer Mektebi'ne birkaç gün gider. Ayaklarında açılan yaralar nedeniyle devam edemez. Nevfer Mektebi'ne giden kardeşi Kamer, orada Fransızca'yı ve piyano çalmayı öğrenir. Kemalettin Tuğcu ise günaydın ve tünaydın kelimelerini ilk defa orada duyar. Okuldan gelen sesleri bir ağacın altında saklanarak dinler. Kemalettin Tuğcu'nun ilk, okul hayatı böyle başlamış ve birkaç gün içinde sonlanmıştır. Hayatının ilk ve son okul tecrübesi Nevfer Mektebi olmuştur.

Balkan Savaşı çıkınca Kemalettin Tuğcu'nun babası Yüzbaşı Galip Bey, Çanakkale'de 27. Alay'ın 3. Tabur'unun 4. Bölük kumandanıdır. Düşman işgali altındaki Çanakkale'de Saat Mahallesi'nde otururlar. Adeta ateş çemberi içinde olan Çanakkale'de sokaklar bomboştur. Çanakkale'den ayrılan son aile ise Yüzbaşı Galip Bey'in ailesidir. Yüzbaşı, askeri Hafız Efendi'yle beyaz renkli hamile kısağını gönderir. Bu kısağın üzerine eşyalarıyla birlikte, Kemalettin Tuğcu ve yedi-sekiz aylık kardeşi Faik binerek annesi Şaziment Hanım'la birlikte buldukları yerden ayrılırlar. Kemalettin Tuğcu, köy çocuklarıyla birlikte, bir tepenin üzerinde Çanakkale'nin cayır cayır yanışını, Çanakkale Savaşı'nı izlemiştir. Bu onun çocukluğunda unutmayaacağı bir anı olacaktır.

Şaziment Hanım, çocuklarıyla birlikte Çanakkale'den ayrılır. Fakat Galip Bey'den uzun süre haber alamazlar. Galip bey, bölüğünü savaşa sokacağı sırada, atı üzerinde askerlerine moral verirken serseri bir kurşunla sol omuzundan yaralanır. Çanakkale'de tedavi edilmediği için İstanbul'a gönderilir. Galip Bey, yerine vekalet eden Teğmen Mucip Efendi'nin yardımıyla ailesini de İstanbul'a getirtir. Kemalettin Tuğcu, İstanbul'a geldiğinde on üç yaşındadır.

Yüzbaşı Galip Bey, Gelibolu'da kolundan aldığı yara tam olarak iyileşmeden sefer emri alır ve Kafkas Cephesi'ne gider. Orada binbaşı olan Galip Bey, burada da yaralanır. Bu kez kurşun karnından girer ve belkemiğinin yanından çıkar. Bütün bunlar olurken Kemalettin Tuğcu on üç, kardeşleri Kamer sekiz, Faik ise bir yaşındadır.

Binbaşı Galip Bey, tedavisi için Kayseri'ye daha sonra da İstanbul'a gönderilir. İstanbul Bebek'te depo taburuna atanır. Kemalettin Tuğcu'nun ağabeyi Mehmet Nurettin ise Beşiktaş Rüştiyesi'nden mezun olmuş, Kuleli Lisesi'ne gitmektedir.

Galip Bey, depo taburu görevinden sonra Ordu dairesi şube müdürlüklerinden birine atanır. Fatih'te Otlukçu Yokuşu'nda bir eve taşınırlar. Bir akşam Aksaray'da yangın çıkar. Kemalettin, Kamer ve Faik bu yangını seyrederek. Yangın Fatih'e de sıçrar. Kemalettin Tuğcu'nun babasının ve dayısının kitaplarının birçoğu, halılar, mobilyalar, çini sobalar, piyano gibi eşyalar bu yangında yanıp kül olur. Bur süre Fatih Camii'nin avlusunda kaldıktan sonra

Vefa Yokuşu'nda da iki kere yangın görürler. Götürdükleri eşyaları ateşe vererek Çengelköy'deki köşke geri dönmek zorunda kalırlar.

Çocuk yaşta üç büyük yangın gören Kemalettin Tuğcu, memleketinin düşman tarafından işgaline ve yoksulluğuna da şahit olur. Yangın onun hayatı boyunca unutamayacağı bir felaket olarak anlarında kalır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra Galip Bey'i çok az bir aylıkla emekliye ayırırlar. Maddi yönden sıkıntıya düşerler ve evde para eden ne varsa satmaya başlarlar. Bu arada Kemalettin Tuğcu'nun ağabeyi Mehmet Nurettin, Kuleli Askeri Lisesi'ni bitirir ve Harbiye Mektebi'ne gider. Bir süre sonra Harbiye Mektebi kapanır. Köydeki Rumlar'dan Haliloz, yanında çalışması için Mehmet Nurettin'e haber gönderir. Dede Faik Bey ölür ve aile iyice fakirleşir.

İstanbul 15-16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri tarafından işgal edilir. Sefalet günleri başlar. Kimse doğru düzgün yiyecek bulamaz. Memleketi hastalık sarar. Galip Beyler'in evindekiler uyuz olur. Evin her tarafı kükürt kokusu içinde kalır. Kemalettin Tuğcu, Çanakkale Savaşı'nı bir tepede seyrederek, savaşa katılmasa da cephe gerisinde savaşı yaşamıştır. Ayrıca sokaklarında İngiliz, Fransız ve İtalyan polislerinin dolaştığı işgal altındaki İstanbul'u da görmüştür.

Kurtuluş Savaşı başlar, on sekiz yaşındaki Mehmet Nurettin de savaşa katılır. Harbiye'de okuduğu için maaşa bağlanır. Eve gönderdiği paralar zor durumda olan ailenin geçimini rahatlatır. Köşkün üst katı ve selamlığı da kiraya verilerek aile bu kiralarla geçinmeye çalışır.

Dedesi Faik Bey'in ölümü, Hürriyet'in ilanı sırasında yaşananlar, 31 Mart Vakası, Çanakkale savaşı, savaştan kaçıp İstanbul'a gelme, İstanbul'da üç büyük yangın yaşama, İstanbul'un işgali, yoksulluk, açlık gibi birkaç yaşama sığdırılabilecek kadar çok olay yaşayan Kemalettin Tuğcu, ilk romanını on üç yaşındayken yazar. "Fazilet Tacı" isimli romanını Akşam Gazetesi'ne götürür. Yazı heyetinden Vala Nurettin Vanu ile görüşür. Vala Nurettin Vanu, kibar bir şekilde kitabını okuyacaklarını ve ona haber vereceklerini söyler. Fakat

Kemalettin Tuğcu sakatlığından dolayı kendisine acıdiklarını düşünerek gazeteye bir mektup yazıp romanını kağıt sepetine atmalarını rica eder.

Kemalettin Tuğcu, marangozluk, tespihçilik, duvarcılık gibi kısa süreli işlerde çalışır. Boş duramaz, saz ve keman yapar, tahta oymacılığını dener. Artık bir delikanlı olan Kemalettin Tuğcu, iş bulmak için sağa sola haber gönderir. Diploması olmadığı için hiçbir devlet dairesi ve kurumu onu işe almaz. Diplomasızlığın verdiği sıkıntıları “Bir Çırağın Öyküsü” ve “Yalnız Çocuk” romanlarında konu edinir. İş ararken birkaç roman daha yazar ve onları da yakar. Tarih kitapları okur, dayısından Fransızca öğrenir ve azmiyle kısa sürede Fransızca’sını geliştirir. Şaziment Hanım, Kemalettin Tuğcu’nun ayaklarındaki sakatlığın düzeltilmesi için çareler arar. Eşine ve dostuna bu konuda yardımcı olabilecek doktor aradığını söyler. Kasımpaşa Deniz Hastanesi’nde böyle bir doktor olduğu haberi gelir. Böylelikle yirmi yaşındayken geçirdiği ameliyatla bir ayağı düzeltilir. Narkozun etkisi geçince şiddetli ağrılara dayanamaz. Öteki ayağı da düzeltilebilecektir fakat annesine ikinci bir ameliyata katlanamayacağını, dayanamayacağını söyler. İyileşme dönemi de uzun sürmektedir. Kalkıp yürüyebilecek duruma gelen Kemalettin Tuğcu’nun bir bastona ihtiyacı vardır. Yirmi yaşında bir delikanlı olmasına rağmen baston kullanmak zorunda kalacaktır.

Kemalettin Tuğcu, 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet ilan edildiğinde yirmi bir yaşındadır.

Kemalettin Tuğcu, İstanbul’da iş bulamayınca, 1 Aralık 1927 yılında İsveç Grubu adı verilen demiryolu yapım şirketinde çalışan babasının akrabası Ömer Bey’e mektup yazarak ondan iş ister. Mektubuna olumlu cevap gelir. Yaşadığı şehirden, İstanbul’dan ayrılarak ilk defa tek başına gurbete, Ankara’ya gider. Irmak İstasyonu’nda ambar memuru olarak çalışmaya başlar. Kırk kişilik bir vagona kalan Kemalettin Tuğcu’nun işi, amelelere kazma, kürek, manivela gibi aletleri sabahları dağıtmak, akşamları toplamaktır. Yedi yüz kişinin çalıştığı Irmak İstasyonu’ndaki işçiler, Cumhuriyet’in ilanından sonra aftan yararlanarak hapisten çıkan ağır hapis mahkumlarıdır. Doğru düzgün beslenemeyen amelelerin çoğu sıtma hastalığına yakalanır. İsveç grubunun mühendisleri, grup

başkanına işçilere vermesi için kinin verirler fakat başkan kininleri işçilere vermez, Ankara'da satar. Durumu öğrenen Mühendis Santen bey, kininleri Kemalettin Tuğcu'ya vermeye başlar. Vagonların altlarında, köşe bucakta sıtmadan tir tir titreyen işçilerin ağzına her sabah işe başlamadan önce birer tane kinin koyar Kemalettin Tuğcu. Bu yüzden işçiler onu çok sever. İşçiler tarafından çok sevilmesi Mühendis Macit Bey'i rahatsız eder ve Kemalettin Tuğcu'ya kötü muamele etmeye başlar. İşçiler ve mühendis arasında bir gerginlik yaşanır. Mühendisin işçilere davranışından rahatsız olan Tuğcu, şirketin sahibi Mollazade Baha Bey'in Samanpazarındaki yazıhanesine giderek her şeyi anlatır. Mollazade Baha Bey, daha iyi bir iş teklifinde bulunur. Kendisi de sıtma hastalığına yakalanan Kemalettin Tuğcu, iş teklifini kabil etmez ve hesabını görerek İstanbul'a döner.

İşsiz kalan Kemalettin Tuğcu'nun Ankara macerası onun için iyi bir hayat deneyimi olmuştur. Çalıştığı ağır hapis mahkumlarının durumlarını gören Kemalettin Tuğcu'nun buhranları azalır. Ağlama nöbetleri geçer. Yeni bir iş haberi beklerken bir taraftan da yazmayı sürdürür. Bir akrabasının aracı olmasıyla Beylerbeyi Sıhhiye Deposu'nda iş bulur. Bu depoda marangozluk yapacak olan Kemalettin Tuğcu'nun görevi, ecza dolabı yapmak ve ilaç kutularını paketlemektir. Akrabası olan binbaşı, baldızıyla evli olan askerini Kemalettin Tuğcu'nun yerine işe koymak için Tuğcu'ya iftira atar. Tuğcu da durumu depo müdürüne anlatarak işten çıkar.

Kemalettin Tuğcu, evine kapanır ve roman yazmaya devam eder. Sigara parasını bile annesinin verdiği Kemalettin Tuğcu, katip ya da bir memur olmak için sınavlara girer fakat diploması olmadığı için memurluğa alınmaz. Berlitz Mektebi'ne gidip daktilo öğrenir. Bundan sonra kitaplarını daktiloda yazabilecektir. Sultanahmet'te "Camlı Köşk" denilen bir kimya enstitüsünde Bay Ligor adında bir Rum'un eski harflerle yazdığı Kimyayı Hayati kitabını yeni harflere çevirir. Kitap yayınlanır ve çevirmen Kemalettin Tuğcu parasını alır.

Kadıköy'de bir marangozun yanında çırak olarak işe giren Kemalettin Tuğcu, kalfanın ustasına yaptığı baskıdan dolayı ancak bir gün çalışabilir marangozhanede. *Bir Çırağın Öyküsü* romanında marangozhanede çalışan

Yılmaz da yazarımızın yaşadıklarının benzerini yaşar. Kemalettin Tuğcu, yaşadığı bu olayın etkilerini eserine yansıtmıştır. Uzun süre köşkten çıkmayan Kemalettin Tuğcu, içine kapanır ve yazmaya, içindekileri eserlerine dökmeye devam eder.

1932 yılının yılbaşı balosunda Kemalettin Tuğcu'nun iş aradığı teyzeler aracılığıyla Tahsin Demiray'a iletilir. Tahsin Demiray üç yüz elli kuruş haftalıkla Kemalettin Tuğcu'yu Türkiye Yayınevi'ne alır.

Çocuk mecmuası çıkarılan matbaada 2 Ocak 1932 tarihinde çalışmaya başlar. Tahsin Demiray, Kemalettin Tuğcu'dan bir yazı ister. O da "Üç Aylıklar" isimli elinde tek nüshası olan romanını verir. Roman, Demiray'da kalır ve kaybolur gider. Kemalettin Tuğcu "Çırak Uçman" adlı kitabı Fransızca'dan çevirir ve bu kitap haftada iki kez bölümler halinde yayımlanır. Haftalığı yedi lira olan Tuğcu mürettepliği bırakarak idareci olarak çalışmaya başlar.

Türkiye Yayınevi'nde Yavrutürk Mecmuası yayımlanmaya başlanır. Tuğcu, yayınevinin çıkardığı diğer dergilerde ve Yavrutürk'te yazı yazmaya başlar. Mecmuaya şiir, tefrika hikâye, Bin Bir Roman ve Resimli Roman mecmualarına da her hafta hikâye yazar. Çocuk Haftası Dergisi'nde "Zavallı Büyükbaba" romanı tefrika edilir. Daha sonra "Çalınmış Çocuklar" tefrikası başlar. Bunların dışında birkaç dergiye daha tefrika veren Kemalettin Tuğcu'nun yıldızı gittikçe parlamaktadır. İlk kitabı 1937 yılında Dişi Kuş serisinden "Kocanızı Nasıl Muhafaza Edebilirsiniz" Arif Bolat Yayınevi tarafından yayımlanır. Genç kızlara ve kadınlara hitap eden bu kitap dört baskı yapar. Yayınevi'ndeki diğer yazarlar başka dergilere yazı yazarlarken Tahsin Demiray, Kemalettin Tuğcu'nun başka dergilere yazı yazmasını yasaklar.

Kemalettin Tuğcu, Türkiye Yayınevi'nde düşük bir aylıkla çalışmaktadır. Tefrika ve hikâyelerden de az para almaktadır. En az para kazandığı dönem, Türkiye Yayınevi'nde çalıştığı ve en çok yazı yazdığı yıllardır. Yedi-sekiz yıl Türkiye Yayınevi'nde çalışan Tuğcu'yu idare müdürü yapmak isterler fakat o kabul etmeyerek yeni yayımlanmaya başlayan Ev-İş Mecmuası'na yardımcı olarak girer. Derginin yazı işleri müdürü Hulki Ekler, anlaşmazlık yüzünden dergiden

ayrılınca derginin sekreterliği Kemalettin Tuğcu'ya verilir. Evin Romanları başlığı altında romanları yayımlanmaya başlar. Ayrıca Ev-İş yıllıkları ve Kadın Moda mecmuasını da idare eder. Gençlere hitap eden 1001 Roman isimli haftalık yayıma da hikâyeler ve tefrikalar yazar. Başka dergilere de yazılar yazmaya başlayan Kemalettin Tuğcu'nun okuyucu kitlesi artar. Kemalettin Tuğcu'nun "Uçurum" romanı 1942 yılında Ev-İş dergisinde tefrika edilmeye başlar. "Okurlar Postası"na gelen mektupları da cevaplar. "Taş Yürek" ve "Uçurum" romanları yayımlanır. Çocuk Haftası dergisine şiir ve hikâyeler yazar. Ceylan Yayınları da romanları basar. Hamdi Değirmencioğlu, kitaplarının çok sattığı dönemde, Kemalettin Tuğcu'dan bazı romanlarını sinemaya uyarlamak için ister. Gişe rekorları kıran "Ayşecik" filmini çeker. Bu kadar ses getiren film için Kemalettin Tuğcu'ya hiçbir ücret ödenmeyince, Tuğcu yasal haklarını arayacağını söyler. Bunun üzerine filmin yapımcısı Muzaffer Aslan, Kemalettin Tuğcu'ya bin lira verir. "Kolsuz Bebek" yapılan bazı değişikliklerle film yapılır fakat tutmaz. "O Yolun Yolcusu" romanının adını da "Yüzkarası" olarak değiştirip eserin aslını bozarak film yaparlar. "Köye Gelen Yabancı" romanı da aynı akıbete uğramıştır.

Yeni dergiler yayımlanmaya başlayınca Ev-İş dergisinin tirajı düşer ve kapanır. Onun yerine "Kadın Dünyası" adlı dergi çıkar fakat o da kapatılır. Kemalettin Tuğcu, yirmi yıl çalıştığı Türkiye Yayınevi'nden istifa ederek Doğan Kardeş Dergisi'ne geçer. Elli iki yaşında olan Kemalettin Tuğcu, dört yüz elli lira aylıkla matbaa müdürü olarak işe başlar. Orada da yapılan bir haksızlığı dayanmaz ve 1955 yılında Hayat Mecmuası'nda Şevket Rado'nun danışmanı olarak çalışmak üzere Doğan Kardeş'teki görevinden ayrılır. Hayat Mecmuası'nda daha sonra arşiv şefi olur ve uzun yıllar bu işte çalışıp Babıali'nin ilginç ve değerli kişileriyle tanışır. Kemalettin Tuğcu, 1955 yılında çalışmaya başladığı Hayat Mecmuası'ndan 1974 yılında emekli olur.

Kemalettin Tuğcu'nun Çengelköy'de yaşadığı köşkte yirmi beş-otuz kişilik sofralarda yemekten sonra fasıl yapılır. Bu fasıllarda Tuğcu, cümbüş çalar. Kemalettin Tuğcu, piyano, keman ve mandolin çalmasını da bilmektedir. Müzikten anlayan, çok güzel keman çalan annesi Şaziment Hanım, bu fasıl gecelerinin en önemli kişilerindendir. Babası Galip Bey, fasıl gecelerine

katılmaz. Katılma nedeni pek bilinmez: Belki asker olduğundan kışlada olduğu için belki de müziği sevmediği için. Bu fasıl geceleri Şaziment Hanım hastalanıncaya kadar sürer. Kemalettin Tuğcu'nun hayatında fasıl geceleri, kalabalık ve mutlu günlerinin bir hatırası olarak kalır.

Kemalettin Tuğcu çok sevdiği köpeği Sonya'nın ölümünden sonra iyice yalnızlaşır. Annesi Şaziment Hanım, oğlunun tamamen içine kapanmasını, geceleri sabaha kadar bahçede oturup sigara içmesini görür ve bir anne olarak endişelenir. Oğlunu anlayacak, ona bir arkadaş, bir eş olacak bir kız aramaya başlar. Dayısının kızı Cevdet Hanım, Büyükada'daki komşuları Neriman Hanım'ın kızı Beyhan'ı tavsiye eder. Şaziment Hanım, kendisi görür ve beğenir Beyhan'ı. Evlenecek adaylar birbirlerini uzaktan bir kez görürler ve söz kesilir. Beyhan Hanım, evleneceği kişinin bir yazar olduğunu arkadaşından öğrenir.

Kemalettin Tuğcu, 1941 yılının bahar ayında Beyhan Hanım'la evlenir. Köşke gelen Beyhan Hanım'a, Kemalettin Tuğcu'nun babaannesinin ismi olan Ayşe ismi verilir. Artık Beyhan Hanım, Ayşe Beyhan Hanım olmuştur. Köşktekiler, Ayşe Beyhan Hanım diye hitap ederler. Ayşe Beyhan Hanım, becerikli, saygılı, yumuşak huylu, kalbi sevgi dolu ve güler yüzlü bir bayandır. Ayşe Beyhan Hanım, bir göçmendir. Selanik'in Vodina kasabasında 1915 yılında dünyaya gelir. Babası fırıncıdır. Anne ve babasının tek çocuğudur. I. Dünya Savaşı'nda daha beş yaşında olan Beyhan'ın gözleri önünde, askerler babasını keserler. Saklandığı küçücük divanın altından korkuyla izler olanları. Dili tutulur ve günlerce konuşamaz. Annesi de felç geçirir ve kısa bir süre sonra ölür. Daha beş yaşındayken savaşın soğuk yüzünü, dehşetini yaşayan Beyhan'ı halası İstanbul'a getirerek Nedim Bey ve Neriman Hanım'a verir.

Ayşe Beyhan Hanım, hayatta yapayalnız kalmıştır fakat sevgi doludur. Katıksız bir sevgiyle tüm aileyi sever. Kemalettin Tuğcu'nun etrafında dört döner, ona sanki çocuğuymuş gibi özen gösterir. Nemika Tuğcu'nun kitabında, Kemalettin Tuğcu'nun eşiyle ilgili şu görüşlerine yer verilir:

“Şunu söyleyeyim, o zamana kadar kimseyi sevmedim. Kendimde o liyakati göremiyordum. Annemin yalnızlığına arkadaş olsun diye göçmen bir kızla

evlendim. Beni ilk kabul eden ve tanışmamızdan memnuniyet duyan bu kızcağız idi. Annem onun kucağında öldü. Düşününüz ne kadar isabet etmişim.

Bir kızın ve bir oğlum dünyaya geldi ve benim Ayşem, 47 yıl sonra vefat etti. Ben onu ne keder sevdiğimi, onu kaybettikten sonra anladım. Hala bu sevgi devam ediyor. Her akşam okuyorum. Hastanede yatarken çocuklara sorarmış, “Babanıza peynir ıslattınız mı?” diye. Bana çok bağlıydı. Hatta evimizi sattığım zaman, biraz hastaydı: “Senin bu para dedim. “O ev senindi.” Ona karşı sağlığında yaptığım tek şey, o parayı götürüp, bu para senin, demem ve birkaç sene aldığım parayı götürüp ona teslim ederek, evi sen idare et, demem. Fakat sonradan yardım, sevgimi neden belli edemedim diye” (Tuğcu, 2004: 102-103).

Beyhan Hanım’a olan sevgisinin belli etmeyen Kemalettin Tuğcu, onu kaybettikten sonra pişmanlık duymuştur. Kemalettin Tuğcu’nun Ayşe Beyhan Hanım’dan iki çocuğu dünyaya gelir: 1942 yılında kızları Fatma Gülsevin, 1943 yılında oğulları Mehmet Yaman doğar.

Kemalettin Tuğcu, 1959 yılında Esentepe’de gazeteciler için yapılan bir kooperatif evi olan Gazeteciler Sitesi’ne taşınır. Artık eskiyen köşk kışları ısınmamakta, Tuğcu da Çengelköy’deki yokuşu çıkmakta zorlanmaktadır. Aynı yıl Kemalettin Tuğcu, kıta subayı olan ve askerlikten emekliye ayrıldıktan hemen sonra kalp krizi geçiren ağabeyi Mehmet Nurettin’i kaybeder. Kemalettin Tuğcu, ilk okuma yazmayı, babası ağabeyine öğretirken öğrenir. Babasının öğretirken ağabeyine olan sert tavırları yüzünden kendisine ilk okuma yazma öğretmenin “korku” olduğunu söyler. Korku dışındaki diğer öğretmeni ise ağabeyidir. Ağabeyi de yanlış okuduğu ve yazdığı kelimeleri düzeltir.

Çengelköy’deki yokuşu tırmanmakta zorlanan Kemalettin Tuğcu, Esentepe’de taşındığı evden, kızıyla birlikte çalıştığı Hayat Mecmuası’na, 56 numaralı Esentepe-Cağaloğlu otobüsüne binerek rahatça gidip gelir. Otobüse biner fakat engellilerin vergi indiriminden yararlanmaz. Yararlanması gerektiğini söyleyenlere ise; evinden çıkıp yürüyerek rahatça durağa gidebildiğini, çalışıp kazanmasına engel olmadığını ifade ederek engelliler için vergi indiriminden yararlanmasına gerek olmadığını söyler.

Kemalettin Tuğcu, on dokuz yıl çalıştığı Hayat Mecmuası'ndan 1974 yılında emekli olur. Bu on dokuz yıl içinde üç büyük sevinç yaşar; 1969 yılında kızı Fatma Gülsevin'den ilk torunu olan Ebru dünyaya gelir. 1970 yılında oğlu Mehmet Yaman'ın ilk kızı Meral, 1974 yılında da ikinci kızı Yasemin dünyaya gelir. Torunlarını çok seven Tuğcu yeğenlerinin çocuklarının doğumunu da büyük bir sevinçle karşılar.

Emekli olduktan sonra sekreterliğini yapan kızıyla birlikte Hayat Mecmuası'nda haftada birkaç gün danışman olarak çalışır. Bir süre çalıştıktan sonra köşesine çekilir ve yazı yazmaya devam eder. Kemalettin Tuğcu, emekli olur fakat boş durmaz. Tamir işlerinden, bahçıvanlığa, fotoğrafçılıktan marangozluğa kadar birçok işi yapacak kadar çalışkan, becerikli ve üretkendir.

Kemalettin Tuğcu, Esentepe'deki evinde eşi, kızı Fatma Gülsevin ve torunu Ebru ile birlikte oturur. Yazları, eşi Beyhan Hanım'la Çengelköy'de oğlunun yanında gelini ve iki kız torunuyla birkaç gün geçirip evine döner. Gözündeki katarakt ilerler, gözlüğü yeterli gelmediği için büyüteçle okuyup yazmaya çalışır. Katarakt ameliyatı olur, hemen hemen gözleri hiç görmeyen Kemalettin Tuğcu'nun gözleri az da olsa görmeye başlar. Gelinine rüyasında her şeyi çok net gördüğünü, rüya gördüğü zaman çok mutlu olduğunu söyler. Tuğcu, gözleri görmediği için televizyonu seyredemez, onu bir radyo gibi dinler.

Babialı'de kırk yıl çalışmış, mücadeleler vermiş olan Kemalettin Tuğcu, emekliliğinde bazen yazarak, kimi zaman torunlarıyla ilgilenerek, kimi zaman da balkonunda oturup çayını, kahvesini yudumlayarak zaman geçirir.

1980 yılında sokak çatışmaları artar. Gerçek bir cumhuriyetçi olan Kemalettin Tuğcu, ülkenin bu durumunu kaygıyla izler. Atatürk ve laiklik düşüncesini ölünceye kadar kalbinde taşıyan Tuğcu, siyasi düşüncesini asla açıklamaz. Polemiğe girmemek ve anlamsız tartışmalardan kaçınmak için bu yolu tercih eder.

1985 yılında, eşi Ayşe Beyhan Hanım hastalanır. Tedavisi iki yıl sürer. Hastalığına çare bulunamayan Ayşe Beyhan Hanım 5 Haziran 1987'de vefat

eder. Esentepe'deki Gazeteciler Sitesi'ndeki arkadaşları, evlerini ya kiraya verip ya da satarak Esentepe'den ayrılmaya başlarlar. Ayşe Beyhan Hanım'ın hastalığı da Kemalettin Tuğcu'yu evinden soğutur. 1987 yılında Esentepe'deki evi satıp Şişli'de bir ev alır. Şişli'deki ev Ayşe Beyhan Hanım ölmeden alınmıştır. Evi görüp beğenen Ayşe Hanım'a orada oturmak kısmet olmamıştır. Kemalettin Tuğcu Şişli'deki eve kızı Fatma Gülsevin'le taşınır ve orada dört yıl oturur.

1988 yılında oğlundan olan torunu Meral evlenir. Bir yıl sonra torununun kızı Beril dünyaya gelir. Kemalettin Tuğcu'nun hayatındaki en büyük mutluluklardan biri torununun çocuğu olan Beril'dir. Onun büyümesini keyifle izler, en çok onu sevdiğini söyler.

1991 yılında, kızından olan ilk torunu Ebru evlenir. Düğünden sonra Kemalettin Tuğcu, Çengelköy'e oğlunun yanına gider.

“Eskici Baba” romanının film olarak çekilmesi için anlaşma yapılır. Torunu Beril de filmde rol alır. Ancak Kemalettin Tuğcu'nun ömrü bu filmi görmeye yetmez. “Üvey Baba” romanı da ölümünden sonra televizyon dizisi olarak çekilir fakat senarist “Üvey Baba”yı kitapla hiçbir ilgisi olmayan şiddet öğeleri içeren bir şekilde ekranlara taşır. Bu da Kemalettin Tuğcu'nun yeni nesillere yanlış tanıtılmasına sebep olur. Televizyona aktarılan diğer romanları gibi bunlar da başarısızlıkla sonuçlanır.

Kemalettin Tuğcu, “*Bir Köy Uyanıyor*” isimli senaryosuyla, Yapı Kredi Bankası'nın açtığı senaryo yarışmasında 1958 yılında birincilik kazanmıştır. Çocuk Vakfı tarafından 1991 yılında, “Çocuk Edebiyatı Ödülü”, 1992 yılında da “Son 40 Yılda Çocuk Dünyasına Hizmet” ödülü ile ödüllendirilir Kemalettin Tuğcu. 1993 yılında, Tüyap Kitap Fuarı'nda Türkiye Yazarlar Birliği tarafından verilen “Çocuk Edebiyatı” ödülüne de layık görülmüştür.

Kemalettin Tuğcu'nun *Gelişigüzel* isimli şiir kitabı 1995 yılında Helios Yayınları tarafından yayımlanır. Bu şiir kitabı Kemalettin Tuğcu'nun ölümünden önce yayımlanan son kitabıdır.

Abdülhamit, Abdülmecit ve Vahdettin olmak üzere üç padişah döneminde yaşayan, Balkan, I. Dünya, Sakarya, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşlarını, 31 Mart Olayı'nı, İstanbul'un işgalini ve kurtuluşunu, Aksaray ve Fatih olmak üzere İstanbul'daki üç büyük yangını gören Kemalettin Tuğcu, 17 Ekim 1996'da vefat eder. Şişli Camii'nde kılınan öğle namazından sonra Çengelköy Mezarlığı'nda toprağa verilir.

1.2. SANATI

Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasının da ailesi, yazarın fiziki durumu, yaşadığı dönem ve sosyal çevresi önemli olan etkenlerdir.

Kemalettin Tuğcu'nun Çengelköy'deki, dedesi Faik Bey'in köşkünde, dedesi, babaannesi, ağabeyi ve eve gelip giden teyzeler... vb. kalabalık aile bireyleri hep bir arada yaşamaktadırlar.

Köşkte bu birinci derecedeki akrabaların dışında aşçı Mevlüt Efendi, iki bahçıvan, bir vekilharç ve çok sayıda kalfa ve hizmetçi bulunmaktadır. Tensuf, Mahir, Menekşe, Konca kalfalar köşkün en alt katında kalırlar. Bunlarından biri olan Habeşli Menekşe, Kemalettin Tuğcu'nun dadısıdır. Aile bireyleri ve çalışanlar dışında köşkün geleni gideni eksik olmaz. Bahçesinde, etrafında çiçeklerin, içinde kırmızı balıkların olduğu havuzu olan bu köşkü ve bir arada yaşayan kalabalık aile bireylerini Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında görürüz. *Kayıkçı Güzeli*, *Balıkçının Kızı*, *Kara Annem*, *El Kapısı* ve *Kırk Ev Kedisi* romanlarında Kemalettin Tuğcu'nun yaşadığı köşke benzer evlerle karşılaşırız. Zenginliğin ve saygınlığın sembolü olan köşkler ilk başta tüm ihtişamıyla verilir. Fakat daha sonraları bu köşkler ya fiziki şartlarından ya da aile eski maddi gücünü kaybettiğinden dolayı terk edilir. Yazarın doğduğu çocukluğunu, gençliğini ve evliliğinin en güzel yıllarını kısacası hayatının en güzel ve en zor dönemlerini geçirdiği köşk romanlarında mekân olarak karşımıza çıkar.

Kemalettin Tuğcu'nun babası binbaşı Galip Bey, yazarın edebi kişiliğine etki eden en önemli aile bireyidir. Galip Bey, sert, acımasız, düşüncesiz bir insandır.

Kemalettin Tuğcu, babasından korkusundan dolayı okuma-yazmayı kendi kendine öğrenir.

Ağabeyi Mehmet Nurettin'e gazeteden okumayı öğretmeye çalışan babası onu o derece hırpalılar ki sonrasında ağlamasına bile izin vermez. Uyku saati geçen çocuk ağlaya sızlaya okumaya çalışır. Kemalettin Tuğcu aynı odada minderin üzerinde otururken korkudan Arap harfleriyle okumayı öğrenir. Bundan dolayı benim ilk öğretmenin "koru"dur demiştir. Bu korkuya sebep olan kişi de maalesef kendi öz babasıdır. Çocukları babalarına karşı sevgi değil, korku beslerler.

Galip Bey, Kurtuluş Savaşı'nda Çanakkale'de ve Sarıkamış'ta olmak üzere iki kez yaralanmıştır. Harp madalyası ve gümüş liyakat madalyası vardır. *Çocuk İhtiyar* romanındaki aynı savaşılara katılmış, iki kez yaralanmış, istiklal madalyası almış binbaşı Hayrettin Sakarya ile Kemalettin Tuğcu'nun babası Ali Galip Bey arasında çok benzerlik vardır. Kemalettin Tuğcu, bu romanında babasının hayatından kesitler vermiş olabilir. *Balıkçının Kızı* romanında da kızının bir balıkçının oğluyla evlenmesine karşı çıkan ve onunla yıllarca görüşmeyen katı, sert ve acımasız binbaşı Asaf Bey'i görürüz. Asaf Bey de Ali Galip Bey gibi sert ve acımasız bir karaktere sahiptir. Kemalettin Tuğcu'nun bu iki romanında babasının asker kimliğini görürüz. İkisinde de binbaşı çıkar karşımıza. *Çocuk İhtiyar* romanındaki binbaşı hayatı yönünden *Balıkçının Kızı*'ndaki binbaşı ise sert karakteri yönünden Kemalettin Tuğcu'nun babası Ali Galip Bey'e benzerler.

Galip Bey, çok okuyan birisidir. Büyük bir kütüphanesi vardır. Bu kütüphanede tarih kitapları, salnameler, Jules Verne'nin tercüme edilmiş eserleri ve o dönemin önemli kitapları bulunur. Galip Bey, gazete de okumaktadır. Okula gidemeyen Kemalettin Tuğcu, babasının kütüphanesindeki kitapları okuyarak kendini geliştirir. Onun eğitiminde ve kendini geliştirmesinde babasının rolü büyüktür. Okuma-yazmayı öğreten ilk öğretmeni olan "koru" babasıdır. Okuma-yazmayı öğrendikten sonra babasının kütüphanesindeki kitapları okuyarak kendini yetiştirir ve bu kitaplar kişiliğinin gelişmesinde etkili olur. Babasının kütüphanesinin olması o yıllarda önemlidir. Çoğu kişi bir kitap bile bulamazken

onlar bir kütüphaneye sahiptirler. Kitap, gazete, kütüphane kavramları romanlarının hemen hemen hepsinde karşımıza çıkar. Bu durum da, babasının Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki olumlu etkisini gösterir.

Kemalettin Tuğcu'nun babası, hiçbir zaman onlara ilgi göstermez. Bir defa bile çocuklarını takdir etmez. Çocuklarını sarılıp öpmez ve okşamaz. Elini bile dokundurmaz. Yemek yerken çıkan kaşık ve çatal seslerine bile tahammül edemez ve sert sert bakar. Babası yüzünden baskı altında ve mutsuz bir çocukluk dönemi geçirirler. Kemalettin Tuğcu, sakat kalmasından da babasını sorumlu tutar. Babasının sargılarını açma sebebini bir türlü tahmin edemez. Merhametten mi yoksa tahammülsüzlükten mi olduğuna bir türlü karar veremez.

Çocuklarına karşı sevgisiz, sert, acımasız ve mesafeli bir baba olan Galip Bey'i Kemalettin Tuğcu bir türlü sevmez. Bu yüzden romanlarında baba karakterlerine pek önem vermez. Babalar ya bir kaza sonucu ölürler, ya çalışmak için yurt dışına giderler ya da bir başka kadın için evi terk ederler. Romanlarında genellikle baba karakterleri olumsuz yönleriyle verir. Olumlu yönleriyle verilen babalar çok azdır. *Emekliler, Yapraklar Dökülürken, Köyden İndim Şehire, Ninelerin Ninesi, Hırdavatçı Dede, Şehir Çocuğu ve Sokaktan Gelen Çocuk* romanlarında olumsuz baba karakterleriyle karşılaşırız.

Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasında katkıda bulunan aile bireylerinden birisi de ağabeyi Mehmet Nurettin'dir. İlk öğretmeni "korku" yani babasıyken ikinci öğretmeni de ağabeyidir. Babası ağabeyine gazeteden zorla okuma-yazma öğretirken Kemalettin Tuğcu da ağabeyine yapılan kötü muameleden korktuğu için duyduklarından okuma-yazmayı öğrenir. Türkçe'yi öğrenmiştir fakat Arapça ve Farsça mutlaka bir hocadan, öğretmenden öğrenilmelidir. Yanlış yazdıklarını ve okuduklarını düzelden kişi ağabeyidir. Onun sayesinde konuşması, yazması ve Türkçe'si gelişmiştir. Kemalettin Tuğcu, babasının görevinden dolayı Çanakkale'deyken İstanbul'da Beşiktaş Rüştüyesi'nde okuyan ağabeyi ona sürekli kitap ve dergi gönderir. *Çocuk Dünyası, Çocuk Bahçesi, Talebe Defteri* gibi dergilerin yanı sıra ilk okuduğu romanlar olan *Güliver'in Gezileri* ve *Don Kişot'u* da ağabeyi sayesinde okur. Ağabeyi Mehmet Nurettin Kuleli Askeri Lisesi'nde öğrenciyken Kurtuluş

Savaşı'na katılmıştır. Subay olan ağabeyi çeşitli birliklerde komutanlık, askerlik şubesi başkanlığı ve karargahlarda şube müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. İstiklal madalyası vardır. Köşkte kaldığı sürece askerlik ve savaş anılarını anlatır. Kemalettin Tuğcu'nun babası da bir asker, bir binbaşı olmasına rağmen çok konuşmadığı için askerlikle ilgili anılarını ailesiyle paylaşmaz. Kemalettin Tuğcu, romanlarındaki asker karakterlerinde babasından etkilendiği gibi ağabeyinden de etkilenmiş olabilir. *Mehmetcik* ve *Çocuk İhtiyar* romanlarında askerlikle ve Kurtuluş Savaşı'yla ilgili bölümlere rastlarız.

Kemalettin Tuğcu, dayısından da Fransızca harflerini öğrenmiştir. Romanlarında yabancı dil olarak İngilizceden değil Fransızcadan bahsedilir. Kahramanlarımız Fransızcasını geliştirmek için yurt dışına tatile giderler. *Şehir Çocuğu* romanındaki erkek kahramanımız tatilde dilini geliştirmek için Fransa'ya gider. Kendi kendine Fransızcasını geliştiren yazar, dayısı sayesinde ileride Fransızca tercüme yapabilecektir. Kemalettin Tuğcu, dedesini babasından daha çok sever. Tuğcu'nun dedesi, Faik bey, torunlarının okumasını ister. Bunun için de ailelerine sürekli yardım eder. Dede öldüğü zaman aile, varlıktan darlığa düşer. Faik Bey, her zaman sevgi dolu ve fedakârdır. Tuğcu, babasından görmediği sevgiyi dedesinden görür. Dedesi, ailede annesi kadar çok sevdiği bir bireydir. Romanlarındaki dede karakterleri genellikle iyidir. *Mehmetcik*, *Yapraklar Dökülürken*, *Son Çocuk*, *Köyden İndim Şehire*, *Hırdavatçı Dede*, *Şehir Çocuğu*, *Viran Bağ* ve *Ceylanlı Bahçe* romanlarında yazarın dedesine duyduğu sevgiden dolayı eserlerinde sevecen, koruyucu, etrafındakilere yol gösterici, aileyi ayakta tutan fedakar dede karakterlerini sıkça görürüz. Kemalettin Tuğcu'nun hayatında, dedesi önemli bir yere sahiptir.

Kemalettin Tuğcu'nun annesi Şaziment Hanım, çocuklarını, torunlarını ve gelinlerini çok seven, şefkatli ve sevgi dolu bir annedir. Müzik sevgisini babası Mehmet Remzi Bey'den alan Şaziment Hanım, çok iyi keman çalar.

Şaziment Hanım, hamileliği esnasında sürekli bağdaş kurup oturduğu için oğlunun fiziki durumundan kendini sorumlu tutar. Oğlunu iyileştirebilmek için sürekli çareler arar. Annesinden sevgiyi ve acımayı öğrenen Kemalettin Tuğcu, romanlarında genellikle anne karakterlerini olumlu yönde verir. Anne karakterleri

sevgi dolu, fedakar, maddi durumu iyi olmasa da çalışarak ailesinin geçimini sağlayan, kocaları yanlarında olmasa da çocuklarına sahip çıkan, onların başında bekleyen, evlenebilecek durumdayken evlenmeyen çocuklarına kendilerini feda eden annelerdir. Çoğu romanlarında ise, anne karakterleri okumuş, bilgili, kültürlü, maddi durumu iyi, munis, sevecen, asil, bir o kadar da güzel, keman veya piyano çalabilen kadınlardır. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki anne karakterleri, yazarın annesine benzerler. Galip Bey'in düşük bir maaşla emekli edilmesinden ve dede Faik Bey'in ölümünden sonra aile maddi yönden sıkıntıya düşmüştür. Tuğcu'nun bazı romanlarında da görgülü, bilgili, kültürlü ve güzellikleriyle kendilerine hayran bırakan kadınlar varlıktan yokluğa düşerler fakat asaletlerinden hiçbir şey kaybetmezler. *Balıkçının Kızı*, *Ceylanlı Bahçe* ve *Yapraklar Dökülürken* romanlarında böyle kadınları görmek mümkündür.

Köşkte yirmi beş, otuz kişilik kalabalık yemeklerden sonra fasıllar yapılır. Bu fasıllarda kimi şarkı söyler kimi bir müzik aleti çalar. Kemalettin Tuğcu'nun babası ya asker olduğundan ya da müziği sevmediğinden bu fasıllara katılmaz. Fakat annesi Şaziment Hanım, bu fasıllarda keman çalıp şarkı söyler. Tuğcu keman çalmayı annesinden öğrenmiştir. Piyano ve mandolin de çalabilen Kemalettin Tuğcu, köşkte düzenlenen fasıllarda cümbüş çalar. Müzik sevgisini annesinden alan Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında, müziğe önem verdiğini, kahramanların çeşitli müzik aletlerini çaldığını görürüz. *İçler Acısı* romanında çiçek hastalığından dolayı sonradan kör olan Yaşar, acısını, üzüntüsünü unutmak için saz çalar.

Kemalettin Tuğcu'nun annesi buhranlar geçiren, ağlama krizlerine giren oğlunun yazarak rahatlaması için ona defterler aldırır. Kemalettin Tuğcu, bu defterlere içini boşaltarak, yalnızlığın verdiği can sıkıntısından kurtulur. Bu defterlere yapamadıklarını, yaşayamadıklarını yazar. Defter bitince yenisini aldırır Şaziment Hanım. Böylece anne Şaziment Hanım, Kemalettin Tuğcu'nun yazarlığa ilk adımı atmasını sağlar.

Oğlunun fiziki durumuna çok üzülen ve bu konuda kendini suçlu gören Şaziment Hanım, onun ayaklarını düzeltirebilmek için sürekli bir arayış içinde

olmuş, yirmi yaşında da olsa bir ayağını düzelttirmiştir. Eğer Kemalettin Tuğcu, çektiği acılara dayanabilseydi ikinci ayağını da düzelttirecektir. Bir ayağını olsun düzelttirerek oğlunun topluma karışmasını ve hayatını kazanması sağlamıştır. Bastonla da olsa oğlunun yürümesini sağlayan, her zaman onun yanında olan, onunla sürekli ilgilenen, daima ona destek olan bir annedir Şaziment Hanım. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında da evi bir şekilde terk eden ya da başka bir kadına giden baba karakterine karşı, anneler iyi ve kötü günlerinde daima çocuklarının yanındadır.

Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasında babasının, annesinin, dedesinin, ağabeyinin, dayısının kısacası ailesinin katkısı büyüktür.

Kemalettin Tuğcu'nun dedesinin babası Ömer Ağa'ya Adapazarı'ndan küçük bir Çerkez kızı getirilir. Ömer Ağa, bu kızı, Gülter'i himayesi altına alır, yetiştirip eğittikten sonra evlendirir. Üsküdar'da oturan Gülter, her hafta Faik Bey'i ve Ayşe Hatice Hanım'ı ziyaret için Çengelköy'deki köşke gelir. Köşkte cinli, perili, devli, padişahlı masal ve hikâyeler anlatır. Kemalettin Tuğcu da bunları merak içinde dinler. Çerkez Gülter Hanım'ın anlattığı masal ve hikâyelerin de Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasında katkısı olabilir.

Kalabalık bir ailede yaşayan, birbirini sevmenin, güvenmenin, yardımlaşmanın önemini bu ailede gören ve yaşayan Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasında ailesi önemli bir yere sahiptir.

Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasında yazarın fiziki durumu da önemli etkenlerdendir. 27 Aralık 1902 tarihinde Çengelköy'de dedesi Faik Bey'in köşkünde iki ayak tabanı içe dönük olarak doğan Kemalettin Tuğcu'nun bu durumunu annesi hamileliği döneminde bağdaş kurup oturmasına bağlar ve onun bu durumundan kendisini sorumlu tutar. Kemalettin Tuğcu'ya göre de asıl suçlu babasıdır. Çıkıççı Şahnazar'ın tahtalara sardığı ayaklarını açmış ve onun sakat kalmasına neden olmuştur. Babasının sargılarını açma nedeni merhametten midir yoksa öfkeden midir bunu bir türlü anlayamaz. Hangi duyguyla hareket ederse etsin sonuç aynıdır. Bu yüzden hayatı boyunca

babasını hiç affetmez. Kafasında cevabını aradığı merhamet mi öfke mi sorularındaki merhamet ve öfke duygularına romanlarında sıkça yer verir:

“Kitaplarında bu iki duygu çokça yer aldı. Merhamet ve öfke. İtilmiş, horlanmış, terk edilmiş, yoksul ve yalnız insanlar bu durumlarını onurla taşırlar. Kimseden bir dilim ekmek istemeden, boyunlarını büküp gözyaşlarını içlerine akıtarak, kadere rıza göstererek hayatlarını sürdürürler. Çalışkanlıkları, “merhamet” duyguları, yardımseverlikleri, eksikliklerini yani yoksulluklarını, yalnızlıklarını, eğitimsizliklerini kapatacağı bir gün gelip. Bunun için sabır gereklidir. Sabır süreci, erdemin yani doğruluk, iyilik yardımseverlik gibi özelliklerin, ötekiler tarafından fark edilmesiyle sona erer. Yüzeye çıkmamış bir “öfke” başarmak için duyulan örtülü bir hırs, sabır sürecini oluşturur” (Tuğcu, 2004: s.48-49).

Kemalettin Tuğcu, babasına öfke duyarken annesinden de merhameti öğrenmiştir. Annesi onu iyileştirmek için sürekli arayış içinde olmuş, yirmi yaşında da olsa ameliyat ettirmiş, genç yaşında bastona bağlı bir hale gelse de topluma kazandırmıştır.

Fiziki durumundan dolayı okula gidemeyen çocukluğunu, gençliğini yaşayamayan Kemalettin Tuğcu, bu durumundan utanır, insanlara yaklaşamaz. Kışın ayaklarında açılan yaralar onun dizleri üzerinde yürümesine sebep olmaktadır. İnsanlardan kaçır ve gizli gizli ağlar. Bir engelli olmanın utancını, ezikliğini yaşayan Tuğcu, yirmi altı yaşına kadar evden çıkmaz. Yalnızlıktan sinir krizleri geçiren, ağlama nöbetlerine giren Kemalettin Tuğcu, içindeki sıkıntıdan kurtulmak, kendisini avutmak için yapamadıklarını, yaşayamadıklarını, hayallerini annesinin aldıracağı defterlere yazıya döker. Daha on üç yaşında olan Kemalettin Tuğcu'nun yazarlığa ilk adımı atması annesinin aldıracağı defterler sayesinde olmuştur. Yazarlığa ilk adımı annesinin aldıracağı defterler sayesinde atan Kemalettin Tuğcu'nun yazmaya, yazarlığa başlama sebebi ise; fiziki durumudur.

Yazarın engelli olması onu, hüznünlü bir insan yapmıştır. Bu hüznünlü yapısını eserlerine de yansıtmıştır. Eserlerinde babasız ya da annesiz kalmış, küçük yaşta hayatı omuzlamak zorunda olan çocuklara, üvey baba ya da annelere,

dayak atılan ve evden kovulan çocuklara genellikle rastlarız. Fakat hikâyelerin sonu mutlu sonla biter ve hak yerini bulur.

Fiziki durumundan dolayı bir yere çıkamayan Tuğcu, yalnızlığından, sıkıntılarından kurtulmak için yazı yazmaya başlar fakat yazmak onda zamanla bir alışkanlığa, tiryakiliğe dönüşür:

“Defterler bitince kurduğu yaşamlar bitiyor. *Kapı Yoldaşları, Deniz Çocuğu, Küçük Göçmen, Kuskün Çocuklar, Ömer’in Rüyası, Mavi Gözlü Bebek, Köy Doktoru, Küçük Balıkçı* kayboluyor, perde kararıyordu. Hayatın gerçeğine dönülüyordu. O nedenle durmadan yazdı, yazdı, yazdı... Yazmak bir alışkanlık, Bir “ihtiyaç”, bir “tiryakilik” oldu: “Kağıdı makineye taktığımda ne yazacağımı bilmem. Kelimeler birbiri ardına gelir”” (Tuğcu, 2004: 86-87).

Kemalettin Tuğcu'nun yazarlığa başlamasında fiziki durumu bir sebeptir. Annesi ise duygularını, düşüncelerini kağıda dökmesinde bir aracıdır. Kemalettin Tuğcu ise, çocukluğunda, gençliğinde yaşayamadıklarını, yapamadıklarını hayalinde canlandırdığı kahramanlara yaptıran, onlarla birlikte ağlayıp gülen bir yazardır.

Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğini etkileyen başka bir etken de yazarın yaşadığı dönem ve sosyal çevresidir.

Abdülhamit, Abdülmecit, ve Vahdettin olmak üzere üç padişah döneminde yaşayan, I. ve II. Meşrutiyet'in ilanını, 31 Mart Vakası'nda büyükbabasının askerler tarafından evden götürülmesini, ertesi gün getirildiğinde saçlarının bembeyaz olduğunu, bir gecede şeker hastalığına yakalandığını, Çanakkale Savaşı'nda babasının kolundan ve göğsünden olmak üzere iki kere yaralandığını Çanakkale Savaşı'nı arkadaşıyla bir tepeden izleyip, Balkan Savaşı'nda babasının yaşadığı imkansızlıklar yüzünden fistül oluşunu ve bu iltihaplanmanın onun hayatına mal olacağını, İstanbul'un düşmanlar tarafından işgalini ve kurtuluşunu, İstanbul'da; Aksaray'da ve Fatih'te olmak üzere üç büyük yangını, Kurtuluş Savaşı'nı ve Cumhuriyet'in İlanı'nı gören Kemalettin Tuğcu yaşadığı bu olaylardan etkilenmiş ve bunları da eserlerine yansıtmıştır.

II. Meşrutiyet'in ilan edildiğinde altı, 31 Mart Olayı'nda yedi, Balkan Savaşı'nda on, Çanakkale Savaşı'nda on üç yaşında olan Kemalettin Tuğcu daha çocukken bu olumsuzluklara şahit olmuştur. Gördüğü bu savaşlar onun ailesini kaybetme, açlık, ölüm korkusu ve gelecek kaygısı taşımasına sebep olur. Zaten duyarlı, içine kapanık, yalnız, mutsuz ve hüznünlü bir yapıya sahip olan Kemalettin Tuğcu'yu yaşadığı bu olaylar daha da duyarlı ve hüznünlü hale getirmiştir.

20. yüzyılın başında doğup sonunda yaşamını yitiren, yaşadığı yüzyılın bir tanığı olan Kemalettin Tuğcu, tanık olduğu olaylardan psikolojik yönden etkilenmiş, bu etkiyle hüznünlü ve duyarlı eserler yazmış, yaşadığı dönemdeki Türkiye'nin sosyal, siyasi ve ekonomik yapısındaki değişimi eserlerine yansıtmıştır.

Kemalettin Tuğcu romanlarında, yardımlaşma konusuna ve yardımlaşmanın önemine değinir. Çengelköy'de yaşayanların çoğu Rum'dur. Türk-Rum ayrımı yapılmaksızın huzur içinde yaşarlar. Bir para havuzu oluşturulur. Türk ya da Rum ihtiyacı olan kim varsa oluşturulan para havuzundan ihtiyacı kadar parayı alır, geriye kalan parayı başkaları da faydalansın diye havuzda bırakır, Tuğcu'nun romanlarındaki kahramanlar da kazandıkları paradan ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra artan parayı ihtiyacı olan diğer insanlara verirler.

Kemalettin Tuğcu kendi deyimiyle cephe gerisinde bir savaşa katılmıştır yaşadıklarıyla. İstanbul sokaklarında İngiliz, Fransız ve İtalyan polisler dolaşmaktadır. Çengelköy'de silahlı, yabancı askerler dükkanların önünde beklerler ve Rumlar'ın Türkler'e mal satmasını engellerler. Nemika Tuğcu'nun kitabında şöyle bir olay anlatılır:

“Babaannem, yiyecek bir şeyler alması için babamı her zaman alışveriş yaptıkları Rum bakkala yollar bir gün. Babam elindeki listeyi Yorgo Amca'ya uzatır. Yorgo, “Hadi oradan pis Türk, sana mal satmayacağım,” diye kovar babamı. Ağlayarak eve döner ve olanları anlatır. Babaannem, “İşte şimdi bittik biz,” diye ağlamaya başlar. Bunca yıldır komşuluk ettikleri, birlikte gülüp eğlendikleri, sevinci ve kederi paylaştıkları köylüleri düşmanla işbirliği yapıp ihanet etmişlerdir. Her şey bitmiştir. Korku ve kederle yataklarına çekilirler.

Gece yarısı kapı yumruklanır. Ev halkı kapının önüne dizilir bu saatte gelenin kim olduğunu anlamak için. İşgal Kuvvetlerinin askerleri midir yoksa gelen? Gelen Yorgo Amca'dır. Ağlayarak elindeki fileyi uzatır:

“Hanımefendi, beni bağışlayınız, “dükkanın önündeki askerlerden çekindim, çocuğa bir fenalık yapmasınlar diye kovdum. Ortalıktan el ayak çekilsin diye bekledim getirmek için. Burada istediğiniz her şey var. Para istemiyorum. Lütfen alınız”” (Tuğcu, 2004: 142).

Rum Yorgo Efendi, askerlerin engellemelerine rağmen daha sonra alışveriş listesindekilerin hepsini getirmiş üstelik para da almamıştır. Eserlerinde paylaşmayı, ihtiyacı olanı kadarını alıp geriye kalanını diğer ihtiyacı olanlara vermeyi, yardımlaşmayı öğreten Kemalettin Tuğcu, Çengelköy'de böyle bir sosyal çevrede doğup, büyümüştür ve bunu da eserlerine yansıtmıştır.

Kemalettin Tuğcu, okula gidemediği, bir “ümmi” olduğu halde eserlerinde eğitim ve okul kavramlarına önem verir. Dedesi Faik Bey'in ölümünden sonra aile iyice yoksullaşır. Savaş yılları da olduğundan her yerde yoksulluk vardır. Köşkün alt katı aile bütçesine katkı olsun diye Nevfer Mektebi'ne kiraya verilir. Kemalettin Tuğcu, bu okula ancak birkaç gün gidebilir. Kardeşi Kamer bu okula devam ederken o ayağında açılan yaralar nedeniyle gidemez. Okuldan gelen sesleri ağaçların arkasına saklanıp dinleyen Kemalettin Tuğcu, anaokulu ve ilkokul birlikte olan bu modern okuldan eğitimle ilgili birçok şey öğrenir. Bu okuldaki öğretmenler, öğrencilerin ailelerine müsamere, toplantı ve gösteriler yaparlar. Romanlarında yer verdiği idealist öğretmenler de köy ve kasabalardaki okullarda öğrencilere eğitim ve öğretim verirken aynı zamanda modern hayatı da öğretirler. Bu öğretmenler sosyal hayatlarında da aileleriyle köylülere iyi bir örnek, iyi bir rol model olup onların da modernleşmesini sağlarlar. Hiç okula gitmeyen Kemalettin Tuğcu için, romanlarındaki okul ve eğitim kavramlarına Nevfer Mektebi ilham kaynağı olmuştur. Nevfer Mektebi açıldığında on yaşlarında olan Kemalettin Tuğcu, aynı zamanda ilk şiirini, ilk manzumesini de o zaman yazar.

Okula gidemeyen, bu yüzden bir diploması da olamayan Kemalettin Tuğcu, eserlerine diplomasız olmanın verdiği sıkıntıları da yansıtmıştır. *Bir Çırağın Öyküsü* ve *Yalnız Çocuk* romanlarında Yılmaz ve Yusuf, sosyal hayatlarında diplomasız olmanın sıkıntılarıyla karşılaşır.

Sosyal çevresi geniş olan Faik Bey'in köşkünde kalabalık sofralar kurulur. Bu sofralarda yenilen yemekler titizlikle hazırlanır. İyi bir yemek kültürüne sahip olan Şaziment Hanım, yemeklerle bizzat ilgilenir. Kemalettin Tuğcu da annesinden dolayı iyi bir yemek kültürüne sahiptir. Eserlerindeki kahramanlar da güzel yemek yaparlar. Yapılan yemekler en ince ayrıntısına kadar verilir. Bunda sosyal hayatlarındaki o toplantıların ve Şaziment Hanım'ın etkisi büyüktür.

Kemalettin Tuğcu, hayvanları çok sever. Köşkte birkaç kedi beslerler. Dedesinin papağanı gayet güzel konuşmaktadır. Tuğcu'nun Sonya adında çok sevdiği bir köpeği vardır. Köpeğinin ölümünden sonra daha da yalnızlaşır Kemalettin Tuğcu. Bu derece köpeğine bağlı olan yazar, eserlerinde hayvan sevgisine yer verir. *Mine'nin Arkadaşı*, *Ceylanlı Bahçe*, *Köydeki Arkadaşım* ve *Karakağan* romanlarında hayvan sevgisi ön plana çıkar.

Edebi kişiliğini oluşmasında ailesi, fiziki durumu, yaşadığı dönem ve sosyal çevresi etkili olan Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde savaşımlardan bunalmış, fakir düşmüş, köyden kente göçle birlikte sorunları artmış bir milletin maddi ve manevi sıkıntıları, sorunları verilir. Anadolu'da yaşayan çocuklar İstanbul kültürünü, İstanbul'un köşk, konak ve yalılarını, semt isimlerini, Kemalettin Tuğcu'nun romanlarından öğrenirler. Eserlerinde yalı, köşk ve konak zenginliği temsil ederken diğer tarafta da gecekonduya yaşayan, geçimini zor sağlayan fakir ama gururlu insanları görürüz. Dedesinin ölümünden sonra kendisi de yoksulluk içinde büyümüş olan Kemalettin Tuğcu eserlerinde umudu, insanları sevmeyi, yardımlaşmayı, paylaşmayı ve hoşgörüyü işlemiştir. Eserlerindeki kahramanlar, acı çekmelerine, üzülmelerine, tüm sıkıntılarına ve imkansızlıklarına rağmen mutlu sona ulaşırlar.

Kemalettin Tuğcu eserlerinde, iyiliğin önemini verir. Biz iyi olursak her şey mutlaka bir gün iyi olacak, kötüler cezasını çekecektir.

Yazar eserlerinde, maddi imkansızlık içindeki çocuklara yer verir. Çünkü zengin çocuğun çok fazla sıkıntısı ve sorunu yoktur. Fakat fakir çocukların, annesiz ya da babasız çocukların istediği ama sahip olamadığı birçok şey vardır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında hüznün ve acıma duygusu ön plandadır. Romanlarında duygusallığın fazla olması kişiliği ile ilgilidir. Fiziki durumu, babasının sevgisizliğinden ve baskısından dolayı manevi bir yoksulluk, boşluk içinde olan yazar, içindeki sıkıntıyı, yalnızlığı gidermek için yapamadıklarını ve hayallerini yazıya dökerek rahatlamıştır.

Romanlarında gerçek yaşamından izlere rastladığımız Kemalettin Tuğcu, öfkelerini, sevinçlerini, yapamadıklarını ve hayallerini kurguladığı şahıslarla okuyucusuna, bizlere aktarır. Romanlarında İstanbul'un ve Anadolu'nun her yerinde karşımıza çıkabilecek balıkçı, marangoz, bahçıvan, şoför gibi kişilere, işsizlere, yoksullara sıkça rastlarız. Onun şahısları sıradan insanlardır. Romanlarında İstanbul başta olmak üzere genellikle kendi hayalinde kurduğu köy ve kasabaları mekân olarak seçer.

Kemalettin Tuğcu, doğu kültür ve medeniyetinden batı kültür ve medeniyetine geçiş sürecini yaşamış bir yazarımızdır. 20 yüzyılın tanığı olan yazar, Abdülhamit, Abdülmecit ve Vahdettin olmak üzere üç padişah döneminde yaşamış, savaşları, yoksulluk yıllarını görmüş, bu doğu kültürünü, medeniyetini eserlerine yansıtmıştır. Aynı zamanda da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına, Atatürk'ün Ankara'ya gelişine, Cumhuriyet'in ilanına tanık olmuş, batı kültür ve medeniyetine geçişte önemli olan bu aşamalara eserlerinde yer vermiştir. Onun eserlerinde vatan, millet, bayrak ve asker sevgisi önemli bir yere sahiptir.

Kemalettin Tuğcu'nun çocukluğu ve gençliği, savaş ve yoksulluk yıllarının sıkıntıları, maddi, manevi yıkımları içinde geçmiştir. Zaten fiziki durumundan dolayı yalnız ve karamsar bir kişiliğe sahip olan yazar hayallerinin limanına sığınır. Babasının kütüphanesindeki ve dayısının aldığı kitaplar sayesinde hayal dünyası, ufku gelişmiştir fakat içindeki yalnızlığı ve manevi yoksulluğu bir türlü atamamıştır. İçindeki bu yalnızlıktan kurtulmak için yazmaya başlar:

“Benim yazı hayatına başlamamın nedeni yalnızlık, sakatlık, çocukluk ve gençliğimi yaşamayışım. Herkes okur, sınıflarını geçer, meslekler tutarken, ben Çengelköy'ün tepesinde, Padişah Vahdettin'in sarayına bitişik olan bahçenin içindeki köşkte annemle yalnız kalırdım” (Tuğcu, 2004: 152).

Oğlunun yalnızlığını gören Şaziment Hanım, ona içindekilerini dökmesi için defterler alır. Arkadaşı bile olmayan yalnız Kemalettin Tuğcu, yaşayamadığı çocukluğunu, gençliğini; yazdığı romanların başkahramanı olarak, onunla birlikte koşarak, eğlenerek, gezerek, oynayarak, okula, sinemaya giderek yaşar. Yazı yazmak ona yaşama gücü verir. Kemalettin Tuğcu, yazdıklarını edebiyat yapma kaygısıyla yazmaz. Sıkıntılarından kurtulmak, kendisini oyalamak için yazar romanlarını. Öyle bir hayal gücüne sahiptir ki gördüğü ve etkilendiği küçük bir olay yazması için sebeptir:

“Beni etkileyecek bir sözden, küçük bir görüntüden, bazen bana bir şey hatırlatan bir sestten hislenerek yazı yazmaya başlarım. Hiç plan yapmadan, ne yazacağımı bilmeden yazarım. Daktilomu önüne çeker, temiz bir kağıt takarım ve bir satır, hatta bir kelime sonra ne yazacağımı bilmeden yazarım” (Tuğcu, 2004: 153).

Kemalettin Tuğcu, yazı yazmaya başladıktan sonra kitap okumayı, sinemaya gitmeyi bırakır. Hayal dünyam etkilenir diye inzivaya çekilir. Zaten yalnız olan, okuduğu kitaplarla yeni dünyalara yelken açan Kemalettin Tuğcu'nun yazarlığının başlamasıyla birlikte inziva hayatı da başlar.

Kemalettin Tuğcu, çevresini, yaşadığı toplumun sorunlarını, sıkıntılarını gerçekçi bir biçimde gözlemlemiş, küçük bir konudan büyük bir hikâyeye çıkarabilmiştir. Romanlarında iyi bir gözlemciliğe dayanan realizm ve canlı bir üslup vardır. Konularını gerçek hayattan alan, eserlerinde insan sevgisine geniş yer veren, yalnızlık, fedakârlık, dostluk, gibi temaları işleyen, gördüklerini, duyduklarını, toplumsal sorunları ve gözlemlediklerini kendine özgü karakterlere etkili bir biçimde anlatan bir yazardır Kemalettin Tuğcu.

Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde sade, akıcı, etkileyici bir anlatım vardır. Sanat yapma kaygısı taşımaz. Eserlerini son derece sade ve anlaşılır bir dille

yazmıştır. Konuşma diline bağlı kalan yazar, bazen karakterlerini yaşadıkları çevreye göre konuşturur. Eserlerinde bazen basit dil yanlışları vardır. Bu da eserini yazdıktan sonra bir daha kontrol etmemesinden kaynaklıdır. O, sanat yapma kaygısıyla eserlerini yazmamıştır. Onun için yazmak, içindekilerini dökerek deşarj olmaktır.

Yazma amacı, yalnızlığından ve fiziki durumundan dolayı rahatlamak, yapamadıklarını ve hayallerini kağıda dökmek olan Kemalettin Tuğcu, insanların yaşantısını, sorunlarını, kişisel duygularını, içten, samimi, akıcı bir üslupla, Türkçe'nin tüm sadeliği ve açıklığıyla dile getirir. Dili, anlatımdaki rahatlığı ve duygusal yanlarıyla çocuk edebiyatının en verimli ve en üretken yazarlarından biri olmuştur.

1.3 ESERLERİ

On üç yaşlarında şiir ve hikâye yazmaya başlayan Kemalettin Tuğcu'nun üç yüzü aşkın romanı Yayınlanmıştır. Yazdığı birçok kitabını da geçirdiği buhranlar sebebiyle yakmıştır. Kemalettin Tuğcu'nun Yayınlanan romanları aşağıda verilmiştir:

- 1- Cilt Güzelliği, Arif Bolat Yayınevi, 1937
- 2- Kocanızı Nasıl Muhafaza Edebilirsiniz, Arif Bolat Yayınevi, 1942
- 3- Dişi Kuş, 1942
- 4- Sizin İçin Ne Diyorlar, Seviliyor musunuz, Kadın Neşriyatı, 1943
- 5- Hayat Arkadaşı, Yeni Sabah, (Brş.), Arif Bolat Yayınevi, 1943
- 6- Canavar Doktor, Arif Bolat Kitabevi, 1943
- 7- Saadet Borcu, Türkiye Yayınları, 1943
- 8- Hissiz Adam, Türkiye Basımevi, 1943
- 9- Uçurum, Ahmet Sait Basımevi, 1945
- 10- Küçük Sevgilim, İtimat Kitabevi, 1946
- 11- Taş Yürek, Türkiye Yayınları, 1947
- 12- Sokak Çocuğu, Ceylan Yayınları, 1955
- 13- Düşkün Çocuk, Ceylan Yayınları, 1957
- 14- Ahretlik, Ceylan Yayınları, 1958
- 15- Korkunç Yıllar, Ceylan Yayınları, 1958
- 16- Herkesten Uzak, İtimat kitabevi, 1959
- 17- Hırsızın Oğlu, Ceylan Yayınları, 1959
- 18- Yolunu Şaşırın Adam, Ceylan Yayınları, 1959
- 19- Yetim Malı, Ceylan Yayınları, 1959
- 20- Çocuksuzlar, Ceylan Yayınları, 1959
- 21- Unutulan Çocuk, Ceylan Yayınları, 1960
- 22- Ayşecik, Ceylan Yayınları, 1960
- 23- Kolsuz Bebek, Ceylan Yayınları, 1961
- 24- Kimsesiz Çocuklar, İtimat Kitabevi, 1963
- 25- Yer Altında Bir Şehir, İtimat Kitabevi, 1964
- 26- Anasızın Kuzusu, İtimat Kitabevi, 1964
- 27- Annem, Anadolu Yayınları, 1964
- 28- Amcamın Kızları, Şenyıldız Yayınları, 1967
- 29- Unutulan Kız, İtimat Kitabevi, 1968
- 30- Üç Arkadaş, İtimat Kitabevi, 1968
- 31- Babasının Oğlu, İtimat Kitabevi, 1968
- 32- Benim Babam, İtimat Kitabevi, 1968
- 33- Ah Bu Çocuklar, İtimat Kitabevi, 1968
- 34- Simitçi Kız, İtimat Kitabevi, 1968
- 35- Eskici Baba, İtimat Kitabevi, 1968
- 36- Huysuz Çocuk, İtimat Kitabevi, 1968

- 37- Maymunlar Adası, İtimat Kitabevi, 1968
- 38- İçler Acısı, İtimat Kitabevi, 1968
- 39- Serseri Çocuk, İtimat Kitabevi, 1968
- 40- Öksüz Murat, İtimat Kitabevi, 1969
- 41- Pasifik'te Bir Türk Genci, İtimat Kitabevi, 1969
- 42- Köye Gelen Yabancı, İtimat Kitabevi, 1969
- 43- Talihsiz Çocuk, İtimat Kitabevi, 1969
- 44- Altın Bilezik, İtimat Kitabevi, 1970
- 45- Arkadaki Demir Kapı, İtimat Kitabevi, 1970
- 46- Küçük Mirasyedi, İtimat Kitabevi, 1970
- 47- Balıkçı Güzeli, İtimat Kitabevi, 1970
- 48- Yuvadan Uzak, İtimat Kitabevi, 1970
- 49- Zavallı Büyükbaba, İtimat Kitabevi, 1970
- 50- Köyünü Unutan Adam, İtimat Kitabevi, 1970
- 51- Kucaktan Kucağa (Tefrika), İtimat Kitabevi, 1970
- 52- Küçük Gazeteci, İtimat Kitabevi, 1970
- 53- Çalınmış Çocuklar, İtimat Kitabevi, 1970
- 54- Çocuklar Adası, İtimat Kitabevi, 1970
- 55- Ekmek Parası, İtimat Kitabevi, 1970
- 56- Garip, İtimat Kitabevi, 1970
- 57- Görmeyen Yavrucak, İtimat Kitabevi, 1970
- 58- Öksüz Oğlan, İtimat Kitabevi, 1970
- 59- Adını Değiştiren Çocuk, İtimat Kitabevi, 1971
- 60- Altın Rüyası, İtimat Kitabevi, 1971
- 61- İncili Terlik, İtimat Kitabevi, 1971
- 62- Kaçık, Garip Bir Adam, İtimat Kitabevi, 1971
- 63- Kardeşim Tomris, İtimat Kitabevi, 1971
- 64- Kimsesiz Adam, İtimat Kitabevi, 1971
- 65- Bitişik Komşular, İtimat Kitabevi, 1971
- 66- Çocuk Pazarı, İtimat Kitabevi, 1971
- 67- Küçük Çıracak, İtimat Kitabevi, 1971
- 68- Üvey Baba, İtimat Kitabevi, 1971
- 69- Yavrucak, İtimat Kitabevi, 1971
- 70- Zavallı Baba, İtimat Kitabevi, 1972
- 71- Korudaki Ev, İtimat Kitabevi, 1972
- 72- Köye Dönenler, İtimat Kitabevi, 1972
- 73- Küçük Adam, İtimat Kitabevi, 1972
- 74- Küçük Anne, İtimat Kitabevi, 1972
- 75- Bizans Yıkılıyor, İtimat Kitabevi, 1972
- 76- Büyük Göç, İtimat Kitabevi, 1972
- 77- Çeşitli Hikâyeler, İtimat Kitabevi, 1972
- 78- Çocuklara Şiirler, İtimat Kitabevi, 1972
- 79- En Güzel Çocuk Şiirleri, İtimat Kitabevi, 1972
- 80- Güzel Yusuf, İtimat Kitabevi, 1972
- 81- Siyah Atlı Şövalye, İtimat Kitabevi, 1972

- 82- İhtiyar Balıkçı, İtimat Kitabevi, 1972
- 83- İyi Saatte Olsunlar (Tefrika), İtimat Kitabevi, 1972
- 84- Kaçak, İtimat Kitabevi, 1972
- 85- Karayılan (Tefrika), İtimat Kitabevi, 1972
- 86- Kardeş Çocukları, İtimat Kitabevi, 1972
- 87- Komşularınız, İtimat Kitabevi, 1972
- 88- Korudaki Adam, İtimat Kitabevi, 1972
- 89- Aşifte, İtimat Kitabevi, 1972
- 90- Bizim Mahallenin Çocukları, İtimat Kitabevi, 1973
- 91- Çiftlikteki Sürgünler, İtimat Kitabevi, 1973
- 92- Arkadaşım Teoman, İtimat Kitabevi, 1974
- 93- Benli Ahmet, İtimat Kitabevi, 1974
- 94- Annelerin Çilesi, Damla Yayınları, 1975
- 95- Sokak Köpeği, Damla Yayınları, 1975
- 96- Şeytan Çocuk, Damla Yayınları, 1975
- 97- Bu Çocuk Kimin, Damla Yayınları, 1975
- 98- Cambazın Kızı, Damla Yayınları, 1975
- 99- Dağdaki Yabancı, Damla Yayınları, 1975
- 100- Küçük Serseri, Damla Yayınları, 1975
- 101- Yetim Ali, Damla Yayınları, 1975
- 102- Yılanlı Bağ, Damla Yayınları, 1975
- 103- Anasının Kızı, İtimat Kitabevi, 1976
- 104- Bir Köpeğin Anıları, İtimat Kitabevi, 1976
- 105- Demir Adam, İtimat Kitabevi, 1976
- 106- İçki Saati (Oyun), Yeşilay Cemiyeti, 1976
- 107- Sokaktaki Adam, İtimat Kitabevi, 1976
- 108- Küçük Kaptan, İtimat Kitabevi, 1976
- 109- Köyden Gelen Kız, Damla Yayınları, 1977
- 110- Küçük Besleme, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 111- Küçük Bey, Damla Yayınları, 1977
- 112- Küçük Hanım, Damla Yayınları, 1977
- 113- Küçük Sanatçı, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 114- Mahallenin Sevgilisi, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 115- Evlatlık, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 116- Ormandaki İhtiyar, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 117- Süt Kardeşler, Damla Yayınları, 1977
- 118- İstanbul Sokakları, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 119- Karanlıkta Bir Çocuk, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 120- Kız Arkadaşım, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 121- Kız Evlat, Damla Yayınları, 1977
- 122- Bu Toprağın Çocukları, İtimat Yayınları, 1977
- 123- Baba Evi, Damla Yayınları, 1977
- 124- Annesizler, Kurtuluş Yayınları, 1977
- 125- Babasızlar, Damla Yayınları, 1977
- 126- Balıkçının Kızı, Damla Yayınları, 1977

- 127- Bekçi Baba, Kurtuluş Yayınları, 1977
128- Tanrı Misafiri, Damla Yayınları, 1978
129- Güllü Bahçe, Damla Yayınları, 1978
130- Küçük Erkek, Damla Yayınları, 1979
131- Satılan Çocuk, Damla Yayınları, 1979
132- Büyüklerin Günahı, Damla Yayınları, 1979
133- Tekinsiz Ada, Kurtuluş Yayınları, 1980
134- Üvey Anne, Kurtuluş Yayınları, 1980
135- Yurt Özlemi, Kurtuluş Yayınları, 1980
136- Bir Dağ Masalı, Damla Yayınları, 1980
137- Çıkmaz Sokak, Kurtuluş Yayınları, 1980
138- Dağların Delisi, Kurtuluş Yayınları, 1980
139- Dedemin Evi, Kurtuluş Yayınları, 1980
140- Deniz Çocuğu, Kurtuluş Yayınları, 1980
141- Deniz Kızı, Damla Yayınları, 1980
142- Garip Emine, Kurtuluş Yayınları, 1980
143- Garip Kuşun Yuvası, Kurtuluş Yayınları, 1980
144- Gecekondu Kızı, Kurtuluş Yayınları, 1980
145- Gurbet Acıları, Kurtuluş Yayınları, 1980
146- Güngörmüşler, Kurtuluş Yayınları, 1980
147- Güzin Hala, Kurtuluş Yayınları, 1980
148- İhtiyar Dilenci, Kurtuluş Yayınları, 1980
149- İhtiyar Öğretmen, Kurtuluş Yayınları, 1980
150- İstenmeyen Çocuk, Kurtuluş Yayınları, 1980
151- Kapı Yoldaşları, Kurtuluş Yayınları, 1980
152- Kimsesizler, Kurtuluş Yayınları, 1980
153- Babamın Günahı, Kurtuluş Yayınları, 1980
154- Bir Çocuğun Öyküsü, Kurtuluş Yayınları, 1980
155- Koruköy'ün Yetimi, Kurtuluş Yayınları, 1980
156- Köy Doktoru, Kurtuluş Yayınları, 1980
157- Köydeki Evimiz, Kurtuluş Yayınları, 1980
158- Küçük Balıkçı, Kurtuluş Yayınları, 1980
159- Küçük Göçmen, Kurtuluş Yayınları, 1980
160- Küskün Çocuklar, Kurtuluş Yayınları, 1980
161- Maymun Adam (Tefrika), İtimat Kitabevi, 1980
162- Oyuncakçı Dede, Kurtuluş Yayınları, 1980
163- Öksüz Dilimi, Kurtuluş Yayınları, 1980
164- Ömer'in Rüyası, Kurtuluş Yayınları, 1980
165- Soylu Çocuk, Kurtuluş Yayınları, 1980
166- Sütçü Kız, Kurtuluş Yayınları, 1980
167- Köydeki Arkadaşım, Damla Yayınları, 1981
168- Annemin Hikâyesi, Damla Yayınları, 1981
169- El Kapısı, Damla Yayınları, 1981
170- Hacıbabası, Damla Yayınları, 1981
171- Çocuk İhtiyar, Damla Yayınları, 1981

- 172- Çocukluk Arkadaşım, Damla Yayınları, 1981
 173- Toprak Ana, Kurtuluş Yayınları, 1982
 174- Viranbağ, Kurtuluş Yayınları, 1982
 175- Yalnız Adam, Kurtuluş Yayınları, 1982
 176- Yalnız Çocuk, Kurtuluş Yayınları, 1982
 177- Yuvaya Dönüş, Anadolu Yayınları, 1982
 178- Zavallı Annem, Kurtuluş Yayınları, 1982
 179- Zavallı Çocuk, Anadolu Yayınları, 1982
 180- Bir Evlatlığın Hatıra Defteri, Anadolu Yayınları, 1982
 181- Can Yoldaşları, Damla Yayınları, 1982
 182- Çiçekçi Kız, Anadolu Yayınları, 1982
 183- Doktor Anne, Kurtuluş Yayınları, 1982
 184- Eskicinin Köpeği, Damla Yayınları, 1982
 185- Gurbetteki Çocuk, Kurtuluş Yayınları, 1982
 186- Kayıp Aranıyor, Anadolu Yayınları, 1982
 187- Kimsesiz, Anadolu Yayınları, 1982
 188- Ayrılık Yılı, Kurtuluş Yayınları, 1982
 189- Babaların Dönüşü, Kurtuluş Yayınları, 1982
 190- Babasının Çilesi, Kurtuluş Yayınları, 1982
 191- Benim Annem, Damla Yayınları, 1982
 192- Bir Çocuk Düşmanı, Kurtuluş Yayınları, 1982
 193- Köyde Bir Yabancı, Kurtuluş Yayınları, 1982
 194- Küçük Boyacı, Kurtuluş Yayınları, 1982
 195- Küçük Hanımefendi, Kurtuluş Yayınları, 1982
 196- Küçük İşportacı, Damla Yayınları, 1982
 197- Küçük Kambur, Kurtuluş Yayınları, 1982
 198- Küçük Sürgün, Kurtuluş Yayınları, 1982
 199- Küçük Şoför, Anadolu Yayınları, 1982
 200- Mavi Gözlü Bebek, Kurtuluş Yayınları, 1982
 201- Piyangocu Kız, Anadolu Yayınları, 1982
 202- Sokaktan Gelen Çocuk, Damla Yayınları, 1982
 203- Şımarıklar, Kurtuluş Yayınları, 1982
 204- Aferin Yaşar, Anadolu Yayınları, 1983
 205- Babam ve Ben, Damla Yayınları, 1983
 206- Dilenci Baba, Damla Yayınları, 1983
 207- Bir Garip Kızcağz, Damla Yayınları, 1983
 208- Yetimler Güzeli, Damla Yayınları, 1983
 209- Kuklacı, Damla Yayınları, 1983
 210- Toprak Adamları, Damla Yayınları, 1984
 211- Devlet Kuşu, Damla Yayınları, 1984
 212- Karakaçan, Damla Yayınları, 1984
 213- Kartalın Yuvası, Damla Yayınları, 1984
 214- Kirk Ev Kedisi, Damla Yayınları, 1984
 215- Ana Kucağı, Damla Yayınları, 1984
 216- Köyde Unutulanlar, Damla Yayınları, 1984

- 217- Kuyulu Bahçe, Damla Yayınları, 1984
 218- Sütannem Nazlı, Damla Yayınları, 1984
 219- Mehmetçik, Ünlü Yayınları, 1985
 220- Siyahlı Kadın, Ünlü Yayınları, 1985
 221- Bir Ocak Söndü, Ünlü Kitabevi, 1985
 222- Küçük Çalgıcı, Ünlü Yayınları, 1985
 223- Ateş Böcekleri, Ünlü Kitabevi, 1985
 224- İhtiyarlar, Ünlü Yayınları, 1985
 225- Kayıkçı Güzeli, Ünlü Yayınları, 1985
 226- Doğduğum Ev, Damla Yayınları, 1985
 227- Göçmen Kızı, Ünlü Yayınları, 1985
 228- Bizim Kuşak, Ünlü Yayınları, 1985
 229- Yaprak Dökülürken, Ünlü Yayınları, 1985
 230- Mahzendeki İskelet, Şenyıldız Yayınları, 1987
 231- Mirasyediler, Ünlü Yayınları, 1987
 232- Satıcı Kız, Şenyıldız Yayınları, 1987
 233- Sedefli Çekmece, Şenyıldız Yayınları, 1987
 234- Sen Bizden Değilsin, Şenyıldız Yayınları, 1987
 235- Sonradan Görmeler, 1987
 236- Sucu Kız, Şenyıldız Yayınları, 1987
 237- Köyden İndim Şehire, Ünlü Yayınları, 1987
 238- Köyden Kaçan Kız, Şenyıldız Yayınları, 1987
 239- Köylü Çocuk, Ünlü Yayınları, 1987
 240- Köyün Garipleri, Şenyıldız Yayınları, 1987
 241- Küçük Ressam, Şenyıldız Yayınları, 1987
 242- Küskünler, Şenyıldız Yayınları, 1987
 243- Adam ve Çocuk, Ünlü Yayınları, 1987
 244- Ağaçlar Uyanıyor, Şenyıldız Yayınları, 1987
 245- Benden Sonrakiler, Şenyıldız Yayınları, 1987
 246- Kardeş Kalbi, Şenyıldız Yayınları, 1987
 247- Kediler Ülkesi, 1987
 248- Kolsuz Adam, Şenyıldız Yayınları, 1987
 249- Dert Ortağı, Şenyıldız Yayınları, 1987
 250- Eski Evimiz, Şenyıldız Yayınları, 1987
 251- Eski Toprak, Şenyıldız Yayınları, 1987
 252- Fırtına Gecesi, Şenyıldız Yayınları, 1987
 253- Geçim Dünyası, Şenyıldız Yayınları, 1987
 254- Göçmen Kuşlar, Şenyıldız Yayınları, 1987
 255- Handaki Yabancı, Şenyıldız Yayınları, 1987
 256- Bizim Sokak, Şenyıldız Yayınları, 1987
 257- Boş Beşik, Ünlü Yayınları, 1987
 258- Bücür, Şenyıldız Yayınları, 1987
 259- Çocuk Sesleri, Şenyıldız Yayınları, 1987
 260- Dağların Çocuğu, Şenyıldız Yayınları, 1987
 261- Yalancı, Şenyıldız Yayınları, 1987

- 262- Yarım Adam, Şenyıldız Yayınları, 1987
 263- Yaşar'ın Kaderi, Şenyıldız Yayınları, 1987
 264- Yerin Kulağı Var, Şenyıldız Yayınları, 1987
 265- Yetim Kardeşler, Şenyıldız Yayınları, 1987
 266- Kediler Ülkesi, 1987
 267- Kimsesiz Çocuk, Şenyıldız Yayınları, 1987
 268- Kirli Çıkın, Şenyıldız Yayınları, 1987
 269- Unutulan Kadın, Maviş Yayınları, 1990
 270- Ceylan Kuzu, Türkiye Çocuk Yayınları, 1990
 271- Çiçekçi Amca, Maviş Yayınları, 1990
 272- Arabacının Kızı, Maviş Yayınları, 1990
 273- İki Kardeş, Türkiye Çocuk Yayınları, 1990
 274- Köydeki Kismet, Maviş Yayınları, 1990
 275- Köydeki Kız, Maviş Yayınları, 1990
 276- Mercan Kolye, Erdem Yayınları, 1991
 277- Mine'nin Arkadaşı, Erdem Yayınları, 1991
 278- Ninelerin Ninesi, Erdem Yayınları, 1991
 279- Sakat Çocuk, Erdem Yayınları, 1991
 280- Son Çocuk, Erdem Yayınları, 1991
 281- Şehir Çocuğu, Erdem Yayınları, 1991
 282- Şımarık Kız, Maviş Yayınları, 1991
 283- Köpekli Adam, Maviş Yayınları, 1991
 284- İnci'nin Kismeti, Maviş Yayınları, 1991
 285- Kahve Çekirdeği, Maviş Yayınları, 1991
 286- Kahvedeki Adam, Maviş Yayınları, 1991
 287- Karataşlı Emine, Maviş Yayınları, 1991
 288- Açık gözler, Maviş Yayınları, 1991
 289- Ana Hakkı, Erdem Yayınları, 1991
 290- Bekir'in Arabası, Maviş Yayınları, 1991
 291- Bir Çırağın Öyküsü, Maviş Yayınları, 1991
 292- Denizlerin Esiri, Maviş Yayınları, 1991
 293- Emekliler, Maviş Yayınları, 1991
 294- Eski Bir Masal, Erdem Yayınları, 1991
 295- Gece Kuşları, Erdem Yayınları, 1991
 296- Geriye Dönüş, Maviş Yayınları, 1991
 297- Gülçin Abla, Erdem Yayınları, 1991
 298- Hayırlı Evlat, Maviş Yayınları, 1991
 299- Hırdavatçı Dede, Erdem Yayınları, 1991
 300- Ceylanlı Bahçe, Erdem Yayınları, 1991
 301- Çifte Kumrular, Erdem Yayınları, 1991
 302- Çilli Kız, Maviş Yayınları, 1991
 303- Çingene Kızı, Erdem Yayınları, 1991
 304- Çocuk Hırsızları, Erdem Yayınları, 1991
 305- Dedemin Çocukları, Maviş Yayınları, 1991
 306- Dede ile Torun, Erdem Yayınları, 1991

- 307- Uğurlu Çocuk, Erdem Yayınları, 1991
 308- Gelişigüzel (Şiirler), Helios Yayınları, 1995
 309- Anaların Anası, Özer Yayınları, 1997
 310- Kara Annem, Özer Yayınları, 1997
 311- Şoförün Kızı, Özer Yayınları, 1997
 312- Sürgün, Özer Yayınları, 1997
 313- Göçmen Oğlu, (Tefrika)
 314- Gönül Sevince, (Tefrika)
 315- Resimlerle Hz. Muhammed'in Hayatı, Hayat Dergisi Eki
 316- Son Günlüğü, İtimat Kitabevi
 317- Sultanın Gözdesi, İtimat Kitabevi
 318- Üç Aylıklar (Tahsin Demiray'da kalmıştır)

KEMALETTİN TUĞCU'NUN ÇEVİRİ KİTAPLARI

Çırak Uçman, Türkiye Basımevi, 1936-1937

Araba ile Dünya Gezisi, Türkiye Yayınevi, 1949(Jules Verne'den)

İzci Korkut

İzciler Kralı (Çocuk Sesi Mecmuası'nın eki, (Jean de Lahire'den)

Tezimizde Kemalettin Tuğcu'nun incelenmeyen romanlarını seçtik. Bu romanlar aşağıdaki başlık altında verilmiştir.

1.3.1. İNCELENEN ESERLER (İnceleme Sırasına Göre)

Karataşlı Emine, (1992) İstanbul: Servet Basım Yayın San. ve Tic. LTD ŞTİ:

Kahvedeki Adam, (1992) İstanbul: Servet Basım Yayın San. ve Tic. LTD ŞTİ:

Bir Çırağan Öyküsü, (1992) İstanbul: Servet Basım Yayın San. ve Tic. LTD ŞTİ:

Köydeki Kız, (1992) İstanbul: Servet Basım Yayın San. ve Tic. LTD ŞTİ:

Emekliler, (1992) İstanbul, Servet Basım Yayın San. ve Tic. LTD ŞTİ

Geriye Dönüş, (1992) İstanbul: Servet Basım Yayın San. ve Tic. LTD ŞTİ:

Doktor Anne, (1992). Ankara: Kurtuluş Yayınları.

Şoförün Kızı, (1997). İstanbul: Özer Yayınları.

Kara Annem, (1997). İstanbul: Ünlü Yayınevi.

Kayıkçı Güzeli, (1998). İstanbul: Ünlü Yayınevi.

Yapraklar Dökülürken (1998). İstanbul: Ünlü Yayınevi.

Mehmetcik, (1998). İstanbul: Ünlü Yayınevi.

İhtiyarlar, (1998). İstanbul: Ünlü Yayınevi.

Ateş Böcekleri, (1998). İstanbul: Ünlü Yayınevi.

Son Çocuk, (1998). İstanbul: Erdem Yayınları.

Siyahlı Kadın (1998).İstanbul: Ünlü Yayınevi.

Köyden İndim Şehire, (1998). İstanbul: Ünlü Yayınevi

Ninelerin Ninesi, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.

Çocuk Hırsızları, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.

Çifte Kumrular, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.

Mine'nin Arkadaşı, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.

Hırdavatçı Dede, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.

Şehir Çocuğu (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.

- Sokaktan Gelen Çocuk. (1999) İstanbul: Damla Yayınevi
- Uğurlu Çocuk, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Annemin Hikâyesi, (1999) İstanbul: Damla Yayınevi
- Kolsuz Bebek, (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Çingene Kızı. (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.
- İçler Acısı. (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Ceylanlı Bahçe. (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Gülçin Abla. (1999). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Balıkçının Kızı, (2002). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Karakaçan, (2002). İstanbul: Damla Yayınevi
- Çocuk İhtiyar, (2002). İstanbul: Damla Yayınevi
- Kartalın Yuvası. (2002). İstanbul: Damla Yayınevi
- Köydeki Arkadaşım, (2002). İstanbul: Damla Yayınevi
- El Kapısı, (2002). İstanbul: Damla Yayınevi
- Kırk Ev Kedisi, (2002). İstanbul: Damla Yayınevi
- Viran Bağ. (1982), Ankara: Kurtuluş Yayınları.
- Yalnız Çocuk, (1982), Ankara: Kurtuluş Yayınları

2. BÖLÜM:

ROMANLARIN TEMATİK İNCELENMESİ

Kemalettin Tuğcu, çocuk romanlarında sevgi, merhamet, maddi imkansızlık, çaresizlik, yardımlaşma, tutumluluk, çalışarak kazanma, köy hayatı, modernlik, okuma, eğitim, yalnızlık, arkadaşlık... gibi konuları duygusal ve etkileyici bir anlatımla işlemiştir. Konusu köy olan çocuk romanlarında ise köylünün birçok şeyi devletten beklemesi, köyde eğitime verilen önem, modernleşmenin köy hayatına etkisi, modern yaşamın kadınların hayatında meydana getirdiği değişiklikler ve köyde modern yaşayan insanları çekememezlik gibi konular görülür.

2.1. SEVGİ-AŞK / SEVGİSİZLİK

Sevgi, Kemalettin Tuğcu'nun çocuk romanlarında yer alan en önemli temalardan biridir. Sevgi teması insana, hayvana ve tabiata duyulan sevgi, vatan sevgisi ve aile büyüklerinin hatırasına duyulan sevgi gibi değişik şekillerde karşımıza çıkar. Bu temanın baskın olarak görüldüğü eserler şunlardır: Karataşlı Emine çocuk romanında Emine, Oğlu Murat'ı doğurduğunda köyündeki çocuk ölümleri ve maddi imkansızlık yüzünden çocuğu ölü doğan Nazan Hanım'a vermek zorunda kalır. Emine evlat sevgisinden deli divane olur. Para, mal, mülk sahibi olmuştur fakat gözünde hiçbir şeyin kıymeti yoktur:

“Böylece evlerinde ne tad kalmıştı, ne tuz, hayatlarındaki sır ikisini de böyle karartıyor, söndürüyordu. Yirmi yaşındaki Emine'nin saçlarına ak teller karışmaya başlamıştı. Beşbirlikler, bilezikler almıştı Ahmet ona, ama hiçbirini taktığı yoktu. İki lokma ekmeği güçlkle yiyordu. Ahmet:

- Murat'ın ekmeği, oğlunun ekmeği diyordu. Ye gayri.

Lokmalar Emine'nin ağzında büyüyor, yutamıyordu” (Tuğcu, 1992: 12).

Emine'nin bağrının yangını o kadar çoktur ki ne yapsa geçmemektedir. Kocası Ahmet'in tesellileri fayda etmez:

“Emine bırakma kendini öyle. Murat’ın sayesinde bir eksliğimiz yok. Sen de canına bak haydi, bu dünyayı bana da zehir etme.

Emine:

- Ben de öyle yapmak istiyorum Ahmet’im, diyordu. İlle şuramda bir ateş var.

Emine iman tahtasını gösteriyordu.

-Emine çok soğuk su içiyorsun, dedi. Ahmet.

- İçtiğim yangını söndürmüyor Ahmet, diyordu Emine. Hep yanıyor, hep yanıyor. Soğuk su vuruyorum bağrıma.

- Seni kente götürüyüm, baksın o hanım hekim.

- Hekimlik nem var benim?

- Kızımızı da düşün, Emine. Onu anasız koma:

- İster miyim böyle olmasını? Sen analığın ne olduğunu bilmezsin” (Tuğcu, 1992: 19-20).

Emine’deki evlat sevgisi o kadar fazladır ki en sonunda dereceden kara ve iri bir çakıl taşı olarak gece gündüz yanında taşır, onu bir çocuk gibi her gün banyo yaptırır ve onunla konuşur:

“Emine yıkayıp kuruladığı taşı yorgun elleriyle okşuyordu.

-Murat’ın yerine aldım onu, bağrıma basayım diye” (Tuğcu, 1992: 24-25).

Emine, evlat hasretinden deliye dönmüştür. Onun adı köyde divaneye çıkmıştır. Murat annesini Emine Urgancıgil diye ararken onun bu ismiyle karşılaşır:

“ – Olabilir, dedi Murat. Belki kocasının soyadını almıştır. Kırk yaşının üstünde bir kadın olacak.

Er hemen:

- Öyle bir köylü kadın vardır, dedi. Ama o divanedir.

- Divane mi?

- Evet teğmenim. Dere yatağından aldığı bir kara taşı hiç yanından ayırmaz. Çocuklar onun ardı sıra gider, alay ederler. Ama kadın onlara hiç darılmaz” (Tuğcu, 1992: 61).

Oğluna kavuşan Emine’nin bağrının yangını ancak o zaman söner:

“ – Artık onu aldığın yere bırakırsın değil mi? Dedi.

- Yoo, dedi anası. O beni bunca yıl oyaladı. Bağrımın yangınını onunla söndürür, bağrıma basardım. Sanırsın ki şimdi içim boşaldı, yangın söndü”
(Tuğcu, 1992: 74.)

Evladlar, ailesini sefilliğe terketseler de anneler onları unutmaz. Kahvedeki Adam’da Behire Hanım kendisini arayıp sormayan kızını rüyasında görür. Kocasının düşündüğün için rüyana giriyordur demesine, evladını tabii ki düşündüğünü, analık duygusunun köpeklerde bile olduğunu söyler.

Kemalettin Tuğcu’nun *Köydeki Kız* romanında Halit üvey teyzesi Nesibe’nin kızı Birsen’e aşık olduğunu sanmaktadır. Fakat bu sadece alışkanlıktır. Birsen’in hayatına hatta mesleğine hükmetmesi sonucu onu terk ederek İstanbul’dan ayrılır ve hukukçu olmasına rağmen orada öğretmenlik yapmaya başlar:

“Halil Efendi, dedi. Ben aslında bir öğretmen değil avukatım. Bir bankada danışman olarak çalışacağım. Yerim hazır, ama bazı ailevi sorunlardan usandım, buraya geldim. Öğretmen olmadığım için de buralarda durucu değilim” (Tuğcu, 1992: 59.)

Köydeki Kız romanında gençlik aşkı diyebileceğimiz aşkı da görürüz. Halit gerçek aşkı Dilara’da bulur. Kemalettin Tuğcu’nun diğer romanlarında olduğu gibi *Köydeki Kız* romanındaki kadın kahraman Dilara da çok güzeldir. Kadın kahramanlarda yüz, el ve ayak güzellikleri dikkat çeker. Dilara’nın elleri de tıpkı Mona Lisa’nın elleri gibi güzeldir. Elleri güzel olanın tabii ki yüzü de güzeldir.

Kemalettin Tuğcu’nun çocuk romanlarında genellikle anne sevgisi karşımıza çıkmasına rağmen *Bir Çırağın Öyküsü*’nde “baba sevgisi” ağır basmaktadır. Annesi Esmâ kocasının ölümünden bir yıl geçmeden başkasıyla evlenir ve Yılmaz’ı okulundan alarak çalışması için bir marangozhaneye verir. Fakat babası onu okutup subay yapmayı düşünmektedir:

“Yılmaz’ı anası okula yollamaktan vazgeçmiş, onu uzaktan tanıdığı bir marangozhaneye çirak olarak vermişti.

Yılmaz, üçüncü sınıfa kadar okumuştur. Okumaya hevesi vardı. Rahmetli babası Ahmet ona çok özenirdi. Ne kadar yorgun olursa olsun onunla ilgilenir, başını okşar ve sık sık:

- Ben aslan oğlumu subay yapacağım, derdi” (Tuğcu, 1992: 5).

Duyarsız anneye karşılık onu yoktan var eden baba tipi vardır. Ahmet kapıcı olmasına rağmen oğluna karşı duyarlı ve düşüncelidir. Yılmaz’ı hiçbir şeyden mahrum etmemeye çalışır. Buna karşılık üvey babası Yılmaz’a hiçbir şey almaz. Esmâ sabahtan akşama kadar çalışır; kazandığı parayı kocasına verir, fakat kocası Esmâ ‘ya bir şey almadığı gibi bayramda bile bayramlık almaz; işi gücü Esmâ’dan aldığı paralarla kendini süslemek ve gezmeştir.

Patronu Hamdi Bey’in oğlu Ömer, ceketini asarken cüzdanını cebinden düşürür. Yılmaz’ı çekemeyen, onu atölyede istemeyen Ömer, bunu bahane ederek bayram arifesinde Yılmaz’a bir ton dayak atar. Evine gelip yarı baygın bir şekilde yatan Yılmaz, hayatta olan annesini değil de babasını sayıklar çünkü babası da onu çok sevmiş, okula kendisi getirip götürmüştür.

Evler de temizliğe giden Esmâ, eve gelince Yılmaz’ı baygın bir şekilde görür ve ona sarılır. Fakat Yılmaz sağ olan annesinden sevgi göremediği için hayatta tattığı tek sevgi baba sevgisidir. Babası onu hiçbir şeyden mahrum etmemiştir:

“Esmâ, oğlunu kaldırdı. Çocuğun yalın kat gömleğine kan bulaşmıştı. Burnunun deliklerinde kurumuş kan vardı. Fakat annesini istemiyor, onun kollarından yattığı çuvalın üstüne doğru sarkıyordu.

- Baba, baba.

Esmâ’nın yüreği cız etti. Arife günüydü. Böyle günlerde babası Yılmaz’ı alır, gönlünü hoş etmek için vardan yoktan bir şeyler alırdı. Şimdi çocuk bu bayram paçavralar içindeydi” (Tuğcu, 1992: 23.)

Bayram gelmiştir. Sokaklardan neşeli çocuk sesleri duyulmaktadır. Fakat bu bayramda Yılmaz neşesiz ve babasızdır:

“ Esmâ, oğlunu yatağına yatırmış, kendisi daireleri dolaşıp hanımların bayramlarını kutladıktan sonra odaya inerek, oğlunun yanına oturmuş, eli

çenesinde düşünüyordu. Sokaklardan bayram düdüğü sesleri ve çocuk konuşmaları işitiliyordu.

Ahmet, bayram günlerinde oğluna bozuk paralar verir, onu elinden tutarak parka götürür ve dolaştırırdı.

Şimdi yoktu Ahmet ve onun oğlu yatağa uzanmış, yarı uyur, yarı uyanık kuru kuru hıçkırıyordu” (Tuğcu, 1992: 28).

Bir Çırağın Öyküsü'nde bir yerde anne sevgisine rastlarız. On sekiz yaşına gelen iş gücü sahibi olan Yılmaz annesini rahat ettirmek için çalışır. Ona ayrı bir daire tutmak ister.

Emekliler'de ne anne sevgisi ne de baba sevgisi karşımıza çıkar. Bu çocuk romanında dede sevgisini görürüz. Necdet, anne ve babasından göremediği sevgiyi, ilgiyi dedesinden görür. Dedesi Sacit Bey onun hayatındaki en büyük destekçisi ve en yakın arkadaşıdır. *Emekliler*'de baba Sedat Bey ve anne Nermin Hanım'da sevgi temasını olumsuz yönde görürüz. Bankada çalışan Sedat Bey tüm maaşını kendi giyimine ve kuşamına harcar. İç güveyisi olarak girdiği evde ne karısıyla ilgilenir ne de çocuğuyla. Tüm yük Sacit Bey'in omuzlarındadır. Sedat Bey, maddi sorumluluğu yüklenmediği gibi oğlu Necdet'i manevi yönden de sevgisiz bırakır, ona hiçbir yakınlık göstermez. Onu sevip, okşamaz. Dede Sacit Bey, Necdet'i sünnet ettirir, okula yazdırır ihtiyaçlarını karşılar. Baba Sedat Bey ise *Bir Çırağın Öyküsü*'ndeki üvey baba gibi bankadan aldığı aylığı kendi süsü için harcar. Aldığı aylığın ne karısına ne de çocuğuna faydası vardır.

Sedat Bey'in çocuğuna ilgisizliği ve sevgisizliği dede Sacit Bey'in ağzından şu şekilde verilir:

“Dedem:

- Kızım, diyordu. Bir iç güveysiliktir tutturmuş, insan iç güveysi de olsa mutfak masrafı diye bir para verir. Arada bir parmağına bir kıvırcık salata, bir demek turp, beş altı tane taze soğan takar da gelir. Bir çocuk doğdu, bu yaşa geldi, ben babasının kendisiyle meşgul olduğunu hiç görmedim. Ne dertlerine bakar, ne harçlık verir” (Tuğcu, 1992: 7).

Sedat Bey, çocuğuna karşı o kadar ilgisizdir ki yemek yerken bile sadece kendisini düşünür. Nermin de çocuğuna ilgisizlikte kocasını aratmaz:

Yemeğe başladı. Dedem anneannem iştahla yiyorlardı. Annem de yemeğe başladı. Babam Sedat Bey a olmalı ki balıklardan yemeğe başladı. İstavritlerin yalnız gözlerini ve kılçıklarını çıkartıyor, başını bile yiyordu. Tabağındakileri bitirdi, ortadaki kaptan tekrar aldı. Herkesten fazla yedi. Daha sonra soğukluk olarak alınmış olan kavun tabağını önüne çekti, hemen hemen yarısını yedi. Dedem benim tabağıma iki parça kavun koymasaydı ben tadamayacaktım. Sedat Bey, mutfaktan çıktıktan sonra annem:

- Baba, dedi. Adamın önünden aldın.

Dedem:

- Necdet için iki parça kavun aldım, dedi. Adamda saygı, düşünce yok ki. Allah manda şıfası versin. Beğenmediği balıkları süpürdü, gitti” (Tuğcu, 1992: 36).

Sedat Bey, sarhoşken bir garsonun başına şişe ile vurarak öldürmüş ve hapishaneye düşmüştür. Necdet, babasından hiç sevgi görmediği için onun hapse düşmesine üzölmemiştir:

“Babam içki şişesiyle garsonlardan birinin kafasına vurmuş. Adam yere düşmüş ve hastahaneye kaldırmışlar.

Daha bir ocuk sayılacak yaşta olduğum halde babama acımadım. Annem üstelik bana da:

- Hayırsız evlat, diyordu. Ceza evine giren senin baban değil mi? Gözlerinde bir damla yaş yok” (Tuğcu. 1992: 52).

Necdet’in babasına üzölmemesi gayet normaldir. Çünkü onu ziyarete giden Necdet’in yüzüne bile bakmamıştır;

“ Sedat Bey bir kere bile benim yüzüme bakmadı. Zaten o zamana kadar beni okşadığını, hatırımı sorduğunu görmemiştim. şimdi de bir yabancı çocukmuşum gibi yüzüme bile bakmadı” (Tuğcu, 1992: 54).

Necdet, baba yönünden şanssız olduğu gibi anne yönünden de şanssızdır. Nermin Hanım, Sedat Bey'den boşandıktan sonra onu hatırlattığı için oğlunu da görmek istemez.

Emekliler'de Necdet'in babasına karşı olan duygularının yanı sıra annesinin de Necdet'e karşı olan olumsuz duyguları verilir. Sedat Bey'den ayrılan Nermin Hanım sabahleyin erkenden evden çıkar. Sanki çocuğuna karşı hiçbir sorumluluğu yokmuş gibi geç saatlere kadar gezer. Yeniden evlenmeyi düşündüğü Arif Bey'in Necdet ile ilgilenmesini oğlunun başına kakarak onu adam yerine koyduğu için ilgilendiğini söyleyecek kadar sevgisiz bir annedir. Nermin Hanım, Arif Bey'le evlendikten sonra Necdet'i dedesinin yanına bırakır gider. Bu durumdan rahatsız bile olmaz. Çünkü Nermin Hanım annelik duygusundan mahrumdur. Doğduğundan beri Necdet'e anneanesi bakmıştır. Çocuğuyla, kocasıyla ilgilendiği kadar ilgilenmez. Necdet de kendisine sevgi göstermeyen anne ve babasına sevgi duymaz. Dedesi ve anneannesine sevgisi daha büyüktür. Onları anne ve babası olarak görür.

Nermin, Arif Bey'le evlenir. Babasının evinde en küçük bir eşyasını bile bırakmaz. Asıl önemlisi canından kanından olan oğlu Necdet' in yüzüne bile bakmaz.

Necdet' e dedesi dışında ilgi gösteren tek kişi annesinin evlendiği Arif Bey'dir. Duyarlı bir insan olan Arif Bey, ara sıra Necdet'i ziyaret eder, onu evine davet eder. Fakat Necdet annesinin kendisini istemediğini bilmektedir:

“Arif Bey beni yanına çağırıldı. Derslerimi sordu. Elini omuzuma koydu. İlgili gösteren içtenlikli bir adamdı. Ara sıra onlara da gitmemi istiyordu. Fakat annemin bu istekte olmadığını biliyordum” (Tuğcu, 1992: 76).

Nermin, oğlu Necdet'e ilgisiz olduğu gibi anne ve babasına karşıda ilgisizdir. Onları hiç arayıp sormaz:

“Lise ikiye gittiğim sırada on altı yaşındaydım. Annem eşyasını alıp gittiği günden beri bir kere uğramamıştı. Yalnız arada bir, bayram münasebetiyle Arif Bey uğruyor ve karısını mazur göstermek için: Eczahaneyi bırakıp gelemiyor, diyordu” (Tuğcu, 1992: 77).

Nermin, oğluna karşı o kadar ilgisizdir ki Necdet'i anneanesi Nazmiye Hanım büyüt müştür:

“Bana çok baktığı, hemen hemen beni yalnız büyüttüğü için Nazmiye annemi ben de severdim. Bazen ona yardım ederdim...” (Tuğcu, 1992: 78).

Emekliler'de çocuğuna karşı ilgisizliği, duyarsızlığı ve sevgisizliği had safhada olan anne ve babaya karşı torununa son derece ilgili olan dede Sacit Bey'i görürüz. Torunun ihtiyaçlarını o karşılar:

“Dedem bulup buluşturur, bana harçlık verir. Bu parayı da herkesten saklar. Çünkü onun bir yerinde para vardır sanırlar ve ona kirli çıkı derler” (Tuğcu, 1992: 39).

Necdet de dedesiyle iyi anlaşır:

“Dedem, canı sıkıldıkça Halil Efendi'ye giderek, orada dertleniyordu. Ben çoğu zaman peşinden gider veya onu arayıp orada bulurdum. Dedemle aram her zaman iyi idi” (Tuğcu, 1992: 44-45).

Sacit Bey, karısı ve kızının tutumunu bildiğinden ölümünden sonra sadece Necdet için gözü arkada kalacaktır:

“Dedem kızının ve eşinin huyunu bildiği için:
- Ben sağ olduğum kadar bu ev kalır, diyordu. Benden sonra ana kız ne var ne yok satarlar. Ben artık onları değil, yalnız seni düşünüyorum oğlum. Sen son zamanlarımda bana arkadaş oldun” (Tuğcu, 1992: 79-80).

Necdet' e kitap sevgisini de dedesi aşlamıştır:

“Bazen raflardaki kitaplardan birini bana indirtir ve beni yanına oturarak, gözlüğünü burnunun köküne dayayarak okurdu. Arap harfleriyle yazılmış

olan bu kitaplarda çok bilgi ve tarih vardı. Bazı kitaplar, çok eskiden yaşamış adamların yazılarını, şiirlerini kapsıyordu. Yavaş yavaş bende bu eski insanlara ve onların yazılarına karşı bir sevgi ve merak uyanmıştı” (Tuğcu, 1992: 80).

Dedesinin Necdet'in kültürel ve manevi yönünün gelişmesinde de emeği büyüktür:

“İşte bunun gibi birçok olay veya hikâye anlatırdı dedem. Ben bu yazıyı okumağa heveslenirdim.

Dedem büyük adamlar için:

- Yenileri tanımak, bilgilerini, değerlerini karşılaştırmak için eskileri bilmek gereklidir, diyordu. Şimdiki gençler ancak kendi zamanlarının yazarlarını, ozanlarını biliyorlar. Eskilerden hiç haberleri yok.

Sonra bana, çocukluğunda, babasıyla birlikte dolaştıkları Anadolu'yu, köyleri ve kasabalarla illeri anlatıyordu:

- Oğlum, diyordu. “Ne çıkarsa İstanbul'dan çıkar” dediklerine inanma. Bu memleketin her yanında şair, yazar, devlet adamı, saz çalan ve âşık denilen insanlar yetişir. Onlar medeniyetten biraz uzakta yaşamışlardır, ama çok değerli eserleri bize kadar gelmiştir” (Tuğcu, 1992: 81).

Necdet'in dersleriyle bile dedesi ilgilenir. Necdet'e tarih sevgisi kazandırmış ve matematiğinin ilerlemesini sağlamıştır:

“ Bazen tarih dersimi onunla birlikte hazırlarken öyle dalardım ki, öteki derslerimi yarım bırakırdım.

Büyük adamlarımızı, tarihte yaptığımız savaşları, büyük komutanları ve padişahları ondan öğrenmiştim. Tarih bilgim çok kuvvetlenmişti.

Matematikte biraz geri idim. Sıkıntı çekiyor ve sevmiyordum. Fakat dedem beni açmasını, bu işin kolaylığını, hatta zevkli taraflarını öğretti.

Lisede iken işte dedemden böylece çok bilgiler edindim ve içimde yeni yeni hevesler başladı” (Tuğcu, 1992: 81).

Necdet, babasından görmediği ilgiyi annesinin sonradan evlendiği Arif Bey'den görür. Arif Bey, Necdet'i ziyaret ederek bir ihtiyacının olup olmadığını sorar. Necdet'in anne ve babası Arif Bey kadar öz çocuklarıyla ilgilenmemişlerdir. Arif

Bey, kendi çocuğu olmadığı için Necdet'e beraber yaşamayı teklif eder. Necdet ise bu zamana kadar kendisine arkadaşlık eden, onunla dertleşen, onunla fikirlerini paylaşan dedesini yalnız bırakamayacağını söyleyerek Arif Bey'in bu teklifini kibarca reddeder.

Emekli Sacit Bey'in ölümüyle Necdet, sadece dedesini değil anne ve babasını da kaybetmiştir:

“Dedem, ölümünün ertesi günü toprağına kavuşmuştu. Ben eczahaneye giderek Arif Bey'e haber verdim.

Camiye, oradan mezarlığa gittim, gereken herşey yapıldı. Bana anne, baba ve her şey olan dedemin toprağının üstünde uzun uzun ağladım...” (Tuğcu, 1922:88).

Nermin, babasının ölümünden sonra hemen malları paylaşmaya kalkar. Annesini ve çocuğunu evden çıkarmak pahasına bu işe kalkışır. Bu durum kendisinde çocuk sevgisinin hiç olmadığını gösterir:

“ O haftanın pazar gününde annem üvey babamla birlikte geldi. Annem katı ve tok sözlüydü:

Anne, diyordu. Ölüm hak, miras helâl.

Arif Bey'in bu işlere akli erer. Bir dilekçe yazarak mahkemeden bir ilâm alsın. Artık zar zor sen de gidersin.

- Acelen ne kızım? dedi anneannem.

- Herşey sıcağı sıcağına yapılmalıdır anne, dedi annem. Zaten buna mecburuz.

- Peki ilâm alınca ne olacak?

- Ne olacağı var mı? Babamdan kalanı paylaşacağız.

...

- Babamın bankada üç milyon lirası vardı. Anneme dul aylığı bağlanacak, ben şimdi bankadaki paradan payımı isterim.

Anneannem:

- Biz o para ile geçiniyoruz, dedi.

Annemin gözlerinde bir damla yaş görmedim. Onu babası vardan yoktan okutmuş meslek sahibi etmişti. Fakat o bu hizmeti hiçbir zaman takdir etmemişti.

Mahkemede veraset davası açılmasına karar verildi. Anneannem ayağına bir ayakkabı aldı. Yaz olduğu için ev içinde giydiği kıyafetiyle mahkemeye gidebilecekti” (Tuğcu, 1922: 89-90).

Annesinin bu duyarsızlığı karşısında Necdet dedesinin ölümünden sonra ne kadar yalnız ve sevgisiz kaldığını söyle ifade eder:

“ – Benimle arkadaş gibi konuşan, bana olgun fikirlerini aşıl原因an dedemin arkasından, dağda kaybolmuş bir kuzu gibi yalnız kalmıştım” (Tuğcu, 1922: 90-91).

Geriye Dönüş'te de *Bir Çırağın Öyküsü*'nde olduğu gibi ilgili baba ile karşılaşırız. *Geriye Dönüş*'te de baba sevgisi ağır basmaktadır. Anne Güzin Hanım iki çocuktan sonra daha zengin bir hayata kavuşmak için kocasından boşanır ve Sami Yüceler Bey'le evlenmek için evini terk eder. Kızı Nevin'i yanına alır fakat oğlu Cemil'i babasının yanına bırakarak gider. Bu durum Cemil'i çok üzer. Güzin Hanım'a göre kız anaya, oğlan babaya düşer.

Bir gün Güzin Hanım, karne günü oğlunu okul çıkışında ziyarete gelir. Cemil'in ilgisiz davranması karşısında oğluna sitemde bulunur. Yoksulluktan kurtulmak için başkasıyla evlendiğini söyleyecek kadar annelik duygusundan yoksundur. Buna rağmen Cemil annesinin evde kalan kırmızı kazağını koklayacak kadar anne sevisine muhtaçtır.

Güzin Hanım'ın bu ilgisizliğine karşın baba Hamdi Bey, oğlu Cemil'e düşkündür. Hem çalışır hem de oğluna karşı olan vazifelerini yerine getirir:

“ Apartmana girdiği zaman daireyi kapalı buldu. Çantasından anahtarı çıkardı. Kapıyı açarak içeri girdi:

- “ Baba, diye seslendi.

Kendisine cevap veren olmadı. İki odaya ve salona baktı, sonra mutfağa girdi. Yemek masasının üstünde bir kağıt vardı. Babası yazmıştı:

- Oğlum, beni defterdarlıktan çağırmişlar. Oraya gidiyorum. Senin yemeğini hazırladım. Beni merak etme. Akşama görüşürüz. Baban.”
Cemil masanın üzerine baktı. Haşlanmış bir yumurta, bir tabak reçel, bir küçük dilim kaşar peyniri ile ekmek vardı” (Tuğcu, 1992:29).

Güzin Hanımın daha iyi bir hayat için çocuklarını terk etmesi, bencilce davranması annesi Azade Hanım’a benzemektedir. Kocasıyla arasında geçen konuşmadan onun ne derece duyarsız, bencil bir anne olduğu anlaşılır:

“– Rahata kavuşacaksan, mutlu olacaksan git Güzin, demişti kocası. Ben senin ayaklarına bağ olacak değilim.

Bu olgunluğa karşı Güzin’in verdiği cevap şöyle olmuştu:

- Benim ayağıma kimse bağ olamaz.

O zaman kendi benliğinden taşmış, bütün nezaket kurallarını bile çiğnemişti.

Güzel yaratılmanın insana bazı üstün haklar verdiğini zannetmişti. Son günlere kadar bu inancını muhafaza etmişti.

Eh, o da Azade Hanım’ın, inatçı ve bencil olan anasının kızı idi.

Zaman zaman oğlunu düşünüyordu. Akıllı, çalışkan ve dürüst olan oğlu Cemil’i. Bu çocuk da kendisini sitemlerle karşılamıştı. Babasının tarafını tutuyordu” (Tuğcu, 1992: 41).

Emekliler’de Necdet’i annesinin ilgisizliğine karşılık anneanne Nazmiye Hanım büyütür. Dedesi Sacit Bey kadar sevgi, ilgi göstermez fakat anneannelik vazifelerini tam olarak yerine getirir. *Geriye Dönüş*’te Azade Hanım’ ın kişiliğinde hem ilgisiz anneyi hem de anneanneyi görürüz. Azade Hanım, kızı Güzin’in yuvasının yıkılmasına ve torunlarının düzenlerinin bozulmasına sebep olmuştur. Kızını zengin Sami Yüceler Bey’ le evlendirmek ister. Öyle bencildir ki yumuşak huylu ve kızına değer veren Hamdi Bey’den boşandırır:

“ Hadiye Hanım:

- Bu kadar sinirlenme oğlum. dedi. Güzin oğlunu görmeye gitmiş. Bu bir suç değildir. Önceden bunu istedi ama sen izin vermedin. Bir kadın oğlunu görmek için mutlaka izin almaya mecbur değildir.

- Anne, rica ederim benim işime burnunu sokma. Azade Hanım bana kızımı kurtar, dedi. Ona saygım vardı, bunu yaptım. Ama istemediğim şeylerin olmasını da arzu etmem” (Tuğcu, 1992: 34).

Güzin’in babası kızını okutur fakat Azade Hanım için evlenip kocaya gidecek kızın okumasına gerek yoktur. Güzin annesinin baskısından kurtulmak için bir memur olan Hamdi Bey’le evlenir. Azade Hanım kocasından kalan parayı sadece kendisi için harcar:

“ Babası da annesinin bu kaprislerinden çok çekmişti. Yıllarca dargın durdukları olurdu. Adam kızını okutmak için her şeyi göze almıştı. Ama bu okutma da, onun ölümünden sonra bir işe yaramamıştı.

Annesi sık sık tekrarlarıdı:

- Okutacağım diye dünyanın masrafını yap, sonra haydi kocaya. Bütün o masraf bi işe yaramasın.

Güzin, babası ölünce kendisine düşen emlaktan payını almayı çok istemişti, ama annesi adama nesi var, nesi yok sattırması, parasını bankaya yatırtmış, adamın hastalığı sırasında paraları çekerek bankayı değiştirmiş ve kızına hiçbir miras tattırmamıştı.

Azade Hanım da işte böyle hırslı ve para canlısı bir kadındı. Tek başına yaşıyor, parasını ancak kendi nefsi için harcıyor. En turfanda yemişleri, en nadide yemekleri o yedi. Takım takım elmasları vardı. Kızına bir gümüş yüzük bile vermemişti” (Tuğcu, 1992: 37).

Azade Hanım’da evlat sevgisi olmadığı gibi torun sevgisi de yoktur. Fakat Güzin despot annesinin kendisine yaptıklarını kızına yapmaz. Kızı Nevin’in üzerine titrer:

“Azade hanım, yumurtaların üstünden kalkmayan kuluçka tavuk gibi babasından kalan paralara yatmıştı. Kızının çektiği sıkıntıyı hiç de umursamazdı. Onun da terbiye sistemi bu idi.

Güzin bir anne idi. Kızına özenirdi. Onu kendisi gibi mutsuz yaşatmak istemezdi. Evde iş bile gördürmemişti. Şimdi anneanne kim bilir kıza neler yapıyor ve yedirdiği bir lokma ekmeği nasıl başına kakıyordu” (Tuğcu, 1992: 37).

Güzin annesinin baskısından kurtulmak için evlenir. Hamdi Bey ona ilgi ve şefkat gösterir.

Kızına ve torununa karşı ilgisiz ve sevgisiz olan Azade Hanım, öyle bencildir ki zengin kocayla evlendirmek için kızının yuvasını yıkmıştır. Zengin ve bencil bir insan olan Sami Yüceler evlenmeyince Güzin annesinin evinde kalır. Anne Azade Hanım kızına ve torununa karşı son derece acımasızdır:

- “ – Annenle kavga eder gibi konuşma. Bak, ananı beğenmiyorsan, memnun değilsen işte açık kapı. Git pısırik kocana.
- Gidecek yüzüm kaldı mı anne? Yalnız müsaade ederseniz ben çalışayım.
  - Çalışmak mı? Rejiye giden karılar gibi değil mi?
  - Yük olmak istemiyorum. Kız da okuyacak.
  - Okuyacak öyle mi? O da senin yaşına gelince fingirdeyip bir züğürt herife kaçacak. Bak çalışmayı kafandan çıkar. Senin yerin hazır. Sene tamam olsun, nikahlanacaksın Sami Bey’le” (Tuğcu, 1992: 52).

Azade Hanım torununa karşı acımasız ve sevgisiz bir anneannedir. Güzin ailesini terk etse de oğlu Cemil onu unutamaz. Her ne kadar annesine kızsada sevgisine muhtaçtır:

- “Onlar yürüyerek çıkarken Habbe Kadın da merdivenleri iniyordu. Cemil’i bir aralık okşamış ve annen iyi, merak etme, demişti. Ablan da imtihanını vermiş.
- Cemil’in gözleri doldu. Ayakkabılarını ve ceketini çıkardı. Babası akşam yemeği için mutfağa girince hemen onun odasındaki gardırobu açtı. Orada asılı duran kırmızı kazağı kokladı ve yüzüne gözüne sürdü.
- Anne, anne kokuyordu bu kazak” (Tuğcu, 1992: 57).

Azade Hanım, sevgisiz anneye örnektir. Kızının hayatını mahvetmiştir:

- “ – Ben iki çocuk anasıyım, beni istediğim kadar okutmadın. Şimdi de elin serserisine vermeye kalkma. Ev kadını yapacağım diye bütün işleri bana gördürdün. Namuslu ve dürüst bir kadın olarak yaşamak istiyordun.

Babamdan kalan ne varsa sattın, para yapıp bankaya koydun. Buna yetim hakkı yemek derler anne.

Azade Hanım:

- Sen kendi kendini idare edecek kadar olgun değilsin, dedi. Babandan kalan üç beş kuruşu sana ziyan ettiremem.

- İyi, öyleyse hepsini mezara götür. Azade Hanım kızına bir tokat vurdu. Güzin'in burnundan kan boşandı. Tatil aylarındaydılar. Nevin annesini yatıştırmaya çalışırken:

- İşte bu hainliğiniz yüzünden annem Hamdi Bey'e varmıştır anneanne dedi. Bunca zaman geçti sizi memnun edememiş" (Tuğcu, 1992: 62).

Güzin, annesinden gördüğünü kızına yapmaz. Kendi çektiklerini kızının çekmesini istemez. Kızını annesinden korumaya çalışır. Çünkü o da bir annedir ve kendi annesinin aksine Güzin' de evlat sevgisi ağır basmaktadır:

- Hayır, yalnız yediğim boğazıma diziliyor. Zaten burası Kurşuncu Hediye'nin evinden farklı değil. Aynı eziyet. Aynı başa kakma. Ben bu hayata katlanırım, ama benim de bir analık hakkım vardır. Kızımı okuldan alıp mutfağa sokamam. Sana hizmetçi mi lazım. Ben ne güne duruyorum?

- Peki o ne olacak?

- Babasına gidecek. Babası onu okutur.

- Ben okutamaz mıyım?

- "Okutmayacağım" demiştin anne.

- Senin gibi palazlanınca bir serseriye kaçmasından korkuyorum.

- Benim kızım bir yere kaçmaz. Ama canına yetinceye kadar. Ben burada senin kaprislerine kurban olabilirim, ama onun bu hayata katlanmasına dayanmam, sen ana isen ben de anayım" (Tuğcu, 1992:63).

Güzin evi terk ettikten sonra babasının yanında kalan oğlu Cemil' i de düşünür. Cemil, kendisine kızgındır fakat gözlerinde anne sevgisi vardır:

" Güzin'in oğlu için içi titriyordu. Okulda onu görmeye gittiği zaman, gözlerinin içindeki öfkeye yaşların da karıştığını görmüştü. Çocuğun bakışlarında ana sevgisi ile hasret ve öfke sanki çarpışıyordu" (Tuğcu, 1992: 67).

Annesinin evinde kalan Güzin kızı Nevin'e dört elle sarılır. Ondan başka kimsesinin olmadığını düşünür. Ancak anne sevgisine hasret oğlu Cemil de vardır:

“ – Benim senden başka kimsem yok.

- Bir de oğlun var anne. Senin orada unuttuğun al kazağını koklayarak “ Anne, anne kokuyor” diyen bir oğlun var.

Güzin Hanım cevap veremedi. Bu hikâye ona çok dokunmuştu. Oğlunun gözlerinde öfke ile karışık sevgi yaşlarını hatırlıyordu” (Tuğcu, 1992: 74).

Güzin Hanım çocuklarına üvey baba kahrı çektirmek istemez. Kendisini isteyen albayla evlenmez. Hamdi Bey'le kızı arasında geçen konuşmada hem anne hem de baba sevgisini görürüz:

“- Seni gördüğüme çok sevindim kızım. Akşam Cemil’ e anlatırım bunları. O da hep seni sayıklayıp duruyordu. Ha. Habibe Hanım’dan duydum. Anneni isteyen bir albay varmış. Neden onunla evlenmedi?

Nevin:

- İstemedi, dedi. Azade Hanım çok zorladı. Ama annem iki çocuklu bir kadını, çocuklarıma üvey baba kahrı çektirmem, dedi. Azade Hanım da: Çocuklarını atarsın onun başına, dedi.

Hamdi Bey:

- Böyle bir şey olsaydı ben çocuklarıma bakmaktan memnun olurum, dedi. Ama annen seni çok sever.

- Cemil’i de çok sever baba, dedi Nevin.

-Bayram günü annemin unuttuğu kazağı kokladığını görmüşsün de Habbe Kadın’a söylemişsin. Tabii annem buna çok üzüldü.

- Kızım, evlat bu, elbette anasını özler.

Annen de onu sevmez değildi. Hatta ayrılırken bana beni yalnız bırakmamak için Cemil’den ayrılmaya razı olduğunu söylemişti” (Tuğcu, 1992: 92-93).

Geriye Dönüş'te baba sevgisine de rastlarız:

“ – Kardeş bunlar. Ara sıra münakaşa ederlerdi ama severlerdi birbirlerini. Ben babasını sevdiği için Cemil’i öpmezdim. Bana kaç defa:

“ Anne, bu evin içinde adamı yapayalnız mı bırakalım?” derdi. Benim için el adamı idi, ama onun babası. Nevin de severdi babasını, ama bana belli etmezdi. Biraz geç kalacak olsa pencerenin önünde oturur, gelmesini beklerdi. Ben o adama çok eziyet ettim anne. Belki bunları onun için çekiyorum” (Tuğcu, 1992: 67-68).

Doktor Anne’de sevgi teması karşımıza çocuk sevgisi olarak çıkar. Doktor Gülseren Hanım ve Cevat Bey’ in bir kız çocukları olmuş fakat yaşamamıştır. Kimsesiz bir kız çocuğu olan Nesrin’i evlat edinmişlerdir. Doktor Cevat Bey’ in ölümünden sonra Gülseren Hanım oturdukları konağı çocuklara olan sevgisinden dolayı çocuk bakımevine çevirir. Elli kadar çocuğa bakar ve onların her gün günlük muayenelerini yapar. O artık tüm çocukların ve çocuklarını oraya baktırmak için götüren ailelerin gözünde “Doktor Anne” dir. Bu “Doktor Anne” çocuklara sevgisini o derece vermiştir ki Nesrin evlatlık olduğunu büyükannesinin mezarına gidince öğrenir. Kemalettin Tuğcu, Gülseren Hanım’ın ağzından annelik duygusunu, çocuk sevgisini verir:

“ Doktor Anne:

- Hanımefendi, dedi. Bakınız, bazı anneler, babalar, başlarını dinlemek için, bir pazar günü olsun çocuklarıyla bir arada olmak istemiyorlar. Kreşler ancak çalışan analar için açılır. Bakımevleri ancak hasta çocuklar üzerinde çalışır. Ama günümüzde birçok ev hanımı, iş hanımı kendi çocuklarına dayanamıyorlar. Kim bilir, belki ben de kızımı çok erken kaybetmemiş olsaydım böyle çocuklara karşı katı olurum. Ama şimdi bu cıvıldağan çocukların hepsini aynı ölçüde, kendi çocuğum gibi seviyorum. Doktor Anne diye ellerime, ayaklarıma sarıldıkları zaman kendimi çok mutlu buluyorum. Ayrılamıyorum çocuklardan” (Tuğcu, 1992: 75-76).

Kemalettin Tuğcu’nun çocuk romanlarında çocuk kahramanlar anne sevgisini doyusya yaşar. Anneler çocuklarına sevgisini en iyi şekilde verir. Analık duygusu ve çocuk sevgisi Doktor Anne ‘de de sonsuzdur. Kızını kaybeden ‘Doktor Anne’ sevgisini başka çocuklara gösterir.

Doktor Anne”nin sevgisi karşılıksız değildir. Nesrin de anne sevgisini karşılıksız ve katıksız bir şekilde Gülseren Hanım sayesinde yaşar:

“ Nesrin Ablam dayanamadı, Doktor Anne’nin boynuna sarıldı. Annesini tanımamıştı, ama bu iyi kalpli ikinci anneyi o da canı kadar seviyordu.

- Size hiç hizmet edemedim, size karşı canımı, kanımı borçluyum, dedi.

Doktor Anne:

- Benim beklediğim, benim istediğim sadece sevgidir. Yardımla, başka bir şeyle emeklerimi ödersen benim analığımanın ne değeri kalır, dedi. Benim için en büyük mutluluk seni neşeli ve yaşantından memnun görmektir” (Tuğcu 1992: 76).

Nesrin, anne sevgisini öz annesi olmadığı halde Gülseren Hanım’da tadar:

“ Gözleri yaşlarla dolmuştu. Ben:

Nesrin Abla, dedim. Doktor Anne çok iyi. Seni de seviyor.

- O benim öz annem değil, benim sahibim o.

Sonra üzüntü içinde:

- Murat, dedi. Böyle söylediğimi kalkıp ona anlatma. Bana gücenir. Annem ölmemiş olsaydı bana Gülseren Hanım kadar iyi davranmaz, onun kadar beni düşünmez, sevmezdi.

Sonra içindekileri anlatıyordu:

- Murat, anasız babasız kalmak, ihtiyar bir kadının eline kalmak, böyle yaşlı ve fakir bir kadın tarafından Doktor Anne” ye getirilerek.“ Bu yavrucağın kimsesi yok, sevaptır, siz alıp bakın, Allah işinizi rast getirir” diye yalvaran bir ses hala kulağımda. O zaman beni alan Doktor Hanım nasıl acımış, içi sızlamışsa, bana bakan gözlerinde hep o acıma var sanırım. Benim ona hiçbir faydam olmadı. İnan ki bugün bu bakımevine gelen en küçük yaştaki meme çocuklarına bakıldığı gibi bana bakıldı” (Tuğcu, 1992: 19-20).

Doktor Anne’de bilinçli ve eğitilmiş bir anne görürüz. O, mesleğini ruhunu ve kendisini çocuklara adamıştır. Tüm kazancını çocuklara harcar.

Doktor Gülseren Hanım, bakımevine elliden fazla çocuk almaz. Fakir ve zengin ayrımı olmadan birçok çocuk yurttan kalır. Dolu olduğu için bakımevine alınamayan bir çocuğun velisi Sağlık Bakanlığı’na şikâyetinde bulunur. Teftişe

gelenlere Doktor Anne'nin verdiği cevap ondaki çocuk sevgisini en iyi şekilde gösterir:

“ – Karımın şikâyet ettiği ne malûm?

- Buraya çocuk bırakan hanımların hepsine söylemiş. Ben o karının ticarethanesini kapattırıyorum, çocuklarınız için başka yer bulunuz, demiş. Bunu çocuk anneleri gelip bana haber verdiler. Zannediyorum ki siz aslında çocuğu bırakmak için değil, buradaki durumu görmek için geldiniz. Size ben haber vereyim. Ankara'dan geldiler, hesaba kitaba baktılar. Muayene defterime kadar inceleyip gittiler. Benim kimseden korkum yok bankacı beyefendi. Uğraşıp çocukların barındığı ve bakıldığı bu evi kapatabilirsiniz. Ama benim kalbimdeki çocuk sevgisini kapatamazsınız. Hanımefendiye de böyle anlatınız lütfen” (Tuğcu, 1992: 22).

Doktor Anne çocuk psikolojisinden anlayan bilgili bir annedir:

“ Gülseren Hanım baktığı ve koruduğu çocukların hepsini ayrı ayrı seviyordu. Mahalleden ayrılan olursa çocuğun dosyasını annesine verir ve nasıl bakılması gerektiğini de yazılı olarak anlatırdı. Ayrıca çocukları toplum içinden çekip almanın kötülüklerini de anlatır ve onları biraz da sokağa bırakmalarını salık verirdi” (Tuğcu, 1992: 70).

Doktor Anne 'de Nesrin ve Murat'ın kişiliğinde anne sevgisini de görürüz. Gülseren Hanım tarafından evlat edinilen Murat'ı teyzesi büyötmüştür. Eniştesi annesinden kalan arsaya sahip olmak için Murat'ı Doktor Anne'nin bakımevinin önüne bırakır. Bu şekilde Doktor Anne'yle karşılaştın Murat anne sevgisini onda bulur:

“ İlkokulun üçüncü sınıfına başladığım yıl sekiz yaşıımı bitirmiş, dokuza basmıştım. Ben artık tastamam Gülseren Hanım'ın evlât edindiği bir çocuktum. Sonradan tanıştıklarımız beni onun öz oğlu sanıyorlardı. Ben bu durumu çok benimsemiş ve bana yumuşak, nazik davranan, sevgi gösteren Doktor Anne'yi yürekten sevmeğe başlamıştım” (Tuğcu 1992: 18).

Gülseren Hanım, Murat' a en iyi şekilde annelik yapar. Maddi ve manevi yönden onu kollar ve gözetir:

“Bu konuyu Doktor Anne hiç açmıyordu. Bana geride kalan yaşantımı unutturmak istiyordu. Fidelikten sökülmüş, büyüyeceği toprağa dikilmiş bir bitki gibiydim. Artık geriye dönmeyecektim.

Doğrusu Gülseren Hanım'ın bir anneden farkı yoktu. Beni ara sıra okşamayı bir vazife biliyordu. Eli değmezse seslenir ve kendi varlığını duyururdu. Yiyor, içiyor, temiz bakılıyor, giyiniyor, okutuluyordum. Hatta okula giderken Doktor Anne bana seslenirdi:

- Murat, parasız gitme, belki bir şey alman gerekir” (Tuğcu, 1992: 33).

Murat, anne sevgisine muhtaç olduğunu ve anne sevgisinin maddi şeylerden ne kadar üstün olduğunu şu şekilde dile getirir:

“– Bunlar maddi şeyler anne, dedim. Benim ilgiye, sevgiye ihtiyacım var. Karşılık beklemeden, yapılan iyiliklerin karşılığı olmadan duyulan sevgiye ihtiyacım var. Senin eline geldiğim zaman çok küçüktüm anne. Ben seni korkarak, çekinerek sevdim. Annemi tanımadım, ama seni tanıdım.

- Peki ne istiyorsun Murat? Kocaman bir erkeksin artık. Yakında tıp fakültesine gideceksin. Biraz maddeci ol!

- Büyümüş olabilirim Doktor Anne, ama sen yine de benim elimi bırakma. Beni buraya kadar sen getirdin. Sıska, atıntı bir kediye benzemiştin. Beni canlandırdın, bana baktın. Yine bırakma anne.

Doktor Anne elimi tuttu. Ben de onun eline yapıştım, eğildim öptüm:

- Yalnızız Doktor Anne, dedim. Ama birbirimize yeteriz” (Tuğcu, 1992: 79-80).

Şoförün Kızı'nda anne, baba ve çocuk sevgisini bir arada görürüz. Ağır basan sevgi çocuk sevgisidir. Şoför Arif Bey, karısının ölümünden sonra küçük yaşta annesiz kalan kızı Nazlı' ya hem annelik hem de babalık yapar. Verdiği bakıcıların yeterince çocukla ilgilenmemelerinden dolayı Nazlı'ya taksicilik yaptığı arabada bakmaya başlar. Onun takside iki yaşındaki bir çocuğa bakması etrafındakilerce yadırganır. Fakat o Nazlı'ya en iyi şekilde bakar:

- Bakacak başka kimse yok mu?
- Komşular var, ama el adamı, elin çocuğuna ne kadar bakar. Hem para alır hem de paçavra gibi bir köşeye atarlar. Ağladı mı, vur tokatı.

Genç kadın:

- Ne vicdansız insanlar var dünyada, dedi. Peki ama şimdi ne yapıyorsunuz? Çocuk hep yanınızda mı?
- Ne yapayım, siz söyleyiniz? Kreşler var, ama bu kadar küçük çocuğu almıyorlar. Günahları boyunlarına, orada da iyi bakılıp bakılmadığını Allah bilir” (Tuğcu, 1997: 6).

Arif Bey, çocuğunu başkalarına teslim edemeyecek kadar çocuk sevgisiyle doludur. Arabada çocuk bakmanın tüm zorluklarına rağmen o bu duruma katlanır. Çocuğuna iyi bakılmayacağı endişesiyle Arif Bey evlenmeyi bile düşünmez.

Kahvedeki Adam, Bir Çırağın Öyküsü, Emekliler ve Geriye Dönüş çocuk romanlarında olduğu gibi burada da fedakâr bir babayla karşılaşırız:

“– Eviniz var mı ?

- Bir dairem var.
- Yemek, çamaşır, bulaşık filan?
- Hepsini ben yapıyorum. Biraz erkence giderim eve. Yemekten sonra çocuğun bezleri, benim çamaşırım derken gece yarısı olur. Sonra, erkenden de durağa gelip sıraya girmek var.
- Allah yardımcınız olsun” (Tuğcu, 1997: 9).

Arif, ilgili bir babadır. Nazlı'yı her ay doktor kontrolüne götürür. Hastanede diğer çocuklardan hastalık bulaşacak diye korkar. Çocuğunun üzerine titreyen Arif Bey hastalık bulaşacak diye Nazlı'yı kreşe bile vermez.

Nazlı'nın doktor kontrollerinde hiç bir sorun yoktur. Fakat Arif Bey onun zayıf olmasından şikayetçidir:

“ Geçen ayın birinde gelmişsiniz, dedi. Kontrol yapılmış. Bir hastalığı yok kızın.

- Şey, dedi Arif. Bana büyümüyor gibi geliyor.

- Daha ne büyüyecek? İki yaşında değil mi? On bir kilo geldi. Boyu da yetmiş sekiz. Daha ne istiyorsunuz?" (Tuğcu, 1997:19).

Arif Bey'in arabasına binen Hadiye Hanım, kız kardeşi Şadiye'ye durumu anlatır. Ablası ve eniştesinin evinde yarı aç, yarı çıplak yaşayan Şadiye çaresizlikten durağa gelerek Arif Bey'e çocuğa bakabileceğini söyler. Arif Bey de bunu evlenmek şartıyla kabul eder. Şadiye bolluğa ve rahata kavuşur. Bu rahatlığa ve bolluğa Nazlı'nın sayesinde kavuştuğunun farkındadır ve Nazlı'ya elinden geldiği kadar iyi bakar. Buna karşılık Arif Efendi de Şadiye'nin gönlünü hoş tutar.

Şadiye de çocuk sevgisiyle doludur. Anne olmadığı halde Nazlı'ya tam bir anne şefkati, sevgisi gösterir:

"Arif çocuğuna düşküdü. Zaten evlenmelerinin nedeni de bu çocuktur. Bunu bilen Şadiye, her şeyden çok çocuğa dikkat ediyordu.

Çocuğu yandaki küçük odada uyutmaya başlamıştı. Sonra, divandan dönüp düşmesin diye yanına bir iki sandalye dayıyor, çocuğu bunalmayacak durumda yatırıyor, gece de bir iki defa kalkıp bakıyordu. Geldiğinde de Arif:

- Nereye gittin? Diyordu.

- Nazlı'ya baktım.

- Uyuyor mu?

-Dalgın uyuyor.

- Ateşi filan yok ya?

- Hayır, alnına baktım. Çok rahat.

-Senin de uykun bölünüyor.

- Benim bu evde işim ne, çocuk bakmak değil mi?" (Tuğcu,1997: 41).

Her çocuğun bir anneye ihtiyacı vardır. Nazlı anne sevgisini Şadiye Hanım' da bulur:

"Evin idaresi, para pul, her türlü masraf Şadiye'nin elindeydi. Nazlı onu kendi anası biliyordu. Çocuğa istediklerini yaptırır, ama ondan okşamayı, tatlı sözü, sevgiyi esirgemezdi. Nazlı babasından çok bu üvey annenin

sözlerini dinler, onun büyük bir adama söyler gibi söylediği sözleri tutardı. Zaten akıllı ve çalışkan bir kızdı” (Tuğcu, 1997: 47).

Şadiye, Nazlı'ya öyle çok sevgi göstermiştir ki Nazlı onun üvey annesi olduğunu yıllar sonra nüfus cüzdanındaki anne isminin farklı olmasından anlar. Nazlı, Şadiye Hanım'la duygularını paylaşır. Şadiye Hanım ona üvey annesi olduğunu asla hissettirmemiştir. Sevgileri karşılıklıdır.

-Bizim rahatımızı, bizim birbirimize bağlılığımızı çekemiyorlar, dedi. Boşuna aldatmayalım birbirimizi. Sen söyle Nazlı. Benim yerimde olsan sen ne yapardın? Dünyadan haberi olmayan, iki yaşında bir kıza “ Ben senin annen değilim” mi derdin?

Nazlı:

- Asıl annem olsaydınız bana bu kadar iyi bakmazdınız, dedi. Şimdiye kadar benim kalbimi kırmadınız, bana kendi kızınız gibi baktınız. Ben sizi hep anne bildim.

- Yine öyle değil miyim Nazlı?

- Öylesiniz” (Tuğcu, 1997: 57-59).

Kara Annem'de “anne sevgisi” ağır basmaktadır. Ergin'in annesi Esmâ Hanım oğlunu bir Arap olan Meleknaz Hanım'a emanet ederek ölür. Meleknaz Hanım'da anne sevgisini en iyi şekilde görürüz. Ergin Meleknaz Hanım'ın anneliğini şu şekilde dile getirir:

“Onu, ben öz annem olarak biliyordum. Beni yedirip içiren, giydiren, uyutan, eğlendiren, gezdiren ve her şeyden sakınan, koruyan o idi” (Tuğcu, 1997: 5).

On bir yaşına gelen Ergin'in, okul katibinin, eskici Halim ustanın ve okuldaki arkadaşlarının yetmiş yaşındaki bir Arap'ın kendisi gibi beyaz tenli bir çocuğun nasıl annesi olabileceği yönündeki sözleriyle akli karışmıştır. Fakat Meleknaz Hanım'ın anneliği, Ergin'e gösterdiği anne sevgisi inkar edilemez:

“Benim de içime artık bir kurt düşmüş bulunuyordu. Annem siyah derili de ben neden iyice beyaz renkliyim? Babam on beş yıl önce ölmüşse ben nasıl on bir yaşında olabilirim?

Ben kimim, bu yumuşak başlı bana çok iyi bakan, anne dediğim, bana hep paşam diyen kadın kim?

Hiçbir anne düşünemiyorum ki benimki kadar oğlunu sevsin, onun her istediğini yerine getirsin” (Tuğcu, 1997: 26).

Meleknaz Hanım, hastayken Ergin için gözyaşı döker. Ders çalışırken gerekli özeni gösterir:

“Sünnet olduğum zaman gözlerinden yaşlar akmişti. Kızamıktan yattığım zaman kaç gün yemek yememiş başımda beklemişti. Bana bakan kahve renkli gözlerinin içi gülerdi.

Akşamları ders çalışırken bir kaç defa odama gelip bana bakar, yemiş veya çay getirir. Geceleri de yavaş yürüyerek kapıdan bana bakar, bazen de yanıma gelip üstümü örterdi” (Tuğcu, 1997: 26-27).

Meleknaz Hanım öylesine sevgi doludur ki oğlu diye kabul ettiği Ergin’e karşı son derece duyarlıdır:

“ Annem, bana hiçbir zaman ağır bir söz söylememişti. Kendimi bilmeye başladığım sırada onun koynunda yatardım. Şişman kollarıyla bana sarılır, beni böyle tutarken hiç kıpırdamazdı” (Tuğcu, 1997: 36).

Ergin yaşı ilerledikçe her ne kadar “Kara Anne” sinin onun gerçek annesi olmadığını anlasa da onun sevgisini inkar edemez. Onu, annesi olarak kabul etmiştir:

“ Ben Meleknaz Hanımın annem olduğuna inanmış ve onu öyle sevmiştim. Onun bana karşı olan sevgisi sonsuzdu” (Tuğcu, 1997:38).

Anneliğinden kuşku duyduğu Meleknaz Hanım’a şüphelerini, kafasını kurcalayan soruları soramazdı. Çünkü onun anneliği, anne sevgisi inkar edilemezdi:

“ Herkesin kara annen dediği kadına kuşku ile bakıyordum. Benim kafamdaki düşünceleri o halledebilirdi. Ama ben ona sormazdım bu soruları. Bana o kadar iyi bakan, beni bir zengin çocuğu gibi yaşatan bu kadının anneliğinden şüphe ettiğimi söyleyemezdim” (Tuğcu, 1997:39).

Kara Annem'de anne ve evlat sevgisini bir arada görürüz. Meleknaz Hanım Ergin'i evladı olarak görmüş Ergin de onu annesi, Kara annesi olarak kabul etmiştir:

“Belki iki buçuk, belki üç yaşında düşmüştüm onun eline. Onun beni sevdiği gibi, rengi ne olursa olsun, ben de onu sevmişim. Kara annemdi o benim. Onun mat, kadife cildini okşardım çocuk elim onun kara göğsünde veya kolunda beyaz bir örümcek gibi dururdu. O benim çocuk elimi öylece ağzına sokar, ben gülmekten katılırdım” (Tuğcu, 1997:76).

Bir evlat olarak Ergin “Kara Anne” sine vefalıdır. Onun emeklerini inkar etmez:

“ Benimle düşüp kalkan bu kimsesiz kadın, kendi imkanlarıyla beni beslemiş, benden hiçbir fayda beklememişti. Bu yaşıma kadar yaşantımın masrafını o karşılamıştı. Hala benim için uğraşüyor, benim geleceğimi güven altına almak istiyordu.

Onun yumuşak muamelesi, okşayıcı sesi, bana verdiği emekler karşılıksızdı. Belki öz annem beni bu kadar özenle büyütmezdi” (Tuğcu, 1997: 76).

Ergin ve “Kara Anne” sinin sevgisi karşılıklıdır. Meleknaz Hanım, Ergin'e onun gerçek annesi olmadığını açıkladığında bu sevgiyi en iyi şekilde görürüz:

“– Paşam, dedi. Ben bu yaşa gelinceye kadar sana baktım. Sen benim elimde doğdun. Hastalandın, gözüme uyku girmedi, darlığa düştük, kendimden önce seni düşündüm. Benim hizmetlerimi düşün, benim zavallı bir Arap olduğumu unutma.

Bu tehlikeli anda onun pek sıkıldığını ve korku içinde bulunduğunu anladım. Dizlerine vurduğu elini yakaladım:

- Anne, dedim. Ben gözümü açtım, seni gördüm. Bu yaşa geldimse senin sayende.

Elini öptüm. Yüzüne sıra sıra yaş inmeye başladı.

- Paşam, dedi. Merak etme, senin çocuğun Arap olmayacak. Ben senin anan değilim.

Kadıncağыз nefes nefeseydi.

- Hayır, dedim. Sen benim anamsın. Ben seni bilirim. Gözümü açtım, seni gördüm, senin koynunda yattım. Esmâ değil benim anam, sensin” (Tuğcu, 1997: 85).

Kemalettin Tuğcu'nun *Kara Annem* çocuk romanında anne ve evlat sevgisinin ön planda olduğunu görürüz. *Kara Annem*'de Kemalettin Tuğcu'nun *Emekliler* çocuk romanındaki gibi olumsuz baba örneğine de rastlarız. Ergin'in babası Ahmet Demir, çıkarıcı bir babadır. Çocuğuna karşı sevgisi yoktur. Babalık duygusu olmayan Ahmet çocuğunu kendi çıkarları uğruna kullanmak ister. Onun sayesinde mala mülke ve paraya kavuşmayı düşünmektedir. Bir baba olarak onun gözünde evlat, sürmek istediğı rahat hayatın anahtarıdır:

“– Esmâ hanım hastaydı, hekimler yaşamiyacağını söylüyorlardı. Demir bey ondan ayrılmıştı ama Esra Hanımın biricik mirasçısı bu çocuktur. Demir bey çocuğı eline geçirirse konağı ve altı dönüm kadar tutan bahçesini ele geçirecekti. Tabii bunu satmak istiyordu” (Tuğcu, 1997: 59).

Ahmet Demir babalık duygusundan öylesine yoksundur ki çocuğunun ağlamasına bile katlanamaz:

“ Esmâ Hanım ne yaptı?

- Ahmet Demir beyin pişmanlık bildirilerine, hatta yalvarmalarına kanmadı. Dünyada kimseye hayrı dokunmayan o adam sözde çocuğunu çok seviyor ve onun ayrılığına dayanamıyordu. Konaktayken çocuğın ağlamalarına, hatta ortalarda dolaşmasına dayanamaz, “ Defet bu musibeti!” derdi” (Tuğcu, 1997: 59).

Hastalıkla boğuşan Esmâ, çocuğunu kaçırmakla tehdit eden Ahmet Demir'den Ergin'i kurtarmak için onu evin Arap hizmetkarı Meleknaz Hanım' a verir. En

kıymetli varlığı olan çocuğunu öz babasına değil de evin hizmetkarına emektarına emanet eder. Ailesinden kalan tüm malını mülkünü de. Kemalettin Tuğcu Ahmet Demir' in kişiliğinde, babalık duygusundan yoksun bir babayı vermiştir.

Kara Annem'de çocuğuna kötü örnek olan anne baba örneğini de görürüz. Çocuğunun sigara içtiğinden şikayet eden anne baba kendisi de sigara içmektedir:

“Hanımefendi, çocuklar kapı arkalarında, ayakyollarında sigara içiyor, birbirlerinden görüyorlar. Ama asıl onları sigaraya alıştıran analar, babalardır. Siz yaptığınız bir şeyden oğlunuzun yapmamasını istiyorsunuz. Asıl terbiyenin evde olacağını unutmamak gerekir.

Toplantıya katılan başöğretmen:

- Meleknaz hanım bu kötü alışkanlığın nereden başlayarak giderilebileceğini söylediler. Biz ancak menederiz, yakalarsak cezalandırırız. Ama anne ve babalar çocuklarının yapmasını istemedikleri şeyi kendileri de yapmamalı.

Şişman ve zengin hanım:

- Çok şey, demiş. Çocuğum sigara içmesin diye ben sigaramı mı bırakayım. Arap akli bu kadar olur” (Tuğcu, 1997: 36-36).

Kara Annem'de hayırsız evlatları da görürüz. Adil Efendi ve Safiye Hanım'ın çocukları ailelerinden kalan onca mala mülke karşılık ebeveynlerinin mezarlarını ziyarete bile gitmezler. Anne-babasının mezarını bile Esmâ Hanım yaptırır:

“– Ne bileyim. Anlattığım gibi bozulmuş, dağılmış bir aile. Her biri kendi havasında. Ama eminim ki hiçbiri iflâh olmamıştır. Açgözlü bencil insanlardı. Analarının, babalarının mezarlarına bir defa olsun gittiklerini bilmem. Bir Fatiha okumadılar. Hatta iki mezarını Esmâ Hanım yaptırttı...” (Tuğcu, 1997: 55).

Kara Annem'de bayrak sevgisini de görürüz. Bayramlarda apartmanda bayrak asan kimse yoktur. Meleknaz hanım apartman toplantılarında bunu dile getirmiş bir bayrak alınmasını ve kapının yanındaki direğe asılmasını istemiştir.

Apartmanın resmi daire ya da kışla olmadığını söyleyen apartman sakinleri bir bayrak alıp direğe asmamışlardı. Buna rağmen Meleknaz Hanım penceresine millî bayramlarda bayrağını asar:

“ Bayramlar olur, şenlikler olur, donanmalar olur, yirmi dairesi, koskoca apartmanların bir dairesinden bile bayrak asan yoktur. Çocuklar ellerinde kağıt bayraklarla sokaklarda koşarlar. Fakat annem sabahleyin, erkenden penceresinin yanındaki yuvasına orta boy bir bayrak direğini yerleştirir. Bütün apartmanın bayrağı budur. Çocuklar durup durup bu bayrağı seyredeler” (Tuğcu, 1997: 18).

Apartmana taşınan bir subay bayrağı penceresinden sarkıtmıştır. Bayrağın bu şekilde bir çamaşır gibi asılamayacağını söyleyerek Meleknaz Hanım subayı uyarmıştır. Meleknaz Hanımda bayrak sevgisini en iyi şekilde görürüz:

“– Yüzbaşı bey, demiş. Siz benden daha iyisini bilirsiniz. Ama bir küçük bayrak direği alıverin. Bayrak böyle çamaşır gibi asılmaz” (Tuğcu. 1997: 19).

Kara Annem'de anne, evlat ve bayrak sevgisini görürüz. Evlat sevgisi diğer sevgilere göre ağır basmaktadır.

Kayıkçı Güzeli'nde hayvan sevgisi ve memleket sevgisi dikkat çeker. Fakat bunlara çok az yer verilir. Yunus balıkları Nazlı'nın kayığı etrafında adeta dans ederler. Nazlı'yı giydiği kırmızı kazağından tanıdıkları söylenir:

“ – Seni tanıdıklarına pek inanmıyorum kızım.
 - Kış başında kırmızı kazakla rıhtımda balık tuttuğumu gördünüz.
 - Ben bunu rastlantı sandım.
 - Hayır. Yunus'lar çok akıllı hayvanlardır. Beni daha çok kırmızı buluzumla tanımışlardı.
 - Bunların aynı balıklar olduğu ne malum?
 - Bunu isbat ettim zannediyordum. Ben karşıya geçerken onlara rastlarsam beni karşı kıyıya yakın sulara kadar izliyorlar” (Tuğcu, 1998:44).

Nazlı ve Yunus balıkları arasında bir iletişim, bir bağ vardır. Birbirlerinin dilinden anlarlar. Adeta dost iki insan gibi anlaşır.

Kayıkçı Güzeli'nde memleket sevgisi olumsuz yönde verilir. Bu ülkede yaşayan insanlar başka memleketlere, ülkelere özenirler. Medeniyetin sadece başka ülkelerde olduğunu düşünürler. Başka ülkelerde oğlu kızı olan yazlıkçılar o ülkelerden övgüyle bahsederler:

“ Bunların Amerika'da veya İsviçre' de kızları, oğulları vardır. Her zaman için söylenirler:

- Ne yaparsın, burası yaşanacak memleket değil ki? Oku, bunca yıl dirsek çürüt, kafa patlat eline bir şey geçmez. Analardan, babalardan, Avrupa memleketlerine, arada bir uçan vardır. Orada gördüklerini ballandırarak anlatırlar. Medeniyet varmış, herkes çalışıyormuş” (Tuğcu, 1998: 4).

Bir yeri, bir ülkeyi yaşanılacak hale getirenler orada yaşayan insanlardır. Onlar bu ülkede yaşarlar, bu ülkede okurlar, bu ülkede birçok şeyi elde ederler ama bu ülkeyi beğenmezler. Bunlar her şeyi devletten bekleyen, ülkesine en küçük faydası bile olmayan hayırsız insanlardır. Bu durumu Kemalettin Tuğcu şu şekilde dile getirir romanında:

“ Bu insanlar hiçbir zaman bir memleketi memleket yapanların orada oturanlar olduğunu düşünmezler. Orada bir medeniyet varsa, bir güzellik varsa, bir rahatlık varsa, bunu orada yaşayan insanların sağladığını düşünmezler. Hazıra konmak, başkalarının emeğini sömürerek yaşamak isterler.

Bu insanlar düşünemezler ki, memleketi memleket yapan insanlardır. Yağmurları yağdırmanın ormanlar, yeşillikleri verenin sular olduğunu akıllarına bile getirmezler. Onlar bu memlekette okur palazlanır, vatanlarını beğenmez, kaçıp gider, burada kazandıklarını başka bir memlekette yerler. Rahatlığı, bolluğu, lezzeti, varlığı her şeyi Devlet babadan beklerler. Bunlar hayırsız evlatlardır” (Tuğcu, 1998: 4-5).

Kemalettin Tuğcu burada Avrupa'ya, Batı'ya duyulan hayranlığı da en iyi şekilde özetlemiştir.

Yapraklar Dökülürken'de sevgi teması yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaz. Ne anne sevgisi, ne baba sevgisi ne de evlat sevgisi ön plandadır. Bu çocuk romanında sevgisizliğin çeşitlerini görürüz. Ziya Bey, karısı Hicri'ye kötü bir eş, çocukları Bora ve Burçin' e ise kötü bir baba örneğidir. Zengin bir ailenin tek evladı olan Ziya Bey, yurt dışında yabancı dil eğitimi almış, bir dediği iki edilmemiş, tek çocuk diye şımartılmış nihayetinde de kumarbaz ve içkici bir kişi olmuştur. Evliliğini bile bir iddia üzerine egosunu tatmin etmek için yapmıştır:

“ Annem anlatıyordu:

- Babam beni vermek istemedi. Fakat Ziya Bey beni almayı kafasına koymuştu. Nihayet babamı da kandırdı. Evlendim bu adamla, çok gururlu, burnu büyük bir erkekti. Daha ilk gecemizde bana “ Eeee öğretmen Hanım!”dedi. “İşte ben istediğim kızı böyle kandırır, alırım.”

Şaşırılmıştım, diyordu annem. İntiharına sebep olmamak için kendisiyle evlendiğimi söyledim. Bana: “Gülerim bu sözüne,” dedi. “ Ben senin için ayağımı suya bile sokmam.”

Annem başını sallıyordu:

- İşte oğlum, böyle bir soğuk hava içinde başladı bizim evlenmemiz. Ben babandan çok hakaret gördüm. Her fırsatta benimle alay ederdi...” (Tuğcu, 1998: 51).

Ziya Bey, öyle kötü bir eştir ki karısının okumasını, öğretmen olmasını bile çekemez. Eşinin okuması ile övünmesi gerekirken onu hep aşağılar ve ukalalıkla suçlar:

“ Ama annem kendi yaşantısından memnundu. Geniş ve çeşitli bilgileri vardı. Bize konuk olarak gelenler ona bir şey sordukları zaman, en doğru ve yerinde karşılığı verirdi:

- Babama gelen erkek misafirler bile bazen:

- Bir de hanımefendiye soralım, derlerdi.

Bu yüzden babam gittikçe kızılıyordu. Annemin bilgisi de onu kışkandırıyor, bir fikir sahibi ve bilgili kadına sık sık “Ukala” diyordu. Hatta bazen misafir gittikten sonra:

-Sen ille bilgiçliğini göstereceksin, diyordu. El âlemin karılarına bayılıyorum. Kocalarına tapıyorlar, onun tuttuğu yolda yürüyorlar” (Tuğcu, 1998: 39).

Ziya Bey, öyle egoist, bencil bir eştir ki eğitilmiş bir karısı olmasını, kendisini, çocuklarını ve evini çekip çevirmesini bile hazmedemez. Sevdiğinden öylesine yoksundur ki eşine sürekli huysuzluk yapar, en sonunda da onu babasının aldığı evden kovar:

“ Ablamdan sonra annem de ayrıldı bu evden. Babam ailesinden kalan hazır parayı yemiştir bitirmiş, artık bir daireden aldığı maaşa kalmıştı. Para harcamaya alışmış olan adam sıkılmaya, huysuz olmağa başlamıştı.

Kaç defa anneme:

- Beğenmiyorsan çeker gidersin, demişti.

Bu ağır lakırdı, uygar bir insan için uygar bir şehirde söylenecek söz değildi.

Zavallı annem bir iki sabretti, nihayet:

- Ziya Bey, dedi, canıma yetti artık çıkıp gideceğim ama yuvamızı düşünüyorum. Ben yıkılmamıza neden olmayayım.

Babam aklını başına alacağı yerde:

- Canına yetmiş olsa çoktan çıkar giderdin, demişti. Annem, babam gittikten sonra beni teselliye çalıştı ve evden ayrıldı” (Tuğcu, 1998: 5).

Ziya Bey, o kadar bencildir ki Hicri Hanım’ı canından bezdirip evden kovduğunu bile kabul etmemektedir:

“– Annem sana ne yaptı baba? dedim. Bana bir tanesini söyle.

- Ne mi yaptı, diye bağırdı babam, daha ne yapacak? Görmüyor musun?

- Ben bir şey görmedim?

- Gör işte. Evin hanımı evini bırakıp gidiyor.

- Çünkü kovuluyor. Yirmi iki yıllık kocası onu kovuyor evinden. İki çocuk anası olan karısını kovuyor. Canına yettiriyor” (Tuğcu, 1998: 9-10).

Ziya Bey, babasından kalan onca malı mülkü kumarda, içkide yemiştir bitirmiştir. Sadece memur aylığıyla kalmıştır. Öyle ki kayınpederinin aldığı evde oturmak zorundadır. Buna rağmen dışarıda neşeli olan Ziya Bey eşine ve çocuklarına kan kusturur:

“- Baba, Allah’ını seversen söyle. Son beş altı yılda annemin ağlamadığı bir gün var mıydı? Dışarıda neşeli, şakacı olan sen eve gelince bir zehir

kesilirdin. Pencereden içeriye sinek girmiş, fasulyeden saz çıkmış, pirincin içinde bir taş çıkmış, vay evin haline. İşte annem gitti, ama sinekler gözümüzü oyuyor. Bir pirinç ayıklamayı ikimiz de beceremiyoruz. Çalı fasulyesinin kılçıklarını tabağın kenarına dizip duruyoruz.

- Sus be, şimdi elimden bir kaza çıkacak. Evin içinde yılan beslemişim ben.
- Ben yılan, öylemi baba?
- Yılsın, o ananın oğlusun” (Tuğcu, 1998:17).

Ziya Bey, eşini ve çocuğunu yılan olmakla suçlayacak kadar hayırsız, sevgisiz bir eş ve babadır. Bunu bir konuşmasında kendisi de dile getirir:

“ Eee, ne olacak bu hal?

- Sen evlen baba.
- Bana bak, beni cin çifit etme. Ben otursaydım Hicri ile otururdum. Ben onun gibi akıllı başında bir kadınla bile yapamadım. Benim ne kocalığımın yarar var, ne de babalığımdan” (Tuğcu, 1998: 20).

Ziya Bey, eşine o kadar değer vermez ki onu kendi evinden kovar:

“– Bu işler senin canını sıkıyor, değil mi Bora?

- Doğrusu evet, iki ateş arasında kaldım.
- Annen seni çağırıyor mu?
- Hayır.
- Burası kendi evi olduğu için mi?
- Baba, ben bir defa bile annemden, bu evin kendisine ait olduğunu işitmedim. Senin belki onu bu yuvadan kovmağa hakkın yoktu. Sen kendi hayatından kovdun onu” (Tuğcu, 1998: 31-32).

Ziya Bey, karısı Hicri Hanım evden ayrıldıktan sonra iyice perişan olur. Kendini içkiye verir. Bir süre sonra da yarım felç geçirir. Bunu duyan Hicri hiç tereddüt etmeden hastaneye koşar. Hastaneden çıkarmak için gerekli işlemleri yapar. Tekrar eve dönerek felçli kocasına bakmaya başlar. Kalbi kırıktır ama çocuklarının babası olduğu için ona bakar. Kocasına sevgisi kalmamıştır ama evlatlarının sevgisinden, hatırından dolayı ona bakacaktır. Hicri Hanım da vefalı eşi görürüz:

“ Annem onun ekmeklerini lokma büyüklüğünde ufalıyor, kendi kendine yemek yemesini sağlamak için tabağını, yiyeceklerini elinin altına koyuyordu” (Tuğcu, 1998: 53-54).

Felçli ve tekerlekli sandalyeye bağlı olan Ziya Bey, yaptığı bütün eziyetlere ve hor görmelere rağmen karısının ona bakmasının altında ezilir. Fakat Hicri vicdanlı bir eştir:

“Şimdi, kendisi de etrafının nasıl boşaldığını, nasıl tek başına kaldığını yoktan yere hakaret ettiği, hatta evden kovduğu karısının eline kaldığını görüyordu. “ Hicri, Hicri” diye sayıklar gibi söyleniyordu. Bu isimle birlikte bütün pişmanlıklarını bütün kötülüklerini ortaya koyuyor, belki yalvarıyordu. Annem babamın çektiği ıstırabı görüyor, belki ona içinden acıyor, fakat artık kendisini daha fazla harcamak istemiyordu. Çok genç yaşında evlenmiş, çok sevdiği mesleğine doyamamış, evlenir evlenmez de büyük bir kırgınlıkla karşılaşmıştı” (Tuğcu, 1998:55).

Hicri Hanım, öyle vefalı, vicdan sahibi bir eştir ki çocuklarının kocasına tavır almalarını istemez. Babalarına gereken saygıyı göstermelerini ister:

“- Bütün bunlara nasıl dayandın anne?

- Ben kocasız kalmıştım, bari çocuklarım babasız kalmasınlar diyordum.

-Anne böyle babanın ne gereği var?

- Sus, böyle söyleme. Bak o bana ve sizlere muhtaç oldu. Ben ona hiçbir karşılıklıta bulunmadım. Fakat Allah ona, yaptıklarını dünyada çektiriyor. Bu dereceye gelmiş bir zavallı insanın artık suçu olmaz.

Bu sözleri duyan Ahmet enişte:

-Hanımefendi, demişti. Siz bir meleksiniz“ (Tuğcu, 1998: 57-58).

Ziya Bey, ne kadar iyi yürekli bir eşe sahip olduğunu hastalandıktan sonra anlamıştır fakat ikisi için de çok geçtir. Biri felçli ve tekerlekli sandalyeye bağlı bir koca diğeri ise kalbi kırık bir eştir:

“ Beni affet Hicri.

- Affettim.

- İnanmıyorum.
  - Ne yapabilirim daha. Bakmıyor muyum sana? Bir eksigin mi var?
  - Bunlar senin insanlığın, iyi yürekliliğin.
  - İyi ya. İşte benim içimde kin yok.
  - Hicri ben sana çok eziyet ettim, seni ezmek istedim, sen daima benden daha yukarıda, daha bilgiliydin, daha iyiydin.
- Babam bu gibi sözlerle pişmanlığını ortaya koyuyordu. Güzel karısının değerini anlamıştı ama artık iş işten geçmişti. Kendisine hizmet eden o eli tutup öpmeğe bile gücü ve cesareti yoktu” (Tuğcu,1998: 57).

Yapraklar Dökülürken'de hayırsız, sevgisiz ve saygısız bir eşi gördüğümüz gibi hayırsız, sevgisiz bir babayı da görürüz. Kemalettin Tuğcu, *Geriye Dönüş* ve *Yapraklar Dökülürken* çocuk romanlarında hayırlı erkek evlatlara yer verir. *Geriye Dönüş*'te gözü yükseklerde olan Güzin Hanım'ın evi terk etmesinden sonra oğlu Cemil, babasının yanında kalarak ona destek olur. *Yapraklar Dökülürken*'de ise Bora, babasının annesi Hicri Hanım'ı evden kovmasından sonra annesinin isteği üzerine babasının yanında kalır, ona bakar.

Ziya Bey, insanlıktan, sevgiden o kadar uzaktır ki öz kızını kendisinden büyük kumarbaz biriyle evlendirmek ister. Burçin babasının dediğini kabul etmeyince onu evden kovar. Sırf zengin olduğu için evlendirmek istemektedir. Kızının mutluluğu önemli değildir. Kendi bencilliği yüzünden karısını ve kızını evden kovmuştur. Ziya Bey, kızını bile evden kovacak kadar baba sevgisinden yoksundur.

- Sen susacak mısın, susturayım mı?
- Zaten ben onu bekliyorum. Sustur, beni de kov ” (Tuğcu 1998: 11-12).

Yapraklar Dökülürken'de öyle bir babayla karşılaşırız ki oğlunu yılanlıkla suçlar:

- “– Sus be, şimdi elimden bir kaza çıkacak. Evin içinde yılan beslemişim ben.
- Ben yılan, öyle mi baba?
- Yılansın, o ananın oğlusun.

- Annem beni vardan yoktan okutur baba. Sen de başını dinle artık” (Tuğcu, 1998: 17).

Burçin, Ahmet adındaki anlaştığı gençle evlenir. Fakat babası onu evlatlıktan reddeder:

“ – Ablan evlendi gitti, dedi. Benim artık Burçin adında bir kızım yok.
- Baba, dedim. Sen böyle söylemekle ablamı bir yabancı, bir el kızı yapamazsın. O senin kızın. Ben nasıl oğlunsam, o da kızın.
- Hayır, benim kızım yok, yok diyorum sana” (Tuğcu, 1998: 28).

En kötüsü de evlatları babalarının yaptığı kötülüklerin farkındadır. Bir çocuk, bir evlat olarak bu durum da en acısıdır:

“ – Belki ben de yanına gelirim anne?
Annem başını salladı:
- Hayır, dedi. Sen babanın yanında kal. Bir erkek evlat olarak onun yanında bulunmalısın. Ben onun için bir el kızıyım. Kan hısımlığım, akrabalığım yok. Boşanmak, ayrılmak demektir. Aramızda hiçbir ilişki kalmaz. Ama sen onun oğlusun. Bir gün sana muhtaç olabilir. Hatta ablana da muhtaç olabilir. O ne kadar huysuz olursa olsun, ona bakmak boynunuzun borcudur.
Ablam Burçin:
- Kovulduktan sonra da mı anne? demişti” (Tuğcu, 1998:25-26).

Burçin gibi Bora da bu acı durumun farkındadır:

“ Bir gün ablam sormuştu:
- Anne, babaannemin sana hediye ettiği mücevherler ne oldu?
Annem gülümseyerek:
- Birer birer baban alıp sattı, dedi.
- Bütün bunlara nasıl dayandın anne?
- Ben kocasız kalmıştım, bari çocuklarım babasız kalmasınlar diyordum.
- Anne, böyle babanın ne gereği var?” (Tuğcu, 1998: 57-58).

Yapraklar Dökülürken çocuk romanında duygusuz, bencil bir insan olan Ziya Bey’in davranışları yüzünden, eşinin ve çocuklarının sevgisizliği kabullenmek

zorunda kalmaları verilir. Bir insanın bu duruma düşmesi ise acı verici bir durumdur.

Mehmetçik çocuk romanında ise evlat sevgisi öne çıkar. Bunun dışında hayvan sevgisi ve bayrak sevgisine de rastlarız. Bekir, komşu köy olan Bağcılar Köyü'nün en güzel kızlarından Akgüllü ile evlendirilir. Fakat Akgüllü'nün güzelliği onun umurunda bile değildir. Yetmiş yaşında olan babası Hacemmi tarlada, bağda, bahçede çalışır, hayvanlara bakar. Bekir ise elini sıcak sudan soğuk suya sokmaz. Evlendikten sonra da karısı Akgüllü'yü tarlaya sürer. *Mehmetçik*'te karısına değer vermeyen kötü eşi görürüz:

“ Hacemmi çıkınca Zülfi'ye de odadan çıkmıştı. Gelinine saldıracaktı, fakat Akgüllü direndi:

- Yeter gayri ana, dedi canımdan bezdirdiniz beni. Tanrı bunları ne senin yanana kor, ne de Bekir'in yanına.

Kadın dişlerini sıkarak:

- Bekir'in adını ağzına alma, dedi.

- Ağzıma gelse tükürürüm, dedi Akgüllü. Olmaz olsun öyle koca.

- Ben oğluma bir gelin alayım da sen gör bakalım.

- Almazsan ayıp edersin. Allah mübarek etsin” (Tuğcu, 1998: 9).

Bekir, Akgüllü'yü canından bezdirmişti. Kendisi yetmiyormuş gibi annesi de eziyet etmektedir. Ana-oğul Hacemmi hacıya gittiğinde geline etmedik eziyet bırakmamışlardır. Hacemmi (Ali Emmi) bir yıl hacıda kalmış, döndüğünde gelinini tarlada çalışırken görmüştür. Halbuki babası Emin Efendi'ye onu tarlada çalıştırmayacağına dair söz vermiştir. Mekke dönüşünde gelinini tarladan çekip alır, evini eski düzenine döndürür. Akgüllü Kozbağlar Köyü'nün yakışıklısını almıştır. Kendisi de güzeldir fakat onun güzelliğinin kocasının gözünde bir değeri yoktur. Bekir'e nur topu gibi bir erkek evlat verir. Bekir' in gözünde evladının da bir değeri yoktur:

Bekir eşiyile, çocuğuyla ilgilenmeden İzmir'de bir hastanede ölür. Mehmet babasından hiç sevgi görmemiştir. Bekir öldüğünde Mehmet beş yaşındadır.

Beş yaşına kadar babasını görmeden büyümüştür. Babasından ona kalan kötü bir namdır:

“ Mehmet babasının kötülüklerini arkadaşlarından dinlemiş, ona çok kızmıştı. O da bir babası olsun isterdi. Ama Bekir gibi bir adam değil. Anasını hırpalayan, tarlaya süren, kendisi at sırtından inmeden giyininip kuşanarak akranlarına kötü örnek olan adamın babalığını elbet istemezdi” (Tuğcu, 1998: 37).

Mehmetcik'te karısına, çocuğuna karşı ilgisizliği, duyarsızlığı, sevgisizliği had safhada olan Bekir'e karşı gelinine ve torununa son derece ilgili olan Hacemmi (Ali Emmi)'yi görürüz. Hacemmi torununa karşı gösterdiği ilgi ve sevgi bakımından Kemalettin Tuğcu'nun *Emekliler* romanındaki Sacit Bey'e benzer. Her ikisi de başta sevgi olmak üzere torunlarının tüm ihtiyaçlarını karşılarlar. Tek fark *Emekliler*'deki Sacit Bey'in şehirde yaşaması ve memur emeklisi olması, Hacemmi' nin ise köyde yaşayıp çiftçi olmasıdır. Hacemmi Mehmet'in her şeyiyle ilgilenir:

“Artık oğlancığın ayağında kundura vardı. Bu kunduraları kapının önünde, çıkarır, dedesinin aldığı terlikleri giyerdi. Öyle dizlerine kadar uzun bir gömlekle donsuz gezmiyordu. Dedesi onu kahvedeki berbere götürüp ayda bir saçlarını kestiriyor, kahvede yanında oturarak bir çay içiriyordu” (Tuğcu, 1998: 15).

“Dedesinin Mehmet'in okumasında, zeki ve anlayışlı bir birey olmasında rolü büyüktür. Dedesini Kuran-ı Kerim okurken gören Mehmet okumaya heveslenir. Dedesinden onu okula göndermesini ister. Dedesi onu hemen bir okula yazdırır” (Tuğcu, 1998: 27)

Dedesinin Mehmet' in kültürel ve manevi yönünden gelişmesinde de emeği büyüktür:

“- Deden senin okuduğun alfabeyi okuyor mu?
- Okuyor ya, gazete de okuyor.

- Kuran'ı okumayı nereden öğrenmiş?
- Bu köyde hocadan öğrenmiş. Sonra askerlikte de öğrenmiş.
- Kuran'ı okuyor da anlıyor mu?
- Çokluk anlamıyormuş. Arap dilinde yazılmış.
- Arap dilini biliyor mu?
- Hacı olmağa vardıydı ya. Hastalanmış, orada kalmış. Mekke'de bir yıl kalmış. Arap dilini de öğrenmiş.
- Sen de Kuran okumayı öğrenecek misin?
- Öğreneceğim” (Tuğcu, 1998: 30).

Mehmet'in dedesi, Mehmet' in kafasındaki sorulara cevap verecek bilgiye sahiptir. Mehmet'in zeki ve anlayışlı bir genç olmasında onun payı büyüktür:

“ Mehmet çok meraklıydı da. Bazen dedesi ile de konuşuyordu:

- Dide, sen Mekke'ye vardın ya?
- He, vardımdı.
- Büyük mü bu kent.
- Eh, bizim şehir kadar büyük.
- İnsanları tüm Arap mı?
- Hayır. Onlar da bizler gibi derileri beyaz adamlar.
- Neye Arap demişler onlara?
- Onların memleketleri Arabistan, Arap illeri oraları. Bu yüzden onlara hep arap derler.
- Derileri kara olanlar ne yanda oturur?
- Afrika dedikleri yerde, Hele bir Sudan derler memleket var, oranın adamlarının derileri simsiyah” (Tuğcu 1998: 31).

Hacemmi, Mehmet okula başladığında ikilemde kaldığı konulara cevap verir ve onun ufkunu genişletir:

- “ Mehmet okula gitti gideli daha başka türlü konuşmağa başlamıştı. Akıllı ve kavrayışlıydı.
- Dede, diyordu. Sen neye gayfe diyorsun?

- Ya ne diyeyim. Diyordu dedesi.
- Kahve, de.
- Bak aslanım, ben kahve dimesini bilirim. Gelgelelim burası köylük yerlerdir, burada başka başka konuşulursa insanı yadırgarlar.
- Dede, doğrusu ne ise onu söylemeli.
- Haklısın oğlum. Ama bazen öğretmenler kahveye gelir, onlar da bizler gibi konuşurlar ” (Tuğcu, 1998: 33).

Mehmet'e kitap sevgisini dedesi aşlamıştır. Kitaplara ulaşması için elinden geleni yapar:

- “ – Ben köyden ayrılmam dede. Demişti. Ama isterim ki bana yararlı olan kitapları alalım da cahil kalmıYayın.
- Kitap alması kolay Mehmet. Öğretmene yazdırırım. Onun akli daha iyi erer. Ne gerekirse alır geliriz” (Tuğcu, 1998: 46).

Dedesi Mehmet'in sanatsal yönden gelişmesini de sağlar. Dedesinin duvarda asılı sazını gören Mehmet sazı eline alır ve çalmak ister. Fakat sazın iki teli kopuktur ve Mehmet' e göre büyüktür. Onun saza heveslendiğini gören dedesi kasabadan yeni bir saz alır ve ona saz çalmayı öğretir:

“Mehmetcik, iki, üç ay içinde dedesinin kasabadan aldığı sazla bazı türkülerini çalmağa başladı. Dedesi yanında durur, dinler, yanlışlarını düzeltirdi. Zaten Mehmed'e bir şeyi bir kere göstermek yetiyordu. Günde bir iki saat, kimseyi rahatsız etmemek için ineklerin damına gidiyor, orada, bir köşede sazı öğrenmeğe çalışıyordu. Yetmiş beş yaşını aşmış olan Hacı Ali emmi çocuktaki bu başarıyı şaşkınlıkla görüyor, onun hevesini körüklemek için oğlunun eline bile almadığı sazla ona arkadaşlık ediyor, dede, torun bir türküyü birkaç kez çalıyorlardı” (Tuğcu, 1998: 44).

Kemalettin Tuğcu'nun birçok çocuk romanında olduğu gibi *Mehmetcik*'de de bayrak sevgisini görürüz. Bayrak sevgisinin yanı sıra askerlik sevgisini de görürüz. Mehmet askerliğe duyduğu sevgiden dolayı Mehmetçik adını almıştır.

Daha çocukken asker elbisesine meraklıdır. Dedesi onun bu isteğine ilgisiz kalmaz ve ona bir asker elbisesi diktirir:

“ Son sınıfı okuttuktan sonra emekliye ayrılacak ve memleketine gidecek olan öğretmen, Mehmet’in bayrak hevesini, bayrak sevgisini öğrenmiş ve:

- Demek sen asker olacaksın, demişti. Okumadığına göre Mehmetçik olacaksın.

Bu, Mehmetçik adı onun hoşuna gitti. Artık arkadaşları da ona Mehmetçik diyorlardı.

Mehmetçik adı, bütün askerlere verilen bir ad idi. Şehirli, köylü bütün askerlere Mehmetçik derlerdi. Temiz yürekli, cesur, çalışkan olan bu Mehmetçikler savaşlarda büyük yararlıklar gösterirlerdi:

Hacemmi torununun bu hevesini ve isteğini körükledi. Onu kasabaya götürdü ve oradaki terziye asker kumaşından asker biçimi bir elbise, bir de başına şapka yaptırdı.

Mehmetçik o bayram küçük bir er olarak dolaştı. Okula, öğretmenlere gitti, kahveye gitti komşuları dolaştı, el öptü ve ağır başlılığı terbiyesiyle herkesin dikkatini üstüne çekti” (Tuğcu, 1998: 43).

Dedesi Mehmet’ e her konuda iyi bir rehberdir. Mehmet’ in her konuda ilk öğretmeni, ilk yol gösterenidir. Ona hem iyi bir arkadaş, yoldaş hem de iyi bir örnektir. Bayrak ve vatan konusunda da onun ilk öğretmenidir:

“ İnce yapılı ve nazik bir çocuk olan Mehmet bir gün:

- Dede dedi. Bizim neye bayrağımız yok? Hacı Bey biraz şaşaladı:

- Sen bayrak mı istersin? dedi.

- İsterim, dedi Mehmed. Biz Türk değil miyiz?

- Elbette Türküz, hem de Müslümanız.

- Okulda bir bayrak var. Her hafta başında bayrak töreni yapılıyor. Göndere bayrak çekiliyor. Bayraksız ev olur mu?

- Oğul, dedi Hacı Bey. Biz askerlik yapmış, talim görmüş insanlarız. Biz Türk olduğumuzu biliriz. Emme nedense köy evlerinde pek bayrak bulunmaz. Okullarda, muhtar odasında, mescitte bayrak bulunur. Bir de düğünlerde, bayram günlerinde bayrak ortaya çıkar.

- Dede, kasabaya vardığın zaman bir bayrak al. Kapının yanına bir yer yaparız, bayram günlerinde bayrağın sopasını oraya oturturuz.

Hacı Bey:

- Olur, dedi. Aza çoğa bakmam, büyükçe bir bayrak alırım. Bir de bayrak sopası ” (Tuğcu, 1998: 35).

Mehmet'e asker elbisesi alarak vatan sevgisini; bayrak alarak da bayrak sevgisini körükleyen dedesidir:

“- Senin diden temelli sapıtmış.

- Neye sapıtacak?

- Baksana eve bayrak almış.

- Benim dedem askerlik yapmış, Arabistan'a kadar varmış, hacı olmuş bir müslümandır. Bayrağı ben istedim. Her Türk evinde bir bayrak olmalı.

Çocuklar bu cevap karşısında şaşırdılar. Mehmet:

- Ben de asker olacağım, dedi. Askerlikte bayrağı ben taşıyacağım.

Çocuklar biraz garipsemişlerdi. Biri:

- Biz Türk değil miyiz? dedi.

-Türksünüz, dedi Mehmet. Ama nedense bu köyde, evlerde bayrak yok.

- Okulda, muhtarın orada var ya.

- Bayrak insanın anası, babası, canı gibidir” (Tuğcu, 1998: 39-40).

Kayıkçı Güzel'inde olduğu gibi *Mehmetçik*'te de hayvan sevgisine rastlarız. Ahırdaki ineklere şiddet uygulayan Hacemmi'nin karısı Cemile'yi Mehmet görür. Bunu dedesine söyler. Dedesi de ona gereken dersi verir. Hayvan sevgisiyle dolu Mehmet'e karşılık hayvana şiddet uygulayan Cemile'yi görürüz:

“Mehmet bunlara hep dikkat ederdi. Bir sabah Cemile'nin ineklerden birini dövmeye kalktığını koşup dedesine haber vermiş, adamcağız başını sallayarak dama koşmuş, daha yolda iken Cemile'nin:

- Seni bana parayla mı virdiler” diyerek hayvana sopa ile pat pat vurduğunu görmüştü. Hacı Bey:

- Ne istiyorsun hayvandan? diye bağırırdı.

- Beni süsüyor ağam.

- Kimsesi süsmüyor da seni mi süsüyor?

- Hey ya. Sonracıma sağdırmaz bana.

- Elbette sağdırmaz, sen hayvanın karnını tek meliyorsun.
- Bubamdan belledim inek süt bırakmazsa karnına vururdu.
- Hayvanlara iyi davranmasını da benden öğren.

Hacı Bey karısının elinden sopayı alıp Cemile'nin kaba etlerine doğru birkaç defa indirdi..." (Tuğcu, 1998: 25).

Cemile babasının evine gider. Babası Kadri Efendi Hacı Efendi'ye çıkışır. Hacı Efendi'nin verdiği cevap Mehmet'in her Şey gibi hayvan sevgisini de dedesinden öğrendiğini gösterir:

"- Bana bak biyol Hacı Efendi, dedi.

Benim kızım eŐşek değil ki sopa ile dövesin.

Hacı Bey:

- Sen de biyol bana bak Kadri Efendi, ben ekmeğini yediğimiz sırtından geçindiğimiz ineklerime dayak attırmam. Ben Allah'tan korkarım" (Tuğcu, 1998: 26).

Kadri Bey ve kızı Cemile hayvanlara yapılan eziyeti, olumsuz davranışı temsil eder. Onların kişiliğinde hayvan sevgisini olumsuz yönde görürüz. Ev ve tarla işlerinde yardım etmesi için alınan Seher'de de hayvan sevgisini olumsuz yönde görürüz:

" Biraz hoyrat, kaba, acımasız bir kadındı. Bir gün, o da kendisini süsmeğe kalkan ineklerden birine sopa ile vurmuş, Güllü hemen yanına gelmişti:

- Neye vurdun hayvancağıza?
- Hanımım beni süsmeğe savaşıır.
- Beni süsmez de seni neye süser, hayvanları horluyor, canını yakıyorsun. İş böyle olduğuna göre tımarı da ben yaparım, hayvanları da ben sağarım.
- Hanımım bana yol mu virdin?
- Böyle giderse yol da viririm. Bu hayvanların sırtından yiyip içiyoruz.

Güllü huysuzluk eden hayvanın yanına gitmiş, başını, gerdanını okşamış, öfkesini yatıştırmıştı" (Tuğcu, 1998: 39).

Mehmet, annesinin yemesi için verdiği bir dilim ekmeği bile ineklerle paylaşacak kadar hayvan sevgisiyle doludur. Hacı Emmi, Akgüllü ve Mehmet hayvan sevgisiyle doludur:

“Bir gün seslenmiş, karşılık alamayınca ahıra bakmıştı bir de ne görsün; Mehmed ekmeğ dilimini ikiye bölüp yarısını bir ineğe, yarısını öteki ineğe yedirmiyor mu? Vardı oğlanın koluna yapıştı:

- Onların önünde kepek var, ot var, karınları dolu, deden varıp onlara yeşillik de kesip getiriyor. Neye yedirdin ekmeğini?

Mehmet kendisini haklı gördüğü için anasına çıkmıştı:

- Ana onların sütünü biz içmiyor muyuz? Süt dersin çanak çanak içeriz; yoğurt çalarsın, ayran edersin, bir somun parçası vermişim ne olmuş.

Mehmet bayağı iyi düşünüyordu. Güllü oğlunun omuzunu okşadı:

- Mehmed'im, dedi. Sen kasavet çekme. Biz ineklerin yemini, suyun veriyoruz. Tımarını yapıyoruz, yattığı yirleri paklıyoruz. Onlar bütün gün yiyor, yatıyorlar. Hem sen yanlarına varınca korkarım seni buzağılardan kıskanır da süserler.

- Ana dedi Mehmet, inekler beni süsmez. Ben onları çok seviyorum” (Tuğcu, 1998: 16).

İhtiyarlar'da sevgisiz anneyi görürüz. Nazmi daha annesinin karnındayken babası ölmüştür. Annesi ise bir başkasıyla evlenmiştir. Üvey babası Nazmi'yle ilgilenmediği gibi öz annesi de üvey anneden beterdir. *İhtiyarlar*'da evlat sevgisinden yoksun vicdansız bir anneyle karşılaşırız:

“ Yediği, içtiği ve giydiği ile ilgilenen olmazdı. Anasının aklına gelecek de yeni kocası görmeden ona ekşimiş bir çanak ayranla bir parça ekmeğ verecek. Üstelik:

Çabuk yi, buban görmesin, derdi” (Tuğcu, 1998: 35).

Nazmi, annesinden görmediği sevgiyi Hayri Bey'den ve Şayeste Hanım'dan görür.

İhtiyarlar'da aşk temasına da rastlarız. Nazmi lise arkadaşı Sevim'in etkisinde kalır. Fakat ona yaklaşmaya çekinir. Kendi maddi gücü olmayan Nazmi, Sevim'le evlenmeye kalkışırsa ihtiyarlara daha fazla yük olacağını düşünür. Bunu hisseden ihtiyarlar Nazmi ile Sevim' in yakınlaşmasına yardımcı olurlar. Nazmi ve Sevim birbirlerine aşıktırlar. Sürekli beraber olmak isterler.

Duygularını ilk başta birbirlerinden saklasalar da aralarında bir sevgi bağı oluşur.

Nazmi'nin ve Sevim'in yakınlaşmalarından ihtiyarlar da memnundur. Her ikisi de Nazmi'yi evlatları yerine koymuşlardır. Tek hayalleri onların çocuklarını da görmektir:

“ Tabii bu konuşmalar yavaş sesle oluyor ve el ele tutuşuyor, ya da başları birbirine dayalı bulunuyordu.

Cumbalı odadaki ihtiyarların konuşmasını duyuyorlardı:

- Şayeste hanım?

- Efendim, canım.

- Çocuklar içerideler mi?

- Evet, içerdeler.

- Hiç sesleri duyulmuyor da.

- Hayri Bey, biz de böyle değil miydik? Biz konuşurken kim duyardı. Hey gidi dünya hey.

- Şayeste, hanımcığım, hayıflanma. Allah bize hem bir erkek evlat verdi, hem de kız. Ömrümüz yetse de onların çocuklarını görsek.

Çok duygusal olan Sevim, başını Nazmi'nin göğsüne koyuyor, gözlerini kapatıyordu:

- İnşallah görürler” (Tuğcu, 1998: 64).

İhtiyarlar Nazmi ve Sevim'in aşkıyla kendi gençlik yıllarına giderler. Kemalettin Tuğcu'nun *Ateş Böcekleri* isimli çocuk romanında en çok hayvan sevgisi ile karşılaşırız. Teyze sevgisi, üvey baba sevgisi, Bilge'nin yanında kaldığı ailenin ona gösterdiği sevgi rastladığımız diğer sevgi türleridir.

Ateş Böcekleri'nde, *Mehmetcik*'te olduğu gibi hayvan sevgisine rastlarız. Hayvanlara olumsuz davranışlarda bulunan insanlara karşılık onlara iyi muamele eden insanlarla karşılaşırız. Nazife Hanım sütlerini bırakmak istemeyen ineklerin karınlarına yumruk atar. Bilge ise bu hayvanları korur:

“Onları Nazife Hanım sağıyordu. Yalnız, hayvanlar sütlerini bırakmak istemiyor, kendilerini kısıyor, kadın onların karınlarına yumruk vuruyordu.

Kaç defa yalvardım:

- Vurma yenge, bu ana işte. Yavrusuna süt saklıyor.

Nazife Hanım:

- E, biz bunları boşuna mı besliyoruz? derdi. Süt buzağıya da yeter bize de.

- Sana sütünü koyuverir mi?

- Bakalım yenge.

Bir gün denedik. İnekler başlarını çevirip bana baktılar. Sütlerini de bıraktılar. Bu ineklerin boyunlarına mavi boncuktan birer dizi yaparak taktım” (Tuğcu, 1998: 40-41).

Hayvanlar, inekler kendilerine gösterilen sevginin farkındadırlar. Bilge'nin onlara gösterdiği ilgi ve sevgiye duyarsız kalmazlar. Hayvanlar birçok insandan daha duyarlıdır. Bilge de çoğu insandan göremediği sevgiyi onlardan görür:

“ Damda iki tane inek vardı. Yeni doğmuşlardı. Yavrularını korumak için yanlarına gittiğimiz zaman boynuzlarını savuruyor, bizi korkutmak istiyorlardı. Ben bu iki ana ineği kendime alıştırmıştım. Dama girer, ıslak bir bezle hayvanların gözlerinin çevresini siler, boynuz diplerindeki kırıntıları kepeklerini temizler, hatta boynuzlarını ve ayak tırnaklarını silerdim” (Tuğcu, 1998: 40).

Annesinin ölümünden sonra teyzesinin ilgilendiği Bilge'yi bir iftira, yanlış anlama yüzünden teyzesi öldüresiye döver ve cezalandırır. Bilge' nin yaptığı bütün olumlu davranışlar bir anda gözlerinin önünden gitmiş, o anda Bilge'yi dünyanın en kötü insanı olarak görmüş ve hayatından çıkarmıştır. Hayvanlar böyle değildir:

“– Amca ben tatlılıkla konuşurum.

- İşte benim de diyeceğim o ya. Bak bunca yıllık inek sağır yengen. İnekler ona süt sağdırmazlar, ya bakracı teper, ya da kendilerini kasıp süt bırakmazlar. Sen kim oluyorsun da bu ineklere sözün geçiyor.

- Ben bu köye düşmüş. Allah'ın bir garibiyim amca.

- Allah bir kulundan geçmez kızım. Benim diyeceğim, tatlılıkla senin her işi yaptırdığındır.

- Ben insanları, hayvanları seviyorum amca. Ben yem versem civcivler tepeme çıkıyor, elimden yiyorlar. ” (Tuğcu 1998: 45-46)

Bilge, teyzesinin aksine vefalı insanlar ve vefalı hayvanların yanında yaşamaktadır. Onlar onun kıymetini bilmektedirler.

Küçük bir ekmek, bir peynir parçası vermekle hayvanlar insanı çok severler. İneğinden, kısırağına, köpeğine kadar Bilge'nin verdiği ufacık yiyeceğin karşılığını sevgi olarak verirler. Bilge o kadar hayvan sevgisiyle doludur ki ona göre hayvanlar da insanların yediği yiyeceklerden yemelidirler:

“Ara sıra bir ekmek parçası, tatlı bir yemiş vermekle hayvanlar insanı çok seviyorlardı. Ahırın önünde geceleri başıboş bırakılan yaşlı köpek yalnız yal yiyordu. Kepek gibi mısır unu gibi bir şeyleri su ile karıştırıp çorba gibi yaparak bu hayvana veriyorlardı. Köpek yal denilen bu yemeğini şak şak içiyordu.

Başka bir şey yüzü gördüğü yoktu.

Her zaman gelen komşulara bile hırlayan, kötü kötü bakan köpek beni çok seviyordu.

Ne diye kapacak beni? Ara sıra bir peynir parçasını, yarım dilim böreği aşırıp önüne attığım zaman aklı başından gidiyor.

Kısrak da öyle. Şerif Efendi ağır vücudu ile bindiği zaman hayvan herhalde sıkıntı çekiyor. Ama ben nihayet elli, elli beş kiloyum. Sonra boynuna doğru sıyrılıp ayağımı aşıyorum. Tabii, ara sıra avucumdan yalattığım toz şekerin de büyük etkisi oluyor” (Tuğcu, 1998: 48).

Teyzesinin kendi kızının yaptığı yanlış davranışı Bilge'ye yüklemesi, kendi kızının yapacağını aklına bile getirmeden Bilge'yi cezalandırması, onu aşiftelikle suçlaması, yaptığı bütün iyi davranışları bir anda silmesi Bilge'nin hayatına mal olmuştur. Bilge okuyup öğretmen olmak isterken şimdi üvey babasının gönderdiği bir köyde üvey babasının kardeşi ile yaşamaktadır. Şerif Bey ve Nazife Hanım teyzesinin onu bir anda silmesine karşılık Bilge'yi anlayıp dinlemişlerdir. Onun böyle bir şey yapmadığından emindirler. Geleceğini yok eden teyzeye karşılık ona güvenen ve inanan Şerif Bey ve ailesini görürüz. Öz

teyzesinden göremediği sevgiyi Bilge'ye onlar verir. Sevgiye, ilgiye öylesine açtır ki gerçek sevgiyi hayvanlardan görür:

“Tabii bu ateş böcekleri bana yalıtı ve eski günleri hatırlatıyordu.

Artık vurulan yerlerimde acı yoktu.

Ama ne zaman düşünsem gözlerim doluyordu.

- Ben ne suç işlemiştim?

- Bu aşiftelik nereden çıkmıştı?

İşte okuyacak, öğretmen olacak olan Bilge bir köye atılmıştı. Orada yaşayacak ve artık, belki orada ölecekti. Anasız, babasız, kimsesiz.

Bu kimsesizlik beni zaman zaman çocukça hareketlere zorluyordu. Gidip ineklerin, ya da kısrağın boynuna sarılıyordum. Bu ağzı dili olmayan hayvancıklar halleriyle bana karşılık veriyorlardı. İnekler başlarını koluma sürüyorlardı. Kısrağın ellerimi kokluyordu.

Yeni yavaşmanın karısı bana sesleniyordu:

- Gızım, inek süsecek seni, geri dur. İneğin süseceği yoktu. Ben onun boynuna asılıyordum. Boynuzlarını bir ağaç dalı gibi zorluyordum. Ellerime, kollarıma değen sıcaklıkları beni hoşlandırıyordu. Bu hayvanlar kendilerini kasıp, sütlerini bırakmadıkları zaman ben gidip onları okşuyordum veya avucumdaki ceviz parçalarını, ya da bir iki bademi yedirdiyordum. Bu hayvanlar beni sevdiği kadar hiç kimseyi sevmiyorlardı” (Tuğcu, 1998: 52-53).

Hayvanlar Bilge'ye öz akrabasından daha yakın ve minnettardılar. Teyzesinin kızı Sevim asıl suçlunun kendisi olduğunu annesine söylemiştir. Acı gerçek yıllar sonra ortaya çıkacaktır fakat Bilge'nin öğretmen olma isteği artık bir hayaldir. Bilge hayvanların değil insanların yapacaklarından korkmaktadır. Bilge, hayvanlara gösterdiği ilginin karşılığını alır. Fakat teyzesi onu tanımamıştır. Teyzesinin ona yaptıklarına karşılık Bilge, yaşadığı yerdeki insanları, hayvanları ve ağaçları bile sevmektedir:

“Ara sıra, Şerif Efendi:

- Bilge Hanım kızım, diyordu. Sana çok alıştık. Evimize neşe getirdin. Ama sen bir şehir kızısın, sana köyler yaramaz. Bir bildiğin var mı?

- Hayır, diyordum. Ben büyük şehre küstüm. Burada rahatım iyi. Sizleri, hayvanları, komşuları, ağaçları seviyorum.

Ağaç sevgisi de bir kavak ağacından geliyordu. Önümüzde, biraz sağa doğru, set üstünde birkaç kavak ağacı vardı. Orada yıkılmış, kerpiçleri ufalanıp toprak olmuş bir de ev kalıntısı.

Bir gün orada bir adam görmüştüm. Balta sesleri duymuş, neden sonra bahçeye çıkınca, yaşlı bir adamın kavakları kesmekte olduğunu görmüştüm.

Bir tek kavak ağacı kalmıştı. Adam onu da devirmeğe hazırlanıyordu. Yanına gittim. Neden ağaçları kestiğini sordum:

- Keresteciye satacağım, dedi” (Tuğcu, 1998: 50-51).

Bilge aklına gelen ani bir fikirle ağaçların bulunduğu tarlayı almaya karar verir. Asıl amacı oradaki yeşilliğin, ağacın korunmasıdır:

“– Sen bu ağacı kesme.

- Neye kesmeyeyim?

- Ben bu kavağı çok seviyorum.

- Ben de ağaçları severim, ellerimle diktim bunları. Ama neyleyim ki, kalktık şehre göçtük.

- Sen kestiklerini al, git, buna ilişme. Ben bu bir evlik yeri parasını verip senden alırım” (Tuğcu, 1998: 51).

Annesinin ölümünden sonra Bilge’yle teyzesi ilgilenir. Onu korur, kollar, eniştesi de Bilge’yi kendi kızları gibi sevmektedir.

Karı koca kimsesiz olduğu için Bilge’ ye ne yedirip içireceklerini şaşırırlar. Kendi kızları Sevim onların bu ilgisini kıskanır. Fakat Selma Hanım, kızına rağmen Bilge’nin tüm ihtiyaçlarını karşılar. Bilge teyzesinden çekinmez, bir ihtiyacı olduğu zaman ondan ister:

“ Bir şeye ihtiyacım olursa onu teyzeme söyledim. Yeni bir çanta, bir dolma kalem. Çiçekli bir şiir defteri.

Teyzem bunları ne yapar yapar, alırdı. Ara sıra içinden gelerek beni koynuna alır, bana sarılırdı” (Tuğcu, 1998: 8).

Bilge, teyzesini gösterdiği sevgiden dolayı annesi yerine koyar:

“ Eniştem çok iyi bir insan olduğu halde, teyzem yine kusurlarını bulur, kendisine üzüntüler çıkartır, hatta ağlar, sızlar, benimle dertleşirdi. Doğrusu kadıncağız bana anne yerine geçmişti” (Tuğcu. 1998: 8).

Selma Hanım'ın kızı Sevim'de okuma isteği yoktur. Selma Hanım okuyup öğretmen olmak, kendi ayakları üzerinde durmak isteyen Bilge'nin her zaman yanındadır ve onun en büyük destekçisidir:

“Halbuki, ben annemi ve babamı kaybettikten sonra, kimseye muhtaç olmamak için okumak, kendimi kurtarmak istiyordum. Üç yıl daha okur, en az bir öğretmen olurum.

Teyzem, ortaokul tatil olur olmaz beni liseye yazdırmak için okula gelmiş, benim ortaokul belgemi almıştı. Resimlerime, okula verilecek zarflara kadar her şey hazırды. Gitmiş, okulu da görmüştük.

Ortaokul arkadaşlarım da bu liseye yazılıyorlardı. Orta tahsil yapmanın sevinci içindeydik. Ben on yedi yaşında liseyi bitirecek sonra da üniversiteye gidecektim” (Tuğcu, 1998: 8-9).

Kendisi okuyamayan fakat yeğeninin okumasını isteyen Selma Hanım, yalının yan komşusunun getirdiği mektuplar yüzünden bir canavara dönüşür. Daha mektupları okumadan altında gördüğü “Ateş Böceği” isminden dolayı hemen Bilge'yi suçlar. Bilge ateş böceklerini sevdiği için ona “Ateş Böceği” lakabı verilmiştir. Teyzesi komşusunun oğlu Cemil ile oynaşmanın, aşiftelik yapanın daha küçük bir çocuk olan Bilge olduğunu düşünür. Genç bir kız olan kendi kızı Sevim'in aşüftelik yapacağını aklına bile getirmez. Komşusunun getirdiği mektuplardan sonra sevgi ve iyilik dolu teyze rolünden çıkarak kötü, acımasız bir teyzeye dönüşür:

“Kadın çekilip gitmiş, teyzem mutfağa dönmüştü. Ben ne olduğunu merak ediyordum. Biraz sonra teyzem beni mutfağa çağırdı. Gittim. Mutfanın yanındaki çamaşırılığa doğru sırtımdan itti. Kendisi de girdi içeriye, kapıyı kapattı. Çamaşırılık loştu. Birdenbire insan çevresini göremiyordu. Ama teyzemin hırsıyla soluduğunu görüyordum.

Birden beni kolumdan yakaladı, yüzüme bir iki tokat indirdi, yere yuvarlandım.

- Ben sana ne yaptım teyze, diye bağırmaya başladım.

- Bana ne yapabilirsin aşifte, dedi. Sen kendi kendine ettin. Bu yaşta edepsizliği ele aldın. Yazıklar olsun sana verdiğim emeğe.

Sonra tekme ile eline geçen çamaşır değneği ile bana vurmaya başladı.

Ben orada, çamaşırılığın döşemesi üstünde bayılmışım” (Tuğcu, 1998: 12).

Teyze Selma Hanım, o güne kadar Bilge’ ye yaptığı bütün iyilikleri başına kakmıştır. Yaptığı bütün iyiliklerin hıncını çıkarırcasına onu öldüresiye dövmüştür:

“ Gözlerimi yattığım odada açtım. Akşam olmuş, eniştem Ekrem Bey gelmiş. Gözlerimi açtığım zaman yarı çıplak bir haldeydim. Yabancı bir adam beni muayene ediyordu. Onun:

- Ekrem Bey, pencereden düşmekle insan böyle çürükler içinde kalmaz, dedi. Bu kız dayak yemiş, öldüresiye dövülmüş.

Gelen adam herhalde doktordu. O gece, o odada yalnız yattım. Acıdan ağrıdan uyuyamadım. Durmadan inledim. Sevim ablam başka yerde yatırılmıştı. Ertesi sabah eniştem:

-Selma, diye bağırdı. Bu kız ne yaparsa yapsın, böyle öldüresiye dövmeğe hakkın yok. Duymadın mı, doktor ne dedi. Çürüklerden birinin içinden bir kan pıhtısı kalbe, ya da beyine giderse kız ölür, dedi.

Teyzem:

- Gebersin, dedi” (Tuğcu, 1998: 12-13).

Selma Hanım, anne yarısıyken, sevgi dolu bir teyzeyken kötü bir teyze, canavara dönüşmüştür. Onun kişiliğinde iyilikten kötülüğe, acımasızlığa geçişi görürüz. Bu öyle bir kötülük ve acımasızlıktır ki Bilge’nin geleceğine mal olmuştur. Okuyup öğretmen olabilecek Bilge ömrünün en güzel günlerini köyde geçirmiş ve ömür boyu köyde yaşamaya mahkum olmuştur. Teyzesi tüm gerçekleri öğrenmiş pişmanlıklar içinde ölmüştür. Fakat her şey için çok geçtir artık:

“Annem iki yıl önce öldü. Ben evleninceye kadar sinirli, huzursuz ve acılı bir kadındı. Bana daima:

– Kızı kendi haline bırakmamalıydım. Onun sevgiye ihtiyacı vardı, onu tatlılıkta avutmalıydım, diyordu.

Sonra, bazen sinir krizlerine yakalanıyor, yüzü gözü seyiriyor:

– Sevim, diyordu, ben onu tokatladıkça bütün yetimliği, bütün öksüzlüğü ile yüzüme bakıyor: “Ben sana ne yaptım teyze?” diye ağlıyordu. Benden başka güvenecek kimsesi yoktu. Bana sokulmak, sarılmak istiyordu. Ben onu yere çarptım, vurdum vurdum vurdum.

Annem bu sahneyi bilmem kaçınıcı defa anlatıyor ve her defasında da katıla katıla ağlayarak bir baygınlık geçiriyordu.

Bir defa babam apartmana gitmiş, üvey annenden senin köye yollandığını öğrenmişti. Annem:

– Kız okuyacaktı, öğretmen olacaktı, kendisini kurtaracaktı, diyordu.”

Bir zaman böyle geçti. Annem tamamiyle kendi aşırı titizliğinin cezasını çekiyor ve ıstırabından eriyordu” (Tuğcu, 1998: 57-58).

Selma Hanım, yeğenine yaptıkları yüzünden pişmanlıklar içinde ölmüştür. Bilge’yi aramaya, özür dilemeye cesareti yoktur. Çünkü onun geleceğini mahvetmiştir:

“ Bilge, kardeşim, bir insanın daha fazla ıstırap çekmesine imkân göremiyordum. Zavallı annemin yüzünden gözyaşlarına karışan bir zehir akıyordu sanki.

Senin suçsuzluğun ortaya çıkınca seni aramağa korktu. Senin yüzüne bakamayacaktı. Senin kendisini ayıplayacak olan gözlerinden utanacaktı.

Ama bizim evlenmemizden sonra, artık bir daha kalkamayacak olduğu hasta yatağına serildiği zaman bana, babama, Cemil’e yalvardı:

O kızı bulun, o beni affetsin. Her şeyi anlatın ona, dedi” (Tuğcu, 1998: 61).

Teyzesinin Bilge’yi üvey anne ve babasının yanına bir eşya gibi bırakıp gitmesinden sonra üvey annesi Semiha Hanım ona yapmadık eziyet bırakmaz. Zaten ona katlanmasının tek nedeni oturduğu evin yarı hissesinin ona ait olmasıdır. Teyzesi Selma Hanım’dan çekindiği için sevmese dahi ona iyi davranmak zorunda kalan Semiha Hanım, Bilge’ye her türlü kötülüğü yapar:

“Her gün iki nöbet ağlıyordum. Üvey annem kapıyı üstüme kilitliyor, çıkıp komşuları dolaşıyordu. Bazen bana mutfaktaki bulaşıkları yıkıyor, bazen taşıdığı, muşambaları sildirtiyordu. Bu işleri sesimi çıkartmadan yapıyordum. Aptal gibi olmuştum. Daima dalgındım, bana seslenildiği zaman duymuyordum...” (Tuğcu, 1998: 16).

Teyzesinin yaptıklarını hazmedemeyen, neden dayak yediğini bir türlü anlayamayan Bilge, teyzesinden yediği dayak aklına geldikçe gözyaşlarını tutamaz. Ağladığını duyan üvey annesi ise ona türlü hakaretler eder:

“ Dünya başıma yıkıldı. Ne yaptım, suçum neydi, bilmiyorum. Bunu bana kimse anlatmadı. Bana haber vermeğe, neden belirtmeğe gerek görmediler.

Aklıma geldikçe, dizlerim, kalçalarım sızladıkça gözlerimden ip gibi yaşlar iniyor. Üvey annem kapıyı açıp:

- Yaşı yerlerde sayılasıca aşifte, diyor.

İçerdeki konuşmaları duyuyorum. Kadın birden bana karşı acımasız olmuştu:

- Cezmi, diyor. İnsan namusu için yaşar. Başımıza aşifte olup çıkacağına gebersin daha iyi.

Üvey babam daha ağırbaşlı:

- Bana bak Semiha, diyor. Böyle saçma sapan konuşma. Bilge bir damla çocuk. Onu öksüzlük, yetimlik perişan etmiştir.

Kadın inatçı:

- Öksüzün şeytanı çok olur derler. Zaten bize ne! Biz ne yaptık? Suç bizim mi? Geberirse gebersin. Eşek sudan gelinceye kadar ben mi dövdüm? Şimdiye kadar elimi kaldırdığımı gördün mü?

Geberirse ne olur, ortadan kalkar, bu dairedeki hissesi de bize kalır” (Tuğcu, 1998: 10-11).

Kemalettin Tuğcu'nun *Ateş Böcekleri* çocuk romanında iyiyken yaptığı bütün iyilikleri unutturarak kötü, acımasız bir teyzeye dönüşen Selma Hanım ve acımasız üvey anne Semiha Hanım'ın kişiliğinde sevgi kavramı olumsuz yönde verilir. Bilge'ye tamamen yabancı biri olmasına rağmen üvey baba Cezmi Bey' de de sevgi kavramını olumlu yönde görürüz:

“Cezmi Bey ertesi gün kalkıp eniştemin dairesine gitmiş. Eve gelince üvey anneme:

Kadın yeminliymiş, dedi. Kızı istemiyor. Artık hiçbir işine bakmazmış.

- Peki, ne olacak? Başımıza mı kalacak bu?

- Semiha, bu kızın bu evde yarı hissesi vardır. Başımıza kalacak ne demek. Sokağa mı atacaktık?

- Ben istemem başımda.

- Sen istemezsen ben isterim.

Vicdan denilen bir şey vardır.

- İyi ama bu ahlaksız.

- Ahlaklı, ahlaksız, sen onun anasının hissesine, eşyasına konarken iyi miydi?

- Ben onun peşinde mi koşacağım!

- Sana bir şey yap diyen yok. Bu çocuk on dört yaşına yeni girdi. Şimdiye kadar hiçbir kötülüğünü görmedik. İki kişinin doyduğu yemekten o da doyar. Bak sana söyleyeyim. Ben bu kıza bir fiske vurduğunu istemem.

- Elin şıllığından bana ne?

- Ağzını topla, artık böyle laflar da söyleme. Zaten geçim sıkıntısı içindeyiz. Büsbütün ağzımızın tadı kaçmasın” (Tuğcu, 1998: 14-15).

Cezmi Bey'in Bilge'yi okutacak maddi gücü yoktur. Onu Semiha Hanım'dan ve komşulardan uzaklaştırmak için çocuğu olmayan ağabeyi Şerif Bey'in yanına köye göndermeye karar verir:

“Cezmi Bey bir akşam bana bir çift ayakkabı, bir kazak, bir iki çorapla çamaşır filan getirdi. Bunları büyükçe bir bavula koymuştu. İşte o akşam üvey anneme de söyledi. Ertesi sabah beni otobüse götürecekti. Evdeki giysilerim bavula kondu. Ben artık babamın evinden ve doğduğum şehirden uzaklaştırılıyordum.

Sabahleyin erken kalktık. Ayrılırken üvey annemin elini öptüm. Bana:

- Göreyim seni, dedi. Gittiğin yerde aşiftelik et de kötü bir kız olup ortaya düş.

Cezmi Bey:

- Aklını başına al kadın, dedi. Hayırlı yolculuklar dileyeceğine, tekrar kavuşmayı isteyeceğine, abuk sabuk sözler söylüyorsun.

Ben bu adamın da elini öptüm. Adamcağız başımı okşadı:

- Güle güle git Bilge, dedi. Allah yardımcın olsun” (Tuğcu, 1998: 19-20).

Bilge, nereye, hangi köye gittiğini bilmeden, başına geleceklerden habersiz yola koyulur. Üvey babası ona teyzesinin ve üvey annesinin yapmadığı iyiliği yapmış onu köydeki ağabeyi Şerif Bey’in yanına göndermiştir. Şerif Bey ve Nazife Ana’nın bir çocuğu olmamıştır. Nazife Ana, Bilge’ye kendisinden önce gelen kötü sanından dolayı ilk başta kötü davranır. Zamanla Bilge’yi tanıdıkça ona karşı olan davranışları olumlu yönde değişir. Şerif Bey, Bilge’ye geldiği günden itibaren iyi davranır:

“ Şerif Efendi yufka ekmeğini yemediğimi görünce Ömer’i bakkala yollamış, somun dedikleri bizim bildiğimiz mayalı ekmeği aldirtmişti. Artık her gün iki ekmeğe geliyordu. Şerif Efendi yemekte bulunduğu için benim neleri yediğimi görüyordu. Bazen, yemek üstüne, testiden bir bardak pekmez koyar:

- İç şunu, derdi.

Kilerden bana ceviz sucuk, pestil, ceviz filan veriyordu. Akşamları da yattığım odanın kapısını açtırır, soğğun kırılmasını isterdi” (Tuğcu, 1998: 31).

Şerif Efendi Bilge’yi evladı yerine koyar. Bilge’nin köye, onların yanına gelmesiyle hayatlarına renk gelir. Bilge onların hayatına şehir hayatını, modernliği getirir:

“– Kızım, dedi. Sen benim evladımsın. Kısmet oldu yanımıza geldin, evimize tat tuz geldi. Bu evde yalnız senin sesin yeter. Ne dilersen yap. Ben yaşlı bir adamım. Benim kusuruma bakma.

- Benim seni rahatsız etmeğe hakkım yok, dedim.

- Yok be kızım, dedi. Sen bize geldin, az iş etmedin. Biz ocağın başında yere çöker, iki kat yemek yedik. Tavuklar gibi bir kaba el uzatırdık. Sen şehir adeti getirdin bize. Cam bardakla su içmek benim de hoşuma gidiyor. Şöyle ışığa doğru tuttun mu taze suyu görüyorsun. Biz toprak çanaklarla su içerdik, bakır maşrapayı başımıza dikedik İçine börtü böcek mi düşmüş, bilmezdik, Yattığımız yataklığın bile kırmalı bir eteği var. Haftada iki kez

analığını hamama sokuyorsun. Gayri ekşimiş yemek gibi kokmuyor kadın. Bakıyorum, üstünde incecik bir gömlek var. Şerif Efendi bir hayli sayıp döktükten sonra elini başıma da koyarak okşadı ve çekilip gitti” (Tuğcu, 1998: 44-45).

Bilge, şehirde kaybettiği tüm sevgileri köyde yeniden bulmuştur. Şerif Beyler ona, o da onlara ve köye alışmıştır. Hiçbir sevgisi karşılıksız değildir:

“Bütün sevgilerimi, bütün ilgimi İstanbul’da kaybetmişim. Köyde biraz güç olmuştu ama, kaybettiğim her şeyi bu insanlardan kazanmışım. Hayvanlar bile beni seviyorlardı.

Bir iki defa Şerif Efendi bana sormuştu:

- Kızım, bunca paran var, babandan kalma aylığın da var. İstanbul’a gitmek için bir niyetin var mı?
- İstanbul’a mı? Hayır, diyordum. Belki bir gün başka bir şehre giderim. Ne için soruyorsun amca?
- Senden ayrılması güç olacak kızım. Böyle bir niyetin olursa kulağımıza koy. Birden şaşmayalım.
- Şimdilik aklıma geldiği bile yok” (Tuğcu, 1998: 54).

Kemalettin Tuğcu’nun bu çocuk romanında hikâyeye adını veren bir de ateş böceği sevgisi vardır. Bilge’nin başına ne geldiyse ateş böceği sevgisi yüzünden gelmiştir. Sevim ve Cemil içtikleri sigaranın kırmızı ışığı ile anlaşılır. Etrafta ateş böceği çok olduğu için onların sigara içtikleri anlaşılmaz ve iki sevgili böylece rahatlıkla anlaşılır:

“ Ablam ay karanlığı gecelerde bahçede, kuytu bir yerde sigara içerdi. Onun sigara içtiğini teyzeme söylemezdim. Sonra Cemil ağabey de duvarın arkasına gelir, orada sigara içerdi.

Sigaranın kırmızı ışığına bakan ablam:

- Ateşböceği gibi, derdi. Ama böceklerin ışığı gibi yanıp sönmüyor.

Bazen, büyükçe bir böcek bir duvar kovuğuna girerdi. Orada hiç açılmadan fosfor ışığının yandığını görürdük, Ablam:

- Herhalde bu ihtiyar bir ateş böceği derdi. Baksana artık dolaşmıyor. Orada, olduğu yerde ölecek (Tuğcu,1998:17).

Bilge, zaman geçip kafasının içi durulduğu zaman bütün bu başına gelenlerin neden olduğunu anlamıştır fakat iş işten geçmiştir. Okuyup öğretmen olmak isteyen Bilge okuyamamış, en büyük hayaline kavuşamamıştır. Doğduğu şehirden ayrılıp bir köyde hiç tanımadığı insanların yanında yaşamaya mahkum olmuştur.

Ateş böceği sevgisi yüzünden Bilge'ye "ateş böceği" lakabı verilir. Teyzesi de mektupların altındaki ateş böceği yazısını görünce hiç düşünmeden onu suçlar. Halbuki asıl suçlu olan kendi kızıdır:

"Hava karardıktan sonra, ateş böcekleri görünmeye başladılar. Eniştem:

- Kızım derdi. Seninkiler gene sükun ediyor. Fenerini eline alan karanlıkta dolaşmaya başlıyor.

Ben çok seviyordum bu ateşböceklerini. Onları sevdiğim için bana da Ateşböceği adını takmışlardı" (Tuğcu, 1998:6).

Ateş böceği sevgisi onun hayallerini bitirir ve onu bilmediği yerlerin, bilmediği insanların arasına gönderir:

"Ben okuyup öğretmen, ya da büyük bir memur, nihayet bileğimde altın bilezik bulunan bir sanatkâr veya çalışan ve faydalı olan bir insan olmak isterdim.

Kader beni bir köye atmıştı. Hiç tanımadığım insanlar arasındaydım. Beni artık yadırgayan yoktu. Köy beni sindirmişti sanki. Şerif Efendi ile karısı beni yavaş yavaş bir kız evlat kişiliğinde görüyorlardı" (Tuğcu, 1998: 42-43).

Ateş böceği oyunu Sevim ve Cemil'in kavuşmasını, evlenmesini sağlamıştır. Gerçeği öğrenen Selma Hanım yeğeninin hayatını mahvetmenin ıstırapı içinde ölmüştür. Sevim de annesine gerçeği söylememenin üzüntüsünü yaşar:

"Bize dinmeyen bir ıstırap, geçmeyecek bir acı bıraktın Bilge. Daha doğrusu biz senin bütün hayatını mahvettik. Kendi kendini idareye çalışan seni, bir çiçek gibi koparttık ve ayak altına attık.

" Kim bilir, o üvey ana ile üvey baba sana nasıl hakaret ettiler. Onların karşısında neler çektin kardeşim" (Tuğcu, 1998: 61).

Yıllar sonra Sevim, Bilge'nin adresini bulur ve ona tüm gerçekleri anlatan bir mektup gönderir. Daha çocuk yaştaiken aşifteliğin ne olduğunu bilmeden aşifte damgası vurulan Bilge'nin üzerinden büyük bir yük kalkar. Suçsuzluğu açığa çıkmıştır. Ateş böceği sevgisi hayatının karmasına sebep olan Bilge, gerçeklerin açığa çıkmasından dolayı mutludur.

Son Çocuk'ta sevgisiz büyümek zorunda olan Erdi'yi görürüz. Üvey anne ve babası Erdi'nin ailesinden kalan eve yerleşmişlerdir. Üvey baba Remzi Efendi yetim aylığını da istediği gibi harcar. Çalışmaya gerek görmez, onun isteği Erdi'ye ailesinden kalan evi sattırarak parayı üzerine geçirmektir. Erdi evi satmayacağını söyler. Bunu duyan karı-kocanın aralarında geçen konuşmadan geçimlerini sağlayan ve evinde oturdukları Erdi 'ye karşı bir minnet bile duymadıkları anlaşılır:

“ Bir gün kendimi tutamadım ve:

- Babamdan kalan evi satmayacağım, dedim.

Remzi Efendi ellisine yaklaşmış, ipsiz sapsız biri. Günlerce sinsi bir öç ile parladı, dişlerini sıktı. Bir şeyler söylemeye kalktı, ama Nazmiye Hanım onu susturdu:

- Ne olursun, kendine gel.

Remzi Efendi sözlerini yuttu, ama biliyorum ki bana diş biliyor. Elinden gelse, beni bir kaşık suda boğacak.

Bir gece yattıkları odada seslerini duydum:

- Şeytan diyor ki şu oğlanın kafasına bir iskemle vur da gebert.

Nazmiye Hanım:

O zaman ne olur, dedi. “ Sen burada evinde oturduğun, ekmeğini yediğin adamı vurursan ne kazanırsın?”

Sonra sesini daha da indiriyordu:

- Sabırlı ol onunda açlık, yokluk canına yeter. Kendisi bize daireyi satmayı teklif eder. Bir kere parayı kendi adımıza bankaya yatırdık mı, o artık hava alır.

İşte ben bu sözleri duymuş ve başıma gelecekları onların kendi ağızlarından duymuştum” (Tuğcu,1998: 11-12).

Remzi Efendi ve Nazmiye Hanım, Erdi' ye evi sattırıp onu sokağa atacak kadar vicdansız ve sevgisiz insanlardır. Minnet duymaları gereken Erdi' yi ortadan kaldırmayı düşünecek kadar sevgiden yoksun insanlardır.

Siyahlı Kadın'da sevgi teması ikiz kardeşlerin, Samiha ve Saniha Hanımların Ekrem Bey'e duydukları sonsuz sevgi ile karşımıza çıkar. Samiha ve Saniha Hanım birbirlerine o kadar benzemektedirler ki öz anne ve babaları bile saçlarına farklı renkte kurdeleler taktıkları halde bir süre sonra hangisine hangi renk taktıklarını unuturlar. Kızlar hem fiziksel hem de duygusal yönden adeta bir elmanın iki yarısıdır. Akılları ermeye başlayınca ayırt edilmeyelim diye kurdeleleri kendileri çıkarıp atarlar. İki farklı beden tek bedendeymiş gibi hareket ederler:

“İki bebek aynı zamanda ağlıyor, aynı zamanda acıkıyor, aynı zamanda uyuyor. Ayrı birer mideleri, kafaları, yürekleri olduğu halde, bir tek beden gibi ıstırap veya sevinç duymaları inanılır gibi değil. Ne gariptir ki birisini yavaşça beşiğinden alıp kaldırırsanız, diğeri bunu duyuyor ve gözlerini açıyor. Çocuklarımın üzerinde çeşitli etütler yapıyorum” (Tuğcu, 1998: 47).

İkiz kardeşler birbirlerini o kadar sevmektedirler ki her şeyleri ortaktır:

“Onların birbirleriyle olan ilişkileri de dikkati çekiyor. Bir bebeğin üzerine ikisi de iğiliyorlar. Sofrada, mama tabaklarının ayrı olmasını kabul etmiyorlar. Yan yana oturup aynı tabaktan yiyorlar.

Birisi kalkarsa diğeri hemen onu takip ediyor, pencereden birlikte bakıyorlar, bir salıncakta birlikte sallanıyorlar, birisine bir şey verildiği zaman kardeşine de verilmesini bekliyorlar.

Çocukların birbirlerine sarılarak uyumaları da insana dikkat veriyor. Bu dereceye kadar aynı şeyleri paylaşmak, aynı isteklerde bulunmak, ve aynı açlığı veya susuzluğu duymak insanı şaşırtıyor. Bir bardak suyu içmek için aldıkları zaman yarısını muhakkak kardeşlerine uzatıyorlar” (Tuğcu, 1998: 48).

Fiziken ve ruhen birbirine bu kadar benzeyen ikiz kardeşleri kimse birbirinden ayıramaz. Samiha hukuk fakültesi okuyan Ekrem Bey'e aşık olmuştur. Onu babasıyla tanıştırmak ister. Fakat daha önce Saniha ile tanıştırmalıdır:

“– Dikkatli ol, dedim. Kapılma.

Samiha:

- Ben o kadar budala değilim, dedi. Fakat bu çok ciddi ve akli başında bir genç, görersen muhakkak takdir edersin. Yarın için sözleştik.

- Bunu yapmamalıydın, dedim. Erkeklerin randevularını hemen kabul etmek gerekmez.

- Ben gitmeyeceğim baba, dedi. Benim yerime kardeşim gitsin.

- Peki neden o?

- O da görsün.

- Bu ilgiyi hemen kesseniz fena olmaz.

- Sırası gelince kesmesini biliriz baba.

- İyi ama kardeşinin sen olmadığını fark etmez mi ?

- Hayır. Sen bile bizi birbirimizden ayıramıyorsun.

- Peki ya konuştuklarınız?

Samiha tanıştığı genç ile görüşmek için kardeşini yolladı. Ben kızlarımın bir taraftan bir açık vereceklerini sanırdım fakat ikisi de son derece zeki. Sonra güzellikleri karşılarında- kini adeta büyülüyor” (Tuğcu, 1998: 50).

Samiha ve Saniha aynı gence aşık olmuşlardır. Saniha Ekrem Bey'i yalıya davet eder. Aşık oldukları gence öyle bir saklambaç oyunu oynarlar ki genç aşık hiçbir şeyin farkında değildir:

“ Samiha' nın tanıştığı genci Saniha yalıya davet etmiş. Bu neden ile biraz azarladım onları. Fakat olanlar olmuştu. Geri dönemezlerdi.

Pazar günü, narin bir genç yalıya geldi. Fakat oynadıkları oyunun meydana çıkmasını istemeyen kızların ikisi birden ortaya çıkmadı. Samiha karşıladı geleni. Bir aralık o ortadan kayboldu. Onun yerine Saniha konuşmaya devam etti. Yalıyı gezdirdi, kütüphaneyi gösterdi” (Tuğcu, 1998: 50-51).

Baba Arif Bey, oynanan saklambaç oyunundan rahatsız olur. Fakat ikiz kardeşler Ekrem Bey'e delicesine aşık olmuşlardır. Aralarında hangisinin evleneceği tartışma konusu olmuştur bile:

“Doğru söylüyorsun ama bu gence karşı oynadığınız saklambaç oyunu çok tehlikeli.

- Kime ne zararı var baba?
- Bir gün bu oyun ortaya çıkar.
- Çıkarsa ne olur?
- İkiniz birden mi bu gençle evleneceksiniz?
- Kızlar sustular. Birbirlerine baktılar.

Samiha:

- Yalıya davet eden de benim.
- Ben onunla evleneceğim.
- Neden sen evleneceksin de ben değil!” (Tuğcu, 1998:51).

Tehlikeli durumu fark eden Arif Bey, bu evliliğe karşı çıkar. Bu sevgiden, aşktan doğacak tehlikeyi fark etmiştir:

“İş sarpa sarıyordu. Ağırlığımı ortaya koymak istedim:

- Bu şartlar altında ikiniz de evlenemezsiniz, dedim. Evlilik köşe kapmaca veya saklambaç oyunu değildir. Ayrı ayrı çevrelerde ayrı ayrı gençlerle tanışmanız, birbirinizin hayatına girmemiz gerekir”(Tuğcu, 1998:51).

Akıllı, zeki kızlar olan Samiha ve Saniha babalarının üzerine gitmenin kimseye bir faydası olmayacağını düşünürler. Bir süreliğine bu konuyu kapatmış gözükürler. Arif Bey de Samiha'yı istemeye gelen Ekrem Bey'e bu evlenme işinin olmayacağını söyler. Samiha'ya delice aşık olan Ekrem Bey de bu evliliğin önündeki her engelli aşabileceğini dile getirir:

“Ama her şeye rağmen ben sizin kızıyla mutlu olabileceğinizi zannetmiyorum.

- Niçin efendim, ne engel var. Ben her koşula razıyım.
- Bilmediğiniz, tahmin bile edemeyeceğiniz engeller vardır oğlum.
- Ben bu engelleri aşarım efendim.

- Yeter oğlum, ne sen üzül ne de beni uğraştır. Olamaz, dedim. Olamaz işte. Daha fazla araştırma.

Delikanlı hakiki bir üzüntü içinde çıktı, gitti. Kendi kendime:

- Ne olurdu, dedim. Bu delikanlıdan da iki tane olmuş olsaydı” (Tuğcu, 1998: 52).

Birbirlerine delicesine aşık olan, Samiha ve Ekrem Bey Arif Bey’in ölümünden sonra evlenirler. Ekrem Bey, Samiha’yla evlendiğini zanneder fakat onu çılgınca seven ikinci bir kişi daha vardır: Saniha. İkisi Ekrem Bey’i öylesine severler ki paylaşmaya bile razı olurlar:

“- Doktor Arif Bey’in sizi kızı ile evlendirmemesine neden olan, onların ikiz olmalarıydı. Adamcağızın vefatından sonra siz evlendiniz, ama hangisiyle?

Ekrem Bey, kekeleyerek:

- Hangisiyle mi? Dedi.

- Evet kiminle evlendiniz?

- Samiha ile.

- Evet. Nikah memurunun karşısında Samiha Hanım ile beraberiniz.

Fakat bu hal, iki kız kardeşle, daha doğrusu, birbirinden ayırt edilemeyecek kadar benzer olan iki kardeşle birlikte yaşamanıza engel olmadı.

Ekrem Bey yanında bulunan Samiha Hanıma döndü:

- Doğru mu?

Samiha Hanım:

- Evet, dedi.

- Beni kardeşinle paylaştın, öyle mi?

- Biz birbirimizden ayrılmayacak kadar ikiz, birbirine benzer iki kardeşiz” (Tuğcu, 1998: 55).

Ekrem Bey, yıllar sonra Arif Bey’in neden onların evlenmelerine izin vermediğini anlamıştır. Eşinin iki bedenli bir yaratık olduğunu düşünen, bu yüzden sinirleri yıpranan Ekrem Bey geç de olsa gerçekleri öğrenmiştir:

“- Biraz açıklayabilir misin?

- Hayır, bunların anlatılması mümkün değil. Anlatsam da inanmazsın.

Mesela bazen yalıya gelirim. Samiha yukarıda, üçüncü katın

balkonundadır. Hatta bana el sallamıştır. Fakat kapıdan girer girmez antrede kendisiyle karşılaşırım yirmi ikişerden kırk dört basamak merdiveni bir anda inmiş ve karşıma çıkmıştır. Nefeslerinde hiçbir telaş ve sıkıntı yoktur. Sanki koşarak gelen o değildir. Sonra bu kadar kısa bir sürede üçüncü kattan aşağıya inmesi mümkün olamaz.

- Buna ne anlam veriyorsunuz?

- Eşim âdeta iki bedenli bir yaratık. Biri yukarıdan bana sesleniyor ve el sallıyor, öteki aşağıda bekliyor ve kapıda karşılaşıyorum” (Tuğcu, 1998: 17-18).

Üç yıldır lavabo ihtiyacını gidermek için kısa süreliğine ayrılan eşinin nasıl bu kadar kısa süre içinde buz gibi olduğunu merak eden, bu yüzden uykuları kaçan Ekrem Bey sonunda her şeyi anlamıştır:

“ Ekrem Bey Samiha Hanım’a dikkatle baktı. Onu yanında oturan eşinden ayırmasına imkân yoktu. Daha doğrusu, o derece benziyorlardı ki bir zaman önce babaları bile onları birbirinden ayıramamıştı.

Ekrem Bey korka korka elini uzattı. Samiha Hanım’ın bileğine dokundu:

- Tenin buz gibi değil, dedi.

- Siyahlı kadın ahenkli, nazlı bir sesle:

- Tabii, dedi. Tiril tiril bir gömlekle, o karanlık sofrada Samiha’nın senin yanından ayrılmasını bekleyerek üşümedim şimdi!

- Onun için mi ellerin, omuzların soğuktu?

- Evet.

- Ey Allah’ım çıldırmak işten bile değil. Neden bunu açıklamadınız bana?

Samiha Hanım:

- Böyle kanun dışı bir olayı nasıl açıklayabilirdik? dedi” (Tuğcu, 1998: 55).

Ekrem Bey, bu akıl almayan, kanun dışı olaya şaşırılmıştır. Hiçbir kadın böyle bir durumu kabul etmez, edemez. Sevgisini, erkeğini paylaşmaz. Ancak bir elmanın iki yarısı olan ikiz kardeşler her şeylerini paylaştıkları gibi aşklarını da, sevgilerini de paylaşırlar:

“– İyi ama ne diye yaptınız bunu?

Samiha Hanım:

- Ekrem Bey, dedi. Biz ikimiz de sevdik seni. Bunun çekişmesini aramızda yaptık Birbirimizi boğmak hatta denize atmak istedik. Özellikle babamızın ölümünden sonra bu çekişme bir yıldan fazla sürdü. Ama ne ben ikiz kardeşimi yenebildim, ne de o beni. Hatta birbirimizin canını yaktığımız sırada bile beraber ağladık ve birbirimize sarıldık” (Tuğcu, 1998: 56).

Ekrem Bey, kanun dışı bu ilişkiden tedirgin olmuştur. İlk başta bir karar vermesi gerektiğini düşünür. Samiha ve Saniha bu durumdan rahatsız olmuşlardır:

“Ekrem Bey kanapeye oturdu, Birbirine tıpatıp benzeyen iki siyahlı kadın ellerini onun omuzlarına koydular. Bunu neden yaptılar, anlamadım. Belki kendileri hakkında ağır bir karar verilmesini önlemek istiyorlardı. Belki de sevgilerini böylece belli ediyorlardı” (Tuğcu,1998: 57).

Ekrem Bey’e ölesiye bağlı olan bu kadınlar kendilerini ona adanmışlardır:

“Ekrem Bey:

- Bana bu şekilde anlatmanız gerekmez miydi? Dedi.

Saniha Hanım:

- Ekrem Bey, dedi. Kendilerini size vakfetmiş olan iki ikiz kardeşin bu kadarcık kusurunu bağışlayınız” (Tuğcu 1998: 60)

Hayatlarını, sevgilerini Ekrem Bey’e adayan ikiz kardeşler kanun dışı yaşamayı kabul ederler. Kanunlara göre Ekrem Bey, Samiha Hanım’la evlidir. Saniha Hanım’ın onları baş başa bırakıp hayatlarından çıkması gerekir. Fakat bu durumu iki kız kardeş de kabul etmez. Onlar sevgileri uğruna her şeye katlanmaya razıdırlar. Ekrem Bey’in psikolojik durumunu çözmek için oğluyla birlikte eve gelen Doktor Saniha Hanım’ın evden gitmesini söyler. Fakat bu durumu Samiha ve Samiha Hanım kabul etmezler:

“– Hayır, dedi babam. Siz Samiha Hanım’la evlisiniz. Fakat Saniha Hanım’ın sizi eşinizle baş başa bırakması gerekir. Yapılacak iş budur.

Saniha Hanım ayağa kalktı. Aynı zamanda ikiz kardeşi de ayağa kalkmıştı.

Genç kadın soluk bir yüzle babama seslendi:

- Nereye gidecektiğim doktor?

Bizim burada ortak bir yaşantımız var. İkimiz aynı erkeği sevdik. Üç yıldan beri birlikte yaşıyoruz.

O sustu, bu defa ikiz kardeşi başladı:

- Nereye gidecekmışiz doktor? Ben Ekrem Bey'le evlendimse üçümüz birlikte yaşadık. Biz bu yaşantıya bilerek girdik. Aramızda çekişmeler olmadı değil. Ama birimiz çıkıp gitmeğe kalktığı zaman diğërimiz bunu kabul etmedi. Siz ikizliğin ne olduğunu bilemezsiniz. Biz birlikte yaşamağa alışmışız. Bizim ayrılmamıza imkân yoktur” (Tuğcu, 1998 62).

İkiz kardeşler Ekrem Bey'e duydukları hastalıklı sevgi yüzünden bu kanun dışı durumu yaşamayı kabul ederler.

Kemalettin Tuğcu'nun *Köyden İndim Şehire* çocuk romanında Halil Bey ve Huriye Hanım'ın birbirlerine olan sevgilerini görürüz. Köyde şalvarın içinde olan Huriye Hanım, şehre uygun giyinmeye başlayınca bütün güzelliği ortaya çıkar. Halil Efendi ona sanki yeniden aşık olmuştur.

“– Biz karı kıymeti bilmiyormuşuk, diyordu. Kapatmışık entarilerin altına. Sokmuşuz şalvarın içine. Ne bacak belli, ne ayak. Sen yabancım değilsin Cezmi Efendi. Buraya geldik, ben de karıya sahip oldum. Gözüm gönlüm açıldı” (Tuğcu, 1998: 18).

İşlerini yoluna koymak için köyüne giden Halil Efendi bir süre sonra dönecektir. Karısı onunla karşılaşacağı günü bir genç kız edasıyla beklemektedir:

“Yalnız kadın, şimdi, kocasıyla yeniden karşılaşmakta garip bir utanç, bir çekingenlik duyuyordu. Sanki bir genç kızdı da kendisiyle evleneceği bir adamla karşılaşıyordu” (Tuğcu, 1998: 61).

Köyden İndim Şehire'de *Siyahlı Kadın*'daki gibi kusursuz güzellik verilir. *Siyahlı Kadın*'da Samiha ve Saniha isimli ikiz kardeşlerin güzelliği kusursuzdur. Burada da Huriye Hanım kusursuz bir güzelliğe sahiptir:

“Annem:

- Adamın hakkı var, dedi. Bu köylüler göz zevki diye bir şey bilmiyorlar. Kadın her yerde kadındır, güzellik kente vergi değil, her yerde gül çıktığı gibi güzel kadın da çıkar. Ben de Huriye Hanım'a hayran oluyorum. Kadın heykel gibi bir şey oldu maşallah. Komşular da bakıp bakıp dudak ısırıyorlar" (Tuğcu, 1998: 18).

Huriye Hanım'ın güzelliğine hayran olmamak mümkün değildir. Kadın erkek herkes onun güzelliğine hayrandır. Ne giyse ona yakışır:

"Gülüşük. Annem:

- Şimdi öyle mi? Dedi. Geçen gün bana gömlekle göründü. Hani doğruyu söylemek gerekirse, güzellik yalnız büyük şehirlere vergi değil. Kadın hakikaten güzel. Levent gibi derler ya. İşte öyle. Ne fazla eti var, ne yağı, kollar, bacaklar balmumu gibi zaten fazla güneş görmemiş..." (Tuğcu, 1998: 56).

Böyle bir güzellik karşısında Halil Efendi'nin etkilenmemesi ve ona aşık olmaması mümkün müdür? Uzun süredir karısını görmeyen Halil Efendi onun karşısında adeta bir lise öğrencisi gibidir.

Kemalettin Tuğcu, *Ninelerin Ninesi*'nde büyük büyük anneanneninin sevgisini verir. Cahit'e kendi ninesi değil anneannesinin ninesi sevgi ve yakınlık gösterir. Naime Nine, Cahit'i okutur, ona bakar ve onu topluma kazandırır. Cahit annesinden, babasından ve anneannesinden görmediği sevgiyi onda görür. Naime Nine, Cahit' in en iyi arkadaşıdır:

"Kadıncağız günden güne ufalıyor, sanki olduğu yerde eriyor, ama şakacılığını, güzel ahlâkını bırakmıyordu.

Ben her sabah odasına giderek:

- Ninelerin Ninesi, bana bir emrin var mı? Dediğim zaman:

- Ah koca çapkın, diyordu. Sen Periş için benim yüzüme gülüyorsun. Merak etme ben onu almadan ölmeyeceğim" (Tuğcu, 1999: 87-88).

Cahit'in babası Cemil Bey, aldığı aylığı içkiye verir. Oğlunu ve karısını hiç düşünmez. Onda evlat sevgisi yoktur. Cahit babasından görmediği ilgiyi, Naime

Nine'den görür. Herkesin gözü olduğu tahta evi Cahit'e verir, onu mirasçısı yapar. Bu da yetmezmiş gibi onun ve ailesinin rahat yaşaması için yıllardır apartmana vermediği evini müteahhide vermeye razı olur:

“– Oğlum Cahit, dedi. “ Bu iş böyle sürüp gitmez. Yenenle yanana dağ dayanmaz, derler. Ben seni kendime vâris yaptım ama bu evi daha ziyade bu halde tutmamız mümkün olmayacak. Uygun bir yer bulup oraya çıkmayı, bir müteahhitle anlaşılıp buraya bir apartman yaptırmayı düşünüyorum. Sen ne dersin?”

- Ninem, dedim. Bu ev bir kış daha dayanmaz. Sonra sen çok bakımsız kalıyorsun. Yalnızlık da zor. Nasıl istersen öyle yapalım” (Tuğcu, 1999: 50).

Böylece fırsat buldukça ve her pazar günü sürekli onu ziyarete giden Cahit, apartman yapılırsa onunla beraber oturabilecek ve ona daha iyi bakabilecektir. Daha iyi yiyip içen ve bakılan kadın daha uzun ve sağlıklı yaşayabilecektir.

Cahit'in babası Cemil Bey'in şahsında sevgi kavramı olumsuz yönde verilir. Cemil Bey, acımasız ve kötü bir babadır. Aynı zamanda kötü bir eştir de:

“Şimdi de içiyordu. Annem dikmiş dikmeye, ev kirasını vermeye çalışıyordu. Babam aybaşlarında aylığını alır, eve sarhoş gelir, biz ondan yiyecek beklerken o vurur kafayı yatar. Bir söz söylense sarhoşluğu başına sıçrardı. Bizim geçinmemize anneannem Naile Hanım da yardım eder. Onun da bir dul aylığı vardır.

Babam sarhoş olup elindekini avucundakini böyle içkiye verdiği halde ikide bir:

- Ben küçük bir memurum, bu kadar insanı ben nasıl besleyeyim, der” (Tuğcu, 1999:12.)

Halbuki bir babanın görevi çocuğuna ve eşine bakmaktır. Oysa Cemil Bey kendi keyfi için yaşar. Karısı ve çocuğunun hiçbir önemi yoktur:

“ Meyhaneye vereceğinize aylığınızı eve getiriniz.

- Naile Hanım, o yok, bu yok bir rakı da mı içmeyeyim. İnsaf edin yahu, ben de yaşayacağım” (Tuğcu 1999: 13).

Pazar günleri düzenli olarak Naime Nine'nin yanına giden Cahit'in elinden Naime Nine'nin okulu için verdiği paraları alır. Çocuğunu okutmak ve ona bir gelecek hazırlamak onun görevi iken başkalarının bunu yapmasına da engel olur:

“Babam bana saldırırcasına:

- Nerede kaldın be, diye bağırdı. Bir saattir seni bekliyorum.
- Beni ne diye bekliyorsun baba? dedim.
- Ne diye olacak, dedi. “ Parayı bekliyorum parayı.”
- Baba okul nerdeyse tatil olacak, ben son ödevlerimi yapmak için harita defteri alacağım.
- Başlatırım şimdi haritana. Bana ne senin haritandan ver bakalım ne aldınsa” (Tuğcu, 1999: 23-24).

Kendi isteğine göre yaşayan Cemil Bey için ailesinin hiçbir önemi yoktur. O acımasız bir eş ve babadır. Aldığı aylığı son kuruşuna kadar harcar fakat ailesinin ihtiyaçlarını düşünmez. Eve yiyecek parası bile bırakmaz. Çocuğunun ve karısının temel ihtiyaçlarını bile karşılamaz. Nesibe Hanım'ın diktiği elbiselerin parasını aldığı yetmiyormuş gibi ona eziyet de eder. Bu durum kadının canına tak demiştir:

“...Anneme de çattı. Annem de:

- Allah seni nasıl bilirse öyle yapsın, dedi. “ Paran da, senden kalacak aylık da yerin dibine batsın. Gelme artık buraya. Ne hâlin varsa gör, usandım senden.”

Sarhoş adam annemin üstüne yürümeye kalktı ama bu sefer Naile Nine araya girdi:

- Bana bak Cemil, dedi. “ Ya kendini çek çevir, ev erkeği olmaya çalış yahut bizim kanımızı iliğimizi kurutma” (Tuğcu, 1999: 29).

Naile Hanım da kızı Nesibe' ye kötü bir annedir. Damadı Cemil Bey gibi o da Nesibe Hanım'a karşı acımasızdır:

“– İhtiyar kadına dikmişsiniz gözünüzü, ne yapsa suç. Cahit'i okutmaya kalkması bile size kötü görünüyor.

- Haydi sus, annene cevap verme.
- Annelere cevap vermeyi sizlerden öğrendim anne.
- Haydi çeneni tut da o sarhoş kocan gelmeden önce ne alacaksan al, bana da bir paket sigara al. Seninki nasıl olsa meze ile karnını doyurur” (Tuğcu, 1999: 25).

Naile Hanım, kızının kocasını başına kakacak kadar acımasız bir annedir. Naile Hanım, apartman yapıldıktan sonra boş dairelerden birine taşınmak ister ve taşınır. Kızı ziyarete gidince kapıyı açmaz ve onu hiç ziyarete gelmediğini söyleyerek iftira atar:

“Sen nasıl evlatsın, dedi. “Bir kere kapımı çalıp aramak yok mu?”

Annem:

-Anne dedi. “Kaç defa geldim. Kapıyı açmadın. Beni rahatsız etme dedin, unutuyor musun?”

-İki gün geçti aradan arayıp sormadın.

-Sen yalnızlık istiyorsun anne” (Tuğcu, 1999:83).

Hiçbir iş yapmayan Naile Hanım, kızının kendisini pislik içinde yaşattığını söyler. Hâlbuki kendisi işlerini yapabilecek güce sahiptir:

“Hale teyzenin anlattığına göre, o güzelim mutfak kir pas içindeymiş. Dairenin bütün elektrikleri güpegündüz yanıyor ve musluklar akıp duruyormuş. Her taraf kağıt parçaları, bulaşık kapları, kavun kabukları içindeymiş.

Naile anne:

-Hale, görüyorsun ya kızım, demiş. İşte benim Nesibe'nin evlatlığı bu kadar. Beni bu süprüntü içinde yaşatıyor.

Kendisini ziyarete gelenlere yaşlı kadın bütün bu kirli paslı eşyayı ve süprüntüleri gösteriyor ve:

-Beni istemiyorlar, diyormuş” (Tuğcu, 1999:85).

Naile Hanım, yaptıklarını kızı ve torununun burnundan getirir. O acımasız bir anne olduğu kadar acımasız bir anneannedir de. Torununa da türlü hakaretlerde bulunur:

“Anneannem:

-Ben evinizin kirasını veriyorum, dedi. “Kendime bir şey aldığım yok. Hem sana bir şey söyleyeyim mi? O karıda para vardır para, dünya kadar para vardır.”

-Nereden oluyor, dedim. “Dükkanı senin annene vermiş. Senin kocan da babamın bir örneği. Yok pahasına çıkartmış elden. Bugün o dükkan kalsaydı paşalar gibi geçinirdik.”

Anneannem:

-Çeneni tut piç kurusu, dedi” (Tuğcu, 1999:24).

Acımasız anneanne, torununun çirak olmasına razıdır. Okuyup okumaması onun umurunda bile değildir. Torununun kendi mirasına konduğunu düşünmektedir. Kendini torununa ve kızına adaması gerekirken onun kendinden başka kimse umurunda değildir:

“Annem öteden itiraz etti:

-Anne neden böyle ağır sözler söylüyorsun? Çocuk gidip okul masrafı almaya çalışıyor. Babasına kalsa çiraklığa verecek.

Anneannem:

-O karının yanına gideceğine çiraklığa gitsin, dedi. “Senin oğlun da açığöz. Ne yaptıysa yaptı koca karının gözüne girdi de kendisini mirasına soktu. Senin anlayacağın bizim hakkımızın üstüne çörekledi senin oğlun” (Tuğcu, 1999:24-25).

Naile Hanım, aynı evde beraber yaşadığı, beraber yiyip içtiği torunu ve kızının üzüntü ve sevinçlerine ortak olamayacak kadar sevgisiz ve acımasızdır.

Naile Hanım, anneannesi Naime Nine’ye karşı da acımasız ve sevgisizdir. Ona çeşitli kötü sıfatlar yakıştırmaktadır:

“Şimdi annem, kendi annesine soruyordu:

-Anneciğim, masal cadısı, mezar kaçkını, hortlak, kocakarı, acuze dediğiniz bu kuş kadar kalmış olan kadıncağız mı? Ona sokulup gönlünü alsalar, kalbini kırmasalar olmaz mıydı?” (Tuğcu, 1999:69).

Naile Hanım'ın bu sıfatları layık gördüğü Naime Nine onlara rahatlığın ve mutluluğun kapılarını açmıştır.

Çocuk Hırsızları'nda anne ve baba sevgisini görürüz. Engin'i Ahmet Nedim Beyler' in Erenköy'deki köşkünün bahçesinden çalan Raşit Efendi ve Hayriye Hanım onu büyütürler. Asıl amaçları Ahmet Nedim Bey'den fidye istemektir. Raşit Efendi bir kavga sonucu hapse düşer ve dört yıl hapis yatar. Çocuğu olmayan Hayriye Hanım onu çocuğu gibi görür ve onunla ilgilenir. Bu ilgi, sevgiden kaynaklanan bir ilgi değil de bir emanete gösterilen ilgidir:

“O bana bir emanet gibi bakıyordu. Başkalarına karşı bir benimle övünürdü. Özellikle okuldaki çalışkanlığımı anlatırdı. Ama bana insanca muamele ediyordu yalnızca, bir ana gibi değil.

-Başka kardeşiniz yok mu?

-Hayır. Ayda otuz gün aralıksız çalışan Hayriye Hanım, beni çalıştığı yere götürürdü. Ben bir köşede sessiz dururdum. Kendisi de bana anne gibi değer vermez, çalıştığı hanımlara:

“Başımın belası peşimde!” derdi” (Tuğcu, 1999:41).

Hayriye Hanım, Engin'in gerçek annesi olsaydı Engin bunu mutlaka hissedecektir. Fakat Engin böyle bir şey hissetmez. Kendisini Hayriye Hanım'ın yanında bir emanet gibi görür:

“Bu olayı Orhan Beyden duymuştum. Yalnız bana bir aralık bir emanetten söz etmiştin.

-Evet efendim. Hayriye Hanımın beni korumasında, bana bakmasında böyle bir hava var gibi geliyordu bana” (Tuğcu, 1999:49).

Hayriye Hanım'ın tutum ve davranışları Engin'in onda anne sevgisini hissetmesine engeldir. Aralarında mesafe vardır. Bu mesafe ise Hayriye Hanım'ın tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Eğer Hayriye Hanım *Kara Annem*'deki Meleknaz Hanım gibi gerçek, içten bir sevgi gösterseydi Engin onu anne olarak benimseyecektir. *Kara Annem*'de rengi, ırkı farklı olmasına rağmen Meleknaz Hanım, Ergin'e öyle bir sevgi göstermiştir ki bu yaşlı kadının annesi olacak yaşta olmamasına ve etrafındakilerin de Ergin'i sık sık

uyarmalarına rağmen Ergin Meleknaz Hanım'ı annesi olarak görür. Ta ki bu yaştaki kadının annesi olamayacağını öğreneceği yaşa kadar.

Hayriye Hanım her ne kadar çocuk sahibi olmasa da sevgiden, anne sevgisinden yoksundur. Yoksa küçük yaştaki çocuğu kendi çocuğuymuş gibi benimser ve bunu davranışlarına yansıtabilir. Fakat Hayriye Hanım'da böyle bir tutum göremeyiz:

“-Bana ailenizden bahsederken anneniz için kadının size bir emanetmişsiniz gibi baktığından söz etmişsiniz. Bu duygu size nereden geldi?

-Bilmiyorum efendim, dedim “Bana karşı tutumlarından böyle yanlış bir kaniya varmış olabilirim” (Tuğcu, 1999:63).

Hayriye Hanım, Raşit cezaevindeyken istese beş aylık bir çocuk olan Engin'i ailesine götürebilir fakat bir anda kapıldığı analık duygusu buna engel olmuştur:

“Çocukluğumda yaşadığım hayatı hiçbir zaman unutamazdım. Beş aylık bir çocuk olarak çalınmış, daha sonra bir kadının analık duygusunun, insanlığının ayaklanması yüzünden bakılmış, hatta biraz da okutulmuştum. Ellere düştüğüm bu çocuk hırsızları arasında Hayriye Hanımı biraz olsun insanca bir sevgi ile hatırlıyordum” (Tuğcu, 1999:80).

Hayriye Hanım'ın Engin'e bakmasında sevgiyi değil vicdanı görürüz. Engin'e sevgiyle baksaydı Engin bunu hissedecektir ve onun sevgisine sevgiyle karşılık verecektir. Fakat Engin bu sevgiyi hiçbir zaman hissetmemiştir:

“Belki birden zengin olmak hevesine kapılan Raşit Reis ve Dilber birlikte beni kaçırmışlardı. Fakat yaşadığı sürece gündelikçi bir kadın olarak çalışan Hayriye Hanım beni yetiştirmeye çalışmış ve bunu muhakkak vicdanının zoru ile yapmıştı. Böyle olmasa, bir gün benim aileme kavuşmamı düşünmeseydi kundağımı, oradaki tuğra şeklindeki maşallahı ve kundaktaki markaları saklamazdı” (Tuğcu, 1999:80).

Raşit Efendi, hem kötü bir baba hem de kötü bir eştir. Bu yönden *Ninelerin Nines'i*deki Cemil Bey'e benzetmektedir. O da oğlu Cahit ve karısı Nesibe Hanım'a bakmamaktadır. Her ikisi de karılarının paralarını harcadığı gibi içki de içmektedirler. Raşit Efendi de Engin'le ilgilenmez. Açlığı, tokluğu onun umurunda değildir:

“Sarhoş adam, gündüz ne yediğimi, ne yaptığımı hiç düşünmezdi. Yıkıla yıkıla gelir, elbisesi ile divanın üzerine yatar, sabaha kadar horlardı” (Tuğcu, 1999:7).

Engin ne Hayriye Hanım'dan ne de Raşit Efendi'den hakiki bir anne baba sevgisi görmez:

“- Ben kendimi Raşit Reisin oğlu olarak buldum, dedim. “Nüfus kağıdında onun adı babam olarak yazılı, annem de Hayriye Hanım. Fakat ben onlardan samimi bir ana baba sevgisi görmedim” (Tuğcu, 1999:40).

Hayriye Hanım'a nazaran Raşit Efendi daha acımasızdır. Engin'e karşı en ufak bir sevgi hissetmez. Bu sevgisizlik, soğukluk davranışlarında görülmektedir:

“- Efendim, belli günlerde babamın bana elini öptürdüğünü ve okşadığını bilmem. Bu soğukluğu davranışlarıyla da belli oluyordu. Örneğin okulda mandolin dersi almam için anneme ısrarda bulunmuştum. Onun kazandığı para belliydi ve bu parayı hemen her akşam, olduğu gibi babama veriyordu. Mandolinden söz ettiği zaman Raşit Reis; -Daha neler, dedi. “Mandolini kafasında kırarım onun” (Tuğcu, 1999:40).

Engin'in yediği, içtiği, giydiği Raşit Reis'e batmaktadır:

“...Benim giydiğim de, yiyip içtiğim de o adama fazla geliyordu. İkide bir, “Başıma bela ettin bu oğlanı.” diyordu” (Tuğcu, 1999:41).

Raşit Reis ve Hayriye Hanım tutum ve davranışlarıyla Engin'e adeta gerçek annesi ve babası olmadıklarını haykırmaktadırlar.

Çifte Kumrular'da sevgi teması olarak eskici Ali Usta'nın aşkını görürüz. Ali Usta, sol ayağının diz kapağından aşağısı kesilmiş bir Kore gazisidir. Aylarca hastanede yatan Ali Usta savaş dönüşü nişanlısını başkasıyla evlenmiş olarak görür. Bu duruma üzülen Ali Usta kimseye haber vermeden İstanbul'a gelir:

"Ne yapsın kız? demiş. Ana yok, baba yok. Benimkiler de ölmüşler, komşular onu baş göz etmişler. Ben gözüne görünmedim. Uzun süre Kore' de hastanede kalmıştım. Kızı, beni bekler bulup da onu ne ile geçindirecektim. Kimseye görünmeden döndüm geriye. İstanbul'a geldim. Bu semte yerleştim. Kapı bekçiliği yaparken eskicilik de yaptım. Ama iyi olmuş da gelmişim. Aydın Bey, bu Ago Paşa, sonra sizleri tanıdım" (Tuğcu, 1999:79).

Çifte Kumrular'da Huriye Nine ve Nazım Paşa'nın yıllara meydan okuyan sevgilerini de görürüz. Karı koca muhabbet kuşları gibi birbirlerinden ayrılmazlar, sürekli yan yanadırlar:

"Annem:

-Çifte kumruların sağlıkları iyi, değil mi?

-Gelin Hanım, dedi kalfa. "Hani muhabbet kuşları vardır ya bütün günleri gaga gagaya vurmakla geçer. Allah selamet versin bu iki yaşlı insan da öyle. Birisi yahu diye sesleniyor. Öteki hu diye cevap veriyor. Sonra gene buradasın değil mi? diyor birisi. Öteki sen de burada mısın? diyor. Sonra gelsin gene uyku" (Tuğcu, 1999:75).

Seksenlik Huriye Nine ve doksanlık Nazım Paşa birbirlerini düşünmekten geri durmazlar. Hala akılları birbirlerindedir:

"Huriye Nine seksenlik, Nazım Paşa dede doksanlıktı. Yemekten kalkıp yerlerine giderken sesleniyorlardı birbirlerine:

-Yahu atkını düşürme arkandan, soğuk alırsın.

-Hu, sen de kapının eşiğine dikkat et, ayağını çarpma"(Tuğcu, 1999:77).

Onlar birbirlerine duydukları sonsuz sevgiden dolayı *Çifte Kumrular* adını almışlardır. *Çifte Kumrular*'da memleket sevgisini de görürüz. Aydın'ın babası

Vedat Bey ve annesi Süveyda Hanım, Vedat Bey'in hariciyecisi olmasından dolayı yurt dışında yaşamak zorundadırlar. Türkiye'ye Aydın'ı görmek için gelen Süveyda Hanım Türk yemeklerine hasrettir:

"Ellerinize sağlık, dedi. "İnanır mısınız ben Türk yemeklerine hasretim. Nereye gittiysek hep sebze haşlaması, birtakım yabancı yemekler. Dün akşamdan beri açız. Telaştan bir şey yiyemedim. Sokakta da içimiz almadı." Ortaya kızarmış et de gelince annem büsbütün şaşırıldı:
-Oralarda nerede böyle lezzetli yemekler, dedi. "Adını bile bilmiyorlar. Sonra malum ya biz domuz etidir diye, yabancı memleketlerde et yemekten çekiniriz" (Tuğcu, 1999:67).

Ali Usta'nın yaptığı yemekleri iştahla yiyen Süveyda Hanım, memleketinin suyuna bile hasrettir:

"Annem her yemeği hayret ve sevinçle karşıladı. Hatta suyu bile. Yemekten sonra Ali Usta:
-Kahveniz nasıl olsun Hanımefendi? dedi.
-Ben kahve içmiyorum Ali Bey, dedi annem. "Yalnız memleketimin suyuna da hasret kalmışım. Ya bira içiyorlar, ya şarap, ya da viski" (Tuğcu, 1999:67).

Kemalettin Tuğcu'nun *Çifte Kumrular* çocuk romanında ana dil sevgisini de görürüz. Süveyda Hanım birçok dil öğrenmesine rağmen kızı Birsen'in unutmaması için hep Türkçe konuşur:

"Zaten dolaşmadığımız yer kalmadı, o memleketten ötekine. Gittiğimiz yerlerdeki dilleri de az çok öğrendim. İtalyanca, Almanca, Fransızca, İngilizce. Ama evde hep Türkçe konuşurduk. Birsen ana dilini öğrensin diye.
-Önümüzdeki sene o da okula başlayacak değil mi? dedim.
-Tabii, dedi annem. "Beykoz'da kalırsak, orada da okullar var. Vedat Bey memleketine çok bağlı, seni bu yüzden Bursa'ya yollamıştı" (Tuğcu, 1999:72).

Vedat Bey ve ailesi memleketlerine, ülkelerine bağlı insanlardır. Vedat Bey okula başlama yaşına gelen Aydın'ı Bursa'da yaşayan öğretmen kardeşi Sedat Bey'in yanına bırakarak yurt dışına gider. Aydın amcası ölünceye kadar Türkiye'de beş yıl anne ve babasından ayrı okuluna devam eder. Böylece Aydın kendi kültüründen uzaklaşmamış olacaktır. Şimdi de okul çağına gelen Birsen için Süveyda Hanım yurt dışına gidemeyecektir. Sedat Bey'in ölümünden sonra onu bırakacakları kimse yoktur.

Mine'nin Arkadaşı'nda hayvan sevgisi ön plana çıkmaktadır. Bunun dışında anne sevgisiyle de karşılaşırız. Hamdi Efendi ve Şadan Hanım'ın kızı olan Mine, babasının Remzi Bey'in çiftliğinden getirdiği sıpayla adeta arkadaş olur.

Remzi Bey'in çiftliğindeki bir eşek doğururken ölür. Çocuklar sıpasını öldürmek isterlerken Remzi Bey kurtarır ve heybesine koyarak evine getirir. Sıpanın öldürülmeye kalkışılmasında hayvan sevgisini olumsuz yönde, öldürülmek üzere olan sıpayı Hamdi Bey'in kurtarmasında ise olumlu yönde görürüz:

“Attan indi, eyere asılı olan heybenin bir gözünden bir şey çıkardı. İç bahçenin yoluna bıraktı.

Bu pek yeni doğmuş bir sığa idi. Ayaklarının üstüne kalkmaya uğraşıyordu.

Şadan Hanım:

-Aaa, dedi. İyi ama bunun anası yok mu?

Hamdi Efendi:

-Yok, dedi “Doğururken ölmüş. Kim varsa bunun başına üşüşmüşler, kafasına bir sopa vurup öldürmeye kalkmışlar. Zeki Bey bile onlara mani olamamış.

-Kim bakacak, kim emzirecek, diyordu. Başa dert olur. Ben de dayanamadım aldım getirdim buraya” (Tuğcu, 1999:9).

Hamdi Efendi bindiği atına çok iyi bakar. O tam bir hayvan severken Fatma Hanım sütlerini bırakmayan inekleri tekmeleyerek onların sütlerini vermesini sağlar. Burada ise hayvana yapılan eziyeti görürüz.

Mine, babasının getirdiği sıpayı çok sever. Onu hemen benimser ve ona bakmaya, onunla ilgilenmeye başlar. Mine, sıpayı bir bebek gibi bakar. Hayvan sevgisini babasından almıştır. Hamdi Efendi de hayvanlara kıyamaz çoğu insan ise hayvanlardan ekmek yer fakat onlarla ilgilenmezler sadece kendi işlerini gördüğünde bakarlar.

Hamdi Efendi, hayvanlara kıyamaz. Çoğu insan ise hayvanlardan ekmek yer fakat onlarla ilgilenmezler. Sadece kendi işlerinin gördüğünde bakarlar:

“Hamdi Efendi:

-Ben hayvanlara kıyamam, diyordu. Alırız, besleriz, bağlarız bir tarafa. Aklımıza gelip de yemeklerini, sularını verirsek ne ala. Bu hayvanlardan biz ekmek yiyoruz. Bir at al, bağla arabayı, deh de yürüsün, dizginleri çek dursun. Yokuşa sarıp da azıcık zorlanacak olursa bas kırbacı. Allah yarattı demeden indir. Zoru nedir, harta mı, ayağındaki nalı mı batmış, hiç arama. Hep kendi kazancını düşün” (Tuğcu, 1999:14).

Birçok kişi hayvanlarla ilgilenmemesine rağmen Hamdi Efendi atına ve diğer hayvanlara kendinden iyi bakar:

“Komşu soruyordu:

-Senin atın yok mu sanki.

-Var, diyordu Hamdi Efendi. Ama ben atıma kendimden daha iyi baktım. Önce onun karnı doyar, sonra benim. Gece bile bir gürültü olsa kalkar bakarım. Gece yarısı elime küreği alıp ahır temizlediğim olur. Hayvanlar kirli yerde yatmazlar. Onları de can” (Tuğcu, 1999:15).

Hamdi Efendi gibi hayvanlara iyi bakanların dışında hayvana eziyet edenler de çoktur. Hamdi Efendi'nin hizmetçisi olan Fatma kadın bahçeye giren ata sopayla vurur:

“-Öyle değil komşu. Besleyeceksin rahat ettireceksin, tımarını, temizliğini esirgemeyeceksin. Adam sende yok. Geçenlerde at boşanmış, iç bahçeye dalmış. Bir hıyarı çekmiş başlamış yemeye. Fatma kadın almış eline bir

sopa başlamış vurmaya, yanaştım yanına, neye vurduğunu sordum. Hıyarı çekmiş yer, dedi. “Peki ne için vurduğunu anlar mı?”

Hamdi Efendi, kadının taklidini yapıyordu:

-Anlasın anlamasın, ben azar işiteceğime o dayak yesin” (Tuğcu 1999:15).

Hayvanı döven Fatma kadına Hamdi Bey gereken cezayı verir. Fatma kadın sütlerini buzağılarına saklayan ineklere de aynı muameleyi yapar. İnekler bile analık sevgisi yüzünden buzağılarına süt saklarken bir insan olan Fatma kadın sevgiden, duygudan ve insanlıktan yoksundur:

“Hamdi Efendi:

-Aldım elinden sopayı, demişti çaldım kadının kaba etlerine doğru. Başladı bağırmaya. Kaçtı gitti içeriye. Burnundan getirecek ne var? İnekler de böyle. Hayvanlar kendilerini böyle kasıyor sütlerini buzağılarına saklamaya çalışıyorlar. Bu hain karı vurur sopayı. Hayvanlar da ana olur. Onlar da çocuklarını severler. Ben gelemem böyle haksızlığa.” (Tuğcu, 1999:15).

Öyle ağalar vardır ki hayvan yaşlandı mı kırlara salar. Ağadır ama işi bittiği için ona verecek bir avuç samanı yoktur:

“-Geçenlerde yolda bir öküze rastladım. Uzaktan kaburga kemiklerini say. Ayakta sallanıyor. Tarlada çalışan bir köylüye sordum, kimin hayvanı diye? Bilmem hangi ağanın öküzüymüş. Salmışlar kıra canavar parolasın diye. Sanki bu hayvan onlara hizmet etmemiş, sanki bu öküz o adamın yükünü taşımamış. Sabanını çekmemiş. Dermanı kalmadı mı sal kıra. Bir kucak samanı esirge.” (Tuğcu 1999:16-)

Köylüye göre hayvanlar insanlar için yaratılmıştır. İster döverler, isterse kullanırlar:

“-Sana ne Hamdi Efendi, adam hayvanı besliyor, sırası gelince vurur. Allah, insanlar hayvanları yemişler gibi insanlar için yaratmış” (Tuğcu, 1999:16).

Böyle düşünen köylülere Hamdi Efendi gereken cevabı verir. Hayvanları kendi çıkarları için kullanan köylü onunla işi bitince kendince gerekeni yapar. Halbuki hayvanlar doğanın dengesini korumaktadırlar:

“Hamdi Efendi bağırarak:

-Nalıncı keseri gibi hep kendi tarafınıza yonttunuz. Hayvanları bağla arabaya vur semeri, bin üstüne, kuşlara tüfeği doğrult, bas tetiğe, tüyelerini yol, kebab yap. Yavrusu varmış eşi beklermiş, kimin umurunda. Can cümleden aziz de. Bu hayvanlar doğanın dengesini sağlarlar. Onları tutsak eden biziz” (Tuğcu, 1999:16)

Köyde Hamdi Bey gibi düşünen, onun gibi hayvanla ilgilenen çok azdır. Tavuk bile yumurtlamadığı zaman hemencecik keserler:

“Bu konuda Hamdi Efendi ile pek konuşan olmaz. Çünkü az çok herkes beslediği, yararlandığı hayvana eziyet eder. Tavukları bile yumurtladıkları kadar beslerler. Yumurtayı kestiler mi bas bıçağı boyunlarına al tencereye, bir güzel ye” (Tuğcu, 1999:17).

Hayvanları sevmeyen, eziyet eden köylüler olduğu gibi Hamdi Efendi ve Mine gibi onları çok seven köylüler de vardır:

“Belki hiçbir sıpa Mine'nin Mercan'ı kadar ünlü olamamıştı. Mine, onu her sabah tarıyor, ağzını burnunu siliyor, dört ayağını ayrı ayrı muayene ediyordu.” (Tuğcu, 1999:17).

Hamdi Beylerle birlikte yaşayan Mercan diğer sıpalardan farklıdır. Konuşulanları anlar, kendisine bir komut verildiği zaman onu yerine getirir. Köylü bu duruma şaşırır. Halbuki insanlarla yaşayan hayvanlar da bu durum normaldir:

“-Bunda şaşılacak bir şey yok, diyordu. İnsanlarla yaşayan hayvanların akılları biraz daha gelişir. Atları arabaya koşarken bas dersin. Geri geri giderler. Davarlar akşam dönüşünde kendi ahırlarını bilir. Kendi kapılarının önünde bağırlar. Bu, kapıyı aç, ben geldim, demektir. Arabaya koştuğun atın koşumlarını söyle bir oynattın mı kamçı kullanmaya gerek kalmaz, hayvan daha hızlı gitmeye başlar...” (Tuğcu 1999: 19).

İnsanların dediğini yapan, onların hayatını kolaylaştıran hayvanların kıymetini birçok kişi bilmez. Canlarını sıkı bir durumda hemen hayvanlara eziyet ederler. Onların da bir can taşıdığını düşünmezler:

“...Biz bu hayvanları kendimize göre kullanırız, onların da can taşıdıklarını düşünemeyiz. Bakarsın canı sıkılan bir arabacı basar kırbağı. Hırsını hayvandan alır. Hayvanın günahı ne. Vurma diyecek olsan, sana ne der. Benim atım. İşte hayvancağızlar bizim tutsağımız olmuşlardır. Can taşıdıklarını onların da yaşamaya hakları olduğunu düşünemeyiz.

Köyde eşeğin kıtlığı mı var? Hemen her evde bisiklet yerine bir eşek vardır. Onunla kasabaya giderler, onunla tarlaya giderler. Kışlık yakıtlarını, bağ çubuklarını, değirmene gidecek buğdayları onlara taşıtırılar” (Tuğcu, 1999:19).

Hamdi Efendi ise bu tür insanların aksine tam hayvan severdir. Onun bu sevgisini tüm köylü bilir:

“Öğretmen:

-Bildim, bildim, dedi. “Hayvanlara çok acırmış. Bu yüzden köylülerle kavga edermiş. Hakkı da var Hamdi Efendi'nin. Hayvanlar bizimle birlikte yaşıyor bize yardımcı oluyorlar. Sütünü alırlar, yününü alırlar, sırasında yavrusunu satarız, kendisini satar yeriz” (Tuğcu, 1999:24).

Eşek köylülerin bisikletidir. Her yere eşeklerle giderler. İki adım yürümeye üşenirler. Kendileri gölgede otururken eşeklerini saatlerce güneşin altında bekletirler. Kahveden eşeğin yanına giderken de güneş geçmesin diye kasketlerinin altına bir de mendil koyarlar. Köylü eşeğin de bir canı olduğunu ve canının yanabileceğini düşünmez:

“-Hamdi Efendi, sen de hep hayvanlardan yana konuşursun.

-Ağalardan yana mı konuşayım. Onlar kahvede, çay kahve içip, domino veya tavla oynarken, serin otururlarken güneşin altındaki eşeklerin ne çektiğini düşünüyorlar mı? Onlar da can taşıyor!

-Eşekler köylülerin bisikletidir. Bilmez misin?

-Bilirim, bilirim de, iki adım yürümeye üşenen yaşlı köylülerin dizlerinin neden tutulduğunu da bu yüzden anlarım. Kahveden çıkarken güneş başlarına vurmasın diye, kasketlerinin altına birer de çevre koyup öyle çıkarıyorlar. Ama eşekleri düşünen yok.

-Canım onlar eşektir” (Tuğcu.1999:32).

Köylü eşeğin de bir canı olduğunu ve canını yanabileceğini düşünmez:

“Eşek de Allah’ın kuludur. Müslüman geçinirsin ama, hayvanın çektiği sıkıntıyı hiç görmezsin. Üstüne konan o katı sinekleri öldürmek için basarsın kamçıyı, sineğin altında eşeğin canının yandığını hiç düşünmezsin” (Tuğcu, 1999:32).

Mercan, Hamdi Efendi ve Mine gibi hayvan sever insanlarla yaşamaktadır. Bu bakımdan şanslıdır. Diğer hayvanlar eziyet görürken Mercan rahat yaşamaktadır. Ona gösterilen ilgiden dolayı birçok şey öğrenmiştir. Bunu gören köylüler şaşkınlık içindedir:

“Mercan evdekilerin adlarını, ayrı ayrı gidecekleri yeri biliyor ve iç bahçede dolaşırken serinlik çıktı diye, Şadan Hanım’ın uzattığı renkli kazağı verip:

-Bunu Mine’ye ver, dediği zaman Mercan kazağı ağzı ile tutuyor ve çardağın altında oturan Mine’ye götürüyordu.

Fatma kadın bunu görünce:

-Bu eşek benden akıllı, diyordu. Gözlerimle görsem inanmazdım” (Tuğcu, 1999:42).

Mercan’ın yaptığı işlere köylüler şaşırdığı gibi veteriner bile şaşıırır. Kedilerin, köpeklerin bir şey öğrendiklerini görmüştür fakat böyle eğitilmiş bir eşeği ilk kez görmektedir:

“Veteriner başını iki tarafa sallayıp:

-Allah, hayvanlara da bir beyin vermiştir. Bu beyni işlemesini bilersen hayvana ötekilerde olmayan şeyleri öğretebilirsin. Bir evde yaşayan kediler bile, ev hayatına alışıyorlar. Kapının, pencerenin, yemeğin, suyun yerini

öğreniyorlar. Köpekler büsbütün başka, kafaları daha çok terbiyeye el verir. Ama bu eşek beni şaşırttı doğrusu. İşte Mine'nin arkadaşı böylece köylülerden sonra veterinerin de aklını karıştırmıştır" (Tuğcu, 1999:42).

Mine, Mercan'a semer vurdurmaz. Ayaklarına nal bile çaktırmaya kıyamaz. Nal zaruri olduğu için Hamdi Efendi Mine'ye göstermeden Mercanı nallatır. Mercan böyle ilgi ve sevgi içindeyken Remzi Efendi'nin çiftliğinde çalışan Musa otlakta bulduğu Mercan'ı on beş lira karşılığında İdris'e satar. İdris Mercan'ı tarlada, bağda çalıştırır, yük yükler. Mercan bir deri bir kemik kalmıştır ve tanınmayacak haldedir:

"Hamdi Efendi baktı baktı, kaburga kemikleri uzaktan sayılabilen bu eşeğe baktı tanıyamadı. Başını öne doğru sarkıtmış, ağzından salyalar akıyordu. Sonra karnına kadar kömür ve gübre içindeydi. Sirtında semer olmadığı için yırtık torbalara doldurulup çıplak sırtına yüklenen kökler hayvanın canını yakıyordu" (Tuğcu, 1999:60).

Kasabada Mercan'ı gören Hamdi Efendi onun perişan haline üzülür. Kendileri eyer vurmazken İdris ona dişindirik vurmuştur. Hayvan yara, bere ve kan içindedir:

"Hamdi Efendi:

-Bu bizim Mercan, dedi. "Elden ele dolaşmış, şu haline bak. Ağzına bir de dişindirik vurmuşlar."

Hamdi Efendi, daha fazla beklemedi. Cebinden çakısını çıkardı. Önce hayvanın ağzını bağlayan urganı kesti. Daha sonra çuvaları bağlayan ipleri kesti. Mercan'ın böğrünün iki tarafında yara izleri vardı. Hamdi Efendi, mendilini çıkarıp hayvanın kanayan dişlerini ve ağzını silmeye başladı" (Tuğcu, 1999:61-62).

Hayvanı hor bir şekilde kullanan İdris ona su bile vermemiştir. Köylünün getirdiği suyu içen Mercan'ın su kabı kan rengini almıştır:

“Bir köylü çeşmeden su alıp getirdi. Hayvanın önüne koydu. Mercan suya indirdi ağzını, su çabucak kan rengini aldı. Ama hayvan durmadan suyu içiyordu” (Tuğcu, 1999:64).

Hayvana su bile vermeyen İdris’in onu aç bırakması kaçınılmazdı. Hayvan önüne konan yiyeceği canının acısına bakmadan yemeye başlar:

“Artık yemek içmek unutulmuştu. Mercan ahıra çekildi. İşçi kadın bir bakraç bulgur pilavı getirdi. Buna biraz da kepek katıp daha da yumuşattılar.

Mercan aç kalmıştı. Canının acısına bakmadan bu yumuşak aşı yavaş yavaş yemeye başladı.

O yiye dursun, su ısıtılmış, sabunlu bezlerle çamurları, kuyruğu silinmeye, ıslanan yerleri tekrar kurulanmaya başlanmıştı.

Mercan lapasını ağır ağır yiyor, ona:

- Sen karnını doyur Mercan, diyordu. Biz seni temizleriz” (Tuğcu, 1999: 65).

Köylülerin ve İdris’in hayvanlara yaptıkları eziyetin yanı sıra Hamdi Efendi’nin kasabada Mercan’la karşılaştığı anlar tam bir duygu selidir:

“Bademli’nin bakkalı oradan seslendi:

- Mercan, dedi.

Hayvan yere doğru sarkıttığı başını hemen kaldırdı, kapıdan yana baktı.

Hayvanın ağzından salyalar akıyor ve gözlerinden de akan yaşlar aşağıya doğru ıslak ve kirli bir yol yapıyordu” (Tuğcu, 1999:61).

Hayvan sahibini görünce gözlerinden yaş gelir. Aynı duygu seli Mercan’la Mine’nin karşılaşmasında da yaşanır. Hayvan gözyaşlarıyla adeta yaşadığı acıları, çektiği eziyetleri, anlatmaktadır:

“Mine koşarak, Mercan’ın boynuna sarıldı. Kız ağlar, eşek ağlar. Eşek ağlar mı dersiniz? Kimbilir onun da bir canı, bir duygusu vardır. Onun can acısından olsun gözlerinden yaş gelir” (Tuğcu, : 1999: 64-65).

Mine’nin Arkadaşı’nda hayvan sevgisi dışında anne sevgisine de rastlarız. Şadan Hanım İstanbul’da doğup büyümüştür. İstanbul’da ailesinin mezarları ve çocukluk anıları vardır, Şadan Hanım İstanbul’a gitmek ve orada kalmak

istemektedir. Fakat Mine İstanbul'a gitmek istemez. Giderse Mercan'dan ayrı kalacaktır:

“– Hanım, diyordu. Senin akrabalarından tek bir kimse bile yok. Ne yapacaksın İstanbul'da.

Şadan Hanım:

- Orada doğdum, orada büyüdüm, büyüklerimin mezarları, benim çocukluk anılarım hep orada. Ben denizi de çok severim, Hamdi Efendi:

- Olur, gidelim diyordu. Dükkanı birisine emanet edelim, nasıl olsa üç ay idare eder.

Bazen bu karar konuşulduğu zaman Mine:

- Güle güle anneciğim, diyordu.

- Ya sen?

- Ben burada kalırım.

- Neden gelmiyorsun?

- Anne, ben Mercan'ı bırakamam.

- Sen Mercan'ı bırakamazsın da ben seni bırakır mıyım?" (Tuğcu, 1999:75).

Mine'nin Arkadaşı'nda karı-koca arasındaki sevgi de verilmiştir. Şadan Hanım, annesi babası vefat edince Hamdi Efendi ile evlenir ve İstanbul'dan Bademli'ye gelir. İstanbul'dan gelip de bir köyde yaşamak kolay değildir. Kocasının ona duyduğu sevgiden dolayı şehir hayatını aramaz. Hamdi Efendi onun bir dediğini iki etmemektedir. Karısına sevdalı olan Hamdi Efendi'nin bir kızı olur. Mutluluğu perçinleşen Hamdi Efendi karsının elini sıcak sudan soğuk suya sokturmaz. Hamdi Efendi sayesinde Şadan Hanım İstanbul'u aklına bile getirmeden mutlu bir şekilde yaşamaktadır.

Hırdavatçı Dede'de anne ve evlat sevgisiyle karşılaşırız. Hatice'yi evden kovan İdris, annesinin arkasından ağlayan Murat'a da annesinin arkasından yetişmesini söyleyerek evden gönderir. Çocuk annesinin arkasından yetişemez ve kaybolur. İdris ve Hatice çocuğun kaybolduğunu bilmemektedir. Her ikisi de çocuğun birbirlerinde olduğunu düşünürler. Bayramda çocuğunu görmek isteyen Hatice babasını İdris'in yanına gönderince çocuğun kaybolduğu açığa çıkar. Bayram gelince Murat'a da bir hüznün çöker. Annesini özlemiştir.

“– Bu zamana kadar aramadılar işte. Ararlarsa polise filan söylerler. Kadri Bey senin burada olduğunu söyler.

- Ama annem çok ağlar ve çok üzülür.

- Ne yapayım oğlum, elden ne gelir?

Murat herhalde annesini çok düşünüyor ki uykusunda sayıklıyor, Tahir Baba kalkıp ona bakıyor ve başını iki tarafa sallıyordu. Ne de olsa çocuktu Murat...” (Tuğcu, 1999:43-44).

Bir aydır Tahir Baba'nın evinde kalan Murat, Tahir Baba'nın yanında evlerinde görmediği imkanlara sahiptir. Yiyecek boldur. En önemlisi de bisikleti bile vardır. Fakat bunların hiç biri anne sevgisinin yerini tutmaz. Annesine kavuşan Murat olanca sevgisiyle annesine koşar:

“Hatice kapıdan girince az daha oraya yığılıp kalacaktı. Oğlan anasını görünce anne diye bağırmış, ona koşmuştu.

İhtiyar bu manzara karşısında donup kalmıştı. Şoför de kapının önüne oturmuş, olup bitenlere bakıyordu.

Hatice'nin kolları bir daha ayrılmayacakmış gibi oğlanın üstüne kapandı.

Çocuk da anası da ağlıyorlardı.

Tahir Efendi:

- Vah kızım vah, diye bağırdı.

“Kadınlar bazen köpekler bile ana olmasın derlerdi ne kadar doğru.” (Tuğcu 1999:65)

Murat ve annesinin karşılaşmasında anne ve evlat sevgisini en iyi şekilde görmekteyiz. Buna karşılık sevgisiz bir babayı da görürüz. İdris hem sevgisiz bir baba hem de sevgisiz bir eştir. Çamurlu ayakkabılarıyla odaya giren İdris, karısının ayakkabılarını çıkartıp temizlemesini söylediği zaman yağmurlu bir gecede onu evden kovar.

Yağmurlu bir havada karısını evden kovan İdris'te karısına karşı en ufak bir sevgi yoktur. Arkasından ağlayan oğlunu da hiç düşünmeden annene yetiş diyerek gönderir. Bu durum İdris'in karısına duymadığı sevgiyi oğluna da, evladına da duymadığını gösterir.

Hatice kocasına o derece kırılmıştır ki yağmurlu havada hırkasını bile almadan çıkar gider:

“Bir yudum içti, bir de sigara yaktı:

- Sveteri sandalyenin arkasında asılı kalmış, dedi. “ Ne kadar kırılmış ki onu bile almadan gitmiş. O yağmurda nasıl gider kadın” (Tuğcu, 1999:24).

Karısını hiç düşünmeyen, sevmeyen İdris oğlunu da merak etmez. Annesinin arkasından ağlayan çocuğun sesine dayanamaz ve onu da gönderir. Halbuki hangi çocuk annesinin arkasından ağlamaz:

“– Oğlan pastırmayı severdi, dedi.

Ne vardı ona da kızacak. Anası gider de ağlamaz olur mu çocuk. Akşama kadar onunla, baba desen iskele babası. Akşama gelsin, iki kadeh içsin, ondan sonra ağzına geleni söylesin. Sonra da biz medeni erkek olarak geçiniriz” (Tuğcu, 1999:26).

İdris, içtiği zaman oğlunu da dövceğini söyler. Kırılan bir bardağın hesabını sorar. Bütün bunları bilen Hatice babası evindeyken oğlu için endişelenir.

İdris içtiği zaman karısına ve çocuğuna kök söktürür. Sevgisiz bir eş ve babadır.

Babasının karşı gelmesine rağmen İdris’le evlenen Hatice, kocasını bayramda dahi ailesinin yanına götürmez. İdris hem sevgisiz hem de saygısız bir eştir:

“Annem bayramda olsun babamın gidip onların ellerini öpmelerini isterdi; am babam gitmezdi” (Tuğcu, 1999:42).

Murat’ı bulmak için karakola giden İdris’e komiser Kadri Bey kızar. İnsan çocuğunu aramaz merak etmez mi?

“- Bugün kayın babam geldi. Anası oğlanı görmek istiyormuş, meğer oğlan o günden beri kayıpmuş.

Kadri Bey:

- Şimdi mi arıyorsun? dedi.

- Hayır, peder geldi de, oğlanın anasının yanında olmadığını öğrendim.
- Mübarek günde aramadın mı?
- Aramadım işte, Hatice de aramadı beni.
- Seni ne arayacak be adam. Sen nasıl babasın, nasıl kocasın?" (Tuğcu, 1999:53).

Çocuk, Tahir Baba'nın yanında bulunur. Fakat Tahir Baba Murat'ı, İdris'e teslim etmez. Onun nasıl bir insan olduğunu Murat'tan öğrenmiştir. Ancak annesi gelince çocuğu teslim edecektir. İdris'ten ne bir baba olur ne de bir eş.

İdris bir ay boyunca eşini ve çocuğunu aramaz. Bunlar yağmurlu bir gecede nereye gittiler diye merak etmez. Bayramda bile karısı ve çocuğunu arayıp sormaz:

- “– Komiser Bey dedi. “ Murat'ı vermiyor bana.”
- Sen de zorla almak için peşine iki serseri takıp geldin, değil mi, dedi. “ Çocuk böyle mi istenir?”
- Ne yapayım, kadıncağız ölmüştür meraktan.
- Şimdi mi kıymetli oldu kadın. Bir aydır aklın neredeydi. İnsan bayramda olsun arar. Sen nasıl babasın, nasıl kocasın” (Tuğcu, 1999:61).

Tahir Baba'nın aracılığıyla Hatice ve İdris barışır. İdris artık içkiyi bırakmış evine ve çocuğuna bağlı bir eş olmuştur. Tekrar içer ve karısını döverse karşısında Tahir Baba'yı bulacaktır. Babasının bu değişimine Murat alışamaz ve ona bir süre mesafeli davranır:

“İdris o akşam hepsi ile birlikte çıktı marangozhaneden. Hatice'nin ismarladıklarını aldı. Oğlan onu biraz çekinerek karşılamıştı. Fakat İdris oğluna suç bulmuyordu. Onu zorla elinden almak istediği hırdavatçı ihtiyar, doyurmuş, beslemiş, altına bir de bisiklet çekmişti” (Tuğcu, 1999:77).

Murat baba sevgisi görmemiştir. Babasından görmediği sevgiyi, ilgiyi hırdavatçı Tahir Baba'dan görmüştür.

Kemalettin Tuğcu'nun *Şehir Çocuğu* kitabında ikinci evliliğinde çocuğunu ahırda yatıracak kadar acımasız, sevgisiz bir babayı görürken, torununa sonsuz bir sevgi duyan onu sevgiyle besleyen Halil Dede'yi de görürüz.

Tuğcu bu kitabında aynı aile içinde sevgi ve sevgisizliğin çatışmasını gözler önüne serer. İstanbul'dan Dalaman Köyü'ne gelen Engin büyük bir boşluğa düşmüştür. Kendisine tamamen yabancı olan insanların arasında olmak ona büyük hüznü vermektedir. Her ne kadar ebeveynleri de olsa anne ve babasını tanımamaktadır. Hem köy hayatı hem de yabancı bir evde bulunmak, yaşamak, Engin'i adeta sudan çıkmış bir balığa çevirmiştir. Bütün bunlara karşılık tek sığınağı, sevgi kaynağı dedesi Halil Efendi olmuştur:

“Tatlı bir sesi vardı. Onu seyrediyor ve ona ısınıyordum. Orada bana en yakın insan bu ihtiyardı. Nasılsa onu sevmiştim” (Tuğcu, 1999:16).

Kemalettin Tuğcu'nun *Şehir Çocuğu* romanında “dede sevgisi” ağır basmaktadır. Engin, anne baba sevgisini kendisini üç yaşından on yaşına kadar büyüten Necip Bey'den ve Semiha Hanım'dan görür. Necip Bey ve Semiha Hanım, Engin'in gerçek anne ve babası olmamalarına rağmen Engin'i büyük bir sevgiyle büyütmişlerdir:

“Bana hiçbir zaman bir başkasının çocuğu olduğumu söylememişlerdi. Her yere beraber götürmüş, herkese beni oğulları olarak tanımış ve rahatlık içinde olmamı sağlamışlardı” (Tuğcu ,1999:5).

İlkokulu bitirdikten sonra gerçek anne ve babasının yanına dönmek zorunda kalan Engin, gerçek annesi Seher'e bir türlü ısınamaz:

“Anam dedikleri kadının elleri katılaşmış, yüzünde buruşukluklar, saçlarında aklar belirmişti. Benim için herhangi bir köylü kadını o” (Tuğcu, 1999:16).

Engin, öz annesi Seher'i kaba ve duygusuz bir insan; gerçek annesi olarak ise kendisini büyüten kibar ve nazik bir hanımefendi olan Semiha Hanım'ı görür:

“Her zaman nazik, her zaman güzel sesli ve daima müşfik olan Semiha annemi ben annemin yanında ve kişiliğinde boşuna arıyorum. Zavallı öz annem hiçbir zaman bu dereceye kadar incelemez. Ben anne olarak onu, o güzel kadını biliyorum. Her kadın, her kız onun gibi olamaz. Belki benim köydeki çocuklardan daha başka oluşumda bu hanımefendinin de etkisi vardır” (Tuğcu, 1999:47.)

Engin, zamanla öz annesi Seher’e de alışır. Seher yaşadığı hayatın şartlarından dolayı kabalaşmıştır. O da her anne gibi evladının hasretiyle yanıp tutuşmuştur. Çalışmak için İstanbul’a gittiklerinde Engin’i hava çarpmıştır. Köye geri dönmek zorunda kaldıkları zaman da köylük yerde durumu kötüleşir, müdahale edilemez diye Necip Beylerin yanında bırakmaz zorunda kalmışlardır. Yıllarca evlat hasretiyle yanıp tutuşan Seher, Engin’in yanına gelmesiyle rahatlar. Engin de zamanla öz annesi Seher’e alışır:

“Annem, Hatice Ana’nın hatırını saydığı için ona karşılık vermiyor ama çok üzülüyor. Onun sık sık ağladığını görüyorum. Görür görmez ısınamadığım, onu kaba ve duygusuz bir kadın olarak gördüğüm Seher Annem’in bu evde çok kahr çektiğini görüyorum” (Tuğcu, 1999:29).

Engin, Seher’in ilgisi ve sevgisine karşı kayıtsız kalamaz. Zamanla onu da annesi olarak görür ve sevmeye başlar:

“Bunun üzerine annem tarlaya gitmez oldu zaten elleri acımış, ayakları şişmişti. Ben yavaş yavaş bu kadına sokuluyor ve onun annem olduğun kabul ediyor ve sevmeye başlıyordum. Ben ona bir şey verdiğim, ona yardım ettiğim zaman çok duygulanıyor ve gözleri yaşarıyordu” (Tuğcu, 1999:38).

Engin ve Seher arasındaki bağ gittikçe kuvvetlenirken Tahir Efendi ve Engin arasında hiç bir zaman bir sevgi yoktur ve oluşmamıştır da. Tahir’in ne karısına ne de çocuğuna karşı bir ilgisi vardır. Engin Necip Bey’in okuması için gönderdiği parayla aile bireylerine hediyeler alır. Tahir Efendi kendisine alınan kıyafetleri giyinmezken yiyecekleri afiyetle yer:

“Babam kıskanç bir adamdı. Ona kasabadan ince çorap ve terlik almıştım. Yazlık elbise almıştım. Bunları inadından giymiyordu.

Böyle yaptığı halde bazen bana yalnız kaldığımız sırada:

- Her şey anaya, her şey dedeye öyle mi? Diyordu.
- Sana aldıklarım bir köşeye atılıyor baba, diyordum” (Tuğcu, 1999:56).

Tahir Efendi, babası Halil Efendi'nin ölümünden sonra Engin'i okutmak istemez. Onu tarla işlerinde çalıştırmak ister. Halbuki Engin'in Necip Bey'den getirdiği para ile varlığa kavuşmuş, yaşadığı yokluk günlerini unutmuştur. Engin'in düşüncelerini dile getirmesine bile tahammülü yoktur:

“– Beni okutacak değil miydin baba? Böyle konuşmadın mı dedemle?

- Dedengil öldü gayri, dedi. “Başımızdan çekildi. Senin büyüğün, başın benim, benim dediğim olacak. Bunu böyle bil.”

- Baba, köyde ırgat mı yok, yoksa paramız mı yok, dedim.

- Daha konuşma evlat, dedi. “Kötü iderim seni.”

- Baba bu varlığı ben getirdim bu eve. Benim konuşmaya hakkım yok mu?

Babam iyice kızdı ve:

- Beni galdırma yerimden, dedi. “Alırım ayağımın altına” (Tuğcu, 1999:60).

Karısı Seher'in ölümünden sonra evlenmeye kalkışan Tahir Efendi, Engin'e evleneceğinden bahsetmez bile. Köyde evde kalmış bir kızla evlenir. Düğün merasimi esnasında Engin Tahir Efendi'nin aklına bile gelmez. Halbuki o sabahtan akşama kadar aç ve susuz kalmıştır. Eşyaları evi döşemeye gelenler tarafından hayvanların bulunduğu dama atılmıştır. Bundan sonra Engin orada yatıp kalkacaktır:

“Ben bu cümbüşün dışında kalmıştım. Babamın bir kere olsun, benim adımlı andığını, bana seslendiğini duymadım.

Kadınlardan biri bana evde konuklar olacağını, bu gecelik damda yatmamı söylemiş ve benim nem var, nem yoksa oraya taşımışlardı.

Bu düğün boyunca ben sabahtan beri aç kalmış ve köşe bucak saklanmıştım. Bu düğünde ablam Nazlı'yı da göremedim. Yalnız kocası gelenler arasındaydı. (Tuğcu, 1999:66).

Tahir Efendi, Engin'e hiç bir zaman bir baba sevgisi göstermemiştir. Burada Tahir Efendi'nin kişiliğinde sevgisiz baba örneğini görüyoruz. Tahir Efendi burada sevgisizliğin, umursamazlığın bir timsalidir. Sadece kendini düşünen, bir evladının olduğunu aklına bile getirmeyen bencil bir babadır:

“Babam Tahir Ağa'nın aklına geldi de acaba beni aradı mı? Yoksa yeni karısının yanında yiyip içip keyif mi çatıyor?” (Tuğcu, 1999:72).

Engin'in evde sevgisini gösterdiği, yanında kendisini rahat hissettiği tek insan Halil Dede'dir. Halil Dede evin direğidir. Hiç kimse onun sözünden çıkmaz. Diğer aile bireylerine karşı otoriter olan Halil Dede, Engin'e karşı oldukça hoşgörülüdür. Engin de bunun farkındadır ve dedesine sevgisini göstermekten çekinmez:

“Dedem bir düşündü:

- Ehmet, dedi, “Sen benim torunumsun, benim başka erkek torunum yok. Şurada ne kadar ömrüm kaldı. Gayri ne dilersen yap. Ben ses etmem.”
- Dedemin boynuna sarıldım ve onu öptüm. Halil Efendi böyle şeye hiç alışık değildi, şaşırıldı. Ben aldırmadım onun göğsüne sarıldım ve gücümün yettiği kadar sıktım” (Tuğcu, 1999:33).

Tahir Efendi, Engin'in öz babası olmasına rağmen oğluna sevgi ve ilgi göstermez. Buna rağmen üç yaşından on yaşına kadar Engin'i büyüten Necip Bey ve karısı Semiha Hanım Engin'i sevgileriyle narin bir çiçek gibi beslerler. Onun iyi bir birey olarak yetişmesi için ellerinden geleni yaparlar.

“Bana hiçbir zaman bir başkasının çocuğu olduğunu söylememişlerdir. Her yere beraber götürmüş herkese beni oğulları olarak tanıtmış ve rahatlık içinde olmamı sağlamışlardı” (Tuğcu, 1999:5).

Engin, annesi Seher'i ilk başta yabancı görse de ona zamanla alışır. Yaşadığı köy hayatı onu katılaştırmış, kaba saba yapmıştır. Fakat her anne gibi o da evlat hasretiyle yanıp tutuşmuştur. Yedi yıl sonra gelen Engin'i sevgisiyle kendisine alıştırmış, bağlamıştır. Köyde Engin için en önemli iki varlık annesi ve

dedesi Halil Efendi olmuştur. Fakat kendisini sevgiyle büyüten, ona her şeylerini veren Necip Bey ve Semiha Hanım'a da daima hasret duymuştur:

“Semiha Hanım da çok nazik ve sevimli bir kadındı. Ben köyde ve kasabada onun gibi yaratılmış bir kadın daha görmedim. Onun bende çok hakkı vardı. Hatta Recep Efendi beni alıp götürürken ağlayarak odalardan birine kapanmıştı. Benim bu karı kocanın yanında bir evlat durumum vardı. Bunu daima düşünüyorum ve onlar için bir hasret duyuyordum” (Tuğcu 1999:55).

Necip Bey ve Semiha Hanım, Engin'in iyi bir eğitim almasını sağlamış ve onu iyi bir birey olarak topluma kazandırmışlardır.

Tuğcu'nun diğer bir romanı olan; *Sokaktan Gelen Çocuk*'ta duyarsız anne ve babayı görürüz. Murat'ın anne ve babası ayrılır. Hilmi Efendi, Zehra isminde bir kadınla nikahsız yaşamaya başlar. Murat'ın annesi Saniye de kocasına inat olsun diye bakasıyla evlenir. Annesinin yanında kalan Murat'ı akşama kadar kahveden çıkmayan ve sarhoş olan babalığı tekme vurarak evden kovalar. Annesi Saniye Hanım da akşam karanlığında, yağmur altında Murat'ı babasına gitmesi için sokağa atar:

“- Babana git diye beni akşam karanlığında, yağmur altında sokağa atan sen değil misin? Babama gittim, bir dövmediği kaldı. Kapıyı kafama çarptı. Sizin ikinizde de evlat muhabbeti yok. İşi öyle azıttınız ki zavallı ablam evden kaçtı. İnci gibi kızı da ziyan ettiniz” (Tuğcu, 1999:54).

Babasına giden Murat'ın babası da kapıyı yüzüne çarpar. Murat çaresizlik içindedir. Sokakta kalmıştır. Ablası Nazmiye de evdeki kavgalardan kurtulmak için demircilik yapan Kadri'yle evlenir. Yağmurdan kaçarken doluya tutulmuştur. Kadri de boğazına düşkün, tembel birisidir. Kıskacığundan Nazmiye'ye göz açtırmaz. Sevgiden yoksun anne ve baba yüzünden birisi mutsuz bir evlilik yapmış, diğeri de sokakta kalmıştır. Dört aydır sokaklarda, parkta yatan Murat'ın arayanı soranı yoktur. Anne, babasının yanında baba da annesinin yanında zannetmektedir. İkisi de çocuklarını koruyup kollamazlar. Korumadıkları gibi

takip etme gereği de duymazlar. Sokaklarda aç gezen Murat'ı, polis Halil Efendi dönerci dükkanının önünde cama yapışık bir şekilde dönere bakarken dönercinin garsonunun onu kovalaması sonucu tanır. Halil Efendi Murat'ı alarak o gece nezarethanede yatırır. Ertesi gün de onu ayakkabıcı Yaşar Usta'nın yanına çırak olarak verir. Kısa sürede ayakkabıcılıkla ilgili her şeyi öğrenen Murat, patronu Murat, Yaşar Usta'nın işini kolaylaştırmıştır. Tembel olan Yaşar Usta kahveden çıkmaz ve sürekli içer. Dükkanındaki işler gayet iyidir. Yaşar usta hastalanır. Bir yıl içinde ölüp gider. Murat, Yaşar Usta'ya gelip giderken aynı sokakta oturan anne ve babasıyla karşılaşır. Annesi perişan bir haldedir. Bir gün temizlikteyken vefat eder. Hilmi Efendi de açlık ve sefalet içindedir. Elinde ne var ne yoksa karısı almış ve evi terk etmiştir. Hilmi Efendi'ye komşular bakmaktadır. Zayıflıktan yataktan çıkamaz duruma gelmiştir. Murat babasının yanına gelir ve evi yaşanacak duruma getirir. Kirayı ödemekte zorlanan ablasını da babasının yanına taşır. İyi beslenip bakılan Hilmi Efendi kısa sürede toparlanmış ve ayağa kalkmıştır. O Murat'a babalık görevini yapmamıştır fakat Murat babasına evlatlık görevini en iyi şekilde yapmıştır:

“O akşam, yemekte Hilmi Efendi:

- Oğlum, dedi. Şükran'a söylediklerin bana çok dokundu. Senin okuldan kalmana, sokaklara düşmene ben sebep oldum. Ben babalık görevimi yapmadım. Ama senin içinde insanlık cevheri varmış. Beni düşkün halimde aradın, beni sefaletten çekip aldın. Bugün rahata kavuştumsa senin sayende olmuştur” (Tuğcu, 1999:77).

Henüz on yedi yaşında olan Murat, ebeveynlerinin ona göstermediği ilgi ve sevgiyi babasına göstermiştir. Annesi ölmeseydi evlatlık görevini ona da yapacak karakterdedir. İlgisiz, duyarsız ve sevgisiz anne ve babası yüzünden doktor olmak isterken sokaklara düşmüş bir çocuk olmuştur. Polis Halil Efendi'nin elinden tutmasıyla sokaklardan kurtulmuş, barınacak yer ve iş gücü sahibi olmuştur. Ne çare ki hayallerini gerçekleştirememiş emsalleri okurken o çalışmak zorunda kalmıştır:

“Şimdi eskilerden söz ederken Şükran onun doktorluk hevesini de hatırlamış, ama Murat içini çekerek:

- Evet, demişti. Doktor olacaktım. Ama sokaktan gelen çocuk oldum”
(Tuğcu, 1999:80).

Sokaktan Gelen Çocuk'ta Hilmi Efendi ve Saniye Hanım'ın kişiliğinde olumsuz anne-baba örneğini ve sevgisini görmekteyiz. Sevgiden yoksun anne ve baba çocuklarının geleceklerini mahvetmişlerdir.

Uğurlu Çocuk'ta Hafız Teyze'nin kişiliğinde çocuk sevgisini görürüz. Hafız Teyze hatim indirerek kimsesiz ve sahipsiz çocuklara bakar. Onların gerekli eğitimi almalarını sağlayarak iş hayatına atılmalarını sağlar. Gülberk de o çocuklardan birisidir. Evin en büyük çocuğu olan Gülberk'i on yıldır çocukları olmayan Mahmure Hanım ve Necdet Bey evlatlık olarak alır. Uğurlu bir çocuk olan Gülberk eve gidince yıllardır çocuğu olmayan Necdet Bey ve Mahmure Hanım'ın bir kız çocukları dünyaya gelir. Çocuklarının olmasına rağmen Necdet Beyler'in Gülberk 'e olan sevgileri azalmaz. Uğurlu olduğuna inanarak Gülberk'e dört elle sarılırlar. Necdet Bey'in annesi Gülberk'i bir türlü kabullenemez. Gülberk'i Hafız Teyze'nin evine tekrar göndermeleri için baskı yapar:

“Anne bugüne kadar bize rahat vermedin. Çocuk çocuk diye bizi ayırmaya kalktın. Sesimizi çıkarmadık. Ama şimdi bu Gülberk'le uğraşma. O başka bir çocuk. Perili midir, Hüddamlı mıdır nedir belli değil. Bize hep uğur getirdi. Ben atmam onu sokağa. Biz karı koca onu seviyoruz” (Tuğcu, 1999:25).

Necdet Bey, Peyman adında bir kızı olmasına rağmen Gülberk'e asla kötü davranmaz. Onu Hafız Teyze'nin evine göndermeyerek kendi çocuğu gibi bakar. Gülberk' in uğurlu olduğuna inanmaktadır. O eve gelince hem çocukları olmuş hem de işinde yükselmiştir. Gülberk'e hem evlerini hem de kalplerini açmışlardır. Onlar gibi olan bir diğer kişide Hafız Teyze'dir. Hafız Teyze Gülberk'e olduğu gibi sahipsiz ve kimsesiz tüm çocuklara evinin kapısını açar:

“Bırakılıp da bir daha aranmayanlar bir iki gün anne diye ağlarlar. Ama anne yoktur ki artık, gelmeyecektir. Bakamayacağını, uğraşamayacağını anlamıştır da onun için bırakmıştır.

Çocuklar anasızlığa, babasızlığa alışırlar. Onların yerine bir Hafız Teyzeleri vardır artık” (Tuğcu, 1999:10-11).

Kendi çocuğu olmayan Hafız Teyze, evi ve maaşı olmasına rağmen hatim indirerek kimsesiz çocuklara bakar. Onların yeme, içme, giyinme ve eğitim gibi asıl önemli ihtiyaçlarını karşıladığı gibi asıl önemli ihtiyaçları olan sevgiyi de onlara karşılıksız verir. Maddi hiçbir şeyi olmamasına rağmen çocuklara verdiği manevi değer ondaki çocuk sevgisinin en önemli göstergesidir.

Hafız Teyze, Mahmure Hanım ve Necdet Bey çocuk sevgisiyle dolu iken Necdet Bey’in annesi Nimet Hanım hem kendi çocuklarına hem de Gülberk’e karşı sevgisizdir:

“Nimet Hanım arkasından söylenir:

- Yavrucukmuş, bir şeye benzese bari. Kim bilir ne munzurluklar yapıyor?
- Ne ise Nimet Hanım hava kararmadan giderken:
- Bu musibeti atın geldiği yere, der.

Necdet Bey annesinin yaptıklarını dinler ve canı sıkılır.

Melek gibi çocuk der. Ne ister bundan. Zaten şimdiye kadar kiminle geçinebildi ki. Çocuk diye diye bizi ayırmaya kalktı.” (Tuğcu1999;23)

Uğurlu Çocuk’ta çocuk sevgisinin olumsuz örneğini Nimet Hanım’ da görürüz. Nimet Hanım, sevgiden yoksun bir kişiliğe sahip olduğundan mutsuz bir hayatı vardır.

Kemalettin Tuğcu’nun *Annemin Hikâyesi* çocuk romanında “aşk” temasına yer verilir. Zeki, çok güzel ve kabiliyetli bir kız olan Emine, yakışıklı ve zengin olan mühendis Ekrem Bey’e aşık olmuştur. Ekrem Bey’in babasının ölümünden sonra amcası, onun babasından kalan malları idare eder ve kiralari alır. Kızı Nazan’ı da mallarına konması için Ekrem Bey’le nişanlar. Altında arabasıyla başka erkeklerle gezen Nazan’la Ekrem Bey, şiddetli bir şekilde kavga eder ve nişanı bozar. Amcasına da dava açarak babasından kalan serveti üzerine geçirir. Sınırları bozulan Ekrem Bey, İstanbul’dan ayrılarak Kuzuluk Köyü’ne gelir. Bir mühendisin köye gelmesi köylüleri şaşırtır. O ise kafa dinleyecek bir

yer aramaktadır. Köyde tek ağacın olduğu Halil Emmi'nin evine yerleşmek ister. Halil Emmi fakir olduğu için evinin etrafında gübre ve ahır kokusu da yoktur. Çünkü ne hayvanı vardır ne de tarlası. Kız kardeşi Dürdane'nin ölümünden sonra yeğeni Emine'ye Halil Efendi bakmaktadır. Fakir olmasına rağmen yeğenini tarla ve bahçe işlerine sürmez, kıt kanaat geçinirler. Ekrem Bey'in onların evinde kalmak istemesiyle hayatları değişir. Bol yiyeceğe ve giyeceğe kavuşurlar. Evlerinde hayatlarını kolaylaştıracak birçok eşya vardır. Bütün bunlardan ve Ekrem Bey'in yakışıklılığından etkilenen Emine, ona olan duygularını zaman zaman dile getirir. Onun köyden bir gün gideceğinin korkusuyla yaşamaktadır. Emine Ekrem Bey'den çok etkilenmiştir:

“Yalnız Halil Dayı tasalıydı. Kendisine emanet olan öksüz ve yetim yeğeninini ziyan olmasından korkuyordu. Görüyordu ki Emine zaman zaman mühendisin yüzüne bakarken dalıp gidiyor, yanakları gül gül oluyor, bazen de soluyor. Kız çoktan etkilenmiştir” (Tuğcu, 1999:24).

Ekrem Bey de Emine'ye karşı ilgisiz değildir. Onu köyde tutan sebep Emine'nin hoşluğu ve zarıflığıdır:

“Ekrem Bey o kış çok sıkıntı çekmişti. Bütün kış Emine ile avunmuştu. Kız kendi çapında hayat ve zevk dolu bir yaratıktı. Bundan çok daha fazla olarak gönülden bağlanmıştı” (Tuğcu, 1999:27).

Ekrem Bey'in Emine'ye mesafeli davranmasının sebebi bir gün köyden çekip gidecek olmasıdır. Her ne kadar Emine'yi sevse de onu yüz üstü bırakıp gitmek zorunda kalacaktır. İstanbul'da doğup büyüyen ve yüksek eğitim alan bir kişinin köyde sürekli yaşaması zordur. Onun köyde uzun süre kalmasının tek sebebi Emine'dir:

“Kızın gözleri zaman zaman doluyordu. Mühendis artık onun sevgisine inanmıştı. Özenmeleri, hediyeleri ve yumuşak sözleriyle kızın içindeki bu sevgiyi kendisi yaratmıştı. Onu bu aşkı ile yalnız bırakacak ve gidecekti. O, böyle bir köyde yaşayacak insan değildi. Emine'den başka çekici tarafı yoktu bu köyün” (Tuğcu, 1999:27).

Ekrem Bey, kendisi köyden gittikten sonra Emine'nin rahat etmesi için en iyi imkanları sağlar. Çatılı, şehir evi gibi ev yaptırır. Yanına ahır yaptırarak içine hayvanlar alır. Tarlalar alarak sebze ve meyveler ektirir. Bütün bunların bakımı için yardımcı insanlar alır. Eve su, elektrik ve şehir eşyaları getirir. Fakat bunların hiçbirinin Emine'nin gözünde değeri yoktur. Onun için önemli olan tek şey Ekrem Bey'in varlığıdır:

“Bir gün balkonda kahve getiren Emine'ye, Ekrem Bey:

Emine, artık memnunsun değil mi? diye sordu.

Hayır, dedi kız. Benim hiçbiri gözümde yok. Siz olmayınca cennete de gitsem bana yaramaz.

Mühendis bu iltifat karşısında başını eğdi:

Emine beni hakikaten seviyor musun?

Mezarımda da seveceğim, dedi kız” (Tuğcu, 1999:36).

Emine'nin bu derece kendisini sevdiğini gören Ekrem Bey, dayısının da rızasını alarak Emine'yle evlenir. Her ikisi de birbirlerinden ve hayatlarından memnundurlar. Mutlulukları bir çocuklarının olacağı haberiyle taçlanır:

“On sekize yeni basmıştı Emine. Şehirlilere göre daha çocuk sayılırdı. Ama köylerde, bu yaşta iki çocuklu olan yeni gelinler vardı. Emine sevdiği adamdan bir çocuğu dünyaya geleceği için mutlu ve sevinçliydi” (Tuğcu, 1999:45).

*Annemin Hikâyesi'*nde Gürcü kızı olan Emine ve mühendis Ekrem Bey'in aşkını görürüz. Sevgi teması burada çocuk sevgisi, anne-baba sevgisi ve dede sevgisi olarak değil de iki kişinin birbirine duydukları sevgi, aşk olarak karşımıza çıkar.

*Kolsuz Bebek'*te sevgi teması “çocuk sevgisi” olarak verilir. Vedat Bey ve Güzin Hanım'ın kızı Gülçin'i amcası Sedat Bey, kendi servetini kumar ve içkide kaybettikten sonra Vedat Bey'in servetine konmak için kaçırtır. Güzin Hanım'a iftira atarak Vedat Bey'le boşanmalarına sebep olur. Karısını çok seven Vedat Bey için ayrılık bir yıkım olmuştur. Eve kapanan Vedat Bey'e sahte doktorun verdiği raporla uyuşturucu ilaçlar ve kendisini iyi hissetmediği zamanlarda

koklaması için kokain karıştırılmış krem verilir. Kremi koklayan Vedat Bey'in beyni buz gibi olur ve uyku hali gelir. Perdeleri kapalı, telefonu kesik bir odada günlerdir yatan Vedat Bey Vedia Hemşire'nin odaya girmesiyle irkilir. Vedia Hemşire belediye hastanesinde ölümle pençeleşen verem hastası Güzin Hanım'ın son arzusunu yerine getirmek için gelmiştir. Kendisine atılan iftira ile evden uzaklaştırılan, bu iftiraya dayanamayıp verem olan Güzin Hanım adeta erimiştir. Vedia Hemşire Vedat Bey'den kızı Gülçin'i Güzin Hanım'la görüştürmesini ister. Halbuki Gülçin Vedat Bey'in yanında değildir. Amcası Sedat Bey Gülçin'i annesinin yanından babasına götürmek bahanesiyle bahçıvan Halit Efendi'ye aldırır. Vedat Bey kızını annesinin yanında zannederken Güzin Hanım da tam aksini düşünmektedir. Halbuki Sedat Bey çocuğu Halit Efendi'ye öldürtecek, kardeşini de kendi yavaş yavaş zehirleyerek Vedat Bey'in servetine konacaktır. Fakat Güzin Hanım'ın kızını son bir kez görmek istemesi üzerine gerçekler açığa çıkar. Bir yanda evlat hasretiyle yanan Güzin Hanım diğer tarafta da evladının başına ne geldiğini düşünen yarı hasta bir baba vardır. Gerçeklerin açığa çıkmasıyla yavaş yavaş normal hayata dönen Vedat Bey, kızını arar ve bulur. Her ikisinin hayata tutunmasında kızları Gülçin en önemli etkindir. İleri derecede verem hastası olan Güzin Hanım'a en iyi gelecek ilaç kızıdır:

“Kavuşma çok acıklı oldu. Vedia hemşire bile ağlıyordu. Başhekim bu eli açık hasta sahibini odada karşılamıştı.

Gülçin'i gören Güzin Hanım:

Yaklaşma bana kızım, dedi.

Seni uzaktan seveceğim.

Fakat başhekim:

Kızınızı öpebilirsiniz Güzin Hanım, dedi. Bunda hiçbir sakınca yok. Onun gelişi bizim tedavimizden çok daha yararlıdır. dedi.

Ana kız birbirlerine sarılmışlardı” (Tuğcu, 1999:74).

Ağabeyi yüzünden normal hayattan kopan Vedat Beyde kızının sayesinde yeni hayatına merhaba der:

“Vedat Bey’in yüzünde yaşlar vardı, nihayet kızına kavuşmuştu. Dizleri bükülüyor, kızını kolları arasında güçlkle tutuyordu” (Tuğcu, 1999:70).

Kemalettin Tuğcu’nun birçok romanında ya ilgisiz anne ya da ilgisiz baba vardır. Fakat *Kolsuz Bebek*’te Sedat Bey’in entrikaları yüzünden birbirlerinden ve evlatlarından ayrılmak zorunda kalan çaresiz anne ve baba vardır. Her ne kadar çaresiz ve hasta olsalar da evlat sevgisi yüzünden hayata yeniden tutunmuşlardır.

Kolsuz Bebek’te acımasız amcayı da görürüz. Sedat Bey’in yeğenini öldürmesi için tuttuğu evin bahçıvanı Halit bile hiçbir şeyi olmamasına rağmen Gülçin’e bir sevgi duyar ve onu öldüremez. Burada sevgi ve sevgisizlik çatışmasını görürüz:

“İşte bütün bu haydutluk işlerinde ben, Sedat Bey’in elinde bir maşa gibiydim. Ama bu çocuk, bu Gülçin beni yendi. Benim daha ileriye gitmeme imkan vermedi. Onu öldürerek kuyuya atamadım. Ben bunu yapamadım. Ama Sedat Bey, benim bunu yaptığımı inandı ve sevinçle daha fazla içmeye başladı. İşte son defa onunla o meyhanede buluştuk” (Tuğcu ,1999:81).

Yeğenin sözde ölümüne sevinip içecek kadar sevgisiz, vicdansız bir insan olan Sedat Bey’in hasımı daha okula bile gitmeyen küçücük, masum bir çocuktur. Bu çocuk da amcasının aksine sevgi doludur. Çöplükten bulduğu “kolsuz bebek”i alır ve onu kızı olarak görür. Bu kaçırılma serüveni içinde de onu asla yanından ayırmaz. Kendisi sevgiye muhtaçken kolu kırık bebeğe acıma ve sevgi duyar. Ona daha güzel bebekler (ağlayan, gülen, konuşan, yürüyen) alırlar ama Gülçin kolsuz, yaralı bebeğinden vazgeçmez:

“– Nasıl bebekmiş bu?

Efendim çöplükte bulmuş. Mendil ile sarmış, bize getirdi. Hanımefendi de o bebeği atmasını söyledi. Gülçin ağlamaya başladı, benim bebeğim demişti, ben onun annesi oldum. Onun kolu acıyor.

Kalfa içini çekti:

Bebeği alamadık elinden, ağlıyordu. Ben gittim ona güzel bir bebek aldım. Fakat Gülçin kabul etmedi. İlle de kolsuz bebeği kucağında taşıyacak. Onu hiç gözünden ayırmıyordu. Aldığım bebeğin yüzüne bile bakmadı. Beğenmediyse başka bebek alacağımızı söyledik. Fakat kendisi bebeğini hiçbir bebekle değiştirmeyeceğini söyledi. Onunla yatar, onunla kalkardı” (Tuğcu, 1999: 19-20).

Kardeşinin servetine konmak için; kardeşi Vedat Bey’i iftira atarak eşinden ayıran, eşi Güzin Hanım’ın üzüntüden verem olmasına sebep olan, Vedat Bey’e de ilaç vererek yavaş yavaş öldürmek isteyen Sedat Bey’in bütün bu vicdansızlıklara karşılık “kolsuz bebek” adeta bir acımanın, vicdanın ve sevginin timsali olmuştur.

Çingene Kızı’nda hem çocuk sevgisini hem aşkı hem de müzik sevgisini bir arada görürüz. Şükrü Bey ve Safiye Hanım, Rahmi Bey’in köşkünde ayak işlerinde çalışmaktadır. Safiye Hanım, Rahmi Bey’in doğumdan sonra hastalanan eşi Behire Hanım’a bakmaktadır. Çocuk (Reyhan) altı aylıkken Rahmi Bey eşini tedavi ettirmek için Avrupa’ya gider. Çocuğu Şükrü Beylere bırakırlar. Bir süre sonra Rahmi Bey’in kardeşinin çocukları gelerek Behire Hanım’ın öldüğünü, Rahmi Bey’in de bir senatoryumda yattığını söyleyerek köşkten çıkmalarını isterler.

Şükrü Bey ve karısı altı aylık çocukla köşkten ayrılırlar. Rahmi Bey giderken çocuk için bir miktar para bırakmıştır. Bir gecekonduya taşınırlar. Kız çocuğu iki yaşına gelince nüfus idaresine giderek anne ve babasını ararlar. Fakat anne ve babası vefat etmiştir. Akrabaları ise anasız ve babasız bir çocuğu almak istemezler. Çingene Şükrü ve karısı Safiye’nin çocukları olmadığından dolayı Reyhan’ın nüfusunu üzerlerine alırlar.

Şükrü Bey, demir işiyle uğraşmaktadır. Ayrıca kalabalık yerlerde keman çalarak insanları eğlendirmektedir. Karısı Safiye ise sokak sokak dolaşarak çiçek satmakta zaman zaman da evlere temizliğe gitmektedir. Kızları ise yaşadıkları gecekondu mahallesindeki ilkokul da okumaktadır. Reyhan Çingene olduğundan utanç duymaktadır. Beş yaşındayken babası tarafından

konservatuvara keman dersi için götürülmüş, öğretmenin kendisine, “ keman yayını çingeneler gibi tutma” demesi üzerine alınmış bir daha konservatuvara gitmemiştir.

Reyhan'ın yaşadığı hayattan ve çingeneliğinden utanmasından dolayı Şükrü Bey. kızı ortaokula geçince kimsenin onları tanımayacağı daha iyi bir semte taşınır.

Şükrü Bey, tamirci dükkanı açar. Safiye ise sokak sokak gezip çiçek satarken bir apartman dairesine tıklır. Sırf Reyhan'a olan sevgilerinden dolayı kızlarının mutlu olması için karı koca yerleşik hayata alışmak zorunda kalırlar:

“Kapları kumla ovar, yıkar, ocağın üstüne koyar kızdırırdık. Anam körüğü işletir ateşi yakar, babam da kabı kalaylamaya başlardı. Köyde kalaylanacak kap kalmayınca kadar otururduk. Sonra arabaya atı koşar, bir başka köye yollarırdık. İşte ben böyle yetiştim kızım. Bu hayattan ayrı bir zevk aldım. Daha iyi değil, ama daha temiz havası olan bir yaşantımız vardı. Arabamızın bir köşesinde tef, bir keman daima bulunurdu. Sen bu yaşantıyı beğenmedin kızım. Senin istediğin gibi olmaya çalışıyoruz.

Reyhan ailesinin kendisi için yaptığı fedakarlıkları biliyor ve onlardan ayrılmayı düşünmüyordu” (Tuğcu, 1999: 28).

Şükrü Bey ve Safiye Hanım, Reyhan'a kendi kızları, çocukları olmadığını asla belli etmezler. Reyhan liseyi birincilikle bitirir ve tıp fakültesini kazanır. Reyhan'ın Selma adında samimi bir arkadaşı vardır. Reyhan onlara gidip geldikçe Selma'nın hukuk fakültesi öğrencisi olan ağabeyi Müfit Bey, Reyhan'a âşık olur. Ailesinden Reyhan'ı isterler fakat Reyhan çingene olduğundan dolayı bu teklifi reddeder. Çingene olduğunu saklayarak onları kandırmak ve bir yalan üzerine yuva kurmak ona göre değildir.

Müfit'in ailesi tüm reddetmelere rağmen Reyhan'ı istemeye devam ederler. Reyhan da Müfit'i sevmektedir. Bu durumu gören ve kızlarının üzülmeye razı olmayan Şükrü Bey, Müfit'in ailesini akşam yemeğine davet ederek tüm gerçeği; Reyhan'ın bir çingene kızı olmadığını hem Reyhan'a hem de Müfit Bey'in ailesine açıklar. Reyhan bu zamana kadar genç kız olmasına rağmen Şükrü

Bey ve Safiye Hanım'ın gerçek ailesi olmadığını hissetmez bile. Şükrü Bey ve karısı ona gerçek annelik babalık yapmıştır. Çocukları olmayan Şükrü Bey ve karısı evlat sevgisini Reyhan 'la tatmışlardır:

“Kadıncağz hastanede bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Bu kız, annesinin bütün sağlığını ondan almış gibiydi. Doğumdan sonra Behire Hanım bir daha yataktan çıkamadı. Çocuk altı aylık olduğu sırada Rahmi Bey, eşini Avrupa'da tedavi ettirmek için köşkten ayrıldı. Onun kardeş çocukları vardı. Köşk hisseliydi, bize emanet edilen çocuğu biz kendi evladımız gibi sevdik. Ama bu sevgi bir emanete olan sevgi idi” (Tuğcu, 1999: 85-86).

Reyhan da Şükrü Bey ve karısını annesi babası bilmiş onlara sonsuz sevgi ve saygı duymuştur. Reyhan ve Müfit Bey de aşk temasını da görürüz. Müfit Bey, Reyhan'la evlenemezse intihar edecek kadar Reyhan'ı sevmektedir:

“...Annesi ve babasıyla gelen Müfit'in benzi sapsarıydı. Bu yemek onlar için son bir umuttu. O zamana kadar sakin ve dürüst bir hayat yaşamış olan Müfit, çingene kızına tutulmuştu. Onunla evlenmezse intihar edeceğini söylemişti” (Tuğcu, 1999: 85).

Çingene Kızı'nda “müzik sevgisi” de yoğun bir şekilde verilmektedir. Şükrü Efendi, Safiye Hanım ve Reyhan tüm müzik aletlerini en iyi şekilde kullanabilmektedirler. Şükrü Efendi ve karısının müzik sevgisi çingeneliklerinden kaynaklanmaktadır. Reyhan ise müziğe yatkınlığını hem babasından hem de Şükrü Efendilerden almıştır:

“Bu belgeler elden ele gezdikten sonra Şükrü Efendi; Reyhan bizim kızımız değil, ama Allah'ın bize bir emanetidir, dedi. “Bizden aldığı tek şey, müzik sevgisidir. Babası da çok duygulu bir insandı, onun da bu hevese katkısı olmuştur” (Tuğcu, 1999 : 87).

Şükrü Efendi'de müziğe karşı bir heves vardır. Hemen hemen bütün şarkıları, müzik parçalarını bilir. Onda Allah vergisi bir yetenek vardır. Askerliğinde kulüpte komutanlarının istediği şarkıları hiç zorlanmadan büyük zevk alarak çalar. Çalarken eskilere, uzak zamanlara gider:

“Bu, onun içinden gelen bir yetenekti. Keman çalarken hiçbir zaman sıkılmaz, acemilik çekmezdi. Kemanı çenesinin altında sıkıştırıp eline yayı adımı her şeyi unutur, uzaklara eskilere gider babası, ablası, kardeşleri gözlerinin önüne gelir yine gözlerinin önünden, köyler, bağlar bahçeler, gölgeli ulu ağaçlar, bazen ıssız dağ başları geçerdi” (Tuğcu, 1999: 23).

Şükrü Efendi en işe yaramaz kemanı bile çalar, söyletir. Batılı şarkıcıların Türkiye’de tanınmış parçalarını bile çalacak kadar müzik yeteneği vardır.

Şükrü Efendi, tamirhanesinde müzik aletleri de tamir eder. Tüm müzik aletleri onun elinde bülbül gibi öter. Bir ahenk tutturur ki dinleyenin ağzı açık kalır:

“- Şükrü Usta sazları da mı tamir ediyor?

Evet ya. Şimdi tamirhanede keman, ud, kanun gibi sazlar da bulunuyordu. Saz değil mi? Hangisi olursa olsun Şükrü Ustanın elinde o bülbül gibi öter” (Tuğcu, 1999: 24).

Safiye Hanım da müzikle ilgilidir. O da eline aldığı müzik aletini çalmayı becerir. Onlara sevgisi aileden geçmiştir, kanlarında vardır:

“Safiye canı sıkıldığı zaman, udu eline alır, akordunu yapar ve tıngırdatmaya başlar. Onlara müzik severlik aileden geçmiştir. Kanlarında vardır. Şükrü Efendi, bazen yorgun elleriyle kemanı eline alır, zamanın şarkılarını kusursuz çalar...” (Tuğcu, 1999: 19).

Şükrü Efendi ve Safiye Hanım’ın genlerinde vardır müziğe ilgi. Reyhan da onların yanında büyüdüğü ve babası Rahmi Bey gibi ince ruhlu olduğu için müziğe karşı son derece ilgilidir. Kendisinin çingene kızı olduğunu zanneden Reyhan müzikle ilgilenmekten korkmaktadır. Beş yaşındayken Şükrü Efendi onu konservatuvara yazdırmış iki yıl konservatuvarda keman çalmasını ve nota okumasını öğrenmiştir fakat öğretmenin kendisine, “keman yayını çingeneler gibi tutma” demesi üzerine alınmış ve bir daha konservatuvara gitmemiştir. Çingeneliğinden utanan Reyhan, müzik çaldığı zaman çingeneliği açığa çıkacağını zannetmektedir. Bu yüzden Şükrü Beylerin oturdukları mahalleden taşınmalarına hatta onların müzikle ilgilenmemelerine sebep olmuştur.

Arkadaşı Selma'nın evine ders çalışmaya giden Reyhan, Selma'nın annesi piyano çalarken ona kemaniyla eşlik eder komşular müziğin sesine ilgisiz kalmaz ve onları dinlemeye gelirler. Reyhan tüm müzik aletlerini çalabilir eline aldığı müzik aletini adeta konuşturur:

“Reyhan'ın müzik çalmadaki yeteneği o gittiği evin çevresinde de yayılmıştı Selma'nın annesi piyano çalıyordu zamanın şarkılarının hepsini biliyordu. İki kız ders çalıştıktan sonra radyoyu televizyonu açmaya gerek görmüyorlardı. Ortaya bir keman çıkıyor Selma'nın annesi piyanoya oturuyor. Onun parmakları aksasa bile Reyhan falsoyu belli etmiyor çoğu zaman mükemmel bir fasıl yapıyorlardı.

Reyhan arkasına döndüğü zaman salona girmiş birkaç yabancı hanım yüzünü görüyor, ama onları yadırgamıyordu. Kız eline aldığı kemana hakimdi onu söyletmesini konuşturmasını biliyordu” (Tuğcu 1999: 70)

Kemalettin Tuğcu'nun *Çingene Kızı* romanında müzik sevgisini ağırlıklı olarak görmekteyiz. Kemalettin Tuğcu'nun *İçler Acısı* romanında sevgisiz, vicdansız anneyi ve fedakar babayı görürüz. Hüseyin Efendi'ye babasından dört inek ve bir kerpiç ev kalır. Hüseyin Efendi, bütün gün ineklerle uğraşır. Sütlerinden yaptığı yağları İstanbul'a götürerek satar ve böylece zengin olur. İyi bir ev yaptırır ve Zeynep ile evlenir. Daha önceleri tarlada çalışan Zeynep, Hüseyin Efendi ile evlenince iş güç yapmaz. Hüseyin Efendi'nin aldığı altınları takarak gösteriş yapmak için konu komşuyu gezer. Bu yüzden adı “ Gezenti Zeynep” e çıkar. Onun tek derdi giydiği renk renk elbiselerle, taktığı rengarenk eşarplarla ve giydiği topuklu ayakkabılarla caka satmaktır. Zeynep'in üç çocuğu yaşamamış, dördüncü çocuğu yaşamış Bu yüzden ona “ Yaşar” adını vermişlerdir. Zeynep, Yaşar'a karşı ilgisizdir. Ona sevgi duymaz ve annelik yapmaz. Zeynep annelik duygusundan yoksundur. Okuma- yazması olmayan Zeynep anasıyla onun bunun tarlasında çalıştığını unutarak tarla yüzü görmediğini, babasının biricik kıymetli kızı olduğunu söyleyerek soyluluk iddiasında bulunur. Ne oldum delisi olan Zeynep oğlu Yaşar'la ilgilenmez. On bir yaşında olan ve ilkokulu bitiren Yaşar'ı; muhtarın tüm evlere çiçek salgını olduğunu, okulu bitiren çocukların da aşı olması gerektiği haberini yollamasına

karşılık Zeynep doğduğu zaman aşılandı, okulda da aşılarda oldu diyerek aşı yaptırmaz:

“- Aşılananlar da nerede yeniden oluyor, Zeynep Hanım.
Fakat kadın aldırılmamıştı. Kim kalkacak da on bir yaşındaki oğlunu alıp aşıya götürecekti. Komşu evlerinde yumuşak sedirlere yayılmak varken”
(Tuğcu, 1999: 7).

Zeynep için kendi zevki çocuğundan önce gelmektedir. Üç çocuğunu kaybetmesine rağmen hayatta kalan tek çocuğuna karşı da sevgisiz ve merhametsizdir. Sevgisiz ve ilgisiz bir anne olmasından dolayı *Geriye Dönüş*'teki Güzin Hanım'a benzer.

İş için İstanbul'da olan Hüseyin Efendi olduğunu ateşler ve her yanı çıiban içinde yatakta bulur. Hüseyin Efendi, oğlunu en iyi doktorlara götürür. Yaşar iyileşip ayağa kalkmasına kalkar ama iki gözü çiçek hastalığından kör olur. Annesinin ilgisizliği yüzünden kör olan Yaşar'ın Aşık Veysel'in hikâyesine benzer bir hikâyesi vardır. Yaşar da Aşık Veysel gibi çiçek hastalığından sonradan kör olur ve onun gibi saz çalar. Karanlık dünyasında Yaşar'ı mutlu eden şeyler babası, Naciye Hanım, kızı Yıldız ve çaldığı sazdır. Annesi Zeynep, Yaşar'ı evde bırakıp kapı kapı gezerken evden Yaşar'ın “ anne” diyen acıklı sesleri duyulurken şimdi ise saz sesi duyulmaktadır:

“Daha sonra neler olacak bunu biz şimdiden kestiremeyiz. Ama bir süre önce kiremitli evin içinden gelen “ anne” diyen acıklı sesin yerine şimdi oradan Yaşar'ın çaldığı sazın sesi geliyordu.
Zavallı, bu karanlık hayatın içinde kendisine bir teselli yaratacak şeyler bulmaya çalışıyordu” (Tuğcu 1999: 80)

Gezenti Zeynep oğlu evde kör yatarken rengarenk giyinir, altınları koluna, boğazına doldurur gezer. Oğlunun ne açlığı umurundadır, ne de susuzluğu. Çocuğun kişisel bakımını bile yapmaz. Hüseyin Efendi şehirden köye geldiği zaman oğlunu perişan bir halde görür:

“Hüseyin Efendi:
- Hele sokul da bak, dedi.

“Senin kardeşin oğlunu nasıl öldürür.”

Bunu demesiyle oğlanın üstündeki örtüyü çekti.

Dayı ne görsün sedirde bir deri bir kemik birisi yatıyor saçları inmiş omuzlarına. Değnek gibi kolların ucunda ellerin kemikleri sayılıyor. Bir tırnakları var uzamış da avuçlarının içine dönmüş.

Muhtar:

- Zeynep Hanım, dedi. “Senin Allah'tan korkun yok mu? bu senin oğlun değil mi?” (Tuğcu, 1999: 15).

Zeynep, o kadar vicdansız bir annedir ki oğluna yemek bile vermez. Yaşar'ın barındığı yer pislik içindedir. Ahırdaki hayvanlar bile Yaşar'dan daha temiz ve bakımlıdır. Yaşar babasına onu yalnız bırakmaması için yalvarır:

“Ben etrafa baktım, oda buz gibi, oğlan bir kirli sedirde yatıyor üstünde bir şey yok. Kirli bir örtü sermiş Zeynep üstüne. Soğuktan sağlam adam barınamaz orada. Yerde bir kase içinde bulgur lapası. Her yer kir, süprüntü saçılmış, oğlan yer durur:

Baba, beni bırakma, beni dövüyor, iğneler batırıyor” (Tuğcu, 1999: 14- 15).

Hüseyin Efendi, karısına adeta rüşvet verir, kendi çocuğuna bakması için. Altınlar, paralar, elbiseler içinde yüzen Zeynep ne Hüseyin Efendi'den ayrılmakta ne de çocuğuna bakmaktadır. Kocasından utanmadığı gibi konu komşudan da çekinmemektedir. Ne Allah'tan korkmakta ne de kulundan utanmaktadır onun bu halini görenler şaşırılmaktadır. Hüseyin Efendi'nin verdiği maddi ve manevi tavizler bile Zeynep'in çocuğuna bakmasını sağlamaz. Hüseyin Efendi, doğurduğu çocuğuna bakması için yalvarır karısına. Fakat o kör bir çocuktan kimseye fayda gelmeyeceğini söyleyecek kadar annelik duygusundan, insanlıktan uzaktır:

“-Nedir bu oğlanın hali, ölsün diye mi bıraktın?

-Böyle yaşayacağına ölsün.

-Zeynep bu senin oğlun değil mi?

-Böyle oğlanı ben ne yapayım. ne bana yarar, ne kendisine. Kör oğlandan hayır mı gelecek.

Sen ana değilsin, kuyu anası bile olamazsın” (Tuğcu, 1999: 13- 14).

İçler Acısı'nda böyle sevgisiz bir anneye karşılık sevgi ve merhamet dolu bir baba ile karşılaşırız. Hüseyin Efendi köyden topladığı tereyağları İstanbul'da satmaktadır. Kazandığı paralarla çok rahat bir yaşam sürebilir. Fakat sefayı karısı Zeynep sürmekte cefasını ise Hüseyin Efendi ve Yaşar çekmektedir. Arsız olan Zeynep'i dövse de kovsa da başımdan bir türlü atamaz. Annesinin ilgilenmediği, bakmadığı Yaşar'la babası ilgilenir. Annesinin umursamazlığı yüzünden kör olan Yaşar'ı tedavi ettirebilmek için Hüseyin Efendi elinden geleni yapar. Doktor doktor gezen Hüseyin Efendi Yaşar'ın hastalığının dermansız olduğunu öğrenir. Hüseyin Efendi de Yaşar kadar ıstırap içindedir. En sonunda sağlığı bozulur ve doktorlar birkaç aylığına başka bir yere gitmesini söylerler. Hüseyin Efendi katil olmamak için evinden çıkar ve İstanbul'a gider:

“-Baba göremiyorum, baba karanlıktan korkuyorum.

Hüseyin Efendi dişlerini sıkarak;

Kadın, diyordu. “Baltayı aldım mı seni yonga yonga doğrarım.”

Kaç defa bu sürtük Zeynep bize kaçtı. Adam oğlu kadar ıstırap çekiyordu, sonunda o da hastalandı. Kasabadaki hekimler;

-Birkaç ay başka bir yere git, dediler.

Hüseyin Efendi katil olmamak için evinden çıktı, İstanbul'a gitti. Sürtük Zeynep:

-Hain adam, diyordu. “ beni bu kör oğlanla bıraktı gitti” (Tuğcu, 1999: 10-11)

Oğluna kör oğlan diyecek kadar sevgi yoksunu bir annedir Zeynep. Hüseyin Efendi oğlunun her türlü ihtiyacını karşılar. Oğlunun kişisel bakımını ile Hüseyin Efendi yapar. Zeynep'in ayarsızlıklarına dayanamayan Hüseyin Efendi oğlunun rahat etmesi için onu İstanbul'a götürmeye karar verir. Komşusu olan Naciye Hanım'a Yaşar'a bakmasını rica eder. Kızı Yıldız'la yaşayan Naciye Hanım Yaşar'a bakmayı kabul eder. Hüseyin Efendi, Naciye Hanım'a iki yüz bin lira aylık verir. İhtiyaçlarını ise kasabadaki dükkandan alacaklardır. Hüseyin Efendi, oğlunu rahat ettirmek için evinde şehir hayatını aratmayacak konforu sağlamıştır. Naciye Hanım kızıyla beraber oraya taşınır. Komşu bile Yaşar'ın haline acırken Zeynep ise İstanbul'da yiyip içip, giyinip gezmektedir. Yaşar

babasını, Naciye hanımı ve Yıldız'ı kendisine yakın hissetmekte, onlardan başka kimsesinin olmadığını düşünmektedir. Annesini ise yok saymaktadır:

“- Elbette kolay değil ağabey, ama biraz da Allah'ı düşünmeli.

Allah'ı düşünüyorum, ondan başka düşüneneğim bir babam, bir de annenle sen varsın. Ne yazık ki benim annem yok. Var ama bana daima baş belası, ayak bağı gibi sözler söyledi. Kafama vururdu hep. Bulgur lapası dayardı ağzıma, başımı çevirirdim. Hemen kafama vururdu. Her şey vardı ama bana yedirmiyordu. Benim ölmemi istiyordu. Bir gün dayım da gelmişti, beni göstererek bu kör oğlan ölecek, Hüseyin Efendi'nin bütün parası bana kalacak, demişti” (Tuğcu, 1999: 39- 40).

On dört yaşına gelen Yaşar'ı Hüseyin Efendi, gözlerine baktırmak için İngiltere'ye götürmek ister. Zeynep'ten altınları ister. Zeynep altınları vermez ve yapılan kavga sonrası bir şoförle kaçar. Zeynep kaçtığı adamın kendi arabalarında çalışması için kendi üzerine bir araba alır. Hüseyin Efendi ile imam nikahlı olduğu için kendisine resmi nikah kıydırır. Hüseyin Efendi de İstanbul'da dükkanın üzerindeki daireyi satın alan iş adamının baldızı Dürdane Hanım'la evlenir. Kocasını beş yıl önce vefat eden, güzel ve gösterişli bir bayan olan Dürdane Hanım'ı ablası kocasından kıskanır ve evinden uzaklaştırmak ister. Dürdane Hanım cana yakın ve insancıl birisidir. Oğlunun tedavisi için altınlarını vermeyip bir şoföre kağan ve ona araba alan Gezenti Zeynep'in tersine yabancı biri olan Dürdane Hanım, kör bir oğlu olsaydı onu karanlıklardan kurtarmak için canımı bile verirdim diyecek kadar sevecen ve fedakardır:

“Babasının yeniden evlenmesi onun üzerinde bir değişiklik yapmıyordu. Annesinin altınlarını alacaklarından korkarak kaçtığını öğrenmişti. Dürdane Hanım bunun için:

Senin gibi bir oğlum olsaydı onu karanlıklardan kurtarmak için ben başımı bile verirdim, diyordu” (Tuğcu, 1999: 79).

Dürdane Hanım'ın bu sözleri Zeynep'in annelik duygusundan ne kadar uzak olduğunu, ne derece sevgisiz ve vicdansız olduğunu gözler önüne serer.

Ceylanlı Bahçe'de öne çıkan sevgi “hayvan sevgisi” dir. Esmâ Hanım, kocası Halil Efendi'nin ölümünden sonra ondan kalan malı mülkü üzerine alarak çocuklarına paylaşmamıştır. Oğlu Rıza Bey'i Emine ile evlendirmiş, başlık parası olarak vaat ettiği yirmi altını Emine'nin babası Mustafa Efendiye vermemiştir. Buna karşılık Mustafa Efendi damadına karşı vazifelerini yerine getirmek için iki ineğini satmak zorunda kalmıştır. Geçimini sağlamak için de başkalarının tarlalarında, ırgat olarak çalışmaktadır. Esmâ Hanım gelini Emine'yi her işe koşturmakta buna karşılık kocası geleceği zaman odasına gönderip akşama kadar odasından çıkmadığını söylemektedir. Oğlunu kapıda karşılayan Esmâ Hanım onu karısının yanına göndermemektedir. Esmâ Hanım oğlu evde yokken Emine'yi evden kovar. Dört yaşında olan torunu Mehmet'i çok sevmesine rağmen onun annesiz kalmasına sebep olur. Annesiz kalan Mehmet, her akşam yalnız kaldığı odasında ağlar. Esmâ Hanım torununun annesinin arkasından ağlamasını da anlamayacak kadar sevgi yoksunudur:

“Bir gün, ağladığımı babam duydu. Bana neden ağladığımı sordu:

Ben anamı isterim, dedim.

Babaannem:

-Ne varmış ananda? ne dedi. “ırgatlıktan başka ne bilir. Yüzünün güldüğümü oldu? Yaptığı iş de bir şeye benzese bari.”

-O, benim annem, dedim.

-İnekler de ana olur, dedi babaannem. “Ne edeceksin ananı? Bol bulamaç ye, otur burada. Baban seni okula da verecek”” (Tuğcu, 1999: 7).

Mehmet'le babaannesi arasında geçen konuşmadan bir kadın ve anne olan Esmâ Hanımın ne derece duyarsız ve sevgiden yoksun bir kişiliğe sahip olduğunu anlarız. Rıza Bey de dört yaşındaki bir çocuğun annesiz yapamayacağını anlamayacak kadar duygusuzdur. Sevgisiz anne ve oğula karşılık anne sevgisi ile yanıp tutuşan Mehmet'i görürüz Mehmet her şeyi ile anne sevgisine muhtaçtır. Emine oğlunu görebilmek için kendi köyünden yürüyerek Rıza Beylerin köyüne gelir. Kocas ve kaynanası çocuğunu ona göstermemektedirler. Emine uzaktan da olsa oğlunu görebilmek için kilometrelerce yol yürür:

“Ben, işte bu arada dört yaşıma basmıştım. İki katlı evin yanındaki kıra çıkardım. Annem kış demez, yaz demez ilerideki bir tepenin yanındaki ahlat ağacının altına gelir bana yemenisini sallar, “Memedim” diye bağırdığını duyardım” (Tuğcu, 1999: 9).

Mehmet de anne hasreti ile yanıp tutuşmaktadır. Annesini görebilmek için o da ahlat ağacının altına gider. Bunu gören babası Mehmet'i omuzundan iteleyerek bir daha oraya gitmemesi konusunda uyarır:

“- Yediğin içtiğin yetmez mi? dedi. “ Ne varmış ananı arayacak bir daha buraya gelersen ayaklarını kırarım”

Sonra da omuzumdan kakmıştı beni”(Tuğcu 1999: 9).

Hayattaki tek varlığı olan oğluna karşı çok acımasızdır. Rıza Bey. Kasabada mağazacılık yapan Himmet Bey'in kızı İnci ile evlenmek ister. Onları köye davet eden Rıza Bey, onlara ceylanın oğlağını ikram edecektir. Bunu duyan Mehmet ahırın kapısını açarak oğlağı salar. Oğlağı yerinde bulamayan Rıza Bey çılgına döner ve Mehmet'e yaptıklarını başına kakar:

“- Bu işi sen yaptın ha?

- Ben yaptım. Sen beni anamdan ayırdın, oğlağı da anasından ayırdın.

- Ben sana koluna takasın diye saat, ayağına yepyeni kundura aldım. Sen beni bugün kahrımdan öldürecek misin?

Babam başladı bana vurmaya” (Tuğcu, 1999: 15).

Bakmakla yükümlü olduğu çocuğuna hem de dört yaşındaki bir çocuğa yaptıkları zoruna giden bir babayla karşılaşırsınız *Ceylanlı Bahçe*'de. Halbuki çocuk için ne saatin önemi vardır ne de ayakkabıların. Onun için önemli olan tek şey annesidir, anne sevgisidir:

“Babam beni bıraktı, soluk soluğa idi:

-Yıkıl karşımdan, dedi. “ Sen de ananın oğlusun, hayırsızlar, yıkıl git.”

Kolumdan bana aldığı saati, ayağımdan yeni kunduraları da çıkardım.

Al, dedim. “ saat de, kunduralar da senin olsun bana anam gerek” (Tuğcu, 1999: 15).

Babası tarafından tokatlanıp evden kovulan Mehmet yürüyerek annesinin Köyü olan Dere Köyü'ne gelir. Olan biteni annesine ve dedesine anlatır. Dedesi babasının öfkesi geçince onu almaya geleceğini söyler. Başkalarının tarlalarında çalışan Mustafa Efendi kıt kanaat geçinmektedir. Torununa burada aç kalacağını hatırlatır fakat Mehmet annesinin yanını baba evindeki zenginliğe tercih eder:

“Gelsin dedim. “Ben gayrı onun evine varmam.

Orası bubanın evi, dedi. “Her şey var orada rahatlık var bol aş var, bol para var. Burada aç kalırsın.

Anamın yanında olayım, aç olayım dedim

İşte böylece babamın evinden kovulmuş, fakir bir insan olan yaşlı dedemin yanına taşınmışım” (Tuğcu, 1999: 17).

Mehmet annesinin evinde yokluk içinde yaşamaya razıdır. Ne babası ne babaannesi ne de onların tüm varlıkları annesinin, anne sevgisinin asla yerini tutmaz.

Ceylanlı Bahçe'de hayvan sevgisi de ön plandadır. Mehmet hayvan sevgisi ile dolu olduğu gibi babası Rıza Bey de hayvan sevgisi ile doludur. Hayvan sevgisi Rıza Bey'den oğluna geçmiştir. Oğlunun hayvanlarla ilgilenmesi için Rıza Bey, yeni yaptırdığı evde oğlu için “Ceylanlı Bahçe” kurar. Bahçeyi adeta millî park haline getirir. Evinin bahçesinin duvarlarını yüksek ördürür ki hayvanlar buradan kaçmasın ya da başkaları onlara zarar veremesin. Bahçede tavşandan kirpiye kaplumbağadan ceylana varıncaya kadar birçok hayvan vardır. Hayvanların sevdiği yiyeceklerin hepsi bahçeye dikilmiş ve ekilmiştir. Gelip geçen kişiler merak etmekte ve bahçeyi gezmektedirler.

“Köyde babamın bahçesine ceylanlı bahçe adını koymuşlardı ama burada bulunan hayvanlar yalnız ceylan değildi. On tane kadar karalı beyazlı tavşan vardı. Bunlar ceylanlardan evcildiler ve oynaşp duruyor, kendileri için dikilen havuç, kereviz ve lahanaları eşeliyorlardı” (Tuğcu, 1999: 86).

Rıza Bey, Dere Köyünde adeta küçük bir hayvanat bahçesi kurmuştur. Bu küçük hayvanat bahçesini görmek için kasabadan gelenler ve yolunu çevirenler

vardır. Kemalettin Tuğcu'nun bu romanında “ millî park” kavramına değindiğini de görürüz:

“Bazı şehirlerde millî park denilen bahçeler varmış. dedi. “Ben bunları görmedim ama soyları gittikçe azalan hayvanları barındırıyor ve onları beslemeye çalışıyorlar. Biz böyle bir iş yapacak değiliz. Ama ceylanlar çok güzel hayvanlar. bize alıştırlarsa çok hoşlanırsız” (Tuğcu, 1999: 74).

Annesinden ayrılan Mehmet, hikâyeye adını veren ceylanlarla kendisi arasında bir bağ kurmuştur. Emine, kaynanası tarafından evden kovulduktan sonra kış demez yaz demez ilerideki bir tepenin yanındaki ahlata ağacının altına gelir, Mehmet' e yemenisini sallar ve “Memedim” diye bağıırır. Mehmet de annesine el sallar. Kurtların kovaladığı ceylanlar bir çoban tarafından yakalanarak ağıla kapatılır. Yavru ceylanın annesi de ahlata ağacının altına gelerek Rıza Bey in evine bakarak bağıırır:

“İşte bu sırada, bir küçük ala ceylanın kuzusunu getirip kapattılar. Ben gizliden gizliye bu çelimsiz yavrunun yanına gider, onu sever, susturmaya çalışırdım.

Me, me diye bağıırması bana, anne der gibi gelirdi. Bir de bakardım ki ceylanın anası ahlata ağacının altına gelir, oradan uzaktan görünen babamın evine bakar, durup durup bağıırırdı” (Tuğcu 1999: 10).

O sıralar kendi de annesinden ayrı olan Mehmet, yavru ceylanla kendi durumunu benzetir. Bu hikâyeyi öğrenen Rıza Bey de oğlunun ve karısının gönlünü almak için hikâyeye adını veren “Ceylanlı Bahçe”yi oluşturur.” Ceylanlı Bahçe” onların sevgilerinin timsali olur.

Balıkçının Kızın'da deniz tutkusu ile birlikte edebiyat ve şiir sevgisi ne değinilir. Bir balıkçı torunu ve kızı olan “Deniz” adını bu sevgiden alır. On üç yaşlarında olan Deniz kayıkla yolcuları karşıya geçirebilmekte ve usta balıkçıların bile balık tutamadığı yerlerde en iyi şekilde avlanmaktadır. Diğer balıkçılar elleri boş dönerken Deniz asla boş dönmez. Denizde onun gittiği yerlerde adeta balık sürüsü olur. Öbür balıkçılar da onun bulunduğu yere giderler:

“- Ben balıkçı kıza uğramıştım, dedi. Yirmi tane kadar o tutmuş. Bu mübarek ha deyince bulunmaz. Her saatte de çıkmaz. Ekseriya geceleri ağ ile tutarlar. O yüzden ateş balığı demişler malûmâliniz. Yalnız bu balıkçı kız şeytan gibidir balığın denizin altında nerelerde yattığını bilir sanki” (Tuğcu, 2002: 20).

Balıkçı Kızında'da Gülçin Abla da olduğu gibi okumanın önemine değinilir. *Gülçin Abla* da elimize ne geçerse geçsin okumamız gerektiğinden, okumadan asla zarar gelmeyeceğinden mutlaka iyi kötü bir şeyler öğrenebileceğimizden bahsedilir. Gülçin gibi Deniz de aynı fikirdedir:

“- Benim kimseye zorlamaya hakkım yok, dedi. Pekala gençsin. Ama şu okumaya karşı olan antipatini anlamıyorum. Ne yaparsan yap, istersen kötü adam ol, serseri ol, fakat oku. Bilmek, öğrenmek bir silahtır. Dengesiz bir genç topluluğunun kalabalığı arasına karışıp sonunu bilmeden sürüklenip gitmekte ne anlam var? Yaptığını bilerek yap” (Tuğcu, 2000: 60).

Deniz, kendinden büyük olan Adnan'a yaptığı şeyleri bilerek yapmasını öğütler. Doktor çocuğu olan Adnan bir grup serseriye takılmış ve birçok kötü alışkanlıklar edinmiştir. Adnan, sigara kullanmakta, kavga etmekte ve okula gitmemektedir. Doktor Cahit Bey ve karısı Nevin Hanım çaresizlik içindedir. Oğulları sözlerini dinlememektedir. Kayık yolculuğunda tesadüfen Deniz'le tanışan Nevin Hanım davranışlarıyla Deniz'in oğullarına örnek olabileceğini düşünür. Bu düşüncesini kocasıyla paylaşır. Karı koca Deniz'den yardım isterler. Deniz, kötülerden birini eksiltip iyilere katmak için uğraşır. Yaptıklarıyla ona iyi bir örnek olur. Adnan'a okuma, edebiyat ve şiir sevgisini kazandırır. Eski ve yeni kuşaktan şiirler okur. Şiir defterini okuması için Adnan'a verir. Defterde Mehmet Akif'ten, Tevfik Fikret'e, Hüseyin Siret'ten, Rıza Tevfik ve Mehmet Emin'e kadar birçok şairin şiiri vardır. Mehmet Akif Ersoy'un “Bülbül” şiirinden bahsederken vatan sevgisine değinilir. Adnan, babası Cahit Bey'e “Bülbül” şiirinin niçin yazıldığını açıklar:

“- Baba sana aşk şiiri yazmış dedim mi ben? Memleket davası, bu vatan, millet sevgisi.

- Anlatsana biraz ?

- Şey baba. Mehmet Akif Bursa'daymış galiba. Yüreği daralmış, şöyle kırlara doğru açılmış. Birden bir bülbül sesi duymuş. Bu bülbülle kavga ediyor adeta. Sana ne oluyor be, diyor. Senin memleketin mi düşman çizmesi altında bulunan. Eşin var, yuvan var, baharı bekliyordun o da geldi. Yükseklerle tahtını kurdun. Canın istediği kadar uçarsın. Ama neden öyle bir damlacık göğsünde bir deniz çalkalanır gibi haykırıyorsun. Sen sus, matem senin hakkın değil, benim hakkım diyor. Hişt, baba, kız bana bu şiiri tempo tutarak okudu, bayıldım vallahi" (Tuğcu, 2002: 51 – 52).

Mehmet Akif Ersoy'un vatanseverliğinin dışında dindar oluşundan da bahsedilir. Ayrıca Hüseyin Siret'in "Ölümünden Sonra" şiirinin konusu da verilir:

"Sevdiği kız ölmüş, onun arkasından yazmış. Sevdiği ile sözleşmiş, kızın o randevuya gelen ayaklarını bir çift nazlı güvercinin çimenlerde gezmesine benzetiyor. Adam fena halde yanmış. Daha dün pencereden uzanıp kendine bir gül koparan ellerin bugün toprağa karışmış sonbahar yaprakları oldu. Artık o dudakların benim adımla söylemeyecek, ayrılan ellerimiz birleşmeyecek diyor" (Tuğcu, 2002: 52),

Adnan, öfkeli ve münasebetsiz davranışlarda bulunan bir genç olmasına rağmen Deniz'in ona aşladığı edebiyat ve şiir sevgisinden dolayı duygulu ve hassas bir kişiliğe sahip olmuştur. O da Deniz gibi şiir defteri yapmaya karar verir. Defterin sonuna sözlük kısmı yapar. Bazı önemli şairlerin resimlerini bulup yapıştırarak altlarına kısa biyografilerini verir. Sevdiği mısra ve beyitleri şairlerin isimleri ile yazar. Bütün bunlar Deniz sayesinde olmuştur. Deniz, Adnan'a sağlığını kazandırdığı gibi edebiyat, şiir ve müzik sevgisini de kazandırmıştır.

Karakaçan'da evlat sevgisi ile beraber hayvan sevgisi de verilmiştir. Halil Efendi ve Halide Hanım'ın kızları Nesrin, yürüyemediği için arkadaşlarının alay etmelerine çok üzülür. Okula gitmek istemez. Halil Efendi ise kızını o ortamdan uzaklaştırmak için köyde bir çiftlik kurar. Bu çiftlikte kızının yürüyebilmesi için elinden geleni yapar. Nesrin üzgün ve karamsardır. İştahı da pek yoktur. Annesi Halide Hanım onu mutlu edebilmek için elimden geleni yapmaktadır. Burada fedakar bir anne babayı görürüz. Varlıklı olmalarına rağmen kızları Nesrin için ücra bir köyde yaşamayı tercih ederler:

“-Beni çok üzüyorsun Nesrin. Bak senin için bu dağ başında kalıyorum.
 -Ben de bu da başındayım anne. Ama sen yanımda olduğun için kendimi yalnız hissetmiyorum. Sen bana yetiyorsun.
 Zavallı kadın, kızına sarılarak onu öperken ağlıyordu.
 -Sen de bana yetiyorsun yavrum. Değil böyle açıklık bir yerde, bir çiftlikte, dört duvar arasında bile olsam sen bana yetersin” (Tuğcu, 2002: 33).

Halil Efendi, yolda kendisinin eşkıyalardan kurtulmasına sebep olan Karakaçan’ı satın alarak çiftliğe getirir. Nesrin Karakaçan’ı çok sever. Onu yanından ayırmaz. Halide Hanım, Nesrin'e yemek yedirebilmek için bir Karakaçan’a bir Nesrin'e verir. Karakaçan yağ ve bal ile beslenir. Karakaçan çiftliğin gözdesi olmuştur. En iyi şekilde bakılmaktadır.

Kemalettin Tuğcu *Karakaçan*'da hem hayvan sevgisini hem de hayvanlara yapılan eziyeti en iyi şekilde vermiştir. Nesrin, Halil Efendi, Halide Hanım, Hüseyin, Hayri Efendi ve kızı Emine romandaki hayvan sevenlerdir. Bunlar Karakaçan’a en iyi şekilde bakar ve davranırlar. Halil Efendi *Karakaçan*'ın yanına yaklaşmamasını söyleyerek ona bakma görevini Hüseyin'e verir:

“Oğlum, dedi. Bu sıpaya sen bakacaksın. Sen tımarlayacaksın. Öyle sert, bahçe tırnağı gibi kaşağı vurma. Yemine, suyuna dikkat et. Gözünden uzak tutma” (Tuğcu, 2002: 27).

Halil Efendi, Hüseyin'e Karakaçan’a gözü gibi bakmasını söyler. Nesrin'in yemek vermesi için Nesrin ne yerse Karakaçan’a da verilir. Bunun yanı sıra Halil Efendi ona armut, hıyar gibi yiyecekler de yedirir:

“Yavaş yavaş gittim. Tabağın içindeki armutlardan bir tanesini alıp bana uzattı. Ben arsızlık etmeden armudu ağızımla elinden aldım. Sulu, lezzetli bir armuttu. Halil Efendi'nin karısı bir salatalık uzattı bana:

-Al Karakaçan, dedi.

Hemen ona doğru uzandım. Hıyarı aldım elinden. Hem taze, hem körpe olan bu hıyar da çok hoşuma gitti” (Tuğcu, 2002: 27).

Halide Hanım, Karakaçan’ı reçel, bal ve tereyağı ile besler. Yeter ki kızı mutlu olsun. Karakaçan’ın sırtına binen Nesrin’in düşmemek için sıkı tutunmasından

dolayı bacak kasları güçlenir ve artık kendisi yürümeye başlar. Ondaki bu gelişmeyi gören anne ve babası onu İstanbul'a doktora götürürler. Yürümesi için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Karakaçan çiftlikte kalır. Köye dönemeyecek olan Halil Efendi çiftliği satar. Çiftlikte bulunan hayvanlar da satılır. Bunların içinde Karakaçan da vardır. Onu alan Ahmet hayvana eziyet eder. Bunu gören komşu kızı Emine, babası Hayri Bey'e Karakaçan'ı satın aldırır. Hayri Efendi de vicdanlı bir insandır. Karakaçan'ın her türlü bakımını yapar:

“Aradan birkaç gün geçti. Adam benim sırtımdaki semer yaralarına ilaç sürmüş, sonra beni güzelce tımarlamıştı. Üstümdeki toz toprak gitti. Bayağı biraz kendime geldim” (Tuğcu, 2002 :71).

Hayri Efendi Karakaçan'ı bol yemle beslemiş ve onu eski bakımlı günlerine döndürmüştür. Emine de ona her gün tasla bulgur ya da buğday yedirmektedir. Komşunun kızları da Karakaçan'ı sevmektedirler. Ona kesme şekeri, börek parçası veya ekmek verir, onu okşamaktan geri kalmazlar. Emine de onun yüzünü ıslak bir bezle siler:

“Hayri Efendi de yavaş yavaş benim akıllı bir eşek olduğuma inandı. Beni bağlamaya gerek görmüyordu. Sonra her sabah tımar ediyordu. Emine de gelir, ıslak bir bezle yüzümü, gözlerimin çevresini silerdi” (Tuğcu, 2002: 74).

Emine başka bir köye evlenip gittikten sonra Karakaçan'ı babasına emanet eder. Onu kendisi için aldığı söyleyerek ona iyi bakmasını tembihler.

Karakaçan, romanda her zaman değer gören bir eşek olarak verilmiştir. Elden ele geçtiği zaman vicdansız insanların ellerine de düşmüştür. Diğerlerinin aksine bu insanlar Karakaçan'a gayet acımasız bir şekilde davranmışlardır.

Karakaçan'ın annesine de sahibi Hamza Efendi sürekli eziyet eder. Karakaçan'a sürekli yük taşır, iki tarafına koyduğu ağır yükler yetmezmiş gibi bir de kendisi üzerine biner. Bunca yükü taşıyan eşeğinin karnını doyumadığı gibi üstelik birde dayak atar. Bunlara dayanamayan Karakaçan'ın annesi bir gün ölür gider:

“Bu iş ne kadar sürdü bilmiyorum. Ben azar azar ot yemeye başladığım sırada, bir gün, bağdan dönüşte zavallı anam yere çöktü. Hamza Efendi kendisini kurtardı. Tekmeler atmaya başladı. Küfeleri çözdü kuyruğundan, kulağından çekti ama zavallı anam kalkmadı. Tekmeleri yedikçe sarsılıyordu. Kafasına, kulaklarına, sırtına, kuyruk tarafına atılan tekmelere, sonra ince bir değnekle alabildiğine dövülmesine tepki göstermiyordu” (Tuğcu, 2002: 11).

Hamza Efendi'ye göre eşeği dövmek normal bir davranıştır. Çünkü onu para verip almıştır ve beslemiştir.

Annesi öldükten sonra Karakaçanı Halil Efendi alır. Halil Efendi çiftlikte çalışan Ali'ye Karakaçan'a iyi bakmasını söyler. Ali de mandaların çamurlu butlarını kazıdığı kocaman kaşağı ile Karakaçan'ın derisini yırtarak kanatır. Sözde onu kaşağı yapar:

“-Sen bu sıpadan daha eşeksin Ali, dedi. Hayvanın kaç yerinden derisini yırtmışsın, kanatmışsın. Yıkıl karşımdan. Bir daha sen bu sıpaya el sürmeyeceksin anladın mı? Yolla bana Hüseyin'i” (Tuğcu; 2002: 26).

Ali kendisine emanet edilen hayvana eziyet edecek kadar insanlıktan uzaktır. Ali'nin Karakaçan'a eziyet ettiğini gören Halil Efendi ona bakma görevini Hüseyin'e verir. Hüseyin ilk başlarda Karakaçan'a çok iyi bakar. Halil Efendi ve ailesi Nesrin'i tedavi ettirmek için İstanbul'a gidince Hüseyin de Karakaçan'a kötü davranmaya başlar. Onu her tımar edişinde karnına yumruk ve tekme atmaktadır. Çiftliği idare işini Osman Efe adlı birisi alır. Onun çalıştığı seyisler hayvanlara çok kötü davranmaktadırlar. Her tımar edişlerinde hayvanlar küreğin sapıyla dövmektedirler. Küreğin sapıyla hayvanları dövecek kadar acımasızdırlar. Çiftlikteki eşeklerin kiminin sırtında semer yarası kiminin bacağında ve dizinde sıyrıklar vardır. Bu sıyrıklara, yaralara sinekler konmaktadır.

Osman Efe, çiftlikteki hayvanları satar. Karakaçan'ı bir köylü satın alır. Ona o kadar eziyet eder ki Ali'nin yaptığı kaşağı acısı onun yanında hiç kalır:

“Ben buna alışık değildim, başladım çabalamaya, adam oradan bir ağaç dalı kesti, küçük dalları yontup bir değnek yaptı, bununla bana öyle bir dayak attı ki, Ali'nin vurduğu paslı kaşağının acısı bu dayanın yanında hiç kaldı” (Tuğcu, 2002; 671).

Ahmet Ağa, Karakaçan'a yiyecek dahi vermez. Onu her gün oduna götürür. Üzerine odunları yüklediği gibi bir de kendisi biner. Taşdığı yüklerden sırtında yaralar oluşmuştur. Karakaçan gün geçtikçe zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştır. Ahmet Ağa'nın karısı Karakaçan'a acıyarak kocasından gizli yem vermektedir. Bunu gören Ahmet Ağa bir daha yem vermemesi için karısına yemin ettirir. Karakaçan'ın Nesrin'in yanındaki değerli hayatından hiçbir eser kalmamıştır. Yük altında ölen zavallı annesine benzemiştir. Komşu Hayri Efendi'nin kızı Emine de olmasa Karakaçan açlıktan ölüp gidecektir. Emine onun haline acır ve onu besler. Ahmet Ağa, Karakaçan'ı ahıra bile koymaz. Hayvan sürekli evin avlusunda durur. Yağmur yağar her yeri ıslanır, yerler su ile göllenir yine onu ahıra almaz. Onun haline acıyan Emine'nin babası Hayri Bey, onu satın alır. Satmasının amacı topallayan eşeğin ölüsünü sürüyüp atmaktan kurtulmaktır. Diğer eşeği açlıktan ölen Ahmet Ağa, tekrar eşeği satın almak ister. Çünkü Karakaçan'a Hayri Bey ve ailesi iyi bakmış ve Karakaçan tekrar eski haline dönmüştür:

“Ahmet Efendi, bazen bize rastlıyor;

-Komşu diyordu. Benim eşek geberdi sen şunu sat bana.

Hayri Efendi

-Komşu diyordu. Sana eşek dayanmaz. Sen açlıktan öldürürsün zavallı hayvanları” (Tuğcu, 202: 75).

Ahmet Efendi gibi hayvanları aç bırakacak kadar acımasız insanlar olduğu gibi Nesrin, Halil Efendi, Emine ve Hayri Efendi gibi hayvanlara değer veren insanlarda vardır. Karakaçan da böyle iki tezat durumla karşılaşırız.

Çocuk İhtiyar'da en çok vatan sevgisine yer verilir. Hayrettin Sakarya emekli bir albaydır. Kurtuluş Savaşı'nı ve Sakarya Savaşı'nı görmüştür. Bu savaşların birinde bacağından diğerinde omuzundan yaralanmıştır. Vatan, millet ve bayrak

aşkıyla yanan Hayrettin Bey savaşlarda canı pahasına savaşmış ve İstiklal Madalyası almıştır.

Bursa Işıklar Lisesi öğrencisi olan Hayrettin Bey'i daha öğrenciyken sınıra gönderilirler. Orduda asker azdır, subay ise yok sayılacak kadardır. On dokuz yaşında olan Hayrettin, kendi gibi gençlerle savaşa katılır. Günlerce savaşır. Ailelerinden, evlerinden uzak kalmanın hesabını düşmandan soracaklardır. Türklere saldırmanın ne demek olduğunu onlara göstereceklerdir:

“Yürüdü, gözleri yaşlı yürüdü. Kendisini bekleyenlerin arasına katıldı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Bütün gençler susuyordu. Ama bir kul da gittiğine üzgün değildi. Bu ayrılığın, bu erken yola çıkışın hesabını düşmandan soracaklardı. Düşman görsündü Türkiye'ye saldırmanın ne demek olduğunu?” (Tuğcu, 2002; 17).

Yunan'ı Sakarya'dan, Afyon'dan çıkarmışlardır. Bu esnada bacağından yaralanan Hayrettin günlerce hastanede yatar. Sonunda topallayarak askeri birliğine döner. Fakat bölükteki aslan gibi, filiz gibi gençler vurulup vurulup ölmüşlerdir. Tanıdığı birkaç asker kalmıştır. Bölük komutanı olan Hayrettin Sakarya Meydan Savaşı'na katılmış ve canla başla savaşmıştır. Babası gibi İstiklal Madalyası'na sahip olmuştur. Babası aynı zamanda Çanakkale gazisidir. Babası subay olan Hayrettin, babasıyla Sakarya Meydan Savaşı'na katılma şerefine erişmiştir. Kemalettin Tuğcu, *Çocuk İhtiyar* romanında Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara'ya gelişine, TBMM'yi açışına Kurtuluş ve Sakarya Savaşı'na yer verir. Emekli olduktan sonra parkta günlerini geçiren Hayrettin Bey, çocukların 23 Nisan kutlamasından geldiğini görünce eski günlere döner ve TBMM'nin açılmasını hatırlar. Ankara'daki halk bir telaş içindedir. Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya gelecektir. 27 Aralık 1920'de Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya gelir. Memleketin her tarafından gelen milletvekilleriyle TBMM'yi açmak için hazırlıklar yapar. O zamanki Ankara bugünkü gibi güzel ve zengin Ankara değildir. Eski yapı evleriyle bir kasabaya benzemektedir. Halk bir şeyler olacağını anlar fakat ne olacağını bilemez. İnsanlar sokaklarda koşuşmakta, askerler dolaşmaktadır. Bu kalabalığın, koşturmacanın sebebi Mustafa Kemal Paşa'nın Hacı Bayram Camii'ne gidecek olmasıdır. Hayrettin de komşu kızı

Cemile'yle birlikte bu kalabalığın içindedir. Kalabalıkla beraber camiye giderler fakat Mustafa Kemal Paşa'yı görmek imkansızdır. İnsanlar adeta bir dere gibi akıp gitmektedirler. Yakında olanlar Mustafa Kemal Paşa'nın Rauf Bey'le camiye girip namaz kıldıklarını söylemektedirler. Camiden çıkan Mustafa Kemal Paşa ve yanındakiler TBMM binasının bulunduğu yere gelirler. Kurbanlar kesilir. Halk olduğu yerde kaynamaktadır adeta. Bir süre sonra binanın balkonunda Mustafa Kemal ve arkadaşları görünür:

“Yanımdakiler: “İşte Mustafa Kemal Paşa, işte Rauf Bey,” diye balkona çıkan bu halkı selamlayanların adlarını söylüyorlardı” (Tuğcu, 2002:13).

Ankara'da TBMM açılırken düşman Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemektedir. Anadolu'ya, memleketin ortalarına doğru göçler başlamıştır. Hayrettin gibi birçok kişi orduda asker olmadığı için orduya katılır. Köylerden toplanmış delikanlıların oluşturduğu taburlar Ankara sokaklarında talim yapmaktadır. Bu talimlerden sonra Ankara'yı arkalarında bırakıp cepheye sürülürler:

“Onlar giderken analar ağlar, babalar kara kara düşünürdü. Neydi bu memleketin çilesi? Bu filiz filiz gençlerin kaderi neye böyle kötü yazılmıştı? Bu gençler gidiyorlardı ama gelecekler miydi bir gün?” (Tuğcu, 2002: 16).

Memleketin çok karanlık günler geçirdiği bu günlerde Ankara'dan top sesleri duyulmaya başlamıştır. Işıklar Lisesinde okuyan Hayrettin'i de orduya subay lazım diyerek daha on dokuz yaşındayken sınıra göndermişlerdir. Düşman Sakarya'dan çıkartılmıştır. Hayrettin ve babası birer yara ile kurtulmuşlardır fakat Yunanlılarla yapılan bu savaşta yüzlerce şehit verilmiştir:

“Hayrettin ancak Sakarya Meydan Savaşı'na yetişmiş, orda, canla başla çarpışmış ve yaralanmıştı. Bölükle oldukları yerde, bir adım gerilemeden erimiş, bitmişlerdi. Ama aldıkları emir yerine getirilmişti. Sağ kalanlara ne mutlu” (Tuğcu, 2002:19).

Hayrettin bölük kumandanı olmuştur. Bölüktekilerin hepsi ana baba kuzusu olan kimi nişanlı, kimi evli, kimi çocuk sahibi birçok er şehit olacak köylerine, eşlerine, nişanlılarına ve ana babalarına kavuşamayacaklardır. Erler aşılmaz denilen siperleri durmadan, dinlenmeden, yemeden içmeden aşmışlardır.

Düşmanın makineli tüfekleri her tarafı taramaktadır. Onlar motorlu araçlarla cephane, yiyecek ve yaralıları taşıırken biz de Mercan Onbaşı adı verilen bir atla cephane taşırız:

“Çocuklar, dedi. Mercan Onbaşı gibi nice atlar bizimle birlikte savaşırken düşüp düşüp öldüler. Bizim motorlu araçlarımız yoktu ki bize cephane, yiyecek hatta yaralılarımızı taşısın. Hep bu hayvanlar, Anadolumuzun bu kimi kavruk, kimi cılız kalmış hayvanlarıydı. Onlar gençler gibi köylerden, kasabalardan toplanmış, asker olmuş ve çoğu artık köyüne, kasabasına dönememişti” (Tuğcu, 2002: 68)

Batılı ülkelerin motorlu araçları varsa bizim de Mercan Onbaşı gibi savaşta mermi taşıyarak şehit olan atlarımız vardır. Büyük taarruzdan önce tabur kumandanı olan yüzbaşının bir atı vardır, adı Mercan’dır. Taburdaki erler Mercan’ı çok sevmektedir. Eline bir kesme şeker geçiren saklar ve onu Mercan’a yedirir. Talimlere katıldığı için bölük kumandanları bu hayvana onbaşı rütbesi vermişlerdir. Mercan Onbaşı, cephane taşımakta topçulara yardım etmektedir. Orduda hayvan azdır. Uzaklara cephane taşınacağı zaman Mercan Onbaşidan da yararlanılır. Dört sandığı birden taşıyabilen durup dinlenmek bilmeyen genç ve besili bir hayvandır.

Dünyanın sonu gelmiş gibi bir ölüm kalım savaşı içindeyken birçok er ve koşum hayvanları vurulup yurulup ölmüşlerdir. Bir topu ilerideki bir tepeye çıkarmak için Mercan Onbaşığı topa koştular. Mercan Onbaşı ilk defa böyle bir zora gelmiştir. Kurşunlar ve şarapnel parçaları adeta ısıklık çalarak erlerin başının üstünden ve kulaklarının dibinden geçmektedir. Bu hengame içinde Mercan Onbaşı bir ara yere yığılır. Daha sonra kendini toparlar kayarak, yuvarlanarak tepenin üstüne topu çıkarır ve oraya yığılır kalır. Aslında Mercan Onbaşı ilk yığıldığı yerde yararlanmıştır fakat körpe vücudundan beklenmedik bir güç göstererek topu hedefine ulaştırmıştır. Yolda, çimenlerin üstünde onun kanları vardır. Mercan’ı yolun kıyısına gömerler. Onun yattığı yere taburda şehit olan diğer askerleri de gömerler. Mercan Onbaşı orada sevdiği erlerle beraber son uykusunu uyumaktadır. Nice erler, nice hayvanlar vurulup şehit olmuştur:

“-Ağıyorsun evladım, dedi. Kaç nişanlı kaç genç evli, kaç filiz gibi delikanlı vurulup öldü yanımızda. Hepsine ağladık, fakat bu Mercan Onbaşıya bütün tabur ağladı” (Tuğcu, 2002: 68).

Kemalettin Tuğcu, *Çocuk İhtiyar* da savaştan, şehitlikten bahsederken Mercan Onbaşının hikâyesini de vermiştir.

Çocuk İhtiyar'da vatan sevgisi ile beraber asker ve bayrak sevgisi de verilir. Biri olmadan diğlerinin olması mümkün değildir. Hayrettin Bey, parkta otururken bir asker alayı geçer. Uygun adımlarla ilerleyen, çakı gibi giyinmiş askerleri gören Hayrettin Bey'in gözlerinden yaşlar iner. Asker babasını, kendini ve şimdi binbaşı olan oğlu Cahit'i hatırlar. Askerlik anıları gözlerinde canlanır. Parktaki çocuklar da ellerinde bayraklarla askerlerin peşine takılıp giderler:

“Çocukların askerlere doğuştan bir sevgileri vardır. Asker giysisi en haşarı insanları bile yola getirir. Hemen herkese yaraşır bu giysi. Bütün askerler birbirlerinin akrabası gibi, kardeşi gibidirler. Hepsi yanık yüzleriyle birbirlerine benzerler. Bu birbirinin hemen hemen tıpkısı olan askerleri subaylar bir bakışta tanır” (Tuğcu, 2002:35).

Vatan deyince asker, asker deyince akla bayrak gelir. Hayrettin Bey, bayrağına sevdalıdır. Onun için bayrak birçok şeyden daha kıymetlidir:

“-Bak oğlum, ben para verip de almadım bu bayrağı. Benim beş param yok ki bir bayrak alayım. Ama olsa alırdım, vallahi alırdım. Başucuma, karyolanın demirine bağlardım. Kimi odasında bir demek gül, kimi karanfil ister. Ben çiçek yerine bayrak alırdım” (Tuğcu, 2002: 47).

Bir asker emeklisi olan Hayrettin Bey'in vazgeçilmezleri arasında bayrak önemli bir yere sahiptir.

Hayrettin Bey, emekli olmuştur fakat günlerini çocuk parkında geçirmektedir. Kendisi albay emeklisi oğlu ise binbaşısıdır. Parkın bekçisi Bekir Efendi, asker emeklisi ve binbaşı oğlu olan bir kişinin parkta çocukların arasında olmasını yadırgar:

“- Binbaşından oğlu olan adam böyle çoluk çocuk arasında mı dolaşır?

- Ben çocukları severim Bekir Efendi. Sonra insan benim gibi yetmiş aşkıktan sonra yeniden çocukluğa dönüyor” (Tuğcu, 2002:54).

Hayrettin Bey, çocukları çok sevmekte onların yanında yaşlılığını, sıkıntılarını unutmakta ve kendini hayatının ilkbaharında hissetmektedir. *Çocuk İhtiyar*'da iyi bir baba olan Hayrettin Bey ilk karısı Cemile'den olan oğlu Cahit Bey'den sevgisinin karşılığını alarak ondan sevgi ve saygı görmüştür. O da babası gibi bir asker olmuştur. Evlidir ve mutlu bir yuvası vardır. Fakat Remziye Hanım'dan olan kızı Saime, annesi gibi kaba ve duygusuzdur. Hayrettin Bey'in ona karşı olan sevgi ve saygı dolu davranışlarından olumlu yönde etkilenmesi gerekirken annesinin tesiriyle olumsuz yönde etkilenir. Saime annesinin dolduruşuyla babasından, ağabeyinden soğuyarak, babasını daima haksız ve kendisinden uzak görmekte, babasına sürekli karşı gelmektedir. Babasının ağabeyi Cahit'i daha çok sevdiğini düşünmekte, evle ilgilenmediğini zannetmektedir. Halbuki Remziye Hanım, Hayrettin Bey'den Saime'yi bahane ederek sürekli para tırtıklamaktadır. Aldığı paralarla da ne kendi ihtiyaçlarını ne de kızının ihtiyacını karşılar. Bankada kendi hesabına para biriktirir.

Saime babasına karşı genellikle sinirlidir. Onu sürekli azarlamakta ve kavga etmektedir. Öfkesinin sınırı yoktur. Bu öfkeye, sinire çoğu insan tahammül edemez fakat Hayrettin Bey kızına karşı son derece sabırlı ve anlayışlıdır:

“Eğer ben, ananın kötülediği, senin gözünden düşürmek isteği kadar kötü bir adam olsaydım, şimdi seni burada tokatlardım Saime, dedi. Ama ben sabırlı olmasını öğrendim. Ben insanları zorbalıkla değil, iyilikle, şefkatle yola getirmesini daha iyi buluyorum. Elimde cahil görgüsüz, köyünden ilk defa çıkmış, asker ocağına gelmiş, süt beyinli köy çocuklarını çekip çevirdim. Ben bu çocuklara, bu tertemiz gençlere elimi kaldırmadım. Ben ananın sana anlattığı adam değilim kızım. Aklını başına al, kendin araştır, kendin düşün, ondan sonra kararını ver” (Tuğcu, 2002: 26).

Çoğu babalar Hayrettin Bey kadar sakin davranamaz. Hayrettin Bey çocuklarına karşı sevgi dolu ve anlayışlıdır.

Sevgi dolu bir babaya karşılık Remziye Hanım'da kötü ve anlayışsız anneyi görürüz. Hayrettin Bey'in eşi Cemile ölünce oğlu Cahit'e Remziye Hanım bakar. Evli olduğu halde bir süre sonra kocasından ayrılır ve Hayrettin Bey'i kendisiyle evlenmek zorunda bırakır. Remziye Hanım, bir süre kötü huylarını saklar. İş gücü para biriktirmektir. Para biriktirmek için yemeden içmeden kesilir. Amacı evi üstüne geçirmek ve Cahit'ten paraları kaçırmaktır. Evde çocuk olduğu halde bir kap yemek yapmaz. Yapsa bile yağını, tuzunu esirger. Bu durumu gören Hayrettin Bey, Cahit'in bakımını kendisi üstlenir.

“Artık Hayrettin Bey'in canı sıkılmağa başlamıştı. İlk okula başlayan oğlu Cahit bakımsız kalıyordu. Onun idaresini kendi eline aldı. Sabahları doyurur, giydirir, cebine harçlığını koyar, onu okuluna bırakır, kendisi vazifesine giderdi” (Tuğcu, 2002: 22).

Çocuğuna bakması için Remziye Hanım'la evlenen Hayrettin Bey, bir gün eve geldiğinde Remziye Hanım'ı Cahit'i döverken görür:

“Bir değil iki değil nihayet Allah rast getirdi, evde unuttuğu bir evrakı almaya geldiği sırada kadının:

-Sıska anan seni başıma bela diye mi bıraktı, piç kurusu, seni de ben geberteceğim, dediğini duydu Hayrettin Bey.

Hiç suçu olmayan yavrucuğu döğmeye başlayınca kadının tepe saçına bir el uzanıp onu kavramış, çevirmiş ve yüzene mükemmel bir asker tokadı inmişti”(Tuğcu, 2002: 22).

Hayrettin Bey, Remziye Hanım'a Cahit'in onun velinimetini olduğunu söyleyerek ona bir daha el kaldırırsa kendisinin sokağa atacağını söyler. Remziye Hanım öylesine acımasızdır ki bildiğini okumaya devam eder. Hayrettin Bey, Cahit'i askeri okula yazdırır. Bir başka şehirde okumayan Cahit'i babası parasız, ilgisiz ve şefkatsiz bırakmaz.

Sevgiden, annelik duygusundan yoksun olan Remziye Hanım kendi kızını da babasına ve ağabeyine karşı doldurur. Babasının Cahit'i daha çok sevdiğini, Cahit'in başka bir kadından dünyaya geldiğini, Hayrettin Bey'in varını yoğunu ona verdiğini anlatır. Kızını babasından ve ağabeyinden koparmak için elinden geleni yapmaktadır:

“Kızın kalbinden baba sevgisini sökmek için ne lazımsa yapıyordu. Fakat kızcağız babasının asker elbisesine, parlak şeritlerine bayılıyordu. Sonra adam akşamları eve gelince, onu kucağına alır, yüzünü okşar, öper, hiçbir zaman kötü davranmazdı” (Tuğcu, 2002: 23).

Kızını ağabeyinden soğutan Remziye Hanım, babasından da uzaklaştırmaya çalışır. İyi bir baba ve yumuşak başlı bir insan olan Hayrettin Bey’in yerine bir başkası olsa Remziye Hanım’ı çoktan başından defederdi fakat kızını sevdiği için onun bu davranışlarına katlanır. Remziye Hanım ise kendi öz kızına bile yemek yapmayacak kadar ilgisiz ve sevgisiz bir annedir:

“Hayrettin Bey, akşamları eve gelip yemek pişmemiş görürse kızı alıp bir lokantaya götürerek yemek yiyor, ya da çerez yiyecekler alıyor, kızı ile birlikte yiyordu” (Tuğcu, 2002: 25).

Canından, kanından olan evladına bile acıması, sevgisi olmayan bir insanın kocasına karşı sevgisinin olması beklenemez. Hayrettin Bey emekli olduktan sonra ona bir gün yüzü göstermez. Emeklilik çoğu insan için bir dinlenme, bir huzurdur. Fakat Hayrettin Bey için emeklilik bir kabusu dönmüştür. Evde ne yeri ne de huzuru vardır. Hayrettin Bey’in bir hastalığı esnasında maaşını çekmesi için verdiği bir vekaletname ile Remziye Hanım hem maaşını hem de evini kendi üzerine yapar. Hayrettin Bey’e kiler odasını yatak odası yapar. Evde durmasını istemez. Bu yüzden Hayrettin Bey sürekli parkta oturmakta ve çocuklarla muhatap olmaktadır. Bu yüzden adı “çocuk ihtiyar”a çıkmıştır. Parkta aç ve susuz oturmaktadır. Yalnız parkta değil evde de yiyecek bir şey bulamaz:

“Hayrettin Bey mutfakta yiyecek ancak bir dilim ekmek bulabildi. O da yarı yarıya yağlanmış, yemekten arta kalmıştı. Kadın, peynir, reçel, zeytin gibi ne varsa kilitliyor ve anahtarı belindeki kuşakta taşıyordu” (Tuğcu, 2002: 32).

Her şeyi üzerine alan Remziye Hanım ona yatacak yeri bile çok görür. Kilerde yatırdığı gibi yatak örtülerini bile değiştirmez. Hayrettin Bey yalnızdır, sefildir ve açtır:

“Sefil oldum Cemile, yalnız kaldım Cemile, aç kaldım, diye inledi.

Kapının eşiğine dikilen kadın haykırdı;

-Herkesin kocaları geberip gidiyor, dul maaşlarını alıp tıkr tıkr harcıyor, rahat ediyorlar. Ben daha ne kadar bekliyeceğim seni” (Tuğcu 2002: 33).

Hayrettin Bey, o kadar yalnızdır ki ölüp giden ilk karısıyla dertleşmektedir. Remziye Hanım karısının ruhuna Kur’an okumasın diye Kur’an’ı bile saklamıştır. O kadar vicdansızdır ki kendi sütüyle büyüttüğü çocuğa bile piç damgası vurmaktadır. Hayrettin Bey, parkta bir çocuğun babasının verdiği sigarayı içer. Önceleri yorgun olduğu zamanlarda bir keyif sigarası içerken şimdi sigara içmeye değil, doyasıya yemek yemesine bile izin verilmemektedir. Parktaki çocukların yarım çöreklerini, simitlerini yemektir.

Dizi ve oturacak yeri yamalı, ütüsüz, kirli pantolonu, yıpranmış perdesü ve topukları yırtık çoraplarla dolaşan Hayrettin Bey’in yattığı yerde köpek bile barınmaz. Remziye Hanım, her şeyini üzerine almış adeta ölmesini beklemektedir:

“-Bu evi babandan kalan para ile mi aldın, yoksa babamın emeklilik ikramiyesiyle mi alındı? Bulmuşsun kuzu gibi adamı, ölsün diye gözünün içine bakıyorsun, senin kocansa benim de babam.

-Sen mübarek günde başıma bela diye mi geldin? Hay ayağın kırılıysaydı? Burası senin kocanın evi değil, anladın mı? (Tuğcu 2002: 34).

Kocasını sayesinde manevi ve maddi rahata kavuşan Remziye Hanım kocasını istemediği gibi kızının ayağının kırılmasını isteyecek kadar acımasızdır. Kanından, canından olan evladına bile bu derece acımasız olan anneden kocasına karşı sevgi göstermesi beklenemez.

Kemalettin Tuğcu’nun *Kartalın Yuvası* romanında doğa ve hayvan sevgisini görürüz. Mühendis Recai Bey, karısı Nazmiye Hanım ve oğluyla birlikte kasabanın birine köprü yapmak için giderken Gökdere köyü yakınlarında arabası bozulur. Şoförleri arabaya tamirci getirmek için oradan geçen bir otobüse binerek gider. Bozuk arabanın yanında güneşin altında kavrularak

bekleyen Recai Bey, yolculara su dağıtarak onların hayır dualarını alan Ümmühan Hanım'dan çaresizlik içinde barınabilecekleri gölgelik, ağaçlık bir yer sorar. Fakat böyle bir yer yoktur. Önceleri her yer ormanlıkken tarla yapmak ve odun satmak için ormanları yakmışlardır. Yemyeşil alanlar kurumuş kalmıştır. Yanık kütükleri, kavrulmuş ağaç gövdelerini satmak, yanık tarlaları sürüp ekmek için ormana kıyanlardan birisi Gökdere Köyünden Kara Osman'dır. Ormanlık alanı yaktığını itiraf eden Kara Osman, jandarmanın elinden kaçır. Jandarmanın dur ihtarına uymayan Kara Osman jandarmalar tarafından vurulur. Ümmühan Hanım'a göre Kara Osman'ın ölüsü yaktığı ormandan ayakta kalan ağaçlardan birinde sallandırılmalıdır:

“-Kimmiş bu yangını yapan?

-Kim olacak, Gökdere'den Kara Osman, Allah onun yüzünü kara etmiş. Alıp götürdüler şehre. Sıkıştırdılar, söylemiş. Sonra da bir yolunu bulup kaçmış. Jandarma düşmüş peşine. Dur demiş, durmamış Kara Osman. Jandarma da çekmiş vurmuş. Ölüsünü şehre götürmüşler. Ben hükümetin yerinde olsam onu ölüsünü yaktığı ormanın ayakta kalan ağaç bedenlerinden birine asardım ki gelen geçen orman yakmanın ne olduğunu anlasın” (Tuğcu, 2002: 36).

Ümmühan Hanım burada doğaya olan sevgisini çok güzel bir şekilde dile getirmiştir. Doğaya zarar verenler en iyi şekilde cezalandırılmalı ki bir daha böyle bir şeye cesaret etmemelidirler.

Ümmühan Hanım ve oğlu Mehmet hayvanlara karşı merhametlidir. Komşu kızı Safiye ile evlenen Mehmet'in askere gitmeden birkaç gün önce oğlu Mustafa doğar. Mehmet askerlik dönüşü karısına aşık olan Dursun Ali tarafından atılan iftira sonucu karısının kendini asarak intihar ettiğini öğrenir. Dursun Ali'yi öldürerek Edirne'de sekiz yıl hapis yatar. Hapishaneden çıkıp köyüne gelen Mehmet, annesine artık bu köyde yaşayamayacağını söyleyerek İnboğaz'a, Kartalkaya'ya gider. Orada büyük bir mağarayı yontarak yaşanabilecek bir duruma getirir. Ümmühan Hanım da köydeki tarlalarını, arsalarını, hayvanlarını ırgatlarına paylaştırarak torununu da alarak oğlunun arkasından gider. Bu dağın başında ancak kartalların yuva yapabileceği tehlikeli yerde yaşamaya başlarlar.

Kartallar zaman zaman yalağa inerek su içerler. Bir gün saçma ile vurulan bir kartal onların mağarasının yakınına düşer, mağaraya götürürler ve yarasına, beresine bakım yaparak sararlar. Önüne su ve et lokması koyarak uçacak gücü olmayan kartalı iyileştirirler:

“-Peki sonra sizin kara kuş ne oldu?

-Ne olacak, eyileşti. Yedi, içti, Gücü yerine geldi, ama desem inanmazlar bir hindi, bir tavuk kadar bize alıştıları. Hayvan, hayvanken iyilik nedir biliyor.

Adını da şahin koymuştuk” (Tuğcu, 2002:26-27.)

Ümmühan Harım ve oğlu Mehmet, vahşi ve yırtıcı bir hayvan olan kartalı bile ona gösterdikleri sevgi ve ilgiyle adeta bir koyuna çevirirler. Bu durum onlardaki hayvan sevgisinin derecesini göstermesi açısından önemlidir.

Köydeki Arkadaşım'da arkadaş sevgisi, memleket sevgisi ve hayvan sevgisini görürüz. Doktor Adil Bey, karısı Nezihe ve oğlu Orhan'la birlikte Kayadibi Köyü'ne gider. Burada Delisu ırmağının üzerine yapılacak köprü inşaatında çalışacak işçilerin doktoru olarak görev yapacaktır. Adil Bey'den on beş yaş küçük olan Nezihe Hanım ilk başta alıştığı şehir hayatından uzaklaşıp bir Anadolu köyüne gitmek istemez. Fakat oğlu Orhan'ın ısrarlarına dayanamayıp gitmeyi kabul eder. Orada tuttıkları eve gerekli olan eşyayı tedarik ederler. Evin süt ve yağ ihtiyacını karşılamak için bir de inek alırlar. İnek ve evin işleriyle oğlu Almanya'ya gidip de bir Alman karısına takılarak onu hiç aramayan Hacer Ana ilgilenir. Adil Bey, hasta işçiler ve köylüler ile ilgilenirken Nezihe Hanım da köyde mühendisin, fen memurunun ve öğretmenlerin hanımlarıyla samimiyet kurar. Mühendis olmak isteyen Orhan da mühendis Fikret Bey'in yaptığı köprü inşaatını izleyerek vakit geçirmektedir. Bir gün köylünün biri sırtında, baygın vaziyette bulunan on bir yaşlarındaki bir çocuğu muhtarın emriyle muayene etmesi için doktor Adil Bey'e getirir. Muhtar ona çobanlık yaptırır fakat doğru dürüst yemek vermez, üstelik en ufak hatasında da onu öldüresiye düver. Bir deri bir kemik kalan aynı zamanda sıtma olan Hüseyin ölmek üzeredir. Adil Bey, Hüseyin'i tedavi eder, en iyi şekilde beslenmesini sağlayarak onu iyileştirir. Anne ve babası ölmüş olan Hüseyin'e ağabeyi İsmail bakmaktadır. Onun zaruri ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra eve kilitleyip çalışmaya çıkar. Bir müddet sonra

da daha çok para kazanmak için Almanya'ya gider, orada ölmesi üzerine Hüseyin kimsesiz kalır. Muhtar Recep onun iki göz evini samanlık yapar ve Hüseyin'i ahırda hayvanlarıyla beraber yatırır. Sürekli baskı altında yaşayan Hüseyin okula gidememiştir. Konuşmayı bile doğru dürüst beceremez. Arkadaşları büyük bir oyuğu olan yaşlı bir meşe ağacı ve doğadaki canlılardır. Onun ürkekliğini, çekingenliğini görenler zekasında bir eksiklik olduğunu düşünmektedirler. Orhan babasının isteği üzerine Hüseyin'i eğitime işini üzerine alır. Ona yavaş yavaş etrafındaki eşyaları tanıtır ve onları kullanmayı öğretir. Alfabeyi de öğretmeye çalışır. Belli başlı bilgileri öğrettikten sonra başöğretmen Cemil Bey onu okula alacaktır. Üzerinden çekingenliği giden Hüseyin artık anlayışlı ve zeki bir çocuktur. Hüseyin'in eğitimine ve öğretimine yardımcı olan Orhan'la Hüseyin çok iyi iki arkadaş olmuşlardır.

Şehrin kalabalığından bıkan ve köyde kafasını dinleyen Orhan'ın şehirdeki arkadaşları şımarık çocuklardır. İstanbul'a dönmeden önce Adil Bey, Hüseyin'i okula yazdırır. Okumayı yazmayı iyice öğrenen Hüseyin'le Orhan sürekli mektuplaşırlar. Olumsuz davranışları olan okul arkadaşlarıyla anlaşamayan Orhan'ın bir tek arkadaşı vardır o da Kayadibi Köyündeki Hüseyin Küçük'tür. Hüseyin iyi bir arkadaş olduğu gibi iyi bir memleket sevdalısıdır da:

“Kardeşim Orhan, ben okuyup dünyayı öğrendikçe dünyada, başka büyük kentlerde insanların rahat yaşamaları için birçok araç ve gereç bulunduğunu anladığım halde içinde doğup büyüdüğüm köyümü, Kayadibi'ni kötülemek istemiyorum. İnsan memleketini kötüler mi? Anan ne kadar çirkin, ne kadar görgüsüz olsa sen onun yerine başka bir kadına daha güzel, daha genç diye kendisine ana der misin?

Başka kentler cennet de olsa, Kayadibi benim köyümdür, ondan ayrılmak istemem...” (Tuğcu, 2002: 30).

Orhan anası, babası, hiç kimsesi olmayan, tam bir köy çocuğu olan Hüseyin'le çok iyi anlaşır ve ona bağlanır. Köydeki arkadaşına mektuplarındaki temennisi hep şu şekildedir: “Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.”

Hüseyin anne, baba ve kardeş sevgisinden yoksundur. Anne ve babasını hatırlamayan Hüseyin ağabeyinin de Almanya'ya gitmesiyle tamamen yalnız

kalır. Arkadaşı Orhan'ın annesi Nezihe Hanım'ın ona gösterdiği ilgi ve yakınlık onu mutlu eder:

“Gideceğimiz gün yaklaştıkça Hüseyin de üzülüyordu. Bize epeyce almıştı. Annemin tatlı sesi, yumuşak ve tatlı davranışları, ikramları bu pek ana sevgisi görmemiş olan kimsesiz çocuğu büyülemişti. Bazen bana:
-Senin anan çok eyi, diyordu. Böyle ana dostlar başına. Ben anamı hiç bilmedim. Gözümü açtım İsmail ağamı gördüm. O bana analık ederci. Yiyeceğimi verir, kapatırdı odaya, işe varırdı. Camın ardından bakardım köye. Okula varan çocukları, tarladan dönen köylüleri uzaktan görürdüm” (Tuğcu, 2002: 63).

Hüseyin anne sevgisini hiç tatmadığı, bilmediği için anneliği sadece karın doyurmaktan ibaret zanneder. Halbuki en önemlisi manevi sevgidir. O sevginin yerini hiçbir şey tutamaz. Fakat ne acıdır ki Hüseyin'in böyle bir sevgiden haberi bile yoktur.

Adil Bey, İstanbul'a dönerken sütünden faydalanmak için aldıkları sarı ineği Hüseyin'e bırakır. Hacer Ana, hem Hüseyin'e hem de ineğe bakacaktır. O da yalnız yaşamaktadır. Bir de küçük bir köpek olan Fındık vardır. Bunlar Hüseyin'in can yoldaşlarıdır artık:

“Bir insanın kimsesi olmazsa hayvanları çok sever. Hayvanlar insanları aldatmazlar, incitmezler, gücenmezler insanlara” Tuğcu, 2002: 74).

Hüseyin'in muhtar Recep'ten yediği dayakları ve aç kaldığı günleri unutması çok zordur. Adil Bey ve ailesi sayesinde gerçek sevgiyi ve güveni tatmıştır. Onların dışında karşılıksız sevgiyi hayvanlardan görmüştür. Hayvanlara karşı büyük bir sevgi beslemektedir. Adil Bey ve ailesi gittikten sonra en yakın arkadaşları hayvanlar olmuştur. Yalnızlığı hayvanlarıyla doldurmuştur.

El Kapısı'nda sevgi temasını daha çok olumsuz yönden görürüz. Yıldız Ersin kardeşine ve teyzesine bakabilmek için çalışmak zorundadır. Bir çocuğa baktıktan sonra siyatik hastası olan ve yatağa bağımlı hale gelen Behzat Bey'in eşi Selma Hanım'a bakmaya başlar. Behzat Bey'in ailesi kalabalık bir ailedir. Evde bankada müdür yardımcısı olan oğlu Remzi Bey, karısı Handan Hanım ve

ortaokula giden kızı Niran, hukuk fakültesinde okuyan oğlu Cezmi ve hizmetçiler yaşamaktadır. Fakat Selma Hanım'la, kocası Behzat Bey ve oğlu Cezmi dışında kimse ilgilenmemektedir. Bir odaya terkedilen Selma Hanım'a gelini Handan bakmadığı gibi hizmetçilerin bakmasını da engeller. Kendisi ve kocası yiyip içerek evde bir asalak gibi yaşarlar. En ufak bir tartışmada evden çıkıp gidecekleri tehdidini savururlar fakat bir türlü gitmezler. Handan Hanım o kadar yüz­süz ve utanmazdır ki kendisinden bir bardak su isteyen kaynanasına onu bile vermez. İlaç ve yemek saati gelen Selma Hanım'a ilacını ve yemeğini vermeyecek kadar vicdansız bir insandır:

“Yemek hususunda da sıkıntı çekiyoruz Beyamca. Bazen bakıyorum, ekmeği saklamışlar veya dolapta yiyecek yemek yok” (Tuğcu, 2002:17).

Handan Hanım, bir gelin olarak son derece duyarsızdır. Fakat kocası Remzi Bey de anne ve babasına karşı bir evlat olarak ilgisiz ve sevgisizdir:

“-Tabii bu sözler, hemen o akşam Remzi Bey'e anlatılıyor, bu sefer o babasına karşı geliyordu:

-Peder, kovuluyor muyuz, şunu açık söyleseydiniz?

-Kaçınca söylemişim. Karı koca bizi rahat bırakın yahu! Nedir bu sizden çektiğimiz. Sırtını daya, ye, iç, terzime elbise ısmarla, berberime tıraş ol, sigaran evin masrafından çıksın, sonra da avurt zavurt. Senin bir akşam ananın hatırın sorduğunu görmedim. Otel değil burası. Babanın evi ise karına, kızına söz geçir” (Tuğcu, 2002: 25).

Babasının evinde kalarak, ekmeğin elden su gölden misali geçinip giden Remzi Bey, son derece duyarlı bir kişiliğe sahip olan Behzat Bey'den olumlu yönde etkilenmemiştir. Selma Hanım da kocası gibi ince ve naziktir. Kendisine bakması için eve alınan Yıldız'a “kızım” diyecek kadar sevgi ve merhamet doludur:

“-Ben hizmetçi almadım, dedi. Yıldız adam evladıdır. Bana da öz evlatlarımdan çok iyi baktı. Onun bakımı ile belimi doğrulttum. Buraya geldi geleli hepinizin gözüne diken oldu. Hiç kimseye hizmet etmeyecek anladın mı? O benim kızım...” (Tuğcu, 2002:30).

Hukuk fakültesinde okuyan diğer oğulları Cezmi evde bulunduğu süre içinde annesine bakar. Sabah okula gitmeden önce kahvaltısını yaptırır. Evde olduğu sürece yemeklerini yedirir. Elinden geldiği kadar annesinin hizmetinde döner:

“-Baba bu evde Cezmi de oturuyor?”

-Elbette oturacak. O hiç olmazsa kendisine yapılan iyiliğin kadrini biliyor. Bana karşı, anasına karşı kürek kadar dil çıkartmıyor. Hem ne diye kardeşini öne sürüyorsun. O daha üniversitede...” (Tuğcu, 2002: 30).

Cezmi, duyarlılığını anne ve babasından almıştır. Onlar gibi etrafına karşı sevgi doludur. Remzi Bey ise karısı Handan ve kızı Niran gibi küçük ve basit şeylerle uğraşmaktadır. Karısı ve kızı gibi Yıldız’ın evde sadece annesine bakmasını kabullenemez. Yıldız, kendilerine de hizmet etmelidir. Behzat Bey ve Selma Hanım’ın Yıldız’ın okula gitmesine müsamaha göstermeleri, onu desteklemeleri onları deli eder. Yıldız’ı ayak takımı, kimin nesi olduğu belirsiz bir kişi diye her fırsatta aşağılarlar. Onların davranışlarına karşın Yıldız, Selma Hanım’a çok iyi bakmış, onu ayağa kaldırmış ve onu yeniden insanların arasına katmıştır. Handan Hanım ve kızı Niran’ın olumsuz davranışlarından ve attıkları iftiraldan yorulan Yıldız, Selma Hanım ve Behzat Bey’in istememesine rağmen görevinin bittiğini düşünerek oradan ayrılır. Anne ve babasını küçük yaşta kaybeden ve kardeşi Sami ile teyzesinin yanında kalan Yıldız, daha on üç yaşında bir çocuk olmasına rağmen çalışmaya başlar. Yatılı olarak kalmak zorunda olduğu Behzat Beylerin evinde, Selma Hanım’dan Behzat Bey’den sevgi ve duyarlılık görür. Yıldız’a sevgiyle yaklaşmışlar ve okuması için ellerinden geleni yapmışlardır.

Behzat Beylerin evinden ayrılmak zorunda kalan Yıldız, bu kez Saffet Beylerin evine trafik kazası sonrası kör olan gelini Münire Hanım’a bakmak için gider. Münire Hanım da Selma Hanım gibi yalnızlığa terk edilmiştir. Kör olduğu için hayattan soyutlanmışlar, kendisine ve etrafına zarar verir diye her yeri kapalı bir odaya adeta hapsetmişlerdir. Hamileliğinin son aylarında kocası Cahit Bey’in yaptığı kaza sonucu kör olan Münire Hanım oğlu Can’ın yüzünü bile görememiştir. Çocuğu ona emzirtmezler ve ayrı bir odada tutarlar. Kocası Cahit de bir zamanlar onun aşkıyla yanıp tutuşurken şimdi ayrı odada kalmakta çocuğunun karısının yanına bile uğramamaktadır. Karısını evde dolaşan zavallı

kör bir dilenci olarak görmektedir. Cahit Bey'in kişiliğinde hem ilgisiz ve sevgisiz bir eşi hem de çocuğuna bile sevgisi olmayan acımasız bir babayı görürüz:

“Ben Cahit Bey'in oğlunu bir gün kucağına aldığı, onu sevdiğini, uzaktan olsun görmek istediğini bilmiyorum...” (Tuğcu, 2002: 53)

Kendi öz çocuğuna sevgisi olmayan bir babadan gözleri kör olan eşine sevgi duyması beklenebilir mi? Önceleri Münire'yle evlenemeyeceğini zannederek intihara kalkışan Cahit Bey, kazadan sonra karısını içindikiler boşaltılarak tabiatın ağır koşullarına bırakılmış bir kır evi, karaya oturtulmuş bir tekne gibi gözden çıkarmıştır. Onun odasına gitmediği gibi sofrada yemek yemesine bile tahammül edemez:

“-Baba, diyordu. Gördükçe içime fenalıklar geliyor. Kör bir dilenciye benziyor. Elleriyle aranarak yürümesine bakamıyorum. Asabım bozuluyor” (Tuğcu, 2002:33).

Karısı kör bir dilenci gibi gören Cahit, halası Nebile'nin kızı Suzan'la yasak bir ilişkiye girer. Zaten halası Nebile, kızı Suzan'ı hep onunla evlendirmek istemiş ve bunda başarılı olamamıştır. Kızı Semih Bey isminde gözü dışarıda olan bir serseriyle evlenmiştir. Münire'nin kör olmasından faydalanarak Suzan evli olduğu halde Cahit'le beraber olur ve hamile kaldığını söyler. Cahit, Münire'den boşanmak ister. Fakat bu duruma Saffet Bey ve eşi Kadriye Hanım karşı çıkarlar ve aklını başına almadığı sürece eve gelmemesini söylerler. Zaten normalde de Suzan'ın evine giderek orada kalan Cahit evden gider. Babasının parasına güvenen Cahit'in vicdanı karısına ve çocuğuna karşı kararmıştır. Suzan'ın kocası Semih de karısında gözü olmadığı ve ahlaksız bir kişiliğe sahip olduğu için bu duruma ses çıkarmaz. Cahit evdeki hayatını cehennem hayatına benzetir. O evi ona cehennem yapan ise Münire Hanım'ın varlığıdır:

“-Semih'e gittim. Buradaki cehennem hayatına dayanamıyorum, diyordu. Apartmanda ayrı bir odası vardı. İstedığı gibi yaşıyordu. Cehennem hayatı dediği, gözlerinin kör olmasına sebep olduğu zavallı Münire Hanım'dı” (Tuğcu, 2002; 51-52).

Karısına sevgisi olmayan Cahit, babasından onu Darülaceze'ye vermesini ister. Darülaceze'ye iyi bir bağışta bulunulursa ona orada çok iyi bakılacağını düşünür. O kadar duyarsız ve vicdandan yoksun bir insan olmuştur ki anne babası hayatta olmayan sahipsiz Münire'yi başka bir eve göndermeyi düşünür:

“-Baba, ben Münire ile yaşayamam. Onun ailesinden kimse yoksa bir kadın tutup ona bir başka yerde baktırabiliriz. Mesela Yıldız onu kendi evine götürebilir. Ben de ömrümü yalnız geçirmeyeceğim” (Tuğcu, 2002:55).

Cahit'in bu umursamazlıklarına rağmen Saffet Bey son derece duyarlıdır. Cahit'e Suzan'la evlenirse Münire'yi evlat edineceğini, torununu annesinden asla ayırmayacağını söyler. Daha da canını sıkarsa bütün malını mülkünü karısı ve gelinine bırakarak onu evlatlıktan reddedecektir.

Saffet Bey, gelinini İngiltere'ye götürerek gözlerini açtırır. Onun eski günlerine döndüğünü gören Cahit, tekrar karısına dönmek ister. Fakat karısının olduğu evde Suzan Hanım'la olan ilişkisini o kadar aleni ve çekinmeden yaşamıştır ki Münire, bu ilişkiyi kör olmasına rağmen anlamıştır ve hissetmiştir. Kocasının barışma isteğini kabul etmez ve boşanmak için dava açmasını söyler ve ondan ayrılır.

İyi bir kayınbaba olan Saffet Bey, gelinine sahip çıkar. Suzan'dan evlilik dışı çocuğu olacağını öğrenince oğlunu evden gönderir ve eski gelinini evlat edinir:

“İşte asıl önemli olan mesele bunlardan sonra ortaya çıktı. Saffet Bey eski gelinini nüfusuna geçirerek evlat edindi.

Kadriye Hanım bunu sükunetle karşıladı. Fakat Cahit Bey babasına karşı geldi.

Saffet bey:

-Münire benim manevi evladımdır, torunumun da anasıdır dede. Bu sıfatla burada kalacak” (Tuğcu, 2002:64).

Münire'nin çocuğundan başka bu dünyadaki en büyük destekçileri kayınbabası ve kaynanasıdır. Onlar oğulları gibi duyarsız ve vicdansız değillerdir. Torunları Can'a ve gelinleri Münire'ye sevgileri sonsuzdur. Münire kocasından göremediği ilgiyi ve sevgiyi onlardan görür.

Yıldız, Münire Hanım'ın gözleri açıldıktan sonra orada görevinin bittiğini düşünür ve işinden ayrılmak istediğini Saffet Bey'e iletir. Saffet Bey ve ailesi gitmesine izin vermez. Münire onun sayesinde yalnızlıktan kurtulmuş ve hayata tutunmuştur. Dairenin idaresini Yıldız'a verirler. Önceden hala Nebile Hanım'ın yaptığı işi Yıldız en iyi şekilde yapar. Aylık harcamalardan para bile artar. Nebile Hanım'ın onları bayağı yolduğu ortaya çıkar. Yaklaşık bir yıl sonra Saffet Bey aniden ölür. Saffet Bey'in ölümünden sonra Yıldız, Kadriye Hanım ve Münire Hanım'ın istememelerine rağmen evden ayrılır. Her ikisi de annesiz ve babasız olan Münire ve Yıldız arasında abla kardeş ilişkisi kurulmuştur.

Liseyi bitiren Yıldız, okul arkadaşı Süheyla'nın babası Necmi Yazır'ın yanında çalışmaya başlar. Necmi Bey'in yüksek ticareti bitiren oğlu Ayhan babasının işini beğenmeyerek orada çalışmak istememektedir. Fakat Yıldız orada çalışmaya başladığından beri işine dört elle sarılır. Yıldız'dan etkilenmiştir. Necmi Bey ve karısı Saniye Hanım Yıldız'dan oğullarıyla evlenmelerini isterler. Yıldız'ın üzerine bir ev alarak dayayıp döşerler. Kardeşiyle teyzesine de bakacaklardır. Yakın dostlarını çağırarak nişan yaparlar Yıldız da Münire ve Kadriye Hanım'ı çağırır. Can, Yıldız'ın eteklerine Münire ise boyuna öyle içten sarılırlar ki Yıldız el kapılarında çektiği tüm sıkıntıları unuttur. Yıldız el kapılarında çalışarak yatağa bağımlı olan Selma Hanım'ı ve gözleri görmeyen Münire Hanım'ı hayata yeniden katmış, bu çalışmalarını ve fedakarlığının meyvesi olarak Necmi Beyler gibi kıymet bilen bir aileye düşmüştür. O artık el kapılarında çalışan herhangi biri, ayak takımı değil bir ev ve en önemlisi de bir yuva sahibidir. Bütün bunlar sevgiyle baktığı ve sevgilerini kazandığı kişiler sayesinde olmuştur. İnsanlara gösterdiği merhamet ve sevginin karşılığını fazlasıyla almıştır.

Kırk Ev Kedisi'nde baba, öğretmen, memleket ve insan sevgisini görürüz.

Annesini hiç tanımayan Yıldız, anne sevgisini tadamamıştır. Bütün sevgisini babasına vermiştir. Hayatta tattığı ilk baba sevgisidir. Babası toprak kokulu, nasırlı kocaman elleriyle Yıldız'ın başını okşar, elbisesinin bozulan yerlerini düzeltir. Komşuda kalmak zorunda kalan Yıldız'a eve geldiği zaman tarhana çorbası pişirir. Bu çorba topak topak olmasına rağmen Yıldız onu büyük bir

zevkle içer. Dünyanın en lezzetli yemekleri bile onun yerini tutamaz. Çünkü o çorbaya babasının eli değmiştir.

Öğretmen Nedim Bey'in evinde kalan Yıldız, dört gözle babasının gittiği yolculuktan dönmesini bekler. Eli boş gelmeyen babasının getirdiği her şey onun için son derece kıymetlidir:

“Ben bu at ve araba kokan, toprak kokan adamı, babamı beklerdim. Onun bana getirdiği her şey kıymetliydi üzerine tozlar konmuş, kuyruğu kopmuş horoz şekeri, cıvımlı, ikisi birbirine kaynamış lokum, bazen nereden eline geçmişse, bir bakkal dükkanının güneş gören camında sararmış, incecik defter benim için değerliydi” (Tuğcu, 2002: 7).

Yıldız'ın hayatındaki en değerli varlığı babasıdır. Baba sevgisinden sonra tattığı, tanıştığı ilk sevgi öğretmenine duyduğu sevgidir. Nedim Öğretmen, Yıldız'a sahip çıkmış, onun ayaklarının yere basmasına ve hayata tutunmasına sebep olmuştur:

“Beş yıl yanınızda kaldım. Beş yıl beni beslediniz. Beni okuttunuz ve bana terbiye verdiniz. Ben sizin yanınızda köyden çekilip çıkartılmış bir öksüz kız oldum. Sizlerin iyiliklerinizi, insanlığınızı babam da anladı. Beni İstanbul'a annenizin yanına yollamanıza hiç karşı durmadı” (Tuğcu, 2002: 7).

Nedim Öğretmen'in Yıldız'a uzattığı el, onun hayatının kurtulmasına, toplumda bir yer edinmesine vesile olmuştur. Ortaokulu bile olmayan bir köyden Yıldız'ı İstanbul'a göndermiş onun bir hekim olmasını sağlamıştır.

Doktor Ragıp Bey'in Fransa'dan gelen oğlu Yelda ile Yıldız arasında geçen konuşmalarda Yıldız'ın memleket sevdasını görürüz. Yelda'ya göre Fransızlar ileri bir zevke ve medeniyete sahiptir. Onlar bir çok yönden Türklerden üstündür. Askerlik için Türkiye'ye gelmiştir fakat bir an önce Fransa'ya gitmenin peşindedir. Yıldız'a göre de memleketinin yerini hiçbir yer tutamaz:

“-Ben Fransız zevkinden anlamam, dedim. Ben Türk'üm, Türk olduğum için çok mutluyum. Memleketim bana yeter” (Tuğcu, 2002: 67).

Memleketini seven ve doktor olmak isteyen Yıldız'a Ragıp Bey'in annesi kucak açar. Torunlarından görmediği sevgiyi ve saygıyı Yıldız'dan gören Hanife Hanım, ona sonsuz bir sevgiyle bağlanır. Bileziklerini ve iki dükkanından birini Yıldız'a verir. Tek isteği Yıldız'ı hekim olarak görebilmektedir. Dükkandan aldığı kira ile Yıldız kimseye muhtaç olmadan rahatlıkla okuyabilecektir. Hastayken sabahlara kadar sevgiyle başında bekleyen, ona torunlarından görmediği ilgiyi gösteren Yıldız'a Hanife Hanım emeklerinin karşılığını vermiştir. Yıldız'ın evden ayrılmasını istemez:

“-Yıldız, diyordu. Sen bana yetersin kızım. Senin yakınlığın, senin ilgin bana yeter. İyi ki gitmedin Yıldız. Sen gitseydin ben ne yapardım? Kendi kendime ölürdüm bu odada, kimsenin haberi olmazdı” (Tuğcu, 2002:70).

Hanife Hanım ve Yıldız birbirlerine büyük bir sevgi ile bağlanmışlardır. Yıldız Hanife Hanım'ın uzattığı el sayesinde bir ömür boyu kimseye muhtaç olmadan yaşayabilecektir. Bu yaşlı kadının uzattığı el ve Yıldız'a karşı duyduğu sonsuz sevgi Yıldız'ın çektiği tüm sıkıntıları unutturmuştur.

Kemalettin Tuğcu'nun *Viran Bağ* adlı eserinde daha çok “doğa sevgisi” görülür. Bunun dışında sevginin olumsuz örneği olarak hayırsız evlatları görürüz. Bu hayırsız evlatlar aynı zamanda hayırsız birer kardeş ve amcadırlar.

Hacı Ahmet Efe, Zehra Ana ile evlidir. Zehra Ana'dan Hasan ve Mehmet Ali isminde oğulları vardır. Hasan ve Mehmet Ali gayet varlıklı olan babalarının malına güvenerek yaşarlar. Çalışkan ve iyiliksever bir insan olan Hacı Ahmet Efe tüm malını ve varlığını en iyi şekilde yönetir. Fakat iki oğlu da hayırsız ve ahlaksızdır. Babaları onları baskı altında tutarak onlara kötülük yapacak zaman bırakmaz. Hayırsız oğullar, anneleri Zehra Ana'ya sahip çıkmaz, karılarına bile baktırmazlar. Hacı Ahmet Efe, yaşlanan Zehra Ana'dan izin isteyerek yakın köydeki bir ağanın kızı olan Zeynep'le evlenir ve bir erkek çocuğu olur. Zeynep oğlu Reşit büyüyüp evleninceye kadar Zehra Ana ile birlikte oturur. Reşit Feride ile evlenir ve oğlu Murat dünyaya gelir. Murat dünyaya geldikten sonra Hasan ile Mehmet Ali kendi çocukları olmadığı için Reşit'i çekemezler. Zehra Ana da oğulları ve gelinleri kendine bakmağı için iyi bir insan olan Reşit'in karısı

Feride'yi de alarak ayrı eve çıkar. Hasan ve Mehmet Ali Reşit'in oğlu dünyaya gelince onu çok kıskanırlar. Babaları Hacı Ahmet Efe'ye onu kötüleyerek ona iftira atarlar. Hacı Ahmet Efe de Reşit'i kovar. Reşit babasının onca malı mülkü varken uzak yerlere çalışmaya gider. Şunun bunun tarlasında çiftçilik yaparken hastalanır. Hastanedekeyken Hacı Ahmet Efe'ye haber verirler fakat Hacı Ahmet Efe gitmek istemez. Zeynep Hanım direnince gitmek zorunda kalır fakat onlar varmadan Reşit ölür. Herkese iyilik yapan Hacı Ahmet Efe'nin oğluna karşı acımasızlığı şaşırtıcıdır:

“-Dünyaya iyilik eden senin deden kendi oğluna karşı böyle acımasızdı işte. Gün geçmez bir iki kişi kovar, sonradan onlara haber yollar “Varsın filan yerde çalışsın” derdi. Herkesi bağışlardı, oğlunu bağışlamadı...” (Tuğcu, 1982; 50).

Viran Bağ'da Hacı Ahmet Efe'nin oğlu Reşit'e karşı son derece acımasız bir baba olduğunu görürüz. Kemalettin Tuğcu'nun birçok romanında maddi imkansızlıklar içinde olan babaların çocuklarına bakabilmek için verdiği mücadeleye tanık oluruz. Fakat burada her şeye sahip ve başkalarına karşı iyi, buna rağmen kendi evladına karşı kötü ve acımasız olan bir baba vardır karşımızda. Bu baba kendi oğlunun karısından ve oğlundan ayrı yaşamasına ve bir süre sonra ölmesine sebep olmuştur. En önemlisi de küçük bir çocuğun, soyunu devam ettirecek tek çocuğun babasız kalmasına neden olmuştur. Bütün bunlara sebep olanlar ise Hacı Ahmet Efe'nin büyük oğullarıdır. Kardeşleri Reşit'in bir çocuğu olmasını çekemezler ve Reşit'e iftira atarak babalarına evden kovdururlar:

“-Doğru, dedi kitapçı. Hasan'la Mehmet Ali'nin çocukları olmadı. En küçükleri olan Reşit'in bir oğlu dünyaya gelince çok kıskandılar. Ellerinden gelse seni öldürürlerdi. Ne yaptılar, ne ettilerse Hacı Ahmet Efe'ye babanı kovdurdular...” (Tuğcu,1982 : 50).

Viran Bağ'da acımasız bir babanın dışında acımasız kardeşleri de görüşürüz. Sırf mal sevdası yüzünden kardeşlerinin ölümüne ve bir çocuğun babasız büyümesine sebep olurlar. İki kardeş o kadar acımasızdır ki hasta yatan annelerine bir gün bile ziyarete gitmezler. Bir o kadar da vefasızdırlar ki

babalarının cenaze törenine bile katılmazlar. Anne ve babasına sevgisi, saygısı olmayan insanlardan kardeşine ve yeğenine sevgi göstermesi beklenemez. O derece duyarsız ve saygısızdırlar ki küçük bir yerde yaşamalarına rağmen çevreden bile rahatsız olmadan babalarının cenaze törenine katılmazlar:

“-Dedemin cenazesine yakın köylerden, kasabadan adamlar geldi, ama iki oğlu da onun cenazesinde bulunmadılar. Babalarına hınçları vardı. İkisi de mal paylaşma derdine düşmüşlerdi...” (Tuğcu, 1982: 10).

Viran Bağ'da baba ve kardeş sevgisi olumsuz yönde karşımıza çıkar. En çok gördüğümüz sevgi ise “doğa sevgisi”dir. Feride ile aynı evde yaşayan Zehra Ana, Hacı Ahmet Efe'den Feride ile Murat'ı koruyup kollamasını ve kendilerine bir şey olmadan mirasını vermesini ister. Hacı Ahmet Efe de yirmi beş dönümlük kuş uçmaz, kervan geçmez, suyu ve ağacı olmayan, yılan bile barınmaz diye nitelendirilen Viran Bağ'ı verir. Viran Bağ'dan tek bir dönüm bile satmasını istemez. Feride'nin kardeşi Hüsnü'ye de ev malzemelerini alarak orada ev yapımına başlamasını söyler. Hüsnü tek bir ağaç bile olmayan çorak araziye tepesini delege kadar sıcaklık olmasına rağmen her gün giderek inşaaata başlar. Hacı Ahmet Efe kendisine bir şey olursa diğer oğullarının Feride ve Murat'a rahat vermeyeceğini, onu oturduğu evden çıkaracaklarını bilmektedir. Herkesin şaşırmasına rağmen o çorak araziye vermesinin sebebi ölümünden sonra o tarlaya oğullarının ses çıkarmayacağıdır. Çünkü değersiz bir tarladır. Dediği gibi de olur.

Hacı Ahmet Efe ölünce oğulları ve gelinleri Halime ve Nazife kolundaki ve boğazındaki altınları alarak Feride'yi evinden kovarlar. Feride, oğlu Murat, ağabeyi Hüsnü, yengesi Gülsüm ve yeğeni Hürmüz'le beraber Viran Bağ'a gider. Orada yarım inşaaata girerler. Kış gelmeden evi bitirmek için uğraşırlar. Bu arada etrafı ağaçlandırmaya çalışırlar. Yakıcı sıcaaktaki en büyük sorunları susuzluktur. Daha önce Hacı Ahmet Efe'nin gösterdiği bir yeri Hüsnü her gün yavaş yavaş kazıyarak suya ulaşır. Viran Bağ, bakıldıkça içinde çok güzel bir ev olan yemyeşil bir cennete dönüşür. Orada tarlaları olan diğer köylüler de oraya ev yaparlar. Zeynep Ana da Viran Bağ'a göçer. Kendisinden su isteyenlere suyu vermek için evin etrafını yeşillendirmeleri ve ağaç dikmeleri şartını koşar:

“-Mal sizin, derdi. Ama kuyu bizim. Eğer evinizin sağını, solunu ağaçlandırırsanız, dirlik içinde yaşayıp, kötülükten kaçınırsanız size istediğiniz kadar su veririz...” (Tuğcu, 1982: 65).

Zeynep Ana, Viran Bağ'ı bahçeleri, okulu, mescidi, muhtar odası, kahvesi ve bakkalıyla altmış haneli muhteşem bir köy yapmıştır. Oradan geçenler mutlaka durur ve oranın yeşilliğine bakmadan geçemezler. Viran Bağ, çorak bir tarlayken, orada yetiştirilenlerin satıldığı bir dükkan bile açılmıştır kasabada.

Murat ilkokul öğretmeni yetiştiren kursta Lemana öğretmenle tanışır. Lemana öğretmen, dul ve öğretmen emeklisi annesi Safiye öğretmenle “Viran Bağ” adını duyunca kimsenin gelmek istemediği fakat cennet kadar yeşil olan Viran Bağ'a tayinini ister. İstanbullu Lemana öğretmeni ve köylü Murat'ı iyi niyet ve saygı bir araya getirir ve ikisi evlenirler. Beş sınıflı okulda ikisi maaşlı, biri maaşsız üç öğretmen canla başla çalışmaktadır. Hüsnü, köy muhtarı olmuştur. Feride de köyde herkesin akıl danıştığı ve yardıma ihtiyacı olanlara elini uzatan, herkesin “Feride Abla”sı, “Feride Hanım”ıdır. Feride, oğlu Murat, ağabeyi ve onun ailesi masallarda denildiği gibi kuş uçmaz, kervan geçmez, yılan bağırını sürmez, çorak, kurak ve taşlık araziye bir yaz günü gelmişler, kızgın güneşin altında çalışarak yerin altındaki suyu yerin yüzüne çıkarmışlardır.

Feride, Zeynep Ana ve Hüsnülerin desteği ile bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur misali Viran Bağ'ı bağlık, bahçelik cennet gibi yer yapmış ve Efeler Köyü'nü kurmuştur. Murat ise köyün okulunda çalışmakta ve dedesi Hacı Ahmet Efe'nin soyunu sürdürecektir bir oğul beklemektedir.

Viran Bağ'da Zeynep Ana'nın önderliğinde çorak ve kurak bir taşlığın nasıl cennet kadar yeşil bir bahçeye, tarlaya dönüştüğünü görürüz.

Yalnız Çocuk'ta sevgi teması olarak karşımıza “aşk” çıkar. Kimsesiz olan Yusuf, anne ve babasını tanımaz bile. Anne baba sevgisini tatmamıştır, anne baba sevgisinin nasıl bir sevgi olduğunu bilmez. İlk defa sevgiyi evinde kaldığı Kadri Bey'in kızı Sevim'e karşı duyar. Kadri Bey'in yasaklamasına rağmen yasak, bir aşkı doğurur. Sevim'i okula götürüp getirirken aralarında aşk ve sevgi dolu

konuşmalar geçer. Yusuf, kendini her ne kadar Sevim'den uzak tutmaya çalışsa da Sevim ona yaklaştırmaya çalışmaktadır:

“Belki annesi farkındaydı. Çünkü karşımda, ana kız beraber oturuyorlardı. Sevim ayaklarının ucu ile benim ayaklarıma, ayak bileklerime dokunuyordu. Küçük ve sevimli ayaklarının bu iltifatı beni kızartıyordu. Onlar yasakladıkça bizde şakalaştırmaya, bakışmaya, birbirimize yaklaştırmaya dair duygular fazlalaşıyordu” (Tuğcu, 1982: 47).

Sevim'in Yusuf'a aşkı çocukluk aşkından başka bir şey değildir. Zamanla Yusuf'u hor görür. Arkadaşlarına evin hizmetçisi olarak tanıtır. Kadri Bey'in ve karısının baskısına, Sevim'in hor görmesine katlanamayan Yusuf, yanlarından ayrılır. Yaşlı bir kadının evinin bir odasını kiralar. Üst katta annesiyle birlikte oturan Mihri adlı genç kız Yusuf'a ilgi duyar. Yusuf da ondan etkilenir. Mihri Yusuf'tan açık liseye giderek diploma almasını ister. Eğer diploma almazsa kendisini kaybedeceğini söyleyerek Yusuf'u tehdit eder. Bunun üzerine Yusuf, oradan da ayrılarak biriktirdiği paralarla kendine bir ev alır. Evinin karşı dairesinde emekli albay Ahmet Yıldız, kızıyla beraber yaşamaktadır. Karşılıklı girip çıkmaların sonucunda albayın kızı Melda ile Yusuf arasında bir yakınlaşma olur. Sevim ve Mihri'den canı yanan Yusuf Melda'ya temkinli yaklaşır:

“Sevim'den ve Mihri'den canım yandığı için Melda ile yakınlık kurmağa hiç cesaretim yoktu ama kızı ne zaman görsem heyecanlanıyor ve konuşurken gülümsüyordum. İnsanlar birbirlerinin gözbebeklerinin içine biraz dikkatli bakarlarsa kendi duygularını karşısındakine biraz anlatmış oluyor. Ben böyle dikkatle bakarsam kız gözlerini indirip önüne bakıyor. Yanakları hafifçe kızarıyordu” (Tuğcu 1982: 67).

Bunlar gençliğin verdiği tatlı heyecanlardır. Melda Yusuf'un kendisinden hoşlandığını bilmekte ve ona yaklaştırmaktadır. Askerliği gelen Yusuf, askere gitmeden önce evinin anahtarını Meldalara bırakır. Melda o gelinceye kadar evdeki çiçeklere bakacaktır. Duygu dolu bir vedalaşmanın ardından Yusuf askere gider. Askerdeyken Melda ile sürekli mektuplaşırlar. Kimsesi olmadığı için ondan gelecek mektubu dört gizle bekler. Fakat bir süre sonra mektupların arkası kesilir. Telefonla evi arayarak iletişim kurmaya çalışır, bir türlü iletişim

kuramaz. Nihayet askerliği biter ve evine döner. Apartman kapıcısından albayların taşındığını, Melda'nın ise babasının arkadaşının oğlu bir yüzbaşıyla evlendiğini öğrenir. Bu durum ona yalnızlığını, kimsesizliğini ve oradan oraya sürüklenişini hatırlatır.

Yusuf, kimsesiz olduğu için yakınlık gördüğu kişilere karşı kayıtsız kalmaz. Kemalettin Tuğcu, bu romanında sevgisine karşılık bulduğunu zanneden fakat menfaatleri için kızlar tarafından terkedilen kimsesiz, yalnız Yusuf'u verir bize.

Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde görülen sevgi teması tek yönlü işlenmemiş vatan, bayrak, aile, arkadaş, doğa, kitap, hayvan ve dil gibi yönleri ile ele alınmıştır.

2.2. MADDİ İMKANSIZLIK/ÇARESİZLİK

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında yoksulluk teması önemli bir yer tutar. Maddi imkansızlıklar yüzünden kahramanlar yiyecekten giyeceğe kadar birçok şeyden mahrum olurlar. Sağlıklarını tehlikeye atacak yerlerde barınmak zorunda kalırlar. Maddi imkansızlık yüzünden anne ve babalar evlâtlarından vazgeçmek zorundadırlar. *Karataşlı Emine* romanında Emine ve kocası Ahmet, Söğütlü Pınar köyündeki çocuk ölümleri yüzünden çaresizlik içinde çocuklarını zengin bir aileye vermeye mecburdurlar:

“ O hanımın erkeği geldi, Emine Hanım, dedi. Siz çok yoksul insanlarsınız. Böyle köşe bucak köylerde doğan çocukların çoğu bebekliklerinde ölüyorlar. Bu çocuğu bize bırak. Size çok para veririm. Fakirlikten kurtulursunuz.” (Tuğcu 1992: 15)

Böylece köyde evleri bile olmayan karı koca çocuklarını zengin aileye vermek zorunda kalırlar:

“Ahmet’i de kandırmışlardı çok yoksul adam, geldik İstanbul’a. Sırtımızda dürürlü bir yorgan, elimizde içinde bir iki çul çaput bulunan yük, bir bakraç, barınacak yer ararken, ağrım tuttu. Hastaneye yetiştik. Orada Murat’ım dünyaya geldi. Köyde bir tek evimiz, bir tek dikili ağacımız yok. Sonra o tazenin kocası geldi benim başıma:

- Emine Hanım, dedi. Benim hanımın sütü de yok. Sen bize bırakacağın çocuğu emzir, süttten kesilinceye kadar bizim evimizde kal. Hem sana da kocana da aylık veririm” (Tuğcu, 1992: 15).

Kahvedeki Adam romanında emekli öğretmen İhsan ve karısı maddi imkansızlık yüzünden nikah yüzüklerini bile satmak zorunda kalırlar. Kahramanlar sokaktaki lambanın ışığı ile evde otururlar. Emekli oldukları halde aylıkları ancak kiraya yetişir. Yiyecek alacak paraları dahi yoktur.

Kahvedeki Adam’da emekli subay Hayrettin Sakarya’nın İhsan Bey’e hediye ettiği bilete ikramiye çıkar. Bu sayede zengin bir hayata kavuşurlar. Üzerlerinden çıkan kıyafetleri çöpe atılacak şekildedir:

“İhsan Bey, Behire Hanım yıkanınca kadar üstünden çıkanların hepsini bir paket yapmıştı. Behire Hanım’la birlikte aşağıya indikleri zaman otel kâtabi hayretler içinde kaldı. İhsan Bey:

- Biraz dolanıp geleceğiz, dedi.

Garson çocuğa da paketi vererek:

-Bunu çöpe at oğlum, dedi. İçinde işe yarar bir şey yok” (Tuğcu, 1998: 27).

Kahramanların yaşadıkları yer sağlıklarını tehlikeye atacak şekildedir:

“– Nemiz var? dedi İhsan Bey, rutubeti emmiş şiltemiz mi, terimizi içmiş yastığımız, yıpranmış yorganımız mı? Yoksa ayağımızın ucuna taktığımız terliklerle, bir iki yırtık iç çamaşırı mı?” (Tuğcu, 1992: 29).

Kahramanların ayaklarına giyecek sağlam bir ayakkabıları yoktur. Bu *durum* *Kahvedeki Adam*’da İhsan Bey’in ağzından şu şekilde verilir:

“... Yağmur yağmıştı, ayaklarım kireçli bir çamura bulanmıştı. Ayakkabı dedimse o altları olmayan ve başparmak yerleri delik ketenler. Kapıda başkanın hademesi vardı. Ayaklarıma bakarak içerisini yeni sildiğini söyledi. Harç yapan işçiye de işaret etti Adam lastik hortumu ayaklarıma tutmaz mı? Zaten çorap da yok. Su paçalarımın ayakkabıya girdi, ayaklarım da yıkanmış oldu öyle girdim içeriye. Yürüdükçe cık cık ötüyordu ayaklarım. Geçtiğim yerlerde de iz bırakıyordu. Hatırlarsın ya o ay ishal olmuşum” (Tuğcu, 1992: 26).

İhsan Bey'in evlatlık aldığı Nazlı'ya bakan yaşlı kadın, gelişme çağındaki çocuğa yiyecek olmadığından çok yemek yerse midesinin büyüyeceğini söyler:

“– Nine çok yedirmezdi bana, dedi.

- Peki neden böyle yapardı?

- Hem çok yiyecek yemek yoktu, hem de çok yenirse insanın midesi büyür, derdi” (Tuğcu, 1992: 36).

Komşuların verdiği sadakaları, yemek artıklarını almak zorunda kalan kişilerin durumu *Kahvedeki Adam*'da İhsan Bey'in anlatımıyla verilir:

“... Ayakaltında kapıcıların bile oturmadığı yeraltı mezarında çürüyorduk. Kirli duvarlardan yaz kış sular sızıyordu. Kaç defa halimize acıyanlar bize sofralarından artan ekmekleri, yemekleri yolladılar” (Tuğcu. 1992: 83).

Bir Çırağın Öyküsü'nde Yılmaz'ı babası Ahmet'in ölümünden sonra annesi bir marangozhaneye çirak olarak verir. Halbuki babası Ahmet, onun okuyup subay olmasını istemektedir. Üçüncü sınıfa geçen Yılmaz, sabahın erken saatinde üstünde doğru dürüst kıyafeti olmadığı halde marangozhanenin yolunu tutar:

“Erkenden kalktı, aç karnına gitti marangoz atölyesine. Sabahları ayaz oluyordu. Ceketinin ince yakasını kaldırarak, omuzlarını kısarak ısınmaya çalışıyordu” (Tuğcu, 1992: 14).

Kahvedeki Adam'daki emekli öğretmenler İhsan Bey ve Behire Hanım gibi Yılmaz da açlığını su içerek yatıştırmaya çalışır:

“Hamdi Usta dalgındı, kendi işine bakıyordu. O sabah çay ismarlamamıştı, Yılmaz’ın karnı açtı, midesi ateş gibi yanıyordu. Bir aralık su şişesi vardı, şişeyi ağzına dikti. Su karnındaki gurultuyu biraz azaltırdı” (Tuğcu, 1992:15).

Kemalettin Tuğcu’nun çocuk kahramanları aç da olsalar açlıklarını kimseye belli etmezler. Çevrelerindeki insanlara açlıklarını kullanarak duygu sömürsü yapmazlar. Ancak çevrelerindeki insanlar kendileri verirse o zaman yerler. Yılmaz da ustası verirse bir şeyler yer:

“Öğlen oldu. Yılmaz, Hamdi Usta’ya bir kâse yoğurtla bir ekmek alıp getirdi. Bu taze ekmek Yılmaz’ın içini bayılttı. Az daha onu kapacak ve olduğu gibi ağzına götürüp yutacaktı.

Hamdi Efendi sezmiş olmalıydı bu açlığı:

-Al şunu, dedi. Kendine ekmek peynir al.

-Sağ ol ustacığım, dedi Yılmaz.

Gitti ekmekle peyniri aldı. Daha yolda gelirken ekmeği yarılamıştı. Atölyede tahtaların üzerinde oturdu. Artık hiçbir şey düşünmeden açlığını gidermek için acele karnını doyuruyordu” (Tuğcu, 1992: 15).

Yılmaz’ın ustasının oğlu Ömer’in cüzdanının kaybolması ve daha sonra bulunmasına rağmen, ilk iş olarak onun çaldığını düşünür. Yılmaz’a acımasızca dayak atar. Yılmaz’ın yoksulluğu, çaresizliği Hamdi Usta’nın ağzından şu şekilde verilir:

“– Elin evladını öldürecek misin be? diye bağırdı.

Ne biliyorsun onun aldığı? Hem aldıysa ne olur. İhtiyacından almıştır.

Üstünde yok, başında yok. Aç gelip gidiyor. Şu hale bak, şu hale? Lokması ağzından fırlamış” (Tuğcu, 1992: 18).

Çocuk kahramanlar o kadar zor durumdadır ki üzerlerine giyinebilecekleri doğru düzgün kıyafetleri yoktur. Dayak yiyip ağzı burnu kan içinde kalan Yılmaz’ın kıyafetlerini annesi Esmâ üzerindekiyle daha kötülerle değiştirir:

“Esmâ oğlunun üstünü başını, arkasındakilerden daha kötülerle değiştirdi. Götürüp kendi yatağına yatırdı...” (Tuğcu, 1992: 25).

Kahvedeki Adam'da olduğu gibi *Bir Çırağın Öyküsü*'nde de bazı duyarlı komşular onlara yemek gönderirler:

“Katlardan birinin hizmetçisi bir tepsi ile aşağıya inmişti:

-Esmâ abla, diyordu. Elin yemek yapmaya değmemiştir, diye hanım sana yemek yolladı. Afiyet Olsun...

Yılmaz ne zamandır açtı. Hala hiçkırıyordu ama yaşları kesilmişti. Çorbayı içiyordu. Aç midesine bu terbiyeli çorba ne iyi geliyordu” (Tuğcu, 1992: 30-31).

On iki yaşında olan Yılmaz, sabah erkenden okul yerine atölyeye gitmek zorundadır. Annesi onun elinin ekmek tutmasına sevinmektedir:

“On iki yaşında bir çocuk olduğu halde, demek ki Yılmaz işe yarıyordu. Annesi alaca karanlıkta ona kahvaltı hazırladı. Daha ortalık yeni ağarırken atkısını boynuna doladı arkasından dua ederek kapıdan çıkardı” (Tuğcu, 1992: 40).

Emekliler'de Sacit Bey memurdur. Kızı Nermin'i okutup eczacı yapmıştır. Kızı babasının istemediği bir evlilik yapmış; bankada çalışan Sedat Bey'le evlenmiştir. Sacit Bey biricik kızını evden göndermemek için Sedat Bey'i iç güveyisi olarak eve almıştır. Tüm parasını kendi süsüne ve giyimine harcayan Sedat Bey eşine ve çocuğuna tek kuruş harcamaz. Sacit Bey, emekli olunca evin geçimini nasıl sağlayacağını düşünürken iç güveyisi olan damadı İngiliz kumaşından yapılmış palto hayalleri kurmaktadır. Sacit Bey'in ona verdiği cevap yoksulluğunu gözler önüne sermektedir:

“Dedem emekliye ayrılınca eline ancak yüz bin lira kadar bir aylık geçeceğini, bu gün yüz elli bin lira aldığı halde, geçinebilmek için fazla mesai yaptığını, üzerine bazı işler aldığını, ama emekli olunca bunların hiçbirinin kalmayacağını söyledi.

Sedat Bey hemen:

- Peder, dedi. Bu güne kadar bir İngiliz kumaşından palto yaptıramadım. Elbette emekliliğiniz sırasında bir tazminat alacaksınız, dedi. Artık paltoyu sizden isterim.

Dedemin yüzü kızardı:

- Oğlum, dedi. Ben ne yiyip içeceğimizi konuşmak istiyorum. Siz kalkmış İngiliz kumaşından palto istiyorsunuz.

Annem hemen söze karıştı:

- Baba, Sedat Bey ikramiyenizden söz ediyor, dedi.

Dedem:

- Nermin, dedi. Benim ayağımda ayakkabı yok. Senelerden beri takım elbise giymiyorum. Ben İngiliz kumaşından palto yaptıracak adam değilim” (Tuğcu, 1992: 8-9).

Sacit Bey'in karısı Nazmiye Hanım, kocası Sacit Bey'den emekli tazminatı ile kendisine bir kürk almasını ister. Fakat yıllarca ailesi için fedakarlık yapan Sacit Bey'in maddi durumu buna imkan vermemektedir:

“Nazmiye; dedi. Ben nasıl geçineceğimizi düşünüyorum, sen bana kürkten dem vuruyorsun. Benim sırtım bu yaşa kadar bir palto görmedi. Yalın kat pardösü ile gidip geldim. Ben çalışan, eve bakan insanım” (Tuğcu, 1992:17).

Sacit Bey, ailesini geçindirebilmek için yemeğinden bile fedakarlık yapmıştır:

“– Oğlum dedi. Ben otuz beş yıl memurluk yaptım. Bir gün lokantaya gittiğimi bilmem. Her gün burgulu tasıma Allah ne veriyse ondan konur. Herkes lokantaya giderken ben dairede yemeğimi yerim.

Sedat Bey:

-Yani ben lokantaya gitmiyeyim mi? Dedi.

-Buyur, git, dedi Dedem. Ama yüz elli bin lira aylığı olan bir adamın beş canı beslemek için ne sıkıntılara katlandığını düşün” (Tuğcu, 1992: 16).

Sacit Bey, emeklilik yaşına gelmesine rağmen işine yürüyerek gidip gelir:

“Anneannem:

- Sacit Bey, dedi. Benim de yaşıım elliye geçti. Daha evlendim evleneli bir “oh!” demedim.

Dedem:

-Çok garip, dedi. Ben oh çektim mi? Burgulu yemek tasım daha mutfaktaki tabaklıkta duruyor. Çoğu öğle vakitlerini bir simitle, geçirdim. Buradan işime kadar yürüyerek gidip geldim. Tek eve daha fazla yararım dokunsun diye” (Tuğcu, 1992: 58-59).

Yıllarca çalıştıktan sonra emekli olan Sacit Bey, emekliliğinde bile rahat yaşayamamış ek iş yapmak zorunda kalmıştır:

“Dedem bazen kendisine başvuranların işlerini görmek için evden ayrılıyordu. Her şeyin yolunu, izini bildiği için üşenmeden iş takiplerini yapıyor, yorgun argın dönüyor, ama bir meyve filan alıp getiriyor ve bana da harçlık veriyordu” (Tuğcu, 1992: 36).

Sacit Bey’in kızı Nermin iç güveyisi olan kocası Sedat Bey’den ayrılmış, eczanesi olan Arif Bey’le evlenmiştir. Vefasız bir evlat olan Nermin ailesini, düğününe bir yabancıyı davet edermiş gibi eder. Fakat ailesinin düğüne giderken giyecekleri doğru düzgün kıyafetleri yoktur:

“Bize böyle söyledi amma aradan bir hafta geçmeden, o perşembe günü nikâh olacağını söyledi. Yabancı bir insanmış gibi:

-Sizleri de aramızda görmek isteriz, dedi.

-Annemin evlenmesi kış ortasında oldu. Nikaha ne anneannem gidebildi, ne de dedem. Annem, anneannemin ayakkabılarını giyip giyip eskitmişti. Kadının ayağına giyecek ayakkabısı yoktu. Kızının nikâhına gitmek için komşudan ödünç ayakkabı da alamazdı.

Ayrıca üzerine giyecek mantosu yoktu. Dedeme gelince, yenisi alınmadığı için gömlekleri giyile giyile eskimiş, yakaları kol kapakları katlanan yerlerinden kopacak hale gelmişti. Onun da ayakkabısının altı delikti, üzerine giyecek bir paltosu yoktu.

O pazar günü annem bize geldi, kapıdan girer girmez de:

-Beni el adamının yanında mahcup ettiniz, hizmetçi mi evlendiriyorsunuz, birinizden biri gelemez miydi? dedi.

Anneannem durumu anlattıktan sonra:

-Elin adamına karşı mahcup mu olmalısın? Dedi. Üstümüzde yok başımızda yok. Ne zamandan beri çalışıyorsun, bize on paralık bir yardımın mı oldu? Eskittiğin, fırlatıp attığın ayakkabılarımın yerine bir tane olsun aldın mı?“ (Tuğcu, 1992: 72-73).

Okumaya meraklı olan, okuduğu kitaplarla çektiği sıkıntılıları unutarak başka diyarlara yolculuk yapan Sacit Bey, kendi günlük nafakasından, yiyeceğinden keserek kitap alır:

“... Dedem hep söylerdi. “Erkeğin emek vererek, kendi boğazından keserek aldığı kitaplara eşleri düşman olur. Adamcağız ölür ölmez, kitaplar kocasının ortağı imiş gibi onları evden atmağa kalkarlar.” Bu kitaplar yaya gidip gelinerek, simit yenilerek kendi boğazından kesilerek alınmış şeylerdir. Bunlara gözünü dikme anneanne. Bunlara düşman gibi bakma.

Anneannem:

-Bunlara verilen para ile bana bir kürk alınabilirdi, dedi.

-Bir kürk otuz senede, kırk senede taksitle ufak ufak paralarla alınamaz anneanne. Bunlarda dedemin emeği, dedemin açlığı, dedemin sevgisi var” (Tuğcu, 1992: 93-95).

Okumaya bu derece meraklı olan Sacit Bey, emekli olduktan sonra gazete alacak parayı bile bulamaz:

“– Apartmanda karşıımızdaki daireye yaşlı bir adam taşınmıştı. Bir karı bir koca idiler. Kıt kanaat geçiniyorlardı. Apartman dairesinin kirasını subay olan oğulları yolluyormuş.

-Hasan Efendi adındaki bu zat, bir iki defa dedeme gelmiş, bu nedenle ahbab olmuşlardı. Biz artık gazete almıyorduk.

Hasan Efendi okuduktan sonra dedeme yolluyordu” (Tuğcu, 1992: 86).

Geriye Dönüş'te Sacit Bey gibi bir memur olan Hamdi Bey de evini kıt kanaat geçindirdiğinden dolayı gazeteye verilecek paraya üzülür ve gazetesini işyerinde okur:

“Hamdi Bey, daireye gazete almazdı. Ona verilecek paraya acırdı. Dairede nasıl olsa gazete alınıyordu. Güzin Hanım moda mecmuası ve Fransızca bir iki dergi alırdı.

Birikmiş dergiler, salonda etajerin altında duruyordu. Hamdi Bey okumaya meraklı bir insandı ama ne gazete alacak, ne dergiye verecek parası vardı. Güzin Hanım’ın masrafı yetiyordu yokluğa” (Tuğcu, 1992: 20).

Zengin hayata özenen Güzin Hanım iki çocuğu olmasına rağmen eşi Hamdi Bey’den boşanarak maddi durumu iyi olan Sami Yüceler Bey’ le evlenmek ister. Onun huzurlu yuvasını terk etmesinin tek nedeni maddiyattır. Eşinin onu rahat ettirmek için yaptığı fedakârlıkların farkında değildir:

“– Sen sağ olasin sevdiceğim, ben de selâmet, dedi. Artık yoksulluk hikâyeleri, şikâyetleri olmayacak bu evde. Anahtarın biri Cemil’de biri bende aç gir, aç çık.

Gözlerini kapattı. Birisine anlatıyordu sanki:

- Çok dinledim, çok dayandım. Artık başım dinç. Para münakaşası bitti. Olurunla yetineceğiz. Egoist kadın. Yalnız kendisini düşünürdü. Bunca yıl yaya gidip geldim daireye. Sırasında sigarasız kaldığım oldu. Ama evde o vardı. Bana yetiyordu. Yatağa girdiğim zaman düşünmezdi varı yoğu. Keşke bu kadar güzel olmasaydı. İnsan yaradılışına da şımarırmış meğer. Artık siz buyurunuz Sami Beyefendi. Güzin sizin. Ana- oğul beynini yıkadınız kızlığından beri. Ektiğinizi biçiyorsunuz artık” (Tuğcu, 1992: 8).

Doktor Anne’de eniştesi Ahmet Efendi tarafından Doktor Gülseren’in çocuk bakımevinin önüne bırakılan Murat yıllar sonra kendisini öldü zanneden teyzesi Binnaz Hanım’a kavuşur. Murat’ın teyzesi ile ilgili iyi anıları yoktur fakat onun yaptığı kötülüklerin yoksulluktan olduğunun farkındadır:

“ – Şirketteki arkadaşlarla konuşayım, dedi. Birlikte gider, Binnaz Hanım’ı da buluruz. Belki ona küçük bir daire tutmayı ve bir miktar aylık vermeyi kabul ederler. Ben pazar günü, sabahleyin gelirim. Birlikte gideriz.

Ben buna çok sevindim. Sabırsızlanıyordum. Teyzemin sefalet içinde öldüğünü istemiyordum. Onun iyi tarafları da vardı. Beni dövmesine, aç bırakmasına neden olanlar sadece sefalet ve fakirlikti. O da o zaman

“Allah’ım canımı al da bu hayattan kurtulayım!” diye bağıyordu” (Tuğcu, 1992: 54).

Murat teyzesine kavuşmuştur fakat teyzesinin durumu içler acısıdır. Bir deri bir kemik kalan Binnaz Hanım’ı görenler hasta zanneder fakat onun bu durumu hastalıktan değil açlıktandır:

“– Demek çok hasta bu kadın?

- Bir deri, bir kemik Ağabey. Komşular acıdılar da bir hastaneye yatırmaya kalktılar. Buraya iki defa başka başka hastanelerden cankurtaran geldi. Kadına bakmışlar, bunun hastalığı yok, bu aç ve sefil, mademki mahallenizin bir fakiri komşular bir olun, bakın. Bakamazsanız belediyeye başvurarak düşkünler evine yollayın, demişler.

-Görelim bir kere.

-Ağabey, sen belediyeden olduğuna göre bu işi yaparsın.

Halit bizi bir apartmana soktu. Kapıcı ile konuştu. Karanlık merdivenlerden kalorifer dairesinin bulunduğu kömürlüklere indik. Kapıcı tahta bir kapıyı açtı. İçerisi karanlıktı. İnsan boyu yüksekliğinde bir tepe camın perdesini açtı. İnilti gelen köşeye baktık. Rutubetten, kirden kararmış bir yalın kat şiltenin içinde bir deri bir kemik kalmış bir kadın yatıyordu. O loşlukta bile renginin kara sarı olduğunu gördük.

Ben bu kadının Binnaz teyzem olduğuna inanmadım. Ama bodrumun ılık, ter ve rutubet kokan havasından burnunu eliyle tıkayarak kadına eğilen Kâmi Bey:

-Binnaz Hanım, diye seslendi.

Kadın inleyerek:

- Hııı! diye cevap verdi.

-Binnaz Hanım bir ağrın, sızın var mı?

-Karnım aç benim, karnım aç...

Bu, belki hastalıkların en acı çektireni, en korkuncuydu. Kâmi Bey doğrulup kapıcıya telefon olup olmadığını sordu. O da birinci kattaki dairelerde olduğunu söyleyince çıktı, yukarıda telefon etmiş olacaktı ki indiği zaman:

- Şimdi bir cankurtaran gelecek, dedi bana” (Tuğcu, 1992: 55-56).

Doktor Gülseren’in bakımevine gelen Binnaz Hanım ter ve kir kokuları içindedir. Banyo yapması gerekirken o açlığını dile getirmektedir:

“Nesrin Abla bir bulaşık bezi kadar kirli, ter, yağ kokan Binnaz Hanım’ı muayene etmişti. Yüzünü buruşturarak:

- Galiba çok susuz kalmış, sonra aç belli bir ağrısı yok sanırım, dedi.

Biz dışarıdan hastanın “Açım” diye inlediğini duyduk, Gülseren Hanım dışarıya çıkıp:

- Nazlı, dedi, az şekerli bir bardak süt getir. Fazla sıcak olmasın. Sonra banyoyu hazırla hastanın yıkanması lâzım. O yıkanırken sen de revirde bir karyola ile benim iç çamaşırlarımdan bir takımla bir pijama hazırla.

Sütü getirdiler. Hemen pek az sora Binnaz Hanım’ın:

-Daha verin, daha, dediğini duydum.

Doktor anne:

-Biraz sabırlı ol Binnaz Hanım, dedi. Önce yıkan.

-Benim yıkanacak takatim yok, açım ben” (Tuğcu, 1992: 57-58).

Binnaz Hanım’ın yemek yerken ki hali onun yoksulluğunun boyutunu gösterir:

“Güzelce yıkanmış olan kadın rahat etmiş olmalı ki, Nazlı içine ekmek doğranmış et suyunu kaşık kaşık yedirirken elini, ayağını koyuvermişti. Ama et suyundan kabarmış ekmekleri çabucak yutuyor, sonra ağzını hemen açarak yeni bir kaşık bekliyordu” (Tuğcu, 1992: 58).

İnsanın içinde bulunduğu sefalet, yoksulluk kişiyi insanlığından uzaklaştırıp çevresindekilere zarar verdirebilir. *Doktor Anne*’de bu durum iki şekilde karşımıza çıkar. Birincisi Binnaz Hanım’ın Murat’a olan davranışlarında görülür:

“Teyzem gözlerini silerek:

-Kırılalı ellerimle bu öksüz ve yetim oğlancığı dövdüğüm oldu, dedi. Ama sefalet insanın canına yetince insanlığı da kalmıyor...” (Tuğcu, 1992: 66).

İkincisi ise Binnaz Hanım’ın kocası Ahmet’e olan davranışlarında görülür:

“– İşte böyle, dedi. Mahallemiz biraz fakirdi. Sonradan apartmanlar yapıldı. Ben geçinmek için komşulara iş görmeye başladım. O zaman böyle sıksa değildim. Ayağımın altına tahta bezini aldım mı öyle bir bura bura tahta silerim ki camlar zingırdar, evin genç kızları gelip beni seyrederdiler. Eh, gençlik bu, yavan ekmek yesen yine gücün kuvvetin yerinde kalıyor.

Kardeşim dikiş dikerdi. Bir makinesi vardı. İyi bir terzi sayılırdı ama, sağlığında kazandığını yedik. Uzatmayayım, zaman geçtikçe ben gücümü yitirdim. Adam da başımın etini yer, önceleri para diye üstüme yürürdü. Baktım ki iş yumuşaklıkla, nezaketle sökmüyor, ben de şöyle belimi doğrulttum, bana vurmağa mı kalktı, ben ondan beterini yaptım. Bu sefer evi sattırmak, müteahhide verdirmek için beni zorlamağa kalktı, ama kandıramadı. Ben belki iyi bir insan değildim, sefalet beni biraz arsız ve yüz­süz yapmıştı., ama yetim malı yiyemezdim” (Tuğcu, 1992: 64).

Şoförün Kızı'nda Şadiye Hanım, çaresizliğinden Arif Efendi'yle evlenmek için taksi durağına gelir. Ablasının yanında kalan Şadiye takside çocuğuna bakan Arif Bey'e gelir ve onunla evlenmek istediğini söyler. Yoksulluğu kıyafetinden bellidir:

“Bu, hayli genç bir hanım, belki bir kızdı. Ama kıyafeti biraz düşküdü. Başını kenarı yırtık bir eşarpla kapatmıştı. Elleri de zayıftı. Ayağında ökçeleri çarpılmış topuklu bir ayakkabı vardı” (Tuğcu, 1997: 26).

Şadiye, Nazlı sayesinde Arif Efendi ile evlenir. Nazlı da arabada gezmekten kurtulur. Hem Nazlı hem de Şadiye rahat bir hayata kavuşmuştur:

“Hem, Şadiye Hanım, Arif Efendi ile evlenmesinin başlıca sebebi olarak Nazlı'yı görüyordu. Nazlı olmasaydı, o nereden bu evlenmeyi yapacaktı? Aç ve çıplak yaşadığı eniştesinin evinde, ayakaltında sürünüp gidecekti” (Tuğcu, 1997:62).

Liseye başlayan Nazlı, başarılı bir öğrenci olmasına rağmen maddi imkansızlıklar yüzünden okulunu bırakmak zorunda kalır. Bir iş bulup çalışmak istemektedir.

Nazlı, iş için başvurduğu yerlerde olumsuz davranışlarla karşılaştığından kız olduğu halde baba mesleği olan şoförlüğü yapmak zorunda kalır. Maddi imkânsızlıktan hem okulunu bırakmış hem de şoförlük yapmak zorunda kalmıştır:

“– Siz bir kız olduğunuz hâlde neden şoförlük yapıyorsunuz?

- Babam sizlere ömür, bağlanan aylık ne ki. Ben çalışmaya mecbur oldum”

(Tuğcu, 1997: 82).

Kemalettin Tuğcu'nun *Kayıklı Güzeli* çocuk romanında da bir çok romanında olduğu gibi maddi imkansızlık, yoksulluk ön plandadır. Zamanında varlıklı bir ailenin çocuğu olan Kenan Bey'in ailesinden eski bir yalı kalmıştır. Kenan Bey'in o eski yalıya gidecek yol parası bile yoktur. Karısı Kerime Hanım'la üç aylıklarını aldıklarında yalıya gitmeye karar verirler. Yalıya gittiklerinde bazı anılarını hatırlarlar. Anılarına bile yoksulluk karışmıştır:

“– İyi hatırladın bey. Ne günlerdi o günler, değil mi?

- Evet, ikimiz de gençtik.

- Gelinliğimi hatırlıyor musun?

- Gelinliği mi? Herhalde telin duvağın vardı.

- Vardı elbette. Ya elbise?

-Kerime, biz erkekler giyim kuşama pek dikkat etmeyiz. Yalnız annemin taktığı salkım küpeleri hatırlıyorum. Sana yüzgörümlüğünü takarken küpeler pırl pırl parlıyordu. Ne oldu o küpeler?

-Satmadık mı?

-Öyle ya. Zaten satmadığımız bir kendimiz kaldı” (Tuğcu, 1998: 8).

Zamanında yalıda yaşayıp yalıda evlenen Kenan Bey ve karısı Kerime Hanım şimdi Laleli'de bir bodrum katında yaşamaktadırlar. Aldıkları üç aylığın yarısı kiraya gitmektedir. Yaşadıkları yer sağlıklarını tehlikeye atacaktır niteliktedir:

“– Bey, dedi. Laleli'de oturuyoruz ama oturduğumuz yer mezar gibi. Bak burası aydınlık, o kadar rutubet de yok. Diyeceğim şu ki, dünyanın parasını verdiğimiz o yer odalarını bıraksak da buraya taşınısak. On beş bin lira aylık veriyoruz. Ay dediğin şıp geliyor. Aylığının hemen hemen yarısı bu kiraya gidiyor. Kira elimizde kalsa” (Tuğcu, 1998:9).

Kahvedeki Adam'daki emekli öğretmen İhsan Bey'in, *Emekliler*'deki emekli memur Sacit Bey'in olduğu gibi *Kayıklı Güzeli*'nde de Kenan Bey'in ayağına giyinecek doğru düzgün ayakkabısı yoktur. Yetmiş yaşlarında olmasına rağmen

kışta kıyamette sağlığını tehlikeye atarak su alan ayakkabıları giyinmek zorundadır:

“O hayli hareketli ve eğlenceli yazdan sonra gelen bu kış herhalde pek can sıkıcı olmuştu. Buna yokluk ve hatta zaman zaman açlık da katıldı. Mart ayında Nazlı'nın parası suyunu çekmişti. Yılbaşında alınan üç aylık da erimiş, nisanı iple çekmişlerdi.

Kenan Bey maaşa gitti. Sarındı, büründü, yola çıktı. Ayakkabıları kar suyunu alıyordu. Otura otura hamlayan adamcağız, bitkin bir halde yalıya geldi. Nezleyle yakalanmaktan veya karın ağrısına tutulmaktan güç kurtuldu. Şimdi para vardı. Hem çorba, kuru fasulye ve pilav pişmiş, sofraya bol bol eklemek konmuştu” (Tuğcu, 1998: 46).

Kayıkçı Güzeli'ndeki Nazlı, balıkçı babası Ahmet'in ölümünden sonra ailesini kayıkçılık yaparak ve balık tutarak geçindirmek zorunda kalır. Kerime Hanım ile önceden tanışan Nazlı'nın annesi Nesibe, Kenan Bey ve Kerime Hanım'ın teklifiyle kızı Nazlı ve oğlu Cemil'le yalıya taşınır. Kenan Bey, daha on yedi yaşlarında olan kızın bu yaşam mücadelesine üzülmüştür ve onları yalıda beraber yaşamaya ikna etmiştir. Kocasını denizde kaybeden Nesibe Hanım kızının kayıkla yolcu taşınmasını istememektedir fakat Nazlı'nın çalışmaktan başka çaresi yoktur:

“Nesibe Hanım da güzel kadındı. Daha kırkına yeni gelmişti. Bütün canlılığını korumuştü. Kızından daha iri ve ağırdı. Ama kız onu dinlemiyordu. Karşıya veya komşu köyün vapur iskelesine yolcu götürmesine karışılmasını hiç istemiyor:

- Kışın ne yapacağız anne, diyordu. Babamdan maaş mı kaldı? Geçinecek gelirimiz mi var? Biz yazın çalışıp kışın yiyeceğiz. Bir iki ay sonra herkes çekip gider, sonra terzilik işi de kalmaz.

O yaşta bir kızın geçimi düşünmesi pek açıydı. Kenan Bey:

-Paranın gözü kör olsun, diyordu. Elimde olsa ben seni çalıştırır mıyım?” (Tuğcu, 1998: 33).

Bir *Çırağın Öyküsü*'ndeki Yılmaz gibi Nazlı da babasının ölümünden sonra çalışmak zorunda kalır. Yılmaz da Nazlı da okuyabilecek kapasiteye sahiptir ama babasızlık onları çalışmaya mecbur bırakmıştır:

“Kerime Hanım:

- Hiç okudunuz mu kuzum? dedi.

Nazlı:

- Ortayı bitirdim teyzeciğim, dedi. Daha da okurdum amma dul bir kadın olan anneme yüklenmek istemedim. Kardeşim de vardı. Kadıncağız el dikişi dikecek de bizi okutacak.

- Anneler gayretlidir evladım.

- Evet, ama genç yaşında dul kalan bir kadına ben yüklenmek istemedim.

- Peki ama ne yaptınız yavrum?

- Ne yapabiliirdim teyzeciğim, balıkçılık, kayıkçılık.

- Sen mi kızım? Ama bu erkek işi.

- Kardeşim yetişsin ne yaparsa yapsın, şimdilik ben annemi idare etmeye çalışıyorum” (Tuğcu, 1998: 15).

“Kayıkçı Güzeli” ailesini geçindirmek için erkek işi yapmak zorunda kalır. Nazlı'nın yaşındaki erkek çocukları bile denizde tekneyle hız turu yaparken Nazlı çalışmak ve ekmek parasını kazanmak zorundadır:

“Bir motor çıkmıştı ortaya. Bunlara sürat teknesi diyorlardı. Denizi jilet gibi yarararak hızla geçiyor, yalı rıhtımlarına dalgalarını serpiyordu. Bu teknenin içinde bir delikanlı vardı. Her gün muhakkak yalının önünden geçiyor ve balık tutan Nazlı'nın sandalına suları sıçratıyor ve kızın üstünü başını ıslatıyordu. Nazlı bir aralık haykırmıştı:

- Başka eğlencen yok mu senin?

Delikanlı:

- Git balığını başka yerde tut, bu koy benim hoşuma gidiyor, demişti.

Nazlı:

- Ben eğlenmiyorum, ekmek paramı çıkartıyorum dedi. Sen başka yerde hızını dene” (Tuğcu, 1998:19).

Nazlı çalışmak zorundadır. Annesi kocasını denizde kaybetse de Nazlı'nın balıkçılık ve kayıkçılık yapmasına yokluk yüzünden göz yummaktadır:

“Nesrin Hanım:

-Herhalde sağlığa faydalı dedi. Ahmet karlı havada bile denize girerdi. Bir baştan geçme fanila ile balığa çıkardı. Üşümezdi. Ama işte su testisi su yolunda kırılır, derler. Onun da ölümü denizde oldu.

Kerime Hanım:

- Çocukları olsun denizden çekseniz, dedi. Nesibe Hanım:

-İçim rahat mı benim? dedi. Ben de istiyorum ama Nazlı'yı alıkoyamıyorum. Bir iki gün çıkmadı denize, aç kaldık.

Kenan Bey:

- Gözü kör olsun paranın dedi. İnci gibi, bir damla kız balıkçılık yapacak da ekme parası çıkartacak. İşte yokluk buna derler” (Tuğcu, 1998: 22-23).

Ablası ailesini geçindirmek için erkek işinde çalışırken Cemil ayakkabım eskimesin diye çıplak ayakla gezer. Annesi ona Kenan Bey'in eski elbiselerinden elbise diker:

“Cemil çıplak ayakla geziyordu. Ayakkabıları vardı ama bunları okula saklıyordu. Annesi marifetli bir kadındı. Kenan Bey'in eski elbiselerinden oğluna giysiler yapmaya başlamıştı” (Tuğcu, 1998: 28).

'Kayıkçı Güzeli" Nazlı ve ailesi bu şekilde yaşarken Kenan Beyler 'in durumu da pek farklı değildir. Varlıktan yokluğa düşmüşler; üç ayda bir aldıkları emekli maaşına kalmışlardır:

“Nazlı giderken Kerime Hanım:

-Kızım dedi, eski varlığımız kalmadı. Bir emekli aylığı ile geçinmek zorundayız. İkrâm edecek halimiz yok. Ama annen ara sıra olsun bize gelirse çok memnun olurum” (Tuğcu, 1998: 17).

İstanbul Laleli'den Boğaziçi'ndeki eski yalıya kira ödememek için taşınmak zorunda kalan Kenan Bey, yalının üst katını da Arif Bey isminde zengin bir

adama kiraya vermek zorunda kalır. Kiraya vermelerinin tek sebebi paraya ihtiyaçlarının olmasıdır:

“– Teyzeciğim, bu fırsatı kaçırmayınız. Keşke vazgeçmeseler de gelseler. Sizin paraya ihtiyacınız var. Zengin adammış, belki başka türlü de yararlı olur” (Tuğcu, 1998: 41).

Arif Bey, üst katı tamir de ettirecektir. Böylece konağın birçok yeri de elden geçmiş olacaktır. Alacakları kira parası ile ne yapacaklarını düşünmektedirler:

“Bey, tamiri yapacak usta ne zaman gelecek?..
Bunu Kenan Bey de bilmiyordu. Fakat alacakları para ile neler yapabileceklerini hesaplıyordu. Zaruret kaç yıldır yakalarını bırakmamıştı. Yalıya göç edince biraz elleri genişlemişti, ama zamanla ihtiyaçları kendisini gösteriyor, rahatsız oluyorlardı” (Tuğcu, 1998. 41).

Birlikte yaşayan Kenan Beyler ve Nazlılar yazdan kışın hesabını yapmak zorundadırlar. En ince ayrıntısına kadar düşünmezlerse kışın ortasında aç kalabilirler:

“Nesibe Hanım’ la çocukları üç kişiydiler. Tencerenin kaynamasına, ekmeğin, sebzenin alınmasına, ana kız yardım ediyorlardı. Nesibe Hanım’ın eli pek boş kalmıyordu. Nazlı da balık satıyor, yolcu taşıyor, günde beş altı yüz lira kazandığı oluyordu. Ama onlar sandalı karaya çecekleri ve balığın tutulmayacağı zamanı hesaplıyorlardı. Bu kadarcık paradan kışı geçirmek için bir şeyler biriktirmeleri gerekiyordu. Bu düşünce ile Nazlı her gün bir iki yüz lirayı masraf dışı tutuyor ve annesine saklatıyordu” (Tuğcu, 1998: 41-42).

Daha bir çocuk olan Nazlı evini geçindirmek için elinden geleni yapar. Annesinin ve kardeşinin sorumluluğu onun üzerindedir. Kenan Bey de bahçe sahiplerinin ıskarta mal diye kenara attıkları yiyecekleri parasızlık yüzünden almak zorundadır:

“Kenan Bey, cebine bir file koyar, öyle giderdi. Bağ bahçe sahibinin ıskarta mal diye bir köşeye attığı sümüklü böceğin birkaç yaprağını yediği bir kıvırcık salatayı, bir ucu kararmış birkaç sakız kabağını, bir demet naneyi, maydanozu nazlanmadan alırdı. Zaten adam:

- Biz yemek için ayırdık, derdi. Tertemiz şeyler, atcak değiliz al” (Tuğcu, 1998: 24).

Kemalettin Tuğcu'nun *Kayıkçı Güzeli* çocuk romanında yokluk, yoksulluk kavramı ağırlıklı olarak verilmiştir.

Yapraklar Dökülürken de yoksulluk temasına fazla değinilmez. Burada Ziya Bey'in varlıktan yokluğa düştüğü zamanki maddi imkânsızlıkla karşılaşırız. Ziya Bey İstanbul'un sayılı zenginlerinden olan babası Hasip Bey'den kalan malı mülkü satıp yemiş, en sonunda da evdeki eşyaları satacak kadar yoksulluğa düşmüştür:

“Evde, özellikle üst katta ve salonda bazı eşya eksikti. Bir vazo, bir antika tabak, duvara asılmış Arapça bir yazı, bir dua.

Bunları ben de biliyordum. Amma annem:

- Olan olmuş bir kere, dedi. Ziya Bey'in annesi bana bir iki parça hediye etmişti. Satılanlar, kaybolanlar ve hediyeler işte.

Bir gün ablam sormuştu:

-Anne, babaannemin sana hediye ettiği mücevherler ne oldu?

-Annem gülümsüyerek:

Birer birer baban alıp sattı, dedi” (Tuğcu, 1998: 57).

Kumar sevdası yüzünden Ziya Bey, babasından kalan iki apartmanı, sıra dükkanları, handaki hissesini, yalısını ve bir çok şeyi satar. İşin ucu evdeki eşyaları satmaya kadar uzanır. En sonunda da karısının küçümsediği öğretmenlik maaşına kadar düşer.

Bencil, kendini beğenmiş Ziya Bey geçinmekte güçlük çeker. Oğluna ayakkabı alacak parası bile yoktur. *Yapraklar Dökülürken* de de ayakkabı alamayacak kadar maddi imkansızlığı görürüz:

“Geçinmek gittikçe zorlaşıyordu. Babam yüksek bir memurdu ama aldığı para yine bir aileyi rahat geçindirmeye yetmezdi. Aydınlatma, temizlik, yakacak masrafı epeyce tutuyordu. Üstelik borçları vardı. Artık evden bir şey alıp da gizlice satamıyordu. Babam bunu gördü ve:

- Ne yapayım, dedi. Elimde avucumda yok ki sana yeni bir ayakkabı alayım” (Tuğcu, 1998: 36-37).

Ahmet’le evlenen Burçin de geçim sıkıntısı çeker. Geçinmek için eşine yardım eder:

“... Karı koca bir dul kadının evinde bir oda tutmuşlar. Ahmet eniştem bir dükkân açmış. Hem ufak tefek tamirler yapıyor, hem de bir şeyler satıyormuş. Daha yeni açmış dükkânı. Bir şeyler kazanamıyormuş şimdilik. Annem yardım ediyormuş onlara. Sonra o evde oturan bir dul kadın Kapalı Çarşı’ya iş yapıyormuş. Ablama da iş getiriyormuş. Ablam da biraz bir şeyler kazanıyormuş.

- Bu dereceye düştü demek ki?

- Baba herkes zengin mi doğar” (Tuğcu, 1998: 16-17)?

Kemalettin Tuğcu’nun *İhtiyarlar* adlı çocuk romanında maddi imkansızlık, yoksulluk teması ön plandadır. Nazmi daha annesinin karnındayken babası ölmüştür. Annesi başkasıyla evlenir. Üvey babası Nazmi’yi istemez. Küçük yaştaki çocuğa yazın çobanlık yaptırır. Kışın çobanlık yapamadığı zamanlarda okula gider. Üçüncü sınıfı bitiren Nazmi üvey babasının evden kovması sonucu İstanbul’a gelir. İstanbul’da ayakkabı boyacılığı ve getir götür işleri yapan Nazmi çocuk olmasına rağmen can güvenliği olmayan, sağlığını tehlikeye atacak yerlerde yatar. Nazmi o derece çaresizlik ve yoksulluk içindedir ki kalacak yeri dahi yoktur:

“Nazmi küçüktü ama boyacılığa başlamadan önce dükkân ve apartman önlerini, bazen odunlukları süpürmekle karnını doyurmuştu. Ne de olsa köylü çocuktur. Dayanıktı.

Onu tanıyanlar pencerelerden seslenir, esnaftan öteberi aldirtir, postaneye mektup attırır veya başka apartmanda oturan birisine haber yollarlardı.

Hani böyle ayak işleri yapmakla az çok karın doyurmak mümkündü ama kışın soğuğuna dayanamıyordu. Ne paltosu vardı, ne de örtünecek bir şeyi.

Hele kışın, gece yarısına kadar açık olan kahvelerde, sobaya yakın oturup ısınmak iyi oluyordu ama, el ayak çekilince kahveci:

- Haydi bakalım, sen de ufak yollu kır, derdi. Kahveyi kapatıyorum.

O sıcacık yerden karlı, tipili sokaklara çık bakalım.

Nazmi kaç defa içerlek kapı içlerine sığınmış, yollarda bırakılmış arabaların içine girmiş, kapısını açamazsa altına girip yatmıştı” (Tuğcu, 1998: 8).

Yatacak yeri olmayan Nazmi’yi, önünde boyacılık yaptığı evde kalan ihtiyarlar evin bodrumunu temizletmek için çağırırlar. Onların odunluk olarak kullandığı bodrumu gören Nazmi’nin akli orada kalmıştır. Onun gözünde bodrum katı kalınacak lüks bir dairedir:

“– Yahu, dedi. Dikkat ettin mi oğlan bir şey söyledi sana?

Şayeste hanım:

- Hangi oğlan? diye sordu.

- Hangi oğlan olacak. Boyacı oğlan, Nazmi?

- Ne söyledi?

- Ben bu odunluğa bayıldım, hani yatacak böyle yerim olsa sevincimden ağzım kulaklarıma varır, dedi.

-O aralık dikkat etmedim.

Ee, bunda ne var?

-Ne olacak, bu oğlanın yatacak, barınacak yeri yok.

-Odunlukta yatılır mı?

-Sen, Ben yatamayız ama o yatar. Bazen apartmanların içerlek kapılarına sokulup yattığını söyledi ya.

-Söyledi ama, biz ne yapalım? Onu köyünden alıp buraya biz getirdik de sokağa mı attık” (Tuğcu, 1998: 13).

Kayıkçı Güzelî’ndeki Hacı Bey ve Kerime Hanım nasıl Nazlı ve ailesini yalılarına almış ve ellerinden geldiği kadar geçinmelerine yardım etmişlerse *İhtiyarlar*’da da Hayri Bey ve Şayeste Hanım Nazmi’yi ahşap tarihi evlerine alırlar. Bu ihtiyarların ortak yönü çocuklarının olmayışıdır. Nazmi bodrum katında kalmaya razıyken kendini evin içinde bir odada bulur. Öğretmen emeklisi Sayeşte Hanım ve emekli öğretim görevlisi

Profesör Hayri Bey'in maddi durumları gayet iyidir. Eğitimli olduklarından dolayı maddi imkansızlık yüzünden okuyamayan Nazmi'yi okutmaya da karar verirler:

"Bana bak çocuğum, dedi.

-Buyurun hanım teyze.

-Sen temiz, tertipli akıllı bir çocuksun. Sen bu boyacılıkta yapamazsın. Bu da bir iştir, bundan ekmek yiyenler vardır, ama çoğu zaman kışın boşa kalırsın. Öteki beriki seslenecek de bir yere gönderecek. Bir şeyler aldirtacak da birkaç, kuruş verecek, bu iş, iş değildir.

Nazmi.

-Peki, ne yapayım hanım teyze.

-Okuyayım mı? Ben nasıl okurum.

-İki yıl kaybetmekle büyük bir ziyan olmaz. İlkokulu, sonra Allah kısmet ederse ortaokulu okursun.

-Şayeste hanımefendi teyzeciğim, oku demekle insan okur mu? Bunun giyinmesi var, okul masrafa var, yemesi, içmesi, kapalı bir yerde barınması var.

-Nazmi sana oku diyen bütün bunları düşünür, üstene alırdı öyle konuşur, sen yalnız okumayı kafana koymalısın" (Tuğcu, 1998:17).

Köyde maddi imkansızlık yüzünden okuyamayan, yatacak yer bulamayan Nazmi okula başlar. Başarılı bir öğrencidir. Hayri Bey ve Şayeste Hanım sayesinde rahat bir hayata kavuşur. Onlar Nazmi'yi maddi ve manevi yönden desteklerler. Zaten iyi huylu bir çocuk olan Nazmi'yi topluma kazandırır. İhtiyarlar da maddi imkansızlıktan maddiyata, yoksulluktan zenginliğe geçen Nazmi ve Sevim'i görürüz. Geldiği duruma Nazmi bile alışmamıştır. Kendini rüyada zanneder. Üvey babası onu samanlıkta yatırıp hayvanların gübrelerini temizletirken Nazmi şimdi şehirde karyolasının üzerinde elinde kitabıyla uykuya dalmaktadır.

Nazmi'nin lise arkadaşı Sevim de yoksulluk içindedir. Liseyi bitirdikten sonra çalışmak zorundadır. Liseyi güçlükler içerisinde okumaktadır. Maddi durumları o kadar kötüdür ki acil ameliyat olması gereken annesini ameliyat ettirecek paraları dahi yoktur. Onun okuldaki üzgün ve perişan halini gören Nazmi bu durumu yanında kaldığı ihtiyarlara anlatır. Onlar da gereken yardım elini uzatırlar.

İnsanlar öyle yoksulluk içindedirler ki sağlıkları için harcayacakları paraları dahi yoktur. Beslenme, giyinme gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılayamadıkları

gibi canları, sağlıkları tehlikeye girecek kadar yoksulluk içindedirler. Hayatla ölüm arasında ince bir çizgidedirler:

“ Nihayet hastayı sedye ile odaya getirdiler.

Başhekim:

-Gözünüz aydın, dedi. Vaktinde getirmişsiniz. Bir gün daha bekleseydiniz bir felaket olabilirdi” (Tuğcu, 1998: 42).

Liseyi bitiren Sevim’i babası ve annesi yoksulluktan kurtulması için evlendirmeyi düşünürler. Evlendirecekleri kişi ise maddi durumu çok iyi olmayan memurdur. Daha on yedi yaşındaki genç kız çaresizlik içindedir. Dünyaya geldiğine pişmandır. Fakat Nazmi’nin hayatı gibi Sevim’ in hayatı da İhtiyarlar sayesinde yokluktan varlığa dönüşmüştür. Çocukları olmayan İhtiyarlar çocukları kabul ettikleri Nazmi’nin ve Sevim’in hayatında maddi yönden olumlu değişiklikler yapmışlardır:

“Sevim uyanık, doğuştan neşeli, duygusal bir kızdı. Gençliğinin en güzel, en renkli çağında bulunuyordu. Birden bire birçok ferahlatıcı olayla karşılaşmıştı. İhtiyarlar onu nişan münasebetiyle donatmışlardı. Bir göğüs iğnesi, bileğinde elmaslı bir saati, parmağında pırlanta yüzüğü vardı.

Bu pahalı yüzüğü parmağına takarken gözlerinden yaş gelmiş, Şayeste Hanım onu göğsüne bastırmıştı:

- Çekmecede duracağına, senin güzel elinde dursun kızım. Ben bundan sonra elması, altını ne yapacağım” (Tuğcu ,1998: 61-62).

Sevimler ’in evinde kahvaltıda yiyebilecekleri peynir bile yoktur:

“Nezihe hanım:

- Bey, diyordu. Bırak gitsin. Üzme kızı.

Selim Bey:

- Ben alıkoymuyorum, diyordu. Burada kuru çayla eti kemiğine yapışık zeytinle kahvaltı edeceğine orada reçeliyle, yumurtasıyla bir şeyler yesin.

Sevim bazen kahvaltıda tereyağını veya yağlı bir peyniri beğenir:

- Çok güzel, derdi. Babam da bayılır bunlara.

Böyle bir sözün ağzından çıkması yetiyordu. İhtiyarlardan biri hemen:

- Buzdolabında yok mu? Al götür kızım. Peynir de götür, diyordu.

Sevim bu müsaadelerden faydalanmasını biliyor, ama dokunaklı bir biçimde de teşekkür ediyordu” (Tuğcu, 1998: 63-64).

İhtiyarlar'da maddi sıkıntı çeken öğretmeni de görürüz. Başöğretmenin Nazmi'nin ders alması için yönlendirdiğini emekli öğretmen dersi karşılıksız vereceğini zanneder ve durumunu şu şekilde dile getirir:

"İyi, hoş evladım ama bak ben daire kirası veriyorum, başımda çocuklu bir dul kızım var. Aldığım emekli aylığı ne ki? Halimizi gördün işte.

Nazmi adamın para dokundurduğunu anladı.

- Beni okutmak isteyenler sizin emeğinizi karşılamak isterler, dedi. Siz haftada kaç gün ders verebilirsiniz, her ders kaçta olur?

İhtiyar adam telaşla:

- Ben çok öğrenci yetiştirdim evladım, dedi. Yorgun düştüm artık, böyle olmasaydı beni emekliye ayırmazlardı. Diyorum ki, her ders için beş yüz lira veriniz. Sıkıntı içinde olmasam hiç para istemem ama" (Tuğcu, 1998: 23-24).

Kemalettin Tuğcu'nun *Ateş Böcekleri* çocuk romanında maddi imkansızlık teması yoksulluktan okuyamama şeklinde karşımıza çıkar. Bilge'nin hayatı teyzesinin bir yanlış anlama yüzünden attığı iftiradan sonra kararmıştır. Okuyup öğretmen olmak isterken hiç bilmediği bir köye gitmek zorunda kalmıştır. Köye gitmek zorunda olmasa bile maddi imkansızlıktan dolayı okuyamayacaktır. Çünkü üvey babası Cezmi Bey ancak evini geçindirebilmektedir:

"- Bak kızım, dedi. Biz kıt kanaat geçiniyoruz. Ben seni okutamam.

- Okutmayın, dedim.

- Okumayı çok istiyordun, dedi.

- Artık istemiyorum, dedim.

- Belki teyzen seni okutmamız için bize para yardımı yapar.

- Ondan hiçbir yardım kabul edemem, dedim" (Tuğcu, 1998: 16).

Şerif Bey'in yanaşması Ömer de yoksulluktan okula gidemez:

"Sen hiç okula gittin mi?

- Ben mi? Ben okula varmadım. Anam el kapısında çalışırdı. Beni okutamadı" (Tuğcu, 1998:23).

Son Çocuk'ta en çok maddi imkansızlık teması karşımıza çıkar. *Ateş Böcekleri*'ndeki Bilge gibi *Son Çocuk*'ta da Erdi'ye babasından maaş bağlanmıştır. Her ikisinde de üvey anne ve babalar çocuklara kalan aylığı kendileri harcamaktadırlar. Üvey baba Remzi Bey, sözde iş takipçiliği yapmaktadır. Fakat akşama kadar aylak aylak gezmektedir:

“– Öf öldüm, bittim bugün der, bir lokma ekmek aslanağzında.

Nazmiye Hanım da:

- Bir gün şu aslanağzındaki ekmeği al da karnımızı doyuralım, der. Hep söylenirsin, ne zaman elin dolu geleceksin?

Remzi Efendi de:

- Sen ne zaman kibar müşterilerine tuvalet dikersen der.

İkisi de birbirinden beceriksiz olan bu iki insan benim başıma musallat olmuşlardı” (Tuğcu, 1998: 7).

Remzi Efendi, apartmanın yöneticiliğini alır. Apartmanın ihtiyaçlarından bahsetmek için öğle vakti bir daireye girer. Amacı karnını doyurabilmektir:

“Remzi Efendi davetsiz misafir olarak bir aileye öğle vakti uğrar. Uzun uzun apartman ihtiyaçlarından ne yapılması gerektiğinden bahseder, kendisini sofraya davet ederler” (Tuğcu, 1998: 8).

Üvey anne Nazmiye Hanım da komşuların yemeklerini pişirir. Pişirdiği yemeklerden doyasıya yer:

“Nazmiye Hanım’a gelince annemin zamanında biraz yemek pişirmesini öğrenmişti. Komşulara dadanır, onların yemeklerini pişirir ve tabî pişirdiği yemeklerden kendisi de doyasıya yer. O da işini böyle uydurmuştu” (Tuğcu, 1998: 8).

Evde pişen yemekler sınırlıdır. Yemek pişerse hallerine şükrederler:

“Kemik suyuna pirinç lâpası, bulgur lâpası bulduğumuz zaman ellerimizi açarak şükrederiz” (Tuğcu, 1998: 7).

Erdi’nin babasından kalan yüz elli bin lira ana ihtiyaçlarını karşılamaya bile yetmez. Kemalettin Tuğcu’nun çoğu çocuk romanında olduğu gibi *Son Çocuk*’ta da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan aile bireyleriyle karşılaşırız:

“Yüz elli bin lira ile üç kişi geçinebilir mi? Karın doyacak, az çok bir şey giyilecek, apartmanın masrafı var, hele kışın yakacak masrafına dayanılmaz” (Tuğcu, 1998: 7-8).

Üvey anne ve babalarının komşuda yemek yemesi Erdi’nin karnını doyurmaz. Kıyafetleri onun ne derece sefalet içinde olduğunu gösterecek niteliktedir:

“Onların yaptıkları benim karnımı doyurmaz. Kısa pantolonum şort gibi yukarıya kadar çıkmış, ceketimin kolları bileklerimin üstüne kadar kısalmıştır” (Tuğcu, 1998: 8).

Erdi'nin sefaletini komşular görür. Üvey anne ve babasını uyarırlar fakat onlar lafın altında kalmazlar.

“Komşular benim sefaletimi görüyorlardı. Birkaç defa Remzi Efendi'ye ve Nazmiye Hanım'a söylenmişlerdi:

- Nedir bu çocuğun hâli, evi var, eşyası var, babasından bağlanmış aylığı var, ama eline on para veren yok.

Her ikisi de söylenirler:

-Sizin tuzunuz kuru galiba.

Ben kıtlıktan çıkmış gibi yermişim, bana para dayanmazmış benim bakımım çok güçmüş” (Tuğcu, 1998: 8-9).

Remzi Efendi yoksulluktan kurtulmanın çaresini bulmuştur. Erdi'ye ailesinden kalan evi sattırarak parasını bankaya koymayı teklif eder. Böylece kiraya taşınıp bolluk içinde geçineceklerdir. Fakat ölmeden önce annesi Erdi'yi tembihlemiştir:

“– Oğlum sakın daireyi satma. Sokakta kalırsın. Mezarda benim kemiklerim sızlar, hakkımı helal etmem sana.

Ben bana yapılan bu teklifi şiddetle geri ittim. Remzi Efendi:

- Akılsız çocuk, diyordu. Hem kendisi sıkıntı içinde hem de bize sıkıntı çektiriyor. Varlık içinde darlık çekiyoruz.

Bir de başıma bu çıktı. Nazmiye Hanım da beni zorluyordu.

- Erdi, yavrum. Daireyi satarsak annenin mezarını yaptırırız. Zavallı, yerde yatıyor. Sonra elimiz dar olduğu için bir mevlit okutamadık” (Tuğcu, 1998: 10).

Erdi'yi annesi tembihlediği gibi komşular da öğütler. Onların Erdi'nin üzerinden geçinen bir sülük olduğunu söylerler.

Üvey baba Remzi, Erdi'nin evi satmayacağını söylemesinden sonra onu öldürmeyi bile düşünür. Nazmiye Hanım, onu sakinleştirir. Bir gün yokluk Erdi' nin canına tak edecek ve evi satmayı düşünecektir:

“Remzi Efendi sözlerini yuttu, ama biliyorum ki bana dış biliyor. Elinden gelse beni bir kaşık suda boğacak.

Bir gece yattıkları odada seslerini duydum:

- Şeytan diyor ki şu oğlanın kafasına bir iskemle vur da gebert.

Nazmiye Hanım:

- O zaman ne olur, dedi. Sen burada evinde oturduğun, ekmeğini yediğin adamı vurursan ne kazanırsın?

Sonra sesini daha da indiriyordu:

-Sabırlı ol, onun da açlık, yokluk canına yeter. Kendisi bize daireyi satmayı teklif eder. Bir kere parayı kendi adımıza bankaya yatırdık mı, o artık hava alır.

- İşte ben bu sözleri duymuş ve başıma gelecekleri, onların kendi ağzından duymuştum” (Tuğcu, 1998: 11-12).

Remzi Efendi ve Nazmiye Hanım, paraya ve rahat yaşamaya öylesine hevesli ve açtılar ki Erdi’yi öldürmeyi bile düşünürler. Bu durum da ne derece sefalet içinde olduklarını gösterir:

“Remzi Efendi ve Nazmiye Hanım’ın buldukları geçim çaresi çok akla yakındı. Ama ikisi de paraya ve rahat yaşamaya öyle açtılar ki beni ortadan kaldırmayı bile düşünüyorlardı” (Tuğcu, 1998: 12).

Remzi Efendi’nin ayakkabıları yırtıktır. Nazmiye Hanım’ın giyecek doğru dürüst çorabı bile yoktur. Erdi, üvey annesi ve babası giyim ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumdadır:

“Remzi efendi arada bir kundurasının altına içten bir mukavva parçası koyarken:

- Sayende diyordu. Ben senin velinim, vasinim. Ama işte böyle geziyorum. Allah acısın halimize.

Nazmiye Hanım da yol yol akmış çoraplarını bana gösteriyordu:

- Ortalığın hâline bak. Ayağıma bir çorap alamıyorum. Bu yaşta kadın çorapsız gezebilir mi?” (Tuğcu, 1998: 12).

Remzi Efendi ve Nazmiye Hanım yokluktan evdeki eşyaları bile satmaya başlarlar. Bu durum da ne derece zaruret içinde olduklarını gösterir:

“Evin içinde iki düşmanla birlikte yaşıyordum. Bazen ufak tefek eşya kayboluyordu. Bir vazıo bir bakır tencere, bir parça yazılı tablo filân.

Bunları satıyorlardı, ama bunların parasından bana bir şey gelmiyordu.

Üstelik sorduğum zaman inkar ediyorlardı:

“Ne kristal vazosu. Neredeydi. Ben bunca zaman buradaydım, böyle bir şey görmedim” (Tuğcu, 1998: 12-13).

Erdi’ye babasının Mısır’da yaşayan amcası Abdülgani Bey’den yüklü bir miras kalmıştır. Bu durumu haber vermek için gelen Abdülgani Bey’in avukatı, Erdi’nin de yeni velisi Burhanettin Bey, Erdi’ye durumu anlatmak için onu bir pastaneye götürür. Erdi’nin üzerindeki kıyafet o derece kötüdür ki garson bile küçümseyerek bakar:

“Hani şöyle zengin kılıklı bir kimse ile birlikte çıkacak kıyafetim yoktu ama kolları kısalmış ceketimi almadan adamla birlikte merdivenlerden aşağıya inmeye başladım.

Nazmiye Hanım sahanlıktan eğilmiş, bizim gidişimize bakıyordu. Caddeye çıktık, orada kibar insanların uğradıkları bir kahveye girdik. Garsonlar beni beğenmemiş olmalı ki suratlarını ekşittiler” (Tuğcu, 1998: 15-16).

Erdi, eline para geçtikten sonra Nazmiye Hanım’a ihtiyaçlarını karşılamaları için para verir. Remzi Efendi, ayakkabı ihtiyacını şu şekilde dile getirir:

“- Benim ayağımda kundura yok dedi. “Yürürken taşlara basıyorum” (Tuğcu, 1998: 34).

Erdi de zamanında yalın ayak gezmiştir. Ayağına giyecek bir çorabı dahi yoktur:

“ Bir süre yalın ayak gezdiğimi unutmamıştım. Çorabım kalmadığı için ayakkabımı çıplak ayağıma giydiğim olmuştu” (Tuğcu, 1998: 37).

Erdi, eline geçen parayla ilk iş olarak şimdiki durumuna göre komik ama yokluğunu daima hissettiği şeyleri yapacaktır. Dolma kalem, saat ve televizyon alacaktır:

“Burhanettin Bey, bana hayli para bırakmıştı. İlk ağızda yapacağı işlerim, o zamana kadar özlemini çektiğim, özlediğim şeyler vardı. Bunlar benim şimdiki durumuma göre çocukça, ama yokluğunu daima duyduğum şeylerdi.

Bir dolma kalem, bir saat ve babamın zamanında olduğu hâlde sonradan kaybolmuş ve tamiri için verildiği yerde unutturulmuş veya kaybolmuş bir televizyon” (Tuğcu, 1998: 37).

Erdi, ilkokulda fakir ilmühaberi ile yemek yemiştir. Bu durumdan utanç duymuştur:

“Sonra okulda fakir çocuklar için pişen yemeğe ben de giderdim. Nöbetçi bir öğretmen yemekhaneyi dolaşır ve:

- Doymadıysanız söyleyin çocuklar, derdi.

Söyleyenler, beğendiği yemekten tekrar isteyenler olurdu. Ama ben bunu hiçbir zaman yapmamıştım. Tokluğumdan değil, utancımдан.

Allah’a şükür şimdi ortaokulda bu fakir çocukların arasında bulunmayacaktım. Fakir ilmühaberi ile yardım yemeği yediğimi bilen olmayacaktı” (Tuğcu, 1998:38).

Erdi o kadar yoksulluk çekmiştir ki çıplak ayakla dolaşmak zorunda kalmıştır. Apartmanın avlusunu yıkayan kapıcı onun ayaklarına hortum tutarak apartmana alır:

“Yattığım yerde düşünüyordum. Burhanettin Bey’le apartmana girerken kapıcı bana bakmış ve tanımamıştı:

- Siz hangi daireye çıkacaksınız, demişti.

Cevap vermeden yürümüştüm.

Şimdi dairede beni görünce, nasıl şaşalamıştı ve gülümser gibi olmuştu” (Tuğcu, 1998: 38).

Erdi’yi sefalet içinde kısalmış, küçülmüş kıyafetler içinde görmeye alışmış olan karşı kapı komşusu da Erdi’yi tanıyamaz:

“Bir durumdan ötekine geçerken bazı aksaklıklar oluyordu. Kapı karşı komşumuz beni görünce:

- A, Erdi sen misin? demişti.

Bunlar beni hep şort haline gelmiş, dizlerimden yukarılara kadar çekilmiş pantolonumla mı görmek istiyorlardı” (Tuğcu ,1998: 38).

Erdi, mirasa konmadan önce yoksulluktan öyle bir içindeydi ki okumak istemesine rağmen yoksulluktan okuyamayacaktır:

“Burhanettin Bey:

- Size bırakılan servete güvenip tahsilden geri kalmayacaksınız, dedi.

- Ben okumak istiyorum, dedim.

Fakat o kadar yoksulluk içindeyim ki bir ortaokul yerine bir çıraklık arıyorum” (Tuğcu, 1998: 21).

Erdi, ilkokulda okurken ders kitaplarını alamayacak kadar yoksulluk içindedir. Okula verilen yırtık, karalı kitaplarla okur. Durumu iyileştikten sonra bu durumda olan arkadaşlarına yardım etmekten geri kalmaz:

“Ders kitaplarını daha almamış olanlar vardı. Sızlanıyorlar ve öğretmenlerin baskısından üzüntü duyuyorlardı. İki taraf da haklı idi. Ben ilkokulda, okula verilmiş kitapları okumuştum. Bu kitaplara benden önce okumuş olanlar isimlerini yazmışlar, hatta bazı sayfalarını yırtmışlardı.

Şimdi sanki biri ortaya çıkıp da benim ilkokuldaki durumumu ortaya atacakmış gibi huzursuzlanıyordum ve:

- Arkadaşım, diyordum. Ben alırım senin kitaplarını.

Alıyordum. Kolunda saat, cebinde para, ceketinin ön cebinde dolma kalem bulunan bir öğrenciydim” (Tuğcu, 1998: 42).

Erdi, hayalini kurduğu her şeye kavuşmuştur. Dolma kalem, saat en önemlisi de para. Şimdi araba alacak maddiyata sahiptir fakat zamanında bisiklet alacak paraları yoktur:

“Benim de bisiklette hevesim vardı, ama annemi üzmemek için bu isteğimi ona bildirmemiştim. Zaten o zaman zavallı annem hastaydı ve ben üçüncü sınıftaydım. Ve asıl yokluğum da dört ve beşte başlamıştı” (Tuğcu, 1998: 43).

Erdi, ortaokuldayken öğle yemeğini dışarıda bir lokantada yer. Fakat yiyemeyecek durumda olan arkadaşları da vardır. Onları da yanında götürür. Yoksulluğun ne demek olduğunu en iyi o bilir:

“– Erdi, benim param yok, derdi çağırduğım çocuk.

Fakat beş altı köfte, yumurtalı piyaz ve ayran atla deve değildi ya. Ama varlıklı yoksulun halinden anlamaz” (Tuğcu, 1998: 44).

Çocuğuna çikolata alamayacak durumda aileler vardır. Kendisi yemediği halde kardeşine çikolata götürmek isteyen çocuklar, ortaokul çocukları vardır. Hâlbuki kendileri çikolataya özlem duyacak yaşıdadırlar:

“Bazen de çıkıp bir tatlı yiyorduk. Bu da yetiyordu. Ben elim açık davrandığım için çocuklar beni seviyorlardı. Büyükçe bir çikolata vermiştim. Okulda bir arama yapılmış, onun cebinde bir çikolata bulunmuştu. Aranılan çalınmış olan bir dolma kalemdi.

Çikolata öbür arkadaşları güldürmüştü. Ben:

- Neden yemedin diye sordum
- Kardeşime götürecektim, dedi. Gözleri yaşarmıştı.
- Ne var üzülecek, dedim.

“Arkadaşlar kapıştırlarsa okuldan çıkarken kooperatiften bir paket alırız.” (Tuğcu, 1998: 44).

İhtiyarlar çocuk romanındaki Sevim gibi yoksulluktan annesini ameliyat ettiremeyen genç kızlar vardır. Hayatları tehlikede olsa bile yoksulluktan ameliyat olamayan insanlar vardır. Kendisinden yardım isteyen genç kıza Erdi, karşılık beklemeden yardım eder:

“Aynı mahalledeki komşulardan birinin on sekiz, yirmi yaşlarında genç kızı annesinin ameliyat olması gerektiğini bana ağlayarak anlatmış, ben de hemen kabul etmişim.

Kadın ameliyat oldu ve derdinden kurtuldu. Kızı bana olan borçlarını okulunu bitirerek işe girdiği zaman ödeyeceğini bildirdi. Ben de bana hiçbir

borcu olmadığını söyledim. Bu ve bunun gibi yardımlar beni tanıyanların takdirlerini arttırıyordu. Zaten babam ve annem bu semtte çok iyi bir anı bırakmışlardı” (Tuğcu, 1998: 56-57).

Erdi, yaşadığı odayı ve yatağını unutamaz. Kuş tüyü yataklarda yatarken eski günlerini hatırlar:

“Aklıma annemin ölümünden sonra yattığım divan geldi. Bazen dirsekleri patlamış ceketimi yastığın altına ilâve ederdim. Duvarın ardından asansörün sesi hiç eksik olmazdı” (Tuğcu, 1998: 65).

On bir yaşına kadar Erdi yokluk, yoksulluk içinde yaşamıştır. Erdi, başkalarına yardım ederek ve fakirlerin karnını doyurarak geçmişteki aç günlerinin acısını çıkarmak ister:

“... İnsan çok sıkıntı çekince paraya kavuştuğu zaman ilk ağızda fakirlere yardım etmek, düşenlerin elinden tutmak, başkalarına ikramda bulunmak gibi yararlı duygulara kapılıyor.

Başkalarına bol bol yemekler yedirmekle kendi geçmiş zamanlardaki açlığımın acısını çıkartmak istemişim” (Tuğcu, 1998: 68).

Abdülgani Bey sayesinde zengin ve rahat bir hayata kavuşan Erdi, fakirlik ve zenginlik günlerini karşılaştırır. Böylece zengin ve fakir insanlar arasındaki uçurumu ve toplumdaki ekonomik adaletsizliği görürüz:

“Gündüzleri açlıklarını bir sandviç, bir simitle savan arkadaşlarım var. Buna karşılık ben lokantaya gidiyorum. Benim kişiliğime değil bahşişime önem veren bir garson dikiliyor karşıma. Ne yiyeceğimi soruyor, saydığı yiyecekleri bir türlü beğenemiyorum. Akşam yemeklerinden sonra Yusuf Bey’in bana ne pişirilmesini istediğimi sorması geliyor aklıma.

Yemek, masama gelmeden gözlerim doyuyor. Çoğu zaman yumurtalı fasulye ile şiş köfte yiyorum. Sonra yarım bırakarak sofradan kalkıyorum.

Nasıl sağlabildiği salamlı sandvicini iri lokmalar kopararak iştahla yiyen, sandvicinin elinde her ısırışında küçülmesine üzülen arkadaşlarımın iştahlarına hayret ediyorum.

Yalıda bana yemek beğendirmekte güçlük çekiyorlar” (Tuğcu, 1998: 82-83).

Kemalettin Tuğcu’nun *Son Çocuk* adlı çocuk romanında zenginlik ve fakirlik arasındaki tezat durum verilmiştir. Kemalettin Tuğcu’nun *Köyden İndim Şehire* çocuk romanında memur Ahmet Cezmi Bey ve ailesi kıt kanaat

geçinebilmektedir. Borçlanarak aldıkları giriş katını kapıcı dairesi sanmakta ve sürekli zillerine basmaktadırlar:

“ Ne yaptıksa rahatsız edilmekten kurtulamadık. Babam her zaman:

-Giriş katında, ayak altında oturuyoruz, diyordu. Herkesin kolayına geliyor. İlk işleri bizim zile dokunmak oluyor. Elimize bir para geçse de biz de yukarıda bir dairede otursak.

Buna da olasılık yoktu. Babam borç harç, hem de ucuz vaktinde almıştı bu küçük daireyi. Boğazımızdan keserek ödediğimiz bu daire bize beş altı yüz bin liraya gelmişti. Şimdi elini öpene ver on milyona” (Tuğcu, 1998: 3).

Ahmet Cezmi Bey ve ailesi sofradan yarı aç kalkmaktadır. Zaruri bir ihtiyaç olan ayakkabıyı bile almak onlar için zordur:

“Babam, sırasında sofradan yarı aç kalktığımız veya bir okul kitabı, bir ayakkabı filan alınması gerektiği zaman:

- İnşallah aybaşında, demekten usanıyordu artık.

Bu nasıl iş, insan sofrasında doyasıya bir yemek yiyemez, çocuğuna yeni bir ayakkabı alamaz mıydı?

Kedi ne budu ne? derler. Her şey aybaşına atılıyor. Hâlbuki alınacak para belli. İnsan bu parayı bir gezmede harcayabilir” (Tuğcu, 1998: 4.)

Ekmeği yerken bile düşünecek kadar yoksuldurlar. Karpuz, kavun, gibi en ucuz meyveleri alabilmek bile onlar için mutluluk sebebidir:

“Bu ekmeği kurban keser gibi düşüne düşüne keseriz, bir karpuzu, bir kavunu keserken heyecanlanırız, kesince de müjde veririz:

- Çok güzel çıktı. Öyle kelek filan değil” (Tuğcu, 1998: 5).

Ahmet Cezmi Bey gün boyu dışarda yemek yiyemez. Sevil ve Cemil de okula gittikleri halde öğle yemeği yemeden eve dönerler. Halbuki yemek insanların temel ihtiyacıdır. Onlar bu temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çekerler:

“Ne babam dışarıda yemek yer, ne de kardeşimle ben okulda bir şey alırız? Ama sabahleyin Allah ne veriyse yeriz. Zaten saat ikide, iki buçukta eve dönüyoruz. Babamız da gündüzleri bir çayla yetinir” (Tuğcu, 1998: 5).

İş yerinde çoğu kişi yazın tatile giderken Ahmet Cezmi Bey daha çok çalışmak zorunda kalır:

“Eh, parası olan böyle yazlığa da gider, memleket dışına da. Biz eski hayatımıza sürdürmeye çalışıyorduk. Dairesinde izne çıkanlar çok olduğu için babam daha fazla çalışmak zorunda kalıyordu” (Tuğcu, 1998: 22).

Kerime Hanım, kocasını üzmemek için ona hep mutlu havadisler verir. Geçim sıkıntısından bahsedip moralini bozmamaya çalışır:

“Babam bu havadisleri dinliyor. Sıkıntılarını unutmaya çalışıyordu. Annem kalkıp da ertesi gün yiyecek alacak paramız olmadığını, bakkalın veresiye hesabını bir kâğıda yazıp yolladığını, ya da kızın ayakkabısının altının delindiğini mi anlatsın?” (Tuğcu, 1998: 23)

Ahmet Cezmi Bey, emekli olduktan sonra bakkal dükkanı açar. Dükkanı tutturuncaya kadar zor günler geçirir:

“Gelenler benim ağzımdan laf almaya çalışıyorlardı. Bütün kış çok sıkıntı çektiğimizi, birçok şeyden yoksun kalarak dükkânı tutturmaya çalıştığımızı herkes biliyordu“ (Tuğcu, 1998: 53).

Zor günler geçiren Ahmet Cezmi Bey dükkanın tutmasıyla rahata ve paraya kavuşur.

Ninelerin Ninesinde Cahit ve ailesi geçimlerini zor sağlamaktadır. Evin geçimini Nesibe Hanım dikiş dikerek, annesi Naile Hanım ise dul aylığını vererek sağlamaktadır:

“Anneannem bir iki defa darılıp gitti, annem gidip kendisine yalvardı, getirdi eve. Bir iki defa onlar biri parasıyla, biri dikişi ile geçime yardım etmeyi bıraktılar. Ne oldu dersiniz?

Aç kaldık. Babam sarhoş.

Cemil Bey:

- Bu evden bet bereket de kalktı, diye bağırdı. Ben nereden para yetiştireyim bunlara? Annem artık sabredemedi:

- Sen aylığını getir yeter, dedi. “ İlk işin meyhaneye gitmek oluyor. Bazen son kuruşuna kadar harcıyorsun. Bize kim bakacak?” (Tuğcu, 1999: 12)

Aylığını içkiye veren Cemil Bey, evde yemek bulamayınca evdeki bazı eşyaları satmaya kalkışır:

“Evde yemek bulamayınca babam önce radyoyu alıp götürdü, sonra yere serili duran seccadeyi katlamaya kalktı. O zaman anneannem:

-Cemil bey, dedi. “ Onu niye katlıyorsun?”

- Satacağım valide, dedi babam.

- İyi ama o sizin değil, benim kocamdan kalan seccade.

- Seccadenin yararı ne, insanın karnını doyurmaz ki? Bakın çoluk çocuk aç” (Tuğcu, 1999: 12-13).

Cahit, böyle bir evde pazar günleri oturmaktan sıkılır. Çünkü babası evdedir ve halden anlamamaktadır:

“Ben bu evin içinde pazar günleri oturmaktan sıkılıyordum. Dırıltıdan, sıkıntıdan, parasızlıktan başka bir şey yoktu. Annem bazen gece yarısına kadar dikiş diker, gözleri kan çanağı gibi olur, başı dönmeye başlar, sabahleyin babam sorardı:

- Hanım dikiş bitti mi? Bugün parasını alacak mısın?

Evet, annem dikiş parasını alsın da o da meyhanenin yolunu tutsun. Sonra ikide bir başıma kakıyordu:

O kocakarıya uydun da okula gidiyorsun. Ben artık bu ailenin yükünü omuzlarımda taşımaktan yoruldu” (Tuğcu, 1999: 13).

Evdeki tek konu parasızlık ve bu parasızlık içinde okula giden Cahit’tir.

Naime Nine’nin ailesindekiler bu yoksulluğun sebebi olarak Naime Nine’yi görmektedirler. O oturduğu tahta evi apartmana verse hepsine daire düşecek ve bunu satıp yiyeceklerdir. Naime Nine’nin yaşadığı tahta evin durumu da onda para olmadığını gösterir. Dul aylığıyla geçinmektedir:

“Naile Anne:

- Ne kaldıysa o kocakarıda kaldı, diyordu. Orada hep saray eşyası varmış, Antika tabaklar, kristaller, daha neler neler.

Bu konuşmaları ben duymuş ve:

- Ninem hepsini Şehime Nine ile Kadri Paşa’ya vermiş, dedim. Şimdi evde öyle bir şey yok. Kadıncağız bir odanın içinde kalmış. Yukarıda ayakları kırılmış, yayları dışarıya fırlamış kanepelerden başka bir şey yok. Perdeler bile akmış, kopmuş düşmüş yere. Orası kırılmalara kalmış. Eşya olsa kadıncağız yer yer sırları dökülmüş, çinkosu çıkmış porselen kâsede mi süt ısıtır?” (Tuğcu, 1999; 27-28).

Naile Nine, yoksulluğun sebebi olarak Naime Nine’yi görmektedir. Ve sürekli ona beddua etmektedir. Cahit ise bütün bu kargaşanın içinde geleceğinden emin olmadan yaşamaktadır:

“Annem:

- Anne, Allah’ını seversen bırak şu nineye kocakarı demeyi, dedi. “ Allah razı olmaz.”

- Niye bırakacakmışım. Bütün çektiklerimizin sebebi o değil mi?

İşte bizim aile hayatımız böyle. İkide bir babam darılır gider. Ninem darılır gider, yarı aç, yarı tok yaşamaya çalışırız. Ben ayrıca bir yıl daha

okuyabilirsem babamın beni okula yollamayacağını düşünürüm. Beni fabrikalardan birine çırak verecek” (Tuğcu, 1999: 30).

Cemil Bey, Naime Hanım'ın ölmesini ve mirasına konmayı düşünürken kendisi ölür. Arkasından bir sürü borç bırakmıştır. Kalan borç yüzünden yemeği bile düşünmeye vakit kalmamaktadır:

“– Çalıştığı dairede iki aylık kadar borcu varmış. Ama gene bir dul maaşı bağlatacaklarmış. Borcunu keserlermiş. Annem bir iki defa daireye gitti. Bu haberi getirdi.

- Ne yiyip içiyorsunuz?

- Şaşırık. Evin borcu bir taraftan, az çok cenaze masrafı bir taraftan, yemeyi düşündüğümüz de yok.

Naime Nine:

- Hayır dile komşuna, hayır gelsin başına, dedi” (Tuğcu, 1999:32).

Cahit ve ailesinin yaşadıkları ev sağlıklarını tehlikeye atacak şekildedir. Rutubet iliklerine kadar işlemiştir:

“Annem bize evden çıkmak için bir hafta müsaade veren ev sahibine gidip yüz bin lirayı verdi:

- Kış kıyamete nereye çıkacakmışız, dedi. “Zaten oturduğumuz yerde ne var ki. Kapıdan gir, haydi odalar. Rutubet de iliğimize işledi” (Tuğcu, 1999: 50).

Naime Nine'nin torununun çocuğu olan Sevim de maddi imkansızlıktan dolayı perişan haldedir:

“Naime Nine:

- Bu yavrucağa hiç bakılmıyor mu kızım? dedi. “Hem renksiz, hem de üstü başı dökülüyor” (Tuğcu, 1999:67).

Naime Nine, Cahit'e olduğu gibi Sevim'e de yardım elini uzatır. Onun hem okumasına hem de daha iyi yaşamasına yardımcı olur.

Çocuk Hırsızları'nda Hayriye Hanım ve Raşit Reis öldükten sonra Engin çalışmak zorunda kalır. Kazandığı parayla geçinmek zordur:

“Koluma taktığım yayvan bir sepetle boyuna gidip geliyordum. Bahri bey, bana gündüzleri peynir, zeytin, yarım ekmek verirdi. Akşamları da yarım ekmek verip yolluyordu. Bunların dışında evlerden bahşiş aldığım gibi bakkal da bana haftada on bin lira veriyordu. Bu para ile insan yaşayamazdı” (Tuğcu, 1999: 15).

Engin'in ayakkabı alacak parası yoktur. Karda yırtık ayakkabı ve ince elbiselerle gezmektedir. Zaruri bir ihtiyaç olan ayakkabıyı alamayan Engin'in sağlık durumu bozulur:

"Karlı bir havada, ayaklarım su almış, sırtım üşümüştü. İki gün yattım odada. Ne kapıyı çalan ne de bir soran oldu. Kendi kendime baktım, aç kaldım ama ısındım..." (Tuğcu, 1999: 17-18).

Zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayan Engin'den apartmanın yöneticisi yakıt parası ister. Engin'in bunu karşılayacak maddi gücü yoktur:

"Bu yüzden yönetici ile bir iki defa çatıştım. Yiyecek parası bulamıyordum, nereden yakıt parası verecektim..." (Tuğcu, 1999: 25).

Kemalettin Tuğcu'nun "*Çifte Kumrular*" çocuk romanında maddi imkânsızlık temasına sadece bir yerde rastlarız. Ali Usta'nın oturduğu ev rutubetlidir. Bırakın insanı bir papağan olan Ago Paşa'nın yaşaması için bile uygun değildir:

"Sonra üstümüzdeki daireyi tuttuk. Ago Paşayı da rutubetten kurtardık. Eşya aldık, işte böylece yaşadık" (Tuğcu 1999:62).

"*Mine'nin Arkadaşı*"nda maddi imkansızlık temasına çok fazla yer verilmez. Sadece iki yerde karşımıza çıkar. Hamdi Efendi'nin karısı Şadan Hanım İstanbul'da ailesinin evinde yoksulluk çeker:

"... Şadan Hanım, bir aralık İstanbul'da babasının evinde çok sıkıntı çekmişti. Ama bir bakkalın oğlu olan Hamdi Efendi ile evlenince bütün sıkıntılardan ve yoksulluktan kurtulmuştu. Adam bir dediğini iki etmiyordu" (Tuğcu 1999:75).

Şadan Hanım, Hamdi Efendi'yle evlenince yoksulluktan kurtulur ve varlıklı bir hayat yaşar.

Mercan'ın satın alıp her bir şekilde kullanan İdris kendi yiyecek bulamaz ki Mercan'a versin. Eşeği almak için gerekli olan on beş bin lirayı bile komşulardan bulmuştur:

"-İdris'e köyünde kökçü derlerdi. Çıkardığı kökleri

Sırtına aldığı çuvallarla taşırdı. Geçiniyordu işte. Bir karısı, bir kızı vardı.

-Hadi, diyorlardı, eşeği Musa'dan aldın. İnsan ekmeğini yediği eşeğin önüne yem koymaz mı?

İdris, ekme bulursa kendisi yesin. Hatta eşeği almak için gereken parayı komşulardan istemişti..." (Tuğcu 1999:71).

İdris, kendi ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak kadar yoksulluk içindedir.

Kemalettin Tuğcu, "*Hırdavatçı Dede*"de yoksulluk temasına yer verir. Hatice liseyi bitirmiş olmasına rağmen babası istemediği halde sorumsuz bir insan olan İdris'le evlenir. İdris, Hatice'nin kendisinden bilgili olmasını hazmedemez, her akşam içki içerek ona eziyet eder. Aynı durumu "*Yapraklar Dökülürken*" çocuk romanında da görürüz. Orada da Ziya Bey, kendisi memurken öğretmen olan Hicri Hanım'ın bilgili olmasını çekemez. Her akşam içki içerek eve gelen İdris, çamurlu ayaklarıyla odaya girer. Hatice ayakkabılarını temizlemek için çıkarmasını söyler. Bunun üzerine İdris her gün yaptığı gibi Hatice'yi evden kovar. "*Yapraklar Dökülürken*"de de içkici koca karısını evden kovar. Canına tak eden Hatice o gün evden çıkar ve babasının evine gider. Hatice babası ve annesinin evine sığınır. Fakat bir devlet dairesinden emekli olan Murat Bey'in aylığı küçük evinin kirasını ödemeye ancak yeter. Öğretmen emeklisi Saime Hanım'ın aylığı da olmasa aç kalacaklardır.

"Bir oda ve küçük bir salondan oluşan daireye sığınmışlardı. Evleri bu kadar küçük olduğu halde yine dünyanın parasını veriyorlardı. Adamın emekli aylığı ancak buranın kirasını karşılıyordu. Kadın da öğretmenlikten emekliye ayrılmıştı. Onun emekli aylığı ile de yiyip içmeye çalışıyorlardı. Şimdi Hatice gelince hiç olmazsa bir ekme fazla alacaklardı. Salonda eski kanepede yatıyordu. O rahatını aramıyordu. Ama ne de olsa başka masraflar çıkıyordu ortaya" (Tuğcu 1999:30).

Murat Bey ve Saime Hanım o kadar yoksulluk içindedirler ki geçimi olmayan kızlarının eve dönmesi onlar için büyük bir sorundur. Kocasının kızlarını evden kovduğunu bildikleri halde kendi maddi durumlarını düşünmektedirler. Bu Hatice için acınacak bir durumdur:

"Geldi geleli evin huzuru kalmamıştı. Karı koca işler düzelineye kadar semtin esnafından veresiye alış veriş yapmayı düşünüyorlardı. Ama sonradan bu borçları nasıl ödeyeceklerdi.

Kadının bileğinde olup olacağı bir tek bileziği kalmıştı. Onu ikide bir ortaya çıkarıyor:

“-Bey bunu satalım bari, diyordu.

Hatice yemek yemeğe değil, bir lokma su içmeye bile çekiniyordu. Babasının anasının hali vakti yerinde olsa bir şeyi umursamazdı” (Tuğcu 1999:32).

Bir anne babanın çocuğunu değil de parasızlığını düşünmesi yoksulluğun, parasızlığın ne derece had safhada olduğunu gösterir. Hatice, ailesinin yanında su içmekten bile çekinir.

Murat Efendi yoksulluktan içtiği tütünü bile bırakmıştır.

Kızı eve dönen Murat Efendi üzüntüden ve parasızlıktan perişan haldedir:

“Orada olup bitenlerden sonra kalktı, kayın pederinin küçücük dairesine gitti. Kapıyı Murat Efendi açmıştı. Adamın hali haraptı. Parasızlık bir yandan, kızının ağlaması bir yandan...” (Tuğcu 1999:63-64).

Karısını evden kovan İdris annesinin arkasından ağlayan çocuğa da annesinin arkasından gitmesini söyler. Annesine yetişemeyen çocuk kaybolur. Günler sonra bulunan Murat’a yaklaşık bir aydır bakan Tahir Baba onu ancak annesine teslim edeceğini söyler. Bunu duyan Hatice pejmürde kıyafetler içinde oğlunu Tahir Baba’dan almaya gider:

“İdris az daha ağlayacaktı:

-Bir şeyi yok, turp gibi.

-Hastanede mi?

-Hayır, ihtiyar bir adamın yanında.

-Neden getirmedin?

-Anası gelsin alsın, diyor adam.

Zavallı Hatice kendisini paralarcasına hazırlanmıştı. Zaten öyle kılık kıyafeti de yoktu. Evden giydiği giysiyle kalmıştı bir ay” (Tuğcu 1999: 64).

Hatice annesine ve babasına yük olmuştur. Durumu bilen Hatice ışıkları yakmaz, karanlıkta oturur:

“Hatice buna kanmıyor, salonda kalkıp oturuyor, çenesine elini

koyarak oğlunu düşünüyordu. Karanlıkta oturur perdeyi biraz aralayarak caddenin ışığı ile yetinir, elektrik masrafı olmasın diye ışık yakmazdı” (Tuğcu 1999: 31).

Bunca yıldan sonra baba evine gelen Hatice karnını bile doyasıya doyuramaz:

“Hatice’nin kaç gündür ilikleri açtı. İdris de akşam ve sabah ağzına bir şey koymamıştı. Kurban kavurmaları onlara bir iyi geldi ki...

Kavurmayı yediler, birer bardak da ayran içtiler. Kavun onlara ilaç gibi geldi” (Tuğcu 1999: 67).

“*Hırdavatçı Dede*”de Kemalettin Tuğcu’nun diğer çocuk romanlarındaki gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar yoksulluğu görürüz.

Kemalettin Tuğcu'nun *Şehir Çocuğu*'nda köy yaşantısından kaynaklanan maddi imkansızlık temasına yer verilir. Tahir ve Seher çalışmak için Dalaman Köyü'nden İstanbul'a giderler. Hava çarpması sonucu hastalanan oğulları Engin' i (Ahmet) yanında çalıştıkları ailenin yanında bırakarak tekrar köyelerine dönerler. Üç yaşında olan Engin'i çocukları olmayan Necip Bey ve Semiha Hanım sahiplenerek kendi çocukları gibi büyütürler. Engin de onları anne ve babası olarak görür. Engin'e yedi yıl boyunca en iyi şekilde bakan Necip Bey ve karısı ona yokluk yüzü göstermezler. Yedi yıl sonra Tahir Bey, kamyoncu Recep'ten şehirden dönerken Necip Beyler' in konağından Engin' i alıp getirmesini ister. Köylü Recep Efendi' nin kamyonuyla köye dönen Engin için yoksulluk ve sefalet günleri başlar. Engin, şehirden köye, konaktan çatisız köy evine gelmiştir. Varlıktan yokluk ve kıtlık içine düşen Engin, ömründe ilk defa yufka ekme ve kuru fasulye yer:

“Ben bir iki gün içinde sıkıldım. Benim alıştığım rahatlık, benim yediğim yiyecek ve çevremde gördüğüm kimseler yok. Ekmek yerine katlanmış yufka, bulgur pilavı ve kuru fasulyeden başka bir şey yoktu evde. Sonra sofrada çatal yok. Her yemeği kaşıkla veya elle yiyorlar. Bir parça hamur kopartıp bunu kaşık gibi yapıyor, ortaya konun sahanın içine ellerini daldırıp bir lokma alıp ağızlarına götürüyorlar” (Tuğcu 1999:18)

Dalaman köyünde birçok kişi yoksulluk içinde yaşamaktadır. Köyde yaşamalarına rağmen et ve yumurtadan mahrum olan aileler vardır:

“Recep Efendi:

- Bak Ahmet Efendi, dedi. "Dalaman' da çokluk et kesmezler. Yumurta bile bulamazsın."

- Koyun yok mudur? dedim.

- Olmaz olur mu dedi.

Emme koyunları kesip yiyemezler. Yapağısını, sütünü alır, kuzusunu alır, satarlar. Bizde sakatlanmayınca hayvan kesmezler. Bazı bazı canı, isteyen kasabadan kavurma alır” (Tuğcu, 1999:11).

Zaruri ihtiyaçlarını karşılamaktan bile yoksun olan köylüler görmedikleri için birçok şeyi yadırgarlar. İstanbul' dan varlıklı bir ilenin yanından gelen Engin' in kıyafetleri ve ayakkabıları onlar için farklı gelir. Engin ise düştüğü yoksulluk içinde olup bitenleri hayretle izler:

“Ben önüme konan tabaktan yemeye başladım ama bir türlü o bulaşık bezine benzeyen yufka ekmeğinden bir tad alamıyordum. Onlar benim kıyafetimi, benim en pahalı cinsten olan yumuşak ve zarif ayakkabılarımı bile yadırgıyorlardı. Hele ablam olacak olan o Nazlı bu ayakkabıları eline geçirerek bakıp gülüyordu” (Tuğcu, 1999:19).

Ailesinin bu derece yoksulluk içinde yaşaması Engin' i şaşırtırken onun varlıklı hayatından gelen eşyaları da diğer aile bireyleri tarafından yadırganır. Kemalettin Tuğcu burada yoksulluk ve zenginlik çatışmasını verir.

Dalaman' da herkes Halil Efendi'nin ailesi kadar yoksul değildir. Varlık içinde, modern yaşayan aileler de vardır:

“Ama Dalaman Köyü'nde herkes bu Halil Efendi ailesi kadar yoksul değildi. Evlerinde, masada yemek yiyenler, bahçelerindeki fırında hamur tutup, ekmeği pişirenler, hatta kadınları şalvar yerine etekle gezen, erkekleri potur yerine bayağı pantolon giyenler vardı” (Tuğcu, 1999: 20-21).

Zengin aileler varken Engin' in ailesinin eve elektriği alacak parası yoktur. Engin, Necip Bey' in köye dönerken ona verdiği beş yüz bin lira ile eve elektriği ve gerekli olan eşyaları alır:

- “- Dede, dedim. " Sen bana darılma. Ben burada çok sıkılıyorum. Babam beni orada bırakmasaydı iyi şeylere alışmazdım. Ama şimdi şaşım kaldım."
- Ne demeye getireceksin lâfı?
- Bir şeyler yapalım bu para ile demek istiyorum.
- Ne yapacaksın?
- Ne bileyim. Bak başka evlerde sandalyelere oturuyorlar, masada yemek yiyorlar. Evlerine elektrik almışlar. Biz de alalım.
- Benim param olsa almasını bildirim, emme yok işte” (Tuğcu, 1999:25).

Kemalettin Tuğcu'nun *Şehir Çocuğu* çocuk romanında zenginle fakir arasındaki farkı, zenginlik ve yoksulluk çatışmasını görürüz. Necip Bey ve ailesi ile Dalaman' da maddi durumu iyi olan aileler zenginliği temsil ederken, Engin' in ailesi zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede fakirliği, yoksulluğu temsil eder.

Sokaktan Gelen Çocuk'ta maddi imkansızlık teması ön plana çıkar. Murat evden atıldıktan sonra parklarda yatmaya başlar. Yatacak yeri olmadığı gibi karnını doyuracak ekmeği bile yoktur:

- "On yaşının biraz üstünde görünen bir erkek çocuk, dönerin çevrildiği yerdeki cama burnunu dayamış, dönercinin sıyırıp kestiği ve tabağa aldığı dönerlere ve ara sıra bilediği uzun, kılıca benzer bıçağına bakıyordu.
- Dönerci kapıdan müşteri çekmeye çalışan garsona:
- Ahmet, diye seslendi. Şu serseriye defet sokaktan. Nerdeyse camın arkasından dönerleri yiyecek” (Tuğcu 1999:6).

Burada gelişme çağında olan Murat aç olarak karşımıza çıkar. Beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan Murat giyinme ihtiyacını da karşılayamaz:

"Murat ayakkabıları fırçalayıp, silip bir köşeye çift çift sıralıyordu. Yaşar usta göz ucuyla onun çalışmasına bakıyordu. Çocuğun elleri temiz ve beyazdı. Elbisesinin eskiliğine, yırtıklığına karşı yüzü ince ve temizdi. Pantolonunun paçaları yırtılıp tiffillendiği için dizlerinin hizasından kesilmiş, kısa pantolon yapılmıştı. Arkasında ceketini yoktu" (Tuğcu, 1999:11).

Polis ile karşılaşan Murat' ı Halil Efendi kollar. Onu sokaklarda yatmasını diye birkaç gün nezarethanedede yatırır. Daha sonra ayakkabı tamircisi Yaşar Usta'nın yanına çırak olarak verir. Bundan sonra Yaşar Usta'nın dükkanında yatıp kalkacaktır:

"Murat böylece dükkanda yatmaya başladı. Akşamdan yiyeceğini alıyor, Yaşar Usta kapıyı üstüne kilitleyip gidiyordu. Böylece kapatılmak hoş bir şey değildi ama karakolun nezarethanesinden sabıkalı ve suçlularla sabahlamaktan hayırlıydı. Murat ne de olsa ev çocuğu idi. Daha yüzü gözü açılmamıştı" (Tuğcu, 1999:15).

Murat'ın ablası Nazmiye de Murat gibi çaresizlik ve yoksulluk içindedir. O da uygunsuz koşullarda yaşamaktadır. Küçük bir gecekonduda yaşar. Yiyeceği ve giyeceği yoktur. Evdeki huzursuzluktan kurtulmak isterken yağmurdan kaçarken doluya tutulmuştur:

"Boğaz tokluğuna yalnız hayvanlar çalışıyor. Daire tutarım, dayarım, döşerim diye beni kandırdın, getirip tavuk kümesi kadar gecekonduya tıktın. Ne üstte var ne başta. Ne de dertleşecek bir komşu. Bir kardeşimi bana çok görüyorsun" (Tuğcu, 1999:26).

Murat, ablasını bulduktan sonra onunla yaşanabileceğini düşünür. Fakat yaşadığı tavuk kümesi kadar gecekonduyu görünce hayalleri suya düşer. Ablasının durumu da kendisinden faksızdır. Çaresizlik içinde tekrar soğuk ve rutubetli dükkana geri döner. Yaşar Usta hastalanır. Yatalak durumdaki Yaşar Usta'nın evine para götürürken yolda annesiyle karşılaşır. Annesi temizlikten gelmektedir ve perişan haldedir. Bir süre sonra annesinin temizlikteyken öldüğünü öğrenir. Babasını da nikahsız karısı dolandırmış, evinde ne var ne

yoksa götürmüştür. Adam açlıktan ve sefaletten elden ayaktan düşmüştür. Hasta değildir fakat açlıktan yerinden kalkamayacak durumadır.

“Adam hasta değildi. Aç ve sefildi. Murat açlığın ne olduğunu çok iyi bildiği için, babasını yavaş yavaş beslemeye çalışıyordu. Adam, karnı doyunca, içi ısınınca bayağı canlanmış, yüzüne kan gelmişti” (Tuğcu 1999:66)

Murat'ın okuyamamasının sebebi ebeveynsizlik olduğu gibi yoksulluktur da. Anne-babası ona sahip çıksaydı sokağa düşmeyecektir ve yoksulluk içinde yaşamak zorunda kalmayacaktır:

“- Ben mi? dedi Murat. Ben sokağa atılmış bir çocuk değil miyim? Kim beni elimden tutup okula yazdıracak. Üstüme başıma kim bakacak, kim karnımı doyuracak?” (Tuğcu, 1999:57).

Sokaktan Gelen Çocuk'ta yoksulluk teması ağır basmaktadır. Murat ve ablasının, anne babasının ve Yaşar Usta'nın hayatlarıyla yoksulluk teması ayrıntılı bir şekilde verilir. Bu öyle bir yoksulluktur ki insanlar barınma, beslenme ve giyinme gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar çaresizlik içindedirler. Murat on yaşında bir çocuk olmasına rağmen sokakta parklarda, nezarethanede ve dükkanda yatmak zorunda kalmıştır. Ablası Nazmiye de kibrit kutusu kadar küçük, rutubetli gecekonduda yaşamını sürdürmektedir. Baba Hilmi Efendi' nin yaşadığı ev çocuklarına göre daha iyidir fakat o da açlık ve sefaletten bir deri bir kemik kalmış ayaktan düşmüştür. Yoksulluk insanların sağlığını da etkileyecek derecededir.

Uğurlu Çocuk'ta maddi imkansızlık temasına çok fazla yer verilmemiştir. Çocuklara karşı sevgi dolu olan Hafız Teyze, onlara bakmakta zaman zaman zorlanmaktadır. Kendisinin aylığı bile olmamasına rağmen hatim indirerek sahipsiz çocuklara bakmakta onların karınlarını doyurarak eğitimlerini aldırılmaktadır. Öyle zamanlar olmaktadır ki çocuklara bir akşam yemeği bile vermekte zorlanmaktadır:

“Hafız Teyze içini çekti ve:

-Gülberk, dedi. " Gelişine çok sevindim. Ama sana bu akşam hiçbir şey ikram edemeyeceğim. Alacaklarımı kimseden alamadım. Bazı esnafa da borcum var."

Gülberk:

- Hiç üzülme teyze, dedi.

" Allah sana verir."

- Evet kızım, dedi Hafız Teyze.

"Allah bana verir. Bu kadar çocuğu da aç bırakmaz. Ama şu an elimde avucumda yok. Çocuklara bir akşam yemeği veremeyeceğim" (Tuğcu, 1999:45).

Hafız Teyze ve çocuklar bazen öyle bir dara düşerler ki yiyecek hiçbir şeyleri yoktur. Böyle bir günde evlatlık verildiği ailenin yanından Hafız Teyze'yi ziyarete gelen Gülberk, Necdet Bey'in verdiği forma parasıyla çocuklara yiyecek bir şeyler alır. Biletçiden aldığı bilete de para çıkar. Çıkan parayla Hafız Teyze ev alır ve bu evi Gülberk' in üzerine yapar. Artan parayı da bankaya yatırır. Böylelikle kendisi de Darülaceze'ye gitmekten kurtulur:

"- Kızım sen Allah'ın sevgili bir kulusun. Bak şu son zamanlarda senin aldığın bilete çıkan milyonlar yüzümüzü güldürdü. Yoksa ben Darülaceze'ye gitmekten başka çare bulamazdım. Benim hiç kimsem kalmadı" (Tuğcu, 1999:70).

Gülberk, şansı, uğuru sayesinde hem kendisini hem de Hafız Teyze'yi kurtarmıştır.

Annemin Hikâyesi'nde yoksulluk teması Halil Efendi'nin yaşam imkanlarıyla verilir. Kız kardeşinin kızı Emine'yle yaşayan Halil Emmi yoksulluk içinde bir hayat sürmektedir. Köyde birçok ailenin hayvanı ve tarlası varken Halil Emmi'nin her ikisi de yoktur. Başkalarının işinde çalışarak para kazanır. Karnını bile doyurmakta zorlanır:

"Mühendis gelmeden önce Halil Efendi komşunun verdiği yayık artığı ayranı sevinçle içerdi. Bu yağsız ve kaymaksız, duru sudan faksız olan mavimsi suyu ayran niyetine içerdi.

Komşuların kozlarını toplar, elleri bileklerine kadar ceviz kabuklarıyla lekelenirdi. Bu lekeler günlerce çıkmazdı. Hizmetine karşılık kendisine verilen cevizleri taş havanda döver, yufka ekmeğinin içine sarar, karısı ile birlikte yedi. Öyle yoksulluk çekmişti ki, şimdi hatırladıkça ağlayası geliyordu” (Tuğcu, 1999:44).

Kuzuluk' ta yaşayan köylülerin çoğunun parası yoktur. Yeterli gıdayı alamamakta ve erken yaşlanmaktadırlar. Ekrem Bey'in evinde kalmasıyla rahata ve refaha kavuşan Halil Emmi gençleşmiş ve dinçleşmiştir:

“Boş durmaktan, hazır yemekten utanan Halil Efendi, hayvanlara ve bağa, bahçeye bakımı üzerine aldı. Köyde kadınlar da erkekler de erken yaşlanıyorlar ve ölüyorlardı. Yakıcı güneş, hayatın ağırlığı, yeteri kadar gıda alamama ve dinlenememe insanları kırsal bölgelerde yıpratıyordu.

Halil Efendi de bu ağır çalışma devresini geçirmişti. Ama bir yıllık rahat ona bir zindelik vermişti. Çalıştığı için daha iyi acıkıyor, varlığa bir katkıda bulunduğu için de bir rahatlık duyuyordu” (Tuğcu, 1999:47).

Halil Emmi ve yeğeni Emine, Ekrem Bey'in onların evinde kalmaya başlamasıyla rahata kavuşurlar. Ekrem Bey onlara bolluğu ve parayı getirmiştir. Ekrem Bey'in gelişiyi Halil Emmi'nin hayatı yoksulluktan varlığa, imkansızlıktan imkana dönüşmüştür.

Kolsuz Bebek'te maddi imkansızlık temasına çok fazla yer verilmez. Hapisten yeni çıkan Halit parasızlık yüzünden Sedat Bey'in söylediklerini yapmak zorunda kalır. Amacı Gülçin'i öldürerek sefaletten kurtulmaktır. Fakat vicdanına yenik düşer ve Gülçin'i öldüremez. Her ne kadar sabıkalı olsa da bir çocuğu öldürecek kadar vicdansız değildir. Yoksulluktan kurtulmak pahasına aldığı bu işi yapamaz:

“İçinden konuşuyordu:

- Kafasına bir vur yeter. Sonra gelsin paralar. Herif bir milyon verecek. Paralar hazır. Sonra kuyunun üstündeki taşı kaldır, at içine, kim arar, kim sorar?

Kim bilecek bu işin burada olduğunu. Bir defa vur yeter. Sonra kurtul artık sefaletten” (Tuğcu, 1999:29).

Gülçin’in amcası Sedat Bey’in amacı da daha fazla paraya kavuşmak için Gülçin’i ortadan kaldırmaktır. Kendi servetini kumarda bitiren Sedat Bey, kardeşinin paralarına göz dikmiştir. Para için öz yeğenini öldürtmeyi göze alır. Halit ise sabıkalı olduğundan iş bulamadığı için nafakasını, geçimini sağlamak derdiyle Gülçin’i öldürmeyi kabul etmek zorunda kalır. İkisinin de amacı paradır. Birisi daha fazla paranın derindedir diğeri de geçimini sağlayabilecek kadar paranın peşindedir. Sedat Bey’ in para hırsı onu ölüme götürürken Halit vicdanının sesini dinler. Sabıkalı, yoksul da olsa vicdansız değildir. Yoksulluğu ona bir insanı, çocuğu öldürmesine sebep olamaz.

İçler Acısı’nda Yaşar’ın dayısı Mevlüt ile karısı elin tarlalarında çalışırlar. Neredeyse yıkılacak kerpiç bir evde oturan Mevlüt işten güçten başını alıp da yeğenini ziyarete bile gelemmez. Ta ki Zeynep onu arayıncaya kadar. Zeynep oğlunun ölüp ölmediğini öğrenmek için ağabeyini Naciye Hanım’ın yanına gönderir. Mevlüt onlara eniştesinin mallarının üzerine çöreklediklerini söyleyerek kız kardeşinin evinden gitmelerini söyler. Üstü başı perişan bir halde olan Mevlüt aç dolaşmaktadır. Kendisine ne verilirse düşünmeden, durmadan yemektedir:

“Annem kendisine bir sütlü kahve verdi. Adam böyle şeye hasret olduğu için hemen içmeye başladı. Annemin uzattığı tabaktan da çörek, börek parçası ne varsa hepsini alıyor, elleriyle ağzına atıyordu” (Tuğcu, 1999: 45).

Yeme içme ihtiyacını bile karşılayamayan Mevlüt, Zeynep’in köye dönerek Naciye Hanım’ı kıskanmasından dolayı Hüseyin Efendi’nin evinde ne var ne yoksa taşır. Yaşar’ın rahat etmesi için yapılan banyo küvetini, klozeti bile götürür. Karyola, yastıklar, şilteler ve buzdolabı da gider. Bütün bunları götürmesi Mevlüt’ün ne derece yoksulluk içinde olduğunu gösterir.

Ceylanlı Bahçe'de Emine'nin babası Mustafa Efendi kıt kanaat geçinmektedir. Esmâ Hanım, başlık olarak yirmi altın vermeyi vaat etmiş, iş olup bittikten sonra da verdiği sözü yerine getirmemiştir. Buna rağmen Mustafa Efendi damadına karşı vazifelerini yerine getirmek için iki ineğini satmak zorunda kalmıştır. Tek inekle kalan Mustafa Efendi başkalarının tarlalarında çalışarak geçinmektedir.

Esmâ Hanım, Emine'yi evden kovar. Baba evine dönen Emine, babası ile birlikte tarlalardan buğday, kekik toplar:

“Akşama kadar buğday topladık. Tarla sahibi bunları gözden çıkarmıştı, başak toplamak için ırgata verilen paraya yazık oluyordu. Köylerde fakirler böyle başak toplamaya giderlermiş. Biz de iki günde, bir çuval buğday tanesi topladık” (Tuğcu, 1999: 23).

Tarlada çalışmak, yarı aç, yarı tok yaşamak bile Emine için mutluluktur. Kocasının evinde her şeyi olmasına rağmen iş görmekten yemek yemeye takati kalmamaktadır. Varlık içindedir ama mutsuz ve huzursuzdur. Babası tarafından evden kovulan Mehmet çıplak ayakla dolaşmaktadır:

“Benim ayaklarım çıplaktı. Geldiğim zaman annem yünden bir şeyler örmüştü ama onunla kırlarda gezemezdim” (Tuğcu, 1999: 21).

Babasının evinden çıplak ayakla dedesinin evine gelen Mehmet dedesinin ona kendi evindeki yoksulluğu hatırlatmasına rağmen dede evindeki yoksulluğu baba evindeki zenginliğe tercih eder:

“Orası babanın evi, dedi. “ Her şey var orada. Rahatlık var, bol aş var, bol para var. Burada aç kalırsın.”

Anamın yanında olayım, aç olayım, dedim.

İşte böylece babamın evinden kovulmuş, fakir bir insan olan yaşlı dedemin evine taşınmışım.” (Tuğcu, 1999: 17)

Mustafa Efendi'nin evinde bol yiyecek yoktur. Ayranın içine doğranmış yufka ekmeği yemekteirler. Emine ve Mehmet için baba ve dede evindeki bu yoksulluk Rıza Bey'in evinde kuzu çevirmesi yemekten daha iyidir. Rıza Bey'in evinde o kadar varlığa karşılık mutsuzluktan yemek bile yemek istememektedirler. Orada mideleri doysa bile ruhları açtır. Mustafa Efendi'nin evinde zar zor karnını doyurmaktadırlar ama ana oğul ruhlarını sevgiyle doldururlar. Birbirlerine duydukları sevgi onlara açlıklarını, yoksulluklarını unutturmaktadır.

Kemalettin Tuğcu'nun *Gülçin Abla* romanında maddi imkansızlık teması ağır basar. Emine Gülçin'in annesi, Gülçin daha yeni emeklerken vefat etmiştir. Hastalığı boyunca annesine teyzesi bakmıştır. Evlere gündeliğe temizliğe giden Hasene Hanım kıt kanat geçinmektedir. Yaşlı bir kadının yanında tek oda kiralamışlardır. Mutfağı ortak kullanmaktadırlar. Ev sahibi yaşlı kadın gündüzleri buzdolabının kapağını kilitlemektedir. Teyzesi temizlikteyken karnını doyurmak için eve gelen Gülçin buzdolabını kilitli bulur. Çaresizce çocukların oynadığı boş arsaya giderek bir taşın üzerine oturur ve orada oyun oynayan çocukları seyreder. Çocuklar bir şeyler yiyecekleri zaman oradan uzaklaşır. Ola ki ellerindeki dondurma düşecek olsa bunu Gülçin'den bulurlar. Gülçin o kadar sefil bir haldedir ki onun bakışları bile onları rahatsız eder. Çocuk olmalarına rağmen ailelerinin yönlendirmesi ile insanları kıyafetlere göre değerlendirir ve hor görürler. Boş arsadaki banka bile oturmasına izin vermezler:

“Kızın bacakları çıplak, yer yer çizikti. Üstündeki elbisenin ne renk olduğu belli değildi. Dikiş yerleri ve katlanmış yerler vaktiyle bu elbisenin kırmızı veya pembe olduğunu anımsatıyordu.

Önünden arkasından yırtıkları görünüyordu” (Tuğcu, 1999: 7)

Kemalettin Tuğcu'nun diğer romanlarında yoksulluk çeken kahramanların ellerinden tutan birileri mutlaka vardır. Fakat bu romanda Gülçin'e destek olacak, onun elinden tutacak komşuları yoktur. Komşuları aç ve yalın ayak gezmesinden hiç bir rahatsızlık duymazlar:

“Senin ayağına bir şey almaz mı bu hanım? Bak geçenlerde ayağını bir cam kesti, sen de bir bez bağladın” (Tuğcu, 1999: 7).

Bayramlarda çocuklarını baştan aşağı yeni kıyafetlerle donatan apartman komşuları çıplak ayakla gezen Gülçin’e bir ayakkabı bile almazlar. Bazen kasap, bakkal ve manav telefonla verilen siparişleri Gülçin’le evlere gönderirler. Bunun karşılığında ona küçük bir miktar para verirler. Bazen de içi boş bir sandviç ya da bir salkım üzüm verirler. Küçük odalarında arada bir yemek pişer:

“Onların odasında çok seyrek olarak yemek pişerdi. Mutfak ve tuvalet evdeki kadınla ortaktı. Hasene Hanım evdeyse bir kuru fasulye pişirir, kasabın verdiği pirzolanın artık kemikleriyle bu yemeği lezzetlendirmeye çalışırdı.

İyi kötü yiyorlardı işte. Hasene Hanım kızın iliklerinin bile aç olduğunu biliyordu” (Tuğcu, 1999: 12).

Gelişme çağındaki bir çocuğun ana ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede olan yoksulluğunu görürüz. *Gülçin Abla*’da Gülçin’in temel hakkı olan eğitim hakkı da yoksulluğu yüzünden elinden alınmıştır:

“Çocuklar dağılınca takunyacı soruyordu.

-Sen okula gitmiyor musun ?

-Hayır.

-Neden ?

-Teyzemin parası yok ki beni giydiresin, sonra kitap alınacak, çanta alınacak.

-Sen okumak istemez misin ?

-İsterim ama okuyamam” (Tuğcu, 1999 : 9).

Gülçin’in görünüşü o kadar sefildir ki ona Gülçin adını bile yakıştıramazlar. Diğer adı olan Emine diye çağırmasını isterler teyzesinden. Gülçin ismi zenginlere layıktır. Bu derece yoksulluk ve açlık içinde olan Gülçin gazete dağıtıcılığına başlar. Gazete bayisi Hamdi Bey’in ona güvenip dükkanını ona emanet etmesi ile Gülçin’in hayatı değişir. Biriktirdiği paralarla kendine bir tuhafiyeye dükkanı açar. Artık mahallenin “ Gülçin Abla”sı olmuştur. Bütün çocuklar, genç

delikanlılar ve kızlar ona sevgi ve saygıyla yaklaşmaktadır. Eski günlerinden sadece boş arsada takunya yapıp satan takunyacının verdiği takunyalar kalmıştır. Artık bir evi, dükkanı ve ömrünü rahat ve bolluk içinde geçirecek kadar parası vardır.

Balıkçının Kızı'nda maddi imkansızlık temasına çok fazla yer verilmez. Maddi imkansızlıktan okuyamayan on iki fakir çocuğa, köyün esnafları yardımcı olur. İhtiyaçlarını karşılayarak onların okula gitmelerini sağlarlar. Köydeki yatalak insanlara kimsesiz dullara da Deniz'in gayretleriyle esnaflar elbirliği ile bakarlar:

“Düşündü, taşındı, nihayet bir çare buldu. Şimdi Şaban Efendi, dört kişiye günde birer kilo ekmek veriyor. Kasap İlyas Efendi iki yüz elliser gram et, Sütçü Sadık birer kâse yoğurt, Bakkal Kadri kış boyunca beş kilo şekerle, beş kilo yağ, Oduncu Rasim de beşer çeki odun vermeye zorlanır...”
(Tuğcu, 1999: 63).

Okula gidecek öğrencilerin kıyafetlerini ve ders araç gereçlerini banka müdürü karşılar. Onlara geçen yıldan kalan defter ve kalemlerden verir. Eczacı ise dört yoksulun ilaçlarını ücretsiz karşılayacaktır. Bütün bunları organize eden Deniz' dir. Köyün büyükleri Deniz olmasa bunları akıllarına bile getirmezler. Deniz o kadar duyarlı bir çocuktur ki köylüleri harekete geçirmeyi başarır. Burada iki tezat durum verilir. Küçük bir çocuk olmasına rağmen çevresine karşı duyarlı bir birey olan Deniz, diğer yanda da iş gücü sahibi yetişkin bir birey olmalarına rağmen çevrelerine karşı duyarsız olan köylüler. Büyüklerin küçüklere örnek olması gerekirken küçük Deniz büyüklerine insanlık dersi verir. Yazar burada ideal bir toplum portresi çizer.

Çocuk İhtiyar'da maddi imkansızlık temasına yer verilmez. Albay emeklisi olan Hayrettin Bey'in evi ve maaşı vardır. Karısının ölümünden sonra evlendiği Remziye Hanım para canlısı olduğu için Hayrettin Bey'in ana ihtiyaçlarını bile karşılamaz. Yemesinden, içmesinden, giyimine varıncaya kadar birçok ihtiyacını kısıtlar:

“... Yemiyecek misin?

-Hayır.

-Atma yerlere günahtır.

Ver bana yavrum.

Kız yarım çöreği uzattı.

İhtiyar adam içinden:

-Bu g nleride mi göreceğim?

Şermin uzaktan seslenen arkadaşına doğru koşarken o da yarım çöreği, kırıntılarını yere dökmeden yedi. Ne kadar lezzetli gelmişti ona bu  rek. On tane daha olsa yedi. Ama kendisini suçlu gibi sanıyor, bakınıyordu etrafına...” (Tuğcu, 2002: 34).

Parkta oynayan Şermin’in doyduktan sonra altı da yanıkmiŐ diye atmak istediği bir çörek parçasını isteyip yiyecek kadar açtır Hayrettin Bey. Yalnızca açlık mı kılık kıyafeti de perişan haldedir.  st ndeki kıyafetleri yamalı ve eski olduğu gibi en ucuzundan olan çorabı bile topuklarından yırtıktır:

“Hayrettin Bey içinden çıktığı gibi duran ve haftalardan beri toplanmayan yatağını örtüyordu. Sonra topuğu yırtık, giye giye bollaŐmiŐ çoraplarıyla yürüyüp sandalyesine oturdu” (Tuğcu, 2002:38).

İyi huylu olan Hayrettin bey, Remziye Hanım yüzünden varlık içinde yokluk çekmektedir. Alığının, periŐanlıęının sebebi parasızlık, imkansız değil; Remziye Hanım’dır.

Köydeki Arkadaşım’da Hüseyin yoksulluk içindedir. İki odadan ibaret evinde yatacağı yatak bile yoktur. Köyün muhtarı Recep Bey, orayı da hayvanların yemini koymak için kullandığından Hüseyin ahırda hayvanların yanında yatmak zorunda kalır. Muhtar, yemek bile vermez. Hüseyin tek yiyeceği el kadar bir yufka ekmeğidir:

“-Seni Allah gönderdi Bey, demişlerdi. Yoksa Hüseyin bu adamın elinde ölüp giderdi. El kadar bir yufka ekmeği ile çoban köpekleri bile çalışmaz...”
(Tuğcu, 2002:31).

Eli yüzü kir içinde olan Hüseyin’in üzerinde doğru, düzgün kıyafeti de yoktur. Yemek, içmek onun için lüktür. On bir yaşında gelişme çağında bir çocuk olan Hüseyin, temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumdadır. Eti, etli yemekleri yememektedir. Ömründe et görmemiştir ki. Sadece Hüseyin değil köydeki birçok kişi de et alacak imkana sahip değildir. Delisu Irmağı’ndan tutulan balıkları bile yemezler. Kasabaya götürerek satarlar. Kurban bayramında ya da bir hayvan sakatlandığında keserek et yerler:

“-Bey, dedi. Biz yimiyoruz ki bu oğlan yesin? Ya bir hayvan sakatlanıp da keseceğiz, ya kurban bayramı olacak da hali vakti yerinde olan bir kurban kesip komşularına dağıtacak. Biz hayvanları satmak için, yününden, sütünden, yavrusundan yararlanmak için besleriz. Köycek et yemeğe alışmamışız. Şurada Delisu var. Kefal derler bir balık türü vardır, irice olur. Ama bir kul da varıp tutarak evine getirmez. Balık tutup kasabaya iletenler, satanlar olur, ama bizler yemeyiz. Hüseyin de et yemeğe çalışmamış. Kasabaya varıp somun alırsam bir parça da ona verirdim. Böcek gibi yerdii”
(Tuğcu, 2002: 34).

Hüseyin hem anne ve babasının olmayışının verdiği sahipsizlik hem de köylünün sahip çıkmaması yüzünden aç ve sefildir. Adil Bey ve ailesinin yardımlarıyla, el uzatmalarıyla önce muhtarın dayaklarından sonra sıtma hastalığından kurtulmuş yaşanabilir bir eve ve kendisinin geçimini sağlayacak kadar hayvana kavuşmuştur. Artık yeni giysileri, yeni eşyaları ve en önemlisi de iyi bir eğitimi vardır. Eskisi gibi aç ve yoksul değildir.

El Kapısı’nda Yıldız’ın çocuk olmasına rağmen çocuk bakıcılığı ve hasta bakıcılığı yapmak zorunda kalmasını görürüz. Teyzesiyle beraber oturan Yıldız, kardeşi Sami’yi teyzesinin yanında bırakarak yatılı bakıcılığa gitmek zorundadır. Kardeşi ablasından ayrılmak istememekte, en azından ablasının geceleri eve

gelmevesini arzu etmektedir. Ablasına hasret gitmektedir. Yıldız çalıştığı yerlerden, okula gitmek için bile zor izin alır. Teyzesinin eve bir faydası yoktur. Babalarından kalan yetim aylığı ise ancak kira ödemelerine yeter. Kardeşi bir an önce büyümek ve çalışarak onu el kapılarından kurtarmak ister. Okulu bırakıp çıraklık yapacaktır. Yıldız onu bu düşüncesinden kurtararak okumaya teşvik eder. Kardeşinden ayrı evde yaşamak, onun büyümesini görmemek Yıldız için zor olduğu kadar kardeşi için daha zordur:

“Kardeşim Sami şikayet ediyor:

-Abla, bize geliyorsun, hep başkalarıyla oturuyorsun, diyor.

Ben de cevap veriyorum:

-Ben çalışmazsam, başkalarıyla oturmazsam bize kim bakacak? Kim para getirecek de yiyip içecek, ev kirası vereceğiz?

Çocuk anlamıyor ve anlamak istemiyor. Beni çalışan erkekler gibi akşamları eve gelecek bir işte sanıyor, ya da öyle istiyor” (Tuğcu ,2002: 42-43).

Kemalettin Tuğcu'nun birçok çocuk romanında olduğu gibi *El Kapısı*'nda da çalışmak zorunda kalan küçük bir çocuk görürüz. Yıldız daha ortaokula gitmesine rağmen çalışıp kardeşine ve teyzesine bakmak durumundadır. Anne babası vefat eden Yıldız hem maddi imkanlardan hem de sevgiden yoksundur. Kendisi sevgiye muhtaç bir çocukken çalıştığı evlerdeki hastaları sevgisiyle iyi eder. Kardeşi ise ablasını sürekli görememekte bu yüzden o da sevgiye hasret büyümektedir. Burada maalesef temel ihtiyaçlarını bile karşılamak için çalışmak zorunda kalan, kardeşinin ve teyzesinin yükü omuzlarında olan daha küçük bir çocuk olan Yıldız'ı görürüz.

Kemalettin Tuğcu, *Kırk Ev Kedisinde El Kapısı*'nda olduğu gibi yine Yıldız isminde yokluk içindeki bir çocuğu verir. Yıldız Tekcan'ın annesi ölmüş babası Arif Ağa ise at arabacılığı yapmaktadır. Arif Ağa çalışmaya gittiği zaman Yıldız'ı bakması için komşuya bırakırlar. Fakat komşu kadın Arif Ağa'dan aldığı parayı kendisinin, çocuklarının giyimine ve boğazına harcar. Yıldız ise aç ve bakımsız kalır. Bu durumu gören Nedim Öğretmen onu evine getirir. Karısı Hasibe de ona iyi davranır ve elinden geldiği kadar iş öğretir. Yıldız'ı okula yazdıran Nedim

Öğretmen, ilkokul bitince başarılı ve zeki bir öğrenci olan Yıldız'ı köyde ortaokul olmadığı için İstanbul'a annesinin yanına gönderir. Annesi okula göndermek istemeyip hizmetçi olarak kullanmak isteyince Yıldız karakola sığınır ve oradan komiser Cemil Bey'in evine gönderilir. Cemil Bey'in evinde rahat bir şekilde hayatını idame ettiren Yıldız, bileziklerini birbirine gösteren ortaokul arkadaşlarının onun da bileziği olup olmadığını sormaları üzerine eski yoksulluk günlerine hatırlar:

“-Benim babam arabacı. Öyle bilezik alacak parası yok. Aldığını, bulduğunu bana bakanlara verir, bir de atlara yedirirdi. Bir gün kasabadan halka almış. Halkayı biliyorsunuz elbette. Küçük simit. Bana verdi halkayı, yemeğe kıyamadım, elimi içinden geçirdim, bilezik gibi bileğime takdım. Bir yere çarpmamak için çok dikkat ediyordum. Ama gece yatarken üstüne dönmüşüm. Sabahleyin çok ağladım. Bana bakan kadın “Eee, zırlama gayrı” dedi. “Baban bir daha alıverir.” Sonra benim halkamın parçalarını bir eliyle süpürüp öteki elinin içinde doldurdu, sonra da ağzına attı. İşe benim bileziğim buydu çocuklar” (Tuğcu, 2002: 27).

Yıldız'ın bu acıklı hikâyesini dinleyen arkadaşları her zaman onunla olay ederlerken ona acımışlardır ve üzölmüşlerdir.

Halinden şikayetçi olmayan, durumunu kabullenen Yıldız, zengin insanların yanındayken zaman zaman yoksulluğunu anlatmaktan rahatsız olur. Kendi durumundaki insanların yanında fakirliğı aklına gelmemektedir fakat zenginlerin yanında kendini eksik hissetmektedir:

“-Kızım, senin anen var mı?
 -Öldü efendim dedim.
 -Vah vah, dedi. Baban?
 -Babam sağdır. Köyde.
 -Köyde mi, hangi köyde:
 -Koçarlı adında bir köyde.

-Oraya neden gitti?

-Orada, okulda hademelik yapıyor.

Bunu söylerken kızarmıştım.

Köyde olsa hiç umursamazdım. Ama zengin insanların yanında fakirliğini anlatmak insana güç geliyor” (Tuğcu, 2002: 56).

Okumak için sığındığı ailelere ev işlerinde yardım eden Yıldız, kendindeki bu eksikliği, parasızlığı bu şekilde telafi etmeye çalışarak o ailelere yük olmaktan, onların yanında ezik düşmekten bu şekilde kurtulmaya çalışmaktadır.

Yıldız gibi okulunda yoksulluk içinde olan başka öğrenciler de vardır. Uzun tırnaklı kız öğrencilere kızan öğretmenlere öğrenciler ağlayarak zaten yokluk içinde olduklarını, bu şekilde avunduklarını söylerler:

“Ayakkabıları patlamış, çarpılmış fakir kızların bile tırnakları uzun ve boyalıydı. Bir gün tarih öğretmeni kızmış, söylenmiş, kızlardan biri ağlamıştı:

-Onu da mı yapmayalım öğretmenim! O yok, bu yok!” (Tuğcu, 2002: 53).

Birçok şeyden mahrum olan çocuklar, öğrenciler çeşitli şekillerde mutlu olmanın yollarını aramaktadırlar.

Yıldız’ın öğrencilik hayatında yolunun kesiştiği ailelerden biri olan komiser Muhtar Bey ve ailesi de yoksulluk içindedir. Emekliliği gelmesine rağmen aylığı düşeceği için Muhtar Bey emekli olamamaktadır. Kirada oturan Muhtar Bey’in kızı Hikmet Hanım’ın kocası ölmüş, kızı Nermin ile beraber baba evine sığınmıştır. Hikmet Hanım’a kocasından aylık bağlanmıştır fakat bu onların geçinmesine yetmez. Dikiş de diken Hikmet Hanım zar zor geçinmektedir. Yıldız’ın onların evine gelmesiyle Cemil Bey’in gönderdiği aylık onların geçimlerini biraz olsun rahatlatır. Komiser Muhtar Bey’in karakolda masa başında geçirdiği kalp krizi sonucu ölmesiyle onların bu rahat yaşamı sona erer. Muhtar Bey’den kalan aylıkla daha rahat geçinebilmek için kasabalarına gitmek

zorunda kalırlar. Böylece Yıldız'a da yol görünür. Yıldız maddi imkansızlıktan dolayı kapı kapı, ev ev gezmek zorunda kalmıştır. Annesinin ölümünden sonra komşuya, komşudan Nedim Öğretmenlere, öğretmenden annesinin yanına, oradan Cemil Beylere, Cemil Beyler'den Komiser Muhtar Bey'in evine en sonunda da doktor Ragıp Beylerin evine olmak üzere toplam altı ev dolaşmıştır. Ev ev dolaşmasından dolayı adı "kırk ev kedisi'ne" çıkan Yıldız'ı okuma hevesi yola düşürmüştür fakat asıl sebep yoksulluk ve maddi imkansızlıktır.

Yalnız Çocuk'ta kimsesiz Yusuf'un sekiz hanelik köyde yaşlı insanların arasında imkansızlıklar içinde yaşadığını görürüz. Köylüler ona sahip çıkarlar, girdiği her ev karnını doyurmadan onu göndermez. Fakat onların yedikleri yiyecekler de sınırlıdır. Her yiyeceğe ulaşamazlar. Köyde eski evlerde yaşayan on sekiz kişi yiyeceklerden olduğu gibi eşyalardan da mahrumdur. Bitki toplamak için köye gelen Tahir Bey ve kızı Güzide'nin konserve kutuları onlar için önemlidir. Çünkü toprak kaplardan başka kap yoktur:

"Sonra onların açıp da içindekileri yedikleri konserve kutularını kapşıyorlardı. Tahir Beyle kızı, kaldıkları kadar evlere birer ikişer konserve kutusu kısmet olmuştu. Bunların hemen ağızlarını vurup ellerini kesmeyecek gibi yaptıktan sonra su içmek, süt veya ayran içmek, hatta çorba içmek için kullanacaklardı" (Tuğcu, 1982: 14-15).

Toprak kaplarda tahta kaşıkla yemek yiyen köylüler için en önemli yiyecek yeşilliktir. Köyde yeşillik olmasa kimse yaşayamaz. Yaşlı kadınlar, yeşillikleri toplayarak pişirirler. Onların yanındaki tek genç hatta çocuk olan Yusuf, birçok yiyeceğin tadını ilk kez Tahir Beyler sayesinde tadar:

"Acıktım ve yedim. Hemen ilk defa, yalnız içimdeki açlığı gidermek için yemeğe başladım. Ağızımın içi bir hoş oluyordu. Yedikçe yemek istiyordum. Allah'ın insanlara verdiği tad duygusunun ne olduğunu ilk defa bu başka dünyanın adamlarının yanında öğrendim" (Tuğcu, 1982: 11).

Tahir Bey, kimsesiz olan Yusuf'u köydeki yaşlı insanların arasından alarak İstanbul'a götürür. Yusuf, yolda giderken gördüğü her şeyi şaşkınlıkla karşılar. Öyle yoksul bir köyden çıkmıştır ki gördüğü çatılı evler ve dükkanlar onun için oldukça ilginçtir. İlk defa yeni pantolon, gömlek ve ayakkabı giymiştir. Giyeceğe sahip olmayan bir insanın masa, sandalye, çatal, cam bardak ve sürahi görmesi mümkün değildir. Yusuf, Tahir Bey sayesinde yoksul bir hayattan yeni bir dünyaya götürülür:

“İşte ben böylece, bir yabani kedi gibi, karanlık ve pek yoksul bir yaşantıdan bir başka dünyaya doğru götürüldüm...” (Tuğcu, 1982: 11).

Yusuf, Tahir Bey sayesinde yoksulluk içindeki köyden kurtulur. Çeşitli evlerde hizmetçi olarak çalışır. Çalıştığı bu evlerin çoğunda hor görülse de en azından yiyeceğe, giyeceğe ve rahat bir yatağa kavuşur. Kendini yetiştirdiği gibi biriktirdiği paralarla kendi işinin ve evinin sahibi olur. *Yalnız Çocuk*'ta maddi imkansızlıklar içindeki Yusuf'un hayat mücadelesini ve bu hayat mücadelesinden başarıyla çıkışını görürüz.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında maddi imkansızlık, çaresizlik temasına oldukça fazla yer verilir. Kahramanlar çoğu zaman temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumdadırlar. Ana ihtiyaçlarını bile karşılayamayan çocuk kahramanlar, maddi imkansızlıktan dolayı okula bili gidemezler. Maddi sıkıntılarında ve çaresizliklerinden çalışarak kurtulup sonunda rahata ererler.

3.1.3 EĞİTİM

Eğitim Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında yer alan en önemli temalardan biridir. Kemalettin Tuğcu' nun romanlarında kitap ve kütüphane kavramları karşımıza sıkça çıkar. Kahramanların çoğu maddi imkânsızlıklar içinde olmalarına rağmen okumak için ellerinden gelen çabayı gösterirler. Hem çalışır hem de okula giderler. Derslerinde de gayet başarılıdırlar. Annesiz babasız olan bir çocuğu ona bakan aile okula gönderir.

Kemalettin Tuğcu 'nun romanlarında gazete ve dergi kavramları önemli yer tutar. Kasabadan gelen gazete ve dergileri köyde okuyan aileler vardır. *Karataşlı Emine*'de Nazlı babasının kasabadan getirdiği gazete ve dergileri okur:

“Kasabaya vardıkça Ahmet ona, bir iki gazete, bir iki dergi alıp getiriyor, bunlarla kız hem okumasını unutmaz, hem de iyi bir şeyler bulup anasına okur, onun dünya ile ilişkisini sağlardı” (Tuğcu, 1992: 26-27).

Kahramanlar işlerini yaptıktan sonra okumayı da ihmâl etmezler. *Karataşlı Emine*'de Nazlı buna güzel bir örnektir.

“Nazlı evin işini bitirdikten sonra anasının yanına gelir oturur, ona bir şeyler okurdu.” (Tuğcu 1992: 30)

Kahvedeki Adam'da İhsan Bey ve Behire Hanım bakmak için aldıkları Nazlı'yı okula gönderirler:

“Altı yaşındaymış. Seneye onu bir okula vermek gerekiyordu. Bir iyilik yapmaya kalkmışlardı. Bari tam olsundu.

- Okula gider misin? dedi Behire Hanım.

- Giderim, dedi. Nazlı ” (Tuğcu 1992: 54).

Emekli öğretmen İhsan Bey, salonun bir köşesini kitaplık yapmıştır:

“Salonun bir köşesine küçük bir kitaplık yerleştirilmişti. Burada itina ile ciltlenmiş kitaplar sıralanıyordu. Ayrıca aylık ve haftalık bir iki mecmua aldıkları gibi her gün iki gazete de alıyorlardı” (Tuğcu, 1992: 44).

Bir Çırağın Öyküsü'nde maddi imkânsızlıklardan dolayı okuyamayan Yılmaz daha sonra dışarıdan ilkokul diploması alır. Kahramanlar çalışsalar da okumayı ihmâl etmezler:

“Yılmaz çalışmaya alışmıştı. On bir yaşından beri işe gidip gelmiş, hatta rahmetli ustasının zoru ile bir yıl içinde ilkokul bitirme imtihanlarına hazırlanmış, bunu da başarmıştı” (Tuğcu 1992: 59).

Derslerinde başarılı olan Yılmaz üçüncü sınıfa kadar okur. Babası onun subay olmasını düşünürken onun ölümünden sonra üvey babası Halil onun okumasına karşıdır. Kendi menfaati açısından Yılmaz'ın okumasını engeller. Onun okumaya bakış açısı bu yüzden olumsuzdur:

“Yalnız bu değil oğlanın okumasına da engel olmuştu.

- Ema önceki kocandan olan bu oğlanı ver bir çıraklığa. Adam olsun. Okul nesine. Babası okudu da adam mı oldu?” (Tuğcu, 1992: 7).

Köydeki Kız romanında Halit hukuk okumuştur. Bu onun okumak istediği okuldur. Fakat nişanlısı Birsen hariciye okumasını ister. Halit de Kemalettin Tuğcu' nun okumada başarılı kahramanlarından:

“– Birsen, dedi. Ben hukuku çok seviyorum, o nedenle fakülteye girdim ve çok iyi yetiştim. Fakültede beni çok seviyorlar, uzmanlık teklif ettiler. Bu şerefli bir meslek, benim hariciyeci olmaya iç niyetim yok” (Tuğcu, 1992:6).

Birsen de okumuştur fakat yüksek öğrenim yapmamıştır:

“Birsen ablam da yirmi yaşına gelmişti. Güzel kızdı, liseden mezun olmuş, yabancı dil öğrenmeye gayret etmişti. Bunun için ağabeyime birçok kitap aldırttı ” (Tuğcu, 1992: 13).

Birsen eşinin aylığıyla geçinmek isteyen ve idealist olmayan bir kahramandır.

Kemalettin Tuğcu'nun *Köydeki Kız* romanında köylünün okumaya bakış açısını da görürüz. Köydeki ihtiyarlar okumaya olumlu yönden bakmazlar. Okumak onlar için gereksizdir. Fakat gençlerin okumaya bakışı olumludur. Köyün tek öğretmeni Murtaza Efendi bu durumu şu şekilde dile getirir:

“ Ben bu kılıkta gezemezdim. Ütülü pantolon, beyaz gömlek kullanırdım. Ama buraya gelince köylüyü kendime alıştırmak için onlardan biri gibi giyinmeye başladım. Bir aralık bu köyden bir kız aldım. İyi bir insandı ama öldü gitti. Burada bağım, bahçem birkaç baş hayvanım var. Ben de burada temelli oturmazsam inan ki bu okul yaşatmazlar burada. İşte yaşlı olanların oğulları, kızları büyüklerinin bu geri kafalıklarından burada oturmuyorlar. Kıskançtırlar, geri kafalıdırlar, yenilikten hoşlanmazlar. Çoğunun okuyup yazması yoktur. Bunlar artık ömürlerinin sonuna gelmiş ihtiyarlardır. Köyde okuyup yazmanın bir işe yaramadığını söylerler.

Rıdvan Efendi anlatıp duruyordu:

- Gençler böyle değil. Hemen hepsi okuyor ve çocukları okula gönderiyorlar. Ağabeyin ne akla hizmet etti de buraya geldi. Ama geldiğine çok iyi etti. Beş on çocuğu okutur, yetiştirir, bana da can yoldaşlığı olur” (Tuğcu, 1992: 22).

Okumaya köydeki mutaassıp Hüseyin Hoca köyün yaşlıları gibi olumsuz bakar:

“Bu adam pek bilgili biri değildi. Köylüler ondan da bilgisizdi. Hoca olduğu için ne söylerse dinliyorlardı.

Hüseyin Hoca, okuyup yazmanın köyde pek lüzumlu olmadığını, ama devlet baba bunu istediği için çocukları okula yollamalarını istiyordu.” (Tuğcu, 1992: 24).

Kemalettin Tuğcu, çocuk romanlarında okumanın önemine de değinir. Cahil köylüye okumanın önemini onların anlayacağı dilden anlatır. Okumanın önemini dinle bağdaştırarak verir.

Köydeki Kız romanında bunu avukat olmasına rağmen köyde öğretmenlik yapan Halit' in ağzından verir:

“Tarlada çalışırken, damda inek tımar ederken, çay kenarında çamaşır yıkarken okulun ne işe yaradığını soruyorsunuz diyordu. Siz Müslüman insanlarsınız. Kuran- ı Kerim' i de okumayacak mısınız? Askere giden oğullarınız, şuna buna yalvararak köyünden haber sorması için okuyup yazan arkadaş mı arasın? Ürünü sattığınız zaman siz verilen parayı da tanımak istemez misiniz? Elindeki bozuk paraları bile ancak belleyerek kullanan sizler, Hazreti Peygamberin ölmeden önce söylediği sözleri unutuyor musunuz? İlim Çin' de olsa arayınız, buyurmamış mı? İnsanların zamana uymak zorunda oldukları, büyük din bilginleri tarafından söylenmemiş mi? İçinizde Tanrı korkusu, Tanrı sevgisi olduktan sonra kıyafetinizin zamana uymasında ne sakınca var. O zamanki ilk Müslümanlar bir beyaz örtüye sarınıyor, ayakları çıplak geziyorlardı. Bugün bunu siz yapabilir misiniz?” (Tuğcu, 1992: 25).

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında yabancı dil öğrenimine de yer verilir. *Köydeki Kız* romanında Birsen de Dilara da yabancı dil öğrenmişlerdir. Annesinin ölümünden sonra köye babasının yanına dönen Dilara eğitilmiş ve kültürlü bir kızıdır. Babası Halil Efendi'nin ağzından, okuyan kız ya da erkeğin köyde yaşayamayacağı verilir:

“– Köyde kalacak olduktan sonra okumanın çokluk yararı olduğuna ben inanmam, dedi. Kızı ağasına yolladım, orada kolej derler bir okul varmış, orayı okutmuş. Frenk dilini bir eyi öğrenmiş. Ben yalnız kalınca kalktı geldi buraya. Oğlan olsun, kız olsun çok okuttun mu köyde durmaz. Dilara bile dünyayı bir eyi öğrenmiş, televizyon başından kalkmaz, elinde bir kitap okur durur. Eh ne edeceksin, yetişmiş kız. Kim bilir kime düşecek, kıyamam zorlamaya” (Tuğcu, 1992: 57).

Kemalettin Tuğcu' nun romanlarında sıkça gördüğümüz kitap ve gazete kavramlarını *Köydeki Kız* romanında da görürüz. Halil Efendi yumurta parası yerine Engin'den gazete ister:

“– Oğul, dedi. Sen, iki günde bir ağabeyine gelen gazeteyi bana getir, para istemem. Gazeteler zaten veriliyordu. Ağabeyime söyledim. O da günü geçmiş gazeteleri götürmemi söyledi” (Tuğcu, 1992: 22).

Dilara kasabaya indikçe kitap alır:

“... Hem kasabaya indikçe okuması için kitap alır, kasabada olmayan bir kitabı isterse ağabeyine telefon eder, o posta ile yollar” (Tuğcu, 1992: 30).

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında ebeveynler çocuklarını eşine muhtaç olmasınlar diye okuturlar. *Emekliler*'de Sacit Bey kızı Nermin 'i okutmuş eczacı yapmıştır:

“Önce anneannemle iki kişi olarak yaşamışlar, sonra Nermin Hanım dünyaya gelmiş. Dedem kızını çok sevmiş, başka çocuğu olmadığı için onu yetiştirmiş, ileride iyi bir evlenme yapamaz da para sıkıntısı çeker diye onu bir meslek sahibi yapmaya çalışmış ve Eczacı olarak yetiştirmiş” (Tuğcu, 1992: 5).

Kitap ve gazete kavramları *Emekliler* romanında da görülür. Bir memur olan Sacit Bey kitap meraklısıdır:

“Kitap meraklısı bir adamdı. Babası da kitaba meraklı olduğu için evde kitaplara ayrı bir oda ayrılmıştı. Dedem her ay bir kitap alır, sık sık gazete getirir ve bu odaya koyardı.

Emekli olduğu zaman bu odaya kapanacak, kitapları okuyacak ve rahat bir yaşantısı olacaktı.

Elli beş yaşına gelmişti. Emekliliği için başvurmuş ve bugün yarın eve kapanacağı zamanı bekliyordu.

Dedem yaşantısı boyunca çalışıp çabalamış, kendi kazancıyla yaşamış, babasından kitaplardan başka miras filân almamıştı” (Tuğcu, 1992: 5).

Memur olduğu halde kitap alan kahramanlar vardır. Bunu yaparken evlerinin nafakasından kesmezler ya mesailerinden kazandıkları parayla ya da öğle yemeklerinden ettikleri fedakârlıkla kitap alırlar:

“– Bunca yıllık karınım, dedi. Benden daha yakın kimin var senin? Ama sende bir kitap merakıdır sürüp gidiyor. Aldığını bulduğunu kitaba verirdin.

Dedem:

- Nazmiye Hanım, dedi. Şimdi bir damarım çatlayacak. Ayol ben bu güne kadar hepinizi aç mı bıraktım, çıplak mı bıraktım? Kitaplar bana babamdan kaldı. Aradığım bir kitabı bulursam onu da fazla mesaimden aldığım paradan satın alıyorum. Yüz elli bin liranın hesabını daima yapmıyor muyuz?” (Tuğcu, 1992: 11)

Romanda kültürümüzdeki eski kitapların önemine değinilir. Bu kitapların önemi genç kuşaklara, çocuklara öğretilmek istenir:

“Bazen raflardaki kitaplardan birini bana indirtir ve beni yanına oturarak, gözlüğünü burnunun köküne dayayarak okurdu.

Arap harfleriyle yazılmış olan bu kitaplarda çok bilgi ve tarih vardı. Bazı kitaplar çok eskiden yaşamış adamların yazılarını, şiirlerini kapsıyordu.

Yavaş yavaş bende bu eski insanlara ve onların yazılarına karşı bir sevgi ve merak uyanmıştı” (Tuğcu, 1992: 80).

Kemalettin Tuğcu, *Emekliler*, romanında çocuklara eski kitaplarda bulunan bir hikâyeyi de aktarır. Dede Sacit Bey torunu Necdet'e şu hikâyeyi okur:

“Bazen küçük hikâyeler bulup okurdu bana. Eskiden memleketi idare eden adama Padişah veya hünkâr derlermiş. Hünkârın biri bir kayığa binmiş. Kayıkçının ilginç bir adam olduğunu görmüş. Bir iki konuşmuşlar. Bu adama kızmış. Bunun hakkından geleyim demiş ve:

- Söyle bakayım, demiş. Ben şimdi İstanbul'a hangi kapıdan gireceğim?

Kayıkçı:

- Başüstüne Hünkârım, demiş, Ama bana izin veriniz; hangi kapıdan gireceğinizi bir kâğıda yazayım, kapıdan girdikten sonra okursunuz, demiş.

Hünkâr, bu adamı utandırmak için karşı kıyıya varınca nehri geçiren duvarların önüne gelmiş ve kendisini görüp koşanlara:

- Şurayı yıkın, bir kapı açın, demiş.

Adamlar kazma kürek işe girişip duvarda bir kapı açmışlar. Hünkâr girmiş bu kapıdan. O zaman cebindeki kâğıdı da çıkartıp okumuş. Kayıkçı şöyle yazmış:

- Hünkârım, yeni kapı mübarek olsun.

İşte bunun gibi birçok olay veya hikâye anlatırdı dedem. Ben bu yazıyı okumağa heveslenirdim” (Tuğcu, 1992: 81).

Eskiye, geçmişini bilmeden yeninin kıymeti olmaz. Kemalettin Tuğcu *Emekliler*'de eski-yeni kuşak arasındaki farka değinir:

“Dedem büyük adamlar için:

-Yenileri tanımak, bilgilerini, değerlerini karşılaştırmak için eskileri bilmek gereklidir, diyordu. Şimdiki gençler ancak kendi zamanlarının yazarlarını, ozanlarını biliyorlar. Eskilerden hiç haberleri yok.

Sonra bana, çocukluğunda, babasıyla birlikte dolaştıkları Anadolu 'yu, köyleri ve kasabalarla illeri anlatıyordu:

- Oğlum, diyordu. “Ne çıkarsa İstanbul'dan çıkar,” dediklerine inanma. Bu memleketin her yanında şair, yazar, devlet adamı, saz çalan ve âşık denilen insanlar yetişir. Onlar medeniyetten biraz uzakta yaşamışlardır, ama çok değerli eserleri bize kadar gelmiştir” (Tuğcu, 1992: 81).

Kitaplar önemlidir. İnsanlar birçok şeyden mahrum yaşarken kitaplar sayesinde başka diyarlara gider ve mahrumiyetlerini unuturlar:

“Dedem bir köşede oturur ve birçok şeyden mahrum yaşarken:

- Oğlum, derdi. Sen benim böyle garip garip yaşadığıma bakma. Ben hayatımdan memnunum. Bu yoksul yaşadığım günlerde bu kitapları okurken oraları gezmiş, başka çağların insanlarıyla birlikte yaşamış oluyorum. Bazen yemeği bile unutuyorum da Nazmiye Hanım kapıyı açıp:

- Ayol davet mi bekliyorsun, senin karnın acıkmıyor mu hiç? diyor.

Hangi koşullar altında olursa olsun, o emekliliğinde bu kitaplarla vakit geçirmeyi tasarlamıştı. Ben onun yaşantısına acırken o elinde bir kitapla kitap odasındaki divanın üstünde kendinden geçiyor, bazen uyuyakalıyordu” (Tuğcu, 1992: 82).

Sacit Bey, annesi ve babasının ilgilenmemesine rağmen torunu Necdet'le ilgilenir ve onun eğitimini tamamlar. Kızını da eczası yapmıştır. Fakat karısı Nazmiye Hanım' a göre kitaba verilen para boşa gitmektedir. O paralarla ona bir

kürk alınabilir. Nazmiye Hanım'ın kitaplara bakışı olumsuzdur. Sacit Bey'in ölümünden sonra bir an önce kitaplardan kurtulmak istemektedir:

“Anneannem içeriye girerek:

- Bunların bir çaresine bakmalı dedi.

Yüzümün kızardığını hissettim. Hemen:

- Anneanne, dedim. Rahmetli dedem hep söylerdi. Kadınlar kitaba ve gazeteye düşman olurlar, onlara verilen parayı kendilerinden kesilmiş sayarlar. Bir erkek kahvaltıda gazetesini okumaya kalksa buna da sinirlenirler. “Ayol çıkıp gideceksin biraz da benim yüzüme bak” derler. Sen de böyle yapardın anneanne. İşinde gazete okumaya vakti olmayan dedeme gazete okutmazdın. O da akşam yemeğinden sonra okumak için bırakırdı. Eğer akşama gazeteyi bulabilirse. Şimdi de bu kitaplara gözünü diktin. Bunların birçoğu dedemin babasından kalmıştır. Bu kitapların içinde dünya var. Dedem hep söylerdi “Erkeğin emek vererek kendi boğazından keserek aldığı kitaplara eşleri düşman olur. Adamcağız ölür ölmez, kitaplar kocasının ortağı imiş gibi onları evden atmağa kalkarlar.” “Bu kitaplar yaya gidip gelinerek, simit yenilerek kendi boğazından kesilerek alınmış şeylerdir. Bunlara gözünü dikme anneanne. Bunlara düşman gibi bakma.

Anneannem:

- Bunlara verilen para ile bana bir kürk alınabilirdi, dedi” (Tuğcu, 1992: 95).

Dedesinin yanında kitaplarla büyüyen ve onun terbiyesini alan Necdet kitapların yerini bulması için anlayışlı birisi olan annesinin ikinci eşinin yanına giderek durumu anlatır. Arif Bey de kitapların yerini bulmasını sağlar ve onları belediyenin kütüphanesine bağışlar.

Geriye Dönüş'te eğitim konusu kız çocuklarının okutulmaması yönünde olumsuz yönden ele alınır. Nevin'in anneannesi Azade Hanım torununun okumasını istememektedir. Ona göre kızlar okudukları zaman başına buyruk olurlar.

Azade Hanım, kızı Güzin'in de okumasını istememiş, ev kadını olacağını söyleyerek onu iş yapmaktan bıktırmıştır. Güzin de annesinin baskısından kurtulmak için Hamdi Bey'le evlenir:

“– Ben iki çocuk anasıyım, beni istediğim kadar okutmadın. Şimdi de elin serserisine vermeye kalkma. Ev kadını yapacağım diye bütün işleri bana gördürdün. Namuslu ve dürüst bir kadın olarak yaşamak istiyordun. Babamdan kalan ne varsa sattın, para yapıp bankalara koydun. Buna yetim hakkı yemek derler anne.

Azade Hanım:

- Sen kendi kendini idare edecek kadar olgun değilsin, dedi. Babandan kalan üç beş kuruşu sana ziyan ettiremem” (Tuğcu, 1992: 62).

Azade Hanım'ın bu olumsuz tutumuna karşılık babası Güzin'i okutmak için elinden geleni yapar. Fakat onun ölümüyle Güzin'in eğitimi yarıda kalır:

“Babası da annesinin bu kaprislerinden çok çekmişti. Yıllarca dargın durdukları olurdu. Adam kızını okutmak için her şeyi göze almıştı. Ama bu okutma da, onun ölümünden sonra bir işe yaramamıştı.

Annesi sık sık tekrarları:

- Okutacağım diye dünyanın masrafını yap, sonra haydi kocaya. Bütün o masraf bir işe yaramasın” (Tuğcu, 1992: 37).

Geriye Dönüş'te Hamdi Bey'in kişiliğinde lise ve üniversite mezunu arasındaki eğitim farkına da değinilir. Üniversite mezunları her zaman bir adım öndedirler. Hamdi Bey'in çalıştığı dairede üniversite mezunları Hamdi Bey'i ezmeye çalışır ve tüm angarya işleri ona yaptırırlar:

“- Evet, dedi. Hamdi Bey. Bu daireye ilk geldiğiniz zaman sizi benim yanıma stajyer olarak vermişlerdi. Sonra yürüdünüz ve şef oldunuz. Nazmi Bey maroken kaplı koltuğuna yaslandı. Bu koltuk yaylıydı ve her tarafa dönebiliyordu. Sigarasını yaktı, biraz sertçe:

- Ben yüksek tahsilliyim Hamdi Bey, dedi. Lise mezunu değilim.

Hamdi Bey:

- İş hayatında tahsil o kadar önemli değil, dedi. Ancak maaşınız yüksek olur ve tercihen şef yaparlar insanı.

- Size ne oldu bu gün Hamdi Bey?

- Size açık söyleyeyim mi, ben bıktım usandım bu işten. Bunca yıllık memurum. Saat dokuz buçuk olmuş, sekiz buçukta gelmesi gereken

memurların bir teki yok ortada. Ben bu dairenin yükünü çekemeyeceğim artık.

Dairenin bütün girdisini çıktısını öğrettiğim şefim, benden başka iş yükleyecek bir arkadaş bulamıyor. Çünkü hepsi şunun bunun adamı. Bir ben mahzen faresi” (Tuğcu, 1992: 13-14).

Kemalettin Tuğcu'nun tüm çocuk romanlarında olduğu gibi *Geriye Dönüş*'te de gazete ve dergi kavramlarına rastlarız. Her ne kadar maddi imkânsızlık içinde olsalar da mutlaka evlerinin bir köşesinde gazete ve dergiler vardır:

“Hamdi Bey, daireye gazete almazdı. Ona verilecek paraya acırdı. Dairede nasıl olsa gazete alınıyordu. Güzin Hanım moda mecmuası ve Fransızca bir iki dergi alırdı.

Birikmiş dergiler, salonda etajerin altında duruyordu. Hamdi Bey okumaya meraklı bir insandı ama ne gazete alacak, ne dergiye verecek parası vardı. Güzin Hanım'ın masrafı yetiyordu yokluğa” (Tuğcu, 1992: 20).

Kemalettin Tuğcu' nun diğer çocuk romanlarında olduğu gibi *Kara Annem*'de de eğitime verilen önemi görürüz. Meleknaz Hanım hem Türkçe'yi hem de Arapça'yı bilmektedir. Okuma yazmayı bilmesi Ergin'in iyi bir eğitim almasında faydalı olmuştur:

“İlkokul birinci sınıfta hiç güçlük çekmedim. Annemin bana çok yardımı oluyordu. Sıkıldığım zaman benim dikkatimi yazıya, okumaya çekmesini bilirdi. Bir şeyler bulur anlatır, beni dinlendirir, sonra benim dersimi kendisi okur, ben de tekrarlardım” (Tuğcu, 1997:9).

Kara Annem'de kendi isimlerinin anlamını bilmeyen eğitimden bîhaber insanlar da karşımıza çıkar. Eğitimli eşler bile birçok konuda bilgisizdir. Meleknaz Hanım'a elbise diktirmeye gelen genç bir hanımın konuşmasında bu durum şu şekilde verilir:

“– Peki, benim adımın anlamını söyler misiniz? Benim adım Sârâ, birçok arkadaşım bu sözün Fransızca olduğunu iddia ediyorlar. Bayağı canım sıkılıyor.

Annem:

- Sârâ Arapçadır. Halis, saf anlamındadır.

Bu müşkülünün böylece hâlli misafiri hem şaşırtmış hem de çok memnun etmişti.

- Teşekkür ederim. Meleknaz hanım, dedi. Fakat siz epeyce bilgilisiniz. Bu lise öğrenimi ile olmaz. Kocam bile işin içinden çıkamadı” (Tuğcu, 1997: 30).

Kara Annem'de doğu batı kültürüne de değinilir. Kendi kültürümüzü bilmezken batı kültürünü öğrenmeye çalışırız:

“– Böyle, Arapça, Farsça bilgiler üzerinde duran yok. Uzun süre Türkçemize karışmış, adeta bizim olmuş olan bu gibi kelimeleri pek bilen, anlayan yoktur. Ama artistleri, Batılı büyük adamları kendi akrabaları gibi bilirler. Bizde bir özentidir aldı yürüdü. Giydiğimiz, çıkardığımız, yediğimiz, içtiğimiz hep Avrupa'dan gelme veya Avrupa işi diye bize sunuyorlar. Bakınız, İstanbul gibi bir büyük ve çeşitli soydan ve dinden insanların yaşadığı böyle açık bir şehirde, parası bol olan aile, çocuğunu ecnebi okuluna verebiliyor” (Tuğcu, 1997: 30).

Meleknaz hanım, yabancı okulları beğenmemektedir. Kendi kültürünü bilmeyen çocuk, bu tür okullarda kendi kültüründen uzaklaşacak bir nevi Avrupalı olacaktır. Bunun için önce kendi kültürümüzü ve tarihimizi öğrenmeli çocuklarımıza da öğretmeliyiz. Kendi kültürünü bilmeyen anne ve babalar çocuklarına da öğretemezler:

“– Siz ecnebi okullarını beğenmiyor musunuz? diye sordu.

Annem:

- Beğenmiyorum, dedi. Aile, çocuğunun dil öğrendiğini, bir bakıma Avrupalı sayılacağını, uygar olduğunu söyler. Ama bence bu çocuk ne olursa olsun, artık bizden yarı yarıya çıkmış sayılır.

Bu hanımın Fransız okulunda bir kızı vardı. Annem sözünü bitirirken:

- Siz dedi. Kızınıza ayrıca kendi terbiyemizi, kendi tarihimizi öğretiverin.

Sâra hanım kıpkırmızı kesilerek:

- Ben biliyor muyum bunları Meleknaz hanım, dedi. Bana öğrettiler mi? Ben şikâyet edecek olsam “Bunlar boş şeyler, insan insandır.” derler dedi. Ne biliyorum ki kızıma ne öğreteceğim?” (Tuğcu, 1997: 31).

Kara Annem'de kitap kavramını olumsuz yönde de görürüz. İnsanlar birçok şeye sahiplerdir ama evlerinde kitap bulunmaz.

İnsanların evlerinde Türkçe sözlük olmamasına rağmen yabancı sözlükler vardır. Kendi kültürümüze değil başka kültürlere özeniriz:

“– Meleknaz teyze, geleyim de bana sözlükten Piraye adının anlamını buluverin.

Annem:

- Piraye ne olacak? der.

Bizim edebiyat öğretmenizin adı.

- Evinizde hiç sözlük yok mu?

- Var, İngilizce, Fransızca.

- Bana bak güzel kızım, önce kendi dilinizi öğreniniz, sonra yabancı dili.

- Haklısınız teyzeciğim, ama işte edebiyat öğretmeni ödev verdi. Belki bize biraz sözlük karıştırtmak istiyor.

- Bak yavrum, Piraye Farsça bir sözdür. Ziyet, revnak, süs anlamına gelir” (Tuğcu, 1997: 17-18).

Kemalettin Tuğcu'nun *Kara Annem*'de eğitime verdiği önem ayrıntılı bir şekilde görülür.

Kayıkçı Güzeli'nde eğitim kavramı olumlu ve olumsuz yönde iki farklı şekilde görürüz. Kayıkçı Güzeli Nazlı maddi imkânsızlık yüzünden okula gidemez:

“ Kerime Hanım:

- Hiç okudunuz mu kızım? Dedi.

Nazlı:

- Ortayı bitirdim teyzeciğim, dedi. Daha da okurdum ama dul bir kadın olan anneme yüklenmek istemedim. Kardeşim de vardı. Kadıncağız el dikişi dikecek de bizi okutacak” (Tuğcu, 1998: 15).

Kayıkçı Güzeli'ndeki Nazlı'nın da *Bir Çırağın Öyküsü*'ndeki Yılmaz gibi babasının ölümü üzerine eğitim hayatı sona erer.

Emekliler köyünde yoksulluk yüzünden gazete okuyamayanlar olduğu gibi gazeteye meraklı olan yazlıkçılar da vardır. *Kayıkçı Güzeli* çocuk romanında da Kemalettin Tuğcu'nun birçok çocuk romanında olduğu gibi gazete kavramıyla karşılaşırız:

“Laleli'deyken, Kenan Bey, iki günde bir kahveye çıkar, bir çay içer, oraya gelen günlük gazeteleri okurdu. Burada köye gazete geldiği de yoktu. Kim alacak da okuyacak? Ama yazlıkçılar gazeteye meraklıydılar. Kadın, erkek, hatta çocuklar muhakkak gazete okuyorlardı. Bunlar bir iki gazete birden alıyor veya karşıdan getiriyorlardı.

Bir rıhtım toplantısında bu konu açılmış, Kenan Bey:

- Vallahi, buraya geldik geleli benim gazete yüzü gördüğüm yok, demişti. Gazete getirmiyorlar. Ben de öteki iskeleye kadar gidip gazete almıyorum” (Tuğcu, 1998:34).

Gazete bir dünya demektir. Gazete okuyanların tüm dünyadan, her şeyden haberi olur:

“Bu yakınma üzerine komşulardan biri çocuklara tembih etmişti. Kendileri gazeteyi okuduktan sonra, öğleye yakın bir saatte Kenan Bey'e getiriyorlardı. Eh bir gazete dünya demektir. Yalnızlıktan canı sıkılan Kenan Bey, başlığından basıldığı matbaaya kadar gazeteyi okuyordu. Bu gazeteleri dikkatle katlayıp bir köşeye kaldırıyorlardı” (Tuğcu, 1998: 34-35).

Kemalettin Tuğcu *Kayıkçı Güzeli*'nde gazetenin önemine değinmiştir.

Yapraklar Dökülürken'de eğitim ve okuma temaları olumlu ve olumsuz yönde verilir. Ziya Bey, karısı Hicri Hanım'ın okuyup öğretmen olmasını hazmedemez. Öğretmen olmasını bir kusur olarak görür:

“Babam:

- Annenden öğrendi, dedi. Annenin ev işlerine ait bilgisi az değildi. Yalnız bir kusuru vardı, öğretmenlik.

- Bu da kusur mu? dedim.

- Evet, dedi. Selim Efendi dindar bir adam. Ama kızına yüksek tahsil yaptırmış. Bir gün kocasının kahrına dayanamazsa kendisini kurtarsın diye.

- Ama annem senin eziyetine yirmi iki yıl dayandı, dedim.

- Ters ters konuşma, dedi babam. Ben annenin ahlakının kötü olduğunu söylemedim. Gezip yürümesi, giyinip kuşanması yoktu. Evinin işini görsün, bir iki arkadaşıyla konuşsun, hepsi bu. Bir de okurdu. Benim elime bile almak istemediğim kitapları okurdu. Dışarıda, cemiyet içinde, yanımda eşimle görünmek isterdim. Ama annen ne bir yudum viski içti, ne de bir poker oynardı.

- Fena mı yapmış?

- Orasını bilmem artık. Onun en büyük kabahati okumak, bir takım fikirlere sahip olmaktı. İnsanlar kitaplarda olduğu gibi hareket edemezler. Biraz delişmenlik, biraz uçarılık gereklidir. Hayatın tadını çıkarmaktan uzak kalamayız” (Tuğcu, 1998: 12-13).

Kemalettin Tuğcu, *Yapraklar Dökülürken*'de Hicri Hanım' ı kültürlü bir bayan olarak verir:

“Annem çok yönlü bir hanımdı. Pedagoji okumuştur. Sonra hâlâ üst kattaki onun kitaplığında birçok büyük yazarın kitapları vardı. Normal bir insan bu kitapları eline alıp bir sayfasını okumağa sabredemezdi. Babam kaç defa bunlardan birini eline almış, bir göz atmış, sonra:

- Bu zırva şeylerle kafanı yoracağına biraz yaşamağa bak, demişti.

Ama annem kendi yaşantısından memnundu. Geniş ve çeşitli bilgileri vardı. Bize konuk olarak gelenler ona bir şey sordukları zaman, en doğru ve yerinde karşılığı verirdi:

- Babama gelen erkek misafirler bile bazen:

- Bir de hanımefendiye soralım, derlerdi” (Tuğcu. 1998: 38-39).

Hicri Hanım'ın eğitimini herkes takdir ederken Ziya Bey kıskanmakta onu ukalalıkla suçlamaktadır:

“Bu yüzden babam gittikçe kızılıyordu. Annemin bilgisi de onu kıskandırıyor, bir fikir sahibi ve bilgili kadına sık sık “ Ukala” diyordu. Hatta bazen misafir gittikten sonra;

- Sen ille bilgiçliğini göstereceksin, diyordu. El âlemin karılarına bayılıyorum. Kocalarına tapıyorlar, onun tuttuğu yolda yürüyorlar.

Annem yalnız bir gün:

- O kocalarına tapan kadınlara git, demişti. Sen de boyunun ölçüsünü al. Ben okulda poker, aşiftelik okumadım. Ben öğretmenim” (Tuğcu, 1998:39).

Kemalettin Tuğcu, bu romanında eğitim almanın önemine değinir. Selim Efendi, kızı Hicri Hanım ’ı ayakları üzerinde durabilsin diye okutmuştur. Kız çocukları okutulmalı ve iyi bir anne ve eş olarak topluma kazandırılmalıdır:

“– Ben ne bileyim. Bu geçimsizliğin bir nedeni olmalı.

- Var oğlum, senin baban kötü bir insan. Şımartılmış, özel okullarda rica minnetle okutulmuş, etrafındakileri çok uğraştırmış bir adam. Anana gelince o beş vakit namazında bir babanın, müslüman bir evin kızı. Belki babası onu okutmazdı. Ama bir gün kocasıyla geçinemese elinde bir mesleği, bir sanatı bulsun diye okutmuştur. Hakkı da varmış adamın. Kızını bir lise öğretmeni olarak yetiştirdi. Bugün de emeğinin karşılığını aldı. Yobaz derim, kaba sofu derim ama akıllı adamdır Selim Efendi” (Tuğcu, 1998:19).

Aydın bir dindar olan Selim Efendi, kızının ayakları üzerinde durmasını sağlamıştır. Ziya Bey’le evliyen çalıştırılmayan Hicri Hanım, onun evden kovmasından sonra özel okulda öğretmenlik yapmış; babasına bile muhtaç olmamıştır. Hatta felç gerine Ziya Bey’e öğretmenlik yaparak bakmıştır. Ziya Bey, öğretmen olmasını, okumasını kısıksa da sonunda Hicri Hanım ’a muhtaç olmuştur.

Gazete diğer romanlarda olduğu gibi burada da karşımıza çıkar:

“Annem biraz erkence geliyordu. Onu çoğu zaman evde buluyordum. Babamı doğrultuyor, arkasına yastıklar yerleştiriyor ve bazen ona gazete okuyordu.

Sözleri teke teker dura dura okuyan annem, babamın hayatla ilgisini yenilemek istiyordu...” (Tuğcu, 1998: 52-53.)

Mehmetcik'te eğitime verilen önemi görürüz. Dedesi, Mehmet'i elinden geldiği kadar okutur. Mehmet, isterse yüksek tahsil yapacak kadar zekidir. Fakat anlayışlı bir genç olan Mehmet seksen yaşlarındaki dedesine ve genç yaşta dul kalan annesine yardım etmek, onların üzerlerinden yükü olmak için yüksek tahsil yapmak istemez.

Kemalettin Tuğcu'nun birçok çocuk romanında olduğu gibi kitaba ve gazeteye *Mehmetcik*'te de yer verilir. Gazete ve kitaba kolayca ulaşamayan köylüler ellerine geçen gazeteyi, kitabı değerlendirirler:

“Mehmet çok düzgün ve hızlı okuyor, okuduğunu da yazıyordu. Köyde okumaya önem verilmezdi. Kitap mı var ki okusunlar, gazete mi gelir ki biri okusun ötekiler dinlesin.

Bazı bazı kahvede, sarı kağıt üzerine taşbasmaları hikâye kitapları gelir, bunları okurlardı. Hepsi de birbirine sevdalanmış kimselerin hikâyeleriydi. Ferhat' la Şirin, Kerem 'le Aslı gibi.

Öğretmenler okudukları gazeteleri kahveye bırakırlardı. İhtiyarların içinde yeni Türk harfleriyle okuyan pek azdı. Radyo dinler ve dünyadan haber alırlardı.

Mehmet, öğretmenin verdiği gazeteyi eve getirir, bazı yerlerini dedesine okurdu. Annesi de epeyce okumuştur. Evlenmeden önce, babası Emin Efendi 'nin yanında okul kitapları, tarih kitapları görmüş, bir şeyler öğrenmişti. Bekir 'le evlenir evlenmez tarlaya sürülmüş, canından bile bezdirilmişti” (Tuğcu, 1998: 32-33).

Mehmetcik'te hayat şartları yüzünden eğitimi eksik kalan Mehmet'i; gerekli eğitim almasına rağmen sorumsuz, duyarsız bir koca yüzünden hayat okulunda yoğurulan Akgüllü'yü görürüz.

İhtiyarlar çocuk romanında eğitim, okuma-yazma temaları önemli yer tutar. Sokaklarda yatıp kalkan Nazmi 'yi yanlarına alan eğitimli bir karıkoca olan Hayri Bey ve Şayeste Hanım, köydeyken üçüncü sınıfa kadar okuyan Nazmi'yi okutup

topluma kazandırmaya karar verirler. Nazmi okumak istemektedir fakat kendisini sıcak bir yuvaya kavuşturan karıkocaya daha fazla yük olmaktan çekinmektedir:

“- Pek öyle can sıkıntısı değil Nazmi. Canın sıkılmış olsa, boya sandığını duvarın dibine bırakır, ara sıra, paçavralardan yaptıkları bir topla sokakta maç yapan çocuklara katılırsın. Sen okumayı seviyorsun.

- Seviyorum, ama bana bir yararı olur mu bey amca?

- Çok yararı olur oğlum.

- Peki, haydi okuYayın, benim yükümü kim çekecek?

- Şayeste hanımla ben” (Tuğcu, 1998: 18-19).

İhtiyarlar'da özel ders kavramına da yer verilir. Köyde üçüncü sınıfı bitiren Nazmi Hayri Beyler tarafından yeniden okula yazdırılmak istenir. Fakat akranları, ilkokulu bitirmişlerdir. Çalışıp dışarıdan ilkokul bitirme sınavlarına girmesi gerekir. Bunun için de ders alması gerekmektedir:

“Kenan Bey düşünüyordu. Müdür Nazmi 'ye bazı sorular yöneltti. Matematikten, tarihten, yurttaşlık bilgisinden filan. Nazmi çoğuna karşılık verdi. Müdür:

- Beyefendi, dedi. Bu çocukta yetenek var. İsterseniz bu sene haftada bir iki gün, emekli bir öğretmenden ders alsın. İlkokul bitirme imtihanlarına hazırlanır. İnşallah haziran başında da ilkokulu bitirme imtihanlarına girer.

Kenan Bey:

- Güzel, dedi. Bu çocuğu da denemiş oluruz. Siz böyle emekli bir öğretmen biliyor musunuz?,

Müdür bey:

- Tabii, dedi. Yeni emekliye ayrılmış, ama hayli yaşlı bir öğretmen arkadaş var, bu semtte oturur. Onun adresini vereyim. Tabii bu dersler bir ücret karşılığı. Elbette, dedi Kenan Bey” (Tuğcu, 1998: 21).

İhtiyarlar'da Hayri Bey divanları, tarih kitaplarını okur:

“Gündüzleri, bir iki saat Şayeste Hanım mutfaktaki divanda oturur, Hayri Bey de orada Arap harfleriyle yazılmış, eski şairlerin divanlarını, ya da tarih

kitaplarını okurdu. Mutfakta da soba yandığı için orası da kışın hep sıcak bulunuyordu” (Tuğcu, 1998:26).

Hayri Bey, Nazmi ‘nin zihninin açılmasında ve ufkunun genişlemesinde etkili olmuştur. Onun edebiyat kültürünün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Hayri Bey, Nazmi’ye hikâyecikler anlatarak onun kelime hazinesinin gelişmesine katkıda bulunur:

“Keçecizade, hasırcızadeye haber yollayıp çağırtmış. Adam gelince:

- Birader, demiş. Keçeden, kilimden ötürü aramızda bir yakınlık var. Zatınızı göremiyoruz.

Hasırcızade o zaman bu kimseye şu karşılığı vermiş:

“– Haki paye yüz sürmeğe âmâdeyim,

Muktezayı talihimdir ben hasırcı zâdeyim”

Muktezayı talihimdir ben hasırcı zâdeyim.”

Nazmi bu fıkra denilen hikâyecikteki karşılıklı atışmalardaki ustalıkları kavriyordu. Hayri bey, Nazmi’ ye yabancı gelen kelimeleri anlatmağa kalkıyor. Nazmi edebiyat okuduğu için sözcüklerin hemen karşılığını veriyordu.

- Muktezayı talihim, alnımın yazısının cilvesi. Amâdeyim, hazırım demek.

Hâki Pây’da ayağının toprağı anlamında.

-Aferin be Nazmi” (Tuğcu, 1998: 32-33).

Nazmi Arapça ve Farsça kelimelerin anlamını bilen Osmanlıca beyitleri açıklayıp, yorumlayabilecek kadar kültürüne bağlı bir gençken çoğu gençler kendi kültürlerinden habersiz Avrupalılık hevesine kapılmışlardır. Avrupa’nın örnek alınması gereken yönlerini değil alınmaması gereken yönlerini örnek alırlar:

“Hayri Bey, zamanın gençliğinin bazı millî duyguları kaybettiğini, bir Avrupalılık hevesine kapıldığını anlatıyordu:

- Bugün değil, daha üniversitede hocalığım sırasında da karşımdaki gençlerin fikirlerinde memleketlerine ait kayıtsızlığı görür, üzülürdüm. Ben de Avrupa’ da dolaştım, ben de dünyayı gezdim. Ama bu gençler gibi yalnız aksak tarafları, yalnız eğlence kısımlarını benimsemedim. Gençler bütün

garpli ressamaları ve bestecileri bilirler. Ama bizim dünyaca tanınmış ressamlarımızdan haberleri yoktur. Bizim dünya sanatçılarının üzerinde durduğu bestecilerimizin ne adlarını bilirler, ne eserlerini. Avrupa'ya bir kapağı atsalar bilirler yapacaklarını.

Şayeste Hanım:

- Üzülme Hayri Bey, diyordu. Bunlar kuşakların sivri uçlarıdır. İçlerinde bilenler de vardır. Bu sivri er geç hakikatle burun buruna geleceklerdir. Ne çare ki bizde öğretim çok dağınık. Bizim okullar da çocuklarımıza Avrupa'nın şehir isimlerine kadar öğretirken, Avrupalı Türkiye'nin yerini dahi bilmez" (Tuğcu, 1998: 33).

Kemalettin Tuğcu *İhtiyarlar* adlı çocuk romanında eğitim sistemini de eleştirmiştir. Avrupalı Türkiye'nin yerini bilmezken biz okullarda çocuklarımıza Avrupa'nın şehir isimlerine kadar birçok şeyini öğretmeye çalışırız.

Kemalettin Tuğcu, *Ateş Böcekleri* adlı çocuk romanında eğitim konusunu olumlu ve olumsuz yönlerden ele alır. Annesini kaybeden Bilge maddi imkânsızlık yüzünden okumakta zorlanacaktır:

"Sevim ablam ortayı İstanbul 'da okumuştü. Babası ile bütün gün erkenden İstanbul 'a iner, akşamları da birlikte dönermiş. Ekrem Bey eniştemin okumakla başı pek hoş olmadığı halde, teyzemin zoruyla okutmuş kızını. Şimdi benim için de, bazen:

- Ne yapacaksın okuyup da! diyordu. Sevim ortayı okudu da ne oldu? Bir yığın masraf erkek değil ki bir işe girsin. Sen de öyle, gençlik çağını okulun sıkıntısı içinde geçireceksin.

Halbuki, ben annemi ve babamı kaybettikten sonra, kimseye muhtaç olmamak için okumak, kendimi kurtarmak istiyordum. Üç yıl daha okur, en az bir öğretmen olurdum" (Tuğcu, 1998: 8).

Bilge, okumak, kendi ayakları üzerinde durmak ister. Kardeşine bakması için okutulmayan ve kızı Sevim 'de de okuma hevesi olmayan Selma Hanım, yeğenini okutmak ister:

“Teyzem, ortaokul tatil olur olmaz beni liseye yazdırmak için okula gelmiş, benim ortaokul belgemi almıştı. Resimlerime, okula verilecek zarflara kadar her şey hazırды. Gitmiş, okulu da görmüştük.

Ortaokul arkadaşlarım da bu liseye yazılıyorlardı. Orta tahsil yapmanın sevinci içindeydik. Ben on yedi yaşında liseyi bitirecek sonra da üniversiteye gidecektim”(Tuğcu, 1998: 8-9).

Teyzesi Bilge'nin okuması için ne gerekiyorsa alır:

“Bir şeye ihtiyacım olursa onu teyzeme söyledim. Yeni bir çanta, bir dolma kalem, çiçekli bir şiir defteri.

Teyzem bunları ne yapar yapar, alırdı. Ara sıra içinden gelerek beni koynuna alır. Bana sarılırdı”(Tuğcu, 1998: 8).

Teyzesinin yalından kovmasından sonra üvey babası Cezmi Bey onu okutmak ister. Fakat onun masrafını karşılayacak maddi gücü yoktur. Selma Hanım'ın ve Cezmi Bey 'in okumaya, eğitime bakışı olumludur. Selma Hanım, yanlış anlamasından kaynaklanan bir iftira yüzünden Bilge 'den elini eteğini çeker. Cezmi Bey 'in Bilge'nin başarılı bir öğrenci olmasını bilmesine rağmen elinden gelen bir şey yoktur:

“– Kızım, benim senden bir şikâyetim yok, sen terbiyeli bir öğrenci idin. Başından ne geçti bilmiyorum. Benim sana masraf edecek kadar kazancım yok. Seni okula yollayamayacağım. Ağabeyimin çocuğu yoktur. Köyde, onlarla oturursun. Yiyecek, içecek boldur, ne yapalım, herkes okuyamaz. Bak ben de ilkokulu zar zor bitirdim. Selma Hanım da okumamıştır. Ama işte ben ancak ev geçindirecek kadar para kazanıyorum” (Tuğcu, 1998: 19).

Bilge, annesinin ve babasının ölümünden sonra kimseye muhtaç olmamak için okumak ister. Fakat teyzesi ilk başlarda Bilge'nin hayatına olumlu yönde etki ederken atılan iftiradan sonra hayatının sönmesine sebep olmuştur, hayallerini söndürmüştür.

Ömer de maddi imkânsızlık yüzünden okuyamaz. Köyde Şerif Bey'in yanaşması olan Ömer'in okul türlerinden bile haberi yoktur:

“– Okul var mı?

- İlkokul var.

- Sen hiç okula gittin mi?

- Ben mi? Ben okula varmadım. Anam el kapısında çalışırdı. Beni okutamadı.

- Hiç okumadın mı?

- Köydeki yaşlılarımın ellerinde kitaplar vardı. Okumanın nasıl bir şey olduğunu onlara sorardım. Çat pat biraz okurum, sen okudun mu bacım?

- Ben ortaokulu bitirdim.

- O nasıl okul oluyor?

- İlkokul beş sınıftır: Birden beşe kadar, ilkokuldan sonra üç sınıflık bir okul daha var ki buna ortaokul derler.

- Daha ötesi de var mı?

- Vardır” (Tuğcu, 1998: 23).

Bilge, Ömer 'e okuma yazma öğretmeye kararlıdır:

“– Ömer, dedim. Sen niye okuyup yazmayı öğrenmedin?

- Benim kimim kimsem yok dedi, Kim okutacak beni?

- Boş vakitlerim var. Ben sana okumasını öğreteyim.

- Benim aklıma girmez ki bacım?

Köyün bakkalından bir defter aldirttim. Büyük büyük harflerle alfabeyi yazmaya başladım. İşi kolay tarafından alıyordum. Be, a ba. İki tane yazınca baba oluyor. Para, kara, yara, dede, dere, tepe.

Böyle böyle Ömer bayağı ezberliyor, yazılı defteri alıp gidiyor, her gün ezberlediklerini tekrarlıyordu.

- Göreyim seni, dedi. Okumayı, yazmayı öğren” (Tuğcu, 1998: 34-35).

Şerif Bey, köylük yerde okuma yazmaya gerek duyulmayacağını düşünür. Okuma yazma Ömer'in ne işine yarayacaktır. Şerif Bey 'de de okumaya, eğitime olumsuz bakışı görürüz:

“– Tamam. Tamam ama bu oğlana okuyup yazma öğreteceksin de ne olacak?

- Ne bileyim, okuyup yazma herkese lazım. Belki bir gün bir köyde muhtar olur, belki askerlikte mektup yazar. Eline bir yazı alınca okur.

- Köydeki adama okuma çokluk gerekmez ama neyse. Bari öğreniyor mu?

- Epeyce okuyor amca” (Tuğcu, 1998: 36).

Ateş Böcekleri adlı romanda kitap, gazete gibi eğitimle ilgili kavramlara yer verilir. Kemalettin Tuğcu'nun çoğu romanında bu kavramlara rastlarız. Köyde gazeteye, kitaba ulaşmak zordur:

“Bir de, boş vakitlerimde canım sıkılıyordu. Evde Kur'anı Kerim 'den başka okunacak kitap yoktu. Kur'an yazısını da ben bilmiyordum. Bir akşam Şerif Efendi 'ye söyledim. O da Ömer 'i çağırdı:

-Bakkala da söyle, dedi. Haftada bir iki gazete bizim eve getirsin. İlk gazete geldiği gün çok sevindim. Tarihi eskiydi ama ne kadar yazı varsa ezberlercesine okuyordum, sonra dikkatle saklıyordum”(Tuğcu, 1998: 32).

Bilge, şehirden kitaplar getirterek okur. Okuduğu kitaplar onun bilgisini artırır ve sıkılmasını engeller:

“Köye geleli iki yıl olmuştu. Artık benim cep harçlığım vardı. Şerif Efendi bu parayı alıp getiriyor ve bana veriyordu. Benim para harcamama gerek kalmıyordu. Ancak bütün şehirden ismarladığım kitaplar için para verirdim. Bu kitaplar insanların bilgilerini arttıracak şeylerdi. Artık yukarıdaki odayı iyice benimsemiş ve oraya yerleşmiştim” (Tuğcu, 1998: 42).

Kemalettin Tuğcu'nun *Ateş Böcekleri* adlı çocuk romanında eğitim sistemi de eleştirilir. Öğretmenlerin her öğrenciyle ayrı ayrı ilgilenecek vakitleri yoktur. Bilge dersleri zayıf olan öğrencilere elinden geldiği kadar yardım eder:

“Dersleri zayıf olan iki kızı epeyce çalıştırdım. Öğretmenleri çocuklardaki bu değişikliğin nedenini aramışlar, Şerif Efendi 'nin evindeki yetim kız çalıştırıyor, demişlerdi.

Okul beş sınıflıydı. Öğretmenler yakın köylerden gelen çocukları da okutuyorlardı. Her çocukla ayrıca uğraşmalarına olanak yokmuş”(Tuğcu, 1998: 34).

Bilge, iftiraya uğramasaydı başarılı bir öğretmen olacak kapasiteye sahiptir. O hayvanlara bile bir şeyler öğretmenin yolunu, yöntemini bilmektedir:

“Hani diyeceğim şu ki, bu oğlana, bir şeyi on defa söylesen aklında tutamazdı. Senin karşında uykudan uyanır gibi oldu.

- Ama ben tatlılıkla konuşurum.

- İşte benim de diyeceğim o ya. Bak bunca yıllık inek sağar yengen. İnekler ona süt sağdırmazlar, ya bakracı teper, ya da kendilerini kasıp süt bırakmazlar. Sen kim oluyorsun da bu ineklere sözün geçiyor.

- Ben bu köye düşmüş, Allah'ın bir garibiyim amca.

- Allah bir kulundan geçmez kızım.

Benim diyeceğim, tatlılıkla senin her işi yaptırdığıdır”(Tuğcu, 1998: 46-47).

Bilge, yumuşaklık ve ağırbaşlılıkla istediği her şeyi yaptırabilir.

Kemalettin Tuğcu'nun *Son Çocuk* adlı çocuk romanında eğitime önem verildiğini görürüz. Erdi 'ye büyük bir servet bırakan Abdülgani Bey'in bazı şartları vardır. Bunlardan ilki Erdi 'nin tahsiline devam etmesidir:

“... Kendisinin bıraktığı servete kavuşabilmek için de ileriye sürdüğü koşulları peşin olarak kabul etmek mecburiyetindedesiniz!

- Nedir, bu koşullar diye sordum?

Burhanettin Bey:

- Size bırakılan servete güvenip tahsilden geri kalmayacaksınız, dedi.

- Ben okumak istiyorum, dedim. Fakat o kadar yoksulluk içindeyim ki bir ortaokul yerine bir çıraklık arıyorum.

- Buna sevindim, dedi, Burhan Bey. “Ben size önce ortaokulu, sonra da sıra ile diğer okulları bulacağım. Abdülgani Bey sizin ya bir hekim veya bir hukukçu olmanızı isterdi,” dedi.

- Hukukçu olmayı kabul ederim, dedim” (Tuğcu, 1998: 21-22).

Abdülğani Bey ‘den kalan büyük servete konan Erdi, ortaokul birinci sınıfı kolaylıkla geçer. Yaz tatilini roman ve mecmualar okuyarak geçirir:

“Artık ders çalışmam gerekmediği için akşamları salonda televizyon seyrediyor, mecmualar, romanlar okuyordum” (Tuğcu, 1998: 48-49).

Kemalettin Tuğcu birçok çocuk romanında kitap, dergi ve mecmuaya yer verir. Kitaplık ve kütüphane kavramlarına *Son Çocuk*’ta da rastlarız. Erdi ‘de evinde küçük bir kitaplık kurar:

“Apartmanda, o semtte ve ilkokuldaki arkadaşlardan bir kısmı kız ve erkek olarak bana geliyorlardı. Ben artık varlıklıydım. Yavaş yavaş bir kitaplık kuruyor, resimli dergiler, bazı dilde mecmualar, kitap ve ansiklopediler alıyordum” (Tuğcu 1998: 57).

Bu kitaplıktan mahallede maddi durumu iyi olmayan diğer çocuklar da faydalanır. Abdülğani Bey ‘in yalısına taşınacak olan Erdi, babasından kalan evden sadece kitaplarını ve birkaç kıyafetini götürecektir:

“Apartman dairesinde benim kitaplarımdan ve elbiselerimden başka alıp götüreceğim bir şeyim yoktu. Kıymetli olan ne varsa Nazmiye Hanım’la Remzi Bey satmış bulunuyorlardı” (Tuğcu, 1998: 72).

Abdülğani Bey’in yalısında da içinde ciltli kitapların bulunduğu bir kütüphane vardır:

“Dip taraftaki duvarlardan biri camlı bir kütüphane ile kaplanmıştı. Oraya kadar yürüdüm ve ciltli kitaplara baktım.

Sonra gözüm yandaki duvarda bulunan bir tabloya ilişti. Bu tablo her hâlde usta bir ressam tarafından duvarın üzerine işlenmişti. Pencereleden yansıyan ışıklar düşünölmüş ve tablonun çerçevesi sonradan oraya asılmış gibi duruyordu” (Tuğcu 1998: 62).

Yalıdaki kütüphane ve tablolar Abdülğani Bey ‘in kültürlü bir zat olduğunu gösterir.

Kemalettin Tuğcu, *Son Çocuk*'ta o zamanki eğitim sistemi hakkında bize bazı bilgiler verir. Öğrenciler kitaplarını kendileri temin etmek zorundadır. Fakir çocuklar bu kitapları alamazlar. Erdi de zamanında okula bırakılan eski kitapları okumuştur:

“Ders kitaplarını daha almamış olanlar vardı. Sızlanıyorlar ve öğretmenlerin baskısından üzüntü duyuyorlardı. İki taraf da haklı idi. Ben ilkokulda, okula verilmiş kitapları okumuştum. Bu kitaplara benden önce okumuş olanlar isimlerini yazmışlar, hatta bazı sayfalarını yırtmışlardı” (Tuğcu, 1998: 42).

Kemalettin Tuğcu *Siyahlı Kadın* adlı çocuk romanında da diğer romanlarında olduğu gibi kitap, kütüphane kavramlarına yer erir. Siyahlı kadınların babası Arif Bey 'in son derece düzenli muhteşem bir kütüphanesi vardır. Bu kütüphanede Arapça eserler de bulunmaktadır:

“Kahvaltıdan sonra babam kütüphaneyi görmek istedi. İkinci kattaki büyük odaya çıktık. Duvarlara yeni raflar yapılmıştı. Kitapların hemen hepsi dikkatle ciltlenmişti.

Semiha Hanım orta masasının üzerine kalınca bir defter koydu:

- Bakınız Doktor Bey, dedi. Bütün kitaplar sıralanmış, konularına göre ayrılmıştır. Sırtlarında gördüğünüz birinci rakam kütüphane numarasını, ikinci rakam ise kaç numaralı rafta olduğunu gösterir.

Defterde ayrıca kitapların adlarının hizasında notlar vardır. Arap harflerini bilir misiniz?

- Pek az Hanımefendi. Güçlkle okurum.

- Bilseydiniz bu kütüphaneden yararlanabilirdiniz, isterseniz camı aralayabilirsiniz. Kitaplar ağır koku yapıyor. Bu sıcakta sizi rahatsız edebilir”(Tuğcu, 1998: 30-31).

Arif Bey, kızlarına Arapçayı öğretmek ister. Arap harfleriyle yazılmış birçok değerli eser vardır. Bu eserleri kızlarına okutmak ister fakat buna ömrü yetmez:

“– Babanız ne işle meşguldü Hanımefendi?

Samiha yahut Saniha Hanım:

- Hekimdi, dedi. Fakat mesleğini genç yaşında bırakmıştı. Daha çok kitaplığına kapanıp okur, tıp kongrelerine katılırdı.
- Herhalde bir kitaplığı vardır?
- Elbette, ikinci katta büyük bir odayı kaplıyor kitapları. Çoğu Arap harfleriyle yazılmış kitaplardır.
- Siz bunları okuyabiliyor musunuz Hanımefendi?

Samih Hanım:

- Biraz, dedi. Babam Arap harfleriyle yazılmış pek çok ve değerli eser bulunduğunu söyler ve bana bu Arap harfleriyle yazılmış kitapları okutmak isterdi. Belki başarabilirdim ama babamı kaybettik” (Tuğcu, 1998: 25).

Arap harfleriyle yazılmış kitaplar, bu değerli eserler Arif Bey ‘in ölümünden sonra yıllardır yalıda durmaktadır. Doktor Adnan Bey, bunların üniversite kitaplığına bağışlanmasını tavsiye eder:

“– Ne diyordum, dedi. Eski eserlerden söz ediyordum, değil mi? Maalesef babam öldükten sonra bu hazine olduğu gibi kaldı.

Babam:

- Üniversite kitaplığına bağışlamayı düşündünüz mü?

Siyahlı Kadın

- Çok garip bir zihniyet içindeyiz, dedi. Kitapların bu yalıdan toparlanıp götürülmesi, bu yalıdan ikinci defa babamın cenazesinin çıkacağı gibi bir acı verecektir bize.

Hiç konuşmayan Ekrem Bey:

- Bu kıymetli eserleri toplayıp itinalı ciltler halinde muhafaza eden babanız onları üniversite veya bir başka kitaplığa bağışlamanızdan hoşnut kalır, dedi” (Tuğcu, 1998: 25-26).

Kütüphanedeki kitaplar bağışlanırsa Arif Bey’in ruhu rahat edecektir.

Siyahlı Kadın’da dil bilgisi ile ilgili bir bilgiye de rastlarız, ikiz kardeşlerin isim, benzerliği hakkında konuşulurken “m, n” sesleri hakkında bilgi verilir:

“– Bu iş bayağı seni sardı, dedi. Bu hastalık değil, zihniyet, bir aile meselesi. Sonra iki isim arasında o kadar küçük bir ayrıntı var ki insan dikkat etmese görüp geçer. Yazıda iki isim arasında ancak bir çizgi fazlalığı

veya eksikliği var. M ve N harfleri el yazısında her zaman için birbirine karışır. Yalnız söylenişte ayrıcalık vardır. Samiha adında dudak hareketi vardır. Hâlbuki Saniha adı daha çok dilin ucu ve damakla söylenir.

Bu iki adı birkaç defa tekrarladık, babam haklıydı. Daha sonra aldığı notları karıştırdı. Düşündü ”(Tuğcu 1998: 23-24).

Burada ilk defa dilbilgisiyle ilgili bir konuya değinildiğini görürüz.

Kemalettin Tuğcu'nun *Köyden İndim Şehire* çocuk romanında da eğitim konusuna önem verildiğini görürüz. Halil Efendi köyden gelmesine rağmen çocuklarını okula gönderir. Oğlu Kenan 'ı ortaokula yazdırır:

“Okullar açıldı, kış da başladı. Kenan benimle birlikte ortaokula gitmeye başladı. Kültür bakımından biraz geri kalmıştı. Ortaokulun derslerine uyum sağlaması kolay olamıyordu.

Bunun için, ben akşamları, onlara çıkıyor Kenan 'la birlikte çalışıyordum.

Halil Efendi sık sık bizi yokluyor ve:

- Eferim diyordu. Göreyim sizi. Bir eyi çalışın.

Kenan 'ın kafası yavaş yavaş daha aydınlanıyor ve kavrayışları, yetenekleri artıyordu” (Tuğcu, 1998: 16-17).

Oğlunu okula gönderen Halil Efendi kızı Hamide 'yi de okula yazdırır. O da ağabeyi gibi işlek ve kıvrak bir zekâya sahiptir:

“Kent hayatına uymak zorunda kaldıkları için annem:

- Huriye Hanım, demişti. Hamide 'yi okula yollayın, kızcağız cahil kalmasın.

Bizim Sevil 'le gider gelir. Başı örtülü dolaşan Hamide de okula yazılmıştı.

Kardeşimin anlattığına göre bembeyaz, işlenmemiş bir beyni vardı. Çabuk

öğreniyor, kavriyor, unutmuyor ve çalışıyordu. O da kentli kızlar gibi olmak

istiyordu. O da kentte yetişecekti, o da kentte yaşayacaktı” (Tuğcu, 1998:

17).

Ahmet Cezmi Beyler 'in bazı komşuları okumaya olumsuz yönden bakar. Onlara göre Celil okumamalı bakkallık yapmalıdır:

“Bazı komşular:

- Celil diyorlardı. Sen okuyup da ne yapacaksın. Baban yaşlı bir adam, dükkânda sen çalış. Babanın eli biraz ağır. Bir saat bekletiyor adamı.
- Eee, diyordum. Otuz yıllık memur adam. Artık emekliye ayrıldı. Benim yaşım ne ki! Elbette babamdan daha hızlıyım. Ama lisedeyim artık, şurda üç sene var. Okulu bırakmak olur mu?
- Bizimkiler okula gitmesem diye yapmadıklarını komazlar. Sen maşallah çalışıyorsun.
- Okumak her şeyden evvel gelir.
- Peki, sen ne olacaksın?
- Liseden sonra ya ticaret okuluna ya da tıbbı filan girerim” (Tuğcu, 1998: 52).

Celil için okumak her şeyden önce gelir. Burada eğitime verilen önemi görürüz.

Kemalettin Tuğcu'nun bu çocuk romanında kütüphane kavramına rastlamayız fakat kitap okumaya rastlarız:

“Dükkânda boş kaldığım zaman, ya kapının önüne bir iskemle atarak sokağı seyrediyor, ya da elime bir kitap olarak okuyordum” (Tuğcu 1998: 55).

Kemalettin Tuğcu 'nun *Ninelerin Ninesi* adlı çocuk romanında eğitim konusu karşımıza hem olumlu hem de olumsuz yönde çıkar. Cemil Bey, oğlu Cahit'in okumasını istemez. Onu bir yere çırak olarak verecek ve elinden parasını alacaktır. Naile Nine ise torununun torunu olan Cahit'in okumasından yanadır:

“Naime Hanım kim olduğumu öğrendikten sonra bana okulu sordu. İlkokulu bitirdiğimi ve babamın beni bir kunduracının yanına vereceğini söylediğim zaman çok canı sıkılmıştı:

- A oğlum, dedi. “Senin yaşındaki çocuğun kazancı ne olacak? Okutsa ya baban seni.”

Parası olmadığını, okul masrafına dayanamayacağını söyledim. Naime Nine benim hiç olmazsa üç yıl daha okumamı istemişti ve onun yüzünden ortaokula yazılmıştım.

Babam buna çok kızmıştı:

-Kendisi okumuş da ne olmuş? diyordu. Bak tek başına kaldı. Ukalalığın gereği yok” (Tuğcu, 1999: 8).

Naime Hanım'ın torunu yaşında olan Cemil Bey, oğlunun okumasına karşıdır. Buna rağmen Naime Nine Cahit'in masraflarını karşılayarak onun okula gitmesini sağlar:

“Fakat ben de direndim ve ortaokula başladım. O zamandan beri her hafta giderim, biraz otururum, bana defter, kalem parası verir” (Tuğcu, 1999: 8).

Naime Hanım, kızı Şehime'yi de oğlu Kadri Bey gibi okutmak ister. Kadri Bey okuyup asker olmuş ve paşalığa kadar yükselmiştir. Kızı Şehime ise okumak istemez. Akli fikri giyim kuşamdadır:

“-Annem ağabeyimi okuttu da beni okutmadı, sonra böyle cebi delik bir adama verdi, dermiş.

Hâlbuki anneannemin annesi Naile Hanım kızını da okutmak için çok çalışmış ama Şehime Hanım'ın akli fikri giyim kuşamdaymış” (Tuğcu, 1999: 11).

Ninelerin Ninesi Naime Nine yüksek tahsil yapmıştır. Onun zamanında yüksek tahsil yapan çok az insan vardır:

“Zaten babam da hayli yaşlı bir adamdı. Annemle geç olarak evlenmişti. Beşiktaş'tan ayrılarak Fatih'e taşındık. Ben Darulfünun'a gittim. Orada edebiyat bölümünden mezun olduğum zaman yirmi yaşına gelmiştim. O tarihte bu yüksek tahsili yapan pek az insan vardı”(Tuğcu 1999: 17- 18).

Cahit'in babası Cemil Bey, Naime Nine'nin Cahit'in okul masrafını karşılaması için verdiği paraya göz diker. Onun için okul ve okul eşyaları gereksizdir:

“Babam bana saldırcasına:

-Nerede kaldın be, diye bağırdı. Bir saattir seni bekliyorum.

-Beni ne diye bekliyorsun baba? dedim.

-Ne diye olacak, dedi. “Parayı bekliyorum parayı.”

-Baba okul nerdeyse tatil olacak, ben son ödevlerimi yapmak için harita defteri alacağım.

-Başlarım şimdi haritana. Bana ne senin haritandan. Ver bakalım ne aldınsa” (Tuğcu, 1999:24).

Cahit’in annesi Nesibe de zaman zaman Naime Nine’yi Cahit’i okuldan alıp fabrikaya vermekle tehdit eder. Bunu yapan bir anne olmasına rağmen Naime Nine torununun torununu okutmaya kararlıdır:

“Annem, Naime Nine onunla oturmamıza razı olmayınca:

-Öyleyse Cahit’i bir fabrikaya koyalım, demiş. O da en az kırk elli bin lira para getirir. Naime Nine:

-Oğlanın okumasına engel olmayın, demiş. Üç yıldır bakıyorum size. Gene de ömrüm olursa bakarım. Sen bana Cahit’i yolla” (Tuğcu 1999:48).

Naime Nine, oğlu Kadri’den olan torununun torunu Sevim’in de okumasına yardımcı olur:

“Sevim de ortaokuldaydı, onun da masraflarını Naime Hanım üzerine almıştı” (Tuğcu, 1999:84).

Naime Nine’ye göre okumak insana hiçbir zaman zarar vermez. Okuyan insandan değil cahil insandan korkmalıdır. Ne pahasına olursa olsun okumalıdır:

“Sevim okula gidiyormuş. Onu da annesi Hale Hanım uzak akrabası olan bazı kimselerden yardım alarak okutuyormuş. Kız şimdi ilkokulu bitirmiş, ortaya gitsin mi, yoksa sanat okuluna mı? Naime Nine:

-Okusun kızım okusun, dedi. “Allah’ın izniyle biz de yardım ederiz. Sen şimdilik istersen bizde kal. Salonda, kanepede yatarsınız. Bak Nesibe Hanım iyi dikiş diker. Kıza bazı giysiler alalım, götür yazdır ortaokula. Okuma insana hiçbir zaman zarar vermez. Cahillerden korkmalı” (Tuğcu, 1999:67).

Torununun torununu gören Naime Nine'nin babası cahil bir insan olmasına rağmen o devirde bile kız çocuğunu okutur. Ona elinden geldiğince tüm eğitimleri aldırır:

“Naime Ninem:

-Rüştiye mektebini okuduktan sonra Sultaniye' ye girdim, diyordu. Sultaniye, şimdi sizin lise dediğiniz okuldur. Ondan sonra Darülfünun' a gittim ve Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldum. Rahmetli babam çok cahil bir adamdı. Namaz surelerini çat pat okurdu. Ama ben çok küçük yaşta bir hoca tutarak bana Kuran-ı Kerim dersi aldirtti. Niyeti beni hafız yapmaktı. Ben makamla Kuran okurken babam kendisinden geçer ve gözlerinden yaşlar akardı. Bu duyarlılığı ile hacı olmaya çalıştı. Hacdan döndüğümüz zaman kendisini büsbütün namaza niyaza verdi. İşte bu yıkılan küçük evin üst katındaki odada namaz kılarken secdede ölmüştü” (Tuğcu, 1999:66).

Mühendis olan Vecdi Bey, yüksek tahsilli olduğu, halde bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin anlamını bilmez. Naime Nine ise Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiği gibi yeni alfabeyi de çok iyi okuyup yazmaktadır:

“Hala bütün aklını koruyor, sorulan bir şey için:

-Dur bakayım diyordu. Zihnimi toparlayayım.

Vecdi Bey bile yüksek tahsilli olduğu halde bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin anlamını kadıncağıza soruyor, Naime Nine şöyle bir düşündükten sonra:

-Ha, diyordu. Cüzdan sözü nereden mi gelmiş?

Cüz şimdi broşür dedikleri küçük kitapçıklara denilirdi. Dan eki lık anlamına gelir. Cüzlük, cüz kesesi demek. Şimdi bu cepte kağıt paraların içine konduğu iki katlı deri kapçıklara isim olmuş. Vecdi Bey şaşırıyordu:

-Nineciğim, sen hakikaten bir deryasın. Ömrüne bereket. Senden gelen çocuklar nasıl oluyor da senin değerini bilmiyorlar.

Arapça ve Farsçayı hayli iyi bildiği ve Kuran'daki ayetlerin anlamını bizlere açıklayabildiği gibi Naime Nine yeni yazıları da çok iyi okuyor ve hayli düzgün olarak yazıyordu” (Tuğcu, 1999:74-75).

*Ninelerin Nines'i*nde Arapça ve Farsçadaki “-dan” ekinin günümüz Türkçesi’nde “-lık” ekinin yerini tuttuğu verilir. *Siyahlı Kadın*’da da “m, n” sesleri hakkında bilgi verilir. Kemalettin Tuğcu’nun bu iki çocuk romanında dilbilgisiyle ilgili konulara değinildiğini görürüz.

Naime Nine “mürekkep yalamak” deyiminin anlamının nereden gelmiş olacağı hakkında da bize bilgi verir:

“-Eee, oğlum, diyordu bana. Ben de okul sıralarında dirsek çürüttüm, ben de mürekkep yaladım.

Ben bu mürekkep yalamanın ne olduğunu sorduğum zaman bana şöyle anlattı:

-Bizim zamanımızdaki mürekkepler yalamakla çıkardı. Yanlış yazdığımızı anlarsak, parmağımızın ucunu tükürükler, yazının o kısmını silerdik. Kuruduktan sonra doğrusunu yazardık. Her halde mürekkep yalamak buradan geliyor” (Tuğcu, 1999:75).

Kemalettin Tuğcu *Ninelerin Nines'i*nde Naime Nine’nin ve Vecdi Bey’in kişiliğinde eski ve yeni eğitim sistemine de değinmiştir. Naime Hanım’ın yıllar önce aldığı eğitimin kalitesine yer verilmiştir. Buna göre şimdiki eğitim sisteminin eski eğitim sisteminden daha yüzeysel olduğuna dair bir kanaate varılabilir. *Çocuk Hırsızları*’nda okul, okuma kavramları olumlu ve olumsuz olarak verilmiştir. Hayriye Hanım Engin’i okutmak ister:

“-Neyi soruşturacağım, Raşit kavgacı bir adamdı ama arsızlığı, hırsızlığı asla yoktu. Karısına gelince kimseden bir sap tire istememiştir. Bu çocuğu da okutmaya çalışıyordu. Ömrü yetmedi” (Tuğcu, 1999:20).

Raşit Reis’in Engin’i okutmak istememesine rağmen Hayriye Hanım onu ortaokulun sonuna kadar okutur. Ömrü yetseydi liseyi de okutacaktır:

“Belki bir gösteriş olarak beni okula vermişti. İlkokulda zengin çocuklarını daha geride bırakmıştım.

Daha sonra ortaokula yazdırdı. Benim karnemi yanına alır ve çocuğu olan ailelere gösterirdi.

Raşit Efendi'ye gelince, beni sevdiğini hiç hatırlamıyorum. Hayriye Hanıma çatar ve:

-Buna ne diye paranı harcıyorsun, derdi.” İleride sana ekmek mi getirecek? Verelim bir çıraklığa bunu, biz beslemeyelim.”

Ama kadın diretmişti. Ortanın sonuna kadar beni idare etmişti. Sağ olsaydı belki liseye de verirdi” (Tuğcu, 1993:13).

Hayriye Hanım'ın ölümünden sonra Engin çalışmak zorunda kalır. Halbuki o okuyup kendini kurtarmak istemektedir:

“ Bütün bu düşünceler kafamı kurcalayıp duruyordu. Yine bu arada ortaokul diplomamı aldım. Arkadaşlarım liseye ondan sonra da daha yüksekokullara gidecek, iyi bir insan olarak yetişeceklerdi. Ben ise olduğum yerde kalacaktım (Tuğcu 1999: 12).

Engin, birçok işte çalışmak zorunda kalır. Fakat içinde okuma hasretini daima çeker.

Kemalettin Tuğcu'nun bu çocuk romanında da kitap okumaya rastlarız. Engin' in gerçek babası Ahmet Nedim Bey' in yalıda kütüphanesi vardır. *Siyahlı Kadın*'daki kütüphaneyle aynı özellikleri taşır:

“– Cemal Bey, dedi. “Nedim Bey kütüphanenin kitaplarının karışmış olduğunu söylüyor. Engin de size yardım etsin.”

Salonun bir kısmını kaplamış, cam kapaklı bir kütüphane vardı. Bütün kitaplar boy boy sıralanmışlardı ve hem de ciltlenmişlerdi” (Tuğcu, 1999: 59).

Kütüphane ciltli kitaplardan oluşmaktadır.

Gerçek ailesine kavuşan Engin liseyi dışarıdan bitirmeye karar verir. Böylece içindeki okuma hasreti sona erecektir:

“Halbuki ehliyet sınavını başarmıştım. Benim için biraz heyecan ve biraz da sıkıntılı oldu ama lise imtihanına da girdim ve başardım.

Bunu açıkladığım zaman babam biraz hayret etti. Fakat yüksekokullardan biri için fikrimi sorduğu zaman meslek seçimini bana bıraktı” (Tuğcu, 1999: 79).

Liseyi dışarıdan bitiren Engin ailesini bile şaşırtır. Üniversitede ise iktisat okumak istemektedir:

“ Yüksek tahsilim için düşüncelerini aldığım ailem, beni yine kendi isteğine bıraktı.

Yüksek ticarete ve iktisada girmek istediğimi bildirdim” (Tuğcu, 1999: 79).

Çocuk Hırsızları”nda liseyi dışarıdan bitirme, ehliyet gibi eğitimi ilgilendiren konulara rastlarız.

Çifte Kumrular’da eğitim konusuna önem verilir. Hariciyeci olan Vedat Bey oğlunu okuması için kardeşi Sedat Bey’ in yanına bırakır. Çocuğunun eğitimi için ondan ayrın kalmayı göze alır:

“- Bu işi bana iyice bir anlatsana, dedi. Amcanın yanına neden gittin ?”

Babam beni gönderdi dedim. “Okul çağına gelmiştim. O da amcama yazarak beni yolladı. Bir yıl sonra amcamın öğretmen olduğu okulda okula yazıldım. Tam beş yıl orada kaldım” (Tuğcu 1999: 17).

Sedat Bey, içkici olmasına rağmen Aydın’ın okuması için elinden geleni yapar. Onu derse çalıştırır ve parlak bir öğrenci olmasını sağlar.

“ ...sen okumana bak, ekmeğ elden sun gölden. Emanet paraya da dokunmuyoruz, gerisini düşünme.

Zaten benim de yapabileceğim başka bir şey yoktu. Amcam içkiciydi ama beni okumaya alıştırmıştı. Beşinci sınıftan daha sonraki sınıfların bilgilerini bana öğretir, hele

matematiğe çok önem verirdi. Bu nedenle ortaokula gelince hiç sıkıntı çekmemiştim. Öğretmenler de beni çok iyi buluyor ve bana hep Bursalı diyorlardı” (Tuğcu 1999: 42).

Çifte Kumrular'da kitaplık, gazete gibi kavramlara diğer çocuk romanlarında olduğu gibi yer verilir:

“Salonda ders çalıştığı yerde küçük bir kitaplık vardı. Ali Usta bir köy erkeği olduğu halde ansiklopediler karıştırıyor, boş zamanlarında oyalanıyor ve bir şeyler öğreniyordu” (Tuğcu, 1999:42).

Çifte Kumrular'da gazete kavramına da görürüz.

– Sen gazete oku amca, dedim.

“ Salondan karları seyret.”

-Öyle yaparım dedi (Tuğcu 1999: 38).

Mine'nin Arkadaşı'nda eğitime verilen önemi görürüz. Bademli köyünde ilkokul vardır fakat ortaokul yoktur. İlkokulu bitiren çocuklar okul olmadığı için ortaokula gidemezler. Dolayısıyla eğitimlerine devam edemezler:

“ Kasaba hayli uzaktı. Araba ile gidilse en azından bir saat çekerdi. Bunun kışı, karı da var. Bu nedenle ilkokulu bitiren çocuklar daha ötesini okumuyorlardı. İçlerinde daha iyi işler tutacak olanlar da vardı. Ama nerede okul” (Tuğcu 1999:32).

Kızı ortaokul çağına gelen Hamdi Efendi bağda bahçede çalışacak yapıda olmayan kızını okutabilmek için ortaokul yaptırmının yollarını arar:

“Yarın öbür gün Mine de ilkokulu bitirecek, hep bu kadarla mı kalacaktı kız. Şimdiden gazeteye dergiye meraklı. Sonra ötekileri gibi ne bağda bahçede çalışabilir ne de sabahın erken saatinden akşamın karanlığına kadar halı tezgahının önünde kamburlanıp oturur.

Hele oğlanlar, pekala okuyup yazarken ortaokul olmaması yüzünden çobanlaşıp, çiftçileşip kalıyorlar.” (Tuğcu 1999: 32).

İlkokul demek okuma yazmayı öğrenmek demektir. Okul büyüdükçe insanın bilgisi artar. Bademli' de kız ve erkek çocukları okumak ister fakat çaresizlikten okuyamaz:

“ -Ne olacak, bunca okumaları boşuna mı gidecek. Böyle ilkokulu okumak, okuyup yazmayı öğrenmek demektir. Ama bilgi yok buradan çıkan çocuklarda. Askerliğe kadar öğrendiklerini de unutuyorlar, birer çiftçi olarak kalıyorlar. Aslında hepsinin içinde okuyup öğrenmek için bir heves var. Daha sonra ellerini dizine vurup, “ Babamız bizi okutmadi” deyip duruyorlar” (Tuğcu 1999: 33-34).

Hamdi Efendi muhtara köydeki ilkokulun üstüne bir kat daha çıkabileceğini söyler. Muhtar bunu devletin yapması gerektiğini düşünür. Burada her şeyi devletten bekleme anlayışıyla da karşılaşırız:

“- Ne demeye getirirsin, bizim okulun üstüne ortaokul mu çıkalım?”

-Ha şunu bileydin, dedi Hamdi Efendi.

-Eyi ama, kim yapacak bunu? Gereği varsa devlet yapsın” (Tuğcu 1999: 35).

Muhtar, Hamdi Efendi'nin bu düşüncesini kahvede dile getirir. Orada bulunan öğretmen de bu fikri destekler. Devletten yardım istenilebileceğini fakat köylünün de okulun yapılmasına katkıda bulunması gerektiğini söyler:

“-Ne katacağız biz, dedi muhtar.

-Parası olan para katar, dedi öğretmen. “ Olmayan başka bir yoldan yardım eder. Burada tuğla harmanı işleten, kireç yakan hemşehriler var. Şu kadcılık tuğla istediniz de vermediler mi?”

Tuğla ocağı işleten köylü:

-Kışın karın altında yığınla tuğla eriyip gidiyor dedi.Bademli'nin evleri için dedemin babası kurmuş bu tuğla harmanını. İstediler de vermedik mi?

Öğretmen:

-Tuğla tamam, dedi. “Kirecimiz de var. Yeter ki birlik olalım” (Tuğcu, 1999: 36).

Hamdi Efendi'nin öncü olmasıyla okulun yapılmasına karar verilir. En büyük yardımı Hamdi Efendi yapar:

“ Hamdi Efendi yüz bin lira para vermiş, sonra da:

-Okulun yapımında çalışanlara günde iki öğün yemeğin bulgurunu, yağını fasulyesini, soğanını, tuzunu ben vereceğim, demişti. Gayri muhtar bu işi yoluna koysun” (Tuğcu, 1999: 38).

Hamdi Efendi'nin çabası sonucu köy halkının ve devletin yardımıyla köyün ilkokulunun üzerine bir kat daha çıkılarak ortaokul yapılır. Köydeki kızlar ve delikanlılar bu durumdan çok memnundurlar:

“ İlkokulun üstüne yapılan üç oda, öğretmen odası ve müdür odasıyla ortaokul açılmıştı. Duvarlar örülmüş, cam çerçeve ve kapılar takılmış, yere indirilen çatı yerine konmuş, kiremitler döşenmiş ve su olukları yapılmıştı. Şimdi Bademli'nin okulu daha göz dolduruyordu. İç sıvaları, boyaları ve elektrikleri yapılıyordu. Yeni ders yılında burası da açılacaktı.

Muhtar bileziğini, altınını verenlerin bu yatırımlarını geri verdi ve herkese teşekkür ederek, devlet babanın daha çok yardım ettiğini söyledi.

Yapı boyunca çalışanlara yemek veren Hamdi Efendi'nin yardımı herkesten fazla olmuştu. Dördüncü sınıfta okuyan Mine öbür yıl diploma alacak ve artık ortaokul çocuğu olacaktı” (Tuğcu 1999: 53-54).

Babasının öncülüğü sayesinde Mine ve köyün diğer çocukları ortaokulu okuyabileceklerdir.

Mine'nin Arkadaşı'nda gazete ve dergi kavramlarıyla da karşılaşırız. Köyde gençler gazete bulma imkanına sahiptirler. Kasabadan gelen gazeteleri okurlar:

“...Kızlar modadan söz ederlerken, genç erkekler saçlarını uzatır, pabuçlarını boyatır, köy olanında top koşturur ve kasabadan aldıkları gazeteyi okurlardı” (Tuğcu, 199:21).

Köyde dergi de bulunur. Mine babasının getirdiği dergileri okur:

“... Kuzular zıplayıp oynarken, ağır başlı olan Mercan onlara katılmıyor, bazen beğendiği otları koparıyor, Mine de babasının getirdiği dergileri orada okuyordu” (Tuğcu 1999: 79).

Hırdavatçı Dede'de eğitim kavramı olumsuz yönden ele alınır. İdris kendisi okumamıştır. Bu yüzden liseyi bitiren karısını kıskanmaktadır. İdris'e göre karışı okumaktan ev işlerini öğrenmemiştir:

“İdris onun liseyi okumuş olmasını da kıskanırdı. Kendisi okumamış, okuldan kaçmış, babasını çok uğraştırmıştı. Sonra annesinin gayreti ile marangoz çırağı olmuş, biraz para kazanmaya başlamıştı.

-Elinden kitap düşmezdi, diyordu İdris. “Okudun da ne oldu, aklın başından bir karış yukarda. Okuyup yazmayı roman okumak için mi öğrendin. Keşke biraz ev işi öğreseydin de şurada buruda çalışır, günde en az on bin lira aldın” (Tuğcu, 1999: 31).

Tahir Baba fırsat buldukça kitap okur:

“İhtiyar adam sobayı yokladı. Köşeye çekildi. Eline bir kitap aldı. Gözlüklerini takarak okumaya başladı. Dudakları kıpırdıyor ama söylediği duyulmuyordu” (Tuğcu 199: 11).

Kemalettin Tuğcu, *Hırdavatçı Dede*'de de kitaplık, el yazması kitap kavramlarına yer verir. Bilgili bir adam olan Tahir Baba, hırdavatçı dükkanında bir kitaplık oluşturmuştur. Kitap almak isteyenlere satmaz bir iskemle verir ve orada okumaları sağlar:

“Böyle böyle fazla okumadım, ama el yazması kitapların değerini çok iyi bilirim. Sahibi gelir bana sorar.Şu kitap var mı diye? Burada bir kitaplığım var, aradıklarını bulup çıkarırım. Para verip olmaya kalkarlar. Yağma yok, altına bir iskemle vereyim, yanına bir lamba yakayım, otur burada o kitabı oku.

Ama buradan dışarı çıkaramazsın. Şimdi getiririm diye neler alıp götürdüler buradan. Canım yandı benim...” (Tuğcu, 1999: 35).

Tahir Baba, İstanbul dışında başka şehirlerde kitap satanları da dolaşmış ve bir çok kitap almıştır:

“... Ben yalnız bu İstanbul’da değil, başka kentlerde ve kasabalarda da kitap satanları dolaşım. Aza çoğa bakmadım, verdim parayı aldım.

Tahir Baba’ya kitap araştırmaya gelen de çok oluydu...” (Tuğcu, 1999:35).

İdris’in eğitimli karısını kıskanmasıyla eğitime olumsuz yönden bakışı, Tahir Baba’nın kitaplara verdiği değerde ise eğitime ve kitaba olumlu yönde bakışı görürüz.

Şehir Çocuğu’nda eğitim teması hem olumlu hem de olumsuz yönden ele alınır. Engin’i Necip Beyler okutur. İlkokulu bitiren Engin, köye gitmek zorunda kaldığından eğitimi yarıda kalır. Dalaman’da ortaokul yoktur. Ortaokul olmadığı gibi öz babası Tahir Bey, Engin’in okumasına karşıdır. Köy yerinde okumaya gerek yoktur. Tarlada çalışan insanlar için okul bir lükstür. İleri görüşlü olan dede Halil Efendi bile köy yerinde Engin’in okumasının bir yararı olmayacağını düşünür:

“Onun yanında oturarak pencereden bakıyorum. Bir gün bavuldan birkaç kitap çıkartarak okumaya çalıştım. Halil Dedem bu ciltli ve güzel kitapları elinde evirdi çevirdi ve:

-Ehmet, dedi. “Sen bunları okula ver.”

-Neden vereyim dede, dedim.

-Gayri bunlar senin işine yaramaz, dedi.

Artık on iki yaşıma geliyorum. Boyluca bir erkek çocuğuyum, ama köy işlerine gücüm yok. Ben daha çok kafamla çalışacak bir insanım. Babam köylü olmakla benim de köylü olmama gerek yok.

-Dede, dedim. “Bu kitapların içinde çok bilgiler var. İnsan bunları okur, vakit geçirir.”

Halil Efendi:

-Oğul, dedi: “Burası Dalaman Köyü. Burada okumak işe yaramaz. Ben de okudum. Arapça yazıları okumasını bilirim. Yeni yazıları da bilirim. Ama Dalaman’da bunların yararı yok. Burada hayvanlara bakım var, burada ekin var, hasat var, harman var, bu işleri yaparken okumanın yararı olmaz. Bak ablan Nazlı biraz okudu avare oldu” (Tuğcu, 1999:29-30).

Halil Ağa'ya göre insan okumalıdır. Fakat okuyan insan köy yerinde yaşamamalıdır. Her şeyi öğrenen, dünyayı tanıyan bir insan köyde yaşayıp tarla işleriyle uğraşamaz:

"Dedem bana köyde okumanın bir işe yaramadığını söyledi. Okumak insana dünyayı öğretirmiş. Her şeyi öğrenen insan da böyle kıyıda köşede kalmış bir köyde, toprakla uğraşıp duramazmış" (Tuğcu, 1999:41).

Halil Dede, Engin'in okuma isteğini görür. Çok sevdiği torununu üzmemek için onun kasabadaki ortaokula gitmesine izin verir. Babası Tahir, her ne kadar Engin'in okumasını istemese de babasının sözünden çıkamaz. Necip Bey de okul masraflarını karşılaması için her ay Engin'e yüz bin lira gönderir:

"Necip Bey okuldaki adresime kısa bir mektup yazmış:

Oğlum, diyor. Mektubunu aldım, sağlığına ve yazdıklarına çok sevindim. Daha ileride sana etraflica mektup yazacağım okuluna devam et. Okul masraflarını karşılamak için kasabadaki banka şubesine her ay yüz bin lira yollayacağım. Okul kimliğini gösterirsin ve bu parayı alırsın. Bütün aileye ve dedene selamlar" (Tuğcu 1999:49).

Kemalettin Tuğcu, *Şehir Çocuğu*'nda eğitimin ve okumanın önemini Halil Dede ve Necip Bey'in kişiliğinde verir. Necip bey Engin'in okuması için gereken maddi desteği verir. Halil Dede de Engin'in köy işleri yapamayacağını anlar. O, okumalı ve öğretmen olmalıdır:

"Benim bir çiftçi olamayacağımı anlamış ve bir aralık:

-Ehmet, sen oku, demişti. Bir ucunu kulpunu bulup, bu köye öğretmen olarak gelirsin. Hiç olmazsa yeni yetişen çocukları uyarırsın."

Bunu babamın yanında da söylemişti. Şehre gidecek, oradaki lisede okuyacaktım. Haftadan haftaya gelecektim köye" (Tuğcu, 1999:65).

Halil Dede'nin ölümünden sonra Tahir Efendi oğlunu okutmak istemez. Zaten liseye kadar okutmayı da babasının zoruyla kabul etmiştir. Kendisi giyinip kuşanıp akşama kadar kahvede oturur. O kahvede otururken tarla ve evin işlerini Engin yapmalıdır:

“Bir sabah, şehre gitmeye hazırlanıyordum ki babam:

-Gayri kasabada, şehirde işin yok, dedi. “ Bir işin ucundan tut. Ne zamana kadar aylak gezeceksin.”

-Baba, dedim. “Ben çiftlik işinden anlamam.”

Sen çiftçi oğlusun, dedi “Elbette anlayacaksın. Her şeyi bir bir öğreneceksin, işleri eline alırsın.”

-Beni okutacak değil miydin baba? Böyle konuşmadın mı dedemle?

-Dedengil öldü gayri, dedi.” Başımızdan çekildi. Senin büyüğün, başın benim, benim dediğim olacak. Bunu böyle bil” (Tuğcu 1999:59).

Dedesinin ölümünden sonra Engin’in okuması imkansız hale gelmiştir. Engin’in sayesinde varlığa kavuşan Tahir Efendi, babasının ölümüyle birlikte Engin’in şehirde liseye gitmesine izin vermez. Onun düşüncelerini dile getirmesini bile okumadan kaynaklanan bir olumsuzluk olarak görür:

“-Sen nasıl evlatsın ki beni sağa sola kötölürsün, dedi. “Bu mallar için elinde senet mi var? Babanı çekiştirmeye utanmaz mısın? Seni şehirde böyle babaya karşı gelesin diye mi bıraktık? Şimdi okumanın kötülüğünü anladın ya. Bir daha konuştuğunu görmeyeyim. Benim babama nasıl saygı ettiğimi bilirsin. Sen de saygılı ol. Askere vardıktan sonra sen de evlenecek ve bu evden ayrı eve çıkacaksın” (Tuğcu 1999:63).

Tahir Efendi, yeni nesil olmasına rağmen babası Halil Efendi’ye göre bağınaz bir düşünce yapısına sahiptir. Eğitime olumsuz bakış açısını Tahir Efendi’nin kişiliğinde görürüz.

Kemalettin Tuğcu’nun birçok romanında olduğu gibi bu romanında da kitap, dergi gibi kavramlara rastlarız. Engin şehirden gelirken yanında kitap getirmiştir. Bunları okuyarak can sıkıntısından kurtulacaktır. Fakat getirdiği kitapları bavulundan çıkarmaya çekinir. Çünkü evde yaşayanlar okuma, kitap ve dergi kavramlarından o kadar uzaktırlar ki:

“Babam beni kendisine yardımcı olarak istemişti. Ama benim rençberlik yapacak hiç gücüm yoktu. Kentte kalsaydım, ortaokula gidecektim. Bunun için de hazırlanmıştım. Bavulumda bazı kitaplar, bu arada sözlük ve

ansiklopedi gibi kitaplar getirmiştım. Bunları ortaya çıkarmaya bile yüzüm yoktu. Benimle alay ederler gibi geliyordu bana” (Tuğcu, 1999:28).

Annesi Seher’in ölümünden sonra Tahir Efendi yeniden evlenir. Evi döşeyen kadınlar Engin’in kitaplarını ahırdaki yemliğin içine atarlar:

“Bütün bu işittiklerim, gördüğüm ve yaşamaya başladığım hayat benim için bir rüya idi. Hayvanların bağlandığı dama atılan yatağımı, yemliğin içindeki kitaplarımı görmüş, şaşırımıştım” (Tuğcu 1999:83).

Köyde kitaba önem verilmezken, kitabın değeri bilinmezken Necip Beyler’in evinde birçok kitap ve dergi vardır:

“ Dalaman’ da yazılı bir tek kağıt yokken burada her gün gazete alınıyor ve salonda çeşitli dergiler bulunuyordu. Bunların içinde yabancı dilde yazılmış ilanlar da vardı” (Tuğcu 1999:74).

Kemalettin Tuğcu, şehirlinin ve köylünün kitaba ve dergiye yaklaşımlarını, verdikleri önemi bize olumlu ve olumsuz yönden vermiştir. Eğitimi olmayan köylü kitabın da değerini bilmemektedir.

Şehir Çocuğu çocuk romanında yabancı dil öğrenimine de yer verilir. Dedesi ve annesinin ölümünden sonra Tahir Efendi’nin evlenmesiyle Engin, şehre Necip Beyler’in yanına döner. Onların yanında liseye başlayan Engin, yaz tatilinde Fransa’ya gider ve orada Fransızca’sını geliştirir:

“Lise biri okuyup tatile çıktığım sene yaz tatili için Necip Bey beni de alarak Paris’e götürmüştü. Lisede Fransızca okuyorduk. Üç aylık Fransa gezisinin bana lisan öğrenmek ve konuşmak bakımından büyük yararı oldu” (Tuğcu, 1999: 86-87).

O dönemde yabancı dil eğitiminde Fransızca’nın önemini görürüz.

Sokaktan Gelen Çocuk' ta eğitim konusu olumsuz yönde ele alınır. İlkokuldayken doktor olmak isteyen Murat anne babasının ayrılıp yeniden evlenmelerinden sonra okuyamaz. Annesi babasına gitsin, babası da annesine gitsin düşüncesiyle Murat'ı evden atarlar. Ancak Murat sokakta kalmış, doktor olacağı yerde ayakkabı tamircisi olmuştur:

“Şimdi eskilerden söz ederken Şükran onun doktorluk hevesini de hatırlamış, ama Murat içini çekerek:

-Evet, demişti. Doktor olacaktım. Ama sokaktan gelen çocuk oldum” (Tuğcu, 1999:80).

Murat'ın ablası Nazmiye de evdeki geçimsizlikten, huzursuzluktan bıktığı için Kadri ile evlenmek zorunda kalmıştır:

“ Ablası Nazmiye'nin kocası demirciydi. Dükkanı vardı. Cahil, aksi bir adamdı. Gecekondu semtinde oturuyorlardı. Nazmiye anası ve babasının iyi geçindiği sırada liseye kadar okumuştur. Sonra evdeki dırdırdan usanmış ve peşine düşen Kadri ile evlenmişti” (Tuğcu 1999:23-24).

Evdeki ortam uygun olsaydı hem Nazmiye hem de Murat okuyacak kapasiteye sahiptirler. Nazmiye mutsuz bir evlilik yapmak zorunda kalmış, Murat da okuyarak toplumda edineceği yeri ayakkabı tamircisi olarak edinmiştir. Kendi emsalleri okurken o anne ve babası yüzünden okuyamamıştır. Arkadaşlarıyla karşılaştığı zaman okuyamamanın verdiği eksikliği hissetmekte ve huzursuz olmaktadır:

“– Biz eski arkadaşız Murat. Sen gelmezsen ben çok mahzun olurum.

Murat içini çekerek:

Beni hatırladığın için çok teşekkür ederim demişti. Ama bir mahalleden, okuyup yazan da çıkar, ayakkabı çırağı da. Bizim yollarımız ayrıldı Şükran. Benim sizin aranızda işim yok” (Tuğcu, 1999:77).

Murat'ın babası yaptığı hatayı anlamıştır fakat iş işten geçmiştir. Murat doktor olabilecekken bir ayakkabı ustası olmuştur. Okuyamamıştır fakat toplumda iyi ve güvenilir bir insan olarak yer edinmiştir:

“Bak o kıza “yollarımız ayrıldı” dedin. Seni yolundan çeviren, sokaklara düşüren benim. Bak oğlum, evvelki gün Şükran’ın babası bana geldi. Oturduk biraz çene çaldık. Bu arada senden söz etti. “Çok insan çocukmuş.” dedi. Onun yerinde bir başkası, ya sabıkalı olurdu ya serseri. Ama o temiz ruhlu bir evlatmış. Bak kendisini kurtardı. Artık bileğinde bir altın bilezik var. Allah sağlık versin, onun sırtı yere gelmez. Okuyamadı, layık olduğu kültürü kazanamadı ama iyi bir insan, güvenilir bir insan olarak ortaya çıktı. İnsanlık okuyup yazmakla olmaz Hilmi Efendi,” dedi” (Tuğcu 1999:78).

Sokaktan Gelen Çocuk’ta Murat ve Nazmiye’yi çaresizlikten imkansızlıktan okuyamayan çocuklar olarak görürüz.

Uğurlu Çocuk’ta Kemalettin Tuğcu diğer çocuk romanlarında olduğu gibi okumaya, eğitime önem verir. Kimsesiz çocuklara bakan Hafız Teyze, evinde kalan çocukları sadece doyurmakla kalmaz aynı zamanda okutur da. Erkek çocuklarını askeri okula gönderirken kız çocuklarını da bankaya yerleştirir:

“Evinde Gülberk’ten başka yedi çocuk vardı. Bunların dördü ortaokula gidiyordu. Terbiyeli ve duygulu çocuklardı. İki oğlan ortaokulu bitirince asker okuluna alınacaklardı. Kızı da bir bankaya okutacaktı. Kız öğrenci yurdu ona yer arıyordu” (Tuğcu, 1999:66).

Hafız Teyze’nin yanında kalan Gülberk de yüksek tahsil yaparak öğretmen olmayı düşünür. Üniversitede çalışan bir öğretim görevlisi ile evlenerek mutlu bir yuva kurar:

“Yüksek tahsil yapmak için pedagojiye girmişti. Gerekirse öğretmen olacak, hayatını bu yolda kazanacaktı” (Tuğcu, 1999:80).

Kimsesiz bir çocuk olan Gülberk, Hafız Teyze’nin hamiliğinde okumuş ve emeklerinin karşılığını almıştır.

Annemin Hikâyesi'nde de Kemalettin Tuğcu'nun diğer çocuk romanlarında olduğu gibi okumaya, eğitime önem verilir. Mühendis Ekrem Bey, yüksek eğitim yapmış, Emine ve oğlu da okumuştur. Diğer çocuk romanlarında olduğu gibi kitap ve gazete kavramlarına da yer verilmiştir:

“Evimizde epeyce kitap vardı. Her gün kasabaya gelen gazete ve dergilerden bir iki tanesini Mehmet getirirdi. Annem yıllardan beri bunları okuyordu. Öğretmenler bile bir aralık bahçeye uğrayıp gazete okuyorlardı” (Tuğcu, 1999:65).

Köyde birçok şeye ulaşmak zorken Ekrem Bey ve Emine'nin evlerinde gazete okunur. Ayrıca okunmak için birçok kitap da vardır.

Çingene Kızı'nda Reyhan çingene olmamasına rağmen çingene bir ailenin yanında büyür. Şükrü Bey, görgülü, anlayışlı ve sevgi dolu bir insan olduğu için Reyhan'ı üzmeden, kırmadan en iyi şekilde büyütür. Onun için kendi düzeninden vazgeçer. Yerleşik hayata geçerek onun okumasını, konservatuvara gitmesini sağlar. Şükrü Bey çingene olduğu açığa çıkacak diye konservatuvara bırakan Reyhan'ı okutarak onun tıp fakültesini kazanmasına vesile olur:

“Reyhan, ikinci sınıfa geçmişti. Öğrenim hayatı iyi gidiyordu. Doktor öğretmenler ona Karaca diye sesleniyordu. Hastanelere giderken ona yanlarında yer veriyorlardı. Kız kavrayışlı ve hevesliydi” (Tuğcu, 1999: 82).

Kemalettin Tuğcu birçok romanında olduğu gibi *Çingene Kızı*'nda da eğitime önem verir.

İçler Acısı'nda bütün imkansızlıklara rağmen Naciye Hanım, Yıldız'ı okula gönderir. Kendisi de ortaokul mezunudur. Fırsat buldukça gazete ve dergileri okur. Köydeki diğer kadınların mektuplarını yazar ve gelen mektuplarını okur. İlkokulu bitiren çoğu genç kız evlerine gazete ve dergi gibi şeyleri alamadıkları için okumayı unuturlar. Akıllarında kalan sayılardır.

İçler Acısı'nda Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre gibi halk hikâyelerine de yer verilir. Okumayı unutmayan birisi etrafındakilere bu halk hikâyelerini okur:

“Bazı halk kitapları elden ele dolaşır. Okumayı unutmamış olan bir genç kadın okuya okuya ezberlediği Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre gibi halk kitaplarından birini, ocakbaşında okur, oturanlar onu sessizce dinler ve defalarca dinlemekten usanmazlardı” (Tuğcu 1999: 64).

Köyde kız erkek ilkokulu bitirince okuma işi de bitmiş olmaktadır. Yakında ortaokul yoktur. Bağda, bahçede çalışanlar okumak gereği duymazlar.

İçler Acısı'nda körler için yapılan kabartma kitaplara da yer verilir. Körlüğünden şikayet eden Yaşara Yıldız onun da okuyabileceği kitaplar olduğunu söyler:

“Yaşar ağabey, hep kötü taraflarını düşünüyorsun. Şimdi görmeyenler için dergiler, kitaplar yapıyorlarmış. Kabartma yazılarla görmeyenler rahatlıkla okuyorlarmış. Baban senin için her şeyi yapar” (Tuğcu 1999: 66).

Kabartma kitaplar sayesinde Yaşar'a yeni dünyaların kapıları açılabilir.

Ceylanlı Bahçe'de Kemalettin Tuğcu'nun diğer romanlarında olduğu gibi eğitime önem verilir. Mehmet liseyi okuması için İstanbul'a gönderilir. İstanbul'da yatılı olarak okuyan Mehmet ailesini çok özlemektedir. İstanbul'a bir türlü alışamamıştır. Ailesi de ona karşı büyük bir özlem duymaktadır. Fakat çocuklarının eğitimi için hasret çekmeye razıdırlar. Köyde maddi durumları yerinde olmasına rağmen çocuklarının okuması için fedakarlıktan kaçınmazlar:

“Bütün bu varlığa rağmen ben yine okuyacaktım. Bir gün subay olarak köye gelmemi dedem de istiyor ve bana:

Oğlum, diyordu. “ Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. Ömrü olup yaşayanlarla gücü yetenlere ne mutlu” (Tuğcu, 1999: 88).

Başarılı bir öğrenci olan Mehmet, amacına ulaşmak da zorlanmayacaktır.

Gülçin Abla'da Gülçin maddi imkansızlıktan okuyamaz. Daha meme çocuğu iken annesini kaybeden Gülçin'e annesinin teyzesi bakmak zorunda kalır. Hasibe Hanım'ın da durumu iyi değildir. Evlere temizliğe gider. Yaşlı bir kadının evinin bir odasını kiralayarak yaşarlar. Gülçin akşama kadar apartmanın yanındaki arazide oturarak teyzesini bekler. Apartmandaki ve mahalledeki çocuklar okula giderken o yoksulluktan okula gidemez:

“-Sen okula gitmiyor musun?

-Hayır.

-Neden?

-Teyzemin parası yok ki beni giydiresin, sonra kitap alınacak, çanta alınacak.

-Sen okumak istemez misin?

-İsterim ama okuyamam.

Eski bir alfabeden kopmuş olan yırtık ve örselenmiş bir sayfadaki kalınlı inceli yazılara bakıyor, onları seyrediyordu” (Tuğcu, 1999: 9).

Onun okuyamamasında başta teyzesi olmak üzere konu komşu da suçludur. Yoksul olan Gülçin'in kendi çocukları ile birlikte aynı okula gitmesini istemez, birleşip de bir okula vermezler. Fakat Gülçin okul ve öğretmen yüzü görmemesine rağmen içinde okumaya karşı öyle bir hırs ve gayret vardır ki okumayı kendi kendine söktüğü gibi hesap yapmayı da öğrenir. Eline geçen her şeyi okumaya çalışan Gülçin zamanla edebiyat ve şiir kitaplarını okumaya başlar. Gülçin okula gidememiştir. Okula gidemediği için her işte çalışamaz. Onun için gazete dağıtıcılığı yapar. Bu aslında erkek işidir. Fakat Gülçin bu işi bir şekilde yapacağını ispatlamıştır. Gazete bayisi olan Hamdi Baba Gülçin'e sonsuz güvenir. Kendisi yaşlandığı için dükkanla çok fazla ilgilenemez, kahvede oturur ve dükkanı Gülçin'e teslim eder. Gülçin burada gazete dışında defter, kalem, resim defteri, çocuk dergileri, kitap ve roman da satmaya başlar. Hamdi Baba sadece sabahları dükkana uğrar. Sabahtan akşama kadar dükkanda duran Gülçin gelen giden olmazsa roman ve dergileri okuyarak zaman geçirir. Okuması o kadar ilerlemiştir ki tüm yazıları takılmadan okumaktadır. Gülçin dükkanda roman da kiraya vermektedir. Dükkanda roman okuduğunu gören

komşular ona ahlakının bozulacağını söylerler. Gülçin ise onlara okumanın öneminden bahseder:

“-Ne yapıyorsun Gülçin abla?

-Ne yapacağım, roman okuyorum.

-Kız ahlakın bozulur.

-Ahlakla ilgisi yok, insan romanlardan çok şey öğreniyor.

Öteden beri kızlara ahlakın bozulur, roman okuma derler de.

-Yanlış bu, insan okumalı. Oku da ne okursan oku. Okumayı bütün aileler adet etseler, gazete satışları, roman satışları da artar. Nedense bizler de okuma adeti yok. Çocuklara da bağırlar “ Roman okuyacağına dersine çalış” (Tuğcu, 1999: 56 - 57).

Burada okumanın hem olumlu hem de olumsuz yönüne değinilmiştir. Gülçin sayesinde genç kızların ellerinde şiir kitapları ve romanlar görülür. Bunu gören anneler çocuklarının böyle şeylere vakitlerini ayırmamaları gerektiğini, bunları okudukları zaman sokak kızı olacaklarını söylerler. Onlara göre okunacak tek kitap ders kitaplarıdır. Böyle insanlara göre şiir ve roman kitaplarını okumak olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Gülçin ise kitap okumanın olumlu yönünü temsil etmektedir. Gülçin’e göre insan okumalı, eline ne geçerse geçsin okumalı. Okudukça insan kendini geliştirir. Okula bile gidemeyen Gülçin bulduğu her şeyi okuyarak okumayı sökülmüş ve okudukça da kendini geliştirmiştir. Gülçin ismini kendine yakıştıramadıkları için Emine diye çağırdıkları komşularının gözünde önce Gülçin daha sonra tüm mahallenin sevgisi ve saygısını kazanan Gülçin Abla olmuştur. Onu “ Gülçin Abla” yapan okuduğu kitapların ona kazandırdıklarıdır.

Kemalettin Tuğcu birçok romanında olduğu gibi *Balıkçının Kızı*’nda da kültürlü ve eğitilmiş kız çocuğuna yer verir. Gülçin Abla’da Gülçin okula bile gitmemesine rağmen imkansızlıklar içinde kendini nasıl yetiştirmişse *Balıkçının Kızı*’nda da Deniz küçük yaşta hem denizde avlanmış hem de okuluna devam etmiştir. İkisi de okuduklarından öğrendikleriyle kendilerini geliştirmişler ve çevresindekilere iyi bir örnek olmuşlardır.

Karakaçan'da Nesrin yürüyemediği için arkadaşlarının alay etmelerinden üzüldüğünden dolayı ailesiyle birlikte çiftliğe gelmiştir. Orada okul olmadığı için Nesrin'e okuma yazmayı annesi öğretir. Annesi Halide Hanım onun üzülmemesi için okumanın yalnız okulda öğrenilmeyeceğini gerekirse evde de öğrenilebileceğini söyler. Fakat Nesrin okudukça birçok şey öğreneceğini aynı zamanda birçok şeyden de mahrum kaldığını anlayacağını dile getirir:

“Ne için anneciğim? Okursam daha bir çok öğreneceğim, ama daha çok şeyden mahrum olduğumu göreceğim. Bilmemek daha iyi değil mi?
-İnsan okurken eğlenir, bütün başka yerleri gezmiş gibi olur. Her şeyden önce sen yürümeye gayret et kızım...” (Tuğcu, 2002: 35).

Kemalettin Tuğcu *Karakacan*'da okumanın önemine değinmiş, okumanın insana yeni ufuklar açacağını belirtmiştir.

Çocuk İhtiyar'da Remziye Hanım kocasına okuması için gazete bile aldırılmaz. Emekli olan Hayrettin Bey'in gezecek gücü olmadığı gibi arkadaşı da yoktur. Belki de arkadaşı okuyacağı gazete olacaktır fakat Remziye Hanım para gidecek diye buna izin vermez.

Kardeşi Saime'den babasının perişan durumunu öğrenen Cahit Bey, Hayrettin Bey'in yanına gelir. Cahit'in onu alıp götürmesinden çekinen Remziye Hanım kendine çekidüzen verir. Yemesine, içmesine, giyimine dikkat ettiği gibi gazete almaya başlar:

“Remziye Hanım Hayrettin Bey için gazete dağıtıcısına her sabah bir gazete bırakmasını söylemişti. Havalar iyice ısınmadığı için adamcağız öğleden evvel parka çıkamıyordu. Zaten çocukların çoğu da okula gidiyorlardı” (Tuğcu, 2002: 55).

Hayrettin Bey, parka gidemediği zamanlarda evinde gazete okuyarak vakit geçirir.

Kartalin Yuvası'nda Ümmühan Hanım, köylük yerde olmasına rağmen okumuştur. Kur'an-ı Kerim'i okumayı da bilmektedir. Üçüncü sınıfa kadar okuyan torununun okumasının ve hesabının ilerlemesine yardımcı olmuştur. Oğlu Mehmet de köy yerinde ilkokulu bitirmiştir. Köydekilerin onların zenginliklerini çekememesi nedeniyle yaptıkları olumsuzluklardan dolayı öğrenimine devam edememiştir. Ümmühan Hanım'ın babası, kocası, kendisi, oğlu ve torunu öğrenim görmüş kişiler olarak karşımıza çıkarlar. Az çok aldıkları bu eğitim ve öğretim de köy yerinde onların düzgün ve rahat bir hayat yaşamalarını sağlar.

Köydeki Arkadaşım'da çocukların eğitimine ve öğretimine önem verilir. Kemalettin Tuğcu, birçok romanında olduğu gibi bunda da imkansızlık içinde dahi olsa Hüseyin'in okula gitmesi için gerekli yardım elini uzattırır. Bu el Adil Bey'in elidir. *Balıkçının Kızı* ve *Gülçin Abla* romanlarındaki Deniz ve Gülçin gibi Hüseyin de okumak için gerekli imkanlara sahip değildir. Kayadibi köyüne yapılacak köprünün inşaatında çalışacak işçilerin doktoru olarak giden Adil Bey, ölmek üzereyken kendisine getirilen Hüseyin'in dünyayı tanımaya yardımcı olması için oğlu Orhan'ı görevlendirir. Orhan'ın o kadar çok öğretmesi gereken şey vardır ki... Hüseyin daha eşyaları bile tanımaz. Önce eşyaları tanıtmakla işe başlar. Etrafını tanımaya başlayan Hüseyin, yavaş yavaş toplamayı, çıkarmayı, bölmeyi öğrenir. Bunlar doğal usullerle, gündelik hayatı içinde öğretilir. İnşaatta ayak işlerine baktığından maaş alabilmesi için en azından adını, soyadını yazabilmeli ve imzasını atabilmelidir. Mühendis Fikret Bey de Hüseyin'in çalışırken bir şeyler öğrenmesini sağlar. Hüseyin öğrenmeye açtır adeta. Öğrenmek için son derece heveslidir:

“Gündüzleri, dinlenme saatinde ırmak kıyısında otururken, Hüseyin'i çalıştırdım. Harfleri çatmasını bilmiyordu, ama kalıp kalıp sözleri öğreniyordu.

Daha sonra öğrendiği kelimeleri alfabeye bakarak defterine yazmaya başladı. Her çocuk onun kadar hevesli olmazdı. Sıkılmıyordu, ezberliyordu, şekilleri görünce ne olduklarını anlatıyordu. Alfabe okuduğu sayfadaki

kelimelere rastladıkça bir şey bulmuş gibi bana da gösteriyordu” (Tuğcu 2002: 48).

Adil Bey, öğretmen Cemil Bey'den kendileri köyden gittikten sonra Hüseyin'in okumasına yardımcı olmasını ister. O da çekingen ve görgüsüzlüğünü Orhan'ın yardımıyla giderirse onu yetiştireceğini söyler. Hüseyin rahat konuşacak hale gelmeli, üzerindeki çekingenliği atarak açılmalıdır. Hüseyin'i insanlara, yiyeceklere, konuşturmaya alıştırmak işini Orhan üzerine alır ve bunu en iyi şekilde başarır. Hüseyin artık okula gidebilecek duruma gelmiştir. İstanbul'a dönecek olan Adil Bey'in ve Orhan'ın gözü arkada kalmayacaktır.

Adil Bey, her ay Hüseyin'in eğitimi için öğretmen Cemil Bey'e para gönderecektir. Adil Bey okula sinema makinesi ve eğitici sinema filmleri de alır.

Adil Beyler gittikten sonra Hüseyin kendisini okumaya verir. Okuyarak yeni şeyler öğrenmeye çok heveslidir. Her gün evindeki çalışma masasına oturarak elindeki tüm kitapların resmine varıncaya kadar inceler. Okuması iyicene ilerlemiş ve sınıftaki on altı çocuğun en başarılısı olmuştur. Onun bu hevesini gören öğretmenler de ona sürekli kitap, sözlük ve ansiklopedi hediye ederler.

Köydeki Arkadaşım'da Kemalettin Tuğcu, köyde imkansızlıklar içinde okuyan Hüseyin'e karşılık şehirde Orhan'ın sınıfında olup da okumaya hevesi olmayan çocukları da verir. Onlar güzel havalarda okuldan kaçmakta, öğretmen ders anlatırken onu dinlememekte, gizli gizli resim çizmektedirler. Arkadaşları böyle olmasına rağmen Orhan da başarılı bir öğrencidir. O da Kemalettin Tuğcu'nun diğer romanlarındaki okumaya imkanı olan diğer çocuklar gibi mühendis ya da müteahhit olmak istemektedir.

El Kapısı'nda okumak için çalışan Yıldız karşımıza çıkar. Çalıştığı evlerden istediği tek şart onun okula gitmesini engellememeleridir. Yıldız hem kendisi okumakta hem de kardeşini okutmaktadır. Bakıcılık yapmasına, çoğu zaman

uykusuz kalmasına rağmen derslerinde çok başarılı bir öğrencidir. Amacı okuyarak kendini ve kardeşini kurtarmaktır.

Kırk Ev Kedisi'nde okuması için İstanbul'a gönderilen Yıldız Tekcan'ı görürüz. Koçarlı köyünde yaşayan Yıldız'ın annesi ölmüş, babası Arif Ağa ise at arabacılığı yapmaktadır. Arif Ağa çalışmaya gittiği zaman Yıldız'ı bakması için komşuya bırakır. Fakat komşu kadın Arif Ağa'dan aldığı parayı kendisinin ve çocuklarının giyimine ve boğazına harcar. Yıldız aç ve bakımsız kalır. Koçarlı köyündeki Nedim öğretmen Yıldız'ın durumunu görünce okula alır. Karısı Hasibe de ona elinden geldiği kadar iş öğretir. Nedim öğretmenin Yıldız'ın başarılı bir öğrenci olduğunu anlayınca köyde ortaokul olmadığı için onu İstanbul'a annesinin yanına gönderir. Nedim öğretmen annesi Yıldız'ın okumasını istememektedir. Onun nüfus kağıdını ve ilk okul diplomasını saklar. Amacı onu ev işlerinde çalıştırmaktır. Okumak için İstanbul'a geldiğini söyleyen Yıldız'a Nedim öğretmenin kardeşi öyle bir dayak atar ki Yıldız evden ayrılarak karakola sığınmak zorunda kalır:

“Peki neden kaçtın?

-Beni öğretmenim okutsunlar diye bu şehre yolladı. Ama bana sabahtan akşama kadar iş gördürüyorlar. Ben okumak için geldim Komiser Bey, hizmetçilik için değil” (Tuğcu, 2002: 9).

Halbuki Nedim Bey, Yıldız'da bir başkalık, bir üstün zeka olduğunu fark etmiş, onu iyi bir şekilde yetişmesi ve topluma faydalı bir insan olması için İstanbul'a göndermiştir. Kendisi evinde beş yıl okutmuş, kız çocuğunu İstanbul'a göndermesi için Arif Ağa'yı ikna etmiştir. Köy yerinde kız çocuğunu okutmaya gerek yoktur, nasıl olsa büyüünce evlenip çoluk çocuğa karışacaktır:

“Nihayet ben altı yaşıma vardığım da siz, babamdan beni okula yollamasını istediniz. Onun tepkisini hatırlıyorum:

-Öğretmen kız çocuk bu okuyup da ne olacak? Yarın öbür gün bir ere gidecek. Köyde ne gereği var okumanın?” (Tuğcu, 2002: 7).

Nedim öğretmen Arif Ağa'daki okumaya karşı olumsuz bakış açısının bile değiştirmiş fakat Yıldız Nedim öğretmenin annesinin engeline takılmıştır. İstanbul'da yaşayan Nedim öğretmenin annesi onu bir hizmetçi olarak kullanmak istediği için Yıldız'ın okula gitmesine izin vermediği gibi eline defter, kitap dahi almasına katlanamaz. Köyden gelen biri okuyamaz, o ancak hizmetçi olabilir, köyde Yıldız ismi bile konulmaz, bu isim şehirlilere ait bir isimdir. Burada okumaya karşı olumsuz bakış açısını görürüz ki bunun sonu çocuğa şiddete kadar gider ve Yıldız o evden ayrılmak zorunda kalır. Sığındığı karakoldaki komiser Muhtar onu şube müdürü Cemil Beylerin evine gönderir. Cemil Bey ve karısı olan Saniha Hanım Yıldız'ı çok iyi karşılarlar. Hamile olan Saniha Hanım'a Yıldız işlerinde yardım eder. İyi bir insan olan Saniha Hanım, Yıldız'ı kardeşi gibi görür ve onun tüm okul ihtiyaçlarını karşılayarak okula gönderir. Saniha Hanım'a oturmaya gelen apartman komşuları Yıldız'ı köyden gelen evlatlık bir hizmetçi olarak görürler ve köyden gelen birinin okuyamayacağını ima ederler. Halbuki Yıldız çalışkan, becerikli ve akli başında bir kızıdır. Şehirdeki birçok çocuk gibi akli gezmede, tozmada, yemede, içmede ve giyinmede değildir. Komşularının küçümsemelerine üzülen Yıldız'ı Cemil Bey teselli eder:

“Çok gariptir, dedi. Gelip geçmiş binlerce bilgin, fikir adamı, kumandan vardır. Bunlar bazen bir kasaba, bazen bir köy çocuğudur. Biz bu şehirde doğmamış olanlara taşralı der çıkarız işin içinden. Akıllılık, müzik, duyarlık hep bizim sanırız. Sonra kendimize bir de soyluluk uydurmuşuzdur. Aslımızı ararsak dedemizin mutlaka köyün birinden kalkıp gelmiş bir taşralı olduğu ortaya çıkar. Köylüyü köylü yapan bağlı olduğu topraktır, okulsuzluk, yolsuzluktur. Onu o çevreden çıkartın, bak ne yetenekli insanlar yetişecektir” (Tuğcu, 2002; 23).

İstanbul'da yaşayanlara göre soyluluk, akıllılık, duyarlılık hep onlara özgüdür. Şehirde yaşasalar, okusalar bile onlar hep köylü kalacaklardır. Onların okuma sebebi yükselme hırslarıdır:

“Oğlanlardan biri:

-Öğretmenim, dedi. Şimdi zengin çocukları, soylu çocuklar okumuyor. Babalarının parasına güveniyorlar. Ayak takımının çocukları okuyor. Onların para kazanmaya, yükselmeye hırsları var. Ama ne kadar okusalar yine o köylü kafası değişmez” (Tuğcu, 2002: 25).

Ortaokula başlayan ve gayet başarılı olan Yıldız’ı okul arkadaşları çekemezler. Onlara göre Yıldız yükselme hırsından dolayı çok çalışmaktadır. Başarısı bundan kaynaklanmaktadır. Halbuki Nedim öğretmen, ilkokulda Yıldız’ın temelini çok iyi atmış, Yıldız da istekli bir öğrenci olduğu için onun aldığı kitapları sürekli okumuş ve merak ettiklerini de öğretmenine sorarak kendini geliştirmiştir. Köyden gelmesine rağmen sınıftaki diğer öğrencilerden daha başarılıdır. Matematik, tarih gibi derslerde tüm öğretmenlerinin gözüne girmiş ve sınıfını başarılı bir şekilde geçmiştir.

Okuldaki gelişmeler iyidir fakat Cemil Bey’in annesi Hayriye Hanım da öğretmen Nedim’in annesi gibi Yıldız’ın okumasına karşıdır. Her ikisi de Yıldız’ı ev işlerinde hizmetçi olarak kullanmanın peşindedirler. Yıldız bütün işleri yapmasına rağmen dersinin başına oturmasını diye yeni işler üretmektedirler. Yıldız okuldan, okumadan bahsettiği zaman Hayriye Hanım adeta çıldırmaktadır:

“-Sana bir okuma veririm ki bir daha ağzını açamazsın dedi. Seni yere yatırıp parmaklarımı ağzına geçirdim mi ağzını kulaklarına kadar ayırırım” (Tuğcu, 2002: 4).

Yıldız İstanbul’a okumak için gelmiştir. Kaldığı ailelerin yanında onlara yük olmamak, onların emeklerinin karşılığını verebilmek için çamaşırdan, bulaşığa birçok işi yapmaktadır. Yanında kaldığı insanların hayatını büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Cemil Bey de annesinin evden gitmesini göze alacak kadar Yıldız’ın arkasındadır. Kızının evine giden Hayriye Hanım, orada rahat edemeyince tekrar Cemil Bey’in evine gelir. Cemil Bey’in emniyet müdürü olarak tayini çıkar. Yıldız’ı annesinin yanında bırakarak gider. Yıldız’ın okumasına karşı olan Hayriye Hanım, okulun açıldığının ilk günü okuldan

gelince Yıldız'ı eve almaz. Yıldız da Cemil Bey'in darda kalırsan Komiser Muhtar Bey'in yanına git, sözünü hatırlayarak karakola gider. Emeklisi geldiği halde aylığının düşeceğinden dolayı emekli olamayan Muhtar Bey, Yıldız'ı evine götürür. Burası Yıldız'ın okuma serüvenindeki bir başka durağıdır. Kıt kanaat geçinen komiserin kızının kocası ölmüş; kızıyla birlikte babasının evinde yaşamaktadır. Kocasından bağlanan aylık geçinmelerine yetmediği için dikiş dikerek para kazanmaya çalışır. Dikiş dikmekten her yanı tutulan Hikmet'e, Yıldız dikişte yardım ederek yükünü hafifletir. Cemil Bey'in komisere Yıldız için düzenli olarak gönderdiği para bu ailenin geçimini rahatlatır. Yıldız burada eziyet ve dışlanma görmez fakat bir süre sonra Muhtar Bey'in karakolda masasının başında kalp krizi geçirip ölmesi ve Saniye Hanım'ın kızı Hikmet'le kasabaya erkek kardeşinin yanına gitmek zorunda kalmasıyla, Yıldız'a yol görünür. Üç yıldır sınıf arkadaşı olan Fransa'dan Türkiye'ye dönem Seldalar'ın evinde babası doktor Ragıp Bey'in isteği üzerine kalmaya başlar. Doktor Ragıp Beyler'in evi okumak hevesiyle yanıp tutuşan Yıldız'ın başka bir durağı olmuştur.

Ragıp Bey, kızları Selda ve Melda'ya Türkçe öğrenmelerinde ve derslerinde yardımcı olan Yıldız'ı başarısı ve ahlakından dolayı sevmektedir. Karısı Sacide Hanım ve annesi Hanife Hanım da Yıldız'ı beğenmektedirler. İki kültür arasında kalmış ve kendi kültürlerine yabancı olan Selda ve Melda için Yıldız iyi bir örnek olacaktır. Sacide Hanım'ın annesi Münire Hanım'ın Fransa'da ölmesi üzerine namazında niyazında ve geleneklerine bağlı olan Hanife Hanım oğluna ısrar etmiş ve Türkiye'ye dönmüştür. Fakat bu dönüş torunları için çok geç olmuştur. Askerlik için Fransa'dan gelen erkek torunu Yelda da kültüründen tamamen uzaktır. Evde müzikli eğlenceler düzenleyerek ve sürekli karşı gelerek Hanife Hanım'a huzur vermezler. Hanife Hanım'a sevgi ve saygı duyan, hastalandığında başından ayrılmayan tek kişi Yıldız'dır. Yıldız'ın ilgisi Hanife Hanım'ın tek tesellisidir. Fakat gürültülü bir parti esnasında torunlarıyla tartışan Hanife Hanım, Ragıp Bey'den kendisini huzurevine götürmesini ister. Huzurevinde rahat bir şekilde yaşayan Hanife hanım, mutlu ve huzurludur. Yıldız onu her hafta ziyaret ederek çok sevdiği acı badem kurabiyesinden

götürür. Hanife Hanım Yıldız'a kendinin olan iki bileziği hediye eder. Ayrıcı doktor olmak isteyen Yıldız'a üzerindeki iki dükkandan birini devreder. Kirası yirmi beş bin lira olan bu dükkandan gelecek para ile Yıldız tıp fakültesini okuyacaktır. Hanife Hanım'ın en büyük arzusu Yıldız'ın doktor olduğunu görmektir:

“Daireye iyice yerleşirken fırsat buldukça çalışmayı da ihmal etmedim. Yağmurlu bir havada, huzur evine gittiğim zaman yüzüm gülüyordu. Sevincimden gözlerim yaş içinde kalmıştı. Hanife Hanım:

-Nen var kızım? diye telaşlandı.

-Fakülteyi kazandım teyzeciğim, dedim.

-Ömrüne bereket kızım, dedi. İnşallah Allah bana ömür verir de Hekim çıktığını da görürüm” (Tuğcu, 2002: 78-79).

Hanife Hanım'ın evden ayrılmasından sonra Yıldız ne yapacağını bilemez. Bir gün Cemil Bey gelir, emekli olup evine döndüğünü söyleyerek tıp fakültesini yanlarında okuması için Yıldız'ı evine götürür. Zamanında okumaması için şiddet uygulayan, onu eve almayan Hayriye Hanım da ölmüştür.

Cemil Beylerin yanında tekrar rahata kavuşan Yıldız, onu köyden ayıran, okumasına neden olan Nedim Öğretmen'e mektup yazarak babasını da sorar. Gelen cevapta Arif Ağa'nın öldüğü yazılıdır. Onu okuması için İstanbul'a gönderen ve at arabacılığı yapan Arif Ağa'nın atları ölmüş, Nedim öğretmen de onu okula hizmetli olarak almıştır. Aniden ölen Arif Ağa kızının doktor oluşunu göremeyecektir.

Koçarlı köyündeki Nedim Öğretmen'in zeki ve akıllı bir kız çocuğu olduğunu fark edip babası Arif Ağa'dan izin alarak okul hayatına başlattığı Yıldız, köy ilkokulundan İstanbul'da tıp fakültesine gelmiştir. Kendisini sevmeyenlerin sürekli yer değiştirmek zorunda kalmasından dolayı “kırk ev kedisi” diye isim taktıkları Yıldız, kaderinin yaşattığı talihsizlikler sonucu; annesinin ölümünden sonra komşuya, komşudan Nedim Öğretmen'e, öğretmenden annesi Hayriye Hanım'ın yanına, oradan Cemil Bey'in evine, Cemil Bey'in evinden Komiser

Muhtar Bey'in yanına, Muhtar Bey'in yanından da Ragıp Bey'in evine olmak üzere altı ev dolaşmıştır. Fakat "kırk ev kedisi" en sonunda bir hekim olacak ve çektiği tüm sıkıntılara geçecektir.

Viran Bağ'da Hacı Ahmet Efe, torununun okumasını ister. Aydın bir kişiliğe sahip olan Hacı Ahmet Efe, köy okuluna bağışta bulunmakta elinden gelen desteği vermektedir:

"Dedemin malları saymakla bitmezdi. Köyde de çeşitli yerlerde evleri vardır. Duyduğumuza göre köy okuluna, öğretmen için bir ev, iki tarlanın gelirini ayırmıştı" (Tuğcu 1982: 101).

Kemalettin Tuğcu'nun bir çok romanında okumaya, etiğime verilen önemi görürüz. *Viran Bağ'da* zengin bir ağa olan Hacı Ahmet Efe'nin kültüre ve eğitime verdiği destek diğer romanlarından farklıdır. Köyde yaşamasına rağmen eğitime önem vermekte kasabada birçok dükkanın açılmasına maddi, manevi destek olduğu gibi bir kitapçı açılmasına da vesile olur:

"... Hacı Ahmet Efe gene de iyi adamdı. Bak bu kütüphaneyi o açtı. Ben tapu dairesinden emekli olduğum sıradaydı. Beni çağırdı, bu dükkanı gösterdi. "Halil Efendi" dedi. "Sen akıllı bir adamsın. Bak burada defter, kalem, kitap satan bir yer yok. Ne gerekirse al benim adıma. Dilediğin gibi çalış." İşler iyi gitti. Dükkan işlemeye başladı. Hacı Ahmet Efe benim üstüme etti dükkanın içindekileri..." (Tuğcu, 1982: 51).

Böyle bir dedenin torunu olan Murat, okumuş bir annenin de etkisiyle liseyi bitirir. Üniversiteye de gitmek isteyen Murat'a babaannesi engel olur. Ona göre okumanın sonu yoktur. Lise mezunu bir genç için bütün bilgilerin kapısı açılmıştır. İsteddiği kitapları alarak neye merakı varsa o konudaki bilgisini ilerletebilir. O, köyde kalmalı ve dedesinin yaşadığı bu topraklarda onun soyunu sürdürmelidir. Kurulacak Efeler Köyü'nde Efeler ilkokulunu açmalıdır. Burada Zeynep Ana'da okumaya karşı olumsuz bir tutum görürüz. Halbuki köyde okul

yaptırır ve kocası gibi okula elinden gelen desteği verir. Onun isteği Murat'ın köyden gitmemesidir. Bu yüzden Murat'ın üniversiteye gitmesini istemez.

Murat, babaannesinin isteğini yerine getirir. Fakat kendini geliştirmeye devam eder. Öğretmen yetiştiren kursa giderek köyünün okuluna öğretmen olur ve kendisi gibi öğretmen olan Leman öğretmenle evlenir.

Yakın köylerden birçok veli çocuklarını okutmaları için Efeler Okulu'na gönderir. Feride Hanım, sabahları çocukları kamyonetle aldırıp akşamları da yine aynı şekilde köylerine gönderir. Onun bu iyiliği sadece öğrencileri taşımakla sınırlı kalmaz. Okula gidecek her öğrenci önce onun evine uğrar:

“Her yıl okula yeniden başlayacak olan öğrenci sabahleyin yıkanıp paklanarak ona getirilir. O siyah önlüğü dikmiş, beyaz yakayı ve beyaz kollukları hazırlamıştır. Fazla olarak desteden bir defter, bir alfabe, bir kalemle, bir silgi alıp, hepsi bir örnek olan, okul çantasına koyup, çocuğun eline verir. Okula, onun Feride Hanım Abla'nın evinden gider çocuklar” (Tuğcu, 1982:79-80).

Feride Hanım, kayınbabası ve kaynanası gibi okumaya ve okula önem vermektedir. Köye yaptırılan okulla Zeynep Ana'nın isteği yerine gelmiştir. Murat köyde kalmıştır. Böylelikle hem kocasının hem de kendisinin isteği gerçekleşmiştir: Hacı Ahmet Efe'nin soyu köyünde sürecektir. Murat da okumaktan vazgeçmemiş en sonunda köyünün okuluna öğretmen olmuştur.

Ahmet ve Zerha'dan olma Yusuf sekiz haneli, sadece on sekiz yaşlının kaldığı Yozgat'ın Akçaabat Köyü'nde yaşamaktadır. Annesini ve babasını kaybeden Yusuf, adeta ölü gibi yaşayan insanların arasında, okulun bile olmadığı yerde medeniyetten uzak bir şekilde yaşamaktadır. Bir gün köye Tahir Bey ve kızı Güzide gelir. Tahir Bey, bitkileri toplayıp yurt dışına götürmektedir. Köyde ölü gibi yaşayan yaşlıların arasındaki sekiz yaşındaki Yusuf'u görünce onu alır ve İstanbul'a götürür. Güzide, Yusuf'a yeni dünyayı, şehir hayatını tanıtmak için

elinden geleni yapar. En önemlisi da okuma ve yazmayı öğretmeye çalışır. Onlar yurt dışına giderken Yusuf'u evin aşçısı Rasim Efendi'ye emanet ederler. Rasim Efendi köyden gelen bir mektup üzerine aniden köyüne gitmek zorunda kalır. Yusuf'u da yaşlı bir eskicinin yanına zanaat öğrenmesi için bırakır. Yaşlı ve hastalıklı olan eskici ölünce Yusuf açıkta kalır. Oduncunun yanında çalışmaya başlar, iş olmayınca oradan da çıkmak zorunda kalır. İş aramak için bir dükkana girer ve orada Hayri Bey'in aldığı gazetelerdeki kalın yazıları okumaya çalışır. Kimseden yardım almadan, okumasını ilerletir. Bir gün Huriye Hanım, Yusuf'a bir sandık içindeki kızı Necla'dan kalma kitapları atması için kapıcıya vermesini söyler. Bu kitaplar Yusuf için çok değerlidir. Onları atmaya kıyamaz:

“Sandıktakiler benim için çok değerli kitaplardı. Kızları ilkokuldan beri okuduğu kitapları, yazdığı defterleri saklamıştı. Okul kitaplarından ayrı, bir atlas, iki tane de resimli ansiklopedi ile Fransızca okul, kitapları vardı. Ben bunları atmağa kıyamadım, atlası, ansiklopedileri, Fransızca kitapları ve okuma kitaplarını ayırıp yatağımın altına koydum...” (Tuğcu, 1982: 12-13).

Kitapların bir kısmını yatağının altında saklandığını gören Huriye Hanım, Yusuf'a darılır. Hayri Bey karısına kızarak Yusuf'un okumak için uğraştığını, kitapların resimlerine bile baksa faydalanacağını söyler. Yusuf, bu kitaplar sayesinde okuma ve yazmasını ilerletir:

“Ortada iş kalmayınca ben de kitaplarla uğraşmıyor, daha kolay, daha çabuk öğrenmeye, okumağa çalışıyordum. Yarısına kadar yazılmış bir iki defterle kurşun kalemler çok işime yarıyordu. Kitaptaki yazıları dikkatle okuyordum” (Tuğcu, 1982:14).

Okumaya hevesli olan, kendi çabası ile okumayı öğrenen Yusuf için yarım kalmış defter ve kalem bile son derece kıymetlidir. Yusuf, Hayri Beyler'in evinde okuyup yazmayı hatta hesap yapmayı iyice ilerletir. Artık duraklamadan gazete okumakta ve her söyleneni yazabilmektedir.

Hayri Bey, karısının rahat vermemesi ve kızı Necla'nın da istemesi üzerine Yusuf'u onların yanına gönderir. Necla Hanım, Yusuf'u hor görmekte ve ona babasının verdiği beş yüz lira aylığı vermemektedir. Bir süre orada kalan Yusuf, Hayri Bey'in ölümünden sonra yalnız kalmaktan korktuğu için Huriye Hanım'ın Eskişehir'e kızının yanına geleceğini öğrenince oradan ayrılır ve İstanbul'a döner. Hayri Bey'le karşılaştığı Reşit Bey'in mağazasına giderek ondan iş ister. O da nalbur mağazası olan Kadri Bey'in yanına gönderir. Kadri Bey, onu evinde ve dükkanında çalıştırır. Yusuf, Kadri Bey'in dükkanında hesap kitap işlerini iletir. Kadri Bey'in kızını ve karısını Yusuf'tan kıskanmaya başlamasından sonra Yusuf onların evinden ayrılır. Yaşlı bir kadının evinin bir odasını kiralar. Orada Mihri adında bir kızla arasında duygusal bir bağ oluşur. Kız onun okumamış olmasını başına kakar. Yusuf ne kadar çalışsa para kazansa da ona göre okumamış olması kişiliğinin eksik olduğunu gösterir. Yusuf'a açık liseye gitmesini ve lise diploması almasını söyler. Böylelikle okumamış olmanın lekesinden kurtulacaktır:

“-Çalışıyorsunuz, kazanıyorsunuz ama okumamış olmanız kişiliğiniz için bir kusur sayılır.

-Böyle düşünenler olabilir Mihri Hanım.

-Hakları vardır Yusuf Bey, sizin yaşıntız müsait hiç olmazsa gece liselerine müracaat ediniz de bir lise diploması almanın çaresine bakınız.

-Bu diplomanın bana faydası olacak mı?

-Elbette. Mektep medrese görmemiş olmanın lekesinden kurtulursunuz”
(Tuğcu, 1982; 56).

Yalnız Çocuk'ta açık lise kavramına ve toplumun insanı eğitim durumuna göre etiketlemesine rastlarız. İnsanlar eğitim durumlarına göre toplumda sınıflandırılır. Fakat Yusuf, kendini eğitmiş, geliştirmiştir. Başka insanların eğitiminden dolayı onu hor görmeleri umurunda değildir. Onun kendisini getirdiği durum onun için bir övünç kaynağıdır.

Kadri Bey'in yanında ayrılan Yusuf bir avizecinin yanında çalışmaya başlar. Bu arada elleri dar olan muslukçulara para yardımında bulunur. Avizeci Sadık

Bey, Yusuf'un muslukçularla olan ortaklığından rahatsız olur ve Yusuf'la tartışır. Yusuf da işi bırakarak musluk işinde patron durumuna geçer.

Yusuf, sanatı seçmiştir. Okuyamadığından memuriyete giremez. İş iyidir. Bir evi de vardır artık. Yüksek tahsil yapan birçok kişi çive bile çakamazken ustalar evini rahatlıkla geçindirebilir:

“-Ben pek okuyamadım. Peder hiç olmazsa bir iş öğrensin diye beni ustanın yanına verdi. Hamdolsun daha pederin sağlığında ev geçindirecek hale geldim. Ama efendi olsunlar, bey olsunlar diye iki oğlumu da yüksek tahsile kadar okuttum. Ne dersiniz Yusuf Bey, mimar çıkan oğlum keseri eline vurmadan bir çivi çakamaz. Sanat okulundan çıkan küçük oğlan beceriksizliği yüzünden devlet memuru oldu. Ben hala çalışır, kendi evime de bakarım, onların evlerine de” (Tuğcu, 1982: 60).

Kemalettin Tuğcu, burada okumuş ve okumamış insan arasındaki beceri ve maddiyat farkını verir.

Yusuf'a göre derse çalışma ve sınavlar bir çeşit beyin idmanlardır. İnsan öğrenim görerek yeni şeyler öğrenir. Bilgisi ve zekası genişler. Kendisi okuyamamıştır, fakat yüksek tahsilli ve lise mezunu arasındaki farkı çok iyi bilmektedir:

“Ben okumamıştım ama okumanın aleyhinde de değildim. Hukuk tahsilini yaptığı halde pısrık ve tembel bir memur olup kalan insanları görmüştüm. Bunlar kendi şeflerinden daha fazla maaş alıyorlardı, çünkü yüksek tahsilli idiler. Asıl iş gören, sorumluluk altında bulunan ve çırpınan lise mezunu memur, kazanç bakımından daha düşkün oluyordu” (Tuğcu, 1982: 60).

Yusuf, tahsilli bir genç olmasına rağmen kendini yetiştirmiştir. Okuma yazmayı bile kendi kendine öğrenen Yusuf, bir yüksek tahsilli kadar bilgi ve kültüre sahiptir. Serbest meslek hayatında diplomaya gerek yoktur. Para bakımından

ise bir diplomalıdan daha fazla para kazanmaktadır. Yusuf kendini eğitip geliştirmesi sonucunda toplumda iyi bir yer edinmiştir.

Kemalettin Tuğcu, *Yalnız Çocuk*'ta diplomalı ve diplomasız arasındaki farkı ve yalnız, kimsesiz bir çocuğun hayata tutunuşunu vermiştir.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında kahramanların birçoğu hem çalışıp hem okurlar. Okuyanlar okul hayatında başarılı oldukları gibi okuyamayanlar da bir şekilde okuma yazma öğrenirler. Kahramanlardan okuyanlar da okuyamayanlar da gerçek hayata daima başarılı olurlar.

2.4. Köy Hayatı / Modernlik

Kemalettin Tuğcu romanlarında, köylülerin ve kasabalıların yaşamını verirken iki tezat durumu bize aktarır. Kimi evde yatacak yatak ve doğru düzgün tabak bile yokken kimi evde de son derece modern bir yaşam sürdürülür. Bir köy evinde elektronik eşyalardan, mutfak masası ve sandalyesine kadar şehri aratmayacak tüm eşyalar vardır. Şehirden gelen bir mühendis, doktor ya da bir öğretmen ailesiyle ve yaşantısıyla köye ve kasabaya modern hayatı getirir. Maddi imkânı olup da şehre giden fakat modern hayattan haberi olmayan aileler de vardır.

Kemalettin Tuğcu *Köyden İndim Şehire*, çocuk romanında bir köy ağası olan Hacı Hamdi Efendi ve ailesinin köyden şehire taşınması sonucu şehir hayatına uyum konusunda yaşadığı sorunları verir. Seksen yaşlarında olan Hacı Hamdi Efendi dünya işlerinden elini eteğini çekmiştir. Oğlu Halil Hanoğlu işleriyle ilgilenmektedir. Teknolojiden bihaber olan bu aile komşuları Ahmet Cezmi Bey ve karısı Kerime Hanım sayesinde hem şehir hayatına hem de teknolojiye alışırlar. Bütangaz fırını, buzdolabı ve televizyonu ilk kez şehirde görürler. Kullanımını bilmedikleri için komşudan yardım isterler. Kerime Hanım onlara yardımcı olur:

“Annem ilk defa bir bütangazı fırını yüzünden bu Huriye Hanım’la tanışma fırsatını buldu. Kenan adındaki oğulları bizim kata gelerek anneme yeni

aldıkları fırınlı ocağın nasıl kullanılacağını sormuş. Annem kalkıp çıkmış yukarıya. Huriye Hanım sımsıkı örtülü, acemi acemi tokalaştıktan sonra mutfaktaki ocağı göstermiş. Annem hemen hemen benim yaşımda bulunan gencin böyle modern bir araç karşısındaki çekingenliğine şaşmış. Annem ocağı bir iki defa yakmış, söndürmüştü, bu işi Huriye Hanım'a uzun uzun tarif etmiş" (Tuğcu, 1998:8-9).

Huriye Hanımlar, buzdolabı ve televizyonu da ilk kez görmüşlerdir, onları da kullanmayı bilmezler. Huriye Hanım köydeyken odun ateşinde yemek pişirmektedir. Bütangaz fırını ilk kez kullanmıştır:

"Buzdolabı almışlar. Dairenin mutfağına koymuşlar. Fakat olduğu gibi bırakmışlar. Annem neden kullanmadıklarını sorduğu zaman kadın:

-Benim efendi adam getirecek, açtıracak bunu, demiş.

Annem şaşırılmış:

-Bunun için adam getirmeye gerek yok Huriye Hanım. Bunun fişini taktın mı çalışmaya başlar.

Annem dolabı çalıştırmış, komşu Huriye Hanım da içine yemeklerini koymuş.

Bu buzdolabından sonra, sıra televizyona gelmiş. Annem bana seslendi. Yukarıya çıktım. Aracın anteni üstendeydi. Komşunun oğlu Kenan'ın endişeli bakışları arasında televizyonu fişe taktım, düğmeyi çevirdim. Görüntü hemen belirdi.

Aracın nasıl açılacağını, nasıl kapatılacağını, ses ayarını Kenan'a gösterdim" (Tuğcu, 1998: 9-10).

Varlıklı olmalarına rağmen köy hayatı yaşayan bu insanlar zamanla şehre ve değişime alışacaklardır. İnsanların geleneklerinden kopup yeniliğe uyum sağlamaları kolay değildir. Halil Efendi ve ailesi er geç bu değişime ayak uyduracaklardır:

"O akşam annem bize anlatırken:

-Ayıp değil, diyordu. Biz de bu gibi araçları yeni görüyoruz. Bunlar zengin insanlar oldukları halde hep köyde kalmışlar. Ailece eski alışkanlıklarına

bağlı olarak yaşamışlar. Fakat İstanbul'a gelince ister istemez değişmelerinin gereğini anlamışlar" (Tuğcu, 1998: 9).

Huriye Hanım, bütangaz fırını, buzdolabı, televizyon derken çamaşır makinesinin de nasıl kullanılacağını öğrenir. Evde otomatik makine varken tahta teknede çamaşır yıkamaktadır. Kerime Hanım, Huriye Hanım'a çamaşır makinesinin nasıl çalıştırılacağını öğretir:

"- Annem makineyi çalıştırır, suyunu, sabununu, çamaşırını atar içine, çekilir bir tarafa, kadın hayretler içinde kalır. Makine evire çevire yıkıyor çamaşırını.

Çamaşırını yıkandı mı yıkandı, şimdi sıkmak gerek. Onun için de bir bir şu dönen yuvarlakların arasına vereceksin, aman elini kaptırmayasın. İşte yuvarlaklar dönüyor, çamaşırını yıkıyor, sepete atıyor. Eh bir iki silkeledikten sonra ipe sermek gerek" (Tuğcu, 1998: 10-11).

Kemalettin Tuğcu'nun bu çocuk romanında zamanının en lüks makinesi olan merdaneli çamaşır makinesini görürüz. Merdaneli çamaşır makinesini kullanmayı öğrenen Huriye Hanım için sıra telefona gelmiştir. Evde telefon vardır. Ama kimse kullanmamaktadır. Kerime Hanım, Huriye Hanım'a telefon kullanmayı da öğretir:

"Annem onun telefon numarasını öğreniyor ve:

- Huriye Hanım, diyor, senin Halil Efendi ile konuşmak ister misin?

- Nasıl konuşacağım ki?

- İşte bu telefonla.

- Ben açayım, sen konuş.

Annem numaraları çevirip Halil Efendi'yi istiyor, Halil Efendi de aleti eline alınca Huriye Hanım dili dolaşarak konuşmaya başlıyor.

- Akşama ne yemek edeyim adamım?

Kadın konuşmuş ama ter içinde kalmıştır, şu da var ki kavrayışlı bir kadın. Öğrenmeye yeteneği var. Bir şeyi iki defa göstermek yetiyor. Okuyup yazması pek az, ama numaraları biliyor" (Tuğcu, 1998: 13).

Kemalettin Tuğcu'nun *Köyden İndim Şehire* çocuk romanında televizyondaki görüntülerin ekrana nasıl yansıtıldığı verilirken ileri teknolojiyi görme ve tahmin etmeyle karşılaşırız. Günümüzdeki telefonla karşılıklı görüntülü konuşma o zamandan tahmin edilmiştir:

“– Celil, dedi. Hakikaten insan ekranda koskoca adamların kendisine baktığını görüyor, konuştuğunu işitiyor. İnsanın içine bir kuşku giriyor. Acaba bu görünen kimseler bizleri de görüyor mu diye!

- Kuşkulanmada haklısın anne, dedim. İnsan bazen ekrandan çekiniyor. Ama düşünmeli ki verici istasyonu ancak oradaki filmlerde olan görüntüleri bize aktarıyor. Daha ileride, bizde de karşılıklı görüntünün ekrana geldiği, telefonlar bulunacak. Kiminle konuşuyorsak onu karşımızda göreceğiz” (Tuğcu, 1998: 56).

Halil Efendi ve ailesi ütü, teyp gibi elektronik aletleri kullanmasını da öğrenir. Köyde ütüye gerek yoktur. Yıkayıp kurutmak giyinmek için yeterlidir:

“Kadın gelişindeki bilgisizliği çok iyi hatırlıyordu:

-Adamlar geldi, evi döşediler. Hiç bilmediğim eşya geldi. Ben bunlara el vurmaya korkardım. Allah razı olsun, Kerime ablam bana bu yeni araçların nasıl işlediğini öğretti. İnanır mısınız, bizim köyde ütü yoktu. Ütüyü ne edecektik! Çamaşırı yıkarsın, kurutursun, devşirir kaldırırsın. Baktın çokça buruşmuş, elinle çekiştirirsin” (Tuğcu, 1998: 50).

Evin oğlu Kenan, televizyonu ve buzdolabını çalıştırmayı bilmezken zamanla kendisine bir teyp alır, onu kullanır. Teknolojiye alışmıştır fakat ailecek şehir kültüründen yoksundurlar. Toplum kurallarına uymadan yaşarlar:

“İlk gelişlerinde yalnız yerleşme gürültüsü yapan bu komşularımız, o kış müzik çalmaya başladılar. İş, yerli müzikten dış kaynaklı müziklere döndü. Galiba teyp filan da aldılar. Delikanlı bunların kullanılmasını öğrendi. Babası da onun bu öğrendikleri ile övünüyordu.

Geç vakitlere kadar bu müzik sesini dinliyorduk. Biz şikayette bulunmadık, üst kattaki komşular rica etmişler. Halil Efendi:

- Gayri insan evinde bir çalgı da dinlemeyecek mi? diyordu.

Kendilerine böyle büyük kentlerde belli bir saatten sonra radyo ve televizyonu bağırtılmasının doğru olmadığını anlatmışlar. Fakat adam yavaş yavaş kentliden daha kentli olmaya başlamıştı” (Tuğcu, 1998: 19).

Halil Bey ve ailesinin geldiği köyde elektrik bile yoktur. Çeşitli aydınlatma yolları ile aydınlanırlar. Elektrik açma kapama düğmesinden haberleri yoktur:

“Bir süre annem yukarı çıkıncaya kadar bütün elektrikler yanıyormuş. Nereden kapatılacağını bilmiyorlar. Annem her bölmenin ayrı ayrı bir anahtara bağlı olduğunu göstermiş. Hatta ayrı ayrı açtırmış, kapattırmış. Hay Allah razı olsun!” (Tuğcu, 1998: 13).

Halil Bey ve ailesi genç yaşlı teknolojiden bihaberdir. Seksen yaşlarında olan Hacı Hamdi Bey asansörü kullanamaz:

“ Hacı Hamdi Efendi, günde bir iki defa kapıyı çalar ve evde kardeşim yoksa, anneme:

- Gızı aradım, derdi. Beni yukarı atıvirsin. Bir türlü asansöre alışmamıştı. Annem kızın okulda olduğunu söyler ve:

- Hacı Bey, sizi ben çıkartıyım, derdi.

Hacı Bey annem ile bir asansöre binmiş olmaktan belki utanıyor ve başını kaldırıp bakamıyor. Bu onların köylü saygısı ve terbiyesi idi.” (Tuğcu 1998: 19)

Hacı Hamdi Bey geleneklerine bağlı bir köy ağasıdır. Köylüler tarafından çok sevilir. Sevgi ve saygıya bağlı bir düzeni vardır. Evde de tüm aile bireyleri onu sever ve sayar. Onun bildiği, gördüğü yaşantıyı diğerleri de devam ettirir. Yer sofrasında yemek yerler:

“Bir şey daha dikkatimizi çekti. Odalardan birinde, yere bir örtü yaymışlar. Bunun üzerinde, yere oturarak yemek yiyorlarmış. Annem yepyeni yemek takımını görerek neden onu kullanmadıklarını sormuş. Alışmamışlar. İhtiyar adam rahat edemiyormuş. İnsanların alıştıkları şeyi değiştirmesi her halde pek kolay olmuyor” (Tuğcu, 1998: 10).

Teknolojik aletleri kullanmasını öğreten Kerime Hanım yeni komşularına toplum adabını ve görgü kurallarını da öğretir. Masada ayrı tabaklarda yemek yemek, ayrı bardaklarda su içmek, ekmeği dilimleyerek yemek, onun öğrettiği görgü kurallarından bazılarıdır:

“Kadın annemi yemeğe alıkoyuyor. Fakat annem:

- Ben yere oturarak yemek yiyemem, diyor. Masaya geçelim.

Ortaya konan mantı tenceresinden kaşık kaşık yenecek? Bu da olmadı. Annem soruyor:

- Huriye Hanım, bu tabak, çanak ne diye alınmış?

- Ne bileyim, adam aldı, getirdi.

Annem masaya tabakları koyuyor, kepçe ile her tabağa ayrı ayrı mantı koyuyor ve öyle yenmesi gerektiğini anlatıyor.

Kadın yenilik taraftarı, kocasının baskısı ile şehir hayatına uyum sağlayacak. Annem ne derse yapıyor.

Ortadaki tencereye kaşık sallamak yok artık. Herkes tabağını alacak. Ekmekler de öyle koparılmayacak, bıçakla kesilecek. Ekmeği kesmek günah değil.

Herkes için ayrı bir su bardağı bulunacak.

Salata kaşıkla değil çatala yenir.

Huriye Hanım'ın boğazına dizilse de yine bu şehir alışkanlığına göre yemek yemeye çalışıyor. Hatta ihtiyar adamı da masaya oturtuyorlar, annem onun önüne tabağını, kaşığını koyuyor, rahatlıkla yemesini sağlıyor” (Tuğcu, 1998: 11).

Evde lavabo olduğu halde ibrikle su dökerek ellerini yıkarlar:

“Adam yemek duasını yaptıktan sonra karnını doyuruyor. Tekrar şükürler edip kalkıyor. Ellerini yıkamak için gelinin ibrikle su dökmesini bekliyor. Annem onu lavabonun başına götürüyor, musluğu açıyor, adamın ellerini yıkamasına yardım ediyor, sonra havluyu tutuyor, adam kuruluyor ve gidiyor.

Evde mükemmel bir lavabo varken hala ibrikten ellerine su dökerek yıkanmak olur mu ya?” (Tuğcu, 1998: 11-12).

Halil Efendiler 'in giyim kuşam yönünden şehir hayatına uyum sağlamaları da Ahmet Cezmi Efendi ve ailesi sayesinde olmuştur. Giyim kuşam yönünden değişiklik önce Huriye Hanım'da gerçekleşir. Halil Efendi daha önce kara çarşaf giyinen, ayağında kara düz ayakkabılar bulunan, başını sımsıkı kapatan karısındaki bu değişiklikten memnundur:

“İki gün sonra telefonla kocasını aramış:

- Adamım, demiş. Ben şehir işi kundura alacağım ayağıma.

- E, al, demiş adam.

- Komşu ile çıkayım mı pazara?

-Çık, eyi insan onlar. Emmeyi örtün.

Annem ile birlikte çıkarlar, mağazalara doğru. Kadının tombulca ayağına ayakkabı ve terlik alırlar. Tabii ince çorapları da unutmazlar. Sonra eteklik bir kumaş alırlar. Annem bunu, kaşla göz arasında diker, kadına giydirir. Kadın yüksek topuklu ayakkabılarının üstünde biraz daha boylanır, sağlıklı bacakları ince çorapların içinde ferahlar.

Akşama adam gelir, kadını böyle görür. Hık mık eder. Ama böylesi daha iyi. Topuklarına kadar entari seyredeceğine böyle sağlıklı bacaklarını seyreder adam. Hele kadın bir de boylanmış görünür ki” (Tuğcu 1998: 13-14).

Halil Efendi de Ahmet Cezmi Bey'in yardımıyla giyim, kuşamını değiştirir. Daha sonra İstanbul'da iş hayatına atılan Halil Efendi giyim kuşamını da yoluna koyar:

“Her şeyden önce Halil Efendi'nin, köyde pek yadırganmayan o şalvara benzer pantolonunu değiştirmek gerekli. Bir terziye gidiyorlar. Kumaşı günün modasına rayicine göre babam seçiyor. Hatta iki defa provada bulunuyor. Adama mükemmel bir takım elbise yapılıyor. Bunun içine gömlek, kravat, uygun çorap filan lazım. Tabii şöyle, zengin bir kışlık palto da ister” (Tuğcu, 1998: 15).

Takım elbiseyi giyip en iyi marka kol saatini takınan Halil Efendi gayet yakışıklı olmuştur. Bir şehirliden farkı yoktur artık:

“O ağı bol paçası dar pantolondan kurtulan Halil Efendi yakışıklı bir şehirli oluyor. Tabii artık alışık olduğu kuşağını pantolonunun içine sarıyor. Gümüş

köstekli saatini de evde bırakıp kalın bileğine en güzel markalı bir kol saati takıyor” (Tuğcu, 1998:15).

Kızları Hamide de başörtüsünü çıkarıp beline kadar uzun olan saçlarını kestirmiştir:

“İşte bu nedenle apartmandan ayrılır ayrılmaz başörtüsünü çıkartıp çantasına koyuyordu. Beline kadar uzanan saçlarını, ne yapıp yapmış, kestirmiş, okul kızları gibi kısa saçlı olmuştur” (Tuğcu, 1998: 17).

Şehir hayatına alışan Halil ve ailesi yaprak dökümü yaşarlar. Halil Bey İstanbul’da kadınların peşine takılır. Kadınların amacı ise onun parasını yemektir:

“Halil Efendi dişlerini sıktı:

- Ben bunlara yanmıyorum, dedi. Kendi kendime ettim komşu. Kendi kendime ettim. Ben aslan gibi karıyı bırakıp elin sokak yosmasına para kaptırdım, laflarına inandım, bana tutkun sandım. Allah’ın belâsı karı bana değil, benim paralarım tutkunmuş.

- Peki, ne oldu?

- Ne olacak evvelki gün kalktım geldim, kapıya dayandım. Hiç bilmediğim bir adam çıktı karşıma. “Sen kimsin, burada ne ararsın? “ dedim. O da bana: “ Sen kimsin? dedi. Neye geldin kapıya?” “Burası benim evim.” dedim. Adam yüzüme baktı baktı: “Sen alay etme benimle Hacı Ağa,” dedi. “ Seni aldatmışlar. Burası Gülnaz adındaki kadının evi. O da eşyasını alıp buradan çıktı, evi de bana kiraya verdi. İşte kontratı da burada”

Halil Efendi dişlerini gıcırdatıyordu.

- Adam bana kontratı da gösterdi. Aylığını yüz bin liradan kiraya vermiş o karı.

Halil Bey’in durumu gülünçtü. Hep kendini beğenmenin, kafasızlığın ve cehaletin cezasını çekiyordu...” (Tuğcu 198: 46).

Halil Efendi, babasının ölümünden sonra yaşadığı sorumsuz hayatın cezasını çekmiştir. İşleri ters gitmiş, karısından ayrılma aşamasına gelmiştir. Halil Efendi

nasıl kadınlarla düşüp kalktıysa Huriye Hanım da kumar ve içkiye alışmıştır. Bunları sosyete olmanın bir gereği olarak düşünür:

“... Sen de kendini şaşırдың. Geldiğin zaman burnunun ucunu bürgüden çıkarmaya korkardın. Aradan çok geçmeden de para kokusu duyan o kadınlar senin çevreni kuşattılar. Kumar oynamasını, viski içmesini öğrendin. Bu böyle sürüp gitseydi, belki karşına çıkacak başka bir adama da kanardın” (Tuğcu, 1998: 58-59).

Kerime Hanım, Huriye Hanım’a gittiği yolun doğru yol olmadığını göstermek için onu eski komşusunun uyuşturucu tedavisi gördüğü akıl hastanesine götürür. Onu gören Huriye Hanım kendine çekidüzen verir:

“Huriye Hanım:

- Görmemişim, bilmemişim, diyordu. Zenginlerin âdetidir, diye bana içki içirirlerdi. Zenginlerin oyunudur diye kağıt oynatırlardı. Hani beni bir komşuyu yoklamak için akıl hastanesine götürmüştün. O zaman o hastayı görünce gözüm korktu. Bana gelen kadınların arasında biri vardı, arada bir bacağına bir iğne daldırır, bir şeyler yapardı. Bunu yapmayınca duramazmış, Annem:

-Yakayı kurtardığına şükret dedi. Senin de böyle zehirlere alışman çok kolaydı. Zaten az parayı yemediler” (Tuğcu, 1998: 59).

Karı koca, oğul, aile dejenere olmuştur. Teknolojiyi tanımayan, şehir hayatını bilmeyen, kendi gelenek ve göreneklerine göre yaşayan Halil Hanoğlu ailesi bilinçsiz yaşamının, şehir hayatının olumsuz yönlerini almanın cezasını iflasın eşiğine ve yuvalarının dağılması noktasına gelmesiyle öderler. Şehre alıştıkça Ahmet Cezmi Bey ve ailesi arasına mesafe koyan aile tekrar onların yardımına muhtaç olmuştur. Kenan sürekli annesinden para ister fakat annesinde ona verecek para kalmamıştır:

“Kenan’a gelince, babası köye gidince eve gelmemeye başlamıştı. Çok perişan bir hali vardı. Sigara içiyordu, durmadan annesinden para istiyordu. Fakat kadın apartmana olan borçlarını bile veremediklerini söylüyordu.

Elinde avucunda bir şey kalmamıştı. Satılacak takısı da yoktu. Bizden yiyeceklerini veresiye alıyorlardı. Kenan benden bir yaş kadar daha büyüktü. O da on altı yaşını bitiriyordu. Bıyıkları çıkmaya başlamış, üzerindeki elbise yıpranmış ve kısaltmıştı. Ayağındaki ayakkabılar paralandığı için evde bulunan babasının ayakkabısını giyiyordu ki bu da kendisine biraz büyük geliyordu” (Tuğcu, 1998:59-60).

Varlıktan darlığa düşen Kenan hırsızlığa da başlamıştır. Paraya ihtiyacı olduğu için eline ne geçerse çalıp satar:

“Bazen, bana dükkâna geliyordu. Onun paraya olan ihtiyacını bildiğim için dükkânı boş bırakmıyordum. Annesi onun bazı küçük eşyayı alıp götürdüğünü ve sattığını söylemişti” (Tuğcu, 1998: 60).

Şehir hayatı bu köylü delikanlısını da bozmuştur. Annesiyle sürekli kavga etmekte, serseri arkadaşlarını eve getirmeye kalkışmaktadır. Huriye Hanım buna izin vermez:

“Onların çekişmelerini bize Hamide anlatıyordu. Tabii kız anasının tarafını tutuyordu. Bir iki defa Kenan’ın düşüp kalktığı serseri tipli gençler apartmana geldiler. Sonunda Huriye Hanım onları içeri almadı ve oğluna da tembih etti. Böyle giderse daireye sokmayacaktı” (Tuğcu, 1998: 60).

Halil Efendiler düştükleri zor durumdan kurtulmak için çabalarlar. Huriye Hanım aklını başına almış, kocasıyla birleşip eski günlerine dönmeyi düşünmektedir. Kemalettin Tuğcu *Köyden İndim Şehire*’de paranın insanları ne hale getirdiğini ve köyden İstanbul’a gelen köylülerin düştükleri komik durumu da verir:

“Bu sonradan görmeler, ellerine para geçince, kendilerini her şeye lâıyk kimse olarak görürler. Bir zamanlar böyle, tarlasının ürününü satarak, paraları koynuna koyup İstanbul’a gelen zavallı köylüler görüldü. Bizim kurnaz serseriler bunları dolandırdılar. Paralarını çektiler. Camileri, meydanlardaki saatleri satmaya kalktılar. Zavallılar da çoğu kez kandı” (Tuğcu, 1998: 44).

Halil Efendi de İstanbul'a gelen bu köylülerden biridir. Cahil kafayla işleri idareye kalkmış becerememiştir. Zamanında kendini beğenen bu adam yaptığı hatayı, cahilliği anlamıştır:

“Halil Efendi içini çekti, devam edip:

-Eyyidi, dedi. Akıllı adamdın, işleri yoluna koydun. Gelgelelim ben seni dinlemedim, senin koyduğun o yolda gitmedim. Kendi cahil kafama göre işleri idareye kaktım. Araya kötü bir karı girdi.

Halil Efendi başını iki tarafa salladı:

- Sen bana dedindi, dedi. Bu sokak karılarından hayır gelmez, seni perişan ederler dedindi. Ama ben dinlemedim. Herkes aklını pazara vermiş, sonra gene gitmiş kendi aklını beyenip almış. Ben de böyle ettim” (Tuğcu, 1998: 45).

Huriye Hanım, cahil bir kadındır. Kemalettin Tuğcu, bu çocuk romanında cahillik konusunu komik bir şekilde ele almıştır. Huriye Hanım'ın cahilliklerine gülmek elde değildir. İlk kez televizyonu gören Huriye Hanım, televizyonunun içindekilerin kendisini göreceğini düşünür ve kendine çekidüzen verir:

“Şimdi öyle mi? dedi. Geçen gün bana gömlekle göründü. Hani doğruyu söylemek gerekirse, güzellik yalnız büyük şehirlere vergi değil. Kadın hakikaten güzel. Levent gibi derler ya. İşte öyle. Ne fazla eti var, ne yağı, kollar, bacaklar balmumu gibi. Zaten fazla güneş görmemiş. Bana böyle görünürken televizyonu kapattı.

-Neden? diye sorduk.

- Televizyondaki erkekler kendisini görürmüş.

İki kardeş gülüyorduk. Annem de gülmeye başladı.” (Tuğcu, 1998: 56).

Huriye Hanım, televizyonun içindekilerin kendisini gördüğünü düşünür. Celil'e televizyonun içindekilerin nereye gittiğini sorarak arka kapağını açtırır:

“– Bana bak Celil, bir gün sana televizyonu açtırmış, içindeki adamların nereye saklandığını görmek istemiş, doğru mu?

-Evet. Televizyonun arka kapağını kaldırdım. Huriye Hanım korka korka gelip baktı. Bana o zaman bu adamların nereye kaçtıklarını sormuştu” (Tuğcu, 1998: 54).

Huriye Hanım’ın para işlerinden ve bankadan hiç haberi yoktur. Parasını bankaya yatırırca geri vermeyeceklerini düşünür:

“Bunca zaman birlikte yaşadıkları halde, Huriye Hanım’ın kocasının ne kazandığından, ayda eline ne geçtiğinden haberi yoktu. Hiç hesap bilmiyordu. Babam kendisine Halil Efendi’den ayrılırsa daireyi satıp parasını bankaya koymasını ve faizi ile geçinmesini söylediği ve bunun nasıl olacağını anlatmaya çalıştığı zaman:

- Olur mu ki, demişti. Banka parayı geri vermezse bana” (Tuğcu, 1998: 60).

Huriye Hanım’ın cahilliği o kadar fazladır ki televizyonun içindekilerin kendisini işiteceğini zanneder:

“– Celil, Huriye’nin televizyon açıldığı zaman odaya başını örtmeden arkasına bir şey giyinmeden gelmediği sahi mi?

- O zaman öyleydi, diyordum. Hatta odada konuşmaktan çekinir, televizyondaki insanların konuşulanları işiteceğini sanırdı” (Tuğcu, 1998: 53).

Kemalettin Tuğcu *Köyden İndim Şehire* de köy hayatındaki bilgisizliği ve görgüsüzlüğü de bize verir. Köylü kullandığı eşyalara hijyen açısından dikkat etmez. Aynı eşyayı hem çamaşır için hem de hamur için kullanır:

“Annem anlatıyordu:

-İlk zamanlarda çamaşır yıkadıkları tahtadan bir tekne var ya, o öyle duruyor. Onu ne yapacağını sordum. Köyde çok değeri varmış bu ağaçtan teknenin. Ancak ağa evlerinde bulunabilirmiş. Bilmem hangi ağaçtan oyarlarmış. Ayrıca ekmek yaptıkları zaman hamuru bunun içinde mayalanmaya bırakırlarmış. Yani hem çamaşır işinde kullanıyorlar, hem de hamur teknesi yapıyorlar” (Tuğcu, 1998: 55).

Halil Efendi'nin evinde bir odada saklı birçok köy eşyası vardır: Düzgün taş, keçeden gocuk, tahta kaşık ve kemik kaşık gibi. Bunlar köy hayatının vazgeçilmezleridir:

“ Annem anlatıyordu:

-Bir de düzgün taş var. Bunu ne yapacağını sordum. Üstünde çamaşır yıkarlarmış. Çamaşırı ortaya koyar, ıslatır tokaçla vururlarmış. Köylüler çoğu zaman kil kullanırlarmış ama Halil Efendi'nin evinde sabun bulunmuş. Tabii ağa evi. Duvarlarda çobanların giydiğine benzer dövme keçeden bir gocuk asılı. Bunu niye sakladıklarını sordum. Büyük kışlarda köyden köye giderken bunu giyerlermiş. Sonra gelirken getirdikleri beş on tane tahta kaşık, iki tane de boynuzdan yapma kemik kaşık var. Bu arada bir yığın, kimi delik, kimi yepyeni yün çorap. Ayrıca kadınların da giydiği paçalı donlar. Bunların paçası ayaklarına kadar uzun” (Tuğcu, 1998: 56).

Kemalettin Tuğcu, *Köyden İndim Şehire*'de köydeki çok eşliliğe de yer verir:

“ Sonra, bize köydeki yaşantıyı anlatıyordu:

-Anası vardı, eyi kadındı. Beni hoş tutardı. Rahmetli olunca babasına da Halil Efendi'ye de ben baktım. Kapımızda adam dururdu, ama evin içinde benden başka kadın bulunmazdı. Komşu evlerde bir adamın iki, üç karısı olurdu. Bunlar akraba gibi geçinir, en yaşlılarının hatırını sayarlardı. Sonra adamlar kızdı mı hiç bakmaz, karılarından birini döverdi” (Tuğcu 1998: 58).

Köylerde resmi nikahla evlenilmez onun yerine dini nikah vardır. Halil Efendi ve Huriye Hanım da imam nikahıyla evlidir:

“Kadın iki gözü iki çeşme ağlıyarak.

- Ben Halil Efendi'nin nikahında gözükmezmişim, dedi.

Babam sordu;

-Belediyeden nikâhınız yok mu?

- Yok, bizim orada hep hoca nikâhıyla evlenirler” (Tuğcu 1998: 40).

Huriye Hanım, şehir hayatında dejenere olmuştur. Köyden gelen Huriye Hanım'a göre içki içmek ve kumar oynamak gayet normaldir. Şehir hayatında dejenere olmak konusunda kocası ve oğlunu geçer; bu tür şeylere kapılarak kocasının başka kadınların tuzağına düşmesine sebep olur. Kemalettin Tuğcu, *Köyden İndim Şehire*'de Huriye Hanım'ın kişiliğinde içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklara da yer verir. Huriye Hanım, içki içmeyi ve kumar oynamayı şehir hayatının bir gereği olarak düşünür. Ayrıca ona göre bunlar parası olanların eğlence aracıdır. Huriye Hanım, kumar oynamakta, çoğu zaman da çok büyük paralar kaybetmektedir. Bu kayıp onun güzüne gözükmemekte bunu sosyete olmanın gereği olarak düşünmektedir.

Köylü Halil Efendi de dejenere olmuştur. Daha önceleri oruç tutan, namaz kılan Halil Efendi bunları yapmaz olmuştur:

“Ama öte tarafta, Halil Efendi de eskisi kadar rahat değildi. Babası ile cuma namazlarına giden adam artık bütün ramazan oruç tutmadığı gibi bayram namazına da gitmedi” (Tuğcu, 1998: 28).

Halil Efendi, yaptığı bütün hataları Ahmet Cezmi Efendi'nin onun bir taşralı olmasına bağladığını zanneder. Ona göre bütün akıllı insanlar İstanbul'dan çıkmaktadır. Hata yapanlar ise taşralıdır:

“- Sana en büyük fenalığı akrabaları olan o Kerim Efendi yaptı.

- Yaptıysa ne olacak? Allah da onu bildiği gibi etsin. Bu memlekette sizler taşralı der durursunuz. Bütün akıllı adamlar bu İstanbul'dan mı çıkar!

Babam:

- Halil Efendi, dedi. Taşralı demek dışarıdan gelme demektir. Hangi memlekette, hangi kentte olursan ol, komşu kentlerden gelenlere taşralı dersin. Yani o kentin yerlisi değildir. En akıllı adamların İstanbul'dan çıktığı doğru değildir. Bu memleketin başına geçmiş nice büyük adam vardır ki bütün yurdu çekip çevirmiştir. İnsanları doğdukları kentle övünürler. Kendi adlarının yanına doğdukları kentlerin adını da takarlar. Merzifonlu Kara

Mustafa Paşa, Köprülü Fazıl Mehmet Paşa gibi nice büyük adamlar başka başka kentlerden, hatta küçük kasabalardan çıkmışlardır. İş doğduğu şehirde değildir. İş insanın okuyup yazmasında, iyi yetişmesindedir.

- He, doğru dersin. Askerlikte de erler memleket memleket ayrılır, birbirlerini tutarlar. Maraşlılar, Samsunlular, Bursalılar hep birbirlerini korurlar. Bizim orada da iyi müslüman adam çıkar.

- Köylülerin biraz kaba sofı olduklarını bilirim. Yalnız kimseyi küçük görmemek gerekir” (Tuğcu, 1998: 48).

Halil Efendiler’ in komşuları da onların dejenere olmalarını taşralı olmalarına bağlarlar:

“- Taşralılar hep böyledir.

- Bize kalırsa hiç de öyle değil. Anadolu’da, Rumelinde ne kadar il varsa onun kötü adamı, açığöz adamı, kalkar İstanbul’a gelir. Burası kent değil, memleketin oteli, zaten şöyle arasanız İstanbul’un yerlisini bulamazsınız?

-A, biz doğma büyüme İstanbul’luyuz.

-Biz de öyleyiz. Ana babanız, dedeniz nereliydi? İnsanlar nerede iş tutarlarsa orada yaşıyorlar. Ufak kentlerde kötüler kolay barınamıyor. Onun için, büyük kentlere kaçıyorlar. Yoksa illerin hiç suçu yok. Büyük adamlar her ilden, hatta her ilçeden, bucaktan çıkar.

- Bu komşularımız için ne diyorsun?

- Ben köylerini bilmem. Yalnız babam orada birçok müslümanın bulunduğunu, biraz kaba sofı olduklarını söylüyor. Fakat hemen hepsi dürüst ve çalışkan insanlarmış” (Tuğcu, 1998: 55).

Kemalettin Tuğcu *Köyden İndim Şehire*’de olduğu gibi *Mine’nin Arkadaşı*’nda köy hayatına yer vermiştir. *Köyden İndim Şehire*’de köyden şehire taşınan bir ailenin şehirde yaşadıklarının verirken onların köydeki hayatlarından da kesitler verir. *Mine’nin Arkadaşı*’nda ise tüm olaylar köyde geçer.

Mine’nin Arkadaşı’nda köy hayatı verilirken teknolojik aletlere yer verilir. Köyde bir çok evde bulunmayan fırın, süpürge, radyo, televizyon gibi aletler Hamdi Efendi’nin evinde vardır:

“Buzdolabı, çamaşır makinesi, tüp gazla çalışan ocak, fırın, süpürge makinesi, radyo, televizyon, kap kacağın her çeşidi. Babası evinden getirdiği için mutfakta yemek maması ve bir de keyif çatmak için divan

vardır. Şadan Hanım'ın genç komşuları çoktu. Hemen her gün gelir ikramlarından yararlanır, uygarlık araçlarının nasıl kullanıldığını öğrenir, makinasında eteklerini bastırırlar, biçki ve dikiş bilgisinden faydalanırlar. Ama onlar da yük olmaya, her yerde bulunmayan bir salkım ak üzüm, çiçeği burnunda birkaç salatalık, iki sepet böğürtlen, cevizli sucuk veya pestil gibi şeyler getirirler..." (Tuğcu 1999:7).

Köylüler Hamdi Efendi'nin evindeki teknolojik araçları kullanırlar. Başkalarına yük olmaya istemediklerinden gelirken çeşitli hediyeler getirirler.

Annesi bir şehirli olan Mine, köyde doğup büyümesine karşın annesinin verdiği terbiyeden dolayı adeta bir şehirli çocuk gibidir. Köydeki diğer çocuklardan farklıdır:

"Mine çok akıllı, çok duygusal bir kızcağızda. Annesi gibi nazik ve ayrıcalığı olan bir kızdı. Köy çocuklarıyla pek anlaşamazdı. Onlar biraz hoyrat, kavgacı, kaba şakalar yapan çocuklardı. Mine onlar gibi yere çizgiler çizip yaşlıları gibi sek sek oynamazdı. Daha çok bebeğine elbise diker, annesine gücü yettiğinde yardım ederdi. Onun da bir dediği iki edilmezdi" (Tuğcu 1999: 12).

Narin bir kız olan Mine'nin en yakın arkadaşı bir eşek olan Mercan'dır. Onunla koşar, onunla oynar.

Mine'nin Arkadaşı'nda köydeki genç kızlar ve genç erkeler hakkında da bilgi verilir. Köydeki ihtiyarların tersine onlar yeniliklerden haberdar ve hayat doludurlar:

"Bademli'de oturanların hemen hepsi açıkgöz insanlardı. İşlere bağlanıp kalmazlardı. Bazı ihtiyar erkekler ne kadar tutucu köyde yaşam olurlarsa olsunlar, gençler bir şehirli gibi davranırlardı. Kızlar modadan söz ederlerken, genç erkekler saçlarını uzatır, pabuçlarına boyatır, köy alanında top koşturur ve kasabadan aldıkları gazeteyi okurlardı. Zaten herkesin evinde en az bir radyo vardı. Kimde televizyon varsa onlara konuk olarak giderlerdi.

-Bu nedenle çocuklarda uyanıktı, ama Mine onlardan daha uyanık ve daha akıllıydı" (Tuğcu, 1999: 21-22).

Teknolojiden ve yeniliklerden haberdar olan gençler akıllı ve uyanıktırlar.

Mine'nin Arkadaşı'nda eski İstanbul hayatından kesitler, bililer ve verilir. İstanbul'da tahta evlerin çokluğuna değinilir. Bu yüzden zaman zaman yangın çıkmaktadır:

"-Tahta ev çoktu, içinde oturanlar sağlıklı olurlardı, dedi.

“Öyle diz ağrısı, omur ağrısı, bel ağrısı pek azdı, Rahmetli babamın Üsküdar’da eski bir evi vardı. Atı arabayı çekerdi evin altındaki ahıra, sonra sabahla kalkar koşardı arabayı, müşterileri indirirdi iskeleye. Yangın çok olurdu eskiden. Kışın sobalar da yangına neden olurlardı” (Tuğcu, 1999: 47).

Yangının çıktığını bekçiler haber verirler. O tarihlerde evlerde telefon olmadığı için en iyi haberleşme araçları bekçilerdir.

“Bir yangın başladı mı, kar buz dinlemez birçok evleri süpürürdü. Yangının yakın olan evlere haber verilirdi. O tarihte evlerde telefon yoktu. Yangın kulesinden telefonla karakollara haber verilir, bekçiler de mahalle mahalle dolaşır yangını millete haber verirlerdi. Bir de renkli fenerle, ayağına çabuk bir adam sokağın bir başından kopar Beyefendiii, diye bağırır ve soluğu sokağın öbür ucunda alırdı” (Tuğcu, 199: 48).

Bekçiler yangının nerede çıktığını haber verirler. Yangın kuleleri yangının nerede olduğunu anlar ve gerekli yerlere bildirirler. O tarihte yangını söndürecek yangın arabaları yoktur. Onların yerine mahalle tulumbaları vardır. Kemalettin Tuğcu burada tulumbacılık mesleğine değinmiştir:

“-Beyazıt’ta yangın kulesi vardır, dedi. “Oradaki nöbetçiler, sabaha kadar kulenin pencerelerinden şehrin her yanını görerek dolaşırlardı. Bir ışık, bir duman gördüler mi hemen dürbünlere sarılır, yangının yerini anlar ve gerekli yerlere haber verirlerdi. O tarihte böyle büyük yangın arabaları yoktu. Mahalle tulumbacıları vardı. Gençler, efendiler bu tulumbaya yazılırlardı. Yangını haber aldılar mı, zengin, fakir demez, efendiden adamlar hemen evlerinden fırlar, tulumbanın olduğu yere gelirlerdi. Takım tamam oldu mu, elinde fener bulunan bir tulumbacı öne düşer, tulumbanın kenarını sırtlayan gençler kar kış demeden yalın ayak fırlarlardı yola” (Tuğcu, 1999: 48-49).

Tulumbacılık mesleğini çevik, atik gençler yapmaktadır. Öyle hızlı ve çevik olmalı ki yangın yerine bir an önce ulaşmalıdırlar. Tulumbacılık o devrin sporudur:

“... Bir yandan teknelere su taşınır, tulumbanın haznesine boca edilirdi. Bu arada tulumbacılar arasında kavga da eksik olmazdı. Birbirleriyle yarışarlardı. Öyle koşacaksın ki tulumba sandığının üzerindeki terazi sallanmayacak. Delikanlılar keklik gibi seker, rüzgar gibi uçarlardı. O zamanın sporuydu bu tulumbacılık. İstanbul dediğin koca şehir. Bir mahallesinden yola çık, gideceğin mahalleye ayakla ancak akşama doğru varırsın. Ama tulumbacılar bu uzun yolları göze alır, hem de soluklanmadan varırlardı yangın yerine.

Gençlerden biri sordu:

-Amca bunlar para ile mi çalışırlardı?

-Ne parası, dedi Mümin Efendi.” Her semtin bir tulumbacısı vardı. Yangına önce yetişmek bir şerefti. En zengin aile delikanlıları girerdi tulumbanın altına, para ne demek” (Tuğcu, 1999: 49-50).

Zengin, fakir tüm delikanlılar tulumbacılık yapar. Aralarına gelişmiş bir imece usulü vardır. Kemalettin Tuğcu *Mine'nin Arkadaşı'* nda para birimlerine de yer verir. Kuruş, para, akçe, mecrediye bunlardan bazılarıdır. Bunlar verilirken o zamanın ekonomik durumu da yansıtılır:

“...Kuruş o zaman paranın ölçüsüydü. Ondan da küçük paralar vardı. Mesela bir para, iki para, beş para gibi.

Mümin Efendi:

-Benim çocukluğumda on para ile beş ekmek, beş peynir alınır, dedi. “ Bunlar, kalınca bakırdan basılmış paralardı. Babam iki sefer yapıp on kuruş kazandı mı, hem bizim evin masrafı çıkardı, hem de hayvanın yiyeceği alınır. Dahası da var. Bir para tam üç akçe ederdi. Ama ben akçe zamanına yetişemedim. Bakır onlukları bilirim. Bayramlarda babam çocukları araba ile gezdirir, bayram yerini dolaştırır, bazen bir mecrediye kazanır.

Hamdi Efendi:

Babam merhum, bana bir mecrediye göndermişti, dedi. “ Gümüşten basılmış para imiş. Bugünkü beşbirlikler rafa kalktı” (Tuğcu, 1999: 50-51).

Mecidiye büyük bir paramızdır. En küçük para bir paradır. Altmış kuruş aylıkla çalışan memurlar paralı kimseler olarak kabul edilir:

“-Mecidiye büyük paramızdı. “ Bir mecediyeye kışlık mangal kömürü alınır, dedi. En küçük para bir paraydı. Odunun okkası bir paraya filan. Babam kömür alırdı, o zamanın parasıyla on iki paradan. Altmış kuruş aylıkla çalışan memurlar vardı. Bunlar artık paralı kimseler olarak bilinirdi. Tam okka dedikleri bugünkü ölçü ile bir kilo iki yüz gram falan ekmek somunları yarım paraya satıldığı zaman babam: “ Ortalık pahalılaştı.” derdi. Okkalık ekmeği biz dört kişi dört öğün yer bitiremezdik” (Tuğcu, 1999: 51).

Zamanın ekonomik durumu hakkında bilgiler edindiğimiz *Mine'nin Arkadaşı'*nda Yunanlılar'ın memleketi basmalarından ve kurtuluş savaşından da bahsedilir. Yunanlılar Bademli' de taş taş üstünde koymamışlardır:

“...Ben askerdeyken çok malımız vardı. Sonra Yunanlı bastı memleketi. Bademli' de taş taş üstünde koymadı. Badem ağaçlarını kestiler, yaktılar. Kurtuluş savaşı'ndan sonra ben askerden geldim. Düşmanın çıktığı yerden hayır mı gelir. Elden geldiği kadar çalıştık, Bademli' yi yeniden donattık. Köyün yarı delikanlısı savaşta kırıldı” (Tuğcu, 1999: 51).

Bademli' nin ihtiyarlarından Mümin Efendi' nin ağzından o devir İstanbul' unu ve o zamanın ekonomik durumunu öğreniriz.

Hırdavatçı Dede'de Kemalettin Tuğcu az da olsa köy hayatına yer vermiştir. Tahir Baba'ya Murat küçüklüğünü, çocukluğunu dolayısıyla da çocukluğunun geçtiği köyünü hatırlatmıştır:

“ Gözünün önünde kendi çocukluğu gelmişti. Birçok yıl önce kendisi de böyle bir çocuktü. Onların da köyleri, köyde bir evleri vardı. Anası her akşam yaptığı çorbayı karıştırırdı. Babası tarladan yorgun döner, kapının dışından seslenir, annesi hemen kalkar, avluya çıkarak babasının çarıklarını çözer, bir yere vurarak içindeki yaprakları temizler sonra kirlenmiş olan çorapları da çekip çıkarır, babası ayaklarını merdivene sürten karısının döktüğü su ile yıkamaya çalışırdı.

Ayakları dizlerine kadar yıkanınca, kadın bir havluyla kocasının ayaklarını kurular, ona temiz yün çoraplarını giydirir, babası ayaklarının ucuna basarak ocaklı odaya girerdi” (Tuğcu, 1999: 11-12).

Tahir Baba tarladan dönen babasını ve annesinin ona yaptığı hizmeti hatırlar. Bunun dışında annesinin yaptığı çorba ve ekinler aklına gelir:

“ Anası içeriden sesleniverdi:

-çorbayı karıştırır, dibi tutmasın. Anası hamur tahtasını getirip ocağın karşısına koyar, üstüne bir örtü örter, somunları diler, arada bir sorardı:

-Ekinler orağa geldi mi?

-Akşama sabaha derdi babası. Daha yeşilleri var içlerinde. Ama beklemek olmaz, sonra tırpanı kaldırdın mı dağılır.

-Ben de varacak mıyım yazın?

-Sen evinde otur, oğlana bak. Bazen anası dilimlerden ufak ufak doğradığı parçaları tereyağında kızartır, bunları ayrı bir tabağa koyardı. İsteyen çorbasına katardı bu artmış ekmek parçalarını.” (Tuğcu, 1999:12).

Tahir Baba Murat'la çocukluğuna ve köy hayatına dair anılarını hatırlar.

Kemalettin Tuğcu *Şehir Çocuğu*'nda diğer çocuk romanlarında olduğu gibi köy hayatına yer verir. Köyde şehir hayatı yaşanır. Bazı aileler yoksulluktan birçok şeyden mahrumken bazı aileler evlerinde şehir hayatının tüm konforuna sahiptirler. Engin, Necip Bey sayesinde köydeki gerçek ailesine şehir

imkânlarını sunar. Evlerinde buzdolabı, televizyon ve radyo gibi köyde birçok evde bulunmayan eşyalar vardır. Eşyaların yanısıra modern bir şekilde yaşarlar. Köy ekmeği yerine çarşı ekmeği yerler. Yemeklerini ayrı tabaklarda yer, sularını ise ayrı bardaklarda içerler. Hayatlarını kolaylaştıracak birçok şeyi alma imkânına sahiptirler:

“İnsan ne kadar inatçı olsa, yavaş yavaş yadırgadığı şeyleri kabul ediyor. Halil Dedem de ineklerin eve getirdiği geçin ferahlığını beğenmeye, kuzinenin ısınma yolundaki sağladığı rahatlıktan hoşlanmaya başladı. Radyoyu dinlediği gibi, benim teklifim üzerine, kasabadaki mağazadan taksitle televizyon almayı da kabul etti” (Tuğcu, 1999: 35-36).

Köyde fakir bir yaşam süren Halil Emmi'nin hayatı Ekrem Bey'in gelmesi ile şehrili hayatına dönüşür. Kıt kanaat geçinen Halil Emmi ve Emine bol yiyecek ve giyeceğe kavuşurlar.

Köyün en fakir ailelerinden birisi olmalarına rağmen hayatları değişir. Köylülerin onları kıskanacağı bir hayata kavuşurlar. Şehirlilerin kullandığı eşyalar artık onlarda da vardır:

“Ekrem Bey akla gelen birçok eşya almıştı. Açılıp kapanabilen yemek masası, yine böyle dört tane sandalye, iki tane bahçe şezlongu, yemek takımları, yemek pişirmek için bir bütan gaz ocağı, terlik, pijama gibi eşyadan başka bir ayna, kuru yiyecek maddeleri, çeşitli yağlar” (Tuğcu, 1999: 9).

Annemin Hikâyesi'nde Emine, Ekrem Bey ile evlenince araba kullanmasını bile öğrenir. Yanlarında hizmetlerine bakan yardımcıları bile vardır. Evin bahçesine ağaçlar dikilmiş, havuz yaptırılmıştır. Hala elektriksiz olan köye elektrik getirilmiştir:

“Emine Hanım, önümüz Ramazan komşu köyler elektrik almışlar, Yirmi beş haneli köyler donanmış biz bir camimizi elektrikle aydınlatamıyoruz. Köylüye söyledim, kimse yanaşmıyor” (Tuğcu. 1999: 54).

Emine köye gelecek elektrik direklerinin masraflarını karşılar. Aynı zamanda evine ilk elektriği alan Emine'dir. Susuz olan köye suyu getiren de Ekrem Bey'dir:

“Dayım çok uğraştı. dedi.

Kavakları çimlendirdi, köylüye dağıttı, ama kimse kapısının önüne bir ağaç dikmeye yanaşmadı. Köyde abdest alacak su bile yokmuş. Kim ağaç sulayacakmış. Ama Hoca Tahsin Efendi daha uyanık bir adam. Her gün abdest alırken caminin önüne diktiği kavağın dibinde abdest alır, suyu ziyan etmez, oradaki kavak minare boyu yükseldi” (Tuğcu, 1999: 77-78).

İstanbulu Ekrem Bey, yaşadığı sıkıntılardan kaçmak, kafasını dinlemek için geldiği Kuzuluk Köyü'nde her şeyi devletten bekleyen köylüye modern yaşamın imkânlarını getirerek onları elektrik ve suya kavuşturmuştur.

Çingene Kızı'nda yerleşik hayata geçen Şükrü Beylerin modern hayatla ilgili bir çok eşyayı edindiklerini görürüz. Evlere temizliğe giden Safiye Hanım, kocasına o evlerde gördüğü düzeni, eşyayı tarif eder. Şükrü Bey de eşinin anlattıklarından yola çıkarak mükellef bir ev kurar:

“Geleli üç ay olduğu halde evlerinde gerekli olan her eşya yerini bulmuş, mutfak yükünü almış, taksitle buzdolabı, bir büfe, tüple çalışan fırınlı ocak filan alınmıştı. Artık ayaküstü yemek yemek yoktu. Sofra kuruluyor, tabaklar sıralanıyor, yanlarına çatal, kaşık, bıçak ve su bardağı konuluyordu.

Bir bardaktan su içtikleri, bir kap yemeğe kaşık düşürdükleri günler geçmişti. Buna göre de giyiniyorlardı...” (Tuğcu, 1999: 16).

Şükrü Bey ve ailesi eşyaları tam olan evde görgü kurallarına uyarak yaşamaya devam ederler. Kemalettin Tuğcu'nun birçok romanında olduğu gibi *İçler Acısı*'nda da Hüseyin Efendi'nin evi köyde olmasına rağmen şehir imkanlarına sahip bir evdir. Hüseyin Efendi, oğlunun rahatı için evine her türlü elektronik eşyayı almıştır. Banyo ve tuvalet modern şekilde yapılmıştır. Köydeki birçok ev çatısız olmasına rağmen Hüseyin Efendi'nin evi çatılı ve konforludur. *Ceylanlı Bahçe*'de de köy evinde şehir evindeki konforu ve rahatı görürüz. Rıza Bey ile sonradan barışıp bir araya gelen Emine şehir evlerini aratmayacak bir eve sahip

olur. Çatılı bir evi ve içinde lüks eşyaları vardır. Birçok evde bulunmayan televizyon, telefon, radyo vardır. Mutfaktaki elektrik eşyaları tam tekildir:

“Bizim köydeki yaşantımız hiç de İstanbul'dakinden farklı değildi. Babam anneme kolaylık olsun diye her gördüğünü almıştı. Mükemmel takımlarımız, dünyanın her tarafı ile konuşulan telefonumuz vardı” (Tuğcu, 1999: 88).

Esmâ Hanım'dan dolayı evliliğinin ilk yıllarında çok sıkıntı çeken Emine Rıza Bey ile ikinci evliliğinde hem manevi huzura hem de maddi rahata kavuşmuştur.

Kemalettin Tuğcu, birçok romanında olduğu gibi *Karakaçan*'da da köyde bir çiftlikte şehir hayatı gibi bir yaşam süren Halil Efendi ve ailesini verir. Kızı Nesrin'in yürüyememesinden dolayı köyde yaşamak zorunda kalan Halil Efendi'nin evinin fiziki yapısı en iyi şekilde düzenlenmiştir. Öbür romanlardan farkı yaşadıkları yerde elektriğin olmamasıdır. Elektrik olmamasından dolayı elektronik aletler yoktur. Diğer romanlarda buzdolabı televizyon gibi aletlere yer verilirken burada televizyonun ne olduğu bilmeyen köylüler vardır:

“-O dediğin nedir?
 -Televizyon mu? Sen hiç kasabaya vardın mı?
 -Ot götürdümdü arabayla.
 -Orada sinema derler bir oyun var. Oraya vardın mı?
 -He, bir keresinde vardım.
 -İşte televizyon o sinema gibi şeydir. Vakti gelince basarsın düğmesine, karşında sinema oynar. Ama elektrik lazım” (Tuğcu, 2002: 57).

Halil Efendi, İstanbul'dan kızı için köydeki çiftliğe gelmiştir. Parası pulu her şeyi vardır fakat köyde elektrik olmamasından dolayı elektronik aletlerin onlara sağlayacağı konfordan uzaktırlar.

Kartalin Yuvası'nda Ümmühan Hanım, oğlu Mehmet ve torunu Mustafa'yla birlikte Kartalkaya'da mağaradan yaptıkları bir evde yaşarlar. Büyük bir mağarayı oyarak yaşabilir, konforu bir ev haline getirirler. Bu mağaradan evde

şehre ait birçok eşya olduğu gibi düzgün bir ayak yolu da vardır. Köydeki çoğu evdeki gibi derme çatma bir kulübeden ibaret değildir. Masada yemeği yenir. Yemeği yerken yufka ekmek kaşık göreviyle kullanmazlar, normal çatal ve kaşığı tercih ederler.

“-Bunlardan başka uyanık bir kadın. Zaman zaman köy diliyle konuşuyor ama bazen de ummadığımız bir bilgisini ortaya koyuyor. Bu dağ başında çatal kaşığın ne gereği var. Köylerde sacın üzerinde pişirdikleri yufka ekmeğini kaşık gibi kullanırlar. Buradan bize gösteriş için masada yemek hazırlamadılar. Mutfak dedikleri yerde çatal, kaşık, tabak, kase dolu” (Tuğcu, 2002:75).

Ümmühan Hanım'ın köyde modern bir şekilde yaşamasının sebebi görmüş geçirmiş bir ailenin çocuğu olmasından kaynaklanmaktadır. Babası gibi kocası da görgülü ve bilgilidir. Hayatını birleştirdiği Hacı Ahmet, Ümmühan Hanım'ın babasının evinde gördüğü modern hayatı devam ettirmesinde ona yardımcı olur.

Köydeki Arkadaşım'da Adil Bey'in evinde ve mühendis, müteahhit, öğretmen ailelerinin evlerinde köydeki rahat yaşamı görürüz. Karısı Nezihe Hanım'la İstanbul'dan Kayadibi köyüne gelen Adil Bey, köyde oturacakları eve şehri aratmayacak şekilde gerekli eşyaları alır. Aynı şekilde köprü yapımı için orada bulunan diğer aileler de şehirli hayatı sürerler. Şehirli gibi giyinip gezerler. Zaman zaman oradaki ırmağa girerek yüzerler bile. Onların yaşamları köydekiler tarafından yadırganmaz. Burada şehrin gürültüsünden uzakta temiz havanın tadını çıkarırlar. Her şeyin doğalını yiyerek beslenirler. Şehirlidirler ama köyün tüm imkanlarından yararlanırlar.

Kemalettin Tuğcu'nun bazı romanlarında olduğu gibi *Köydeki Arkadaşım*'da da köyde elektrik yoktur. Köyler yeşilliktir, ırmakları vardır ama eksik olan bir şeyleri vardır o da elektriktir:

“-Elektrik var mı?

-İşte o yük. Ama tüp gazla işlerini görüyorlar. Pompalı lambalar çok. Gece olup da köye doğru baktın mı, beş altı yerden bembeyaz ışık görünür. Buralarda şehirlilerin oturduğu anlaşılır” (Tuğcu 2002: 9).

Şehirdeyken iştahı az olan, sinirli bir kişiliğe sahip olan Nezihe Hanım’ın köye gelince iştahı açılır ve üzerindeki asabiyet gider. Köy hayatının onlara kazançlarından birisi bu olmuştur. Diğerleri ise kimsesiz bir çocuk olan Hüseyin’in elinden tutmalarıdır. İstanbul’a dönmeden önce Hüseyin’in iki odadan ibaret evine bakım yaptırmışlar, kendi eşyalarından gerekli olanları ona vermişler, ona uygun bir çalışma ortamı hazırlamışlardır. Evinde kitapları, masası olduğu gibi bir de radyosu vardır. Köy hayatı her iki taraf için de kârlı olmuştur:

“-Nezi, dedi. Sen farkında mısın, köyde senle hiç çekişmedik. O uykusuzlukların ortadan kalktı. Şunu bunu beğenmez, yemezdin. Köyde iştahında yerindeydi. Kilo aldın, renklendin, sağlığını kazandın. Ayrıca Orhan da topladı kendisini. Benim de öksürüğüm azaldı. Bütün bunlar başka, köyde birçok iyilik yaptık, en az Hüseyin’in hayatını kurtardık, onu yörüngesine oturttuk. Kaç kişinin sıtmasını tedavi ettik, artık o köy bizi kolay kolay unutamaz. Paraya gelince sağ kaldığım kadar çalışırım, burada yiyeceğimiz parayı orada yedik. En azından garip oğlanı çekip çevirdik, daha ne” (Tuğcu, 2002: 67).

Adil Bey ve ailesi köy hayatından manevi kazançlar elde ederken Hüseyin, onların köye gelmeleriyle hem manevi hem de maddi kazanç elde etmiştir. Evi, yuvası, hayvanları, bahçesi olmuş hem de toplum içinde kendisine önemli bir yer edinmiştir.

Viran Bağ’da Zeynep Ana ve Feride’nin evinde insan hayatını kolaylaştıracak, köyde şehir hayatının yaşatacak eşyalar vardır. Kemalettin Tuğcu’nun birçok romanında olduğu gibi radyo, televizyon, buzdolabı, dikiş makinesi köy evinde yerini bulur. Bunun dışında şehirli elbiseler giyinmektedirler. Şehirli gibi giyinip şehirli gibi yaşamaktadırlar. Bu tarz yaşamının öncüsü Zeynep Ana’dır. Zeynep Ana, okumuş, görgülü ve akıllı bir insan olduğu için yeniliklere daima açıktır. Öyle ileri görüşlüdür ki yirmi beş dönümlük kuş uçmaz, kervan geçmez Viran

Bağ'ı modern bir köy haline getirir. Suyu yeryüzüne çıkartır, köyün etrafını yeşillendirir, köyde belli bir planda ev yaptırır. Okulu, mescidi, muhtar odası ve dükkanı olan Efeler köyü, Zeynep Ana sayesinde Viran Bağ'da kurulur. Bu köyde modern yaşamın gerektirdiği bütün eşyalar vardır.

Yalnız Çocuk'ta sekiz hanelik bir köyde yaşayan on sekiz kişi vardır. Köyün gençleri kasaba ve şehirlere göç etmişlerdir. Sekiz yaşında bir çocuk olan Yusuf ise kimsesizlikten köyde kalmıştır. Orada yaşayanlar adeta canlı birer ölüdürler. Elektriğin, suyun, okulun ve dükkanın hatta doğru düzgün bir evin olmadığı köyde yaşamlarını sürdürmektedirler. Toprak zeminli, kerpiç evlerde halı diye serdikleri hasırın üzerinde oturmakta, içi topak topak yünle dolu torbaya benzeyen yataklarının üzerinde yatmaktadırlar. Duvarda yürüyen akrepten, alçak tavandan sarkan yılan yavrusundan korkmazlar. Sineklerin ve pirelerin içinde yatarlar. Köyde saat bile yoktur. Namaz kılan ihtiyarlar, güneş doğarken ve batarken namaz kılmaz, bunun dışında akıllarına estiği vakitte namaz kılarlar. Güneş doğunca kalkar, güneş batınca yatarlar. Bu kadar imkansızlıklar içinde yaşayan köylülerin masa, sandalye, bardak, sürahi gibi eşyalarının olmaması gayet normaldir. Birçok yiyeceğin tadını bile bilmezler. Sadece topladıkları yeşillikleri yiyerek beslenirler. İmkansızlıklar içindeki bu köyde doğup büyüyen Yusuf, Tahir Bey sayesinde medeniyetle tanışır. Ayağında çarığı bile olmayan, banyosunu da köydeki derede yapan Yusuf, sekiz yaşında bir çocuk olmasına rağmen çokolatanın tadını bile bilmez. İlk defa bir pantolon, gömlek ve ayakkabı sahibi olur. Tahir Bey'in kızı Güzide sayesinde yeni tatlarla tanışır:

“Genç kız: bir insanın vahşi ve yoksul hayattan uygarlığa çıkarılmasında lezzetin, yani tadın büyük etkisi olacağını anlamıştı.

Daha yoldayken konserve yiyeceklere, söğüş etlere, kiraz, şeftali gibi meyvelere korkarak el uzatmış, ama onlara öylesine kapılmışım ki artık ayrıldığı köy bile aklıma gelmeyecek kadar bu yiyeceklerin sarhoşu olmuşum” (Tuğcu, 1982: 61).

Yalnız Çocuk'ta El Kapısı ve Kırk Ev Kedisindeki Yıldızlar gibi ev ev dolaşan Yusuf'u görürüz. Yusuf, kimsesizliğin, yalnızlığın verdiği çaresizlikle oradan oraya sürüklenir. Azmi sayesinde okuma yazmaya öğrenir. Çalıştığı evlerden biriktirdiği para ile ev bile alır. Televizyondan telefona evinin her eşyası vardır. Tornacı dükkanına ortak olmuştur ve kazancı yerindedir. Evinde zaman geçirmek onun için son derece keyiflidir. Zaman zaman köydeki yoksulluğunu hatırlar. Fakat azmi ve çalışkanlığı sayesinde kavuştuğu modern hayatın kendisine sunduğu imkanlardan gayet mutludur. Artık onun hayatındaki tek eksiği kimsesizliği, yalnızlığıdır. Kemalettin Tuğcu, romanlarında köylerdeki ilkel ve modern yaşamı verir.

3. BÖLÜM:

ROMANLARIN YAPISAL İNCELEMESİ

3.1.KİŞİLER

3.1.1. ÇOCUKLAR

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki çocuk kahramanlar; genellikle 12-14 yaş aralığındaki ve erkek çocuklardır. İdealize edilmiş olan kız ve erkek çocukları doğru, dürüst, sabırlı ve sorumluluk sahibi olduklarından çevresindekilere kendilerini sevdirebilirler. Anne veda babalarının ya da her ikisinin olmamasından dolayı hayatın sorumluluğunu erken yaşta almak zorunda kalmışlardır. Bir yetişkinin bilgi ve deneyimine sahip denilebilecek kadar olgun davranışlarda bulunan bu çocuklar için aile kavramı çok önemlidir. Bu çocuklar çalışıp kendi ihtiyaçlarını karşılarlar. Hem çalışıp hem okuyan çocuk kahramanlar, zor şartlarda yaşasalar da hayatı tek başına göğüsleyerek, azimle çalışarak ve sabrederek içinde buldukları zor durumdan kurtulurlar. Bu çocuklar her ne kadar fakir de olsalar, aç kalsalar bile durumlarına razı olacak kadar gururludurlar. Kendi ayakları üzerinde durabilecek güce ve olgunluğa sahip kız çocukları da aldıkları eğitim sayesinde karşılaştıkları zorlukların kolayca üstesinden gelirler. Kemalettin Tuğcu'nun kimi romanlarında kız çocukları ön plandayken kimi romanlarında da erkek çocukları ön plandır.

3.1.1.1. Erkek Çocuklar:

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki çocuk kahramanlar idealist çocuklardır. İdealize edilmiş erkek çocukların belli başlı özellikleri vardır. Bu erkek çocuklar güzel ahlaklı olduklarından dürüstlükleri ve çalışkanlıkları ile kendilerini çevrelerine sevdirebilirler. Ne kadar zor şartlarda bulunurlarsa bulunsunlar hayatı tek başına göğüsleyerek, azimle çalışarak ve sabrederek içinde buldukları zor durumdan kurtulurlar. Bu çocuklar her ne kadar fakir de olsalar, aç kalsalar bile durumlarına razı olurlar.

Bir Çırağın Öyküsü romanında Yılmaz'ın üvey babası Halil, Yılmaz'ı okulundan alarak çıraklığa verir. Hamdi Efendi'nin yanında çıraklığa başlayan Yılmaz'a, Hamdi Efendi'nin oğlu Ömer sürekli eziyet eder. Bir gün cüzdanını evde unutan Ömer, Yılmaz'ı hırsız tutarak bir güzel döver ve bayram arifesi evine gönder. Cüzdanını bulan Ömer, babası Hamdi Usta'yla birlikte hediyeler alarak bayram günü Yılmaz'ı ziyarete giderler. Bayramdan sonra işe gelmesini söyleyerek evden ayrılırlar. Yılmaz'ı yarı aç halde çalıştıran Ömer pişman olmuştur. Hamdi Usta da Yılmaz'a oymacılık sanatı öğretir. Hamdi Usta'nın aniden ölmesi üzerine dükkan satılır ve Yılmaz, Aziz Usta'nın yanında çalışmaya başlar. Hamdi Usta'nın sayesinde iyi bir oymacı ustası olan Yılmaz annesiyle kapıcı dairesinden çıkarak aynı apartmanın ikinci katına taşınırlar. Annesini el kapılarında çalışmaktan kurtarır. Babası Yılmaz'ı okutup subay olmasını istemiştir fakat trafik kazasında babasının ölmesi sonucu yaşadığı talihsizlikler Yılmaz'ı önce çırak sonra da iyi bir usta yapmıştır. On iki yaşında hayatın yükünü omuzlayan Yılmaz, yaz kış demeden alacakaranlıkta yollara vurulup marangozhanenin yolunu tutar fakat kimseye minnet etmeden, çalışarak ve sabrederek içinde bulunduğu zor durumdan kurtulup rahata erer.

İhtiyarlar romanında annesinin karnındayken babasını kaybeden Nazmi'yi üvey babası evden kovar. İstanbul'a gelen Nazmi boyacılık ve getir götür işleri yapar. Kalacak yeri olmadığı için gece yarısına kadar açık olan kahvelerde sobaya yakın oturup ısınır, kahve kapandığı zaman da kalkıp kapı içlerine sığınır, yollarda bırakılmış arabaların içine girer, kapısını açamazsa altına girip yatar. Nazmi'nin iki yıl boyunca çekmediği sefalet kalmaz. Anıtlar Derneği'nin antika ev olarak belirlediği ahşap evin önünde boyacılık yaparken o evde yaşayan karı koca çocukları olmayan iki ihtiyarla tanışır. İki ihtiyar Nazmi'yi evlerine alır ve okuturlar. Zeki ve duyarlı bir çocuk olan Nazmi de onlara her konuda yardımcı olur, onların on beş yıldır dış dünyayla kopuk olan yaşantılarına renk katar. İhtiyarların evin dışındaki ve içindeki işlerini yaparak hem kendini rahata erdirir hem de onların hayatını kolaylaştırır.

Sokaktan Gelen Çocuk romanında Murat, anne ve babasının ayrılarak başkalarıyla evlenmesi sonucunda annesinin yanında kalmaktadır. Üvey babası

Murat'ı evden kovalar. Annesi de babasına gitmesi için sokağa atar. Babasına giden Murat'a babası da kapıyı yüzüne çarpar. Dört aydır sokaklarda, parkta yatan Murat bir gün dönerci dükkanının camekânına yapışık bir şekilde bakarken dönerci ve garsonu onu kovalamak için kavga çıkarırlar. Polis Halil Efendi bu kavgaya tanık olur, her halinden, aç olduğu belli olan Murat'ın karnını doyurur, yatacak yeri olmayan Murat'ı o gün nezarethanede yatırır. Ertesi gün onu eskici Yaşar Usta'nın yanına götürerek ona ayakkabı tamirciliğini öğretmesini ister. İlk başta bedava olarak çalıştıran Yaşar Usta, Murat'ın kısa zamanda işi iyice kavradığını görünce belli bir haftalık karşılığında işleri ona yükler. Kendisi dükkana uğramaz. Bir yıl sonra Yaşar Usta, hastalanır ve ölür. Murat, biriktirdiği paralarla Yaşar Usta'nın karısından dükkana devralır. Kendisini kurtarıp durumunu düzelten Murat, annesinin temizlik başında öldüğünü, babasının ise bakıma muhtaç bir durumda olduğunu, komşularının getirdiği yiyeceklerle karnını doyurduğunu öğrenir. Babasının yanına giden Murat, onun sürekli bakıma ihtiyacı olduğunu görünce ablası Nazmiye ve kocası Kadri'yi oturdukları gecekondudan babasının yanına taşır. Yoksulluk içinde olan ablasını ve babasını kurtaran Murat, herkes tarafından takdir edilir. Onun durumunda başkası olsa kötü alışkanlıklar edinir ve yoldan çıkar fakat Murat doğruluğu, çalışkanlığı ve insanlığı ile parmakla gösterilen birisi olmuş artık o herkesin gözünde sokaktan gelen çocuk değil, sokaktan gelen bir asker, bir kahraman olmuştur.

Yalnız Çocuk romanında da kimsesiz olan Yusuf'un köylerine gelen Tahir Bey tarafından İstanbul'a getirilmesini, evlerde hizmetçilik yapmasını, avizecinin yanında çalışmasını ve en sonunda da muslukçu olmasını görürüz. Biriktirdiği paralarla muslukçu dükkanını devralır ve işinde patron durumuna geçer. İşleri yolunda giden Yusuf, bir de ev alır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki çocuklar için para kazanmak önemlidir. Kazandıkları parayı israf etmezler. Merhametli ve vicdanlı olan çocuk kahramanlar, bir dilim ekmeklerini paylaşarak ve yardımlaşarak mutlu olurlar. *Bir Çırağın Öyküsü* ve *Sokaktan Gelen Çocuk* romanlarındaki Yılmaz ve Murat buna en güzel örneklerdir. Yılmaz, çıraklık yaparak annesini, Murat ise babasını

ve ablasını kazandıkları paralarla en önemlisi de merhametleri ve vicdanlarıyla buldukları zor durumdan kurtarmışlardır. Erkek çocuklar parayı kendilerinden çok başkalarına iyilik yapmak ve ihtiyacı olanlara yardım etmek için kullanırlar. *Küçük Boyacı*'da Nazmi, kışın soğuklarda boyacılık yaparak para biriktirir. Tek amacı okuyabilmektedir. Babasının doğru düzgün çalışmamasından ve ablası Şükran'ın yaşadıkları hayatı beğenmemesinden dolayı okuma hevesi suya düşer. Kazandığı paraları onlar için harcar. Evin geçimi, ablasının evlenmesi Nazmi sayesinde olur. Nazmi, yaşadıkları gecekonduyu da taksitle alır. Nazmi için okul artık bir rüyadır. O ailesinin geçimini sağlamak için yaşadığı sürece herkesin ayaklarına kapanan bir ayakkabı boyacısı olarak kalacaktır. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki erkek kahramanlar, hem ailelerinin dağılmasını engellemekte hem de ailelerini zor durumdan kurtarıp huzura ve refaha erdirmektedirler. Bir çocuğun ihtiyaçlarını normalde ailesi karşılaması gerekirken bu erkek çocuklar kendi ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi ailelerinin de ihtiyaçlarını karşılarlar. *Bir Çırağın Öyküsü*'nde Yılmaz on iki yaşında olmasına rağmen alacakaranlıkta işinin, marangozhanenin yolunu tutar:

“On iki yaşında bir çocuk olduğu halde, demek ki Yılmaz işe yarıyordu. Annesi alacakaranlıkta ona kahvaltı hazırladı. Daha ortalık yeni ağarırken atkısını boynuna doladı, arkasından dua ederek kapıdan çıkardı” (Tuğcu, 1992: 40).

Yılmaz yaşındaki çocuklar, arkadaşlarıyla oyunlar oynayıp eğlenirken Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki erkek kahramanların oyuna ve eğlenmeye ayıracak vakitleri yoktur. Bu kahramanların kişiliğinde maddi imkansızlıktan dolayı çalışmak zorunda kalan çocuk işçileri de görürüz.

Bir Çırağın Öyküsü romanındaki Yılmaz, *Sokaktan Gelen Çocuk* romandaki Murat, *İhtiyarlar* romanındaki Nazmi, *Yalnız Çocuk* romanındaki Yusuf, *Köydeki Arkadaşım* romanındaki Hüseyin, *Kartalın Yuvası* romanındaki Nazmi, *Ninelerin Ninesi* romanındaki Cahit, hayatla mücadele ederek erken yaşta sorumluluk sahibi olmuş çocuklardır. Bu çocuk kahramanlar, kendi kararlarını kendileri verebilecek vasıfta çocuklardır. Hayatla mücadeleleri onları olgunlaştırmıştır.

İyi kötüyü, zararlı ve faydalıyı ayırmayı bilerek hayatlarını bir düzene sokarlar. Oyunu değil çalışmayı düşünen bu erkek çocukların küçük yaşta sorumluluk almalarının, olgunlaşmalarının sebebi, babanın ölüm ya da başka bir sebepten dolayı aileden ayrılması ya da anne ve babanın her ikisinin de ölümüdür.

Bir Çırağın Öyküsü'nde Yılmaz, üçüncü sınıfa giderken babası Ahmet'i bir trafik kazasında kaybeder. *Yalnız Çocuk*'taki Yusuf, daha sekiz yaşındayken annesini ve babasını kaybetmiştir:

“-Bu oğlanın babası Ahmet, anası Zehra'dır. demişti. Anası bunu doğururken öldü. Babası da kazaya uğradı. Kimi kimsesi yoktur” (Tuğcu, 1982: 14).

Yılmaz babasının ölümüyle, Yusuf anne ve babasının ölümüyle çocuk yaşta sorumluluk aldıkları gibi *İhtiyarlar* romanında da Nazmi daha annesinin karnındayken babasını kaybetmesinden ve annesinin bir başkasıyla evlenmesinden dolayı çocuk yaşta hayatın yüklerini, geçim derdini üstlenmek ve çocukken olgunlaşmak zorunda kalmıştır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki erkek çocuklar, fakir ve kısıtlı imkanlara sahip de olsalar içinde buldukları ortama rahatça uyabilen, Anadolu'nun bir köyünden bile gelseler İstanbul'a kolaylıkla uyum sağlayan kahramanlardır. Bu çocuklar aynı zamanda kendilerine yapılan iyiliği unutmayan ve iyilik yapmayı seven, vefakar ve fedakar çocuklardır.

Yalnız Çocuk romanındaki Yusuf, daha sekiz yaşındayken sekiz haneli ve sadece on sekiz yaşlının yaşadığı Yozgat'ın Akçaabat Köyünden İstanbul'a götürülür. İstanbul'da çeşitli yerlerde çalışarak kazandığı paralarla işinin patronu ve bir ev sahibi olur. Yanında çalıştığı insanlara ve yaşadığı şehire kolaylıkla uyum sağlar.

İhtiyarlar romanındaki Nazmi, üvey babasının evden kovması sonucu İstanbul'a gelir. Boyacılık yaparken emekli öğretmen Şayeste Hanım ve emekli öğretim

görevlisi Profesör Hayri Bey'in onu evlerine yardımcı olarak almalarından sonra hayatı değişir. Bulunduğu ortama uyum sağlamış, onları rahat ettirmek için elinden geleni yapmıştır. Askere giderken onları nişanlısına emanet ederek gitmiştir. İhtiyarların kendisine yaptıkları iyilikleri unutmayacak kadar vefalıdır.

Köydeki Arkadaşım'da şehirden, İstanbul'dan Kayadibi Köyüne gelen Orhan orada kimsesiz Hüseyin'le arkadaş olur ve köy hayatına kolayca uyum sağlar. *Şehir Çocuğu* romanında ise *Köydeki Arkadaşım* romanındaki durumun tezadıyla karşılaşırız. Üç yaşındayken anne ve babasının İstanbul'da zengin bir aileye bırakmak zorunda kaldıkları Engin'i yedi yıl sonra babası tekrar köye getirir. Engin ilk başlarda zorlansa da yaşadığı köye uyum sağlar. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki erkek çocuklar, çevreye rahatça uyum sağlayan, kolay sosyalleşen, yardımlaşmayı sevdikleri için de kendi yaşlılarıyla olduğu gibi büyükleriyle de çok iyi anlaşılan kişilerdir. Yazarın erkek kahramanları çalışırlar, sabrederler ve bu çalışmalarının ve sabırlarının sonucunda karşılığında onlara yardım eli uzatan birileri mutlaka çıkar. *İhtiyarlar* romanında Nazmi'ye emekli öğretmen Şayeste Hanım ve emekli öğretim görevlisi Hayri Bey sahip çıkar. *Yalnız Çocuk*'ta Yusuf'a bitki uzmanı Tahir bey ve kızı Güzide el uzatırlar. *Köydeki Arkadaşım* romanında Hüseyin'e yardım elini uzatanlar doktor Adil Bey, karısı Nezihe ve oğulları Orhan'dır. Ellerinden tutulan, yardım eli uzatılan Nazmi, Yusuf ve Hüseyin topluma kazandırılmış ve topluma yararlı bireyler haline getirilmişlerdir.

Kemalettin Tuğcu'nun erkek kahramanları, karşıt cinsleri gibi bulaşık yıkar, yemek, ütü ve temizlik yapar. Sorumluluk alma yönünden karşıt cinsleriyle aynı özelliklere sahiptir. *Yalnız Çocuk* romanında Yusuf, *İhtiyarlar* romanında Nazmi çalıştıkları ve kaldıkları evlerde yemekten bulaşığa ve temizliğe kadar her işi yaparlar. *Yalnız Çocuk*'ta Yusuf bunun en iyi örneğidir:

“-Ayol annemin övdüğü kadar varmış, dedi. Hani gündeliğe gelen karıları, cebinden çıkartır bu oğlan. Mükemmel kapları yıkıyor, ortalığı temizliyor, hangi işi göstersem yapıyor...” (Tuğcu, 1982: 18).

Erkek çocuklar ayaklarında terliklerle ve kolları sıvalı beyaz gömlekleyle, gelen misafirlere kahve bile pişirecek kadar işe güce hakim olup yanında çalıştıkları insanlara hayatı kolaylaştırırlar.

Çalışmak zorunda kaldığından okula gidemeyen erkek kahramanlar kendi kendilerini yetiştirir. *Yalnız Çocuk* romanında Yusuf, çalışmak zorunda olduğu için okula gidemez. Fakat kendi kendine okuma yazmayı öğrenerek okuduğu kitaplar sayesinde kendini geliştirir. Erkek kahramanlar, hem okula gider hem de bir işte çalışırlar. Ayrıca yanında kaldıkları kişilerin de işlerini yapmalarına karşılık derslerinde gayet başarılıdırlar. *Küçük Boyacı* ve *İhtiyarlar* romanlarındaki Nazmi erkek kahramanları hem çalışmalarına hem de okumalarına karşılık derslerinde sınıftaki diğer arkadaşlarından daha başarılıdır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki erkek kahramanlar idealist çocuklardır. Çoğu imkansızlıklardan dolayı erken yaşta sorumluluk sahibi olmuş ve sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmişlerdir.. Aile kavramı onlar için çok önemlidir. Ailelerinin mutluluğu için ellerinden geleni yaparlar. Zoru başaran erkek kahramanlar karşımıza çıkar. Buldukları ortama kolayca uyum sağlayarak kendilerini sevdirebilirler. Onlar bir yetişkinin bilgi ve deneyimine sahip denilebilecek kadar olgun davranışlarda bulunan çocuklardır.

3.1.1.2. Kız Çocuklar:

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki kız çocukları, tıpkı erkek çocukları gibi kendi ayakları üzerinde durabilecek güce ve olgunluğa sahiptirler. Doğruyu ve yanlış, iyiyi ve kötüyü daha çocuk yaşta ayırt etmeyi öğrenen bu kız çocukları erken yaşta sorumluluk sahibi olmuşlardır. Anne veya babalarının ya da her ikisinin olmamasından dolayı hayatın sorumluluğunu erken yaşta almak zorunda kalmışlardır. Bu kız çocukları kendi ihtiyaçlarını da karşılarlar. *Gülçin Abla* romanında Gülçin'in babası daha doğmadan annesi ise daha yeni yürümeye başladığı sırada ölmüştür. Hastayken Gülçin'in annesine bakan Hasene Hanım, yeğeni öldükten sonra kimsesi olmayan Gülçin'e evlere gündelikçi olarak giderek bakmaktadır. Hasene Hanım Gülçin'i kendisine ayak

bağı olarak görmektedir. O olmasaydı bir ailenin hizmetini görerek onların yanında kalabilecek böylece de kira ödemekten kurtulacaktır. Yarı aç bir halde sokakta teyzesinin gelmesini bekleyen Gülçin, bulduğu yırtık bir alfabeden okumayı öğrenir. Gazete satan çocukları gören Gülçin on iki yaşına gelince onlar gibi gazete satmaya başlar. Gazete satan tek kız çocuğudur. Gülçin'i seven gazete bayisi Hamdi Bey, dükkanını Gülçin'in üzerine yapar. Gülçin, çevresindekilerin baskısı sonucu dükkanı satarak parasını bankaya koyar ve eczacının yanında çalışmaya başlar. Eczacı Kadri Bey'in aniden ölümü üzerine eczahane kapanır ve Gülçin kendine "Gülçin'in Yeri" adıyla iğneden ipliğe her şeyin satıldığı bir dükkan açar. İş iyi giden Gülçin, bulunduğu dükkanı ve oturduğu evi satın alır. Hasene teyzesi de artık çalışmamakta, Gülçin'in sayesinde rahat bir hayat sürmektedir. Kemalettin Tuğcu'nun bu romanında mücadele ederek yokluk günlerini geride bırakan, okuma yazmayı okula gidenden daha iyi öğrenen, kendini geliştirmiş, herkesin Gülçin Abla'sı olmuş, azimli, hırslı ve hayalini kurduğu şeyleri gerçekleştirecek güce ve yeteneğe sahip idealist ve sorumluluk sahibi kız çocuğunu görürüz.

Şoförün Kızı romanında da Nazlı'nın annesi onu dünyaya getirdikten sonra ölür. Çocuğa taksicilik yaptığı arabada bakmak zorunda kalan Arif Bey, bir gün taksiye binen, ablasının ve eniştesinin yanında karnını bile doyuramadan sığıntı gibi yaşayan Şadiye Hanım'ın bu hayattan kurtulmak için Arif Bey'e evlenme teklif etmesiyle onunla evlenir. O da böylelikle çocuğuna bakabilecek birini bulmuştur. Nazlı orta okula başlayınca kardeşi Hakan dünyaya gelir. Arif Bey yüksek tansiyon ve damar tıkanıklığı nedeniyle ölür. Nazlı maddi imkansızlıklar yüzünden okulu bırakır. Babası hafta sonları ona araba kullanmayı öğrettiği için üvey annesi Şadiye'ye ve kardeşine bakmak için ehliyet alarak şoförlük yapmaya başlar. İşinde başarılı olan Nazlı, şoförlükten kazandığı paraları biriktirerek ailesini rahata erdirir. *Şoförün Kızı* romanında Nazlı'nın kişiliğinde ailesi rahatladıkça, mutlu oldukça canla başla çalışan, okuyabilseydi avukat ya da hekim olabilecekken, ailesini ve onların mutluluğunu her şeyden üstün tutan fedakar kız çocuğunu görürüz. Aynı şekilde *El Kapısı* romanında da Yıldız Ersin, kardeşi Sami'ye ve teyzesine bakabilmek için daha on üç yaşındayken

çalışmaya başlar. Yıldız'ı kardeşinin ve kendisinin okuması için hastaya ve çocuğa bakar. Ailesini geçindirmek için çalışmak zorundadır. *Kayıkçı Güzeli* romanında da babası Ahmet Bey'in denizde ölmesi sonucu annesi Nesibe'ye ve kardeşi Cemil'e babalarından bir aylık kalmadığı için balıkçılık yaparak ve karşıya kayıkla yolcu taşıyarak evlerinin geçimini sağlamak zorunda kalan Nazlı'ya rastlarız.

Gülçin Abla romanında Gülçin, *Şoförün Kızı* romanında Nazlı, *El Kapısı* romanında Yıldız ailesinin reisi rolünü üstlenmiş, ailelerin dağılmasını önleyerek onları kurtarıp refaha erdirmiş sorumluluk sahibi ve fedakar kız çocuklarıdır. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki kız çocukları, yeteneklerinin farkında olan, zoru başaran kız çocuklarıdır. *El Kapısı* romanında Yıldız, hasta ve çocuk bakıcılığı yaparak kardeşine ve teyzesine bakar. *Kayıkçı Güzeli* romanında Nazlı balık tutarak ve yolcu taşıyarak. *Şoförün Kızı* romanında Nazlı şoförlük yaparak; *Gülçin Abla* romanında Gülçin, sokak sokak dolaşip gazete satarak ailelerine bakarlar. Çocuk yaşta olmalarına rağmen bu yükü başarıyla taşırlar.

Kemalettin Tuğcu'nun kız çocukları erkek çocukları gibi idealisttirler. *Kırk Ev Kedisinde* Yıldız okumak ister. Hem çalışıp hem okuyarak azmi sayesinde doktor olacaktır.

Yazarın romanlarındaki kız ve erkek çocukları bencil değildir. Kendilerine yetecek kadarını alıp fazlasını başka insanlarla paylaşırlar. *Balıkçının Kızı* romanındaki Deniz ve *Kayıkçının Kızı* romanındaki Nazlı, tuttıkları balıkların eve yetecek kadarının ayırıp gerisini komşularına dağıtırlar.

Kız çocukları da erkek çocukları gibi hem çalıp hem okurlar. Buna rağmen dersleri çok iyidir. Kız çocukları erkek çocuklarından daha çalışkan ve disiplinlidir. Bu çocuklar her türlü imkana sahip çocuklardan daha başarılıdırlar. Okuldan çıkıp işe gitmelerine rağmen her iki sorumluluklarını da en iyi şekilde yerine getirirler. *Kırk Ev Kedisinde* Yıldız, öğretmeni tarafından okuması için İstanbul'a gönderilmiş, yaşadığı talihsizlikler sonucu ev ev gezmiş, bu evlerde hizmetçilik yapmış en sonunda da doktor olmuştur. *El Kapısı*'nda Yıldız bakıcılık

yapmasına rağmen sınıfının en başarılı öğrencilerindedir. Liseyi bitirir ve çalışma hayatına atılır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki kız çocukları tıpkı erkek çocukları gibi hayatın zorluklarını erkenden üstlenmiş ve bu yüzden erken olgunlaşmak zorunda kalmış kızlardır. Akli başında ve hanımefendi tavırları ile etrafındakileri kendilerine hayran bırakırlar. Akıllı dürüst, güvenilir, becerikli, yardımlaşmayı seven, duyarlı kızlardır.

3.1.2. YETİŞKİNLER

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki anne karakterleri çocukları için yaşayan, çoğu zaman babalarının sahip çıkmadığı çocuklara bakmak için tüm zorluklara, sıkıntılara göğüs geren, iş güç ayırımı yapmadan azimle çalışan, çalışırken ve çocuklarına bakarken çıkarılan dedikodulara aldırmayan güçlü, iradeli kadınlardır. Görgülü, becerikli, duyarlı, yardımsever, akıllı, zeki, dürüst, güvenilir ve fedakar olan anneler, genç yaşta dul kalmalarına ve karşılığın evlenme fırsatı çıkmasına rağmen fedakarlıklarından dolayı çocuklarına bakmak için evlenmezler. Evliliklerinde bir sorunla karşılaşsalar bile görgüleri ve bilgileri sayesinde bu zor durumdan kolayca kurtulurlar. Çocukları için her türlü fedakarlığı yapan annelerin dışında az da olsa bencil ve çocuklarından uzak anneleri de görürüz. Bunlar da zamanla hatalarını anlayarak çocuklarının kıymetini bilirler.

Tuğcu'nun romanlarında, baba karakterlerine çok fazla önem verilmez. Baba öldüğü gibi ya bir işin için ya da bir kadın için evi terk eder. Olumlu, sevgi dolu baba örneklerine çok az rastlarız.

Büyükanne ve büyükbaba karakterleri, torunlarını seven, onlar için her türlü fedakarlığı yapan kahramanlardır. Çoğu zaman anne veya babalarının sahip çıkmadığı torunlara annelik veya babalık yaparlar. Maddi ve manevi yönden, bilgi, görgü ve eğitim bakımından, torunlarına her zaman destek ve örnek olurlar. Yazarın romanlarında olumsuz büyükanne ve büyükbaba karakterlerine çok az rastlarız. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki köylüler ve kasabalılar

yeniliğe karşı çıkarlar. Köyde ve kasabada yaşayan birçok kişi şehre göç eder. Köy ve kasabada yaşayanlar ise; okuyup köyelerine dönenler ya da şehirden gelen öğretmen, doktor ya da mühendisler sayesinde modern hayatı, modern yaşamayı öğrenirler. Köye ve kasabaya gelenler şehir hayatını, modern yaşamı öğrettikleri gibi aile hayatlarıyla da yaşadıkları topluma ve çevreye örnek olurlar

3.1.2.1. Anne/Baba:

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki anne karakterleri, çocuklar için yaşayan, çoğu zaman babalarının sahip çıkmadığı çocuklarına bakmak için tüm zorluklara göğüs geren, iş güç ayırmadan azimle çalışan, çalışırken ve çocuğuna bakarken çıkarılan dedikodulara aldırmayan güçlü ve iradeli kadınlardır.

Yapraklar Dökülürken ve *Emekliler* romanlarında eğitilmiş anne ile karşılaşırız. *Yapraklar Dökülürken*'de güzel ve eğitilmiş bir anne olan Hicri lise öğretmenidir. Kocasını felç geçirdikten sonra çocukları Bora ve Burçin'e, özel bir lisede öğretmenlik yaparak ve özel ders vererek bakar. *Emekliler* romanında ise tam tersi bir durumu görürüz. Eczacı olan fakat eczacılık yapmayan Nermin oğlu Necdet'le ilgilenmez. Sürekli kocasının isteklerini yerine getirmekle meşguldür. İç güveyisi olan kocasından ayrılan Nermin iyi ve kıymet bilir bir insan Arif Bey'le evlenir. Arif Bey, Necdet'le ondan çok ilgilenir. Nermin eğitilmiş olmasına rağmen öyle ilgisiz bir annedir ki babası Sacit Bey'in aniden ölümü üzerine ihtiyacı olmamasına rağmen çocuğunu ve onunla birlikte aynı evde kalan annesini düşünmeden evden ve emekli ikramiyesinden kendine düşen payı alır:

“-Neden hakkımı almıYayın?

-Onlar da paralarını alır, kira evine çıkarlar.

-Şimdi işi bu dereceye kadar vardiymayalım. Neye ihtiyacımız var bizim.

Eczahane para getirmiyor mu?

-Paranın fazla olması zararlı mıdır?

-Annemi, oğlunu kira evlerine çıkartamazsın...” (Tuğcu, 1991: 90).

Yapraklar Dökülürken romanında eğitilmiş, en önemlisi de kendini geliştirmiş ve çocukları için fedakarlık yapan Hicri'yi görürken, *Emekliler* romanında ise eczacı olan fakat çocuğu umurunda olmayan acımasız anne modellerini görürüz.

Şehir Çocuğu ve Karataşlı Emine romanlarında benzer anne karakterleri karşımıza çıkar. *Şehir Çocuğu*'nda Engin üç yaşındayken hava çarpması sonucu hastalanır. Engin'i hastalığından dolayı Necip Beyler'in evinde bırakırlar. Necip Bey, hayli varlıklısıdır fakat çocukları yoktur. Kibar ve iyi birisi olan karısı Semiha Hanım Engin'e kendi çocuğu gibi bakar. Yedi yıl sonra Engin babası tarafından köyüne getirilir. Asıl önemlisi de Engin'in gerçek annesi Seher Hanım'ın yedi yıldır evladının hasretiyle yanıp tutuşmasıdır. Kızı Nazlı da olsa Engin'in yerini tutamaz ve ona duyduğu evlat hasretini dindiremez. Şehirden getirilen Engin, annesine ilk günlerde yakınlık hissetmez; anne denince aklına Semiha Hanım gelir. Fakat Seher, gösterdiği ilgiyle ve sevgiyle yıllar sonra oğlunun sevgisini kazanarak aralarındaki buzları eritir. *Karataşlı Emine* romanında da Emine oğlu Murat'ı köydeki çocuk ölümlerinden kurtarmak için istemeyerek hastanede yan odada yatan fakat çocuğunu kaybeden Nazan Hanım'a vermeye ikna olur. Narin bir yapıya sahip olan Nazan Hanım çocuğunu kaybettiğini öğrenirse buna dayanamaz. Nazan Hanım, Murat'ı kendi doğurduğu çocuk zannederek bağrına basar. Emine, Murat sayesinde her şeye sahip olmuştur fakat içindeki ateş bir türlü sönmemektedir. Bir gün dere kenarında gezerken siyah bir taş bulur, o siyah taşı temizleyerek bağrına basar. Taşı Murat'ın yerine koyar. Gece gündüz bağrında o kara taşla gezer. Nazlı diye bir kızı olur fakat yüreğindeki evlat acısını dindiremez. Annesi gözü yollarda sürekli birini bekler vaziyettedir. Urgancıların Emine artık kara taşlı Emine olmuştur. Gece gündüz bağrında gezdirdiği, öpüp sevdiği kara taştan almıştır bu adı. Deli divane gibi kara taşla sürekli dağ bayır gezdiği için adı bir süre sonra da divane Emine olmuştur. Kemalettin Tuğcu'nun bu iki romanında gerçek anneleri olmadığı halde Engin ve Murat'a bunu asla hissettirmeyen Semiha ve Nazan Hanım'ı, ayrıca çocuklarının sağlığı için onlardan uzak yaşamayı tercih etmek ve onları çocukları olmayan başka ailelere vermek zorunda kalan fedakar anneler Seher ve Emine'yi görürüz. Her ikisinin de sonradan çocukları da olsa

oğulları Engin ve Murat'ın yerini tutamaz. Onların hasretiyle yanıp tutuşmalarını engelleyemez. Dünyayı önlerine koysalar evlatlarına değişmezler. Yazarın romanlarındaki anneler çocuklarının hep yanında olmalarını isterler. Yaşamalarının sebebi çocuklarıdır.

Kemalettin Tuğcu'nun anne tipleri, dikiş dikerek ya da başka bir işte çalışarak ailelerini geçindirirler. *Ninelerin Ninesi* romanında Cahit'in annesi Nesibe Hanım, *Kayıklı Güzeli* romanında Nazlı'nın annesi Nesibe Hanım, dikiş dikerek evlerinin geçimini sağlarlar. *Ceylanlı Bahçe* romanında Emine tarlada çalışarak geçimini sağlar.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki anne tipleri dul da kalsalar karşlarına çıkan evlilik fırsatlarını çocuklarını düşünerek reddedebilmektedirler. Genç yaşta dul kalan, güzellikleri ve becerikli olmalarıyla dikkat çeken bu kadınlar çevrelerinin dedikodularına da maruz kalırlar. Çocukları için dedikodulara aldirmayarak kendi ayakları üzerinde dururlar. Kendilerini etrafa karşı koruyup, savunabilen bu kadınlar aynı zamanda çevrelerine faydalı ve iyiliksever kadınlardır. *Viran Bağ* romanında Feride kocası Reşit'in ölümünden sonra oğlu Murat'a en iyi şekilde baktığı gibi köydeki herkese de yardım elini uzatır:

“Her yıl okula yeniden başlayacak olan öğrenci sabahleyin yıkanıp paklanarak ona getirilir. O siyah önlüğü dikmiş, beyaz yakayı ve beyaz kollukları hazırlamıştır. Fazla olarak desteden bir defter, bir alfabe, bir kalemle bir silgi alıp, hepsi bir örnek olan, okul çantasına koyup, çocuğun eline verir. Okula, onun, Feride Hanım Abla'nın evinden gider çocuklar” (Tuğcu, 1982: 79-80).

Çocukları için her türlü fedakarlığı yapan annelerin dışında olumsuz anneleri de görürüz. Bu anne tipleri ise ya çaresizlikleri ya da bencillikleri yüzünden çocuklardan uzaktırlar.

Sokaktan Gelen Çocuk romanında annesi ve babası ayrılan Murat'a sarhoş olan babalığı bir tekme vurarak evden gitmesini söyler. Annesi Saniye de

akşam karanlığında, yağmur altında Murat'ı babasına gitmesi için sokağa atar. Babasına giden Murat'a babası da kapıyı yüzüne çarpar. Murat, dört yıl sokaklarda, parklarda aç susuz yatar. Geriye Dönüş, romanında Güzin Hanım, gözünün daha yükseklerde olmasından, daha lüks bir hayatı istemesinden dolayı Sami Yüceler isminde zengin biriyle evlenmek için on dört yıllık evliliğinden ve çocukları Nevin ve Cemil'den vazgeçer. *Çocuk İhtiyar* romanında Remziye öylesine para hırslısıdır ki üvey oğlu Cahid'den kaçırdığı gibi kendi öz kızı Saime'den bile para kaçıır. Öz kızı Saime'nin yemeğinden ve giyiminden kısar. Giyimiyle arkadaşlarının yanında mahcup duruma düşürür. *İçler Acısı* romanında üç çocuğu yaşamayan dördüncü çocuğu yaşayan Zeynep'in on bir yaşındaki oğlunu aşı yaptırmaması sonucu oğlunun çiçek hastalığından kör olmasına vesile oluşunu görürüz. Kocasını İstanbul'da olan ve duyarsız bir kadın olan Zeynep, oğlanı yatağa yatırır, ona bir şeyler yedirir ve kendisi sabahtan akşama kadar gezer. Yaşar'ı işe yaramaz bir eşya gibi bir kenara bırakır. Hüseyin Efendi İstanbul'dan gelişinin birinde Yaşar'ı yatağının içinde saçları omuzlarına kadar uzamış, kir içinde bir deri, bir kemik olarak bulur. El ve ayak tırnakları uzayıp kıvrılmıştır. Zeynep'le kavga ederler. Zeynep, kör oğlandan hayır gelmeyeceğini, böyle yaşayacağına ölmesini söyleyerek ağabeyisinin yanına çekip gider. Hüseyin Usta oğlunu tedavisi için İngiltere'ye götürmek üzere Zeynep'ten altınlarını ister. Zeynep altınlarını vermez. Bu kadar duyarsız ve bencil bir annedir Zeynep. Yaşar, babasına annesinin kendisini dövdüğünü, aç bıraktığını onu bırakıp gitmesini söyler.

“Eh Yaşar'ın çekeceği varmış ki bir iki gün içinde toparlanmış, babasıyla konuşmaya başlamış, hep anasından yakınmış. Beni bırakma baba, dermiş, Beni dövüyor, kafama vuruyor” (Tuğcu, 1999: 18).

Kemalettin Tuğcu'nun anne karakterlerinin çoğu fedakar, evlatları için yaşayan, onlar için çalışan, tüm zorluklara göğüs geren, güçlü, çevrelerine faydalı olan, iyiliksever, ağırbaşlı ve sabırlı olan kadınlardır. Sabırlı ve fedakar olmalarının sayesinde rahat günlere kavuşurlar.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında baba fazla belirgin değildir. Yazarın babası Galip bey, sert, mesafeli, ciddi bir askerdir. Yazarın babasına karşı duyduğu olumsuz duygular eserlerine yansır. Romanlarda baba ya evi terk eder ya da iş kazısında veya trafik kazasında hayatını kaybeder. Bir başka kadına giden babalar da vardır. Babasını seven, babası ile iyi anlaşılan çocuğu anlatan romanlar yok denecek kadar azdır.

Balıkçının Kızı romanında baba Cemil, karısı Feride, kızı Deniz'i ve oğlu Ahmet'i bırakarak Almanya'ya çalışmaya gider. Hayali arsaya bir yalı yaptıracak, bir iş kuracak, bir araba alacak kadar para kazanmaktır. *Bir Çırağın Öyküsü* romanında Yılmaz'ın babası Ahmet kapıcılık yaparken, *Kayıkçı Güzeli*'nde Nazlı'nın babası Ahmet ise denizde ölmüştür.

Yapraklar Dökülürken romanında baba Ziya Bey, kumarbaz, sarhoş ve serseri bir insandır. Karısı Hicri, kızı Burçin ve oğlu Bora'ya karşı sorumsuzdur. Bir devlet dairesinde çalışan Ziya Bey, tüm maaşını içkiye ve kumara yatırmaktadır. Kızı Burçin evden kurtulmak için Ahmet isminde iyi huylu bir gençle evlenmek ister. Ziya Bey, buna karşı çıkar ve Burçin'i evden kovar. Hırçınlıkları her geçen gün artan Ziya Bey, tüm görevlerini eksiksiz yerine getiren karısını da bir gün evden kovar. Sürekli içen Ziya Bey'in yanında onu koruyup kollayacak birilerinin olması lazımdır. Bunun için karısının yanına bıraktığı oğlu Bora'yı da evden kovar.

Ninelerin Ninesi romanında da baba Cemil Bey, oğlu Cahit'in okumasını istemez. İlkokuldan sonra onu bir işe vermeyi düşünür. Cahit'in arada sırada ziyaretine gittiği Naime Nine, Cahit'in okumasını için onun masraflarını karşılar. Ayyaş bir adam olan Cemil Bey, bu duruma razı olur. Naime Nine'nin Cahit'e verdiği harçlığı bile içkiye yatırmak ister. Uçan kuşa bile borcu vardır. Evin geçimi karısı Nesibe Hanım'ın diktiği dikişlerle ve kaynanası Naile Hanım'ın dul aylığı ile sağlanmaktadır.

Şehir Çocuğu romanında karısının ölümünden sonra Tahir Bey kızından biraz büyük bir kızla evlenir. Engin bu duruma karşı çıkar ama babasının gözü onu

görmemektedir. Düğün günü evden çıkıp İstanbul'a giden Engin'in gittiğini fark etmez bile. *Sokaktan Gelen Çocuk* romanında üvey babasının kovması sonucu babasının evine giden Murat'a babası Hilmi Efendi de kapıyı yüzüne çarpar. Dört yıldır sokaklarda, parklara yatan Murat aklına bile gelmez, *Hırdavatçı Dede* romanında da sarhoş baba İdris'i görürüz. Karısını evden kovduğu gibi annesinin arkasından ağlayan oğlu Murat'ı da annesinin arkasından yetişmesi için yalın ayak evden gönderir. Annesine yetişemeyen Murat, yorgun düşünce hırdavatçı Tahir Baba'nın dükkanının önüne oturur. Bir ay boyunca Tahir Baba'nın baktığı çocuğu arayıp soran olmaz. *Emekliler* romanında Necdet'in babası Sedat Bey de ilgisiz ve bencil bir babadır. İç güveyisi olan Sedat Bey, giyimine ve süsüne düşkündür. En iyi sigarayı içer, parfüm kokusu girdiği her yeri kaplar. Evdeki yiyeceklerin ve yemeklerin çoğunu o yer, her gün rakı aldırır. Bütün bunları yaparken oğlu Necdet akılının ucundan bile geçmez. *Viran Bağ* romanında herkese iyilik yapan Hacı Ahmet Efe, oğlu Reşit'i atılan iftiralar sonucu evden kovar. Reşit, babasının onca malı mülkü varken uzak yerlere çalışmaya gider. Şunun bunun tarlasında çiftçilik yaparken hastalanır ve ölür. Bu romanda herkese iyilik yapan Hacı Ahmet Efe'nin oğluna karşı acımasızlığı şaşırtıcıdır.

Ceylanlı Bahçe romanında olumsuzdan olumluya dönen bir baba karakteriyle karşılaşırız. Rıza Bey, karısını annesinin kovması üzerine başkasıyla evlenmek ister. İnci Hanım'ı babasıyla birlikte yemeğe davet eder. Yemekte ceylan oğlağı çevirmesi yapmak ister. Fakat oğlu Mehmet, kendisi gibi annesinden ayrılmış olan oğlağı ahırdan salıverir. Oğlağı yerinde bulamayan Rıza Bey, oğluna aldığı saati ve ayakkabıyı başına kakarak kovalar. Mehmet, saati ve ayakkabıyı fırlatarak yalın ayak dedesinin evindeki annesinin yanına gider. Mehmet annesinin yanında yoksulluk içinde yaşamayı, babasının yanında zenginlik içinde yaşamaya tercih eder. Yaptığı hatayı anlayan Rıza Bey, karısıyla barışır ve karısı ve oğlu için "ceylanlı bahçe"yi yapar.

Geriye Dönüş romanında da fedakar baba Hamdi Bey'i görürüz. Karısı Güzin'in ve kayınvalidesinin tüm eziyetlerine kızı Nevin ve oğlu Cemil için katlanır. *Çocuk İhtiyar* romanında Hayrettin Bey, kızı Selma ve oğlu Cahid'e karşı ilgili ve

anlayışlı bir babadır. *Şoförün Kızı* romanında şoför Arif Bey, evlendiği günden beri hasta olan karısı Saime'nin kızları Nazlı'yı dünyaya getirdikten sonra ölmesi üzerine şoförlük yaptığı arabada çocuğuna kendisi bakacak kadar fedakar bir babadır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki baba karakterleri genellikle olumsuzdur. Romanlarda çok fazla yer verilmez. Buna rağmen anne karakterleri fiziksel ve ruhsal güzellileri ile olumlu yönde verilir.

3.1.2.2. Büyükbaba/Büyükanne:

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki dede ve büyükanne karakterlerinin kimi torunları için her türlü fedakarlıktan kaçınmazken kimi de kötülükleriyle romana damgasının vururlar.

Balıkçının Kızı romanında Deniz'in dedesi binbaşı Asaf Bey, kızı Feride'nin balıkçı Ali Bey'in oğlu Cemil ile evlenmesine, balıkçının oğlu olduğu için küçümsemiş ve izin vermiştir. Kızı Feride on sekiz yaşına gelince Cemil'le evlenir. Bunun üzerine Asaf Bey, kızıyla görüşmeyerek torunları Deniz ve Ahmet'i yıllarca dedesiz kalmaya mahkum etmiştir. Balıkçının Kızı, Deniz'in dedesinden hıncını almak için kullandığı sıfattır.

Geriye Dönüş romanında para canlısı, acımasız ve egoist bir insan olan anneanne Azade Hanım, kızı Güzin ve torunu Nevin'e sürekli eziyet eder, bağırır çağırır. Parasıyla bile hizmetçi çalıştırmazken onları evinde hizmetçi gibi kullanır. Onlara para yüzü göstermediği gibi karınlarını bile doğru düzgün doyurmaz.

Ceylanlı Bahçe romanında kötü babaanne gelini Emine'yi ve torunu Mehmet'i evden kovar. Emine babası Mustafa Efendi'nin yanına gider. Mustafa Efendi yoksulluk içinde olmasına rağmen tarlalarda çalışarak kızına ve torununa bakar.

*Ninelerin Nines'i*nde Naime Nine, torununun torunu olan Cahit'e oturduğu evi bırakır. İndirdiği hatimlerden aldığı paraları Cahit'in okuması için kullanır. Cahit, liseyi bitirir ve teknik üniversiteyi kazanır.

Mehmetçik romanında Mehmet Ali Efendi, torunu Mehmet'e çok iyi bakar. Maddi manevi her şeyiyle ilgilenir.

Şehir Çocuğu romanında yedi yıl sonra köye dönen Engin, anne ve babasından çok kendisine en yakın dedesi Halil Efendi'yi hisseder.

Kartalın Yuvası romanında Ümmühan Hanım, torunu Mustafa'ya annesiz ve babasız oluşunu unutturacak kadar onu çok sever. Torunu Mustafa'yla dağın başı denilebilecek yerde, insanlardan uzak, mutlu bir şekilde yaşarlar. *Viran Bağ* romanında da Zeynep Ana, torunu Murat'a iyi bir babaannedir. *Emekliler* romanında da Sacit Bey, torunu Necdet'in maddi en önemlisi de manevi tüm isteklerini karşılar. Maddi ve manevi anlamda tek destekçisi ve ona sahip çıkan tek kişi olan dedesi Sacit Bey'i kaybedince Necdet yıkılır:

“Camiye, oradan mezarlığa gittim, gereken her şey yapıldı. Bana anne, baba ve her şey olan dedemin toprağının üstünde uzun uzun ağladım...”
(Tuğcu, 1992: 88).

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki dede ve büyükanneler çoğunlukla çocuklara kendini sevdirmişler, okuma ve hayata bakma yönünden onlara destek ve iyi bir örnek olmuşlardır. İyilik yapmayı seven bu ihtiyarlar çocuklara iyilik yapmaları yönünden de iyi bir rol model olmuşlardır.

3.1.2.3 Köylüler/Kasabalılar:

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında köylüler ve kasabalılar aynı özelliklere sahiptirler. Köylüler ve kasabalılar genellikle cahil, her türlü yeniliğe karşı çıkan, kendi kendilerine hiçbir işi başaramayan insanlardır. İçme suyunu dahi devletten bekleyen, eğitime önem vermeyen köylülere değişime ön ayak olması için yazar

eğitimi kişiler yollar. Bu kişiler bŸyŸk şehirde gelen bir Ÿđretmen, bir doktor ya da mŸhendistir.

KŸydeki Arkadaşım romanında doktor Adil Bey, karısı Nezihe ve oğlu Orhan Kayadibi kŸyŸnde yeniliklere ŸncŸ olurlar. Bunların dışında mŸhendis, fen memuru ve Ÿđretmen de aileleriyle birlikte kŸyŸn sosyal hayatında etkili bir role sahiptirler. Doktor Ali Bey ve diğerleri kimsesi olmayan HŸseyin'i topluma kazandırarak topluma faydalı bir birey olmasını sağlarlar. KŸye yapılacak bir kŸprŸ sayesinde şehirli ve kŸylŸ etkileşimi başlamış ve kŸylŸ bu etkileşimden hem ticari hem de sosyal yŸnden olumlu yŸnde etkilenmiştir.

Yalnız Çocuk romanında Yozgat'ın Akçaabat kŸyŸne gelen Tahir Bey ve kızı GŸzide, kŸyde kimsesi olmayan sekiz yaşındaki Yusuf'un sekiz haneli kŸyden kurtulmasına vesile olurlar. *Yalnız Çocuk* romanında Kemalettin Tuğcu kŸylŸlerin durumunu şu şekilde verir:

“Her şeyi devletten beklemek doğru mu binbaşım? dedim. Oraya okul ağılacağına çalışkan insanların kŸyŸne okul ağsınlar, o sekiz haneye elektrik gŸtŸreceklerine kalabalık, canlı bir kŸye gŸtŸrsŸnler. Ne olursa olsun orası benim kŸyŸmdŸ. Ama insanları Ÿyle miskindirler ki gŸneřte vurulmuş gibi yatarlar, sineklerin yŸz tanesi yŸzlerine konar, elli tanesi kalkardı. Kaçardım kŸyden, ahlat ağacının altında serinlerdim. Dereye iner, oradan bakracı doldurmadan Ÿnce başımı suyun içine sokar, bazen yıkanırđım. O toz toprak içindeki kerpiç evlerde Ÿyle pire kaynardı ki insan dinlese pıtırtılarını duyacak. Onlar ihtiyarlar ŸlŸ gibi uyurlardı” (Tuğcu, 1982: 21).

Burada her şeyi devletten bekleyen, kendileri hiçbir çaba gŸstermeyen miskin kŸylŸler gŸrŸrŸz. *şehir Çocuku* romanında, Necip Beyler'in yanından İstanbul'dan gelen Engin, kŸyde modern bir hayatın yaşamasına vesile olur. şehre ait birçok eşyadan kŸylŸyŸ haberdar eder.

Annemin Hikâyesi romanında da İstanbul'dan gelen mühendis Ekrem Bey, köye kuyu açtırır, elektrik getirir. Köyün okulunu ve camisini onartır. Bunun dışında giyimi ve yaşamıyla köylülere örnek olur.

Yazarın romanlarında köyün ve kasabanın gençleri, büyük şehre, İstanbul'a göç ederler. *Yalnız Çocuk* romanında köyde sadece on sekiz yaşlı kalır.

Köyde ya da kasabada doğup büyüyenler genellikle köyden hiç ayrılmazlar. Sadece erkekler, askerlikleri yüzünden başka şehirleri görürler.

Köydeki kızlar, daha çocukken bir kadın görünümüne sahip olurlar. Derileri kalınlaşır ve kilo alırlar. Eğer maddi durumları iyi ise güzelliklerini kaybetmezler.

Köylüler, sebze ve meyve yetiştirir ya da hayvancılık yaparlar. Ürünlerin fazlasını şehre göndererek satarlar.

Maddi durumu iyi olan evlerde, şehir hayatını aratmayacak birçok modern eşya vardır. Bu evlerin bahçelerinde küçük bir havuz, kuyu ve altında oturmak için etrafı yeşilliklerle çevrili çardak da vardır. Çalışkan ve becerikli olan köylüler yaşadıkları yeri yemyeşil hale getirirler. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında anne, baba, kız çocuk, erkek çocuk, dede, babaanne, anneanne, köylüler ve kasabalılar dışında şu mesleklerdeki roman kahramanlarıyla da karşılaşırız: Polis, komiser, asker, doktor, mühendis, avukat, şoför, arabacı, bakkal, demirci, muhtar, kahveci, temizlikçi, terzi, öğretmen, armatör, tesviyeci, nalbur, ırgat, aktar, elektrikçi, marangoz, hizmetçi, hizmetli, hemşire, hasta bakıcı, balıkçı, bahçıvan, albay, binbaşı, avizeci, bankacı, hırdavatçı, ayakkabı tamircisi, tuhafiyeci gibi.

3.2. MEKÂN

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında geniş mekân, asıl mekân İstanbul'dur. Romanların bazılarında olaylar, Kemalettin Tuğcu'nun hayalinde tasarladığı, canlandırdığı bir köyde geçer: Koçarlı, Kozluca, Gökdere, Değirmen, Dalaman, Kayadibi, Akçaabat, Kozbağlar, Kuzuluk, Bademli, Ovalık, Söğütlü Pınar... Yazarın konusu hem İstanbul'da hem de köyde geçen romanları da vardır.

İstanbul mekân olarak seçildiğinde, Şişli, Aksaray, Beyoğlu, Cihangir, Kasımpaşa, Fatih, Unkapanı, Edirnekapi, Laleli, Boğaziçi, Sarıyer, Taksim, Karaköy, Çamlıca, Erenköy, Eminönü, Nişantaşı, Ahırkapi, Beykoz, Bostancı, Sultanahmet ve Bahçekapi gibi semtleri ile karşılaşırız. *Kahvedeki Adam* romanında Aksaray, Eminönü, Bahçekapi, Sultanahmet, Nişantaşı, Beyoğlu, Çamlıca ve Mahmutpaşa karşımıza çıkar. *Yalnız Çocuk*'ta Cihangir, Beyoğlu, Şişli ve Kasımpaşa'dan söz edilir. *Siyahlı Kadın*'da Beykoz ve Boğaziçi'ni görürüz.

Kemalettin Tuğcu'nun bazı romanlarında İstanbul bize aktardığı kısmıyla roman kahramanının çıkış noktası, Anadolu ise kendisini bulup tamamladığı mekândır.

Annemin Hikâyesi'nde mühendis Ekrem Bey'in babasının ölümünden sonra amcası, onun babasından kalan malları idare eder. Kızı Nazan'ı da Ekrem Bey'le nişanlar. Altında arabasıyla sürekli başka erkeklerle gezen Nazan'ın Ekrem Bey'le nişanlanma sebebi onun tüm malına ve parasına sahip olabilmektir. Nazan'ın başka erkeklerde gezdiğini gören Ekrem Bey, ağır bir şekilde kavga eder ve nişanı bozar. Amcasına da dava açarak babasından kalan serveti üzerine geçirir. Sınırları bozulan Ekrem Bey, İstanbul'dan ayrılarak Kuzuluk Köyüne gelir. Bir mühendisin köye gelmesi herkesi şaşırır. O ise kafasını dinleyecek bir yer aramaktadır. O yer ise Kuzuluk köyüdür. Köyde tek ağacın olduğu Halil Emmi'nin evine yerleşmek ister. Halil Emmi fakir olduğu için evinin etrafında gübre ve ahır kokusu da yoktur. Çünkü ne hayvanı vardır ne de tarlası. Kız kardeşi Dürdane'nin ölümünden sonra yeğeni Emine'ye Halil Efendi bakmaktadır. Fakir olmasına rağmen yeğenini tarla ve bahçe işlerine sürmeyen

Halil Efendi ve Emine kıt kanaat geçinirler. Ekrem Bey'in onların evinde kalmak istemesiyle hayatları değişir. Bol yiyeceğe kavuşurlar. Zeki, çok güzel ve kabiliyetli bir kız olan Emine, yakışıklı ve zengin olan Ekrem Bey'e aşık olur. Ekrem Bey'de ona karşı ilgisiz değildir. Halil Efendi'nin rızasını alarak Ekrem Bey, Emine'yle evlenir. Bir süre sonra da Cahit adını verdikleri bir oğulları olur. Ekrem Bey gibi kültürlü, şehirde yetişmiş bir insanı şehirden, İstanbul'dan kaçıran sebep amcası ve kızı Nazan'dır:

“Emine Hanım, Nazan Hanım'la babasının ne derecede kötü birer insan olduklarını anlamak için Ekrem Bey'in İstanbul'dan kaçıp basit bir köye sığınmış olmasını düşünmek yeter. Medeni bir şehirde, kültür içinde yetişmiş genç bir erkek bu dereceye kadar rahatsız edilmiştir. Yine onların eseridir ki Ekrem Bey kendisini köyde bağlamak için sizinle evlenmiştir” (Tuğcu, 1999:61).

İstanbul'da bulunan, kendisine sığınacak bir liman arayan Ekrem Bey için sığınacağı, kendisini bulacağı mekân Kuzuluk Köyü olmuştur. İstanbul'da doğmuş, büyümüş, yetişmiş okumuş fakat kendisini Kuzuluk köyünde tamamlamıştır.

Şehir Çocuğu'nda aslında köylü çocuğu olan Engin'in şehirden köye olan yolculuğunu görürüz. Necip Beyler'in evinde çalışan Tahir ve karısı Seher hava çarpması sonucu hastalanan Engin'i, hastalığından dolayı hayli varlıklı olan fakat çocukları olmayan Necip Beylere bırakmak zorunda kalarak köyleri Dalman'a dönerler. Semiha Hanım, Engin'e kendi çocuğu gibi bakar. Engin, Necip Bey ve karısını baba ve annesi olarak görür. Yedi yıl onların yanında kalan Engin'i, öz babası Tahir Bey tekrar ister. Annesi Seher Hanım Engin'in hasretiyle yedi yıldır yanıp tutuşmaktadır fakat Tahir Bey'in amacı köyde kendisine yardım ettirmektir. Sekiz yıl İstanbul'da yazın köşkte ve Cihangir'deki güzel apartman dairesinde yaşayan Engin, Dalaman köyüne getirilince sıkılır, şehirdeki rahatlığı, aradığı düzeni köyde bulamaz:

“Ben bir iki gün içinde sıkıldım. Benim alıştığım rahatlık, benim yediğim yiyecek ve çevremde gördüğüm kimseler yok. Ekmek yerine katlanmış yufka, bulgur pilavı ve kuru fasulyeden başka bir şey yoktu evde. Sonra

sofrada çatal yok. Her yemeği kaşıkla veya elle yiyorlar. Bir parça hamur koparıp bunu kaşık gibi yapıyor, ortaya konan sahanın içine ellerini daldırıp bir lokma alıp ağızlarına götürüyorlar” (Tuğcu, 1999: 18).

İstanbul gibi büyük bir şehirden gelen Engin’de geldiği dar mekânın, Dalaman köyünün etkisini görürüz. Bu, olumsuz bir etkidir. Kahramanın psikolojisini olumsuz yönde etkilemiştir. İstanbul’dayken hem maddi hem de manevi yönden rahat olan Engin’in üzerinde gelmek zorunda olduğu köy, hem maddi hem de manevi yönde etkilendiği bir mekân olmuştur.

Şehir Çocuğu’nda olduğu gibi *Karataşlı Emine*’de de İstanbul kahramanlarının hayatını olumsuz yönde etkileyen bir mekândır. *Şehir Çocuğu*’nda Tahir Bey ve karısı Seher Hanım nasıl oğulları Engin’i hava çarpmasından dolayı İstanbul’da Necip Beyler’in evinde bırakmak zorunda kalmışlarsa *Karataşlı Emine*’de Ahmet ile Emine de çocuklarını İstanbul’da bırakarak köyelerine dönmüşlerdir.

İstanbul’a geldiklerinde hamile olan Emine’nin sırtlarında dürülü yorganları, ellerinde valizleriyle kalacak yer ararlarken sancısı tutar ve hastahaneye giderler. Nur topu gibi bir oğlan dünyaya getirir. Yan odada yatan Nazan Hanım’ın çocuğu ise dünyaya gelirken ölmüştür. Kocasını Bedri Bey ve kalfaları Nesrin Hanım Emine’yi çocuğu onlara vermesi için ikna etmeye çalışırlar. Nazan Hanım narin bir yapıya sahiptir. Eğer çocuğunu kaybettiğini öğrenirse buna dayanamaz. Emine’nin köyünde ise çocukların çoğu yaşamaz. Ya yaşına gelmeden ya da ilkokula giderken ölür. Köyün havasından mı suyundan mı neden olduğunu kimse bilemez zaten fakir olan Ahmet ile Emine’nin bu çocuğa bakamayacaklarını, bu çocuğu vermekle hem çocuğun, hem Nazan Hanım’ın hem de kendi hayatlarının kurtulacağını söyleyerek Emine’yi zorla ikna ederler. Emine, çocuğunu köydeki ölümlerden kurtarmak için istemeyerek Bedri Beyler’e vermek zorunda kalır. Nazan Hanım da Murat’ı kendi doğurduğu çocuk zannederek bağrına basar. Emine bir yaşına kadar çocuğu emzirir sonunda köyüne dönmek zorunda kalır.

Ahmet ve Emine’nin hayatını, şehir hayatı, İstanbul olumsuz yönde etkilenmiştir. İstanbul Ahmet’in ve özellikle Emine’nin yaşamında bir dönüm noktası olmuştur.

İstanbul'dan köyüne dönen Emine, oğlunun sayesinde rahat bir hayata kavuşmuştur fakat mutsuzdur. Kocasını doktora götürür. Emine'yi dinleyen doktor acısını unutmaması için bir çocuk daha yapmasını tavsiye eder. Bunun üzerine Nazlı dünyaya gelir fakat Emine'nin içindeki ateş bir türlü sönmez. Dere kenarında gezerken siyah bir taş bulur, o siyah taşı temizleyerek bağrına basar. Taşı Murat'ın yerine koyar. Gece gündüz bağrında o kara taşla gezer. Nazlı büyümüş, ilkokulu bitirmiştir. Annesine her konuda yardımcı olur fakat yüreğindeki evlat acısını dindiremez. Annesi gözü yollarda sürekli birini bekler vaziyettedir. Akli başında değil gibidir. Urgancılar'ın Emine artık "kara taşlı Emine" olmuştur. Gece gündüz bağrında gezdirdiği öpüp sevdiği kara taşın almıştır bu adı. Deli divane gibi kara taşla sürekli dağ, bayır gezdiği için adı bir süre sonra da "divane Emine" olmuştur.

Annemin Hikâyesinde İstanbul'dan Kuzuluk köyüne gelen mühendis Ekrem Bey orada rahata erip kendisini bulmuştur. *Karataşlı Emine*'de ise İstanbul'dan Söğütlü Pınar Köyüne gelen Emine İstanbul'da kendisini kaybetmeye başlamış, İstanbul onun için hatırlamak istemediği anıların şehri olmuştur:

"İstanbul'a gelince, anasını kahreden bu şehir hem özlenen hem de oraya gitmekten korkulan bir yerdirdi" (Tuğcu, 1992:35).

Emine, geldiği Söğütlü Pınar köyünde, Murat sayesinde daha rahat hayat sürdürmesine, köyde birçok kişinin kışkırdığı şehir hayatı yaşamasına rağmen psikolojik açıdan mutlu değildir. Doğup büyüdüğü, yaşadığı yer olmasına karşın kendi ruhsal durumundan dolayı yaşadığı mekândan, köyünden olumsuz yönde etkilenmiştir. Evindeki, çevresindeki ve köyündeki güzelliklerin farkında değildir. Bu durum yaşanılan mekânın ne kadar güzel de olsa kahramanın ruhsal durumuyla mekânın ilgili olduğunu gösterir. Kahraman algılayabilecek ruh halindeyse yaşadığı yerdeki, mekândaki güzelliklerin farkına varacaktır.

Kemalettin Tuğcu, *Köyden İndim Şehire* romanında ise köyden şehire, İstanbul'a gelen bir ailenin dramını verir. Köydeyken gayet mutlu bir hayatları olan Hacı Hamdi Ağa oğlu Halil ile beraber İstanbul'a taşınır. İstanbul şehri onların hayatında adeta bir yaprak dökümüne sebep olur.

Hacı Hamdi Ağa, yedi sekiz köyü olan bir ağadır. Bu köydekiler hep onun hesabına çalışırlar, hepsi de yaşantılarından ve Hamdi Ağa'nın ağalığından hoşnuturlar. Hamdi Ağa, oğlu Halil ile beraber İstanbul'a taşınmak zorunda kalır. Hacı Efendi artık köylerde kendisini gösterme se de yerine bıraktığı adamı onun yokluğunu aratmaz ve köylerden gelen hasılatı toplayarak İstanbul'a gönderir.

Oğlu Halil, gelini Huriye, torunları Kenan, Hamide şehre taşındıklarında giyim kuşamlarıyla ve yaşam tarzlarıyla tam bir köylüdürler. Alt kat komşuları Ahmet Cezmi Bey, karısı Kerime Hanım, çocukları Celil ve Sevil "Köyden İndim Şehire" ailesinin şehir hayatına alışmaları için ellerinden geleni yaparlar. Paraları bol olduğu için bir eve lazım olacak her şeyi almışlardır fakat kullanmaya bilmemektedirler. Asansöre binmeyi, televizyonu, çamaşır makinesini, fırını kullanmayı bilmezler. Televizyonu açtıklarında içindekiler bizi görecektir diye kendilerine çeki düzen verirler. Elektrik düğmesini açıp kapamayı bilmediklerinden gündüz de elektrikler açık otururlar.

Bu memur karısı olan Kerime, bilgili ve görgülüdür. Çarşafı gezen Huriye Hanım'a modern kıyafetler aldırır. Çocukların da üzerine uygun giyecekler alınır. Ahmet Cezmi Bey de şalvarla ve belinde kuşakla gezen Halil Efendi'yi terziye götürerek elbise diktirir. Halil Efendi kravat bile takmaya başlar. Üzerinde en pahalısından pardesü vardır. Böyle bir aileyken boynuz kulağı geçer ve orta halli bir aile olan Ahmet Cezmi Bey'in ailesini beğenmezler.

Tahıl işiyle uğraşan Halil Efendi, bir yazıhane tutar. Bu zamana kadar babasının himayesinde yaşadığı için işten güçten anlamaz. Babasının ölümünden sonra köydeki işlerine bakan Kerim, köylülerin verdikleri parayı kendi hesabına aktardığı gibi birkaç köyü de kendine bağlar. Bütün bu olanlardan habersiz olan Halil Efendi, Hacı Hamdi Ağa'nın ölümünden sonra üzerinden baskı kalkınca parasının peşinde olan kadınlara takılır. Bir garsoniyer alır ve bazı geceler eve de gelmez. Bu evde yaşadığı ve evi de üzerine yaptığı kadın evi kiraya verir, eşyaları ve elmasları da alarak kaçar. Çünkü Halil Bey'deki paralar suyunu çekmeye başlamıştır.

Huriye Hanım ise Kerime Hanım'la diyalogu kesmiş içki, kumar ve zararlı madde kullanan kadınlarla samimi olmuştur. En iyi elbiseleri giyinerek onlarla içki içip kumar oynar. Kenan da kötü arkadaşlara dadanmıştır. Bir tek Hamide kötü alışkanlıklar edinmemiştir:

“Halil Efendi;

-Ben bu kente geldim, başım iğrildi, yolumu şaşırdım dedi. Beni Hacığa sanıp yoldular. E, ne yaparsın cahillik bu. Köy çocuğu ne de olsa kanıyor. Çok şey yitirdim, bir tek yitirmediğim kaldı elimde, o da Horiye Hanım, O bana yeter, o beni bağışlar” (Tuğcu, 1998: 62).

Karı kocanın yaşananlardan dolayı her ne kadar arası açılrsa da köyden indim şehire havasının ve bol paranın verdiği şehirli yaşama arzusunun kendilerine yaşattıklarından ders çıkararak birbirlerine kenetlenirler.

Köyden İndim Şehire'de Halil Efendi ve ailesinin kendi oldukları gibi yaşadıkları asıl mekân köyken geldikleri İstanbul'da benliklerini ve karakterlerini yitirme noktasına geldikleri gibi maddi imkanlarının da çoğunu kaybederler. Ancak geçinebilecekleri kadar paraları kalmıştır. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki asli mekân olan İstanbul şehri onları hüsrana uğratmıştır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında İstanbul dışında geniş mekân olarak Ankara'yı da görürüz. *Çocuk İhtiyar* romanında ana kahraman olan Hayrettin Bey'in babası Ankara'ya yerleşmiştir. Romanda eski Ankara'dan bahsedilmektedir:

“-Sorma, dedi Hayrettin bey. Mustafa Kemal Paşa Yirmi Yedi Aralık 1920'de Ankara'ya gelmiştir. Büyük Millet Meclisini açmak için hazırlıklar yapıyor, memleketin her tarafından milletvekili geliyordu. O zamanki Ankara, bugünkü güzel ve zengin Ankara değildi. Eski yapıları evleriyle bir kasabaya benziyordu. Biz de Saman Pazarı denilen semtte küçük bir ev bulup, oraya yerleşmiştik. Herkes bir şeyler olacağını anlıyor, ama ne olacağını bilemiyordu. Geçmiş gün, ne olduğu hatırlamıyorum. Ankara telaş içindeydi. İnsanlar sokaklarda koşuyor, askerler dolaşıyorlardı.

Geçenlerden birine sorduk. Ne olduğunu anlamak isterdik. Adam; “Kemal Paşa Hacı Bayram Camii'ne gidiyormuş.” dedi”(Tuğcu, 2002: 11).

Eski Ankara'nın bir kasabadan farksız olduğu, bugünkü gibi güzel olmadığı verilir *Çocuk İhtiyar*'da. Ayrıca Saman Pazarı semtinden ve Hacı Bayram Camii'nden de bahsedilir. *Çocuk İhtiyar*'da Bursa şehri de bir başka geniş mekân olarak karşımıza çıkar. Albay emeklisi olan Hayrettin Bey, Bursa Işıklar Lisesi'nde okumuştur. Kendi gibi asker olan oğlu binbaşı Cahit de Erzurum'da yaşamaktadır. *Çocuk İhtiyar* romanında Ankara, Bursa, Erzurum ve İstanbul olmak üzere dört geniş mekânı görürüz. Ankara Hayrettin Bey'in çocukluğunun geçtiği, Atatürk'ü gördüğü hayatındaki en önemli mekândır. Babası gibi asker olmaya 1920'lerin Ankara'sında karar verir. Bursa ise hayallerini gerçekleştirmek, mesleğine kavuşabilmek için yaşadığı şehirdir. Yaşlılığını, hayatının son demlerini, emekliliğini geçirdiği mekân ise İstanbul'dur. Ankara'da çocukluğu geçerken İstanbul'da ise “Çocuk İhtiyar” olmuştur. Karısı Remziye Hanım'ın evde huzur vermemesinden dolayı parkta gününü geçirdiği ve çocuklarla oyalandığı için bu adı almıştır. Ömrünün son günlerinin geçirdiği İstanbul şehrini Hayrettin Bey üzerinde olumsuz etkisi olmuştur. Hayatının en keyifsiz günlerini burada geçirmiştir.

Ankara'nın geniş mekân olarak karşımıza çıktığı diğer romanlardan bazıları şunlardır:

Köydeki Kız, Şoförün Kızı, Kırk Ev Kedisi, Yalnız Çocuk, Doktor Anne, Eski Bir Masal, Kahvedeki Adam, Son Çocuk, Köydeki Arkadaşım, Annemin Hikâyesi, Kolsuz Bebek...

Kemalettin Tuğcu'nun *Siyahlı Kadın, Son Çocuk, Şehir Çocuğu ve Kayıkçı Güzeli* romanlarında Antalya bir başka geniş mekândır. Bir tatil beldesi olan Antalya dışında kahramanların tatile gittikleri diğer mekânlar da şunlardır: Kuşadası, Yalova, Abant, Marmaris, Bodrum ve Dalaman. Kayıkçı Güzeli'nde Kuşadası ve Marmaris, *Şehir Çocuğu*'nda Dalaman Bodrum, *Siyahlı Kadın*'da Marmaris, *Köyden İndim Şehire*'de Kuşadası, *Eski Bir Masal*'da Yalova, *Köydeki Arkadaşım*'da Abant kahramanların tatil için gittikleri mekânlardır.

Yalnız Çocuk'ta Yozgat'ı, *Köyden İndim Şehire'de* Maraş'ı, *Köydeki Kız* ve *Mehmetçik'de* İzmir'i, *Şoförün Kızı* ve *Gülçin Abla'da* Bursa'yı, *Çocuk Hırsızları'nda* Erzurum'u geniş mekân olarak görürüz.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında semt isimleri dışında Bostan Sokağı, Kodaman Sokak, Ankara Caddesi, Doruk Apartmanı, Üçevler Mahallesi, Jale Apartmanı, Telsiz Mahallesi, Sevim Apartmanı, Gözem Apartmanı, Hayrettin Çeşme Sokak gibi cadde, sokak ve apartman isimleriyle karşılaşırız.

Kahvedeki Adam'da Ankara Caddesi, Kodaman Sokak, Telsiz Mahallesi, Gözem ve Sevim Apartmanları olayların geçtiği mekânlardandır. *Köydeki Kız'da* Jale Apartmanı; *Kayıklı Güzeli'nde* Bostan Sokağı, *Yaprak Dökülürken'de* Üçevler Mahallesi, *Gülçin Abla'da* Ankara Caddesi; *Küçük Boyacı'da* Hayrettinçeşme Sokak asli mekânın dışındaki diğer mekânlardır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında kahramanların kimi çalışmak, kimi hastalığını tedavi ettirmek, kimi dil öğrenmek kimi de hac ibadetini yerini getirmek için yurt dışına çıkarlar. Bu mekânlar; İsviçre, Avrupa, Fransa, Mekke, Kore, Almanya, İngiltere gibi ülkelerdir. *Balıkçının Kızı* romanında baba, çalışmak için Almanya'ya gider. Deniz'in babası Cemil Bey, babasından kalan arsaya bir gecekonduyu yapar. Karısı Feride'yi, kızı Deniz'i ve oğlu Ahmet'i gecekonduya yerleştirerek arsaya bir yalı yaptıracak, bir iş kuracak, bir araba alacak kadar parayı kazanmak, hayallerini gerçekleştirmek için Almanya'nın yolunu tutar. *El Kapısı* romanında Saffet Bey, geçirdiği bir kaza sonucu sonradan kör olan gelini Münire'yi tedavisi için İngiltere'ye götürür ve gözlerini açtırır. *Kırk Ev Kedisi* romanında Yıldız'ın yıllarca arkadaşının babası Ragıp Bey, Fransa'da yıllarca doktorluk yapıp Türkiye'ye döner. *Ninelerin Ninesi* romanında Naime Nine, babası ile hacca gider. *Mehmetcik* romanında da Hacı Efendi, tek oğlu Bekir'i evlendirdikten sonra torunu Mehmet üç yaşına gelince hacca gider. Hacı Efendi Mekke'de güneş çarpması sonucu birkaç ay hastanede yatar. İyileşince vazifesini yerine getirir ve Kozbağlar köyüne döner. *Annemin Hikâyesi'nde* mühendis Ekrem Bey'in amcasıyla olan miras davasının uzaması sonucunda sinirleri yıpranır önce Türkiye'de hastanede yatar. İsviçre'de bir senatoryumda tedavi olup ülkesine, karısı ve çocuğunun yaşadığı

Kuzuluk Köyüne döner. En sonunda da sağlığı için İstanbul'a yerleşir. *Şehir Çocuğu*'nda Necip Bey, Engin'i dil öğrenmesi için Fransa'ya tatile götürür. *Çifte Kumrular* romanında Vedat Bey, Dışişlerinde çalıştığı için ülke ülke gezer. En sonunda emekli olup ülkesine döner. Aynı romanda eskici Ali Efendi Kore Savaşı'nda ayağını kaybetmiştir. *Çingene Kızı* romanında, Rahmi Bey doğumdan sonra hastalanan eşi Behire'yi çocuk altı aylık olunca tedavi ettirmek için Avrupa'ya götürür. Bir süre sonra karısı ölür. Rahmi Bey de bir senatoryumda yatar. Bir müddet sonra o da ölür. *İçler Acısı* romanında annesi Zeynep'in doğduğu zaman ve okulda aşı oldu diye çiçek aşısı yaptırmadığı, Yaşar kör olur. İş için İstanbul'da yaşayan Hüseyin Efendi, oğlunun içler acısı durumunu görünce onu tedavi ettirmek için İngiltere'ye götürür fakat Yaşar'ın durumunda bir değişiklik olmaz.

Yurt dışındaki mekânlardan *Çingene Kızı*'nda Rahmi Bey ve karısı Behire tedavi için gittikleri Avrupa'dan bir netice alamazlar. Karı koca orada ölürler. *İçler Acısı*'nda da İngiltere'ye giden Yaşar'ın gözleri açılmaz. *Kırk Ev Kedis'i*'nde ise doktor Ragıp Bey'in üç çocuğu yaşadıkları Fransa'dan olumsuz yönde etkilenir ve Türk kültüründen uzaklaşırlar. Türkiye'de kendi ülkelerinde bir Fransız gibi yaşamak isterler. Bu romanlarda gidilen yurt dışı mekânlarından kahramanlar olumsuz yönde etkilenmişlerdir.

Köy hayatına ilgi duyan Kemalettin Tuğcu'nun romanlarının bazılarında olaylar yazarın hayalinde tasarladığı Akçaabat Köyü, Kozluca Köyü, Kayadibi Köyü, Dere Köy, Bademli Köyü, Kozbağlar Köyü, Gökdere Köyü, Kuzuluk Köyü, Ovalık Köyü, Söğütlü Pınar Köyü gibi mekânlarda geçer. Bu köylerdeki kimi evler çatılı kimi evler de çatısızdır. Kiminin meyve ve sebzelerle dolu yemyeşil bir bahçesi varken çoğunun bahçesinde bir tek ağaç bile yoktur. Çatısı, bahçesinde kuyusu ve çardağı, yeşilliği olan evler, orada yaşayanların varlıklı insanlar olduğunu belli eder. Bu evlerde şehir evlerinde bulunabilecek eşyaların çoğu mevcuttur. Bu evler içinde masada ayrı tabaklarda yemek yenir, ayrı bardaklarda su içilir. Televizyon, telefon, fırın gibi birçok modern eşyalar vardır. Bu evlerdeki hayat İstanbul'dakinden farklı değildir:

“Bizim köydeki yaşantımız hiç de İstanbul’dakinden farklı değildi. Babam anneme kolaylık olsun diye her gördüğünü almıştı.

“Mükemmel takımlarımız, dünyanın her tarafı ile konuşulan telefonumuz vardı” (Tuğcu, 1999: 87-88).

Ceylanlı Bahçe’de Rıza Bey, karısı Emine’nin rahat etmesi için köyde bir şehir hayatı kurmuştur. *Şehir Çocuğu* romanında ana kahraman Ahmet’i İstanbul’da yanına bıraktıkları Necip Beyler’den alan Tahir Efendi ve karısı Necip Bey’in Ahmet’e gönderdiği paralar sayesinde köyde şehir hayatı yaşarlar.

Karataşlı Emine, *İçler Acısı*, *Mehmetçik*, *Annemin Hikâyesi* romanlarında da kahramanların evinde modern köy hayatını görürüz. Elektrik olmayan köylerde gaz lambasıyla aydınlanırlar. Evin toprak çatısı ve yeşilliksiz olması köydeki o evin içinde yaşayanların sefalet ve yoksulluk içinde olduğunu gösterir. Romanlarda mekân insanlar üzerinde birinci dereceden etkilidir. Kahramanların sosyal durumlarına göre mekân değişir. Köyde geçen romanlarda yoksul bir aileyi toprak çatılı, bahçesinde tek bir yeşilliği olmayan eski bir evde, zengin bir aileyi ise çatılı bahçesinde kuyusu, ağaçları, türlü yeşillikleri, çardağı ve hayvanları olan bir evde görürüz. Kemalettin Tuğcu’nun *Kartalın Yuvası* romanında ortaya diğer romanlardan farklı bir mekân çıkar. Olay kişileri Kartal Kaya denilen yerde dağın tepesinde yer yer insan eliyle düzeltilmiş bir mağarada yaşarlar. Onları burada yaşamaya iten sebep zenginliklerini çekemeyen köylülerin olumsuz davranışlarıdır. Ümmühan Hanım oğlu Mustafa askerdeyken gelini Safiye’ye iftira atarlar. Gelini de kendisini asarak öldürür. Köye dönen Mehmet karısına iftira atan Dursun Ali’yi öldürerek sekiz yıl hapis yatar. Hapishaneden çıkıp köye dönen Mehmet, annesine köyde yaşayamayacağını söyleyerek İnboğaz’daki kayalıktaki mağaraya gider. Annesi de köydeki malını, mülkünü ırgatlarına paylaşarak torunu Mustafa’yla birlikte oğlunun yanına gider. Çektiği acılara dayanamayan Mehmet bir süre sonra ölür. Ümmühan Hanım torunuyla beraber kendi elleriyle oğlunu gömer.

İnboğaz’daki kayadaki mağaraları yontarak kendilerinin yaşayabilecekleri bir duruma getiren Ümmühan Hanım ve oğlu meyve ağaçları ve sebze de dikerler. Yanlarında getirdikleri hayvanların hatta şahin ve kartalın bile bulunduğu bir yer

olan Kartal Kaya'yı Ümmühan Hanım ve oğlu yaşanır bir mekân haline getirmişlerdir. "Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur" misali dağlık bir yeri ettikleri bitkilerle ve getirdikleri hayvanlarla geçimlerini sağlayabilecekleri bir yer haline getirirler. *Kartalın Yuvası*'nda insanların yaşadıkları mekân her ne kadar olumsuz şartlara sahip olsa da insanların isterse o mekânı kendisine uygun hale getirebileceğini görürüz. Yaşadıkları köyde her türlü imkana sahip olan bu kişiler mutlu değillerdir. İnsanların kötülükleri Ümmühan Hanım'ı oğlunu ve torununu dağ başında, kayalıklarda mağarada yaşamaya mecbur etmiştir. Her ne kadar birçok şeyden yoksun, insanlardan uzak bir şekilde yaşasalar da yaşadıkları yerde mutludurlar. *Kartalın Yuvası*'ndaki bu durum yaşanan mekânın kahramanlar üzerindeki etkisini gösterir. Rahat hayatın ve zorlu hayatın olduğu iki tezat mekândan kahramanların rahat hayatın olduğu yerde mutlu olmaları gerekirken zorlu hayatın olduğu dağ başında mutlu oldukları görülür. Bu da mekânın kahramanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkisini gösterir.

Kemalettin Tuğcu'nun bazı romanlarında olaylar hem İstanbul'u hem de köyde geçer. *Köydeki Arkadaşım* romanında mekân olarak hem İstanbul'da hem de Kayadibi Köyü'nü görürüz. İstanbul'da yaşayan doktor Adil Bey ve ailesi iş için Kayadibi Köyüne gider. Oğlu Orhan orada kimsesiz Hüseyin'le tanışır. Hüseyin'i sıtma hastalığından kurtarır ve yatacak yeri bile olmayan Hüseyin'e yeni bir hayat kurarlar. Onun okula gitmesine vesile olurlar. Böylece topluma bir fert kazandırır. Kendileri de yaşadıkları asli mekân olan İstanbul'dan daha çok Kayadibi Köyü'nde benliklerini bulurlar. *Annemin Hikâyesi* romanında İstanbul'dan kaçan mühendis Ekrem Bey, Kuzuluk Köyü'nde kendine gelir. *Ceylanlı Bahçe*'de Dere Köy ve İstanbul'u görürüz. Mehmet okumak için İstanbul'a gider. *Kartalın Yuvası*'nda Gökdere Köyünü, Değirmen Köyünü ve İstanbul'u görürüz. Mühendis Recai Bey ve ailesinin arabasının bozulması sonucunda Kartal Kaya ve İnboğaz'ında yaşadıkları maceralı sekiz gün onların hayatında birçok şeylerin kurduğunu anladıkları altın değerinde günlerdir. Yaşadıkları İstanbul'da birçok şeyin kıymetini anlamazlarken imkansızlıklar içinde yaşadıkları Kartal Kaya'daki mağara ev onların hayatında bir dönüm noktası olmuştur.

Yalnız Çocuk romanında Yozgat'ın Akçaabat köyünden İstanbul'a gelen Yusuf'un İstanbul'da kendisine nezih bir hayat kurmasını görürüz. Sekiz haneli bir köyden, bitki toplamak için köye gelen Tahir Bey sayesinde İstanbul'a getirilen Yusuf, evlerde hizmetçilik yaparak ve dükkanlarda çalışarak, okuma yazma öğrenerek bir ev ve dükkan sahibi olur. Bankada parası da vardır. On sekiz yaşının yaşadığı köyden kurtulmuş İstanbul'da yeni bir hayata başlamıştır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında olaylar bazen bir köşkte, bazen bir apartman dairesinde bazen de bir gecekonduda geçer. Yoksul bir aileyi gecekonduda ya da yıkılmak üzere olan eski bir evde, orta halli bir aileyi apartman dairesinde, zengin bir aileyi ise köşkte veya yalıda görürüz. Roman kahramanlarının sosyal durumlarına göre yaşadıkları mekân değişir.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında okuyucu Osmanlı'nın son dönemlerindeki sosyal hayattaki değişikliklerden dolayı konak, köşk hayatından apartman hayatına geçişe tanıklık eder. *Bir Çırağın Öyküsü* romanında, romanın ana kahramanı Yılmaz ailesiyle birlikte bir kapıcı dairesinde yaşar. Kapıcı dairesi rutubetler içinde ve yaşanmayacak bir durumdadır. *Köydeki Arkadaşım*'da Hüseyin ahırda hayvanlarla beraber yatıp kalkar. *Gülçin Abla* romanında Gülçin ve annesinin teyzesi Hasene Hanım, yaşlı bir kadının evinin bir odasını kiralayarak tek bir odada yaşarlar. Banyo, tuvalet ve mutfak ortaktır. *Küçük Boyacı*'da Nazmi ailesiyle birlikte kimsenin kiraya tutmak istemeyeceği bir gecekonduda kiracı olarak yaşar. Odunluktan gecekondunun kapısından içeri kışın kar girmekte, yağmurlu havalarda ise evin damı akmaktadır. *Balıkçının Kızı*'nda Deniz ailesiyle birlikte bir gecekonduda yaşar.

Uğurlu Çocuk, Yalnız Çocuk, Çocuk İhtiyar, Gülçin Abla, Çingene Kızı, Köyden İndim Şehire, Yapraklar Dökülürken, Kahvedeki Adam ve Geriye Dönüş romanlarında ise olaylar bir apartman dairesinde geçer *Balıkçının Kızı*'nda balıkçı olan Ali Bey, içinde hizmetçileri ve uşakları olan bir yalıda yaşar. *Çocuk Hırsızları*'nda mühendis Ahmet Nedim Bey'in beş aylık oğlu Engin'i Erenköy'deki köşkünün bahçesinden kaçıırırlar. *Çifte Kumrular*'da dede Nazım Paşa ve babaannesi Huriye Hanım, rıhtıma bakan yalıda yaşarlar. Yalı soğuk

olmasına rağmen apartman dairesine çıkmazlar. Bir aşçı ve birkaç hizmetçi ile yalıda yaşamayı sürdürürler. *Kara Annem*'de bir Arap olan Meleknaz Hanım mutasarrıf Adil Bey'in konağında hizmetçi olarak çalışır. Konakta yaşayanlardan birçok bilgi öğrenmiş gayet kültürlü ve bilgili bir hanımdır. *Kayıklı Güzeli*'nde Kenan Bey'in İstanbul'da Boğaziçi'nin bir köyünde babasından kalma eski bir yalısı vardır. İstanbul'daki evini boşaltıp denizin güzelliğini seyrederek orada yaşamaya karar verir. *Son Çocuk* romanında Erdi dedesi Abdülgani Bey'den kalan Boğaziçi'ndeki yalıda; *Şehir Çocuğu*'nda, Engin ise Necip Bey'in köşkünde yaşar. *Siyahlı Kadın* romanında avukat Ekrem Bey yalıda yaşayanlardandır. *El Kapısı* romanında Yıldız'ın yanlarında çalıştığı Behzat Bey ve eşi Selma Hanım, Saffet Bey ve Kadriye Hanım köşkte otururlar.

Zenginliğin göstergelerinden olan konak, yalı ve köşkte yaşayanların evlerinde hizmetçileri, uşakları ve aşçıları da vardır. Gecekonuda yaşayanlar ise geçimlerini zor sağlamakta ana ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çekmektedirler. Apartman dairesinde yaşayanlar ise kendi yağıyla kavrulan orta halli ailelerdir. Kahramanların yaşadıkları mekânlar onların sosyal ve ekonomik durumlarını yansıtır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında gördüğümüz diğer mekânlar ise şunlardır; Okul, marangozhane, mağaza, dükkan, kahve, hastane, otel, lokanta, mescit, yazıhane, park, kışla, atölye, cezaevi, dispanser, meyhane, koğuş, imalathane, bayii dükkanı, baraka, çarşı, eczahane, karakol, çocuk bakımevi, müze, cami, çiftlik, pastane, istasyon, yazlık, tahıl ambarı, garsoniyer, mahkeme salonu, evlendirme dairesi, piyango bayii, emlakçı dükkanı, nüfus müdürlüğü, rıhtım, ağıl, ahır, depo, huzurevi, iş ve işçi bulma kurumu, kütüphane, kaymakamlık binası, emniyet komiserliği, sinema, kışla, Işıklar Lisesi, plaj...

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında dar mekân olarak karşımıza genellikle ev çıkar. Eve duyulan sevgi açıkça hissedilir.

Yalnız Çocuk romanında Yusuf çektiği onca sıkıntıdan sonra bir ev sahibi olur. Evini çok sever, zaman zaman cebindeki anahtarı çıkarıp ona sevgiyle bakar. Evinde daha fazla vakit geçirebilmek için fırsatlar yaratır:

“Evimin sanki bir kişiliği vardı. Ona yeni aldığım bir şeyi götürdüğüm zaman evimin sevineceğini sanıyordum. Her akşam eve dönüşte her tarafı dolaşıp bir gözden geçiriyordum. Balkonuma birkaç saksı çiçek aldım. Sabahları evimde kalabilmek için erken kalkıp kahvaltı hazırlıyor ve hiçbir kullanılmış kap bırakmadan evden ayrılıyorum” (Tuğcu, 1982; 62).

Yalnız Çocuk'ta roman kahramanımız Yusuf adeta eviyle bütünleşmiştir. Sanki karşısında canlı bir varlık vardır ve onu mutlu etmek istemektedir.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki geniş ve dar mekânlar; kahramanların özelliklerini, sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarını bize yansıtmaktadır.

3.3. ZAMAN

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında okulların açılması ve kapanması, askerlik kişilerin hayatında önemli ve zamanı belirleyici olan unsurlardır. Romanlarda olaylara yön veren kronolojik zamandan çok kozmik zamandır:

“Ben bu arada köyün okuluna gidiyordum. Erken başlatmıştı Hacı Ahmet beni okula. Altı yaşımda gitmiştim. Sekiz yaşımda da üçüncü sınıfa geçmiştim” (Tuğcu, 1982: 6).

Kemalettin Tuğcu'nun *Karataşlı Emine*, *Bir Çırağın Öyküsü*, *Şoförün Kızı*, *Mine'nin Arkadaşı*, *Köydeki Arkadaşım* gibi romanlarında kozmik zamanı görürüz.

Kışın köşk ya da konaklarda oturmakta yazın ise yazlığa gidilmektedir. Okullar tatil olduktan sonra yazlık dışında yurt dışına gidildiği de görülür:

“Lise biri okuyup tatile çıktığım sene yaz tatili için Necip Bey beni de alarak Paris'e götürmüştü. Lisede Fransızca okuyorduk. Üç aylık Fransa gezisinin bana lisan öğrenmek ve konuşmak bakımından büyük yararı oldu” (Tuğcu, 1996: 86-87).

Romanlarda köşk ve konak, kış mevsimini ve okulların açık olduğu zamanı; yazlık veya yalı ise okulların tatil olduğu zamanı ifade eder. Bunun dışında tatil

ve yurt dışı kavramları da Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında çok sık kullanılır ve yaz mevsimini sembolize eder.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında bahçe ve tarla kavramları da bize zaman konusunda ipucu verir. İlkbahar mevsiminde evlerin önündeki bahçeler yeşillenir. Sebze ve meyve dikimi yapılır, tarlalar sürülmeye başlanır. Tarlalardan buğday toplandığı zamanlar ise sonbahardır.

Ceylanlı Bahçe, Mine'nin Arkadaşı, Viran Bağ, Köydeki Kız, Şehir Çocuğu ve Annemin Hikâyesi romanlarında bahçe, tarla gibi tabiatla ilgili kavramlarla zaman hakkında bilgi ediniriz:

“Annem bir küfe dolacak kadar kekik topladı. Akşam eve dönünce bunları komşuya verdi. Annem iki gün komşunun tarlasına başak toplanmaya gitti. Tırpandan saçılan taneleri bir bir toplanmak eziyetli bir işti. Ben de ona yardım ediyordum. Başaklar, olduğu gibi toprağa gömülmüştü. Akşama kadar buğday topladık. Tarla sahibi bunları gözden çıkarmıştı, başak toplatmak için ırgata verilen paraya yazık oluyordu” (Tuğcu, 1999: 23).

Kemalettin Tuğcu'nun *Çocuk İhtiyar* romanında zamanda geriye dönüşü görürüz. Yazar, içinde yaşadığı zamanı aktarırken geçmişte yaşanmış olayları anlatır. Emekli Albay Hayrettin Bey, parktaki çocuklara geçmişte katılmış olduğu savaşları ve önemli günleri anlatır. Eski Ankara şehrini, TBMM'nin açılışını, Sakarya ve Kurtuluş Savaşları'nı ve I. Dünya Savaşı'nı hatırlar:

“Parkın sırasında oturmuş, gözlerini yerde bir noktaya dikmişti. Baktığı yeri görmüyordu. İçinde bulunduğu zamandan çok gerilere gitmişti. Belki altmış yıl geriye” (Tuğcu, 1982 : 15).

Hayrettin Sakarya, eski Ankara'yı ve Büyük Millet Meclisi'nin açılması için yapılan hazırlıkları çocuklara anlatır:

“... Mustafa Kemal Paşa yirmi yedi Aralık 1920'de Ankara'ya gelmişti. Büyük Millet Meclisini açmak için hazırlıklar yapıyor, memleketin her tarafından milletvekili geliyordu. O zamanki Ankara bugünkü güzel ve

zengin Ankara değildi. Eski yapılı evleriyle bir kasabaya benziyordu...”
(Tuğcu, 1982: 11).

Çocuk İhtiyar romanı Kemalettin Tuğcu'nun asker olan babasının hayatıdır adeta. Babası Galip Bey de bu savaflara katılmış, savaşta yaralanmış, günlerce hastanede yatmış, istiklal madalyası almış bir asker emeklisidir. Kemalettin Tuğcu, bu romanında kullandığı zamanda geriye dönüş tekniğiyle bize adeta o yılları yaşatır.

Kayıklı Güzeli romanında Kenan Bey ve Kerime Hanım, İstanbul'da Boğaziçi köylerinden olan dullar, emekliler köyündeki yalılarında eski yaşantılarını, eski güzel günlerini hatırlayarak taşınırlar.

Kara Annem romanında Arap olan Meleknaz Hanım Ergin'i kendi çocuğu gibi büyütür. Ergin Ahmet Demir ve Esmâ'nın oğludur. Onların ölümlerinden sonra çocuğa o bakmak zorunda kalır. Ergin'e zaman zaman anlattığı bir konakla ilgili hikâyelerde zamanda geriye dönüşü görürüz:

“-Hayır, dedi. Babası Hüseyin Hilmi efendiden kalmış konak. Geriye doğru sayarsak yüz elli yıl geride kalanları görürüz. Ben beş altı yaşındayken bu konağa evlatlık olarak geldim. Safiye Hanım beni hırpalatmadı. Okula yolladı. Ben de nankör değildim. Okuldan gelir gelmez ev işlerine bakar, en çok toz alır, bardak ve lamba şişesi silerdim” (Tuğcu, 19917: 52).

Son Çocuk romanında da Erdi'ye babasının Mısır'da yaşayan amcası Abdülğani Bey'den birçok mülk ve para kalır. Erdi hiç görmediği sadece ismini duyduğu bir insandan bu kadar mal kalmasına şaşırır. Avukat Burhan Bey, Abdülğani Bey'in hayat hikâyesini Erdi'ye anlatırken zamanda geriye dönüş tekniğinden yararlanır.

Balıkçının Kızı romanında Deniz'in annesi ve babası Feride ve Cemil'in evlenmeleri anlatılırken *Kartalın Yuvası* romanında Ümmühan Hanım ve torunu Mustafa'nın Kartal Kaya denilen, yılanların olduğu, kartalların uçtuğu dağ başında neden yaşamak zorunda kaldıkları verilirken, *Yalnız Çocuk*'ta Yusuf'un İstanbul'daki ve sekiz hanelik köydeki on sekiz yaşlıyla olan hayatına

değinilirken zamanda geriye dönüşleri görürüz. Kemalettin Tuğcu'nun *Yapraklar Dökülürken* romanında zaman-mevsim ilişkisini görürüz. Sonbaharda yere düşen sarı yapraklar hayatın özeti gibidir:

“... Annem bu yapraklardan bir ikisini eline alarak:

-Görevleri bitti, dedi. Bunlar yine toprağa düşüp çürüyecek ve toprağa karışacaklar. İlbaharda yeniden tomurcuklar patlayacak, küçük yapraklar doğacak. Eh, işte hayat bu. Yapraklar gibi insanlar da birer birer yere düşecek, toprak olacak ve onların çocuklarından yeni yavrular meydana gelecek. Bunlar hiç ölmeyeceklermiş gibi neşe içinde yaşayacaklar” (Tuğcu, 1998:46).

Yapraklar Dökülürken'de Ziya Bey, yaprakların dökülmesinden bir hüznün, bir üzüntü duyar. Annesini ve babasını bir sonbahar günü, yapraklar dökülürken kaybetmiştir. Ziya Bey'de yaprakların dökülmesi hayatın, insanların ömürlerinin sonunu hatırlatmaktadır. Kendi de bir sonbahar günü yapraklar dökülürken, hüznün ve ayrılığın mevsiminde vefat etmiştir.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında daha çok kozmik zamanı görürüz. Köşk, konak, yalı, yazlık, tarla, bahçe, tatil, yurt dışı, askerlik gibi kavramlar da romanlarındaki zaman bakımından bize ipucu verir. Romanlarının bazılarında da zamanda geriye dönüş tekniğinden yararlanır.

SONUÇ

Çocuk edebiyatı, çocukların zihinsel, ruhsal, ahlaki ve anadili gelişimine uygun, çocuğun düşünmesine ve yorumlamasına imkân sağlayan eserlerden oluşan bir edebiyattır. Bu eserlerde çocukların zevk alarak okumalarını sağlamak, eğitimine katkıda bulunmak ve çocuğun dünyasına uygun mesajlar vermek önemlidir.

Türkiye'deki çocuk edebiyatı, Tanzimat dönemindeki çeviri eserlerle başlar. Bu dönemde, dünya çocuk klasiklerinden bazı eserler, yazarlarımız tarafından dilimize çevrilir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ve 1928 yılındaki Harf İnkılabı ile birçok alanda olduğu gibi çocuk edebiyatında da önemli ilerlemeler olmuş ve yazarların çoğu çocuk edebiyatı konusunda eserler vermişlerdir. Bu yazarlardan olan Kemalettin Tuğcu çocuklar için çok sayıda eser meydana getirmiştir. 300'ü aşkın çocuk romanında, hem çocuk okurlarına çeşitli mesajlar vererek onların eğitimlerine katkıda bulunmak istemiş hem de kendi hayatından da kesitler vererek onlar için gerçekçi ve etkileyici ortamlar yaratmış ve çocukların okuma alışkanlığı kazanmalarına ve okumayı sevmelerine katkıda bulunmuştur.

Üç padişah döneminde yaşayan 1. ve 2. Meşrutiyet'in ilanını, 31 Mart Olayı'nı, Çanakkale Savaşı'nı İstanbul'un işgalini ve kurtuluşunu, 1. Dünya ve Kurtuluş Savaşı'nı İstanbul'daki üç büyük yangını ve Cumhuriyet'in ilan edilmesini gören Kemalettin Tuğcu, yaşadığı bu olayları ve fiziki durumunu eserlerine yansıtmıştır. Onun bazı romanları yaşadığı dönemden bize kesitler verir ve o döneme ışık tutar.

20. yüzyıla tanık olan, doğu-batı kültürünü bir arada yaşayan, köşklere, konaklardan, apartman evine, apartman hayatına geçişi, savaşları, kolera, sıtma gibi hastalıkları, Çengelköy'deki köşkteki müzikli eğlenceleri, Cumhuriyet'in ilanını gören, yaşadığı semtte Rumlarla iç içe yaşayan, onlarla yardımlaşan, eğlenen, asker babasının, amcasının, ağabeyinin ve dayısının

yaşadıklarına şahit olan Kemalettin Tuğcu, 20 yüzyıldaki toplumu ve toplumun hareketliliğini, bu dönemin özelliklerini romanlarına ustalıkla taşımıştır. Eserlerinde dönemin sosyal hayatını, eksikliklerini görebiliriz. Kemalettin Tuğcu, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, yaşama biçimini, alışkanlıklarını, inançlarını, adet ve göreneklerini eserlerine yansıtıran yaşadığı ve izlediği hayatı aynen değil, hayallerini de katarak kendine has bir kurguyla verir.

İyi bir gözlemci olan yazar, yaptığı tasvirlerle ve olay örgüsüyle dönemin gerçeklerini kendi bakış açısından romanlarına yansıtır. Kemalettin Tuğcu'nun romanları yaşadığı dönemin, 20. yüzyılın aynası gibidir.

Bulunduğu dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini eserleri aracılığıyla okurlarına aktarır.

Zenginlik-fakirlik, yalnızlık, sevgi, merhamet, ümitsizlik, yardımlaşma, sefalet, sabretme, tutumlu olma, eğitim, köy hayatı, modernlik, tabiat ve hayvan sevgisi gibi temaları eserlerindeki karakterler ile en iyi şekilde vermiş, etkileyici ve akıcı üslubu ile yaşadığı dönemin önemli çocuk edebiyatı yazarlarından olmuş, bir nesil onun yazdıklarıyla büyümüş, onun kitapları o dönem insanının vazgeçilmezi olmuştur. Tuğcu'nun eserleri, konusu ve üslubu açısından çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmada önemli bir yere sahiptir.

Kemalettin Tuğcu'nun hayatı ile romanları arasında sıkı bir ilişki vardır. Fiziki durumundan dolayı yirmi altı yaşına kadar evinden çıkamayan, bu yüzden evin dışındaki dünyadan habersiz olan Kemalettin Tuğcu, yazarak kendini ifade etmiştir. Bedensel özünden, babasının ilgisizliği ve sevgisizliğinden dolayı yalnızlığa itilmiş, yalnızlığının ve fiziki durumunun sebebi olarak babasını görmüş, hayata küsmüştür. Yaşadığı bütün bu olumsuzluklar onu yazmaya yönlendirmiş, yazar yazdığı kitaplar sayesinde hayata bağlanmıştır. İçinde bulunduğu kötü ve karamsar ruh halinden kurtulmak için yazmaya, yazarlığa başlayan Kemalettin Tuğcu, yaşadığı dönemin köyden şehre göç ve beraberinde getirdiği kültür çatışmalarını, ekonomik sıkıntılarını, dağılan aileleri kısacası dönemin toplumsal kültürünü eserlerinde başarılı bir gözlemle vermiştir.

Romanlarında yapılan tasvirlerden ve kahramanların yaşadıklarından kendileriyle ortak özellikler bulan okuyucular tarafından Kemalettin Tuğcu, Türk edebiyatında önemli bir yere konmuştur.

Türk edebiyatına ömrünü veren Kemalettin Tuğcu'nun edebi kişiliğinin oluşmasında ailesi önemli bir yere sahiptir.

Babasının ağabeyine okumayı öğretirken ki katı tavrı yüzünden okumayı öğrenmiş, ağabeyi sayesinde okumasını geliştirmiştir. Dayısından Fransızca öğrenmiş, onun aldığı kitaplar ve babasının kütüphanesi Kemalettin Tuğcu'nun ufkunu ve hayal dünyasını zenginleştirmiştir.

Asker olan babasının, ağabeyinin, amcasının ve dayısının askerlik hayatının izlerini eserlerinde görürüz.

Kemalettin Tuğcu ve ailesi, dedesi Faik Bey'in ölümünden sonra zenginlikten fakirliğe düşmüştür. Yazarın çocukluk yıllarında ekonomik yönden çekmiş olduğu sıkıntılar, yazdığı eserlerdeki kahramanların da karşılaştığı bir durumdur. Yazarın çoğu romanda kahramanların kaderlerine yön veren olaylar yoksulluklarından kaynaklanır. Ekonomik sebeplerden dolayı sıkıntı çeken kahramanlar çalışmak zorunda kalırlar. Tuğcu, 1950'li yıllarda toplumsal yapıdaki hızlı değişimler sonucunda ortaya çıkan gelir adaletsizliklerini, yoksul kesimin yaşadığı sorunları ve ekonomik yönden olumsuzlukları eserlerine yansıtmıştır. Eserlerinde yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini yazarın temalarında görmekteyiz. Yoksulluk teması birçok eserinde çıkış noktasıdır. Romanlarında zengin-fakir karşıtlığına yer veren Kemalettin Tuğcu insanın zengin ya da fakir olmasının önemli olmadığını, önemli olanın dürüst olmak gerektiğini vurgular. Romanlarında işlenen bu temada zengin kötü, fakir iyi gibi tekdüze verilmez. İyi kalpli zenginler olduğu gibi kötü kalpliler de vardır. İyi kalpli fakir insanlar olduğu gibi kötü kalpli fakir insanlar da vardır.

Köyden şehre göçlerin yoğun olduğu bir dönemde yaşayan Kemalettin Tuğcu, 1950 'li yıllardaki köyden şehre göç hareketlerini eserlerine yansıtmıştır.

Eserlerinde İstanbul ve köy hayatına yer veren yazar, o dönemin geleneklerini, göreneklerini, kültürünü, inançlarını ve dilini de eserlerinde verir.

Kemalettin Tuğcu, eserlerinde yer verdiği konuları, kendi hayat hikâyesinin etkisi altında kalarak kurgulamıştır. Hayatı ve romanları arasında belli bir bağ olan yazar, kendindeki merhamet, yardımseverlik, çalışkanlık ve dürüstlük gibi özellikleri romanlarındaki karakterlere yansıtmıştır.

Sonya isminde bir köpeği olan yazar, köpeğini kaybettikten sonra tamamen yalnızlığa ve karamsarlığa düşmüştür. Hayvanlara merhamet ve onları sevmeye eserlerine hayvan sevgisi olarak yansımıştır. Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde doğa sevgisi de önemli bir yere sahiptir. Köy hayatının konu edildiği romanlarda tabiat tasvirlerine rastlarız. Köydeki evlerin bir çoğu yemyeşil bahçesi ve bahçesinde kamelyası olan evlerdir.

Kemalettin Tuğcu'nun Çengelköy'deki köşklerinde 20-30 kişilik kalabalık masalarda yemek yenir. Bu birliktelik Tuğcu'ya, paylaşmayı ve yardımlaşmanın önemini öğretir. Yazarın romanlarında yardımlaşma, insanlar arasındaki sevgiyi artıran bir unsur olarak verilir. Roman kahramanları ailesine, yakın çevresine ve yaşadıkları topluma yardım ederler. Köşkte yenilen yemeklerden sonra fasıllar yapılır. Bu fasıllarda Tuğcu'nun babaannesesi ve halaları şarkı söyleyip çeşitli müzik aletlerini çalarlar. Piyano, mandolin ve cümbüşün çalındığı fasıllarda Kemalettin Tuğcu da cümbüş çalar. Diğer müzik aletlerini çalmayı da bilen Tuğcu hayatındaki bu ayrıntıyı romanlarındaki olaylarda verir. Böylece müzik ve müzik kültürünü okuyucuya sevdirebilir.

Köşkteki yemek masalarından kalan bir başka tema da misafirperverliktir. Ev sahibi kendisi aç kalsa bile mutlaka misafirini doyurur ve ona hürmet eder. Yemeği seven, yemeğe düşkün olan yazar aynı zamanda damak zevkine de sahiptir. Romanlarında birçok yemeğin tarifini okuyucunun iştahını kabartacak şekilde verir.

Yazar, romanlarında şiiri ve Osmanlıca'yı sevdirmiştir. Bazı romanlarda Mehmet Akif'in ve Hüseyin Siret'in şiirlerine ve şiirlerin yazılış hikâyelerine yer vermiştir.

Yazdığı ilk eseri ve son eseri bir şiir kitabı olan Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında şiire yer vermesi, onun şiire olan ilgisini gösterir.

Yazarın eserlerinde, Osmanlıca bilen kahramanlar takdir edilir ve hayranlık duyulur. Osmanlıca bilmek, toplumda ayrı bir yere ve kültüre sahip olmaktır.

Kemalettin Tuğcu, dikiş diken halasından etkilenmiş ve eserlerinde dikiş diken kahramanlara yer vermiştir. Bu kahramanların kimi keyif için dikiş dikerken kimi de evinin geçimini sağlamak için dikiş dikerler. İyi bir gözlemci olan yazar, hayatının bu kesitlerini romanlarında karşımıza çıkarır.

Tuğcu'nun romanlarında, dini ve ahlaki öğeler olarak büyüklere saygı, küçüklere şefkat, yardımlaşma, dürüstlük, açık sözlülük, sözünde durma, çalışkanlık, merhamet, aile veya arkadaş dayanışmasını görmekteyiz.

Eserlerinde verilen ahlaki unsurlar, kahramanların doğruyu ve yanlışı, iyiyi ve kötüyü ayırmasında yol göstericidir. Yazar, romanlarında millî duyguları, ahlaki ve vicdani değerleri çocuğun duygu ve hayal dünyasını etkileyecek bir üslupla vermiş, böylece çocukların ahlaki yönden eğitimine önemli katkılarda bulunmuştur. Eserlerinde dini ve ahlaki değerlere önem veren Kemalettin Tuğcu'yu, bilgisayarın ve tabletin başından ayrılmayan, duygu yönleri eksik olan günümüz çocukları okumalıdır. Toplumumuzun büyüklerine saygı duyan, merhameti ve yardımlaşmayı bilen çocuklara, bireylere ihtiyacı vardır.

Kemalettin Tuğcu, eserlerindeki karakterlerle eğitimin önemini verir. Toplumun eğitim seviyesinin artırılması, çocukların ve kadınların mutlaka iyi bir eğitim almaları gerektiği konusunda okuru yönlendirir. Romanlarında eğitim seviyesi yüksek ve kültürlü kadınlar, karşılaştıkları zor durumlardan ve eşlerinin baskılarından kolayca kurtulurlar. Çocuk kahramanlar hem çalışır hem de okurlar. Karakterler bir taraftan okurken diğer taraftan da okulunun masraflarını ve geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalırlar. Kahraman her şartta okuluna devam eder. Okuyucuya okul sevdilir. Okula gidemeyen çocuklar da kendi imkânlarıyla okuma ve yazmayı öğrenirler, okudukları kitaplar sayesinde de kendilerini geliştirirler. Bilmedikleri dünyayı kitaplardan öğrenirler. Okula

gidemeyen kahramanlar dışarıdan okul okuyarak diploma alırlar. Bunun dışında diplomasızlığın verdiği sıkıntıları yaşayan kahramanlar da vardır. Eserlerinde kitap, gazete, dergi, kütüphane gibi kavramlara yer veren Kemalettin Tuğcu, çocuklara okumanın önemi konusunda mesajlar vermiş, yazdığı eserlerle de çocuklara okuma hevesi aşılamış, onları okumaya alıştırmıştır. Tuğcu, yazdıkları eserlerin estetik yönü üzerinde durmayan, edebiyat yapma amacından olmayan, ilhamını çevresinden alarak içinden geldiği gibi yazan, geniş okuyucu kitlesine ve özellikle çocuklara hitap eden, çocuk kitaplarının az olduğu bir dönemde romanlarıyla çocukların okuma ihtiyacını karşılayan ve bu sebeplerden dolayı çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan yazardır.

Çocuk edebiyatı alanında en çok eser veren, kitapları belli bir dönem elden ele dolaşıp çok okunan, hayatı boyunca çok satan ve ömrünün sonuna kadar yazan bir yazar olan Kemalettin Tuğcu, ayaklarındaki engelden dolayı hayata küsmüş, içine kapanmış, bu içine kapanıklık, karamsarlık onu yazmaya yönlendirmiş ve yazdığı kitaplar sayesinde hayata bağlanmıştır. İnsanlar da eserlerindeki karamsarlık, iyilik, merhamet sevgi, maddi imkânsızlık, eğitim, yardımlaşma ve sabretme gibi temalardan, küçük çocukların çektiği sıkıntılardan ve bunların yazıya dökülüş biçiminden etkilenmişlerdir ve bu eserlerde kendilerinden bir parça bulmuşlardır.

Acıklı, üzüntülü konuları işleyerek duygu dünyamızı etkilerken, yazdığı kitapların ideolojik olmamasından, sosyal konulara değinmesinden ve halkın sorunlarını dile getirmesinden dolayı da toplumun birçok kesimine hitap etmiş ve her kesimden insan tarafından okunmuştur. Etki alanı geniş olan Kemalettin Tuğcu'nun eserleri bu nedenle, geçmişe dönük sosyolojik olayların araştırılmasında önemli birer kaynaktır.

Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde mektuplaşma önemlidir. Birçok romanında kahramanlar kardeşiyle, annesiyle, arkadaşıyla ya da köydeki bir yakınıyla mektuplaşırlar. Çoğu zaman bu mektuplar adeta romanın bir özeti gibidirler. Mektuplar sayesinde olaylar daha genişlemekte, merak edilen birçok konu da aydınlığa kavuşmaktadır.

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarının kolay anlaşılır bir kurgusu vardır. Yazar merak unsuruyla, okuyucunun kafasında oluşturduğu sorularla başlattığı romanını mutlu sonla bitirir. Yazarın romanlarındaki karakterler gerçek hayatta kolayca karşılaşılabileceğimiz doğal ve düz insanlardır. Eserlerindeki ana karakterler çocuklardır. Bu çocuklar hayatla ya tek başına ya da karşılarına çıkan iyi bir insanla mücadele ederler. Düşükleri kötü durumdan çıkarak yeniden iyi bir duruma gelirler. Kahramanlar ne kadar güçlkle karşılaşırsa karşılaşınsınlar mutlaka okullarına giderler.

Tuğcu'nun çocuk kahramanları akıllı, cesur, idealist ve yardımseverdirler. Yaşadıkları tüm olumsuzluklara rağmen kendilerini yetiştirerek toplumda bir yer edinirler ve çevrelerine faydalı olurlar. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki anne karakteri, kendi annesiyle benzerlik gösterir. Anne karakteri çocukları için yaşayan, fedakâr, azimli ve çalışkan kadınlardır. Genç yaşında dul kalan anne tekrar evlenmez ve hayatını çocuklarına adar. Bazı romanlarında çocuğuna sahip çıkmayan öz anneler görülür fakat onlar da sonunda hatasını anlar.

Yazarın romanlarında baba karakteri, önemli ve belirgin bir karakter değildir. Fiziki durumundan babasını sorumlu tutan, onu bir türlü affetmeyen Tuğcu, babasının mesafeli, katı sert ve sevgisiz tutumunu baba karakterlerine yansıtmıştır. Babasıyla arası iyi olan çocuk kahramanları çok az görürüz. Baba bir şekilde evden uzaklaşmıştır, ailesinin başında değildir. Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında dede ve büyükbaba karakterleri iyidir. Tuğcu, babasından görmediği sevgiyi ve yakınlığı dedesinden görmüştür. Dedesini babasından daha çok sevmiştir. Eserlerindeki dede karakterleri okumuş, aydın, görgülü, iyilik yapmayı seven, torunları için fedakarlık yapan insanlardır.

Kemalettin Tuğcu'nun yaşadığı dönemde doktora, avukata, öğretmene ve mimara ihtiyaç olduğu için kahramanlar bu meslekleri seçmek isterler. Kendilerini kurtardıkları gibi topluma da faydalı olacaklardır. Yazarın romanlarındaki kahramanlar okullarını bitirdikten sonra hizmet için köyüne döner ve köydeki insanları bilgisiyle aydınlattığı gibi onlara yaşamıyla da örnek olur.

Tuğcu'nun romanlarında köylüler ve kasabalılar da yer alır. Köylüler ve kasabalılar genellikle yeniliğe, modernliğe karşı çıkarlar. Fakat şehirde okuyup köyüne dönen aydın insanlar veya köye atanan öğretmenler ya da bir iş için köye gelen mühendis, doktor ve mimarlar köylüleri ve kasabalıları aydınlattıkları gibi aile hayatlarıyla da köylülere örnek olup onlara modern hayatı tanıtırlar.

Yazarın romanlarında asli mekân İstanbul'dur. Bunun dışında Ankara, Bursa, Antalya gibi dış mekânlar da vardır. Eserlerinde Fatih, Şişli, Nişantaşı, Boğaziçi, Aksaray, Bağdat Caddesi, Bostancı gibi İstanbul'un semtleri geçerken Fransa, Almanya, İngiltere, Kore gibi ülke isimleri de kullanılır. Yazarın bazı romanlarında ise mekân hayalinde yarattığı bir köydür. Ovacık, Karapınar, Kumluca, Gökdere gibi köy isimleri bunlardan bazılarıdır.

Kemalettin Tuğcu köy mekânlarını uzun tasvir eder. Bundaki amaç; şehirde yaşayanlara köy hayatını, doğayı ve doğallığı sevdirmektir.

Kemalettin Tuğcu'nun şehirde geçen romanlarında ahşap evleriyle, sokağıyla, sokakta oynayan çocuklarla ve yaşam şartlarıyla bir mahalle kültürü verilir. Mahallede yer alan köşk, konak ve ev yazarın romanlarındaki önemli iç mekânlardır. Zenginliğin, fakirliğin huzurun, mutluluğun ve bir aile olmanın tüm güzellikleri bu iç mekânlarda yaşanır. Köşk ve köşkteki hayat yazarın hayatında önemli bir yere sahiptir. Kendisi de Çengelköy'de bir köşkte dünyaya gelmiş ve hayatının çoğunu o köşkte geçirmiştir. Bu nedenle köşkerin yıkılması ve yerine büyük apartmanların yapılması Tuğcu'yu etkiler.

Tuğcu'nun romanlarında zaman, kronolojik bir sırada verilmez ve genellikle belirsizdir. Olaylara yön veren zaman kozmik zamandır. Okulların açılması ve kapanması, mevsimler, askerlik, zamanı belirleyen unsurlardır. Yazar, kahramanın yaşını ve okuduğu sınıfı vererek okurda, yaşanan olayların gerçek izlenimi bırakmasını sağlar. Romanlardaki olaylarda zamanın okul ve mevsim geçişleri ile verilmesi olayların kronolojik bir şekilde sıralanmasını sağlamıştır. Romanlarındaki kozmik zaman, olayların inandırıcılığını etkilememiştir çünkü Tuğcu, okulların açılması, mevsimler gibi belirli zaman dilimleriyle okuyucunun hayali unsurlara yönelmesini engellemiştir.

Kemalettin Tuğcu, eserlerini İstanbul Türkçesi ile yazmıştır. Uzun cimplere ve tasvirlerden uzar durmuş, yalın akıcı bir anlatımı tercih etmiştir. Yazarın dili yalın, üslubu sade, romanların kurgusu sağlamdır. Romanlarında yöresel deyişlere ve halk inanışlarına yer verilir. Romanlarındaki karakterlerin şive farklılıkları şehirli ya da köylü olduklarını gösterir. Yazar roman kahramanları yaşadıkları mekâna uygun olarak konuşTURUR.

Tuğcu, romanlarında birinci ve üçüncü tekil kişili anlatımı kullanır. Anlatılanlar genellikle diyaloglarla verilir.

Şunu bilmemiz gerekir ki çocuk edebiyatının en verimli yazarlarından biri olan Kemalettin Tuğcu, edebiyatımızın önemli yapı taşlarındandır. Yaşarken kıymeti bilinmemiş, ölümünden sonra az da olsa bilimsel araştırmalarda hak ettiği değer verilmeye çalışılmıştır. Hakkında yapılan az çalışmayı hak etmeyen Kemalettin Tuğcu, Harf İnkılabı'ndan sonra çocuk kitaplarının olmadığı bir dönemde, romanlarıyla çocukların okuma ihtiyacını karşılamış, onlar için gerçekçi ve etkileyici ortamlar yaratarak, çocuklara çalışma, yardımlaşma, üretme, emeğe saygı duyma gibi değerleri kazandırmaya çalışmıştır. Kemalettin Tuğcu, çocuk edebiyatımızın gelişmesinde bir dönüm noktası olmuştur.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (1963). *Türk Edebiyatı Üzerine Gözlemler*, Milliyet Sanat Dergisi, 310, 11-14.
- Akıncı, G. (1961). *Türk Romanında Köye Doğru*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Alangu, T. (1965). *Çocuk Kitapları Üstüne*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayi A.Ş. Basımevi.
- Ateş, K. (1988). *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Dayıoğlu, G. (1978). *Ülkemizde Çocuk Yazını*, Sanat ve Toplum Dergisi, 3,152-155.
- Demiray, K. (1979). *Çocuklar ve Yazın*, Türk Dili Dergisi, 311,285-287.
- Demiray, K. (1962). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Doğan, A. (1999). *Cahit Uçuk Hayatı-Sanatı-Eserleri*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Duru, O. (1979). *Bilim Kurgu ve Çocuk Yazını*, Türk Dili Dergisi, 311,294-295.
- Enginün, İ. (1979). *Bir Çocuk Edebiyatçısı Mehmet Şemseddin*, Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi, 6,27-30.
- Enginün, İ. (1985). *Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, Türk Dili Dergisi, 400,186-194.
- Erdoğan, F. (1988). *Çocuk En Büyük Ozandır*, Yayın Dünyasında Çerçeve Dergisi, 33.
- Gökşen, E. N. (1972). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, İstanbul: Hikmet Yayınevi.
- Güler, M. (1993). *Çocuklar İçin Yazılan Romanlara Toplu Bir Bakış*, İnsancıl Dergisi, 38,24-25.
- Gürel, Z. (1984). *Bizde Çocuk Edebiyatı*, Milli Eğitim ve Kültür, 26,51-61.
- Kantemir, E. (1979). *Çocuk Kitapları Sorunu*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12,1-4.
- Kaplan, M. (1983). *Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı?* Türk Edebiyatı III, 19-24.
- Meriç, C. I. (1986). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: İnsan Yayınları

Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Oğuzkan, F.(1979). *Dünyada ve Bizde Çocuk Yazımının Gelişmesine Toplu Bir Bakış*, Türk Dili Dergisi, 331,261-283.

Okay, M. O. (1991). *Edebiyat Dünyasında Çocuk*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özdemir, E. (1979). *1978'de Çocuk Yazınımız*, Varlık Yıllığı, 100-127.

Sevük, İ. H. (1940). *Edebi Yeniliğimiz*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Şirin, M. R. (1994). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Tuğcu, N. (2004). *Sırça Köşkün Masalcısı*. İstanbul: Can Yayınları Ltd. Şti.

TEZLER

Şimşek, Ş. (2005). *Kemalettin Tuğcu'nun Hayatı ve 50 Romanından Hareketle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Çolak,,E. (2019). *Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarında Zaman*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Yalanız T. (2013). *Kemalettin Tuğcu'nun Eserlerinde Kurgu ve Gerçeklik*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.

Güven, G. (2007). *Charles Dickens ve Kemalettin Tuğcu'nun Eserlerinde Toplum Eleştirisi*. Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Nacar, B. (2008). *Çocuk Hikayelerinde Din Eğitimi (Kemalettin Tuğcu ve M. Yaşar Kandemir Örnekleri)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Güney, N. (2007). *Kemalettin Tuğcu'nun Elli Romanında Geçen Ölüm ve Şiddet Temasının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.